

Életmesék

Életmesék

azaz

igaz családi történetek a Kárpát-medencéből

2016

Mosolyvirág

Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete

Debrecen, 2016

ISBN 978-963-12-5807-3

Kedves Olvasó!

A mesék alaktanát vizsgáló egyik tekintélyes szakember, V.J Propp szerint a mese hőse mindig az, aki a középpontban van.

Az Életmese pályázat középpontjában is igazi hősök vannak: magyar családok, szülők, nagyszülők és dédszülők igaz történetei a gyerekek tolmácsolásában szerte a Kárpát-medencéből és a nagyvilágból.

Olyan hősök ők, akik legyőzhetetlenek, hiszen védőpajzsuk a szeretet és a felelősség. Nélkülük, a családjaink nélkül a jövő nem lehet biztonságos, sem emberi, sem élhető.

Ennek a kötetnek a meséi nem akarnak másnak látszani, szebbnek, izgalmasabbnak mutatkozni, mint a valóság. Éppen ebben rejlik a legfőbb értékük. Mindannyiunknak azt üzenik, hogy a csodára nem várni kell, a csodában nem reménykedni kell, mert a csoda már itt van valamennyiünk életében. Csak oda kell figyelniük egymásra, meg kell szólítanunk, meg kell hallgatnunk egymást. Egymás életmeséit...

Jó olvasást kívánok!

Kövér László

Bevezetés

„...Megtanulom, megőrzöm,
Tanítom, továbbadom,
A szüleim nyelvét a gyerekeim hangján
Elkopni nem hagyom...”

/Gyulai István/

(www.oroksegunk.net)

Kedves Olvasóink!

A Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete nyolc évvel ezelőtt vállalta fel az Életmese pályázatával azt az értékmentő munkát, hogy a családi legendáriumok kincseit összegyűjtse, és minél többeknek átadja. Hiszen elődeink hiteles, személyes sorsán keresztül megismerni közelmúltunkat olyan érték, melyet megőrizni nemcsak érdemes, de kötelességünk is. Hajdanán a felnövekvő, egymást követő generációk a tudást mindig átörökítették, ezzel segítve, utat mutatva az utánuk jövőknek. Őrizték identitásukat, hagyományait, de gyakran mintát adtak a túlélésre, a mindennapok élésére is.

A pályázati kiírás változatlan: „Életmesék, azaz igaz történetek szülőkről, nagyszülőkről, dédszülekről” valamint az „Amikor kicsi voltam/kicsi voltál...” Felhívásunkra beérkező írásokból a legjobbakat - a zsűri által kiválogatva- kötetünkben jelenítjük meg. A válogatás legmeghatározóbb alapelve az írásokból kitűnő tevékeny szeretet, ami mindenben átsegít, összetart, megerősít.

Negyedik éve kötetünk fővédnöke Kövér László úr, az Országgyűlés Elnöke. Megtisztelő támogatását, figyelmét ezúton is köszönjük.

Az idei évben nagy számban érkeztek a Kárpát-medence minden régiójából írások. Hálás szívvel köszönjük a KCSSZ (Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetsége) és a Családlánc mozgalom tagjainak tevékeny közreműködését. Megbecsülésünket fogadják szeretettel azon iskolák pedagógusai, akik szívügyüknek tekintették törekvésünket, s diákjaikat írásra buzdították. Megértették, hogy a családok sorsai, értékei közös nemzeti sorsunk, értékünk is. Mint ahogy anyanyelvünk őrzése, ápolása is az.

A magyarság életfájának ágai bár különböző irányokban nőnek, de a fa gyökerei mindig ugyanazt a törzset tartják, táplálják.

Közösen valljuk az Örökségünk dalban elmondottakat, mely kötetünk mottója lett ebben az évben.

Debrecen, 2016. május

*Radnainé Filep Ildikó
egyesületi elnök*

Zsűri

Vagyas Zsuzsanna okleveles magyar, ének-zene szakos tanár. A Kárpát-medencei Magyar tanárok Kulturális Egyesületének tagja. A Debreceni Vörösmarty Mihály Általános Iskola és AMI-ban tanít alsó és felső tagozatos gyerekeket. Szabadidejében szívesen foglalkozik a magyarság történetével, a népköltéssel, népzenevel, nyaranta ismert és kevésbé ismert erdélyi tájak felfedezésével.

Dr. Huszti László - művész tanár. Rajz, művészettörténet, művészet ismeret, mozgókép- és média ismeret, drámaszakos végzettséggel tanít a debreceni Szent József Gimnázium és Kollégiumban, valamint a DE Zeneművészeti karán.

Több önálló és csoportos kiállításon vett részt, emellett könyveket is illusztrált.

Kricsfalussy Istvánné - Ibolya 41 éve szerezte meg a népművelőkönyvtáros diplomát. 2012-ig a városi könyvtár Központi Olvasótermének vezetője. 2013 januárjától a Méliusz Juhász Péter Könyvtár Helytörténeti Gyűjteményének és Fotótárának vezetője. Negyven, könyvtárban ledolgozott év után jelenleg a Méliusz Juhász Péter Könyvtárban végez önkéntes segítő munkát.

Balaskó Ádám: Jó móka

Amikor kicsi voltam, emlékszem, nagyon sokat huncutkodtam. Kedvenceim között volt a dolgok elrejtése.

Egyszer kiskoromban gondoltam magamban, elrejttem anyukámék elől a szandálomat, mert hát az olyan jó móka.

El is rejtettem egy jó kis titkos helyre, amit mellesleg én is elfelejtettem..

Mindenhol keresték, de hiába nem lett meg. Telt-múlt az idő, este lett.

Leültünk vacsorázni. Anyu vette ki a hűtőből az ételt, és egyszer csak a szandál kiesett a hűtő legalsó polcáról.

Hát ezen mindnyájan meglepődtünk, még én is, hiszen nem emlékeztem rá, hogy hová rejtettem el. Na de ez csak a kezdet még nagyon sok ilyen dolgot tudnék mesélni.

Egyszer elrejtettem a szüleim elől a lakáskulcsot, mert nem akartam oviba menni. Szerencsére nem találták meg, ezért nem mentem aznap oviba, nagy vigyázott rám. Este az egész család a kulcsot kereste.

Anyukám egyszer csak hozta a felmosó vödröt, amiben lám, ott volt a kulcs.

- Ádám, nem tudod, hogy került ide a lakáskulcs?

- Één? Nem tudom - válaszoltam ártatlanul.

Nagyobb lettem, ma már nem csinállok ilyeneket, bár ma már nem felejténém el a titkos rejtékhelyeket.

Bellák András: Dante-mellszobor

Az 1920-as, 30-as években a híres olasz költőnek, Danténak nagy kultusza volt Magyarországon. Elsősorban amiatt, hogy Babits Mihály fordítása nagyon jól sikerült, így 600 évvel később az Isteni Színháték magyarul ugyanolyan jól szólt, mint a klasszikus olasz nyelven.

Ezekben az években a legtöbb polgári családban, ahol könyvtár is volt, kis Dante mellszobrokat tettek a könyvespolcra. Ezeknek több fajtája volt, egy-színű, kőből készült, színezett fából vagy fémből.

Természetesen az én dédnagyapám (Vezér Lajos), aki munkája miatt sokat utazott, ő is szerzett egy ilyen szobrot. Az 1930-as évek elején Olaszországba utazott és Nápolyban, egy régiségboltban vett egy kőből készült szobrot. A szobor nehezebb volt, mint az összes csomagja. Végül itthon vette észre a szobor alján található kis jelzésen, hogy az a Vezúv lávájából készült, ezért volt ilyen nehéz.

Nagyon sok értékes családi tárgy eltűnt a háború alatt, de valahogy ez a szobor megmaradt. Sokáig a dédnagymamám szekrényén volt, majd apukám megörökölte és minden irodába cipelte magával, ahol dolgozott. Mindig kinn

volt az íróasztalán és az évek során egyre kevesebb ember ismerte meg, hogy ez Dantét ábrázolja. Volt olyan ügyfél, aki azt hitte, hogy ez egy indián szobor és azt kérdezte, hogy „Ez Winnetou?” Apukám mindig azt válaszolta, hogy nem, ez egy másik nagy szellem.

Mára már a szobor kicsit lekopott, újra kéne festeni, de még így is becsben tartott családi darab a könyvtárunkban.

Berec Katinka: Amikor én kicsi voltam...

Reggel volt. Elég rosszul ébredtem azon a napon. Odaálltam a tükörhöz, vigyorgtam egyet. Megnéztem magam és láttam, hogy mozog az egyik fogam. Hú!- gondoltam, -Micsoda felfedezés!

Szaladtam anyához. Te jó ég, te jó ég! –kiabáltam. Anya felriadt, azt hitte katasztrófa történt. Felkelt, és megnézte a fogam. Ő is megállapította, hogy bizony mozog. Örült, mert ez volt az első tejfogam, amely mozogni kezdett. Apa is felkelt, és azt tudakolta, hogy mi történt. Elmondtuk neki a nagy eseményt. Néhány órával később még mindig nem tudtuk eldönteni, hogy mit tegyünk. Fogorvoshoz menjünk, vagy magam rántsam ki. A végén úgy döntöttünk, hogy találunk rá módot, hogy kihúzzuk a tejfogam.

Így is lett. Magam próbáltam kihúzni, Éles fájdalmat érezve kiabáltam: Au! Au! Végül sikerült a művelet. Itt a fogam! –mondtam mosolyogva. Mindenki megkönnyebbült, és boldogan csodáltunk az apró fogacskát.

Bige Szabolcs Csaba: Gyárfás történetek

Kedves unokaöcsémről mondok el néhány történetet. Egykorúak voltunk, s az első elemitől a gimnáziumig egy osztályba jártunk. Öcsémnek szólítottam, mert két hónappal kisebb volt nálam. S ez ugyebár már feljogosít, hogy öcsémnek szólítsam. A Hargita tövében látta meg a napvilágot, szívta magába a havasok fenyőillatát, s az ott élő emberek szellemi világát, tartását, kevészavú bölcsességét, de az első elemit már városunkban kezdte, mivel édesapja szolgálata ideterelte a családot. Én a magam részéről nagyon örültem egy korombeli, de nálam kisebb rokon gyereknek. Sorra bemutattam a környék összes lurkójának.

- Ő az unokaöcsém! –jelentettem büszkén.

- Gyárfás! – nyújtott kezet a megszólítottnak.

Különös tájszólása eleinte megrökönyödést szült, de miután kiderült, hogy a játékokban fáradhatatlan, s a birkózásban is kitűnő, befogadták és igyekeztek jóba lenni vele is, meg természetesen az unokabátyjával, azaz velem is!

Lássuk tovább magát Gyárfást!

Gyárfás lázas

Kicsi gyermek korában unokaöcsém, Gyárfás lázas betegséggel feküdt a szobájában. Ez még azelőtt történt, hogy ideköltöztek volna a városba.

- Anyuka, anyuka!- kiabált alig két perc múlva, hogy az édesanyja kiment a konyhába.
- Mi a baj? Miért hívtál, kicsi csürkém? – jött vissza vizes kezét a kötényébe törölgetve.
- Tessék egy kicsit itt maradni nálam! – kérlelte a gyerek.
- Nincs időm, drágám. Ebédet főzök!
- Csak egy kicsikét! Ameddig elmondasz egy rövidke történetet! – könyörgött.
- Már minden rövid történetem elmondtam százszor is.
- Akkor mondd el százegyedszer! Úgy szeretem hallgatni!
- Na, jó. Odateszem a levest főni és visszajövök. Tudod jól, hogy jó ebédet kell főznom neked is, hogy hamar gyógyulj, legyen erőd legyőzni a betegséget. Meg aztán jönnek délben haza a többiek is az iskolából farkaséhesen. Ebbe Gyárfás megnyugodott, anyuka betakargatta, megigazgatta a hátánál, vállánál a takarót.
- Úgy szeretlek, anyuka! – suttogetta, s mire édesanyja a szobát elhagyta, már mélyen aludt.

Olvasókönyv

Tekintélyt parancsoló termetű, de szelíd szemű tanító bácsi vezette biztos kézzel a nebulókat a betűk és számok útvesztőjében. Munkáját siker koronázta, hiszen még Karácsony előtt megismerkedtek kis tanítványai az összes betűvel és százig a számokkal. Unokaöcsém, Gyárfás is köztük volt, bár neki kissé nehezen ment a betűk összeolvasása szavakká. Igaz a többi gyermeknek is nehezen ment egyelőre ez a tudomány. Góbé fejébe nehezen fért bele, hogy a rajz, s alatta levő szó mást jelent neki, mint a társainak.

„Olvasd, Gyárfás!” – szólott a tanító bácsi.

„Gé-ó-em-bé” – betűzte hősünk.

„Most olvasd egybe!” . jött a biztatás.

„Gé-ó-em-bé”

„No, hogy van egybe olvasva?”

„Pityke!” – vágta rá büszkén Gyárfás.

Lett erre olyan kacagás az osztályban, hogy beleremegtek az ablakok.

Szép, jó iskola volt, ott díszelgett szemben a Közkórházzal, a sarkon, piros téglás épülete már messziről látszott, ahogy Gyárfás végig bandukolt a Lukács György utcán.

Ez volt a Stark iskola.

A jól induló iskolaév hirtelen ért véget. Idő előtt befejezték, mert a tanító bácsit behívták frontszolgálatra. A hadkötelesség határát kitolták ötvenéves korig, így került sor a tanító bácsira, és még sok középkorú férfire. Gyárfás édesapját is behívták. Hiába volt a mozgósítás, a front megállíthatatlanul közeledett. Városról-vidékről, aki tehette menekült. Ki szekérral, ki vonaton. A Vasút nem tudta másképp az igényeket kielégíteni, csak ha marhavagonokat is beállított. Gyárfás családja is egy ilyen vagonban indult útnak az utolsó pillanatban – másnap hajnalban az állomást lebombázták... Apa végül is velük mehetett, mert béna balkarja miatt haza engedték – fegyverfogásra alkalmatlannak találták. Ezt még tizenhétben szerezte, mikor egy srapszélizánszerűen összeroncsolta a könyökét.

A vonat több, hosszabb-rövidebb megállóval a nyugati határig vitte őket. A Karácsonyt szűkösen ünnepelték, de még magyar katonák masíroztak az utcán. A Húsvétot ellenben már a Szovjet megszállás tette szomorúvá, s reménytelenné.

Nyár elején indult meg a rendes vasúti forgalom, és a család indult haza. A menekülés miatt Gyárfás veszített egy évet az iskolában.

- Ugye, újra kell járnom az első osztályt? – kérdezte reménykedve egy reggel az édesanyját.

- Azt már kijártad, most a másodikba mész szeptemberben.

- Már elfelejtettem mindent! – görbült sírásra Gyárfás szája.

- Itt az olvasó könyved, gyakorolj! – szólott bele apukája is a vitába.

Így aztán lett nyári elfoglaltsága a gyerekeknek. Naponta egy óra olvasásgyakorlás, egy óra számtan. Hamar belejött az olvasásba, úgy látszik mégsem felejtette el, amit tanult az első osztályban. Sőt, úgy megkedvelte az olvasást, hogy alig egy hónap múlva kérte második olvasókönyvét...

Éppen ez a baj...

Sokáig időztem a délutáni foglalkozáson, s már haladt le a nap, mire hazaértem

Ahogy a kapun belépek, látom, a unokaöcsém, Gyárfás ott gunnyaszt a lépcső tetején.

- No, megjöttél? – köszön rám.

- Én, meg! – huppanok le mellé.

Egy ideig csendben ülünk.

- Mi baj? - kérdezem – Mit lógatod a fejedet?

- Édesanyám megszidott.
- Hitványkodtál, igaz-e?
- Hááát...
- Haragudott erősen?
- Áá, nem tud ő haragudni, csak szeretni! – válaszolta – Éppen ez a baj, s most búsulhatok, hogy miért bántottam meg!

Nádpálca és kispárna

- A negyedik elemet a nagyváradai Lorántffy Zsuzsanna elemi iskolába jártuk. Emlékszel? – fordul felém unokaöcsém, Gyárfás.
- Emlékszem bizony, jól igen! - válaszoltam.

Sok kedves emlékünk fűződik e patinás épülethez, társainkhoz, tanítónkhoz, a hosszú összefaragott fapadokhoz. Hatan fértünk el a padban. Bal oldali szomszédommal, Nagy Bénivel sokat bakalódtunk, verekedtünk. Különösen órák előtt folytak ezek az akciók a többi gyerek nagy örömeire. Gimnazista bátyját nagyon irigyeltem. Nem másért, de tudott kottát olvasni és énekórára járt az apácákhoz. Bénivel való verekedéseink nem voltak veszélyesek, nem okoztunk egymásnak komolyabb sérülést, és mindig befejeztük, mire a tanító néni bejött az osztályba.

Csak egyszer kapott rajta, amint a padok alatt gyapáljuk egymást. Kaptunk is a nádpálcával. meg sem kérdezte, ki a hibás, vagy ki kezdte, csak kiállított az osztály elé, jött a bokafogás és a sipp-supp a hátsó felünkre. Jajgatni nem illett, az nem lett volna méltó egy negyedikes nagyfiúhoz. Bezzeg jajgatott Esztike, mint a fába szorult féreg. Az elmaradt házi feladatért naponta kijárt neki az adag. Vagy ha nem tudta a leckét, akkor is kapott, s ez bizony gyakran megesett, pedig már másodszor járta a negyediket.

Egyszer azt találta ki Esztike, hogy kispárnát kötözött a kényes felére. „Tantónén” azonban észrevette, s aznap a kis hamis dupla adagot kapott.

- Tudod, mi történt Esztikével? – vette át a szót Gyárfás.

A sors kiszámíthatatlansága folytán Esztikéből tanítónő lett!

Mikor a negyedik osztályt befejeztük jött a tanügyi reform és az iskolák átlamosítása, s ezért első gimnázium helyett ötödik osztályban folytattuk a tanulást. Az új törvény pedig kötelezővé tette a hét osztály elvégzését. Ezt Esztike elvégezte becsületesen, s közben kicsit megkomolyodott, sőt beiratkozott a tanítóképzőbe. El is végezte.

Tanyasi iskolába került, szülőfalujához közel. A kis iskolában bár négy osztályosnak nevezték, csak tizenegy gyerek járt ide a környékből. Az első évben harmadik osztály nem indult, s a másik háromra Esztike egyedül volt. Az egyetlen tanteremben tanultak a gyerekek. Komoly munkát igényelt

fegyelmelni is és oktatni is különböző korú gyermekeket. Esztike talpraesetten helytállt, de soha sem alkalmazott testi fenyítést. Azt hajtogatta, ha kérdezték, hogy „elég azoknak a kisgyerekeknek esőben, sárban, hidegben, hóban eljönni az iskolába sokszor több kilométerről.”

Ezzel a kis visszaemlékezéssel szeretnék most minden jót kívánni a tanító néniknek! – fejezte be Gyárfás ezt a ki visszaemlékezést.

Ez is még az elemiben történt

Azon a napon, amelyikről a mesém szól, váratlan látogatót kapott az osztály. A tanító néni merev arccal lépet be az osztályba szünet után, alighogy becsengettek. Jött és szigorúan csendet parancsolt. Kisvártatva bejött egy öltönyös férfiember is utána. Aggodalom suhan át a gyerekek arcán ettől a megjelenéstől.

„Ebből nagy felelés lesz!” – súgta Gyárfás fülébe a padtársa. De nem lett. A tanító néni pedig meglepő dolgot tett – bemutatta az osztálynak az öltönyös bácsit:

- Gyerekek, bemutatom nektek Simon elvtársat. Így kell szólítani! Már nagyok vagytok, nem kis dedósok, és megértitek, hogy nem szólítunk senkit bácsinak, hanem elvtársnak. Így van Simon elvtárs?
- Igen, így van tanító elvtársnő.

A gyerekek megborzongtak a különös szóra, de már valóban elég érettek voltak ahhoz, hogy ne mutassanak túl nagy meglepetést. Gyárfás is mereven, komoly arccal nézte a padját, és közben elgondolkozott ezen a sok furcsaságon, amit néhány pillanattal ezelőtt hallott.

„Azt mondják, hogy többet senkinek sem mondhatjuk: bácsi. De szomszéd Misike apukája mégiscsak Mihály bácsi. Hát a pap bácsi, a doktor bácsi, tanító bácsi?”

Nem fért a kis buksi fejébe ez az egész elvtársas dolog. Sokáig azonban nem törhette a fejét, mert az események elterelték a figyelmét. A tanító néni újra megszólalt.

- Simon elvtárs meg fog mindenkit kérdezni, ki milyen vallást követ, illetve a szüleit.
- Gyerekek, felmérést készítünk a klerikális befolyásoltság vidéki lakoságra gyakorolt hatásáról.

Na, ezt nem csak Gyárfás nem értette, de egyetlen gyermek sem. Azért a kérdezősködés elkezdődött. Eleinte a tanci (így becézték tanító nénijüket a gyerekek) besegített, de később állandósult ez a segítség. A tanító néni kérdezett, Simon elvtárs a választ lejegyezte a kis piros noteszbe, ahová már előzőleg beírta a tanulók neveit. Minden gyerek ügyesen, hangosan válaszolt. Legtöbbször reformátusnak vallották magukat, de akadtak római katolikusok is,

és néhány unitárius. Gyárfás, az unokaöcsém büszkén vágta ki: „unitárius!” Az elvtárs rá is nézett, de nem szólt semmit, s a kérdés tovább folytatódott. Az unitárius szó egy kis megrökönyödést váltott ki belőle, s nyugtalanul lapozott a jegyzeteiben, aztán megnyugodva bejegyezte a noteszbe.

Az egyik gyereknél azonban meglegyintette a társaságot a botrány szele! Mikor Gerőre került a sor, a kisfiú halkán válaszolt, hogy ő „baptista”.

- Micsoda? – hördült fel Simon elvtárs.
- Református! – mondta hangosan a tanító néni, és intett a kisfiúnak, üljön le.
- De, én... - kezdte Gergő, de nem tudta folytatni.
- Leülni! – hangzott a szokatlanul szigorú parancs.

Gergő ijedten leült, de halkán motyogva, szinte csak saját magának mondotta: „de én igazán baptista vagyok”.

- Tanító elvtársnő, az a gyerek azt mondta, baptista, ami tiltott szekta ebben az országban!
- Az a gyerek nem tudja, mit beszél. Én ismerem a szüleit, és tudom, hogy reformátusok! – hangzott a határozott válasz.

Simon elvtárs vállat vont, és folytatta a felmérést.

Gyárfás fejében összezavarodottak a dolgok. Ilyen még nem volt a világon, hogy az ő tanító nénije valótlant állítson. Hogy hazudjon. Igen, hazudjon! Hiszen minden osztálytárs jól tudta milyen vallású Gergő és a szülei, de nem foglalkoztatta őket ez a dolog mostanig. Olyan csend lett az osztályban, mint még soha, a gyerekek ijedt szemekkel hallgattak, s csak akkor enyhült a feszültség, mikor a vendég elment.

- Gergő! Soha többet ne emlegesd, hogy te baptista vagy! - szólt szigorúan a tanító néni - Most megúszad, de vigyázz a szádra, ha nem akarod, hogy a szüleidet börtönbe zárják! És ez mindenkire vonatkozik. Nem beszélünk a Gergő vallásáról.

És senki nem beszélt erről a napról évtizedeken keresztül...

Forráskutató

Gyerekkorában Gyárfás forráskutató akart lenni. Nagyon izgatta a patakok, erek, csermelyek eredete, hogy kerülnek a vizek a felszínre.

És mi van ott a föld alatt, ahonnan jönnek.

Hogy hogyan kell forrást kutatni, azt nem tudta, de úgy gondolta, majd ha felnőtt lesz, csak kitalálja, hisz' a felnőttek olyan ügyesek, mindig mindent kitalálnak.

Mikor majd a munkából megjön, így képzelte el, egy szépasszony vár rá, olyan szép, mint az édesanyja. Leveti magáról a „dolgozó” ruhát, úszik egyet az udvari medencében, és leül a teraszon vacsorázni. A gyermekei – azt

hiszem három, vagy négy – odajönnek, és ő elmeséli, milyen érdekes, izgalmas dolgokat vitt véghez egész nap.

Én most „érett, felnőtt fejjel” visszagondolva Gyárfás gyermekkori elképzeléseire, úgy gondolom, hogy a forráskutatás sokunknak vágya. Ha nem éppen a csermelyek, patakok eredetét keressük is. Az emberi tettek, sorsok alakulásának eredetét megérteni, felkutatni izgalmas (és hasznos) feladat.

Legyetek forráskutatók, mint Gyárfás, hogy legyen mit elmondani majd gyermekeiteknek, ha este mellétek ülnek a teraszon.

Bíró Ernő: Ötszáz lej

Nagybátyám, Csonki Vadász István szép öregkort megért, de a háta egyenes maradt, pedig megjárta a hadak útját. Besorozták leventének '43-ba tizenhét éves korában. Katona is volt két hétig, de ahhoz éppen eleget, hogy elkerüljön Szibériába, a szomszéd falubéli káplár helyére, az orosz fogságba. Amikor a listát írták azt mondja a muszka:

- Dáváj, dáváj – nem érdekel engem, hogy melyik mi volt. Csak katona legyen, még ha levente is. A lista pedig legyen teljes, ha a hadnagyunk huszonháromat mondott, annyian legyenek a sorba!

Huszonhárman voltak falustársak felírva és elhurcolva, s abból csak hárman jöttek haza a nyolcéves fogságból, Sztalin halála után. Hazafelé többnyire gyalog jöttek, úgy vagy öt hónapba tellet, amire megérkeztek. Amint felértek a Csipkés tetőre, a falu fölötti dombra és ereszkedtek volna be a faluba, rászólnak az útitársak Istvánra, hogy:

- Gyere, fussunk!
- Ó, dehogy futok én, nem futok sehova, 'sze aki eddig megvárt, az még ezt a fertály órát kibírja!

Szóval ilyen ember volt István bácsi, sehová nem sietett, annyit dolgozott, mint más kettő, de az evésnél sem takarékoskodott. Azért hívták Csonkinak, mert gyermek korában eldöntötte, hogy ács akar lenni, és addig gyakorolta, amíg az ácsszekercével a kicsi ujját egy alkalommal tőből levágta.

Majdnem megjárta volt egyszer édesanyám, mert a mi házunknál nagy ácsmunka volt elkezdve, s István bácsi volt a mester. Délelőtt jót haladtunk, s ebédhez ülve, az imádság után, merte István bácsi a levest, s vett hozzá egy nagy szelet házi kenyeret. Sok volt a fogadott segédmunkás, így a kenyeres kosár körbe járt. Egyszer azt mondta István bácsi édesanyámnak:

- Tegyéél Maris egy kis levest, mert maradt még egy darab kenyerelem! – kis idő után:

- Te Jóska add 'sza közelebb azt a kenyeres kosarat, mert maradt egy kis leves a tányéromban!

Aztán megint kért levest, a kenyér ürügyén, később kenyeret a leves ürügyén. Még szerencse, hogy a negyedik tányér leves és a harmadik karéj kenyér egyszerre fogyott el. Másképp nem biztos, hogy nem sült volna fel az édesanyám fazeka, mert egyből szétfutotta volna a hír a faluban, hogy a Jancsó Maris fazekának, túl közel volt a szája a fenekéhez.

Történt egyszer, hogy fiatal tanügyi káder lévén, be voltam osztva a községi házára vezetékes telefont vigyázni. Ez nem volt könnyű feladat, mert ha találtak volna telefonálni a Párttól és a szolgálatos az alatt mondjuk éppen az udvar hátsó végében, az udvari fabudin, dolga végzésével foglalatostkodik, s a telefont nem veszi fel, akkor lett volna nemulass. Így még oda is „lőháton” mentünk, ahová „a király is gyalog jár”, sőt még a hátsó ablakot is kinyitottuk, a jó hallás végett. Hiába, ez volt a szokás, és ezt mindenki betartotta. Egy ilyen telefon szolgálat alkalmával, amikor a következő beosztási időpontomat néztem meg a listán, láttam, hogy beosztottak május elsején délelőttre, szolgálatba.

Felfortyant bennem a fiatal hév, mert kirándulni szerettem volna, a közeli erdőbe sátorozni, a többi velem egykorú legénnyel, leánnyal. Erre elszóltam magam hangosan:

- Jó, hogy ezek a Pártnál még május elsején is dolgoznak!

Aznap délután, egy volt osztálytársnőm szolgált a másik irodában. Az irodák ajtai nyitva voltak. A május elseji szolgálatom alatt pedig, délelőtt tíz óra tájban, amikor a faluból még a legyek is kimentek az erdőre kirándulni, bejött a párttitkár. Köszönt, s intett, hogy keljek fel a szolgálati asztaltól és menjek be az irodájába.

Beléptem hozzá, csendben ment a rádió, a bukaresti, mondták a híreket, mindig a szokásosat: munkalátogatás, munkalátogatás és újabb munkalátogatás. Petre elvtárs felhúzta jó hangosra a rádiót és felém fordult, majd alig hallhatóan így szólt:

- Én ismerem jól édesanyádat, igaz nem lépett be soha a Pártba, de azért megbízható becsületes asszony. Csak azért mondom, hogy vigyázz a szádra, mert nem tudhatod, hogy mikor van a falnak is füle. A fiammal egyidős vagy, jó tanuló, s féltetek...

Ezzel elémbe tett egy teleírt lapot, aláíratlan jelentés rólam, tökéletes román fogalmazással és a pontos idézettel: „Jó, hogy ezek a Pártnál még május elsején is dolgoznak!” Meghült bennem a vér, már számoltam, hogy ezután mi következik, de hála Istennek, nem „az” következett. Levette a lapot Petre bácsi az asztalról, jól a szemembe nézett, majd apróra tépte és a kosárba dobta.

- Szerencséd fiam, hogy a leánka még kezdő, és nem írta alá a jelentését, így most először s utoljára még széttéphettem.

Otthon felháborodottan elmeséltem édesanyámnak, mire ő cseppet sem meglepődve, csak ennyit mondott:

- Azon a lányon ne csodálkozz, hiszen az ő nagyapja jelentette fel István bátyádat. Annak idején amikor a T.Sz.-be kellett befizetni a háztető készítését és az ács mestert csak ponttokkal fizették, vagyis a munkára nem pénzt, hanem munkanapszámot írtak fel, amit ősszel be lehetett váltani gabonára. A falu emberei között hallgatólagosan elterjedt, hogy mindenki fizessen az ácsnak, nem hivatalosan, ötszáz lejt is egy házfedezésért. Annyi volt az én egyhavi fizetésem – mondja tovább édesanyám a történetet. – Hát ennek a te osztálytársadnak a nagyapja is elhívta István bácsit este magához és megegyeztek. Meg is adta az ötszáz lejt előleget. Másnap a dobos kereste István bácsit, már reggel hét órákor. – A dobos a község házában szolgált, mert régen sokan nem tudtak olvasni, s így a bíró, ha valamit üzeni akart az embereknek, kidoboltatta. Szóval, ilyen mindenestül szolga volt ez a dobos.

- Jöjjön velem, István bácsi, a község házára!

Amikor beléptek, a dobost kiküldte a bíró és ketten maradtak, majd leültette István bácsit, s így szólt:

- István bácsi magát feljelentették, hogy ötszáz lejt előleget vett fel egy háztető készítéséért, – s megmutatta a feljelentést. Elkezdett a szoba forogni István bácsival, ő még ilyent nem pipált. „Ennek az embernek adtam én fogolyként a kenyereimből!” –, mert az új háztető megrendelője társa volt a fogságban. Látta a bíró, hogy meg van István bácsi szeppenve, s így szólt:

- Mi erről már rég tudunk István bácsi, csak eddig még hivatalosan senki nem jelentette, aztán magának nyolc gyermeke van, minek kötekedtünk volna, hiszen valamiből el kell tartsa őket.

- Lehet valamit tenni bíró elvtárs? – kérdezte kétségbeesetten István bácsi.

- Da, se poate – lehet! Elmegy szépen ma este és visszaviszi az ötszáz lejt ennek az elvtársnak, de meg ne mondja, hogy behivattuk! Mondja meg, hogy csak úgy a lelkiismeretére hallgatva, gondolta, hogy visszahozza a pénzt!

- És azután?

- Azután csendesen, acsarkodás nélkül, megcsinálja neki azt a fedelet, csak úgy napszámba a pontokért!

- Jó! És azután?

- István bácsi menjen dolgára, hagyjon nekünk békét... Majd szólunk mi, ha megint feljelentik...

István bácsi pedig dolgára ment, sok háztetőt összeácsolt, többet senki fel nem jelentette, pedig az ötszáz lejecket rendesen a zsebébe tették, minden felvállalásnál. Aztán egyszer az a pontrendszer is véget ért, mert a felírt pontok ürügyén, annyit lopott a T.Sz. elnök és a társai, hogy majdnem tönkre ment a TSz.

- Édesanyám! És megcsinálta István bácsi azt a fedelet is?
- Megcsinálta, fiam!
- Rendesen, jól?
- Igen, rendesen! Ma is áll a ház, a gazdája rég kiköltözött a temetőbe. Pedig szólhatott volna István bátyád az inasoknak, hogy: „– Tartsátok meg a fedelet a hátatokkal, hogy el ne dőljön, amíg átadom a gazdának!” De nem ezt tette, szóval fiam, ilyen ember volt István bácsi, az Isten nyugosztalja! Béke poraira!

Bodó Anna: Anyáékról

Nagymamám fényképe a konyha polcán áll. Mellette egy kis üvegben a tanyájukról hozott földet tartunk. A fényképen nagymamámnak szomorú és kedves szeme van. Én nem ismertem őt, de sokat mesél róla anya. Azt mondta, hogy nem ismert nála jobb embert.

A dédanyám apja erdész volt, a dédapám apja táblabíró. Dédanyám egy szegény fiút szeretett, de mivel abban az időben „guba a gubához” házasodhattott, 16 évesen a gazdag családból származó dédapámhoz kellett mennie, akit később megszeretett. Dédapámat ügyvédnek szánták a szülei, de ő inkább gazdálkodni akart. Feleségével kiköltözött a 80 hold földes tanyájukra.

Négy gyermeküket korán befogták a mezei munkába. Nagymamám 5 éves korától a teheneket őrizte. Mikor már tudott olvasni, a Bibliát és az énekeskönyvet magával vitte a legelőre, és azokat olvasta. Esténként petróleumlámpánál sokáig olvasták a könyvtári könyveket, vagy a szomszéd tanyákon összegyűltek énekelni, imádkozni, beszélgetni.

A nagymamámnak nagyon jó szíve volt. Összegyűjtötte a szegény gyerekeket, vályúban megfürdette őket, megetette őket, rajzolt, és bibliai történeteket mesélt nekik. Nagyon szép fiatal kora volt nagymamámnak.

Egyszer azonban vége szakadt nyugodt életüknek. A kommunista rendszer kuláklisztájára kerültek. A behajtók megérkeztek a tanyájukra, és elvették a földjüket, megélhetésüket, a dédapám álmát. Elhajtották kedves állataikat. Dédapámat úgy megverték, hogy egy hónapig ápolta őt dédanyám. Amikor pedig az utolsó, legkedvesebb lovát is elhajtották, felakasztotta magát dédapám.

Dédanyám mindig erős és vidám volt, vészhelyzetben sem hagyta el lelki ereje. Mikor visszajött a behajtó a megmaradt néhány tyúkért, éppen harangoztak, dél volt. Dédanyám megkérdezte tőle:

- Ebédidő van, nem éhes? Maradt két tojásom, megsüthetem magának?

És jó szívvel megvendégelte a behajtót.

Ilyen ember volt a dédanyám. Ezt a példát látta a nagymamám, és egész életében erős, vidám maradt, és nagy volt a hite. Mindenkit szeretett, még az ellenségeit is. Öt gyereke közül a második az én anyám. Nagymamám 42 éves volt, mikor végstádiumú rákot fedeztek fel nála, és két hónapot adtak neki az orvosok. Mikor szomorúan hazament, senki nem volt otthon. Az orvosi leletét kiterítette a padlóra, és így imádkozott:

- Istenem, Te látod ezeket a leleteket. Kérlek, csak addig hadd éljek, amíg amíg az utolsó gyerekem is le tud vágni egy szelet kenyeret.

Ezután kinyitotta a Bibliáját, és azt olvasta, hogy egy beteg király még 15 évet kapott Istentől. Nagymamám akkor ugyanezt kérte Istentől. Ezután 15 évet, és egy napot élt. Boldogan halt meg, az én anyám ölében. Utolsó szavai ezek voltak:

- Szeressetek, mert szeretni a legjobb.

Bodor Katalin: Szabóék hatvanadik házassági évfordulója

Ősz fele járt az idő, egyre hűvösebbek voltak a reggelek, a korai hóharmat már megcsípte a fák leveleit, az őszi betakarításnak is vége fele jártunk. Nagy ünnepségre készültünk, nagyszüleim épp azon az őszen ünnepelték a hatvanadik házassági évfordulójukat. Izgalommal várták haza a nagyvilágban szét-szóródott gyerekeiket, unokáikat.

Mindenki sürgött forgott a kis udvaron. Nagymamám a kenyértésztát dagasztotta a nagy fa tekenőben, szorgos, munkától kibogosodott keze szaporán járt föl és alá a teknőben, közben már a homlokán is gyöngyözött a verejték. Ebből tudtam, hogy nincs már sok hátra, azt tartja a népi mondás, hogy akkor van jól összeállva a kenyértészta, ha megered az eszterhéja (homlokáról izzadság csordogál le). Nagyatám szabómester volt, mint ahogyan az édesapja is. A tükör előtt borotválkozott, dús fehérszakálla gazdagon fürdött a borotvahabban. Egy figyelmetlen pillanatomban amint épp ott leleskedtem körülötte, hozzám dörgölte a pamacsát, és nagyot kacagott rajtam. Egy kissé elpirultam, és szégyenemben hamar letöröltem az arcomról a habot. Édesanyám almás-tésztát készített elő, hogy ha a kenyerek félig megsülnek, akkor a tepszi süteményt is megsüthesse a kemencében. Édesapám a bátyámmal száraz fenyőfát válogatott a tűzre, hogy jól előmelegíthesse a kemencét. Eközben bugyogott a

töltelékes káposzta is a dédnagymamámtól örökölt fekete cserépedényben. Érdekes módon sokkal ízletesebb káposzta főtt benne, mint akármilyen más edényben. Nagymamám nagyon féltette a cserépedényét, megparancsolta, hogy senki ne merészkedjék a fűtőkályha közelébe.

Időközben megérkeztek édesapám nővérei és azok gyerekei. Körülültük a terített asztalt és a finom falatok közepette jobbnál jobb történeteket kezdtek el mesélni. Elsőnek nagytatám mesélt izgalmas történeteket a gyerekkoráról és fiatalságáról.

- A család egyedüli gyerekeként nevelkedtem, mégsem éreztem hiányát a társágnak. Édesapámék tizenketten voltak testvérekül, ő volt az elsőszülött. A legkisebb testvére még nálam is fiatalabb volt, tehát volt játszótársam, csak időben szűkölködtünk. Édesapám, ha megrendelőt kapott engem bízott meg, hogy a szomszédos faluból megvásároljam a hozzávalókat: posztót, cernát, gombot, bélésnek valót. Korán keltem és addig nem mentem iskolába, amíg a vásárt meg nem jártam, rendszerint el is késtem az első tanóráról. Egy kicsit neheztelt is a tanítóm, de nem volt mit tenni, édesapám volt az egyedüli pénzkereső a családban, be kellett segítsen neki. Nem is bánom, mert így nagyon könnyen kitanultam a szabó mesterséget. Először a gomblyukak bedolgozásával kezdtem, majd fércelést tanított, majd eljutottam az első önállóan elkészítet posztómellényig. Édesapám a szabóság mellett még cinóberbányászással is foglalkozott. Én is segítettem neki a fejtési munkálatokban, amíg be nem soroztak katonának. Nagyon örültem, hogy a kis magyar idő alatt magyar katona, levegő lehettem Zilahon. Szerencsém volt, mert nem kellett a fronton harcolnom, a tiszték egyenruháit javítottam.

A leszerelésem után a családom úgy döntött, hogy Magyarországra menekül. Édesapám a bányászatból keresett pénzre, egy fél vagon deszkát és egy fél vagon sót vásárolt, és a jobb élet reményében Magyarország felé vettük az irányt. Időközben lezárták a határokat és több hónapon keresztül vesztegeltünk a román magyar határon. Hiába reménykedtünk a tervünk kudarcba fulladt, a rakományunkat elkobozták. Nagyon nehéz, idegtépő időket éltünk meg, majd mihamarabb munkát kellett keressünk, hogy a megélhetésünket biztosítani tudjuk. Édesapám zubbony javítóként dolgozott, én pedig mosogatólegénynek csaptam fel. A háború lecsillapodása után hazajöttünk. Itthon is nagyot változott minden, a lakásunkban idegenek költöztek, akik semmi áron nem akartak távozni. Mit volt mit tennünk, kénytelenek voltunk több évig a nagyszüleimnél lakni, amíg sikerült törvényesen kiköltöztetni a betolakodókat. Édesapám nagyon sokat betegeskedett a tüdejével, az első világháborúban több találat is érte, és nem sokkal a hazatérésünk után meghalt.

Nagytatám elérzékenyült és a szeme sarkából kibuggyanó könnycseppeket sietett felitatni a zsebkendőjével. A hosszas mesélésben meg is szomjazott, töltött egy pohár bort, amit saját kezűleg a nyári ringó szilvából készített, és hörpintett egy nagyot a poharából. Nagymamám sem volt rest, kihasználta az kínálkozó alkalmat, és mesélni kezdett gyerek és fiataikoráról, amit Három-széken töltött.

- Édesanyám egyedül nevelt fel minket, ötünket, én voltam a legkisebb. Szüleim megszületésem előtt elváltak, amiért édesapám átállt román nemzetiségűnek. Nagyon nehéz körülmények között nevelkedtünk. Olyan játékaink voltak, amit mi készítettünk saját kezűleg, pörgettyűk, rongybabák. Egy napon eljött hozzánk keresztanyám, és megkérte édesanyámat, hogy engedjen el vele meglátogatni édesapámat, mert meg szeretne ismerni. Még ma is jól emlékszem arra a találkozásra, pedig nagyon kicsi voltam. Édesapám a szomszéd faluban lakott, az asztalosműhelyében dolgozott, amikor megérkeztünk. Nagyon megörült nekem, felvett, magához szorított és remegő állal, könnyező szemekkel nézett szótlánul. Egy kis asztalt és két kis széket ajándékozott nekem, amit féltve őriztem. Ez volt az első és egyben az utolsó találkozásom édesapámmal. Rá nemsokára meghalt, és még a temetéséről sem adtak hírt.

Nagyon szerettem iskolába járni, már akkor gyenge volt a szemem, nem láttam jól a betűket a gyertyafény mellett. Egy alkalommal édesanyám el is vitt az orvoshoz, aki csak annyit mondott, hogy este csak a macskák látnak. Így tehát nem is foglalkoztunk többet a látásommal. Nyári szünidőben gyerekekre vigyáztam, ebből szereztem össze öszre a ruha és a tanfelszerelések árát.

A négy éves magyar idő beköszöntésekor tizenegy éves leányka lehettem, a barátnőimmal sétáltunk a réten, és örömmünkben ezt a kedves kis dalt énekel-tünk:

*Hál' Istennek megfordult a világ,
Zöld ablakban piros fehér virág
Gyenge kicsi kezek szórják az utcára
Megérkeztünk valahára!*

Énekünket meghallották az álvonuló magyar katonák, akik felfigyeltek az éneklésre, ölbe kaptak és a két orcánkra csókot nyomtak. Hajunkba nemzeti színű piros-fehér-zöld szalag volt befonva, amit nem hagyhattak szó nélkül. Vidáman azt kurjantották, hogy: **Ezek az igazi magyar leányok!**

Az iskola elvégzése után szolgálni mentem, több helyen is szolgáltam grófi uradalmaknál, konyhán dolgoztam, idős betegekre vigyáztam. Utoljára ahol szolgáltam, nagyon megszerettek, és nem akartak elengedni. Megkértek, hogy maradjak ott, amíg egy megfelelő kérőm akad, és ők majd kistafírungoznak.

El is töltöttem náluk öt esztendő. Az átszerveződés után a gazdámot megfosztották minden vagyonától, nem tudták a jussomat kifizetni. Szolgálato mért egy pár darab bútort kaptam, amit most itt láttok, ez volt a fizetség.

A háború elvesztése után egy kis csapat német katona Szacsván, a közeli erdőben húzódott meg, várták, hogy lecsillapodjanak a dolgok. Nagyon hálásak voltak a falunak, hogy biztonságot adtak és élelemmel látták el őket. Megígérték, hogy ezt a kis falut gazdaggá teszik, ha szerencsésen haza kerülhetnek. Egyik napon ételt vittünk nekik keresztanyámmal, aki jól beszélte a nyelvet, mert szolgált szász uraságoknál. Az egyik katona nagyon alaposan megnézett és rettenetesen elszomorodott. Kérdésünkre, hogy mi a gond a katona elmesélte, hogy neki is egy velem egy korú lánya volt, akit a feleségivel együtt megöltek. Keresztanyám eleget próbálta vigasztalni, de a szomorúsága nem enyhült. Elővett a zsebéből egy szép smaragd köves aranygyűrűt és felém nyújtotta. Meglepetésemre szóhoz sem tudtam jutni, de hosszasan unszolgatás után elfogadtam, és nagyon szépen megköszöntem. A rejtőzködés nem tartott sokáig, a közeli románok hírt kaptak róluk, felfedték rejtkehelyüket, és kegyetlenül kivégezték. Élve a lovak után kötötték és úgy vágattak végig a falun.

Minket is nagyon meghatott ez a szomorú történet, ezért más síkra terelve a beszélgetést, vidámabb vizekre evezünk. Arról faggattam nagyszüleimet, hogy mesélik el megismerkedésük történetét. Nagyatám szeme felcsillant, és mosolyogva mesélni is kezdett.

- Egy továbbképzőn voltam Kézdivásárhelyen, és egy kedves, jóra való emberrel ismerkedtem meg. Nagyon hamar összebarátkoztunk. A szakmai dolgokon túlmenően személyes dolgokról is kezdtünk beszélgetni, mint például, család, feleség, gyerekek. Ő, ellentétben velem már házasember volt egy kisgyerekekkel. Nem tolakodóan, de elmondta, hogy van a rokonságában egy nagyon szép, szerény, jóra való leány, aki az iskola étkezdéjében dolgozik, és ha nincs ellenemre, akkor ő szívesen bemutat neki. Nem is ellenkeztem sokat, hamar összehozta a találkát azzal a lánnyal, aki nem más volt, mint a te nagymamád. Hát mi tagadás, nem volt semmi füllentés az előre leírtakban, csinos, jó megjelenésű, barátságos teremtés benyomását kellettene bennem az első látásra. Dús fekete haját pártába hordta, a konyhai egyenruha nagyon mutatósan állt rajta, kreolbarna bőrét még jobban kiemelte a fehér kötényt. Nem kellett sokat gyözködnöm magam, hogy további alkalmat kérjek a találkozásra. Amíg a továbbképző tartott találkoztunk pár alkalommal, majd hosszasan leveleztünk.

Nagymamám a lábfájása ellenére nagy serényen már hozta is a leveleket, melyeket hatvan év elteltével is féltve őriztek, és megkérte nagyatámat, hogy olvassák fel a leánykérő levelét.

Kedves Mária

Ha az életében boldog és nyugodt akar lenni, jöjjön hozzám feleségül!

- Olvasva a levelet, nagy gondolkodóba estem, végigpörgettem addigi életemet, és megírtam nagyapádnak, hogy elfogadom az ajánlatát. - Válaszolta nagymamám.

Az ismerkedésből hamar házasság lett, nem tartottunk nagy ünnepséget. Közös életünket a nagyszülők kis házában kezdtük el. A kis tornácos ház hátsó konyhájában laktunk, mindaddig, amíg rendeződtek a dolgok. A fészekrakás után szép lassan világra jöttetek ti, drága gyerekeim, és ti magatok is részesei váltatok a történetnek.

A meghatottságtól mindannyiunk szeméből könnycseppek peregtek, mert tudtuk, hogy nem igazán mondhatták a mögöttük álló hatvan évet teljesen nyugodtnak és felhőtlenül boldognak, de a megpróbáltatások, nehézségek közepette észre tudták venni az élet hétköznapi örömeit, ami erőt és kitartást kölcsönözött a gondok leküzdéséhez.

A továbbiakban édesapám vette át a szót, és mindannyiunk nevében megköszönte a szüleinek, hogy vállalták, ezt a szép, de egyben nehéz életutat, és további jó egészséget és számtalan évet kíván nekik.

Amíg a társaság benn poharazgatott, addig a nap már nyugovóra tért, a visszaverődött napsugarakat még egy kis ideig látni lehetett a csűr tetején. Az állatok is nyugovóra tértek, csupán csak Kormos kutyánk vakkantott fel, ha valami neszt észlelt. Minden körülöttünk lévő esemény az elmúlás hangulatát sugallta, de mi mégsem szomorkodtunk e miatt, megállítani nem állt módunkban, tehát egyet tehetünk csupán, megéltük minden pillanatát!

Boldizsár Béla: Vándorszékely hazatalál

Nagyszülők

Mutatósan szép, emeletes, sokszobás és városival versengő összkomfortos családi ház a háromszéki Bélafalván.

Ebben a házban nőttem fel, bár nem itt születtem. Ez korábban is nagynak számított, három szobás, konyhás, sütős, nagy csúrral ellátott ház volt- az emeletet már én toldottam hozzá-s benne drága jó nagytatám és nagymamám laktak. Őt Felső-Háromszéken mindenki ismerte, mert Ő „adta” az életet a gyerekeknek; bábaasszony volt. Nagyapám, Fekete Vince gazdaember első sikertelen házassága után elvállalt a tulajdonképpeni nagymamámtól, és elvette a bábaasszonyt, így került édesanyám a mostoha nagymama kezébe még kicsi korában, aki aztán szépen felnevelte. Ez a nagymamám engem szeretett

a legjobban, nagyon sokat köszönhetek neki. Az történt, hogy Fekete nagytám idegösszeroppanással bekerült a kórházba.

Mesélte, hogy első házassága nem volt felhőtlen, s mivel jó keresztény családban nevelkedett, nem tudott megbékélni azzal, hogy olyan rövid idő alatt elromlott, ebből kifolyólag pedig beteg lett. Első felesége különben Brassóba távozott, s milyen a sors, valami hasonló kudarc velem is megismétlődött. Na de a kolozsvári ideggyógyászaton, ahová beutalták nagyapámat a bába nagymama a diploma munkáján dolgozott, s megkapta a professzortól a feladatot, próbálja meg ezt az embert talpra állítani. Ez valamikor 1932-ben lehetett, mert édesanyám 1934-es. Ebből a gyógyításból Hála Istennek kialakult egy olyan kapcsolat, hogy amikor nagyapám hazaköltözött, nagyanyám úgy érezte, neki jó volna utána jönni. S akkor Bélafalván épp a leendő édesapáméknál vett ki albérletet, s nagyapám oda kezdett járni udvarolni. Ez a nagymamám különben papolci születésű, tehát szintén Háromszéki, tizenkétgyerekes családból származott. Elkerült Kolozsvárra tanulni, s Hál Istennek ide tért vissza, s innen segítette a családját, mert elég jól szituált volt nagytám. Ökrei, lovai voltak, s nagymamával aztán még jobban összeszedték magukat. Föld? Hivatalosan nem volt sok, 3 hektár volt bejelentve, de 10 hektáron gazdálkodtak.

Előfordult abban az időben, egy szülést úgy levezetni, hogy meg is maradjon a gyerek, nos azért 25 ár földet is adtak a bábaasszonynak. Ha veszélyeztetett volt a terhesség, a külön gondozásért cserébe megírtak egy papír kézzel, hogy örök használati joggal Ilonka néninek adom ezt és ezt a parcellát. Én még kaptam meg ilyen papírokat, ezért sok földjük volt, s nemcsak a faluban, hanem a környéken is. Még erdőt is írtattak rá.

Mit meséltek gazdálkodásukról? Nekem pontosabb emlékeim négy-öt-hatéves koromtól, 1961-62 utánról, vannak, amikor a Gheorghiu-Dej – féle kommunista rezsim benyomulása a székely életbe már nagyon erőteljesnek számított. A korábbiakról az öregek annyit meséltek, hogy az sokkal nyugodalmasabb volt, és hajsztól mentes. Még gyermekkoromban is megtörtént, hogy felmentünk az erdőre, ott ültünk egy hétig, megcsináltunk három szekér szénát négyen. Nyugodtan keverték reggel a málét, három tojást elüttek, és én kicsi gyerekként hordtam nekik a vizet a kaszálóba. Napközben engem elengedtek halászni a patakba. Kérték, gyere gyorsan egy óra múlva, mert erősen meleg van. Mentem, vittem a vizet a kútról. Tapasztaltam, hogy nyugodt gazdálkodás folyt. Nagytata is mesélte, hogy az embereknek sokkal kiszámíthatóbb volt a mindennapjuk, nem szorongtak, hogyan éljenek meg egyik napról a másikra. Megvolt a szegénység akkor is, de aki megemberelte magát, az meg tudta adni magának, ami kellett és nem szenvedett. A szegény lustasága végett volt szegény. Mert napszámba elmehetett volna, dolgozni lett volna hol.

Hogy hányan laktak itt? Hát Bélafalva, azt hiszem, a 250 házszámot is elérte, most csak 210 van. Ráadásul ma ebből olyan 45-48 ház áll üresen, akkor nem volt 10 sem lakatlan. Sok volt a gyerek és majd minden házban lakott valaki. Mai állás szerint vagyunk 480-an, abból szinte 60 özvegyasszony és vagy 35 vénlegény. Gondoljuk meg: ha az a vénlegény megnősült volna, és csak egy gyereke legyen, mán a sok üres házból akkor is el lenne foglalva jó pár. De még mindig él a falunk, bár nem tudni még meddig. Erről több olvasható Orbán Lazi bácsi faluról írott monográfiájában. Nagyon jó barátom volt, én szerveztem meg a 100 éves születése napját. Hat éve temettük el, megvanak a feljegyzései, fiai őrzik. Szerettem volna megvetetni a házát, mert ő alakította ki Háromszéken és Erdélyben is az egyik legfineszesebb turista csalogatót; a csürmúzeumot. 98 évesen, mikor meghívásomra 50 személy érkezett a Vajdaságból, még kijött és mutatta, mennyire jól bírja magát. Még meg tudott állni a kezén. Fantasztikus kicsi öreg volt, nagyon sajnálom, hogy hagyatéka még nincs biztonságban. Két fia van, az egyik Brassóban él, a másik élbeli sportoló, olimpiai birkózó, ideje sincs rá.

...

Jóság és rosszaság

Na, de visszatérve gyerekkoromba: azok a rotaté misék karácsony előtt, amikor nagymamám öt órakor szöktetett az ágyból, s elvitt a templomba, hát az egy élmény volt! Figyeltem, mi cseng, amikor jő bé a pap bácsi. Akkor határoztam el: ez olyan szép, és olyan kedves pap bácsi, annyi szépet mond, szóval igyekeztem jónak lenni, hogy én is ministrálhassak. S akkor nagymamám eléküldött, János atya reátette a kezét a fejemre, s azt kérdezte: akarsz-e pap lenni? Egészen apró gyerek voltam, mások is emlékeznek: örökké azt mondtam: én pap bácsi leszek. Később a rosszaságom annyira más képet alakított ki rólam, hogy a tanító néni úgy vélekedett: ez kivitelezhetetlen. Te oda nem fogsz bejutni, oda téged nem vesznek fel.

Pedig én nem rosszindulatból tettem, amit tettem, hanem a kíváncsiság vitt rá. A kutya egyszer lekörmölt, erre megfogtam és levágtam a körmeit. Vagy kíváncsi voltam, hogyan költi a tyúk a tojást. S felvettem a kotlót, s megnéztem, hogy lesz abból csirke. S elkezdtem összetörni a tojásokat, hogy melyikben mi van. Ilyesmikért persze kikaptam. Vagy nem volt olyan gyümölcsfa a faluban, aminek a gyümölcsét meg ne kóstoltam volna. Nem volt azért különösebb baj, mert falun nem haragudtak, csak ha letörted az ágat, vagy összetörted a kertet, de ha édesapámnak a fülébe jutott, ilyenkor kaptam a legtöbbit. A tanító bácsitól szintén a huncutságokért, de nem hanyom fel senkinek,

megpróbálták visszatartani, én pedig elég gyakran megbántottam őket, mert az órán nem figyeltem vagy szünetben nem azt csináltam, amit kellett volna.

Boros Boglárka: Az apukám gyermekkor

Apukám gyakran szokta nekünk - gyermekeinek mondogatni: Ha valamiről az életben biztosan nem tehetünk, akkor az az, hogy melyik apukának és anyukának születünk meg. Az én apukám egy egyszerű családba született, ahol apukája – tehát az én nagyapám, géplakatos volt egy nagy gyárban Füleken, és az anyukája (az én nagyim) pedig harisnyjavító volt. Abban az időben a családok többnyire hasonló körülmények között éltek. Nekik volt egy kis házuk Füleken, ahol ketten, Gáborral, az én keresztapummal kezdtek ismerkedni a nagyvilággal.

Apukám arról szokott mesélni, hogy az elején minden milyen óriási volt. Mikor az asztal lába körül forogtak, vagy a szódás üvegből töltött az apuka innivalót, természetesen otthon készített szörppel keverve. Az apukám gyermekkor is gondtalan volt, talán mind az enyém. Abból is következtek erre, mikor a legféltettebb ajándékát, a külföldről beszerzett angol autóját kivitte a homokozóba és ott a saját kezűleg készített utakon és alagutakon tologatva száguldozott vele. Ezután, mintha ez legtermészetesebb dolog lett volna, sötétedés után is szerette volna a játszadozást odabent folytatni. Csakhogy a kisautó mindenhol nyomot hagyott. Hol csak pár homokszemet, máshol viszont kipottyant belőle egy nagyobb homok csomó is. Mikor az anyukája a hihetetlennek tűnő nyomokat követve ezt meglátta, aki minden este felmosta a kis konyhát és a gyerekeket is tisztába tette, megdöbbenve lett villany rázza állapotban. Az autókat kint kellett hagyni az ajtó előtt, főleg, mikor az a veszély fenyegette a nyugodt alvást, hogy a kisautó még az ágyba is kerülhet. Apukám biztosan nagyon örülhetett ennek a homokozásnak, mert mostanáig megmaradt az emlékezetében. Voltak akkor is szép játékok, de nem volt belőlük annyi sok, mint most nekünk. Ezért sokkal jobban megbecsülték őket, s talán még egy kicsit most is fáj az apukámnak, hogy a szép autóját a homokba vitte. Ilyen emléknymokat is hagyhat a gyermekkor, és még ilyen jelentéktelen esetekre is visszaemlékszik az ember.

Az óvodai ismerkedése is érzelmekben nagyon gazdag volt. Mivel az apukám után nemsokára született a Gábor, az anyukájuk tovább maradhatott otthon. Így az apukám elég későn kezdett oviba járni. Otthon egészséges, finom, de egyszerű ételeket főzött az anyukájuk. Ezért az oviban sok furcsa étellel kellett megbarátkozniuk. Apukám azt mesélte, hogy sokáig nem szerette a

pudingot, sőt ez a viszony zordabb volt, tehát utálta. Erre úgy jött rá, hogy egyszer az oviba valami barna színű, abszolút undort keltő anyagot kellett volna megenni. Apukám nagyon sírt, elutasította a pudingot. Aztán az ovónénik meg akarták mutatni a kisfiúnak, hogy ez a csúnyának kinéző maszsa finom, így erőszakkal megetették. De amit az ember a fejébe vesz, még az íz, ha mást is éreztet, azt nehéz leküzdeni. Így apukám az akcióközben kihányta a barna dolgokat. Ma már nehéz elképzelni, hogy valaki nem evett volna gyerekkorában például pudingot. De hasonlóan van azzal is, hogy nem ismerjük az élet valódi ízeit. Apukám a szünidőt az ő nagymamájánál töltötte. Sok állatuk volt, köztük kecske is. A gyerekeknek kötelező volt minden este tejet inni. És persze miért mentek volna a boltba tejet vásárolni, ha otthon volt a frissen fejt gyógyszer – ahogyan akkoriban a kecsketejhez viszonyultak. Ez elől nem volt menekülés. Akkor is apukámék ellenálltak, ahogy tudtak, de ma nagyon hálásak ezért. Én ezt el sem tudnám képzelni. Pedig hallok róla, hogy ma is a kecsketejhez folyamodnak a szülők, kinek beteg gyermekük van, és hallottam, hogy bizony ez a tej segít. Még ha azt mondják is sokan, hogy bűdös. Az apukámék gyermekkorában talán biztosabbak voltak szülők abban, mi jó a gyermekeknek.

Ezekkel a kis ízelítő történetekkel szerettem volna benneteket gondolatban elröppenteni az apukám gyermekkori világába. Remélem sikerült. Szerintetek jó volt nekik? Amit mesélt, nagyon megfogott és nekem tetszett. Kicsit irigylem is. Főleg a sok kedves házi álatkák napi társaságáért.

Boros Noémi: Tanyai élet és disznóvágás

Az adai nagyúton

Bevezető

Munkámban édesapám, Boros István elmesélése alapján betekintést nyerhetnek, hogy hogyan éltek az adai tanyavilágban.

Már egész kicsi korom óta megfogtak azok a mesék, elbeszélések, amelyekről édesapám mesélt nekem és testvéreimnek, hogy ő hol és hogy élte meg gyermekkorát. Ezek a beszélgetések nagyon elevenen élnek bennem, hiszen meghitt környezetben, a család minden tagja együtt ült körül az asztalon égő petróleumlámpát. A lámpa pislákoló fénye felébresztette édesapámban az emlékeket. A szorongás és a félelem, amely a háború és áramszünet miatt volt, feloldódott.

Emellett még megosztom az olvasókkal, hogy hol helyezkedett el a tanya, mennyi időt élt ott, milyen gazdálkodás folyt, hogyan nézett ki a gazdasági udvar, évente hány disznót vágtak, hol, illetve, hogy hogyan zajlott le és milyen népszokások kötődtek hozzá.

Ada – történeti áttekintés

A történelem folyamán sokféle nép fordult meg ezen a tájon. Éltek itt hun, szkita, törzsek, szarmaták, avarok, szláv és magyar törzsek, az Ostrovo és Petrina bara, csanános völgyi ér, Aranka találkozásánál a mocsárvilágban. Ada területe már a neolit és a bronz korszakban lakott volt.

A mohácsi vész előtt nem említettek ezen a helyen Ada nevű települést, viszont számon tartanak egy Asszonyfalva, Pervér, Bánfalva és egy Petrina vagy Petrinac nevű helységet.

A dézsmajegyzékben 1521-ben 22 adózó házzal említi Azsenfalvát, mint köznemesi birtokot.

1420-ban Ostrovot talán csehek, husziták alapították, de elpusztult.

1526-ban Asszonyfalvát, Petrinát a török lerombolta, felgyújtotta, a lakosság elmenekült.

A török megszállás idején D-ről menekülő szerb pásztorok húzták meg magukat a nádas mocsárból kiemelkedő szigeten. Földbe vájt kunyhókba a töröktől való rettegésben éltek itt, Adicának, szigetecskének nevezték a menedéket nyújtó földdarabot. A török Ada néven tartotta számon.

1694 táján Arzent Nojević D-ről menekülő szerbekkel egyesek Osztrovon mások Adán telepedtek meg.

1697-ben a már ott lévőkhez egy újabb csoport társult.

1700-ban tiszai határ őrvidék, katonai helység, sánc lett Ada.

1751-ben történt katonai határőrvidék feloszlása után Ostrovo vagy Ada kiváltságos Tiszán inneni koronakerületté lett. Közben az elhagyott területek benépesítésére és művelődésére 1750-ben magyar lakosok és velük együtt szlovákok is érkeztek a nagy telepítések során Pest, Heves, Nógrád, Szepes, Trendsény megyékből.

A község neve 1762-ben lett véglegesen Ada. A lakosságot nagyrészt halászok, földművesek és állattenyésztők képezték.

Tanyák

Léteznek a budzsáki, az oromparti, a Detki vág dőlője melletti tanyák.

A tanyákat népiesen szállásoknak nevezték a tanya-világon. Ha valaki kérdezősködött úgy kérdezte, hogy melyik szállásról van szó. Így a mi tanyánkat Boros szállásnak hívták és a többi is általában a tulajdonosok nevei-

ről kapta a nevét. A Boros szállás az adai Nagyút utolsó tanyája volt az Orompart alatt jobb kéz felől. A másik nagyszülők tanyája a Gulyás szállás volt. Sajnos ma már a Boros tanyának csak a romjai vannak meg az ott növényes ecetfák, meg a bedőlt itató kút emlékeztet arra, hogy ott valamikor élet volt. A Gulyás tanya, már csak úgy fedezhető fel, hogy a tanya helyén felszántott talajban minden évben egy régi tárgy vagy régi flaszter téglájának maradványait találjuk – mondta édesapám.

A tanya leírása

Csodálatos, hogy ezekből az apró emléktárgyak láttán milyen történetek jutnak eszébe melyeket elmesél, hogy hogyan nézett ki régen a tanya, hogy éltek ott kint.

Felelevenedik benne a dombra épült, verett falú nádfedeles lakóház megszelte falaiival, a széles gang csipkézett, faragott fadísztéssel. A lakóház körül a magas japán akácfák, ecetfák és egyszerű akácok hűvös lombjaival védtek a nyári melegtől a tanyát, télen pedig fölfogták a pusztán süvöltő szelet és havat.

A tanya végében volt a baromfiudvar, szembe vele a téli istálló, nyári lak és a magtár. Ezek mögött a faoszlopokból épített nagy karám a nyári istállóval. A magtárakkal szemben voltak a górék az előttük lévő fészerekkel, amelyek a szerszámoknak adtak helyet. A górék mögött volt a méhes, sok méhkaptárral, amelyeket szintén fák vettek körül, hogy megvédjék őket a déli szelektől. Folytatólagosan következett a gémes kút, amely ásott kút volt. A vizet onnan itta a család és a jószágok is. A kútnak volt egy nagy itatója- ahol a nagy jószágok ittak: lovak, tehenek- és egy alacsony itatóvályú, ahol a disznók, birkák, baromfik ittak.

Nagyanyám, az udvaron eteti a baromfikat

Ezüstnyárfa

Az itatóvályúk táplálták azt a hatalmas ezüstnyárfát, amely szinte beborította a fél udvart, s hűvöst adott a disznóólakra. Addig, amíg a villám szét nem hasította, fontos katonai célpont volt, mert a környék legmagasabb fája, pontja volt. Még apukámnak az ük öregapja ültette azt a fát. Több mint 150 éven ment tönkre. Az a fa még látta a betyárokat, az őseink születését, elmúlását, a háborúkat és a békét.

Ezután következtek a disznóólak, egészen a Bara partjáig.

A lakóház

A lakóház oldalán a kapubejáraton túl szintén hatalmas góré állt fészerral. Mellette egy nyári kemence, utána fákkal körülvett paskom. Láncon ki voltak kötözve a tehenek, borjúk, birkák, hogy ott legeljenek. A tehenek körül ott voltak a kisborjúk. A disznók és a birkák is ott legeltek. Sokszor apukám volt az ő pásztoruk, hogy el ne menjenek mások földjére.

Nagyapám, s a szelíd jószágok, háttérben a tanya épületei láthatók.

A tanya alatt folyt el a Bara, a Budzsák ér egy része. A Barán keresztül földtöltés volt csinálva, hogy azon túl is lehessen legeltetniük az érben.

„Hajdani folyóvölgyként kanyarog az adai határban a Budzsák-ér, Éltető nedve az ér a határnak, és egy elmenekült életforma időszakos folyócskája a Budzsák, amelynek neve a török világ hínárosságát vetíti elénk... de a virradatban a libákkal és süldőkkel kicsapott szállási kisgyerekeket játszótársnak fogadta... az örökös helytállásban megöregedettek és egyre ritkuló kinti emberek emlékezetében megszépülve jelenik meg az az idő és az egykori vízfolyás. A tanyaiak szinte születésük pillanatától fogva a munkára neveledtek. Kisiskolás korukban már a fölkelő nappal egyidőben keltek, libapásztorkodtak a Baránál... Többben is összeverődtek a hűvös harmatcsillo-

gásban, s olykor énekeltek is, a daluk ünnepélyesen szállt a sűrű párát lehelő vízfolyás fölött.” (Cs. Simon István)

A nyári istálló mögött volt még bekerített nagy veteményeskert- körülvéve a kerítésen kívül- több 100 parasztmeggyfával. A kertben egyéb gyümölcsfák is voltak.

A kert mellett volt a szecskázó, ahol a szálas takarmányt vágták össze a jószág számára. Ezt a szecskavágót ló segítségével hajtották meg, úgy, hogy a ló körbe - körbe járt és meghajtotta a szecskavágót.

Ugyanilyen alapon volt a járgány.

Az épületeket körülvevők a tanyai földek. A tanya körül még asztagokban álltak a szalma, here és széna-kazlak és a szárkúpok. A nádkévék is gondosan össze voltak rakva a szárízékkal együtt. A szárízéket és napraforgószárat télen kemence tüzelésre használták.

A tanya összképéhez tartozik még, hogy előtte haladt el egy keskeny vágányú vasúti sín, amelyen ősszel szállították a cukorrépat be a városi vasútra. A cukorrépat ún. lórékkal lovak segítségével húzták meg.

A nagyapám is elég sokat fuvarozott így. Apukám nagyon szeretett rajtuk játszani.

Ezek az épületek, amelyeket megemlégettünk, vették körül az udvart, amely enyhén lejtett a Bara felől. Ezért levezette az esővizeket.

A tanyai lakóház három részből állt: tisztaszobából, nagyebédlőből és a lakószobából.

A tanyán Boros József és felesége, Boros szül. Csúzdi Teréz, a dédszüleim, nagyszüleim Boros Péter és felesége, Boros szül. Gulyás Gizella illetve fiuk (édesapám), Boros István élt.

A családnak volt városi háza is, az ún. 5. utcában vagyis a Svetozar Marković utcában. Ez a ház a dédszüleimé volt, de mivel ők ritkán tartózkodtak ott, ezért a dédmama anyukájának a testvére, Kovács Káli Erzsébet élt ott állandó jelleggel, a család „nenukának” nevezte. Az ő férje az I. világháborúban esett el, Kovács Káli Józsefnek hívták, a nenuka nem ment férjhez ezután.

Édesapám óvodába ebből a házból járt, nenuka volt a dadája. Majd az első osztályt is innen kezdte, de amikor nem volt kötelezettsége a városban a tanyán tartózkodott. A második osztályt már a szülei városi házából kezdte, mivel addigra beköltöztek a tanyáról a József Attila utca 38-as számú házába. A tanyáról sok időbe telt még minden bekerülni a városba, ezért sok ideig még fönállt - apukám 14-15 éves koráig, vagyis 1972-73-ig -, de közben fokozatosan lebontották, ma már csak a tanya helyén rom van, fás terület.

Gazdálkodás a tanyán - a tanyán élők feladatai

A tanyán mindenkinek megvolt a feladata. Az asszonyok főztek, mostak, takarítottak, fölmázolták a szobákat. A fiatal emberek a földeken dolgoztak: szántottak, vetettek, arattak.

A dédapám általában a méhesben volt, a szőlőt kezelte. Apukám 5 éves korától hol a libákat, kacsákat, disznókat, hol a birkákat őrizte.

Nyáron az volt a szokás, hogy az asszonyok bent voltak a lakóházban, a dédapa kint a gangon egy ágyon apuval, meg a nagy sárga Gyoszil macskával és a Heki agár kutyával aludt. Nagyapa, s a nagybácsi a téli istállóban aludtak a jászolban vagy pedig a góréban. Sokszor apukám is velük tartott.

Télen a lakószobában meg a nyári konyhában aludt a család. Nyáron korán keltek és késő estig dolgoztak, már csak az alvásra volt idejük a tanyai embereknek. Télen jobban ráértek, mert ilyenkor megszűntek a kinti munkák, s csak a jószágok körül végeződtek.

Általában ilyenkor voltak a hagyományos disznóölések disznótorral, nagy karácsonyi ünnepek, névnapok. Sokszor ilyenkor tartották meg az esküvőket is.

Így emlékszik apukám a disznóölésre

Nem mindennapi esemény volt a disznóölés a tanyavilágban. Ilyenkor összejött a nagycsalád, komaság, baráti kör. Mindenki szívesen látott vendég volt.

Télen a család apraja nagyja

Hajnaltól az emberek, amikor összejöttek, jó erős eperpálinkával erősítették meg a lelküket és melegítették fel a testüket. Ezt bizony néha túlzásba vitték, de annál több vidámságot csináltak.

A kés megfenésével kezdtek. Az volt a szokás, hogy öntöttek pálinkát a késre, hogy biztosan elpusztuljon a disznó. Azt tartották, hogy ha nem fenik meg rendesen a kést, akkor elszalad a disznó a kés elől.

Minden családban volt egy olyan ember, aki elvállalta a főböllérséget és órá hallgatott mindenki. Nálunk a déd tata illetve nagytata bérmaeresztapja volt, akik ezt a feladatot felvállalták.

Leszúrták a disznót. A nők előre forraltak vizet és azzal forrázták le a férfiak az állatot. Ezután következett a pörkölés, amely úgy zajlott, hogy szalmát szórtak a disznóra és azt meggyújtották, majd vasvillával igazgatták, hogy mindenfelé megpörköljön. A mi családunk mangalica (fekete, vörös és szürke színű, nagyszőrű), yorkshire (fehér színű, kisszőrű) és berkshire (tarka, kisszőrű) sertéseket tartott. A mangalicákat nem lehetett forrázni, csak pörkölni.

Apukámnak az volt a feladata (ő volt a legkisebb), hogy a disznó farkát fogja. Így ugratták az idősek, hogy ő is fontos személy, mert a farkát fogva nem tud elmenekülni az állat.

A nők ez idő alatt vöröshagymát és fokhagymát pucoltak.

Reggelire készítettek hagymás vért mellé kenyeret és savanyúságot ettek. A reggeli kihúzódott egészen 10-11 órára.

Ezután kezdték feldolgozni a disznót. Készítettek belőle: kolbászt, hurkát, varslit (gyomorba töltötték), töpörtyűt, abált szalonnát, húsokat felvágták (némely részt lesütötték majd zsírban tárolták vagy jég között a pincében (rövid ideig), szalonnát, sonkát (besózták).

A bél kaparása a déd tata feladata volt. A kolbászhoz a húst késsel darabolták össze apróra.

Délután, hogy kicsit kiszellőztessék a fejüket, megjárattatták a lovakat, így kicsit kijózanodva folytatták a munkát.

Vacsorára az asszonyok savanyú levest, szármát, hurka, kolbászt, hajába sült krumplit, sültkáposztát, rétest és bort fogyasztottak. Ezek az ételek mind kemencében készültek el.

Az alsókonyhában terítettek meg a vacsorához. Mikor mindenki az asztal köré gyűlt imádkoztak, majd falatoztak. Vacsora után az asszonyok elpakoltak, elmosogattak, majd a kemence köré ültek és beszélgettek. Déd tata elővette citeráját, Tóni bácsi (szomszéd) pedig a tamburáját és muzsikálni kezdtek. Énekeltek és filkót játszottak magyar kártyával. Hajnalig tartott a mulatozás.

Kántálás

Ám nem ment minden ilyen egyszerűen, egy szokás is fűződött a disznóvágáshoz, a kántálás. A kántálók este vacsora közben érkeztek. Ezen a környéken leginkább a szomszédok jöttek és általában férfiak voltak. Tréfálkoztak, hogy elviszik a sonkát, kolbászt, hurkát, stb.

Főlkészült volt a házi nép is már, figyelték, hogy mikor jönnek.

Úgy zajlott, hogy három-négy ember bement a házba tiszteletből versikét mondott a ház urának, addig a többi kántáló „rabolta” a húsokat. Kis versikékkal készültek.

Édesapám erre a versikére emlékszik:

Ma jöttünk kántálni, kántálni

Boros Jóskának disznót vágni segíteni, segíteni,...

A kántálók rendszerint ördögnek, öregasszonynak, medvének, „bumbusznak” öltöztek.

Az ellopott húsokat másnap vagy még az este a szomszédság visszaadta a gazdurának.

Nagymamám a mai napig felneveli a disznókat a család részére és minden évben van nálunk disznóvágás. Ma már nem teljesen a régi hagyományok szerint, de még mindig elevenen élnek bennem is az én gyerekkorom disznóvágásai is.

Bortnyák Zsófia: A zongora

A I. világháború előtt készült egy zongora, amelyet anyukám nagypapája vett a két világháború között. Azt nem tudom hogyan élte túl a II. világháborút, de ma a mi nappalinkban van.

Anyukám nagypapája, Szabó Jenő 1906-ban született, még a világháború előtt. Jogi diplomát szerzett, államigazgatási és statisztikusi diplomája is volt, a Mezőgazdasági Minisztérium legfiatalabb jogtanácsosa lett. A Ferenc téren laktak egy nagy, polgári lakásban, és itt vette a zongorát, körülbelül 32 évesen.

A dédnagypapám ezekben az időkben egy társasági összejövetel után még az utolsó nyitvatartó virágboltban megvette az összes virágot a dédnagymamámnak, máskor pezsgőt ittak a cipőjéből, egyszer az Országházban, ahol a dédnagypapám dolgozott egy alkalommal beengedték a feleségeket az egyik felső páholyba, majd a férfiak letről találgatták, hogy ki kicsoda, a dédnagypapámat is kérdezték, ki az a szép nő az erkélyen, ismeri-e, mire ő azt válaszolta, hogy nem tudja, de dagadt a büszkeségtől, mert persze, hogy tudta, hiszen

a felesége volt. A II. világháború előtt autót terveztek venni, de sajnos a világháború másként alakította az életüket.

A világháború alatt a kilakoltatás és üldöztetés során a zongora lekerült vidékre az anyósához. Majd a 60-as években visszahozták az újonnan épült lakásukba. Minden nap játszott rajta, zenét soha nem tanult, de mivel abszolút hallása volt tudott hegedűn és zongorán játszani magyar nótákat. Később a nagyszüleim megkapták ezt a lakást a zongorával együtt, mivel a dédnagyszüleim egy kisebb lakásba költöztek ugyanabban a házban. Minden nap vigyáztak az unokáikra (anyám), így továbbra is minden nap tudott játszani a zongorán. A nagypapám is tudott zongorázni ezért ő is használta, csak ő más zenét játszott rajta kedvtelésből, boogie-woogie, jazz, rock-and-roll. Anyám és a húga ezen a zongorán tanult zongorázni-komoly zenét.

2001-ben amikor születtem a szüleim megörökölték a zongorát, amely 1873-ban, Wolkenhauer császári műhelyében készült fatőkés pianino. Teljesen felújították, felhangoltatták. Én és a húgom ezen tanultunk zongorázni, illetve az öcsém a mai napig ezen tanul.

A zongora elefántcsont billentyűit több generáció ujjai érintették, játszottak rajta.

Buknicz Anna/ Bite Jánosné: Egy jobb életre várva

Befelé a csoportba

1953 nyarán egy nap a szegedi kórházba hívták édesapámat. Otthon, a kis nádfedelees vályogházban 5 csintalan gyerek viháncol. A két legnagyobb fiú éppen palacsinta sütésére készül. A desszert luxus volt a családban. A lisztet maximum kenyérsütésre használtuk. A szülők távolléte éppen alkalmas volt arra, hogy a rég áhított palacsintánkat megsüssük, mivel csak hírből ismertük, hogy vajon mi is az a palacsinta?! A kisebbek a ház mögötti vályogos gödörben játszottak. -Befelé a csoportba!-halatszott a hang az egyetlen lány szájából a sok fiú közül, aki a gödröt nevezte el csoportnak, mivel azt hitte, hogy a csoport a bűnösöknek a helye. Azért hitte ezt, mert a szülők szerint büntetés helye volt a csoport. Mert a parasztoknak saját tulajdonukat át kellett adni a csoportnak: pl.: ló, tehén, disznó. Ahhoz, hogy a földműveléshez szükséges termelésre alkalmas munkaeszközöket megvásárolhassák. Pl.: traktor, kombájn. Aki erre nem volt hajlandó, el kellett hagynia a házát, mert a nagyüzemi termeléshez le kellett bontani azokat a házakat, melyek akadályozták az egybefüggő táblák művelését. Aljas egy világ volt ez. Az agitátorok jól megverték a parasztot, ha nem adta vagyonát, majd záros határidőn belül el kellett hagynia az ingatlant, tehát ez volt a termelő szövetkezet, amit mi rövidítve

csoportnak hívtunk. Nos, amíg sült a palacsinta, én ,az egyetlen leánygyermek a sok fiú között kiváltságokat élveztem, s aki nem fogadott nekem szót, bezavartam a csoportba- a gödörbe, s ők szót fogadtak. Eközben kocsizörgésre lettünk figyelmesek. Az út csak úgy porzott a lovak patájától. A lovaskocsi egyre közeledett. Már messziről felismertem, hogy ez a lovaskocsi csakis a miénk lehet. Kiabálva szaladtam be a házba, hogy megérkeztek apáék. A bátyám ijedtébe bedugta az ágy alá a palacsintatészta tálát attól félve, hogy kikapunk, mert elpazaroltuk azt a drága kenyérlisztet. Hál Istennek nem velünk törődtek, mert a kocsiderékből előkerült a mózeskosár benne két picibaba. Örömmel közölték velünk, hogy bővült a család. Meghozták Ibolya és Lacika babát. Ugyanis ők ikrek voltak. Mi ennek nagyon örültünk. Apa fáradtan leült az ágyra maga elé meredve, s azon töprengett, hogy hogyan tartsa el a nagy családot. De gondolatát félbeszakította egy furcsa érzés. Észrevette, hogy valamiben tapos. Különös érzés fogta el. -Vajon mi lehetett ez? Felkiáltott. Gyerekek, ugyan mi ez? Ijedten néztük apa komor tekintetét. Tudtuk, hogy rájött a csintalanságra. De éhsége nagyobb volt haragjánál. Így megsúztuk a büntetést. Jóízűen falatozta a maradék palacsintát. Elérkezett a lefekvés ideje. Minden gyerek az ikrekkel szeretett volna aludni. De anya nem hagyta, hisz féltette őket. Így maradt nekik az édesapám által faragott kis gyermekágy. A kis jövevények korán ébresztettek bennünket. Éhségük nem hagyta őket aludni. Édesanyám megszoptatta őket. Közben apa kiküldte a nagyobbakat az istállóba, hogy fejék meg a teheneket. Reggeli után eljött a munkaidő. Kimentünk a szántóföldre répát kapálni, ami nekünk, gyerekeknek igen nehéz munka volt. Dél felé ismét megéheztünk. Mivel óránk nem volt, az árnyékot figyeltük. Anya kiabált, hogy kész az ebéd. Gyümölcslevest és paprikáskrumplit ettünk. Ebéd után egy órát pihentünk, mivel nagyon meleg volt. Miután felébredtünk, kerestük apát, hogy vajon hol lehet? Egyszer csak láttuk, hogy a karjába egy hatalmas dinnyét cipelt. Eszeveszetten futottunk elébe, mivel mindannyian vinni szerettük volna a nagy dinnyét. Apa lerakta a földre, majd mi egyenként elkezdtük a földre gurítani, így mindannyian hozzáfértünk. Végül apa felvágta, majd annyi felé osztotta ahányan voltunk. A finom mézédés dinnyét még a legyek is enni akarták. Még kutyám, Gyöngyös is kapott belőle. Ő is jóízűen megette. A dinnyehéjakat egyenként vittük a disznóknak, így ők is részesültek benne.

Csatlósne Halász Ágnes: Vasárnapi történetek

Vasárnaponként, a családi ebéd után, kávé kavargatva, üldögéltünk a nagy kerek asztal körül. Előkerültek a régi történetek, amiket én akkor unalmasnak találtam, de most, hogy egyre idősebb vagyok, sokszor felidézem ezeket a beszegetéseket. Szüleim halála után találtam a padláson egy régi bőröndöt tele iratokkal, fényképekkel, ahogy átnéztem sok minden jutott eszembe, a régi történetekből és gyerekkorom emlékeiből. Előbb a lányaimnak, majd barátaimnak is elkezdtem mesélni a felidézett múltból. Csodálkozva hallgatták. - Írd le, hogy megmaradjon! Megfogadtam a tanácsot hozzákezdtem leírni ezeket a történeteket, és közben egyre több dolog jutott eszembe. Arra gondoltam jó, ha megmarad, hiszen ha már nem leszünk, ki mondja el az unokáknak, a fiataloknak hogy hogyan éltünk valamikor. Ők már sok mindent nem fognak megtapasztalni a paraszti élet mindennapjaiból, vagy a gyárváros életéből, amit a mi korosztályunk, ha nagyon siet, még tovább tud adni.

Apai nagyszülők

Vasgyár, számozott utcák, Hollywood, Martonyi

Apai nagyszüleim is a gyári kolónián nőttek fel. Még akkor került a család Miskolcra, amikor a gyárat építették, és külföldről hoztak szakembereket. Félig német, félig Tót származásúak voltak. Klink és Fisser az utóbbit Halászra magyarosították. Az egyik ükapám olyan jó olvasztár volt, hogy amikor eltört a lába, és nem tudott bemenni a gyárba, az igazgató autót küldött érte minden nap, azzal fuvarozták, oda-vissza csak legyen ott. Nagyon tudta mikor miből mennyit kell tenni a kemencébe, hogy jó minőségű legyen a vas. Beszélt tótul és németül is, ami azért is volt fontos, mert a szakmunkások között többen nem is tudtak magyarul. Ica nagymama mesélte, hogy a Lánchíd egyik láncszemébe bele volt írva a neve, és ezt kicsit hitetlenkedve fogadtam, egészen addig, míg meg nem találtam a családi iratokat rejtő bőröndben egy hivatkozást, ami igazolta ez nem csak mese, hanem valóság.

„A Lánchíd-építés diósgyőri hősei”

Felhívást intéztek a gyár igazgatóságához, tegyenek előterjesztést a budapesti Széchenyi Lánchíd 1913 nyarán történt felújításához gyártott szerkezeti anyagok szállítása körül érdemeket szerzett alkalmazottak és munkások kitüntetésére. A vezérigazgatóság a fölterjesztés alapján közli, hogy az alább felsorolt dolgozókat kitüntetésre javasolja:

„Kossin János felügyelő, Markó Tivadar főmérnök Elischer Gyula ellenőr Ivanyik István mérnök Kristek Dezső Zimmermann Hermann művezető

Klink Károly olvasztár Lanczendorfer Rezső előrajzoló, Daubner József vasesztergályos.” Klink Károly olvasztár volt az dédapám.

Mind két nagyszülőmnek hat testvére volt és egy udvaron éltek a kolónián amiknek közel 150 éves története 1867-ig nyúlik vissza, ugyanis ekkor határozták el az új diósgyőri vasgyár felépítését. Közben kezdték meg a kolónia építését az ide érkező munkások és a gyári tisztviselők számára. Az Osztrák-Magyar Monarchia egyik legmodernebb lakótelepének számított, és a párizsi világkiállításon bemutatott terveknek köszönhetően külföldön is jelentős figyelmet kapott. Az utcákat számokkal jelölték, a mai napig számozott utcáknak hívják. Az épületek nagy része vörös téglából épült, amihez egy téglagyárat is építettek a szomszédos településen Mályiban. A lakóházaktól kezdve az iskolákon (fiú és lány iskola), zeneiskola, óvoda és a különböző kulturális intézményeken át egészen a kórházig és minden felekezetnek temploma, de voltak üzletek, közfürdő és sportpálya, vízvezeték. Város a városban akkor még mellette, mert Miskolcot és a gyárat kukoricaföldek választották el, csak később épült össze. Önálló közigazgatási egység nem volt soha, de még is függetlenként tudott működni.

A nagyszüleim ide a kolónia számozott utcáinak egyik ikerházába születtek, és nőttek fel, vagyis gyermekkoruktól ismerték egymást. A földszintes lakóházakhoz kert is tartozott itt játszottak a két család összesen 12 gyermeke.

Nagymama tizennégy éves volt nagypapa huszonhárom, amikor először megtörtént a lánykérés. A nagymamám a szülei még fiatalnak találták a házassághoz és nem adták hozzá. Ő ezen megsértődött és megnősült. Jóképű férfi volt, ráadásul zenélt is, a gyári zenekarban volt primás, ami tetszett a lányoknak, így könnyen talált menyasszonyt. Ez a házasság rövid ideig tartott, alig egy év múlva elváltak. A nagymama széplány volt, zsongottak körülötte az udvarlók, de ő mindenkit kikoszorózott. Nagypapa sem adta fel egykönnyen, a család ugyan tiltakozott, csak nem egy elvált emberhez adják Icu-kát, de hiába. Ahogy hallottam, a szerelem csak nem múlt el és a nagypapám újra és újra próbálkozott, a lánykéréssel egészen addig, míg a család nagy nehezen csak beleegyezett a házasságba. Igaz eddigre már a huszadik évét is betöltötte a nagymamám. 1919-ban kötöttek házasságot. A helyzetet tovább bonyolította, hogy a katolikus egyház nem ismerte a válást, így szó sem lehetett templomi esküvőről, amihez a nagymamám és a szülei is ragaszkodtak. Mind ketten áttértek a református hitre és meglehetősen a hön áhított esküvő. Nagypapa még idős korában is imádta a nagymamám, soha nem hallottam őket veszekedni, még vitatkozni sem, és ahogy emlékszem ez inkább a nagypapám türelmén múlt. Ica nagymama határozott asszony volt, amit kimondott annak úgy kellett lennie, és mindenki akkor járt a legjobban, ha ezt tudomásul vette. Nagypapa Felsőipari iskolát végzett, és igen jó szakember volt, az Új

gyárban a rajztáblán lett művezető. Ez a gyári hierarchiában, jó beosztásnak számított. Erőss volt az elkülönülés a különböző rangú emberek között, a segédtiszi, tiszt és mérnöki kaszt nem vegyült egymással, az egyszerű munkással pláne nem. Nagypám segédtiszi, majd tiszt rangban volt. Ők is a kolónián kaptak lakást. Nem volt a beosztásának megfelelő üres lakás ezért kezdetben egy kisebb házhoz jutottak, a harmadik utcában. A gyártól lakbér kiegészítést kaptak, ami azért járt, mert rosszabb minőségű volt a lakásuk. Ennek még örültek is, hiszen így lehetett saját házra gyűjtögetni. Elég volt a telket megvenni, és a társpénztár (társláda) segítségével hitelből fel lehet építkezni mire nyugdíjas, lesz nagypám és el kell költözniük a gyári szolgálati lakásból. Nagymama mesélte, hogy az utcák végén kemence is állt, ahol szigorúan betartva a rendet, a kiírás szerint lehetett kenyeret sütni. Vásárolni a konzumba jártak, ahol élelmiszer és ruhás bolt is működött. A vásárlás értékét a fizetésből vonták le, és a megvásárolt élelmiszereket egy kis kocsin húzták haza, no, nem az elegánsan felöltözött kalapot és kesztyűt viselő nagymám, hanem egy udvaros munkás a gyárból, akit nagypapa küldött, segíteni. Ez az ideálisnak tűnő helyzet a II. világháború utolsó évéig tartott. 1944 őszén parancsba kapták, hogy a gépeket be kell vagonírozni és el kell szállítani Németországba, mivel a szovjet csapatok, már egyre közeledtek, a gyár meg hadiüzem, a fegyverekre a németeknek szükségük volt. Majd valahol folytatják a termelést. A család összeszedte, amire úgy gondolták feltétlen szükségük lesz és felpakoltak a vagonba. Többszöri megállással például heteket töltöttek Hajmáskéren eljutottak egy német kisvárosba, ahol a színházban kaptak helyet. Nagyszüleim az egyik öltözőben rendezkedtek be, egy másik családdal, elég szűkösön, de még mindig jobban jártak, mint akik a színpadon laktak, többedmagukkal.

Egyszer megállt egy autó az épület előtt. Az autót néger sofőr vezette, eddig még sosem láttak fekete embert, nagyon rácsodálkoztak. Egy amerikai tiszt is jött az autóval, név szerint a nagypámat kereste. Azért küldték, hogy jöjjenek, viszik őket Amerikába, ott megfelelő állást és lakást is kapnak, mert a gyár vezérkarából valaki azt mondta, hogy Halász úr nagy tudású ember és szükségük van jó szakemberekre. Kaptak egy nap gondolkodási időt. Nagypám hajlott is az ajánlat felé, látta a karrier lehetőségét, de nagyanyám addig sírt, hogy haza akar menni, mert a testvéreivel, a rokonokkal akkor már soha nem fog találkozni, ha elmennek ilyen messzire, míg nagypám engedett és nemet mondott. Hazaindultak Miskolcra, gyalog, szekérral, vonattal, ahogy tudtak. Az első meglepetés a Tiszai pályaudvaron érte őket, amikor megérkezve boldogan, leszálltak a vonatról és egy ismerősbe belefutottak. – Ti meg miért jöttetek vissza? – kérdezte nem értették. Miért nem örülnek nekik? Nem sok idő kellett, hogy rájöjjenek, lehet, hogy mégsem volt ez a hazajövetel

olyan szerencsés gondolat. A nagyszüleimet letartóztatták, mehettek a börtönbe, mint a nép ellenségei, apámat, aki gimnazista volt Mahócára vitték munkatáborba. Nagyanyámat néhány hét múlva kiengedték, nagyapám és apám csak egy év múlva szabadult.

Nagyapa a gyárba nem mehetett vissza, lakni nem volt hol, a rokonoknál kaptak ideiglenesen helyet. A börtönben töltött időről semmit sem tudok, nagyapám nem volt túl beszédes ember. Valószínű meg is tiltották neki, hogy beszéljen a börtönben történekről. A mahócai munkatáborról, és az ott történekről többet tudok, apám igaz csak a rendszerváltás környékén, de mesélt róla. Egyszer még ki is kisvonatoztunk Mahócára, hogy szétnézzon a régi tábor helyén. A területet visszafoglalta a természet, csupán néhány porladozó betonoszlop, utalt a múltra. A táborlakóknak fát kellett vágniuk, megfelelő mennyiséget naponta. A fiatalok, mint apám bírták, de az idősek, például a Fráter György Katolikus Gimnázium igazgatója és néhány idős értelmiségi nem tudták teljesíteni a normát, ami élelmiszermegvonással járt. A fiatalabbak igyekeztek segíteni nekik, ha az örök nem vették észre, mer ha igen büntetés következett. Volt jobb érzésű ör is aki szemet hunyt a segítség felett, ha ő volt szolgálatban könnyebben ment a dolog. A barakkokban ahol laktak, rengeteg volt a rovar, mivel tisztálkodási lehetőségnek is híján voltak a tetű is. A földre ahol feküdtek, illatos növényeket szórtak, hátha elhúznak a rovarok. Ez még nyáron csak jó volt valamire, míg a rovarok meg nem szokták, de télen? Lerongyolódva koszosan néhányukat behozták a városba, kihallgatásra. A Széchenyi utcán gyalogolva, apám meglátott egy ismerős lányt, akinek udvarolgatott valamikor. A lány egy almát evett. Odaszólt neki: - Terike adna egy falatot? A lány megijedt, a kezébe nyomta az almát és elfutott. Nyilván nem ismerte meg, a mezítlábas, koszos, szakálas, fiúban a volt udvarlót. Apámnak nem egész egy évet, pontosan 10 hónapot kellett fogságban töltenie, aztán felmentő ítéletet kapott, ami nem is csoda, hiszen nem követett el semmit, csupán az volt a bűne, hogy a szüleivel Németországba távozott. Nagymama is töltött néhány hetet a fogházban, több asszonnyal egyetemben. Egy cellában ült egy alezredes feleségével, akitől meg szerették volna tudni, hol bujkál a férje. Éjszakánként az asszonyt kirángatták a cellából vitték valatni, hajnaltájban lökték vissza a többiek közé, összeverve, törött bordákkal. Nem tudni, hogy tudta-e a választ, vagy csak nem árulta el az urát, de nem válaszolt, ezért a verés rendszeresen ismétlődött. Nem tudni mi lett a sorsa, egyszer csak nem hozták vissza. Ezek után érthető volt, hogy a nagyszüleim nem voltak az új rendszer hívei, halálukig gyűlölték a kommunistákat.

Hollywoodból- Martonyiba

Nagyapámnak volt egy húga, akit mindig tisztelettel, de kicsit irigykedve emlegettek. Egyszer találkoztam is vele, és ha nem látom a róla készült fényképeket, biztosan nem hiszem el erről az aprócska, feketeruhás idős asszonyról, hogy ő az, akiről beszéltek. Hollywoodban volt házvezetőnő a Tarzan filmek főszereplőjénél Johnny Weissmüllernél. Felmerül a kérdés, hogyan került oda? Mint olyan sokan Johnny Weissmüller, is magyar származású volt. Temesváron született, és ugyan néhány hónapos volt mikor szülei kivándoroltak Amerikába, de talán magyar származása miatt itteni házvezetőnőt akart. Temesvári rokonai, kapcsolatban voltak a nagyapám családjával és úgy gondolták, az ügyes fiatal lány, Margit pont megfelelő lesz. Jól tud főzni, pedáns, menjen ki Amerikába, és boldoguljon ott. Azt el sem tudom képzelni, hogy a szülők ebbe miért egyeztek bele ekkora utazás, abban az időben? Egy fiatal lányt elengedni a világ másik felére nem lehetett egyszerű döntés. Margitnak meg szerelmi bánata volt, az udvarlója, akiről azt hitte, nemsoká feleségül veszi, mást vett el. Igaz nem teljesen önszántából, de gyermeket várt tőle egy lány, akit el kellett vennie. Annál is, inkább mert abban a patikában dolgozott gyógyszerészként, aminek a lány apja volt a tulajdonosa. Így a csécsap fiú nősült, a cserbenhagyott Margit meg ment Amerikába. A Tarzan filmek hőse, igen nagy házat vitt, gyakran megfordultak ott a korabeli művészek. Szerették a Margit főztjét, a paprikás csirkét, a töltött káposztát és a húslevest. „Tarzan” büszkélkedett is vele bemutatta az ő magyar háziasszonyát, Margitunk megismerhette a sztárokat. Tarzan gyerekeivel is foglalkozott, persze volt mellettük nevelőnő is, de Margit azért igyekezett tudatosítani bennük, hogy Magyar származásuk. Margit meg tanult autót vezetni, azzal járt vásárolni, sőt még egy olyan fényképet is láttam, amin egy kis repülőgép pilótafülkéjében ült, lehet, hogy azt is tudta vezetni? Amikor egyszer látogatóba hazajött apámnak, hozott is egy bördzsekit, amit rengeteg autogram díszített, a háta az ujja telis tele volt aláírásokkal

A háború után hazajött, ismét találkozott a régi szerelmével, aki közben megözvegyült. Feleségül ment hozzá, együtt nevelték a férfi gyerekeit, addigra már kettő volt és letelepedtek Martonyiban. A nagy Hollywoodi élet után, itt élte le élete hátralévő részét, csirkét nevelve, disznót hizlalva egy falusi parasztház portáján.

Családom anyai ága

A nyolc lány

Anyai ágon a család az ország keleti csücskébe a román határ szélén lévő Csengerbe való volt. A falu a nagyobb lélekszámú települések egyike,

akkoriban nagyközségnek hívták, ma már városi rangot kapott. Dédapám fiatalon meghalt, nyolc leányt és egy fiúgyermeket hagyott maga után. Dédanyámat a férje bátya vette magához a gyerekekről és róla is gondoskodva. A fiút korán eltemették, 18 évesen belefűlt a Szamosba, a lányok érték meg csak a felnőtt kort. Ahogy hallottam a csak „Kedvesbátyjának” nevezett parasztember, jómódú gazda lehetett, volt úgy 100 hold földje, aminek egy része erdő és gyümölcsös. Mindent megtett azért, hogy a testvére lányait kiházasítsa a legjobb feltételek szerint. Gondoskodott hozományról, kelengyéről, ahogyan az illet. Azt mondták addig egy lány nem mehetett férjhez, amíg kész nem volt a kelengyéje, ez házilag szőtt vászon neműt, kézzel hímzett ágyneműt, gyolcsból vart, ingvállakat, hálóruhákat és egyéb csipkével díszített fehérneműt takart. A két idősebb, gazdalegényekhez ment feleségül és éltek a falusi asszonyok mindennapi életét. Bár nem vagyok benne biztos, hogy anynyira mindennapi volt, ez az élet, egyikük Klárica, felköltözött Sárospatakra, mert úgy döntöttek az urával, hogy a gyerekeiket taníttatni fogják. Ennek azt a módját választották, hogy vettek egy házat Patakon, Klári néni oda költözött az iskola időre a gyerekekkel. Fogadtak két kosztos diákot is, ami némi aprópénzt hozott a konyhára. A gyerekek iskolába jártak a református gimnáziumba. A férj irányította otthon a gazdaságot, aztán alkalmanként felpakolt a szekérre, és élelemmel megrakodva meglátogatta őket. A szünetekre hazamentek, a fiúk segítettek a nyári munkákban, a lány a konyhán, aztán szeptemberben kezdődött minden előről. A három fiú és egy lány így érettségizett le, még a háború előtt. Kedvesbátja a Rózszi nagyanyámat és a fiatalabb lányokat taníttatta. Ez abban az időben nem volt szokás, falun, a gazdálkodó családoknál nem tartották fontosnak a lányok taníttatását. Úgy tartották, hogy a lánynak elég, ha tud főzni, ismeri a paraszti munkát, és menjen férjhez mihamarabb. Az iskolába járás azért is nagy dolog volt az esetükben, mert félárva volt, és már az is szép dolog volt, Kedvesbátjától, hogy eltartotta őket. Szatmárnémetibe jártak polgárba, a négy elemi után, sőt nagyanyám és két nővére a négy polgári elvégzése után még háziasszonyképzést is kaptak Szatmáron. A lányok jól mentek férjhez. Ketten csendőrhöz, hárman tanítóhoz, ami a falusi hierarchiában, felemelkedést jelentett. A csendőrt mindenki tisztelte és biztos nyugdíjas állás volt. A tanító úrnak számított, tanult ember volt, úgynevezett „nadrágos”. Gazdagnak ugyan egy tanító sem volt mondható, de a tanítóné mégis az úri asszonyok közzé tartozott. A fizetés mellé járt szolgálati lakás, egy kis földecske, téli tüzelő, még cselédre is futotta. A legkisebb lány keresztanyám nem ment férjhez, az ő feladatául jutott, mint kortársai között oly sokaknak gondoskodni az öregekről. Ápolta „Kedvesbátyját” aki köztudottan sokat tett a családért, majd később dédanyámat, közben pályolgatta testvérei gyerekeit. Hosszú élete alatt mindig gondoskodott

valakiről, akinek éppen szüksége volt rá. Többünknek ő volt a keresztanyja, akinek nem az is úgy szólította, Bözsi kereszt.

Szép lányok voltak, Bözsi kereszt szobájának falán ott díszeltek a bárszony keretekbe foglalt fényképek. Gyönyörű ruhában, olyan úriason öltözve mosolyogtak le rám a keresztanyám és nővérei. Ha náluk aludtam mindig azon töprengtem, ezek az idős nénik, itt körülöttem valamikor, de szépek voltak. A fehérbe öltözött lányokból fekete ruhás öregasszonyok lettek, mire én megismertem őket.

Anyai nagymamám Rózsi nagymama, szintén korán özvegy maradt, még 32 éves sem volt, amikor férje egy esős estén kártyapartiról jött haza a szomszéd faluból a lelkészéktől, és nagyon megázott. Tüdőgyulladást kapott, ami rövidesen el is vitte. Nagymama egyedül maradt a két lányával. A tanítói lakást el kellett hagyniuk, hiszen szüksége volt rá az új tanítónak. A nagyapám családja is a nagyobb gazdákhöz tartozott és a Csáky portán ahol több ház is állt adtak az özvegynek is egyet. A református egyház vállalta a lányok iskoláztatását, mindketten a tanítóképzőbe kerültek és ott képesítődtek. Édesanyám így lett tanítónő. A háború alatt az utolsó vizsgáit már nem tehetette le, elhalasztották, mert bejöttek az oroszok, és mindenkit hazaküldtek a kollégiumból, de 1946-ban sikeresen megszerezte a tanítói oklevelet.

A szűk család

Csengeri történetek azok az 50-es évek

Édesanyám tanítani kezdett szülőfaluja melletti kis faluban, ahol 2 tanító töltögette a tudást, a fejecskékbe.

Egyikük 1-4 osztályig, a másik 5-8 osztályig, ez a másik lett az apám. Rövidesen megüresedett 2 állás a csengeri iskolában és oda kerültek. A Csáky portán lévő ház is megürült, mert a nagymamám újra férjhez ment, egy Szatmárnémetiből menekült gyógyszerészhez és beköltöztek a szolgálati lakásba, a gyógyszerész épületébe. Nem kellett megvárni, míg lesz tanítói lakás, rögtön költözhetek a régi családi házba az édesapám szüleivel együtt. A telken három ház állt az egyikben Anti bátyám a nagyapám testvére lakott a feleségével, aki szintén tanítónő volt, a másikban Eszti néném, a harmadik volt a miénk. Hatalmas kert, ólak istállók, vették körül az épületeket, sőt még egy olajütő is működött ott. Kör alakú fa épület, aminek a közepén malomkövek voltak. A malomköveket ló húzta körbe –körbe, egy nagy farúd elé fogva, szépen egyenletesen kocogott a ló, összenyomva a malomkövek közé tett napraforgó szemeket, amiből kipréselődött a napraforgó olaj. Ez volt a hidegen sajtolás, a színe, ugyan nem hasonlított a ma kapható napraforgó olajéhoz, sötétebb, inkább kicsit barnás-zöld volt. A préselés után megmaradt anyag, az

olajpogácsa kiváló takarmány volt az állatoknak. Ezt a helyet kicsi koromban nagyon szerettem, bár az ott tevékenykedő felnőttek nem örültek, rám is szóltak már megint láb alatt vagyok.

Ezen a portán húzta meg magát az öreg Osváth, ahogy a faluban emlegették. Eszti néném házának kis földes padlózatú szobájában. Ő volt a főszolgabíró apja, a menyéhez jártam zongorázni, de erről majd később. Neki sem volt hova mennie, mint sokaknak az 50-es évek elején, akiknek a házukat, földjüket elvették.

- Ezt is meg kellett értem –Kegyelem kenyéren élek! Véniségemre földönfutóvá lettem!

Mormogta halkán, csak úgy a bajsza alatt. Ilyenkor bepárásodott a szeme. - Látjátok, már megint a szemembe süt ez a fránya nap. Elővette fekete szélű fehér zsebkendőjét, és megtörölte a szemét.

Tavasztól őszig a ház szőlővel befutott tornácán üldögélt, a karosszékben zsinóros fekete kabátban, fehér ingben, kalappal a fején. Hatalmas ősz bajusza mindig hegyesre pödörve. Időnként megtömte a tajtékpipát és komótosan pöfékelt. Én lekuporodtam a lába elé a lépcsőre, ő meg évődött velem. Több-ször elmondta:

- Tudod, prücsök én szeretem a libamáját. A nénéd az Eszti az nagyon ügyes asszony, minden este, kiveszi, a libából a májat reggelire nekem megsüti kukoricakásával. Én meg csodálkoztam, a liba miért gágog ott az udvaron, ha kivették a máját? Rá is kérdeztem. Az öreg köhentett kettőt és folytatta:

- Mondtam neked, az Eszti nénéd ügyes, úgy veszi ki a máját, hogy a liba észre sem veszi. A történetből csak a kukoricakása, más néven puliszka volt az igaz. Ezt én nem tudtam és az utolsó szóig elhittem, amit az öreg mondott. Nagyanyámat kértem is, mi se öljük meg a libát, hívjuk át a nénémet, majd ő kiveszi a hasából a májat és mi is minden nap libamáját ehetünk.

A földes padlót lócitrommal, sárga homokkal, agyaggal, amit a Szamos partról hoztak, és vízzel kever eleggyel kenték fel. Úgy hívták mázolás. Amikor kész volt, még felszórták homokkal és felsepérték. Gyakran mentünk ki az utcára cinvederrel, kisseprűvel, és lapáttal lócitromot gyűjteni, amikor eljött az ideje a mázolásnak. Szerettem a frissen mázolt padló illatát. Reggelente a néném felloccsolta a padlót. Maga elé tartotta a fehér zománcos kék szélű lavórt, a vizet mintha a csirkék elé vetné a kukoricát olyan mozdulattal locsolta. Szép ívelt félkörökben csöppent le a víz a padlóra, amikor ez kész volt, össze-sepregetett. A belső szobában az egyik ágy volt használatban, itt aludt az idős ember, a főszolgabíró apja, a másikban majd a plafonig értek a szépen keményített párnák, dunnák, szőttes terítővel letakarva. Asztal, négy szék, fiókos

komód, aminek a fiókjait fehér porcelán gombokkal lehetett kihúzni és egy szekrény alkották a szerény berendezést. Eszti néném a konyhában lakott, a masina (öntött vas tűzhely, ezen főztek) mellett volt a hálólhelye. Tisztaság volt nála a ház falát tavaszokként újrameszelte, kívül belül.

A faluvégén egy nádfedeles rozoga vályogházban lakott a volt főszolgabíró, aki valamikor jelentős földbirtokkal is rendelkezett. Mancsi néni, a feleség zongoraórákat adott, ebből tartotta el magukat. Máig érthetetlen számomra, hogy miért is járatták a gyerekeiket az ott élők zongoraórára. Azt még sejtem, hogy az úgynevezett falusi intelligencia emlékezett arra, hogy a középosztály leánykái zongorázni tanultak és ezt olyan megőrzendő vívmánynak tartották, hogy nosztalgiából folytatták a hagyományt. Nehezebb kérdés, hogy az állami gazdaság vezetőjének a tanácselnök lányának, avagy a párttitkárénak miért is kellett zongorázni egy olyan világban, mint az 50-es évek Magyarországa, mert mindez a korabeli domináns politikai meggyőződés szerint kispolgári csökevénynek számított. A tiszteletes, az orvos, a patikus, a tanító az más volt. Ők még a háború előtt végezték az egyetemet és családjaikban természetes szokásként tanultak zenét a lányok. Mancsi nénihez is főleg lányok jártak, én csupán egy fiúra emlékszem a Karcsira, aki tehetséges volt és tanulni akarta a zenét. Gondolok arra is, talán a faluban élők szerethették őket, és úgy érezték, hogy azzal a kevéske pénzzel, amit a zeneórákért fizetnek, segíthetnek rajtuk. Ketten éltek ők a férjével, Feri bácsival, gyermekük nem lévén. Házaspárként a szobában laktak, Juliska pedig a konyhában élte mindennapjait. A kis földes padlójú parasztház egyetlen szobáját a hatalmas barnára lakozott zongora uralta. A sarokban ágy, szép kis kerek asztal, csipketerítővel letakarva és egy nagy karosszék állt. Ez volt a bútorzat, amit valószínű, a hűséges cseléd Juliska mentett meg még néhány kép, váza, dísz tárgy társaságában. A ház maga, és a szoba berendezése nagyon nem illett egymáshoz. A nádfedeles vályog viskó és az úrias bútorok szemmel láthatóan ütötték egymást. Kislányként szívesen nézegettem ezeket a tárgyakat, a falon függő bekeretezett fényképeket, melyeken Mancsi néni és Feri bácsi díszmagyarban vagy éppen estélyi öltözetben pózoltak. Álmodoztam arról, milyen is lehetett az életük, mikor még gazdagok voltak. A királykisasszonyokról szóló mesék és a moziban látott régi filmek hangulata kavargott a fejemben. Nehéz volt elképzelni, vajon hogyan kerültek ide? Kisgyerekként nem tudtam a történelem változásairól, még úgy gondoltam, biztosan rosszul viselkedtek és ezért kellett otthagyniuk a kastélyt, régi életüket. De ha rosszak voltak, miért akarják a szüleink, hogy ide járjunk? Aztán az is eszembe jutott, hogy olyan kedvesek a gyerekekhez, akkor mégsem lehetnek rossz emberek.

A szobában mindig félhomály volt. Az aprócska ablakon csak kevés fény szűrődött be, megvilágítva a zongora fehér és fekete billentyűit. A hangszer

tetején a kottatartó mellett mindig égett egy rézből készült olvasólámpa, a kotta felé fordítva. A zongorát világos krémszínű csipketerítő díszítette, középen egy nagy bordó kristály vázával. A váza egyszer megelégette az állandó skálázást, mert fogta magát és csak úgy magától kettétört. A háziak kidobni sajnálták, így vékony spárgával körbetekerték a nyakánál, amit befestettek bordó vízfestékkel, és továbbra is ott pompázott a zongora tetején. Feri bácsi többnyire a karosszékekben üldögélt, pipázgatott, szinte soha meg sem szólalt, nem lehetett egyszerű hallgatnia a növendékek klimpírozását nap, mint nap. Munkát nem kapott, bár jogi doktor volt, de abban az időben még segédmunkásnak sem kellett egy volt földbirtokos jogász. A falu elég kiterjedt településnek számított, mi messze laktunk tőlük, a falu közepén, az iskola mellett. Jó sokat gyalogoltam hetente két alkalommal a zongoraórákra. Ez főleg ősszel és télen volt kellemetlen, a sáros utcákon egyedül araszolva a falu vége felé.

A zenetanulás nem ért véget a hivatalos órákkal, gyakorlásra is szükség volt. A házunkban, ahol szüleim és apai nagyszüleim együtt éltek, több szoba volt. A zongora a legtávolabbi helyiségben kapott helyet. Szép nagy fekete hangversenyzongora volt aranybetűs felirattal. Mögötte egy földtől a plafonig érő metszett, igaz egy két helyen már megvakult tükör állt. Én, a tükörnek háttal ülve gyakoroltam a zongorán. Az okát nem tudom, de valamiért mindig féltem ettől a tükörtől. Arra gondoltam, hogy valami van a tükör mögött, valaki onnan ki fog jönni és az csak rossz lehet, még nem olvastam Lewis Carroll. Alice Tükörországban című tündéri történetét, mert akkor biztosan nem féltem volna.

Nem szerettem gyakorolni, egyrészt a félelem miatt, a szoba messze esett a ház többi részétől, ahol nagyszüleim tevékenykedtek, én pedig féltem egyedül. Télen ezt még az is tetézte, hogy a szoba mindig fűtetlen volt. Karácsonykor fűtöttek be a Jobbágy kályhába, amit nagyapám még a DIGÉPBEN csináltatott a háború előtt. A hideg szobában, kabátban, sapkában, meggémberedett ujjakkal próbáltam teljesíteni a kötelességemet. Néha nagyapám megszánt és beült mellém, olyankor jobban ment a gyakorlás, ráadásul ő még értett is a zenéhez, fiatal korában a diósgyőri gyári zenekarban volt első hegedűs. Ez a segítség inkább nyáron fordult elő, mert a hideget ő is nehezen tűrte, mondogatta is a nagyinak:

- Ica elég lesz már, engedd ki azt a gyereket! Hidegben nem lehet zenélni. Nagyanyám szigorú és következetes asszony lévén rávillantotta éles tekintetét a nagyapámra és ellentmondást nem tűrő hangon kijelentette:

- A napi egy óra a minimum, amit zongorázni kell. Áldozat nélkül nincs haladás!

Áldozat az volt, félelem a tükörtől, az egyedül léttől és a hideg elviselése is nehezen ment, de a haladás csak nem jött el, 8 évig tanulgattam zongorázni, sose tanultam meg igazán. Ma már persze sajnálom. Húsz év múlva, amikor a keresztanyámhoz mentem vendégségbe-Csengerbe kérdeztem, mi történt Mancsi nénivel a régi zongora tanárnómmal, és megtudtam, még mindig zongorázni tanítja a gyerekeket, a régi tanítványinak gyerekeit.

Nem csak zene, hanem táncoktatás is volt a faluban. Balázs bácsi járt ki a közeli kisvárosból hetente egy alkalommal, tánc és illemtan oktató volt a hivatalos szakmája. Már a neve is különleges volt, hiszen a faluban voltak Jóskák, Ferik, Lajosok, Sándorok, Károlyok, még egy két Zoltán és László is akadt, de Balázs egy sem volt. Ezt a szép dallamos nevet viselő férfi olyan 40 éves lehetett, kicsi sörpocakjával, kopaszodó fejével, alacsony természetével, nem illett ehhez a szép névhez. Feltűnően színes pulóvereket viselt, égszínkéket, világossárgát, zöldet, fekete szűk nadrággal, ami szintén megkülönböztette az általam ismert férfiaktól. Pulóveres férfit soha sem láttam akkoriban. A faluban a férfiak inget hordtak, fehérret vagy szürkét, mellénnyel vagy kabátal. Ez a Balázs bácsi okította a fiatalokat a bécsi és angolkeringő, vagy a tangó lépéseire, no meg az illemre. Gyakorolták a bemutatkozást, a meghajlást, és a társalgást a falusi lányok és legények. A táncot zongoraszó kísérte, a zongorista egy fiatal vézna legényke volt, akit magával hozott a táncórákra. A faluban fellángolt a balett iránti érdeklődés, amit megelőzött, hogy egy fiút, Sanyikát szülei felvittek Budapestre a Balett Intézetbe, és felvételt is nyert.

Kifejezetten nagydolog volt az, hogy a világvégi faluból valaki a fővárosba kerül nyolc évesen egy ilyen nagyhírű iskolába. Nem is tudom, hogy juthatott eszébe a Sanyika boltos édesanyjának ez az ötlet, hogy a Balett Intézetbe felvételiztesse gyermekét, de valahogy csak eszébe jutott. Ez a siker megmozgatta a szülők fantáziáját, és ha már ez a Balázs úgy is jár társastáncot tanítani a nagyobb gyerekeknek, a kicsiknek tanítson balettet. Valamit értett is hozzá, már csak annyit, amit, mint társastáncoktató a tanfolyamon megtanult, így például az alappozíciókat ismerte, ezt megfűszerezte egy két sasszéval, forgással. Mi ott libegtünk délutánonként a színpadon a zene hangjaira. A lelkes szülők túll anyagot hozattak, Budapestről, kattogtak a varrógépek, készültek a balettszoknyácskák, még balettcipőt is varrtak, rózsaszín szalaggal, amit a bokánk köré tekertünk. Nagy művésznek, igazi balerinának képzeltük magunkat különösen akkor, amikor Sanyika anyukája elővette a fiáról készült fényképeket, és mutogatta a vegyesboltban. A képek a Diótörő előadásán készültek az Operaházban, megbabonázva bámultuk a fényes épületet, a hatalmas színpadot. Sanyika sokra vitte, ilyen gyönyörű helyre jutott, mondogatták álmélkodva a képeket nézegetők. A kislányok mind balerinák akartak lenni. Többen megpróbáltak jelentkezni a Balett Intézetbe, de többé senkit

sem vettek fel, így az Operaház színpada helyett maradt a falusi kultúrház, ahol, mint hófehér pillangók repkedtünk a vizsgaelőadásokon.

A városi asszony és a falusi mindennapok

Szüleim sokat voltak távol, mindig szerveztek valamit az iskolában, vagy a kultúrházban és így velem a nagyszülők foglalkoztak. Nagypámat osztályidegennek nyilvánították, a DIGÉP-be nem mehetett vissza, lakniuk sem volt hol, így kapóra jött apám tanítói kinevezése vele költöztek. Nagypapa ügyes műszaki ember volt, mindent meg tudott javítani. A környékben, ha valami elromlott varrógép, óra, rádió hozzá hozták ő meg addig javígtatta, amíg jó lett. Ha nem volt hozzá alkatrész, akkor csinált. Sokszor nagyítóval a szemén apró eszközökkel a kezében csiszolgatott valami miniatűr apróságot, amiről kiderült, hogy egy karóra tengelye.

Szeretett olvasni, esténként felolvasott a nagyanyámnak, Kafka Margit: Színek és évek regényét tőle hallottam folytatásokban. Alig vártam az estét, hogy hallhassam, a szomorkás történetet, megtudjam mi történt a szereplőkkel?

Ica nagymamám a háztartást vezette. Kifogástalan háziasszony volt, a lakás mindig ragyogott, az ebéd déli harangszóra az asztalon gőzölgött, ami szépen meg volt terítve, ropogósra keményített abrosszal, csillogó tányérokkal, poharakkal, és damaszt szalvétákkal. A házat kert vette körül. Hátul a konyhakert, amiben egy szál gaz sem volt, elől a virágos kert különleges virágokkal. Magas törzsű rózsák pompáztak a bejárat két oldalán, piros, sárga, fehér színekben a falusi kertekben nem szokványos különleges virágok nőttek mindenütt, szigorú rendbe sorakozva, díszítve az ágyásokat. A kert inkább egy parkra hasonlított. A szomorú fűz alatt egy piros lóca is terpeszkedett, igaz sosem üldögélt rajta senki, nem is azért tervezte oda nagymamám, hogy üljön rajta bárki. Én mindig azt képzeltem, ha majd nagylány leszek, ott a szomorúfűz ágai alatt fogok esténként üldögélni kézen fogva az udvarlómmal, mert az olyan romantikus. A Bükk iránti nosztalgiából még egy sziklakert is díszelgett az egyik sarokban, amihez a köveket, nem is tudom milyen úton, módon hozatta, hiszen a környékben csak homok volt, szikla egy sem. A kövirózsák, a borostyán a páfrány az viszont a Bükkből volt, akkor még nem voltak szigorú környezetvédelmi szabályok, lehetett néhány tövet elhozni, büntetés nélkül. Nagymama igazi városi asszony volt, ki is rítt a környezetéből. Nem szerették, még az anyai ágon a faluban élő sok rokon sem. Elegánsan öltözködött, pedig nem volt sok ruhája, de jó ízlése az igen, nagyon jól tudta variálni a meglévő darabokat, apró díszítésekkel. Hol egy sál, hol egy gyöngysor, vagy egy selyemvirág kitűzve a ruhára, újjá varázsolta a kopott

darabokat is. Sokszor hallottam tőle: - Úrinő harisnya, kesztyű és kalap nélkül nem megy, ki az utcára ezt jól jegyezd meg. Én ugyan megjegyeztem, de a nyári melegben el sem tudnám képzelni a harisnyát, kesztyűt és a kalapot. A frizurája mindig ápolt volt, pedig nem járt fodrászhoz, képes volt a sütővassal hullámokat sütni őszi hajába, hogy szép legyen. Mondogatták is a falubeliek: - Könnyű a nagyságának, ennyi csak a dolga, hogy kirittyenve sétálgasson. Ezt persze csupán az irigység mondatta velük, tudták, látták, hogy ápolja a kertet, teregeti a frissen mosott ruhát, pucolja az ablakot. A falusi tanítóknak akkor járt föld is a Termelő Szövetkezet adta, ez amolyan illetménykiegészítést jelentett. A megtermelt kukoricán, amit a föld adott disznót hizlaltak. Az én városi úriasszony nagymamám hajnalban ment a kukoricaföldre kapálni, reggel 7-re már otthon volt, és reggelit készített. Volt kacsánk, libánk, csirkénk, disznónk, még gyöngytyúkunk is, szükség volt rájuk, mert falun abban az időben még hentes bolt sem volt. Mindenki azt evett, amit megtermelt, legyen az zöldség vagy hús.

Vasárnaponként templomba mentünk. A szüleim, nem, mert azt nem vette volna jónéven a hatalom, aminek tanítóként szolgáljaul szegődtek. Nagyi szépen felöltöztetett, vasárnap délelőtt kézen fogott és vitt a templomba. Szerettem az orgonaszót, meg a templomudvar gesztenyefáit is, ami alatt az istentisztelet előtt külön csoportokban beszélgettek a férfiak. Az asszonyoknak nem volt illő trécselni a templomkertben, ők egyenesen bementek a templomba és elfoglalták helyüket a padosorokban. Szívesen nézegettem a fa kazettás, festett mennyezet ábráit, mivel a minták mindegyike más volt. Kedvencem a tulipános és a lilimos motívumot ábrázoló kép volt, ahogy a napsütésben a templom ablaka megvilágította a vörös-arany virágokat. A férfiak és a nők más részben ültek a templomban. A tiszteletes-né asszonynak külön padja volt a szószék alatt, mindig szerettem volna én is odaülni, de azt nem lehetett. Így a nagymamám mellett, az asszonyok padosorában az első sorban foglaltunk helyet. A férfiak szigorúan nyakig begombolt fehér ingben, fekete kabátban, csizmanadrágban, és fényesre bokszolt kemény szárú csizmában. Az asszonyok sötétkék, vagy fekete ünneplőruhában, amit fehér horgolt csipke gallér díszített. Népviseletben már senki sem járt a faluban, sokáig nem is tudtam milyen a szatmári női viselet. Egyedül az én nagymamám volt más a meggyezésű kalappal, a fején, télen hosszú pézsmabundában nyáron jól szabott kiskosztümben, a hozzá illő magas sarkú cipővel, retiküllel, kezén horgolt csipke kesztyűvel. Fialalokra nem emlékszem, csupán egy két ifjabb, menyecske fordult elő a templomban, azok, akik neveltetésüktől fogva vallásosak voltak.

Amit Samu bácsi a pap prédikált hosszúnak és unalmasnak találtam, egy árva szót sem értettem az egészből. Volt olyan, hogy el is aludtam, pedig nagyon igyekeztem, hogy ez ne történjék meg. Amikor a férfiak padjában

megláttam, hogy néhány bácsi is szunyókál megkönnyebbülve lehunytam a szememet. Az istentisztelet után a templomkert gesztenyefái alatt meg is jegyezte a tiszteletes felesége: - Láttam elaludtál kicsim, hosszú volt?

Elszégelyltem magam, Tudtam nem illik aludni a pap bácsi beszéde alatt. Eszembe jutott, hogyan vághatnám ki magam ebből a helyzetből azt mondtam – A bácsik is aludtak! - Űgyes gyerek- vág az esze! - volt erre a válasz, a tiszteletesné asszonytól, amit nagyanyám-felém vetett rosszalló tekintete kísért.

A templomból hazaérve, egy óra múlva már kész is volt az ebéd. A tyúk-húsleves még hajnalban oda lett téve, hiszen annak lassan pötyögve kell főnie, ettől kapja szép aranysárga színét, áttetszőségét. A főtt húshoz mindig volt valamilyen mártás, nyáron az idény gyümölcsökből, vagy sóskából, kaporból készült, télen a torma volt, vagy az üvegekben eltett meggy, esetleg paradicsom. A rántott csirke már be volt panírozva csak sütni kellett, a krumplit megfőzni, és már kész is minden. Mire anyukámmal megterítettük a nagy ovális ebédlő asztalt, és felváltuk az előzőnap megsütött finom házi süteményt, már nagymama ki is tálalt és szólt, kézmosás, asztalhoz. Ebéd után a férfiak a kávé mellett beszélgettek, az asszonyok elmosták az edényeket. Délután vagy moziba mentünk, Ica nagyival vagy a rokonokat látogattuk. Nekem az utóbbihoz jobban volt kedvem, mert nem szerettem a mozi szagát, amit az olajos padló terjesztett. Kényelmetlennek a voltak lócák, kemények és nyikorgóak. A vetített filmek leginkább szovjet háborús alkotások voltak, amik félelmetesek a sok szenvedő katonával, a lángoló házakkal, a romokkal.

A rokonlátogatás, leginkább arról szólt, hogy az asszonyok kint ültek a kapu előtt a lócán és beszélgettek. Mondhatnám úgy is, hogy pletykálgattak. Amikor mi megérkeztünk, gyorsan elhallgattak. Nem is értem, nagymama miért érezte fontosnak ezeket a látogatásokat, hiszen tudta, hogy sokszor ő volt a téma. Ő az úgynevezett úri asszony, akiről azt beszélték, hogy a család éhezik mellette, mert mindig csak annyit főz, ami aznap elfogy, és ha bejelentés nélkül érkezik vendég, már nem jut neki egy tányérral. Ez nem volt teljesen igaz, már ami az éhezést jelenti. Az tény hogy nem úgy főzött, mint a rokonság, hogy vasárnap, ha megérkezett még jó néhány ember mindenkit meg tudtak etetni. A falusi vendéglátás az más volt, mint a városi. Nagyi főleg a háború alatt, hozzászólt, hogy spóroljon. Legyen annyi, hogy pont elég legyen, ne maradjon semmi maradék, mert az pocséklás. Ha megromlik, ki kell dobni, a disznónak, kutyának, mivel hűtőszekrény még nem létezett, a hűtést csak a kútba leeresztéssel oldották meg, esetleg a verembe rakták le, ami egy napnál tovább nem óvta meg az ételt. Az alapanyagokkal is spórolt, nem volt sem túl zsíros, sem túl fűszeres a főztje, ami nem jelentette, azt, hogy rossz ízű lett volna, csak más volt, mint amihez a nagy konyhát vezető falusi gazdaemberek szoktak. Bözsi kereszt paprikás csirkéjében combok,

mellek, esetleg szárnyak úsztak, a vastagon tejfölös rózsaszínű lében, tetején apró piros karikákban állt a paprikás zsír a kemény ruganyos nokedlik társágában. Nagyanyám a farát, a hátát (kódusernyőjét) is beletette, igaz azt mindig ő ette, mondván azt szereti. Lehet, hogy ez nem volt így, szívesen ette volna ő is a combot, de az a férfiaké volt. Mi anyával a mellét, szárnyát kaptuk, neki meg maradt, ami maradt. Tejföl is kevesebb volt a húson, a színe így inkább pirosas volt, mint rózsaszín. Az tény, hogy a keresztanyámé jobb volt, és vasárnaponként, amikor meglátogattuk őket, alig vártam, hogy megkérdezzék: Kérsz tejfölös–paprikást? Mindig kértem, mert nagyon szerettem.

Ünnepek és hétköznapok

Télen a disznóölés, nyáron a lekvár főzés, ősszel az almaszedés és a káposztataposás olyan kisebb lagzi méretű rendezvény volt, amin a faluban élő rokonok apraja-nagyja részt vett. Már említettem az anyai nagymamámnak a nyolc lány testvére számos gyereknek adtak életet ez nem jelentett kis létszámot, ha összejött a família. A disznóölés nem is egy alkalommal rántotta össze a rokonságot, hiszen minden családnál volt telente legalább egy-két ilyen esemény. Vándoroltak a kóstolót tartalmazó tálak, mindig volt friss hús, hurka kolbász, egész télen. A legnagyobb disznóvágás a déd anyámék házánál volt, ott lakott a keresztanyám, és még az egyik lány testvér a családjával. A férj Mihály bátyám csendőr volt, a háború után a gazdaságot vezette, felesége, akit csak Nénukának hívtunk keresztanyámmal együtt a háztartást. Nénukának és Mihály bácsinak volt három fiúgyermekük, akik taníttatása nagyon nehezen ment, nem az eszük miatt, vagy anyagi okokból, hanem az apjuk csendőr múltja miatt. El is költöztek a fiúk Miskolcra. Elvégezték a középiskolát, az egyetemet, de az önéletrajzuktól kihagyták az apjuk csendőr múltját. Azt írták be földműves, ami igaz is volt, mert akkor már Mihály bátya a földet művelte. A 200 kilométerre lévő nagyvárosban meg senki nem ismerte őket, így bekerülhettek az iskolába.

Az ő udvarukon egyszerre két állat is a kés alá került. Az egyik csaknem elfogyott a disznótoron, meg a kóstolók csomagolásakor. A második maradt, feldolgozva a tavaszi, nyári hónapokra, felfüstölve. Hűtőláda, hűtőszekrény még az álmokban sem létezett, ezért a tartósítás hagyományos módjaival lehetett óvni a megromlástól a kolbászokat, sonkákat, szalonnákat. Sózták, füstölték, zsírba lesütötték a disznó darabjait. Mihály bácsi volt a hentes, ő szúrta meg az áldozatokat, ebből persze én mindig kimaradtam, nem bírtam, az állat sikítását, halálhörgését. Párnával a fejemen ültem a keresztanyám szobájában és csak akkor merészkedtem elő mikor felszállt a perzselés füstje. Vasvillával rakosgatták az égő szalmát az állat tetemére, és mikor már jól

leperzselődött a szőre egy kétnyelű éles szerszámmal pucolgatták. Mihály bátyám a hátára ült, bőszen kaparta a megfeketededett bőrt, míg fehér nem lett. Közben forró vízzel locsolták, hogy látszódjék, hol kell még kaparni. A férfi nép nyelte a pálinkákat, de inkább csak kupicával,- jó az a hidegtől, de vigyázni kell, nehogy sok legyen a pálinka, mert akkor elrontják az ízesítést, a hurkánál, kolbásznál, disznósajtnál. Közben készült a hagymás vér reggelire, jó fűszeresen, borsosan, paprikásan, legyen ami felszívja a pálinkát. Az ügyes, bár nem tanult hentes Miska bácsi, pillanatok alatt szétszedte az állatot, már adta is az asszonyoknak azokat a darabokat, amivel már nekik volt dolguk. Nagy üstben főtt az abalé, ebbe kerültek a hurkába, és a disznósajtba való belsőségek. A béltisztítás a legromdább feladat a disznóölés során. Darált kukoricával dörzsölték a fateknőkben, aztán sokszor átmosták, majd húrozták, a kés tompa oldalával kapargatták a vágódeszkán. Ez asszonyi munka, sokáig tart és nagyon bűdös is. Mostanában nem is foglalkoznak, ilyesmivel ahol még van disznóvágás, tisztított belet vesznek a hentesnél.

A munka még hajnalban-sötétben kezdődik és este sötétben ér véget. Mikorra elkészült minden, már meg voltak terítve a nagyszobában a hosszú asztalok, mellettük székek, lócák, vagy 40 főre. Minden vidéken más a tor menüsora. Ezen a tájon a következő: Töltött káposztával kezdődött. Apró pici töltelékeket csináltak savanyított káposztába burkolva a befűszerezett kolbászhúsból kivett és rizzsel kevert tölteléket. Nem öntöttek rá paradicsomlevet, mint Szabolcsban, aprót és füstölt húst sem raktak mellé, mint Borsodban, csak úgy megfőzték a szépen sorba rakott töltelékeket. Az aprócska töltelékek tejföllel jól nyakon öntve mosolyogtak a tálakban, kínálva magukat a jó étvágyú társaságnak. A nagyobb fiúk azon versenyeztek ki bír több tölteléket megenni, 9-10 káposzta volt az átlag, ami nem is nagy teljesítmény, abból az aprócska töltelékből. Mindenki a saját vidékén főzött káposztára esküszik, nekem az az íz mindig a számba lesz, ha valaki kiejti ennek az ételnek a nevét. Aztán jöttek a nagy pecsenyés tálak, a középre halmozott hagymás tört krumplit, körbefogták a sült hurkák, kolbászok, oldalasok. Amihez apró savanyú uborka, és szilva befőtt is dukált. A desszert sem maradt el, jó is esett a sok zsíros falat után az édesség. Szilvalekvárral, dióval töltött kiflik, és porlós almások következtek. A süteményeket még előző nap megsütötték az asszonyok. A vacsorát jófajta kerti borral öblítették le, amihez a szőlőt a lugasból szedték. Mindig igyekeztek spórolni a borral, hogy jusson a disznótorra. A főleg Otelló szőlőből készült erősen illatos savanykás hideg bor bepárásította az üvegcancsókat és a poharakat. A gyerekek házi málnaszörpöt kaptak, szigorúan vízzel. Ásványvízről meg hallani sem hallott senki, szóda ugyan volt, de azt mondták a gyerekeknek az nem jó, marni fogja a gyenge gyomrukat.(meg kell a fröccshöz)

A másik nagy alkalom a szilvalekvár főzése volt, amin mindenki részt vett. A családnak a Szamos parton volt egy szilvása, senki nem tudta hány fa is van a kertben, sose számolták meg. Ez is hajnalban kezdődött, csak mivel augusztus volt, már felkelt a nap mire kiértünk a szekerekkel a szilvásbába. Megrázták a fákat, felszedték a gyümölcsöt a földről, ez meg tartott egész délelőtt, és a szekerekre ládába, vesszőkosarakba rakva bevittük az udvarra. Következett a szilvamosás, nagy fateknőkben tisztára mostuk, majd kimagvaztuk a gyümölcsöket. Főleg az asszonyok, gyerekek végezték ezt a munkát. A férfinép a szedésben és szállításban jeleskedett, emelgették a ládákat, kosarakat miközben tartalmukat a teknőkbe öntötték. Ebédet itt is kaptunk volt gulyásleves, meg pogácsa, de sült a kemencében tojással töltött egészben sült fasírt is, kellett valami rendes étel, hogy a sok szilvától el ne csapja a hasát a nép. Az udvar végén tapasztott tűzhely volt, amire pont rá lehetett tenni az üstöt, erre szerelték a kavarófát, amit folyamatosan mozgatni kellett, jobbra, balra, hogy a lekvár ne hogy leragadjon. Kezdetben könnyű volt kavarni, még mi gyerekek is tudtuk, aztán meguntuk és átadtuk a munkát. Olyan egy-két óra főzés után kész volt a cibere, ebben még felismerhető a gyümölcs, a héja összegöndörödve úszkál a vöröses színű híg anyagban. Ezt már illet megköszölni, meg is kentek néhány szelet jó házi kenyeret a híg lekvárral. Minél tovább főtt a lekvár annál sűrűbb lett, a kavarás is egyre nehezebbé vált. Ilyenkor már nagyon kellett figyelni, mert ha odakozmál vége az egésznek. Egymást váltották a kavarók, a többiek, meg mulatoztak a kertben. Emlékszem, hogy cigányt hozattak és az húzta a nótát. Mire a lekvár elérte a kellő sűrűséget színe is szinte fekete lett, már hajnalodott. Reggel a kész lekvárt cserép szilvékbe-fazekakba öntötték, és mindenki, aki ott volt kapott egy edénnyel. Imádtam a szilvalekváros kenyeret meg a buktát is, amit ezzel töltöttek meg. Sűrű volt és kemény vágni lehetett késsel, ha palacsintába akarták tenni egy kis mekeg vízzel összekeverték, hogy könnyebb legyen kenni. Nem volt nagyon édes, mivel cukor csak annyi volt benne, amit maga a gyümölcs tartalmazott. Tartósító szer sem volt szükséges ahhoz, hogy elálljon, soha nem romlott vagy penészedett meg.

Bámulsz, mint borjú az új kapura! Ha mai fiatal generáció hallja ezt a mondást nem nagyon érti. Minden faluban volt csorda, amit reggelente kihajtottak a legelőre, este vissza. A tehének szépen csatlakoztak a többiekhez, a csordás pattogtatta ostorát és hajtotta őket. Este szintén úgy 5 óra tájt elindult a csorda a falu felé. Nagyon csodálkoztam, hogyan tudják az állatok, hogy hol laknak? Szépen sorban leváltak a többiektől és besétáltak az előre kinyitott kapun. Minden tehén tudta, hol kell bekanyarodni, a szomszéd nyitott kapuján eszükbe sem jutott bemenni, még akkor sem, ha a gazdasszony elfelejtette kinyitni a kapujukat. Szépen megálltak, türelemmel vártak, míg beengedték

őket. Egyenesen az istálló felé vették az irányt. Tudták hol a helyük és még van, aki azt mondja ez egy buta állat.

Az istállóban Mihály bátyám néhány villa szénát vetett a jászolba. A tehének azt majszolták nagy nyugalommal a fejés alatt. Nénuka és Bözsi kereszt hozták a háromlábú fejőszéket, a sajtárt (zománcozott vederszerű edény, aminek csőre van és az oldalán a füle, mint a vizeskancsóknak) megmosták a tehen tőgyét, és elkezdték a műveletet. Többször megfordult a fejemben- fáj ez a tehénnek? Megnyugtattak a tehen örül, hogy megszabadul a sok tej súlyától. Szerettem volna megpróbálni, de nem lehetett, keresztanyám azt mondta, hogy a tehen nem szereti, ha gyakorlatlan kezek nyúlnak hozzá. A tej csak úgy spriccelt az edénybe habosan, langyosan. A frissen fejt tejet gyorsan keresztül leszűrték, egy részét eladták, a család részére eltették a megfelelő mennyiséget. Minden háznál készítettek túrót, tejfölt, aludttejet, köpültek vaját. A házi vaj tejfölből készült, több órán keresztül törték a tejfölt a köpülőben, míg kicsapódott a zsírtartalma és maradt a savanykás író, ami különösen lehűtve kellemes ital volt, a nyári melegben.

A kőszívű ember 1956

A napokban a kezem ügyébe akadt néhány régi fénykép! Fakó, szakadozott felvételek idéztek meg bennem egy történetet. Apám született diósgyőri volt, ifjú vasgyáriként tanítóképzőt végzett. Abban az időben kevés volt a tanító, mert sokan a fronton maradtak vagy fogságba estek, ezért az 50-es évek elején oda helyezték a fiatal tanítókat, ahol szükség volt rájuk. Az állást kötelező volt elfogadni, így került az ország keleti csücskébe, a határszéli Csengerben tanított. Az édesanyám is ott volt tanítónő, ekképpen ismerkedtek meg.

Többször mesélték azt a történetet, ami valamiféle halvány emlékfoszlányokban nekem is megmaradt, akár egy diafilm állóképei, csak egy-egy villanás, pusztán annyi, amennyi egy ötéves kislány emlékeiben jelen lehet. Kiegészítve mindazt a később hallottakkal, ezek az emlékfoszlányok mára összeértek egy kerek, egész történetté. A faluban színjátszó-kört alakítottak a lelkes tanítók, és a nagybátyám, Eszenyi Sándor – az iskola igazgatója - vezette a társulatot. Született tehetségként értett a zenéhez, a színjátszáshoz, irányította a falu életét, mint ahogy azt a tanítók, tanárok tették. (Tehetségét örökölte unokája, Eszenyi Enikő.) Sanyi bácsi megírta a szövegkönyvet Jókai Mór: A kőszívű ember fiai című regényéből, szereplőket válogatott, jelmezeket, díszleteket-kellékeket szerzett. Az egész falu lázban égett, a tantestület teljes létszámmal szerepelt, de epizódot kapott a postás kisasszony, a vegyesboltos, a körzeti orvos és a felesége, a patikus, a református tiszteletes, szóval mindenki, aki csak szeretett volna színpadra lépni. Akadt, akinek csak egy-

egy mondat jutott, amit Sanyi bátyánk pusztán azért írt bele a szövegekönyvbe, hogy minden jelentkező szerepelhessen, aki szeretett volna. A rajztanár festette a díszleteket az iskola udvarán diákjai segítségével, a helybéli asztalos a díszletek fakereteit ácsolta. Gyerekként én is ott tébláboltam, hasznát ugyan nem sokat hoztam, inkább csak útban voltam, de még azt is megengedték, hogy fehér festékkel mázoljam az alapokat a nagy, vászonnal bevont elemeken. A nyári szünet a próbákkal, az előkészületekkel telt. Kerültek a ládák mélyéről féltve őrzött kincsek, a nagytiszteletű asszony és a patikusné báli ruhái, amiket még a két háború között viseltek a megyebálon. Bocskai ruhák, melyeket a gimnáziumban uniformisként hordtak a fiatalemberek, még huszártiszti egyenruha is került valahonnan. A helyi földbirtokos család tagjai a kitelepítésből éppen hogy hazajöttek, és a falu szélén egy nádfedeles kis házban, a volt cselédjüknel, Juliskánál kaptak szállást. A hűséges idős Juliska sok mindent megmentett, többek között néhány díszmagyart is. Ezeknek ugyan valódi hasznát a földbirtokosok már nem vehették, de a színelőadáshoz kiválóak voltak. A falu ügyes asszonyai szabtak-varrtak, felújították a régi, szebb napokat megélt ruhadarabokat.

Közelgett a premier napja, minden jegy elkelt, több előadásra is. Sőt, a környéken híre ment a színháznak, teherautókkal, szekérrel, biciklivel érkeztek a nagy eseményre mindenfelől. 1956. november 2-án este nyirkos, hűvös idő volt, még az eső is szitált. A falu kultúrháza zsúfolásig megtelt, akiknek nem jutott hely, hozták magukkal a hokedlit, lócát, arra telepedtek le. A lelkes nézők minden apró helyet elfoglaltak. Olyan sokan voltak, hogy még az ablakokat is ki kellett nyitni a hideg ellenére, hogy a nézők levegőhöz jussanak. Édesanyám játszotta Baradlayné szerepét, éppen az a jelenet került színre, amikor a darab végén megkapja Jenő kék selyem, gyöngyvirágokkal hímzett mellényét a véres foltokkal, a lövés ütötte lyukakkal, és sírva mondja a következő szavakat: „Az oroszok sárba tiporták legszebb reménységünket, a magyar szabadságot.” Az utolsó szavakat már nem lehetett hallani. A kultúrház nyitott ablakai előtt ekkor dübörögtek el a szovjet-orosz tankok, amelyek vonultak Budapest felé, levérni a forradalmat. Nem értettem, hogy a nénik és a bácsik miért állnak fel, sírnak némán, amikor a színházban tapsolni szoktak.

1957. november 2-án Mátészalka és Kocsord között kisiklott a vonat. Egy ember halt meg a balesetben, Eszenyi Sándor iskolaigazgató Csengerből. Értekezletről jött haza azzal a vonattal, aminek az egyik kocsija lefordult a sínekről. A baleset megrázta az egész falut, hiszen sokan szerették, tisztelték tudását, emberségét. Temetése november 6-án volt, feketébe öltözve, a férfiak gyászszalaggal a kabátjukon mentek a temető felé, amikor elénk pattant a frissen odahe-lyezett fiatal rendőr és letépte a fekete szalagot az apám zakójáról.

- Maga mit gyászol, tán csak nem az ellenforradalmat! Azokat a piszkos bűnözőket, akik meg akarták dönteni a törvényes hatalmat?

Döbbenet álltunk virággal a kezünkben, néhány másodpercig senki nem jutott szóhoz, majd apám csendesen megszólalt:

Temetni megyünk a balesetben elhunyt iskolaigazgatót, Eszenyi Sándort.

A rendőr elszégyellte magát, sarkon fordult és elkullogott. Odalett a szabadság, Csengerben többet nem játszották A kőszívű ember fiait...

Cseri Liza: A gyermekkori csínytevések

Ez a történet apáról és a testvéréről szól, hogy milyen csínytevéseket vittek véghez. Olvassátok el figyelmesen!

Egy forró nyári napon mami és tati egy házat építeni indultak, ami nem messze volt az övéktől. Az új házat is maguknak építették. Volt nekik két kisfiuk, az egyiket Petinek hívták – aki az apukám –, a másikat meg Andrisnak. Nagyon szerettek „rosszalkodni”. Mamiék otthon hagyták őket, hogy majd szépen ellesznek ketten, rosszaság nélkül. Amikor tatiék építették az emeletet, egyszer csak látják ám, hogy a másik házuk tetején, annak is a kéményén ül két ember. Tati szólt maminak:

- Nézd már, valaki ül a kéményen!

Jobban megnézték és lám, a két kicsi fiúcska! Gyorsan hazaszaladtak, és apukámék jól kikaptak! Legközelebb tatiék távcsövet vittek magukkal és bizony sűrűn belekukkantgattak.

Remélem, tetszett a történetem!

Csíkos Enéh: A focimeccs

Régen tatám nagyon sok csínyt követett el, például madzagon húzta maga után a hegedűjét, kimászott kötélén az erkélyről, meg ilyenek.

Egyszer az édesapja megtiltotta neki, hogy elmenjen vele és a bátyjával egy focimeccsre. Így szegény otthon unatkozott. Régen olyan házban laktak, hogy a padlástérbe teregettek az asszonyok. A mamája szólt neki:

- Maradj a szobádban, míg kimosom a ruhákat!

Amikor készen lett, hívta a fiát, hogy menjen fel a padlásra, mindjárt megy ő is.

A házuk pontosan a stadion mellett volt. Laci – azaz tata – egy darabig segített teregetni, de inkább a padláson lévő dolgokkal szeretett játszani. Egy óvatlan pillanatban, amikor a mama nem figyelt, felmászott a létrán, át a tetőablakon, fel a kémény mellé. Vigyázott, nehogy leessen. Kiült a tető szélére, ahonnan rálátott a nyitott tetejű stadionra, így mégiscsak megnézte a meccset.

Amikor mama készen lett a teregetéssel, kétségbeesetten kereste a fiát. Hiba hívta, tata nem hallotta, annyira nézte a focit. Végül az édesanyja visszament a konyhába azzal a reménnyel, hogy a fiú hátha csak a szobájába ment le. Amikor véget ért a meccs, tata lejött a tetőről, de nem mondta el senkinek kalandját. Apukája és bátyja nemsokára hazaértek, már kész volt a vacsora.

Tati nem árulta el nekik, mi történt, mert örült, hogy legalább most nem kap ki. A focimeccs eredményére viszont még ma is emlékszik.

Csipak Szonja Hanna: Egy igazi rosszcson

Keresztapám, Laci, akit egyenesen imádok, egy igazi rosszcson volt kiskorában. Mindig bajba keveredett. Így nagyszüleim élete tele volt izgalommal. Már bölcsődében elkezdte a csínytevéseket. Egyszer megtörtént, hogy kimászott a rácsos ágyból, be a fűtőtest alá. A gondozónők rémülten keresték... csak fél óra múlva lett meg.

Laci körülbelül hatéves lehetett, amikor úgy döntött, hogy felmászik egy magas akácfára az óvoda udvarán. Ámde lefelé már a rövidebb utat választotta. Leugrott. Nagymamám sírva rohant vele a kórházba. Végül egy hétig kellett ottmaradnia, agyrázkódás miatt. A bent töltött idő alatt az egyetlen vigaszt a szüleitől kapott kisautó jelentette.

Bár Laci otthon finnyás gyerek volt, de a kórházi szilvásgombóc ízére még ma is emlékszik. Mikor keresztapám meggyógyult, az óvó néni így szólt a nagymamámhoz:

- Anyuka, ha Lacit egészségesen és épségben el tudjuk ballagtatni az óvodából, én elmegyek a templomba és megköszönöm Istennek!!

Persze írhattam volna arról is, hogy a keresztapám milyen kiváló sportoló lett az iskolában, vagy arról, hogy a kertje valami csodálatos, vagy hogy milyen remek bútorokat készít. De ez uncsi! Így maradtam az egykori csínytevései elmesélésénél.

Csipkés Istvänné: Engem nem a gólya hozott

Engem nem a gólya hozott, de nem ám! Nagymamám szerint mindenkinek van egy csillaga, ami lehozza a földre vendégeskedni, és amikor kitellett a földi élet, újra eljön és visszaviszi. Mások azt mondják: amikor a gólyák a ház fölött repülnek, lepottyantanak 1-1 kisbabát. Nekem kicsit gyanús ez a történet, mert amikor én érkeztem minden gólya Afrikában volt. Ha kíváncsi vagy az igazságra nagyon figyelj, elmesélem Neked.

Egy nyári meleg éjszakán kezdődött. Egy szerelmes emberpár-leendő szüelim fejében megfogant a gondolat, hogy szeretnének egy kisbabát. A történetem innen indul. Ici-pici gondolat voltam, de VOLTAM. Lassan, ahogy a napok teltek egyre erősödtem. Egyre nőttem, mígnem a gondolatot tett követte, s kaptam tőlük egy nagyon kicsi-nagyon gyenge testecskét, amelybe beköltöztem. Olyan kicsi és gyenge voltam, hogy a legkisebb ingecske is kicsi lett volna rám. A világ legkisebb bölcsőjében is elvesztem volna, és mivel az ember gyerekének sehol nincs olyan jó helye, mint az édesanyja pocakjában, így hát átmenetileg én is pocaklakó lettem. Remekül berendezkedtem, megvolt mindennem. Az anyukámmal voltam éjjel-nappal, magával vitt mindenhová. Együtt dolgoztunk, együtt sétáltunk a parkban. Fejem fölött halkán dobogott az édesanyján szíve, erre a gyönyörű zenére aludtam el nap, mint nap, és erre ébredtem. El is neveztem az én kis dobomnak. Néha távolról hangokat, zenét hallottam. Lassan megismertem szüleim hangját. Egy mély, de nagyon simogató hang volt, amit sokszor hallottam-ő volt az apukám. A csacsogó és vidám az anyukámé volt. Sokszor hallottam őket, bár érteni még semmit sem értettem belőle. Gyakran megsimogattak és ez nekem nagyon jól esett. Szépen növogettem, egyre szűkebbnek bizonyult a lakhelyem. Sokat mocoogtam, forogtam. Ilyenkor az anyukám megcsiklandozta a lábacskámat. Remekül elszórakoztunk. Egyik nap szokatlan dolog történt velem. Egy eddig ismeretlen hangot hallottam és furcsa érzésem támadt. Hát igen, a doktor bácsi egy ügyes kis szerkezettel bekukucskált hozzám, hogy kikémlelje, hogy fiú vagyok vagy kislány? Én tudtam ugyebár, hogy az erősebbik nemhez tartozom, de ezt eddig senkinek nem tudtam megmondani. Túljártak az eszemen! Boldogan mondta az anyukámnak, hogy egy nagyon szép és jólfejtett fiúcska lakik a pocakjában. Nagy volt az öröm! Az apukám hatalmas kezét a mama hasára tette és megsimogatta: Nagyra nőj fiam! Hát ez a „fiam”- én voltam. Egy erőteljes rúgással nyugtáztam, hogy részemről minden oké. Így éldegéltem én. Kívülről egyre gyakrabban szűrődött felém egy szó: nemsokára megszületik. Nem tudtam mit jelent, de én már nagyon szűkösen voltam idebenn. Jó lett volna kinyújtózkodni, nagyokat rúgkapálni. Talán ingecske is akadt volna rám való. Egyik nap újra azt a régen hallott hangot véltem hallani. Gondoltam megint megnézik a zúgó masinával:

fiú vagyok, vagy kislány? Lehet, hogy elfelejtette? De nem! Az anyukán sem lehetett valami jól, mert nagyon nyögdecsejt. Az apukám keze idegesen simogatta a mama pocakját. Vajon mi történhetett odakinn? Fémcsattanások, csörgések, sürgés-forgás. Nagyon fölgyorsult az élet. Az anyukám szíve egyre hevesebben vert a fejem felett. Mi történt? Mit csináltak? Tudni akarom! Ne bántsátok a mamámat! Mire idáig jutottam a gondolataimmal egy nagy kéz megragadott és felemelt. Minden nagyon fényes volt körülöttem, alig láttam. Hideg is volt. Nagy volt a zaj is. Nagyon megrémültem! Nem hallottam az édesanyám szívverését. Hova kerültem én? Minden erőmet összeszedtem-igaz ilyet még soha nem csináltam-éktelenül elkezdtem üvölteni, kiabáltam, ahogy a torkomon kifért. Meg is lett az eredménye. Hamarosan meghallottam egy jól ismert hangot: Kicsi fiam! Mondta, és már éreztem kezének biztonságot adó, erős fogását. Az apukám volt.-Hát megérkezted közénk, Isten hozott kisember! Lassan megnyugodtam. Felöltöztettek és rám adták életem első ingecskéjét, amelyre olyan régen vágytam. Jó melegen bebugyoláltak. Lassan kezdtem magam otthonosan érezni, de valaki még nagyon hiányzott. Az én anyukám, a dobogó szív, melyet olyan sok napon át hallgattam. Hamarosan őt is megkaptam. Ezer mama közül is megismertem simogató hangját. Igen ő az én anyukám! Újra itt vagyunk együtt. Látom az arcát, ahogy rám mosolyog. Ismerkedjünk össze-, mondja és megsimogatja az arcom. Nincs tévedés ez az én anyukám! Később a doktor bácsi hangját is hallom amint az apukámnak azt mondja: a császármetszéses szülésnél minden rendben volt. Tehát én így születtem, ilyen császári módon! Így hát megérkeztem. Itt vagyok ebben az új világban, mint mindenki más, akiket körülöttem látok. Itt már kényelmesen elférek, rúgkapálhatok, ahogyan csak akarok. Beszélgetni még nem tudok senkivel, de ha bárminek szükségét érzem, sírással jelzem. Az anyukám azonnal kitalálja, mire van szükségem. Hol nedves a pelusom,hol meg arra a finom és meleg folyadékra van szükségem mellyel a mamám táplál engem, vagy csak egyszerűen unatkozom és társaságra vágyom. Remek dolog ez az élet. Vannak játékaim, ágyacskám, meleg puha takaróm. Esténként az apukámmal nagyokat fürdünk valami meleg folyadékban-ez, nagyon hasonlít arra a közegre, amiben, pocaklakó koromban is voltam. Lassan ismerőssé válnak a körülöttem levő emberek és dolgok. Ismerem a papám, a mamám, nagyszüleim és a barátokat. Mindenki nagyon szeret engem. Újra elkezdtem nőni, és addig abba sem hagyom, míg olyan nagy nem leszek, mint a papám. Lassan a kommunikálást is megtanulom, kézzel, lábbal. A mami nagyon ügyes ő a gondolataimban is tud olvasni. Apránként megtanulom mi- mire való. Hogyan használjam a kezem és mire valók a lábaim. Próbálom szájacskámat formálni, hogy valódi hangok bújjanak ki rajta. A kacagás már nagyon jól megy. Örülök,hogy ide születtem, még ha ilyen királyi, bocs császári módon is. Örülök, hogy Ők a szüleim, nagyon szeretjük

egymást. Mostmár úgy hívnak minket, hogy CSALÁD. Az idő gyorsan szalad. Már elmúltam másfél éves. Láttam esőt, láttam havat, nagy-nagy erdőt, folyót, tavat, de még mindig nem tudom miért kék az ég? Miért illatosak a nagymama virágai, miért szalad minden, ha a vonaton ülünk? Mindent tudni akarok! Olvasni a sima papírról, megtalálni a helyét a kockáimnak, közlekedni a kisbiciklimmal, és fölmászni a mászóka legfelső fokára. Imádok kirándulni, gyalogolni a mezőn, ahol a fű olyan magas, mint én és olyan színesek a virágok, mint a szivárvány, amit az anyukám mutatott az égen. Repülnék a madarakkal, s ha a felhők fölött találkoznék a gólyákkal, megsúgnám nekik a titkot: nem mondom el senkinek, hogy nem Te hoztál, én SZÜLETTEM!

Csipkés Istvánné, tízunokás nagymama vagyok. Szívesen írom le a kicsik életének eseményeit. Ezek a történetek is melyeket elküldök a pályázatra, unokámról szólnak.

Lehetséges, hogy a történeteket olvasva sok nagyszülő saját unokáit véli fölfedezni benne.

Csontos Imola: Vonaljegy

Minden egy őszi délután történt...

A fiú aznap bátyja esküvőjére volt hivatalos. Az egész család ideges volt. Édesanyja még mindig morgott, hogy Csabikának miért pont ezt a nőt kell elvennie. Nem igazán kedvelte. A fiú kicsit kócosan, ingjét félig nadrágjába tűrve került anyja szeme elé. Mikor édesanyja meglátta, rögtön rászólt, és elkezdte igazgatni az inget.

- Na, de mama, kérem. Én is meg tudom igazítani. Nem kell magának – mondta a fiú és betúrta az ingjét. Édesanyja ekkor vette észre a haját.

- És a hajad! Hogy néz ki?! – mondta és egy kezébe akadt fésűvel megigazgatta azt. – Így már sokkal jobb! – sóhajtott – Miért kell még veled is foglalkoznom?

A lány dolgozni indult. Mint minden nap, most is ő vitte a hűgát az iskolába. Anyukájuk már reggel hatkor kint volt a mezőn kapálni, és késő estig haza sem jött. A mai nap is így kezdődött. Húga loboncos haját kifésülte és befonta, amíg ő megreggelizett. Majd felöltöztek és húga az iskolába, ő dolgozni ment.

Fél kettő. Még másfél óra a ceremónia kezdetéig. Csabinak vajon mi tetszik ebben a lányban? Lia csinos volt ugyan, de nem túl okos, sőt kicsit ellen-szenves is. De lehet, hogy azért, mert nem ismerte igazán. Lia két szinttel lejjebb lakott, a szemközti házban. Így ismerkedett össze Csabival is.

Szép lassan csak eltelt fél, majd egy óra. Attila eléggé unatkozott, míg a család többi tagja nagyon izgatott volt, és minden perc után bejelentette valaki, hogy „Jaj, már ennyi az idő, nem fogunk elkészülni”. Az utolsó fél órában azonban sok minden történt.

Csabi tanúját a kocsmában találták meg, teljesen részegen. Szerencsére már többször történt ilyen, Csabi tudta, mit kell tenniük. A családban apáról fiúra öröklődött a „józsanság” receptje.

Liának fátyla elszakadt, és a megrendelt virágcsokor helyett egy másikat hoztak neki.

Irén eléggé unatkozott. Utolsó éves volt a szakmunkásképzőben. Cipőfelsőrész-készítőnek tanult. Három napot tanult, hármat, pedig a cipőgyárban dolgozott. Egész nap a futószalag mellett ült. Ma kivételesen egy varrás órát is beiktattak a tanárok. De ettől eltekintve, ez ugyanolyan nap volt, mint a többi. Vagy mégsem?

- Te Irén – a lányt egyik barátnője, Ica, oldalba bökte –megyünk ma táncolni? – Irénnek nem igazán volt kedve hozzá, de haza se volt kedve menni.

- Menjünk. Csak hazaugrok a ruhámért, de találkozunk fél négykor a bejáratnál.

- Ööö, rendben.

Attila nagyon unta az esküvőt, amit a Royalban tartottak; ő itt dolgozik szakácsként. Már több játékot kipróbált a poharakkal, kanalakkal és mindennel, amit talált. Nagyjából az egész épületet ismerte, ennek ellenére még mindig újabb és újabb helyiségeket fedezett fel. Mikor már megunta a kanalakkal való dobolást, eszébe jutott, hogy ő szombatoként össztáncra szokott menni. Miért is ne tarthatná magát a szokáshoz? Megvárta a közös fotót, majd amikor senki sem figyelt, kislisszolt a hátsó kijáraton.

A Tóth tánciskola bejáratában ellenőrizték Attila ruháját. Mindent rendben találtak, csak a nyakkendőket kifogásolták, amit Attila nem szeretett, ezért is vette le az esküvőn – de végül beengedték. Az előtérből rögtön a bálterem nyílt, ahonnan már kiszűrődött a zene. És milyen jó zene! A bálterem szélén lányok ácsorogtak, várták, hogy valaki felkérje őket.

Irén már javában táncolt, őt sosem engedték a fiúk ücsörögni. Nemcsak tánc tudása miatt, hanem szépsége miatt sem. Eközben Attila végigpásztázta az ácsorgó lányok tömegét, de senki sem keltette fel a figyelmét, így hát elhátározta, hogy balról jobbra mindegyik lányt megtáncoltatja. Már az ötödik lánnyal táncolt, amikor megakadt a szeme valakin. Egy magas, 25 körül férfival Rockyzott, meglehetősen unottan. A lány is észrevette őt. – „Ments meg!” – tátogta. Attila a következő táncnál lekérte, és most már ő táncolt vele.

- Köszönöm, hogy kiségtettél! Iszonyúan rossz volt! Jankó nem tud táncolni.
- Örülök, hogy segíthettem – Attilának nagyon tetszett a lány, bár csak most ismerte meg. Nagyon odafigyelt minden lépésére, nehogy a lány lecserélje ügyetlenkedése miatt. Ekkor elkövetette élete egyik legnagyobb hibáját.
- Áu! – jajdult fel a lány. – A lábam!
- Jaj, bocsánat, nem akartam. – szabadkozott Attila. – Ígérem, nem fordul elő többször. – de előfordult. Hiába érzeték jól magukat, a lány lába akkor is fájt.
- Ne haragudj, kedves ööö...
- Attila.
- Ne haragudj, kedves Attila, de ez így nem jó. Nagyon kedves fiúnak tűnsz, de... – fájós lábára nézett.
- Értem, ne is mondj többet, de amúgy ez a te hibád.
- Tessék?
- Ez a te hibád.
- Miért is? Mert nem tudsz anélkül táncolni, hogy a lábamra lépnél?
- Nem, azért mert elvonod a figyelmem a táncról.
- Vagy úgy! Akkor inkább ne is táncoljunk együtt! Szentelen! – mondta a lány, majd sarkon fordult és eltűnt valahol a tömegben.
- Már épp javasolni akartam! – kiabálta utána Attila. Elment a lány, ő pedig egyedül maradt a tömeg közepén. Visszament a táncra váró lányokhoz, és újra egymás után kérte fel őket. Tánc közben szemével mindig a termet pásztázta, hátha újra meglátja a lányt. A lányt, akinek még a nevét sem tudja.

Egy idő után már nem akart táncolni, és mivel a rejtélyes lányt nem találta, elhatározta, hogy hazamegy. Megkereste a kabátját, és elindult kifelé. A bejáratból még egyszer visszanezett, sóhajtott egyet, majd továbbindult a villamos irányába. Egy lány sietett felé, táskájában kotorászott.

- Elnézést, uram, de... –ekkor nézett fel ridiküljéből – Attila! – Attila arc kifejezése pillanatok alatt megváltozott.
- Te is elmész?
- Itt senki sem tud táncolni... – szúrós pillantást vetett Attilára.
- Jaj, kérlek, ne haragudj már! Ha ettől jobban érzed magad, egész végig csak rád gondoltam.
- Miért érezném magam ettől jobban? – kérdezte a lány mosolyogva.
- Mert mindenkinek, akivel utánad táncoltam, ráléptem a lábára. – a lány elkezdett nevetni, mire Attila is. – Még mindig haragszol?
- Hááát, az attól függ. Van nálad vonaljegy?

- Nincs... De ha gondolod, vehetek.
- Igen, azt megköszöném – még mindig táskájában kutakodott. – A barátom előbb ment haza, és nála maradt a pénztárcám.

Miközben Attila jegyet vett, a lány bemutatkozott.

- Hazakísérhetlek kedves öööö...
- Nagyon vicces. „Hazakísérhetlek kedves” Irén. Gondolom ezt akartad kérdezni.
- Igen. Hazakísérhetlek?
- Hááát, ha nagyon akarsz.
- Csak ha szeretnéd!
- Legyen – Irén úgy csinált, mintha beadta volna a derekát, pedig elejétől fogva ez volt a célja.

Mikor megérkezett a villamos, Attila gyengéden megfogta Irén kezét és csillogó szemekkel ránézett.

Ma, itt ülök nagypapámmal szemben, aki most is ugyanilyen gyengéden fogja meg nagymamám kezét, és ugyanilyen csillogás van a szemében, mikor ránéz.

Danajka Réka: Felsőszeli tréfák

A falusi emberek sokat dolgoztak, a nehéz hétköznapiakat próbálták humorral izgalmassá tenni. Így születtek ezek a tréfák, amiket nagypapám mesélt el.

Régen csak a konyhán keresztül lehetett bejutni a házba. Késő este a fiatalok megviccelték a gazdát. A konyhaajtó elé töviseket raktak, meggyújtottak egy marék szalmát, és bekiabáltak a gazdának:

- Hé, Laci, ég a ház!

A füstre és a zajra rémülten ugrott ki az ágyból a gazda a családjával, mire a konyhaajtóba értek, a tövisek megszurkálták a mezítelen talpukat. Egy másik esetben egy hideg vízzel teli teknőt rejtettek a bejárati ajtó fölé, amit hozzákötöttek a kilincshez. Amint a gazda megnyitotta a konyhaajtót, akkor hidegzuhanyt kapott a nyakába.

Még télen sem maradhatott ki a gazda a tréfából, mert hajnalban a legények kivezették a lovakat és a teheneket az istállóból, majd bekötötték őket az eke és a vetőgép elé. Ezután bekiáltottak a gazdának:

- Sándor, elaludtál? A lovaid és a teheneid már készen állnak a szántásra és a vetésre!

Ugyancsak a háziállatokat használták fel a tréfálkozásra akkor, amikor a fiatal legények lányos házakat látogattak. Ha a lánynak a fiúk nem tetszettek, akkor nem engedte be őket. A legények bosszúból kivezették a lovakat vagy a tehe-

neket az istállóból az udvarra. Ha a szegényes lányos háznál nem volt ló vagy tehén, akkor a tűzifát a bejárati ajtó előtt rakták össze, hogy ne tudjanak a házból kijutni.

A falunkban sok volt az éhező, akik házról házra járva kéregettek, így gyűjtötték össze a napi betevő falatot. Egyszer történt, hogy az egyik kéregető olyan házhoz jutott, ahol még kutya is volt. A kutyának Mitvisz volt a neve. A kutya csaholására kijött a gazda, és jó hangosan rászólt a kutyára:

- Mitvisz!

Erre a kéregető megszólalt:

- Jaj, csak egy kis kalácsot és egy kis húst viszek!

Sajnálatra méltó kéregető páros vak Rozál és társa, Hendrich volt a faluban. Rajtuk sokaknak megesett a szíve, s mire a nap lenyugodott, tele táskával tértek haza. Rozál megérezte a finom diós kalács illatát, és megkérdezte:

- Hendrich, kaphatok abból a finom kalácsból?

Hendrich nem adott neki, majd figyelmeztette Rozált, hogy épp egy árok van előtte, mondta neki:

- Rozál, ugorj egy nagyot!

Úgy is tett, de nekiugrott egy diófának. Erre Hendrich nagyot kacagott, és azt mondta:

- A diós kalácsot megérezted, de a fát nem?

Bizony Felsőszeliben nemcsak a kéregetők éheztek, hanem a többgyermekes családok is. A gyerekek legtöbbször zabkását ettek, s ha a házhoz szalonna is került, az csak a ház urának járt. A közös étkezéseknél a gazda a tenyerébe rejtette a szalonnát, két ujjja között pedig a kenyeret tartotta. A késével levágott egy szalonnadarabot, amit a kenyér mögé rejtett. Így a gyerekek nem látták, és nem is kívánták meg a szalonnát.

A falunkban gyakran a gyerekek is segítettek a családi munkákban (pl. a kukoricafosztásban). Ilyenkor összejött a család, akik reggeltől késő estig fosztották a kukoricát. Az volt a szokás, ha a kukoricafosztók közül valaki rátalált egy piros kukoricára, az abbahagyhatta a munkát, és elmehetett aludni.

A sok munka mellett jutott néha idő egy kis szórakozásra is. Így volt ez a horgászattal. Egy öregember, akit Sándor bácsinak hívtak, nagyon szeretett horgászni. Egy napon horgászni indult, útközben találkozott egy ismerősével, aki megkérdezte tőle:

- Sándor bácsi, hová megy?

- Most már sehová! - felelte.

A horgászok szokása szerint, ha egy horgásztól megkérdezik, hogy hová tart, akkor az nem jelent szerencsét, így nem lehet horgászni. Sándor bácsi megfordult, és hazafelé tartott, amikor találkozott egy kocsissal, aki megkérdezte tőle:

- Sándor, elvihetlek?

- Nem, mert sietek!- felelte feldúlva a horgász.

A felsőszele emberek ugyan sokat dolgoztak, éheztek, de a jókedvük mindmáig megmaradt. A nevetés és a tréfa segítette őket a nehéz időkben is.

Deliné Szolanics Zsuzsanna: Amikor egy 3 gyermekes anyuka blogol

Trixi bemutatkozik a bölcsiben – 2008. szeptember

Hol is kezdjem? Talán az elején, amikor még anyu pocakjában töltöttem a napjaimat. Anyuék elhatározták, hogy Csőrike lesz a nevem, de mikor apu meglátta, hogyan alszom édesdeden anyu mellett a kórházban, átkeresztelt Tündércacsának. Ez kb. 2 és fél éve volt. Azóta nagyobbacska lettem, és elhatároztam, hogy én márpedig Cicamica vagyok. Anyuék elképedtek, mikor elkezdtem magam becézni Macskának (nem akármilyen macskának, apa macskájának hivatom magam), Cicusnak, Cicuskának, a kis Cicanak, Mica-micának, Édescicának (Édesanya után)...Sokszor nyávogok, néha próbálok úgy enni és úgy mosakodni, mint egy cica, amikor pedig sírdogálok, apu azt mondja, hogy megnyivákosodtam. Na, ha mostmár ez világos mindenki számára, elmesélem a Cica egy napját.

Minden nap fél 6 körül nyekergek fel először halkán egy kis almaléért. Van, mikor a kishúgom is kér...Aztán anyu visszadug minket a takaró alá, és általában mellém bújik egy kicsit a 3 személyes gyerekágyra, amit jelenleg még csak én birtoklok (állítólag később Titai és Tímea is ezen fognak aludni). Ha minden jól megy, anyu ezzel nyer egy fél-egy órát, amit félálomban töltünk, néha dumcsizva (apu azt mondja reggelente álmosan, hogy karattyoltam), és sok sok simivel, meg kortyonkénti almalé ivással. A kishúgommal együtt legkésőbb fél 7-kor felébredünk teljesen, ekkor anyu nekem könyvet ad nézegetni, Titainak meg macit, és kimegy teát meg kávé csinálni a konyhába. Na, nem sok időt hagyunk neki, mert hamar elkezdődik a visongatás (Titai kezdi!), vagy a veszekedés, ami abból áll, hogy én folyamatosan azt mondom, hogy nem, míg Titai azt, hogy de! Na, erre anyu turbó üzemmódban kerít nekünk rucit, átpeluszoz és felöltöztet. Apu is felkel lassan, bár van úgy, hogy megelőzzük, és ágyba visszük neki a teát. Anyu alig tud felöltözni, má-

ris éhesek vagyunk, irány a konyha! A reggeli mindig bőséges, ehhez anyu ragaszkodik, ami nem is baj. Ez egyedül akkor marad el, ha 3/4 8-ra megyünk a bölcsibe, mert akkor csak innivaló van. Ezután fogmosás, és anyu megcsinálja a hajam, ami egy ilyen kis ugri-bugri macskánál nem olyan egyszerű, hisz közben akár hopszi-labdázástól sem riadok vissza, úgyszólván van, mikor apának kell besegíteni...Induláskor engem apu öltöztet fel, és visz minket az autóhoz a kishúgommal, anyunak elég Tímea baba...Képes vagyok végigbeszélni az utat a bölcsiig kedvem szerint, és ha a kishúgom nem alszik el egyből az autóban, egy kis "nem-de" veszekedés is belefér. Mire a bölcsihez érünk, Titai nagyban alszik, ezért ő marad az autóban, míg anyuék bekísérnek átöltöztetnek, és átadnak a macskamegőrzőbe :).

Itt sokat játszom a többi babával, vagy csak magamban, ebéd után alszom, majd ébredés után uzsonnázom. Általában anyu és Titai már itt is vannak uzsi végére, van, mikor motor is bejön értem a bölcsibe. Kisétalunk az autóhoz, és mielőtt még hazaindulnánk, jelzem anyunak, hogy szomjas vagyok. Szerencsére anyu már nagyon felkészült, és almalével, vagy mézes gyümölcsleával töltött kulaccsal kínál. Útközben megbeszéljük, mi volt a bölcsiben, és Titainak mutogatok, pl. hogy a napocska megy aludni, vagy azért állunk a sorompónál, mert jön a vonat (nagy felelősség, ha a cicának kistesója van).

Mikor hazaérünk, anyu gyümölcsöt, müzliszeletet, vagy teljes kiőrlésű gabonából készült kekszet, esetleg zabfalatokat, vagy gabonatallejt ad nekünk (nem szokás nálunk nasizni chipszet, ropit, csokit vagy kukit, csak kivételes alkalmakkor). Persze, ha anyu napközben süttött valamit, pl. almás bélest, vagy pogit (kizárólag gyümölcscukorral, és nem csak fehér liszttel), akkor még ilyenkor azt is kaphatunk, este már nem. Nos, miután eszegettünk, játszunk, ilyenkor ismerkedek pl. állatokkal, vagy számokkal (Süni, Vadon, és Pusztadoktor magazin, meg mindenféle ismeretterjesztő kártyák). Legtöbbször 6 körül megyünk apáért, útközben pedig baba angolt hallgatunk a kocsi-ban. Egy csomó dalt már próbálgatok énekelni. Elejinte apu nehezen szokta ezt meg, de azóta már ő is több dalt felismer és néha még énekelget is velem. Ez a CD Cookie a cica, és Lulu a kenguru kaladjairól, illetve barátaikról szól. Amikor apuval hazaérünk, kezdődhet a móka fürdésig, ami negyed 8 körül van. Mire a kishúgommal együtt becsomagolnak minket pizsibe anyuék, és az esti kakaókat, vagy almaléket is megkaptuk, kb. 8 óra van. Ez általában villanyoltást jelent, bár néha ilyenkor csak én (Titai nem!) nézhetek még apuval egy rész Pom-Pomot, Hupikék törpikéket, vagy Micimackót. Egyébként a TV tabu, anyuék eléggé szigorúak ezen a téren. Eredetileg egyedül aludtam el a kiságyamban a gyerekszobában, miután apu vitt aludni, takart be, és adott jó éjt puszit, de mióta beüzemelte az emeletes ágyunkat, ami nagyjából egyidőben volt a bölcsi kezdettel, azóta ezen szertartás után anyuval

összebújunk még egy kis puszira meg simire, no meg almalére. Szóval este fél 9-nél tovább nem nagyon vagyok fennt, az éjszkat végigalszom (csak sokszor be kell nézni rám, mert általában kitakarózom).

Nos, ez egy átlagos hétköznap, mióta bölcsis vagyok. Azonban - mint minden macska - nagyon alkalmazkodom a körülményekhez. Mivel mi öten - anyuék és mi, a három csajszi - szinte csak magunkra számíthatunk, ezért kiskorunktól kezdve mindent együtt csinálunk. Anyu és apu visz magával mindenhova minket, hivatalos ügyet intézni (emlékszem, 3 hónaposan az önkormányzatnál egy hivatalnok bácsi tündércicának nevezett, mikor ott pihiztem anyu mellett a babakocsiban), bevásárolni, grill partira, orvosi rendelőbe stb. Ezért a kishúgommal együtt gyakorlatilag bárhol elvagyunk, ha kell elalszunk babakocsiban, apu hátán hátihordóban, autóban vagy vendégségben (3 hónaposan keresztanyu lagzijában aludtam, míg apuék táncoltak), ill. bármit megeszünk, amivel kínálnak minket, hidegen, vagy melegen. Cumit egyikünk sem kapott, most a bölcsiben láttam, hogy van, aki előnyben részesíti, és most itthon bekapom a számba az építőkockát, hogy cumizzak, és Titait is megtanítottam rá :(Anyu elég sokat vitt minket hétköznap babaklubba, ismerős babákhoz játszani, játszóházba, úgyhogy csak azóta volt uncsi kicsit, mióta anyu megpocakosodott, és állandóan fáradt lett, meg szédelgett, meg ügyelt magára (ezt a doktor néni írta elő neki, akinél születtünk a kishúgommal, meg Tímea is fog).

Remélem, még ebben az évben itthon lesz Tímea hugi is! Pá-pá!!!

Dezső Ilona Anna: A Hajnal utca

Élesd, drága szülővárosom! De sokszor álmodozom rólad... Félúton a Királyhágó és Nagyvárad között, a Kolozsvárra vezető úton, a Rév-Bárod-i járásban, szűk völgyben épült apró település. A Réz-hegység hirtelen magasodó, gyűrődéses dombjai egyik oldalról, a Sebes-Körös a másiktól fojtogatja az ott lakókat. Hely majd semmi a terjeszkedésre, szántó, legelő kevés.

Látom magamat, amint gondtalan gyermekként játszom. Leginkább édesanyám szülei jutnak eszembe, igazi gyermekparadicsom volt a házuk. Sokszor mesélték, büszkén mondták, hogy a mi községünk, mert akkor még az volt, egy híres férfiről, magyar emberről kapta a nevét, akit Élesnek hívtak. A d betű az 1291 körüli években került a neve után, mint kicsinyítő képző. Mindezt úgy tudom, bár lehet, nem egészen igaz, hogy a legkorábbi írásos anyag származik ez évből, ami Nagyvárad püspökének II. Bendekeknek kódexe. Ő tett említést a faluról, Elusd néven. Az akkori település, a maitól két kilométerre feküdt a Sebes-Körös partján, csak a 18. század elején került át a mai helyére,

mindösszesen 67 családdal. A folyó áradásait és pusztításait megunt Dávidok, Pojnarok, Kovácsok, Kajántók, Szabók, Létaik, Bírók és az akkor már betelepült környékbéli családok építették ki a várost a mostani helyén. Ki is lehetett ez az Éles személynévű ember? Senki sem tudott rá igazi és hihető magyarázatot adni, bár elég sokáig kerestem a számomra is megnyugtató választ. Már gyermekkoromban is foglalkoztatott a kérdés, és talán ezért is éreztem annyira jól magamat a nagyszüleim házában, mert a Hajnal utca, ahol ők éltek, a mai város egyik legöregebb utcája volt. Ott volt olyan közösség, ahol mindenfelét beszéltek, meséltek, napi életükkel, régen történt dolgokkal kapcsolatosan. Nagyanyám azt mondogatta, volt Árpád seregében egy éles eszű ember, aki bejárva a Körösök völgyét is, kinézett magának egy szépen zöldellő leget, mondván, majd ő elkéri az utódainak. Víz volt, hegy volt, ami védelmet nyújthatott, kövér fű is volt ott elég. Igaz-e vagy sem, nem tudom, de nekem így mesélték, hogy mi mindannyian annak az embernek vagyunk a leszármazottai. Vannak más magyarázatok is, de szívesen maradnék annak az aszszonynak a meséjénél, aki nekem ezt úgy tudta esténként elmondani, hogy még a szám is tátva maradt. Kacagva tette rá keskeny, szép kezét: – csukd be, mert beleszáll a légy...

A Hajnal utca mindig visszatér emlékeimben. Kicsi házak, kedves emberek, olyanok voltak, akár egy múzeumbéli kegytárgy. Istenem, de szépek is voltak. A jóság, az összetartás szépítette meg őket. Annyira egyszerűek voltak, akár a víz, mely az utca végében csörgedező pataokban folyt.

Apró domb vágta ketté a J betűhöz hasonlító egyoldalú utcát a város szélén. Baloldalon házak, jobb oldalon leginkább csak kertek. Mindösszesen két ház volt abban az oldalban a Schilléké és a Mátyáséké. Az egyik az utca elején, utóbbi annak közepén helyezkedett el. Mai napig emlékszem a nevükre, a sarkon lakott Fekete Géza, nála voltak lakók Lukácsék, utánuk az öreg Licsmann, majd Békésiék következtek. Derékszögben itt kanyarodott el az utca, majd folytatódott az egyetlen magas, nagy épülettel Egriék otthonával, udvarukban saját kúttal, árnyékukban Bojtosék szerényebb ingatlanja állott. Dávid Dani bátyámék után laktak nagyanyámék szépen felújított békebeli paraszti jellegű, az utcafrontra egy ablakkal néző házukban. Mellettük a régi, apró ablakkal megőrzött, öreg Dávid-ház az akkor még élő három testvérrel, Micivel, a már beteg Klárral és a művészi hajlamokkal megáldott festővel, Károllyal. Ők azon Dávid Pál leszármazottai voltak, akit számon tart a város történelme, hiszen 1692-ben, amikor Váradot a törököktől visszafoglalták, Élesdnek csupán kilenc lakosa maradt életben. Őket követték Bálinték, majd Szilágyi János bátyámék portája. Az ifjabb Licsmannék, Balázs Margiték. Közöttük valamikor volt még egy kártoló műhely is, de azt már az én gyermekkoromban lebontották. Margitnak nem volt családja, a sokkal

fiatalabb lakójával és édesanyjával élt együtt. Mindenki tudta Kiss úrról, hogy a szeretője, az amúgy vénkisasszonynak számító varrónőnek, de ő csak úgy beszélt róla, mint lakójáról, nem mint élete párjáról. Különös életet éltek. Később elmaradtak, a lakó megnősült, Margit magára maradt öregségére. Az Ödönék háza következett, ő egy beteg ember volt, furcsa orral, gusztustalan kinézettel, de arany szívvel. Feleségével, Kati néniével és süketnéma húgával élt együtt, akit Idának hívtak. Az ő udvarukban állt az utca egyetlen kőútja, ami bár saját tulajdonukat képezte, megosztották annak vizét bárkivel, aki csak merni kívánt belőle. Így aztán, tőlük hordta mindenki az ivóvizet. Mintha most is látnám azt a hatalmas kerek kutat jókora itatóval egyik oldalán, a másikon rendes merítő vederrel. Érdekes világ volt régen, nagyapám jól menő iparos műhellyel az udvarában sohasem ásatott kutat, pedig egészen biztos tellett volna rá. Mások sem, vigyáztak arra az egyre, ami nekem olyan mélynek tűnt, hogy a fenekét sohasem sikerült meglátnom. Utolsó ház volt a Bartos-féle, jó módú emberek hírében álltak ők is a dombocska aljában. A várost egy gyors folyású hegyi patak, a Sólyomkő patak szelte ketté, akkoriban még kristálytisza vízzel. Ez a patak volt egyben az utca legvége, azon keltek át a sekély részen a szekeres gazdák, vásárba menet. Nagyanyáméknak már volt tárcsás mosógépük. A mosáshoz szükséges vizet esős időben egy csepegetőhöz állított kádból nyerték, aszály idején nagyanyám hordta fel a dombos lejtőn felfelé a patakról talicskán egy hatalmas fadézsában. A ruhákat mosás után mindig levitte öblíteni. Egész télen benne állt mezítláb a jeges mederben, mégsem hallottam olyat, hogy hólyaggyulladást kapott volna. De még olyanra sem emlékszem, hogy reumás lett volna, pedig igencsak kifagyott abban a hideg vízben egy életen át. Feltúrte szoknyája szegletét, úgy csapkodta a ruhákat a gyorsvízű, nyáron is jéghideg patakban, mint aki haragszik rájuk. Mindenki más is így tett, azzal a különbséggel, hogy a mosást is kézzel rendezte. Nagyszüleim amúgy szerényen, de szépen laktak, szobakonyhás házuk mögött hatalmas asztalosműhelyt üzemeltetnek. Nagyanyám volt az inas, ő trejbolta a sok ablakot, ajtót, ami glettelést jelentett, ezt náluk tanultam meg, no meg magát a műveletet is. Ez nem más volt, mint gipsz és forró csontenyv egyvelege, amivel tömíteni kellett a fa apróbb repedéseit, mélyebb erezeteit festés előtt egy spaklival. Ez női munkának számított, nekünk, gyerekeknek is meg kellett tanulni, nem mintha oly sokat dolgoztattak volna, csak a rend kedvéért, mert az úgy dukált abban az időben. Délutánonként volt két segéd is, nagyapám fia, Pista és cigány-Sándor, akik napközben a helybéli bútorgyárban dolgoztak.

Reggel soha sem keltek túl korán, rendszeresség volt náluk. Hét órakor volt ébresztő, majd nagyanyám megrakta a tüzet, és elkészítette a reggelit. Maláta és cikória keverékéből főzött kávé, aminek az íze még most is itt van

a számban. A bejárat egy szűk beépített verandarészre esett a konyha előtt, melynek feléből fürdőszobát kerítettek le. Az sem volt jellemző arrafelé abban az időben. Érdekes szerkezetből állt, egy bádogból készült kád, mely egybe volt építve egy szintén bádog tűzszekrénnel, melyen erre-arra lyukak voltak, vezetékek, amiben a dobkályha melege keringette a vizet, gyorsan felmelegítve azt. Csempe nem volt, olajjal volt kifestve a helyiség, kellemes drapp és világoszöld színűre. Nagyanyám hordta bele a vizet dézsaszám, majd miután alaposan megcsutakolt bennünket, beleáztatta a ruháinkat. A reggelit követően azonnal mosott, majd lement a patakra öblíteni. Volt már tizenegy felé, mire előkeveredett, majd szaladt is gyorsan a boltba. Nem tudom, hogyan csinálta, de mindezek ellenére pontban fél kettőre az ebéd az asztalon volt, mindig frissen, soha sem volt szokás náluk maradékot enni. Nagyon sokat adtak a kosztra, mintha valamit pótolni szerettek volna, ami kimaradt a korábbi életükből.

Ebben a csodaházban töltöttem gyermekkorom java részét, legtöbbször „önkéntes alapon”, mert nagyon szerettem az anyai nagyanyáméknál lenni.

Olyan jó volt ott aludni velük. Amíg kisebb voltam, közöttük a hatalmas franciaágyban, amikor már nagyobbacska lettem, a kis hencseren a sarokban, az ablak alatt. Finom meleget árasztott hidegebb estéken a cserépkályha, duruzsolását azóta is hallani vélem, amint néztem kinyitott mives ajtaján keresztül a lobogó tüzet. Édesanyám haragudott, amiért mindig oda kíváncsoztam, jobb szerette, ha odahaza töltöm az időmet. Mielőtt iskolás lettem, néha megengedte, hogy onnan menjek óvodába, mert nagyanyámékhoz közel esett, de azért legtöbbször csak a vakáció volt a megengedett nyaralási idején. Hétfégen azért összecsomagoltam a kis motyómat, és mentem a szeretett apró természetű, roppant mutatós, szép arcú nagyanyámhoz, Annuskához, akit úgy is hívtam egyszerűen, hogy Annus. A nagyapám is Pista volt, de az ő esetében mégis odatettem, hogy Pista nagyapám. Nagyanyámnak csak a keresztnéve volt a számon, mégis sokkal jobban szerettem, mint bárki mást a világon. Olyan jó volt mellé bújni, olyan biztató volt a hangja, selymes volt a drága munkás keze, mert annak ellenére, hogy egymaga vezette háztartását, ápolta magát, mindenféle kencét csináltatott magának a patikában, adott magára, szépen öltözött, varrónő varrta a ruháit, első osztályú selyemből, damasztból varratta ágyneműit. Televízió is volt, rádió kint a konyhában, mellette a borotválkozó tükör, ahogyan az abban az időben mindenki másnál volt, alatta a lavórtartó a lavórral és egy kannában víz. Szép háziszóttos vasalt törölköző volt díszként mellé akasztva, amúgy akkor is már frottír törölközőt használtunk, csak egy rendes házban mindennek meg volt a helye, így a hagyományoknak is.

Az asztalosműhely végében volt egy kis nyári konyha, a műhely mögött hatalmas kamra, ahonnan fel lehetett menni a nagypadlásra is. Az udvarban istálló, tetőterében szalmával telt kispadlás, részben azért, mert mindig tartottak 2-3 mangalicát az ólban, és kellett a szalma alomnak, részben mert az ablakokhoz való üveget is féltették, azt is szalma között tárolták. De miután a gyermek, csak gyermek marad, volt néhány rosszul végződött kalandom is, mert biza felmástrom a szalmás padlásra, és összetörtem az ott tárolt üveget nemegyszer. Az egyik ilyen eset akkor történt, amikor ott felejtették a nagylétrát. Anyám korábban mesélte, hogy gyermekkorukban jókat aludtak délutánonként a szénapadláson. Valamiért én is azt akarhattam, vagy talán mesebeli kincset keresni, már nem emlékszem rá, csak arra, hogy beleugrottam a hatalmas üveges láda kellős közepébe. Éreztem a melegséget talpamban, nem bírtam lenézni ijedtségemben, moccanni még annyira sem. Drága nagyszüleim, azt sem tudták, hogyan emeljenek onnan ki, nehogy komolyabban megsérüljek. Az okozott kárt már csak a lábam bekötözése után mérték fel, de nem haragudtak. A nagyapám magát szidta, amiért ottfelejtette a létrát.

Az aprócska tyúkudvar a ház mögötti részben volt elkerítve, mégis meglehetősen sok szárnyasféle nőtt fel benne. Mindig tartottak kacsát, libát, csirkét, tojó tyúkot is bőséggel. Az ólak mögött egyholdas kertet művelt a nagyanyám, majdnem teljesen egymaga, mert a nagyapám csak ritkán ért rá kapálni. A kert végében évszázados öblös diófa állt, tövében ásta ki nagyapám a háborúban, a front közeledtével azt a bunkert, amiben a dédanyám várta ki a háború végét. Sokszor kíváncsiskodtam, és kérdeztem nagyapámat, pontosan hol volt az a nagy gödör, amiben elfért a mama. Mindig kikacagott, de azért csak megmutatta. Arra a helyre mutatott, amit későbbben is kóróval fedtek, bár be volt az már rég temetve, de mintegy monumentális emlékművet emelve azokból egy letűnt világ tiszteletére.

Az utolsó utca lévén a városban, akkoriban a kertek mögött szántóföldek voltak, ma már egészen új lakónegyed áll, elfoglalva a városka egyetlen igazán termő földjét is. Az ember elront mindent, elfoglalja még a kenyerét megtermő földeket is, majd azon sír, milyen sokba kerül a gabona.

Az akkori Hajnal utcában, egyedüli módon elektromos kávédarálón darálta nagyanyám a nem mindennap használatos, saját maga által pirított kávé és cukrot is.

- Látod, fiam, ezt Budapestről hozattam Margittal, amikor tavaly ott járt – magyarázta meg Annuska, amikor a csodálkozástól kerekre nyitott szemmel meredtem a furcsa masinára.

Néha még délig is az ágyban hancúroztunk unokahúggal, Gabikával, aki másfél évvel volt kisebb tőlem, és aki miatt sokszor rám csapott a nagyapám az üvegező léccel, mert árulkodós fajta volt, olyan csendesén rossz gyerek.

Ő a nagy ártatlan szemével mindig úgy tett, mintha semmi rosszat nem bírna kitalálni, így rajtam csapódott azon cselekedetek következménye is, amit ő követett el. Jókat kuncogott magában, néha megruháztam érte. Kaptam aztán szóban hideget-meleget, a drága Annus sohasem emelt rám kezet. A nagyapám sem volt veszélyes, utánam nem futott, inkább csak megszidott, néha törlesztett egyet-egyed, ha a műhelyen viharzottunk keresztül-kasul végigcsapva a lábunk szárán, amit hatalmas kacagással nyugtáztunk. Nehezen bírt volna megfogni a maga majd másfél mázsát nyomó súlyával. Egri bácsi volt vérmes vitapartner, akkor már nyugdíjas lehetett, mert ráért minden délelőtt beülni az asztalosműhelybe a nagyapámmal megvitatni a rádióban hallott dolgokat.

Rendre elosztották a miniszterek meg a párt feladatait, mindig ugyanarra a konklúzióra jutva, hogy ez nem leninizmus, ez annak megcsúfolása, és nagyapám minden egyes ilyen alkalommal jó hangosan összevitázott a másik vehemens politika értővel, egyik sem hagyta a maga igazát ebédidőig. Ebéd után egy órás pihenő következett. Délután viszont, amikor lejárt a két segéd állami munkahelyen végzett munkájának ideje, elkezdődött mindkét gyalupadon a komolyabb munka. Nagyapám hajtotta fel a megrendelőket faluról, meg mindenfelől jöttek a parasztok szekerekkel, és vitték a szépen megmunkált minőségi asztalosmunkát az új házaikhoz, amiket akkortájt építettek. Volt építeni való elég, az emberek kezdtek cseperedni, kikupálódni, így egyik ház a másik után emelkedett a román falvakban. Nagyapám jól beszélte nyelvüket, ismerte szokásaikat, így volt megrendelés elég, néha nem is győzték munkával. A fenyőt rönkökben vette meg, volt fűrészgép a háznál, maga készítette a deszkákat el, méret szerint levágva. Még olyan hatalmas prés is volt, amivel a fát átalakították, hiszen bútorokat is készítettek a Hajnal utcában lévő két gyalupados műhelyben. Pista nagyapám szerette a szép, mives intarziákat kivágni. Csodás hálósobabútorokat készített, gőzön préselt, főzött, forrázott, lekerekített ajtókkal. Micsoda türelme volt azzal a hatalmas kezével, aprócska borotvákhoz hasonló késekkel kivágni szálanként a különböző fából a szépen kirajzolt mintákat, majd csontenyvvel illesztette egymás mellé olyan formára, amilyenre azt a megrendelő éppen kérte. Csak már egyre kevesebb volt az ilyen bútorokra az igény, ezért is álltak át ajtók és ablakok készítésére. Néha még éjfél is ott érte a fiúkat, majd a nagyanyám vacsorájának elfogyasztását követően tértek csak meg otthonaikba. Másnap aztán kezdődött minden előről, hajnalban munkakezdés az állami üzemben, délután a nagyapám műhelyében, nem is csoda, hogy ötven-egynéhány évesen mindketten meg is haltak. Emlékszem, egyszer elvitt a nagyanyám a cigány-Sándorék házába. Akkor jártam életemben először a cigánysoron. Illetve az még nem is volt igazán az, hiszen a város utolsó utcájának első háza volt az

asztalos mesteré, a többi kanyargós úttalan utakon vezetett a Körös partján, ahová sohasem mentünk le gyermekkorunkban, betartva a tisztas távolságot a más kultúrájú népek között. Olyan világban nőttem fel, amikor még nem keveredtek a nemzetek, a magyarok lakták Élesdet, a románok a környező falvakat, a hegyeket a tótok uralták, a folyó partját a cigányok. Szépen megfértek egymással, ki ehhez, ki ahhoz értett, és akár csak hajdanán, cserekereskedelmet folytattak egymással. Bár fizettek szimbolikusan pénzzel is, mégis leginkább tyúkkal, récével vagy búzával, liszttel, kukoricával, de még vajt tekenővel is, kinek mije volt, az elkészült asztalosmunkáért.

Szépen megéltek, nem bántotta őket senki sem, csak néha egy-egy finánc keserítette meg az életüket, sokba voltak, busás csomagok ellenében hajlandóak voltak szemet hunyni a maszk műhelyben folyó munkának. Nagypám 1982-ben bekövetkezett haláláig sem hajtott fejet az új rendszernek, sohasem ment el más cselédjének, ahogyan ezt ő sokszor hangsúlyozta még nekünk, gyerekeknek is:

- Tudod fiam, aki maga nem boldogul, hát dögöljön meg! Én nem leszek egyik pribék cselédje sem, nekem aztán nem parancsol még az atya Úristen sem!

- Te, Pista, te! – dorgálta nagyanyám a maga baptista hitével a káromkodás elleni lázongását nem rejtve véka alá. Mit sem törődött mindezzel a nagypám, aki aztán csütörtökön este rendre elment a vendéglőbe, és jól berúgott, mert nem is számított volna tisztas iparos embernek, ha nem ezt tette volna, még abban az időben is ugyanúgy, mint annak előtte is rendre mindig.

Napközben szépen eljászogattunk az első udvarban, amit a hatalmas vasszerkezetű szőlőlugas árnyékolta be. Volt ott homok, amiben játszhattunk, nagypám felállította a két dupla létráját, melyre deszkákat tett, hogy a nagyanyám számtalan fürdőköpenyével, pongyolájával, régi ruháival befedve kuckót készíthessünk belőle. Olyankor csend volt, egész napokat elücsörögtünk a mi kis kuckónkban, babáztunk, boltosat játszottunk. Esténként eljártunk tanyázni, leginkább Balázs Margithoz. Édesanyját Dávid Julcsának, annak testvérét Ninának hívták. A Nina egy Schill nevű zsidó embernek volt a felesége, aki aztán nem átalott sűrűn a pohár fenekére nézni, így én csak ittas állapotában láttam, az amúgy szikár, sovány termetű embert. Gyermektelenek voltak, magázódva beszéltek egymással. A testvérek nagyon különböző vérmérsékletűek voltak. Julcsa, a varrónő anyja nagyszájú, míg a Nina a zsidó ember felesége, aki nem mellesleg valami jelentős párt szerepet töltött be, igen szegénylős, ritkaszájú asszony volt. Az a hír járta, hogy nagyon gazdagok, de mégis olyan fősvények voltak, hogy egy aprócska házban éltek le egész életüket. Nem tudom, látta-e valaki is azt belülről, mert oda aztán senki emberfia nem

járhatott szomszédolni, csak a Julcsáékhoz. Néha Mici nénémékhez is átmen-tünk, de azért leginkább csak ők jöttek át hozzánk. Szinte az egész utca ro-konságban állt egymással ki apai, ki anyai ágon, de olyan is akadt, akinek mindkét szüleje unokatestvér volt. Így aztán szinte az egész utcát a Dávidok leszármazottai adták, a híres Szilágyi famíliából már csak a nagyanyám és öccse, János élt. Mindkét szomszéd unokatestvére volt nagyanyámnak, lévén, hogy az ő édesanyja is Dávid lány volt. Esténként pikáns témákat is feszeget-tek a Margit aprócska konyhájában. Még nyáron is begyűjtöttak a sparheltbe, ott főzték a vacsorát meg a másnapi ebédet, mindig főtt valami, és sohasem kapcsoltak villanyt, csak a sparhelt ajtaját nyitották félig ki. E sejtelmes fél-homályban jóízűen nevettek valami huncutságon minden este, így maradtak meg emlékeimben is. Nem tudom, hogyan fértünk el ott, de bizony volt, hogy 6-7 asszony is bezúfolódott, a sarokban vakoskodva megállás nélkül varrt Margit, a Zinger varrógépe felett csak egy aprócska égő fénye nyújtott neki némi világot, szemüvegét az orra hegyén viselte mindig. Mindent megvitattak abban a helyiségben, olyan nem történt a városban, amiről ott szó ne esett volna. Amolyan női pletykákat leginkább, hogy ki mikor, hogyan és mint... Tudták kinek ki a szeretője, azok aztán azokkal miket is csinálnak... Mennyi-be kerül a hús a piacon, melyik kofától érdemes tejet, túrót venni, melyik lisztezte fel a tejfölt. Melyik tót asszony készítette a legfinomabb vajjat azon a héten, és ki főzte a legfinomabb paprikás csirkét nokedlivel épp. Emlékszem, ha nem hozzájuk mentünk, akkor Mici nénéméknél vizitáltunk, aki emléke-imben úgy él, mint aki hihetetlen sokáig tudta csapkodni kiskését egy aprócs-ka fatáblán olyan apróra szabdalva a petrezselyem zöldjét, mint amit azóta sem láttam, miközben be nem állt a szája, úgy beszélt. Összeszorult torokkal figyeltem, mikor vág bele hosszú mutatóujjába, ami szerencsére soha sem történt.

Legalább 26 éve nem jártam a Hajnal utcában. Akkor temettük el utolsó öreg lakóját, Szilágyi János bátyám feleségét, Ibolya nénémet. A nagyanyá-mék házat jóval előtte eladták a szüleim egy tót, vagy román embernek, már magam sem tudom. Csak a testvérem elbeszéléséből hallottam, majdnem mindegyik házat eladták már és azokban mind román, vagy a hegyekből le-költözött tót emberek laknak. Így hal ki a magyar mifelénk. Az öregek sorban adják vissza lelküket a teremtőnek, a városba beköltöztek a környező falvak románjai. A magyarok csak halni tudnak, meg elvándorolni. A régi házak ugyanolyanok, mint voltak, amikor még a Dávid leszármazottak lakták, csak az utcát aszfaltozták le. Akár a Hajnal utcához hasonlóan, ugyan olyan életet élt és azonos összetétellel dicsekedhetett a település többi része is. Volt a hegy alatt egy hosszú, régi utca, ami elvezetett a város egyik végéből, a másik végéig, háromnegyed részénél kettészelte a hegytetőre telepített temető aljá-

ban végigfutó apró patak az Ótrás, majd a szomszédos román falu irányában elkanyarodva a völgyig húzódott egészen Pestesig. Egy másik, a Súlyomkő patak alatt épült a város hosszában. A falu életének legjelentősebbike volt a Fő-utca. E négy utcát összekötő keresztutcák alkották a régi falut, a későbbi várost, a cement gyár odatelepítéséig. A többi részét utólag építették, java-részt beköltözött emberek, mert a falubéliek maradtak az őshonos utcákban. Hát így éltünk mi a Partiumban a hatvanas években boldogan, egyszerűen, tudatlanul. De nagy ajándék is az egyszerűség, amikor a legapróbb dolgon is nevetni tudnak az emberek. Nem számítógép előtt görbültek a sokat dolgozott fehérnépek, hanem jó nagyokat röhécseltek a szomszéd sparheltjének tűzfényénél. Oly csodásan csillognak angyal arcaik mind a mai napig, elég, ha becsukom a szememet, már mondják is a magukét ugyanúgy, mint annak idején, amikor még az asztal alól figyeltem őket.

Dobos Viktória: A régi faragott szekrény

Az édesanyám családjában, a dédszüleitől hozzánk került szekrényről szeretnék mesélni. Nálunk ez családról, családra száll, öröklődik. Anyukám elmesélése és visszaemlékezése alapján úgy került ez a szekrény a mi családunkba, hogy az anyukám dédapja faragta a feleségének, anya dédanyjának egyik születésnapjára ajándékba. Abban tartották az edényeket, tányérokat, terítőket, abroszokat. A pultján mindig állt egy porcelánváza friss virággal és egy kerámiatál finom édességekkel a gyerekeknek és az unokáknak.

Mitán meghaltak, tovább öröklődött ez a faragott szekrény a családunkban. Ez a szekrény a 19. század végén készült, szecessziós tálaló szekrény. Ahogy elmesélték, az anyaga tölgyfa, közepesen világos színű, a felső része pedig üvegezett, amin csiszolt minták vannak, az oldalán pedig faragások. Az üveg nagyon különleges, Velencében készült. Pontosabban Murano szigetén, ahol az üvegfúvók és a tükörkészítők is dolgoznak.

Dédnagyamának nagyon tetszett a szekrény, csak egy tükröt hiányolt róla, amivel még értékesebb és szebb lehetett volna. Dédnagyapám meg is rendelte Olaszországból, ahol a szekrényt díszítő üvegek is készültek. A tükrön körben rózsaminta volt, mert a vörös rózsák voltak a dédnagyamam kedvenc virága.

Tartozott hozzá egy szép nagy étkezőasztal is faragott lábakkal, de az sajnos elhasználódott a sok családi ebéd és vacsora során és nem lehetett már széppé varázsolni. Nagyapám sokat dolgozott rajta, próbálta újrafesteni, lakkozni, de sajnos már megette az idő vasfoga, nem lett volna nagymamám étkezőjének dísz. Ezért fájó szívvel megváltak tőle.

Nekem nem nagyon tetszik, régmódinak tartom, de tudom, hogy az anyukám nagyon kedveli, mert ő az anyukájától örökölte. Neki is azért fontos, mert ezt látta a nagyszülei és a szülei házában is, sok minden fűződik hozzá, sok történet a családjáról, ami neki egy emlék, ezért felújította, becsben tartja és vigyáz rá.

Mivel anyukám nagyon félti, mi inkább dísz tárgynak tekintjük, nem szeretnénk, ha elkopna vagy elhasználódna. A hagyományt követve egy csokor friss virág azonban most is mindig áll rajta, de sajnós már nem a régi vázában.

Szeretném majd követni én is ezt a hagyományt, szeretném megszeretni, de szeretném jobban megismerni a stílusát, a korát, a múltját és a történetét ennek a családi szekrénynek. Anyu elbeszélései alapján utána fogok nézni és majd, ha erről a stílusról tanulunk, eszembe fog jutni a sok hasznos információ.

Dzsudzsák Tünde: Semmi nem maradhat megfjetlenül

Mindig érdekelt a múlt, máig kikapcsolódás a múlttal foglalkozni. Nem zavar, ha nem ismert ősről van szó, ha „arctalan”, hisz annó nem volt fényképezőgép. Pedagógus vagyok, sok esetben kellett már emlékeztetnem a szülőket nevelési kérdésekben, a gyerek valószínű, épp a felmenőire „ütött” vagy épp tőlük örökölte kéretlenül is a hajlamait, belső tulajdonságait, tehetségét, de még a betegségeit is.

Most a dédnagyapámról írok, Dzsudzsák Jánosról, akit éppen még ismerhettem is volna, hisz élt a születésemkor.

Bonyolult történet, apám is a nagyszüleitől hallott emlékekből mesélt, s az emlékfoszlányokat raktuk össze, s az internet segítségével tárult elénk egy titokba burkolt életút.

1893-ban született. Nyírbélteken szegény földműves családban élt, már 4 kisgyerek volt, mikor 1929-ben nagy , becsvágyó elhatározást tett, kiment Amerikába, Ohaioba, hogy pénzt keressen, a családja végre ne nélkülözésben éljen. Másfél évig küldte is a leveleket haza, de aztán hirtelen elmaradt. Arra a levélre már nem felelt, mikor a neje azt írta, jó lenne egy tehenet venni. (Akkoriban az állatoknak nagyobb becsületük volt, 1-1 család megélhetését jelentették, hisz nem volt családi pótlék és más juttatások.)

Egyik falubeli, szintén kivándorolt férfi, aki tartotta a kapcsolatot a családjával, azt mondta, ő látta őt az országút másik oldalán, de mire odament volna, János elszaladt. Évtizedek után már értjük, miért akarta titokban tartani a létezését.

A feleség nem tudott mit tenni, nagy szegénységben nevelte fel a négy gyermeket, akik megsínylették az apa megmagyarázhatatlan eltűnését. Nagyon ritka volt akkoriban még a válás is.

Telt-múlt az idő, már mi, a dédunokák is felnőttünk, sőt, nekünk is gyerekeink vannak. Egy nyári este eltűnődtünk, mivel apámat nagyon foglalkoztatta máig a nagyapa tette. Eszünkbe jutott a húgommal (a másik dédunoka), az interneten utána lehetne keresni. A János név angolul John. A születési dátumot tudtuk, ez elég volt a keresés megindításához.

Nem ment könnyen, de ráakadtunk több hivatalos iratra is, s a temető adatbázisára is.

1931-től gyerekei születtek a dédapának, tehát ez volt az oka, hogy a kivándorlása után másfél évvel már nem jelentkezett. Fejben eldöntötte, nem is tér már haza, módosabb hazát választ. Tudta, ha felfedi kilétét, az állam tartásdíjat von le tőle sok évig, ezt nem akarta, ezért menekült el az országúton látott ismerősétől. Nem érdekelte az új érdekei miatt a hátrahagyott családja nyomora, elnyomta a lelkiismeretét az új családjáról való gondoskodással.

Szép kort élt meg, 1987-ben 93 évesen halt meg, (akkor már éltem, tehát ismerhettem volna, ha tartotta volna a kapcsolatot) Ohio tartományban temették el. Amerikai gyerekei közül csak egy él már. Arról nem tudunk, élete végén gyötörte-e a lelkiismeret, az új családja sejtett-e valamit az eltitkolt ifjúságáról, első családjáról, de egyet biztosan tudunk már:

Ő csak hitte, hogy a titkot örökre a sírba vitte magával...

Eröss Anna: Ház, fehér, volt és lehetne

1986-ban édesanyám a Gábor Áron utcai frissen örökölt, és immár családi házukba tért haza a fővárosi egyetemről. Néhány évvel később a bejárat háta fordított a kapunak, és fehérre vakolták az egész házat, de akkor már a szemközi almafa alatt hintát épített a nagyapám, és abban a munkások felváltva löktek egyet-egyet a benne ülő nővéremem. A tornácra felvezető lépcsőt is újraépítették. Nagyokat lehetett esni a magas lépcsőfokokon, ha túlságosan sietett az ember. A keskeny folyosón keresztül kinyílt a tér, asztal volt a konyha ablaka alatt. Mindig ott kávéztak a felnőttek, ha sütött a nap. Gyakran volt ilyen szép idő. A kis folyosón pedig pad, ott is lehetett kávézni, de fagyaltozni, meg szörpöt inni is lehetett, meg nézni nagyanyámat, ahogy a lenti asztalon tyúkot koppaszt, meg padlizsánt pucol. Ott fenn ültem akkor is, amikor nagyanyám visszaküldött a padlizsánpucoló személyek többlete miatt. Azt mondta majd a helyére állhatok. Akkor ez valahogy úgy értelmeződött,

mint a soha. Nem is volt különösebb elégtétel később görnyedezni felette. Az asztal hátánál volt a kút, onnan ösvény vezetett hátra a tyúkokhoz. Nagypám mindig a kút mellett tartotta a gumicsizmáit, amelyeket különösen szeretett, és nem szívesen vált meg. Így aztán az sem volt ritka, ha vitába keveredett nagyanyámmal, ha meg-megmentett egyet a szemétből. Büntudatom is volt sokáig, hogy szóltam.

Az én Felícia nevű anyai nagyanyám a mi kicsi monarchiánk vaskezü aszszonya volt. Magas volt, haja sokáig nagyon sötét, és a dauertől nem kímélte soha. Tartásában egyenes, és ha szépen felöltözött sosem viselt nadrágot. Rendkívüli lelkesedéssel viszonyult a ballonkabátok iránt. Nem különös módon sok szerdán tért haza egy-egy újabb darabbal a sarkon nyílt turkálóból. A turkáló tulajdonosának is jó ismerőse volt, a vörös, rövid hajú bicegős néni-nek. Ezek a kabátok valahogy mégis mindig túl nagyok voltak, de nagyanyán rigtig állította, hogy egyszer még jók lesznek. Ilyen napokon, ha nem akadt munka a kert körül meg a háztartásban horgolt a polgári ház második, kisebbik nappali-hálószobájában. A híradókat mindig megnézte, bár álláspontját hajlamos volt hirtelen változtatni.

Úgy szintén az emberekről való vélekedését. Sosem tágitott állítása mellől, miszerint azokat, akiknek nincs édesanyjuk nagyon kell szeretni. A fekete ruhák viselését pedig tiltotta, olykor lelkünkre is kötötte, hogy sose hordjunk, ha nem szükségszerű.

Kedvenc színe a rózsaszín volt. A világos kellemes, akár tört, narancssárgás rózsaszín. Nem volt ugyan sok ilyen lágy színű öltözéke, csak egy ing. A szomszéd lánya bár rég elhagyta az országot, néha hazatértek mindig hozott valamit nekünk, és mindenkinek. Azt hiszem így került tulajdonába a lenge rózsaszín ing. A ház két hatalmas, és magas szobájából mindig a nagyobbik, a belakatlanban volt minden új szerzemény örök tárhelye, míg azok sorsa elbírálásra nem került. Nyugati fekvésűek lévén mindig napfényben úsztak a délutáni órákban. Ezt a kellemes csendet voltam olyan komisz, hogy megtörjem és bugyiszínűnek tituláljam azt, később kiderült, inkább barackvirágszínű inget. Bármilyen jópofának is tűnt a hozzászólás, nem értékelték különösebben, nagyanyám enyhébbik haragját sikerült is kivívni vele.

Kedves nővérem hasonlóan, de ő nagyobb vétekekkel. A konyha pontosan szemközt helyezkedett a nagyszobával. Nem ritkán volt sürgölődés benne, mégha kicsi is volt, és rend szerint híján volt a helynek minden fölösleges kacat számára. Ezeken a délutánokon, magyarázni sem kell, hogy a konyha egészen elsötétedett, hiszen az összes fény a szobákban ragadt.

Kavart sütemény készült, félig sárga, félig fekete a kakaótól. Mi másra emlékeztethetett volna egy gyerek számára, mint egy foltos tehénre. Az én balga nővérem pedig, akár csak én, szóvá is tette.

Aznap nem nagyon körözött a konyha környékén.

A konyha szent hely volt, nekem legalább is. Ott üldögélni, és figyelni minden mozdulatot, amit nem is értettem, és természetesen nem is segíthettem végevehetetlen kíváncsisággal töltött el. Nagyanyán nem süített apró olajos sütitket, amikre mazsolát kellett rakosgatni, mint édesanyám, inkább hagyományosakat: darázs-fészkét, palacsintát, kalácsot, és püspökkenyeret. Mindig rádió szólt a konyhában, ami kinn is hallatszódot, amikor kellő gyakorisággal futottam ki leellenőrizni a pince tetején kelő tésztákat. Mind egyszerűek voltak, és nagyon finomak, ahogy annak lennie kell. A kopott receptes füzetet a kredenc középső fiókjában tartotta. Kiemelt helyük volt ott, és semmivel sem kellett osztozniuk azon a fiókon. A füzetek sárgák, és enyhén szakadtak, málladozók voltak, de makulátlanul tiszták. Még anyám füzeteteibe is berágta magát egy-egy olajfolt, az enyémet már ne is minősítve, de azok tiszták voltak.

Ha a szüleimnek el kellett utaznia a nővéremmel, kistáskával hazaküldtek a nagyszüleimhez. Akkor nagyanyámnak körbe kellett raknia a kanapét székekkel, mert lelógott a paplan. Ha iskolakezdesre is ott maradtam, ami ugyan csak egyszer történt, nagyapám elővette a régi cipőpucoló felszerelését és kivixolta, az amúgy nem is mocskos kis cipőmet, és nagyanyám mustáros sajtos szendvics-et pakolt, még ha rendkívüli butaságnak is tartotta a kombinációt.

Minden nyár végén azon a padon ültünk négyen, és almát pucoltunk lekvárnak. Kárba nem mehetett az alma, ezért hosszadalmasan kellett főzni az almalekvárt, még ha senki nem is szerette azt. Szintúgy az egrest, meg a ribizlit is. A faksznit nem tolerálta sohasem. Nem is voltunk különösebben azok, csak a sóska-, meg a salátalevest nem szíveltük. Módfeletti elutasítással viszonyult az újkeletű ételekhez.

Hozzávalókból is mindig megvolt az általa törvényszerűnek jónak tartottak. Előrelátóan beszerezett mindent időben, és sose fogyott ki semmiből. Vásárolni szerdánként járt. Minket is elvitt természetesen. Később egy nagyobb bevásárlóközpont nyílt, és odamenni esemény volt. Korán mentünk autóval, az akkor még negyven éves fehér skodával, amit néha út közben és kurblizni kellett.

Télen nem igazán jártak ki. A hó mindig kellő mennyiségű munkát adott nekik. Akkor melán üldögéltünk a nagyszobában, és vártuk a szüleinket, hogy hazavigyenek. A tv-ben persze híradó ment, amiből egy szót sem értettünk, és nagyapám papagájos füzeteit rajzoltuk tele.

Karácsonykor otthon, Szilveszterkor náluk vacsoráztunk. A tyúktól hátánál énekeltünk a karácsonyi dalokat a nővéremmel, miközben bizonyos okokból minden 24-én száműztek minket otthonról. Ezeket majd elénekeltük otthon, hogy mindenki meglepődhessen, milyen ügyesek vagyunk.

Utoljára a hatalmas fehér ház kisebbik nappali-hálósobájában énekeltünk. Azóta nem. Anyám szerint utána sok fekete macska járt az udvaron, és mintha varjakból is több lett volna.

Most ugyanolyan fehér a ház, a tornác vaspillérei néhány árnyalattal világosabb színt kaptak. A bejárat előtti szék, ami kifejeztem a nagyanyámé volt kékes-zöld helyett most csak zöld, és kopottra szökdöste a kutya. A pince felől lugast növesztett nagyapám. A matróz ruhát idéző hintaülést szétszedtem, mert teljesen tönkrement. A mellette húzódó ösvényt pedig betonkövekkel rakták ki.

Azóta az akkori térfogatom szinte dupláját mondhatom magaménak, és én vagyok ebben a női egymásváltogatásban a harmadik, aki hasonló formai meghatározásban létezik. Tudom, hogy nem csak úgy tűnt, hogy kicsi a konyha, tényleg az. A csirkekopasztás nem nagy élvezet, és a lenti asztalnál tényleg nem lett volna hely három embernek. A rózsaszínt továbbra sem szeretem, és soha nem fogok rájönni milyen őrdögi módszerekkel csinálhatta a tökfelfűjtat.

Jól megnézhettem, de egy bőrönd sem hiányzik, még ha másnak is hangzott minden sok hetes, és éves misén a Felícia név. Én ott voltam, de belém költözött valami kitérítetetlen elképzelés, hátha csak Afrikába költözött. Nem tudtam megmagyarázni magamnak sem miért utazhatott volna pont oda, és semmi, a világon semmi sem indokolt bármi ehhez hasonló feltételezést. Ez abban az ánízsszagú világban volt igaz, ahol én régész voltam, és a vizes hordót szűnyogkútnak hívták, és azzal ámíthattam magam, hogy igenis szeretem az állatokat.

Úgy sütne a nap, mint amikor bejelentik, hogy valaki meghalt, mert akkor mindig süt a nap. Mindenki hátul lenne palántát ültetgetni, a kutya pedig sunyin gubbasztana az ő úri csendjében, hogy márpedig ő nem látott semmit, ott sem volt.

Csak egy bőrönddel fellépkedne megnézni a ajtót, hátha nyitva van. Lehet, megállna tornácon és körülnézne mit művelt ezzel a kerttel nagyapám. Lehet a tornác korlátján tartva az ujjait összezárná, és kiengedné, ahogy azt gyakran csinálta, mikor figyelt, vagy magyarázott. Majd hátra sétálna egyenes léptekkel a betonköves ösvényen, és megállna, ahol véget ér, pont ott ahol a liliumok nyílnak. Megállapította volna eddig, hogy se estikék, se rózsaszín virágok, aminek sosem tudtam a nevét. Tetőtől talpig a saját ruhájában, halvány szürke hajával, és parancsoló tekintetével talán rámutatna először a kutyára, és megkérdezné, hogy EZ mit keres itt. A felől azonban szemernyi kétségem sincs, hogy előbb-utóbb rendkívüli barátok lettek volna, mert mindketten kivételes érzékenységgel szerették eltávolítani a macskákat a környezetükből. Lassú könnyes szembesítés következett volna mindarról, ami őutána történt.

Első minket ért végigmérés talán követett volna egy-egy igazi szívből jövő pofont, aztán csak elmosolyodott volna, mint akkor, amikor hazavittünk mindent, amit meglepetésből sütni akartunk hozzá, mert nem tudtuk meggyújtani a tüzet.

Fábián Krisztina: Mamám

- Mi a baj, lelkem? - kérdezte nagymamám mindig, amikor szomorúnak látott. Minden örömet, bánatomat megoszthattam vele. A kérdése nemrég jutott eszembe, amikor anyukámmal árvácskákat ültettünk a sírjára.

Már tizennégy éve, hogy végleg megpihent a teste.

1913-ban született, itt, Abádszalókon. Gyermek volt még, amikor édesapja kivándorolt Amerikába; ott szeretett volna a későbbiekben családjával letelepedni. Felesége itthon nevelte a három gyermeket, földeket, szőlőskerteket vásárolt. Amikor hazatért az ura, és előállt az azzal, hogy immár a családdal együtt költözik a tengerentúlra, felesége elbizonytalanodott; sajnálta volna itthagyni a megvásárolt földeket, a biztonságot jelentő otthont. Amikor végre elszánta volna magát a költözésre, változások jöttek: gazdasági válság köszöntött be az országba, a pénz, mint fizetőeszköz elértéktelenedett. Itthon maradtak.

Mamám, gyerekkorában, családjával Szalókon élt. Ennek akkor lett jelentősége, amikor lánykorában megismerkedett nagyapámmal, ő ugyanis abádi volt. A kapcsolatukra így nem kevés megpróbáltatás várt, hiszen köztudott az akkori ellenszenv az abádiak és szalókiak között. A szalóki fiúk bizony nem nézték jó szemmel, hogy a szép szalóki lánynak abádi fiú udvarolt! A szerelmesek kapcsolata azonban kiállta az idő és az ellendrukkerek próbáját; összeházasodtak.

Mindketten földműves családból származtak, nem volt kérdés, hogy házaspárként is földet művelnek, állatokat tenyésztenek majd. Így is lett. Közben pedig világra jöttek a gyerekek: nagybátyám még a II. Világháború előtt, anyukám és öccse pedig a háború befejezése után született.

Telt-múlt az idő, a gyerekek "kirepültek", nagyszüleim ketten maradtak az öreg házban. Vagyis maradtak volna, amennyiben mi, unokák nem születünk meg szépen sorban! Mivel szüleink dolgoztak, mi sem volt egyértelműbb, hogy az unokákat mamám vette napközben szárnyai alá. Nagyapám a helyi TSZ-ben dolgozott, mamám a ház körüli teendőket látta el: a háziasszonyi teendők mellett állatokat nevelt, varrt, és vigyázott ránk.

Sokszor mind az öten ott lábatlankodtunk körülötte; játszottunk, eperfára másztunk, kishajót fabrikáltunk. Mindig volt valami jó ötletünk, hogyan foglaljuk el magunkat.

De én igazán azt szerettem legjobban, amikor egyedül lehettem mamámmal. Délelőtt főzött a kiskonyhában, addig én mellette játszottam. Délután már készülődtünk be a szobába; begyűjtött a finom meleget ontó cserépkályhába, s mire bemelegedett a szoba, eljött számomra az ebéd utáni alvás ideje. Minden nap ugyanazt a mesét mondta nekem: csengő barackról, szóló szőlőről szólt a történet. A tartalma egyáltalán nem rémlik már, de az érzés, amikor ezekre a meghitt délutánokra gondolok, azóta is ugyanaz, ami annak idején árasztott el. Biztonságban voltam, a mamám által megteremtett kedves-csöndes, puha biztonságban.

Sose hallottam őt kiabálni. Két alkalomra emlékszem, amikor haragudott: egyszer, amikor unokabátyámmal egyöntetűen megállapítottuk, hogy a tornác téglaszlopainak színe unalmas, de legalábbis ráfér a modernizálás. Nosza, zsírkrétát ragadtunk és minden egyes téglalapot más színre festettünk. Máskor meg az óvodából kilépve engedtem egy kis társam csábításának és nem a megszokott úton, hanem feljűk indultam haza. Igen ám, de azt elfelejtettem, hogy mamám jön elém... És mivel nem találkoztunk a jól bevált útvonalon, ő teljesen kétségbeesett. Szidást kaptam, ami tőle olyan rosszul esett, hogy hazáig sírtam. Mondanom se kell, soha többé nem jutott eszembe más úton hazamenni.

Később már csak az óvoda, iskola utáni időt töltöttem nála. Anyuék munka után jöttek értem mamámékhoz. A délután viszont még a miénk volt! Akkor már nem kellett aludnom ebéd után, így az időt a kiskonyhában töltöttük. Emlékszem, az időt kettéosztotta a nagyapám hazajövele előtti és utáni időszak; a kiskonyhában a villany felkapcsolása a nagyapám kiváltsága volt. Ezt azt jelentette, hogy addig nem kapcsoltunk villanyt, amíg ő haza nem ért a munkából. Mindennek megvolt a rendje.

Nagyapám 2002-ben elhunyt, mamám egyedül maradt. Közben mi, legfiatalabb unokái is kamaszkorba léptünk. Nem látogattam már minden nap, de azért minden héten elmentem hozzá. Nem úgy anyukám, aki minden egyes nap munkahelyéről elindulva sosem haza jött először, hanem mamámhoz. Bármennyi időt töltött is nála anyukám, induláskor nagymamám mindig neki-szegezte a kérdést: "Már mész is? De hiszen csak most jöttél!" De nem csak anyu, apu is szívesen ment mamámhoz. Apukám halála után is gyakran emlegette mama, hogy apukám úgy szerette őt, mintha édes fia lett volna.

Mamám egyre idősebb, egyre betegesebb lett, és amikor ágynak esett, anyukám összekapta a holmiját és hozzánk költöztette. Persze ez hosszas előkészítő munka eredménye volt, hiszen mamám nehezen bólintott rá, hogy otthonát, kis hajlékát, színpompás virágoskertjét, szeretett szomszédjait örök-

re ott hagyja. Hiába, ő is belátta aztán, hogy nem bírja már önmagát és a házimunkát ellátni.

Hozzánk költözésével négy generáció került egy fedél alá, ugyanis időközben megszületett kisfiam. Ez gyakran okozott vicces helyzeteket, sok mosolyt fakasztó emléket őrzünk anyukámmal ebből az időszakból. Kisfiam nagyon szerette a dédit, aminek a maga, éppencsak elsajátított babanyelvén hangot is adott: megállt a lépcső alján – mamám az emeleti szobában lakott – és torkaszakadtából kiabált fel nagymamámnak: „Díííííííííí!” Mamám ezt meghallotta, odament fönn a lépcsőhöz és onnak szólt le a kicsinek. Azonban mivel bizony már nagyothallott, így gyakran igen érdekes táv-beszélgetés alakult ki közöttük.

Persze, csak idő kérdése volt, később már nem kellett a kisfiamat felvinni a dédihez, ment ő a saját kis lábán. Nagyon szerették egymást. Mamám, ha boltba indultam, megkért, hogy hozzak egy „kindi-tojást”, amit odaadhat Robikának. Ez nem más volt, mint a meglepetést rejtő csokitojás, amelynek a nevét mamám nem értette, így nemes egyszerűséggel átnevezte az édességet.. Később, a kisfiam próbálta hangosan, erősen artikulálva tudtára adni a dédinek, hogy nem jól ejti ki a kedvenc csokija nevét, de megtapasztalva a fölösleges próbálkozást, idővel feladta. Mindannyian tudtuk a családban, mit jelent a „kindi-tojás”, és ez elég volt.

Mamám mindent szeretett, ami szerinte szép volt: a könyveket, különösen a szerelmes történeteket, a romantikus filmeket, a természetfilmekben mutatott káprázatos tájakat. Szerette a virágokat, az állatokat, a kézimunkát; korábban az ő kezei közül is gyönyörű hímzett terítők, párnahuzatok, falvédők kerültek ki.

Sajnos, a boldog, együtt töltött időszaknak végeszakadt; mamám súlyosan megbetegedett. Idővel egyre gyengébb lett. Már csak feküdt naphosszat, felkelni és enni sem igen tudott már. Anyukámmal ápoltuk őt, s gyakran néztünk egymásra tehetetlenül, amikor fájdalmát már nem lehetett csillapítani. A napalokat és éjjeleket úgy volt képes elviselni, ha anyu mellette ült és fogta a kezét. Amint kilépett anyu az ágya mellől, kis, ráncos kezével azonnal kereste a kezét. Így, ha már anyukám a fáradság miatt kicsit lepihent, én fogtam meg az öreg kezét, hogy érezze, nem hagyjuk magára.

2012-ben hagyott itt minket örökre, nagy úrt hagyva maga után. Kisfiam különösen nehezen dolgozta fel a dédi halálát, sokszor sírta el magát különféle helyzetekben, s kérdésünkre, miért sír, azt felelte: “Úgy szeretnék mondani valamit dédinek, de már nem tudok!”

- Mi a baj, lelkem? - hallom még ma is kérdését, de már csak az emlékeimben. Jó lenne elmesélni mamámnak, hogy már 9 dédunokája és 4 ükunokája van! Jó lenne elmondani, hogy született egy kislányom is, aki bár

koraszülötként jött világra, mára egészséges, gyönyörű nagylánnyá cseperedett. Jó lenne neki mesélni örömről, bánatról.... Jó lenne, ha elmondhatnám neki, hogy amíg az embert ilyet szerető család veszi körül, bármi történjék is, nem lehet nagy baj!

Füstös János: Az öreg kovácsműhely története

Az én ükapám, Verbulecz Elek nagy kovácsmester volt Gyékényes faluban. Mindenki nagyon szerette, híres volt jó szakmunkájáról. Kislányai születtek, egyikük Mária, aki az én dédi mamám ma is, tőle hallom ezeket az érdekes történeteket.

1942-ben saját maga ura lett az ükapám, önálló iparosként kezdett dolgozni. Új műhelyt alakított ki a házuk szomszédságában. Mindezt tette a II. világháború nehéz éveiben. Inaslegények dolgoztak a keze alatt. Ükanyámra is nagy feladat hárult, naponta 10-15 embert etetett, mosott rájuk kútról húzva a vizet.

A kovácsműhelyben nagyon pörgő volt akkoriban az élet. A mezőgazdasági munkák során a nagy udvar több mint száz ekével volt tele, ami javításra várt. Lovakat, teheneket hoztak patkolni, szerszámokat készítettek, csengett bongott az üllőn a kalapács ütése. Az asszonyok is kedvelték az ükapatát, mert sohasem mondott nemet, ha hitvány lábasaikat, fazekaikat kellett befoltozni. A kisgyerekek nagyon szerettek a szurkos műhelyben időzni, mert mindig vicces ükapám szerette őket és megengedte nekik, hogy fujtassák a tüzet és üssék a vendégüllőt a legnehezebb kalapáccsal. Ha láb alatt voltak, a nehéz kalapácsot adta a kezükbe és azt mondta, hogy ezt most le ne tegyék, csak tartsák. Így a gyerekek elfáradva alig várták, hogy a mester kimenjen, hogy elinalhassanak. Anyukám még emlékszik az ükapa munkálkodására.

Gyékényes határőrvidék volt, így került az alföldről Gyékényesre a dédi papám, Ábrahám Imre 1952-ben, amikor a dédi mamámmal összeházasodott. Ekkor már más világ jött, terjedt a gépesítés. Ő a helyi kavicsbányában dolgozott, majd tűzifa fűrészelő és mozis lett a faluban. Ő kezdetben a kovácsműhelyben segédkezett apósának, Eleknek, majd lassan átvette a műhelyt, köszörilte a fűrészgép fűrészzeit, hegesztette a vasakat, javítgatta a mezőgazdasági gépeket, bicikliket. Kampósbotos, hajlott hátú, vékony ükapám lassan elbúcsúzott szeretett műhelyétől.

Nagyapám, Ábrahám Imre az 1970-es években ügyes kezű ezermesterré lett. Igen ám, de ő a személyautókat szerette javítani, az elektronikus kisgépeket kedvelte, nem volt olyan szerkezet, amit ő ne tudott volna megszerelni. De ő ehhez már nem a műhely eszközeit használta, hanem korszerű műszerei

voltak. Így a kovácsműhelyben elcsendesedett az élet. Már csak a javítgatás színtere volt. Beköltözött egy fecskepár, és Buksi kutya is szívesen szunyókált a fűjtató alatti szurokban.

Anyukám lánynak született, ami a kovácsműhely szempontjából nem nagy szerencse, mert rá sem tekintett a műhely szerszámaira. Csak nyafizott, hogy szereljék le a pótkerekű biciklijéről a pótkerekeket, majd szereljék vissza, amikor elesett és nem tudott kétkerekűzni.

2000-ben a televízió Főtér című műsorában szerepelt és híressé vált a mi kis műhelyünk, ahol helyi nevezetességként mutatták be.

Sajnos az élet úgy alakult, hogy a férfiak eltávoztak, már csak a dédi mamám él a kovácsműhely szomszédságában, ő őrzi nagy szeretettel a kisházat és az emlékeket.

Kiskorom óta nagyon sok időt töltök a dédimnél és én feltalálom magam a kovácsműhelyben. Kezemben már több öreg, rozsdás szerszám összetörött, de azokból néhányat meg is tudtam javítani. Szívesen faragok, barkácsolok; a dédi mamámnak, cipőkanalat, kanalat, fakardot készítek. Szögelek, ütöm az üllőt a nagy kalapáccsal és átérzem, hogy milyen nehéz lehetett az ükapámnak és a dédapámnak a munkája.

Gaál Lilla Stella: Nagyapám életmeséi

Nagyapám sok jó történetet mesélt, volt közöttük mókás, vicces, de esetleg szomorú is.

Az ő élettörténete úgy kezdődik, hogy a szüleivel a vasúton laktak, és nagyapámat szlovák iskolába írták, mivel hogy a közelben nem volt magyar iskola. A nagyapám azt mesélte, hogy ő nem tudott szlovákul, csak annyit, amit egy szlovák vasúti őrtől tanult. Az első osztályban egy vasutas lánya volt a tanítójuk, aki foglalkozott a nagyapámmal. Második osztályban egy cseh tanító tanította, aki szlovákul kezdett beszélni, de amikor a cseh gyerekek csehül válaszoltak, akkor már ő is úgy beszélt. „Kezdtém úgy érezni, hogy buta vagyok” – mondta nagyapám. Harmadik osztályban ugyanaz a tanár megbuktatta őt. Szerencsére az igazgató osztályába került, aki poprádi származású volt, és nem gyűlölte a magyarokat, ő foglalkozott a nagyapámmal. A nagyapám úgy mesélte, hogy ettől az igazgatótól úgy megszerette az iskolát, hogy nem szerette a vasárnapot, mert akkor nem lehetett iskolába menni.

Amikor a nagyapám kijárta az öt osztályt, akkor ötödik után Récsére járt négyosztályos polgáriba. Ott nem volt csak kettő-három cseh, a többiek pedig rácseiek voltak. Az első évben a nagyapám félévi bizonyítványa volt a legjobb az osztályban. „Akkor a rácsei iskolának rossz híre volt, mert nagyon

verték a gyerekeket. De mikor oda jártam, tudtam, hogy azért verik őket, mert borzasztó rosszak voltak a récsei gyerekek.” A nagyapám mesélt történeteket arról is, hogy mi történt, ha a gyerekek valamit kivégeztek az iskolában. Az osztályba csak papucsban lehetett belépni, mert parkettázott volt. Ha ott valaki kint felejtette a lábát a padból, a récsei gyerekek már oda is dobták a bicskát, és ilyenkor a tanár már meg is pofozta őket. Ha pedig a tanító néni nem bírt valakivel, behívott egy olyan tanárt, aki arról volt híres, hogy verte a gyerekeket. Egyszer a legrosszabb gyereket akarta megütni, de látta, hogy valami van a zsebében. A gyerek kivette a zsebéből, hát egy hatalmas ráspoly volt. Ha a tanár arra ráütött volna, még a kezét is eltörte volna. Mászor két récsei gyerek azt csinálta, hogy bent a tornateremben megfogták a nagyapámat és a kezénél fogva elkezdtek pörgetni, ami veszélyes volt, mert beverhette volna a fejét valamibe. Amikor pedig bejött a tanár és észrevette, a két gyereknek akkora pofont adott, hogy seggre estek.

Félév előtt a nagyapám apját áthelyezték Magyarbélre, és odaköltöztek, de a nagyapám Récsén fejezte be a félévet úgy, hogy vonattal járt az iskolába. Mivel a legjobb bizonyítványa volt az osztályban, kapott egy bélyeget aranypecséttel, a tanárnő pedig elsírta magát. Az iskolaévet nagyapám Szencen fejezte be. Azt mesélte, hogy ebben az iskolában nem verekedtek, de itt e gyerekek is jobbak voltak. Viszont a tanulással le voltak maradva, de a németet az igazgató úr felesége tanította, és egy egyoldalas szövegnek a tartalmát egyik napról a másikra meg kellett tanulni. A nagyapám azt mondta, hogy ebből ő volt a legrosszabb, és ezért az anyja felbérelt egy zsidó gyereket, aki tanítgatta, és máskor már tudta. Félévre négyest kapott. Háromnegyed évkor jött egy új gyerek, aki szintén nem tudta a németet, és a tanárnő azt mondta neki: „Vegyél példát a Gaálról. Negyedévre intőt kapott, félévre pedig ötöst akartam adni, de az intő miatt nem lehetett.”

A második évben 1938 őszén, amikor a Felvidéket visszacsatolták Magyarországhoz, akkor ott Szencen is megszűnt a szlovák polgári iskola, és nagyapám magyar gimnáziumba, az Érsekújvári Magyar Királyi Pázmány Péter Gimnázium Önálló Hatáskörű Tagozatára kezdett járni. Nagyapám azt is elmondta, hogy nehéz volt ott a magyar óra, mert a helyesírást nem tudta, de azért sikerült jó rendű bizonyítványt kapnia. Ott magyarországi tanárok voltak, és csak két felvidéki tanár volt, akik fiatalok voltak. Ebben a nyolc éves gimnáziumban év végén különbözeti vizsgát kellett tenni.

Nagyapám úgy mesélte, hogy a gimnáziumot nem tudták befejezni, mert amikor nyolcadik osztályban 1944-ben kezdték az érettségi tételeket venni, egyszer jött a rendelet, hogy bezárják az iskolát és hadikórház lesz helyette.

Magyarországon minden fiú, aki elérte a 12 éves kort, orvosi vizsgálaton ment keresztül, és aki megfelelt, besorozták leventének. Minden héten az

egyik nap négy óra leventefoglalkozás volt. Ez a szervezet országos volt. Többnyire a községekben a tanítók voltak az oktatóik. Ezek a heti négyórás oktatások unalmasak lettek, mert csak menetgyakorlatokat csináltak, amit a leventék és az oktatók egyaránt untak már. Akkor kitalálták, hogy a cserkészeket fogják beszervezni oktatóknak, mert a cserkész-szövetségben sokkal érdekesebben szervezték a kiképzéseket.

Szencen három levente csapat volt: 1. a községi, 2. a gimnáziumi, a 3. pedig az inasiskolai. Nagyapám a gimnáziumi csapatban volt szakaszparancsnok. 1944-ben mint szakaszparancsnok oktatott. Mikor a leventék felnőttek lettek, besorolták őket katonának. Aki az összes vizsgát letette, az a katonánál sem számított újoncnak, és így előnyei voltak.

1944-ben a leventéket ki is vitték Németországba. Az érettségijük pedig a front után volt, 1945. október 15-én, és ekkor az Újvári Gimnáziumban lehetett érettségizni, mert a szenci iskola megszűnt.

A nagyapám a cserkészcsapatban is benne volt, és arról is mesélt sok jó történetet. Például, hogy úgy került be a cserkészek közé, hogy Szőlősről Pozsonyba jártak be templomba, és ott egyszer egy ünnepségen megtetszett a nagyapámnak a cserkészcsapat, és az apja is úgy gondolta, hogy legyen cserkész. A parancsnok szőlősi tanító, Polónyi volt, a helyettese, Čarnogurský és a három legidősebb cserkész foglalkoztak velük, abból ketten egy magyar származású vasutas fiai voltak, a harmadik pedig a szomszéd vasutas fia volt. Ez nagyapám 9 éves korában volt.

A cserkészekkel jártak kirándulni sokszor a természetbe, de nagy kirándulások nem voltak. Egyszer valami nagy ünnep volt Pozsonyban, és a cserkészek a Vaskutacskánál voltak letáborozva. A többi cserkész elment Pozsonyba az ünnepségre, a nagyapám pedig jelentkezett őrszolgálatra. Jött egy retentő nagy vihar, akkora, hogy mikor a többiek jöttek vissza, sípszóval kellett jelezni nekik. A villámok pedig a környékbeli fába is belecsaptak. A nagyapám azelőtt nagyon félt a vihartól, volt neki egy kisszéke, amit az asztalos nagybácsijától kapott hároméves korában, arra ráült, becsukta a szemét, befogta a fülét és szólni sem lehetett hozzá a vihar végéig. Ez alatt a vihar alatt a félelme megszűnt, azon túl már nem félt a viharoktól.

Ebben a cserkészcsapatban jellegzetes cserkészjáték volt a számháború. Úgy játszották, hogy a sapkára háromjegyű számot ragasztottak előlről és hátulról is, és akinek leolvasták a számát, az „meghalt”. A játék közben a másik csapat zászlaját kellett megszerezni.

A nagyapám elmesélte, hogy egyszer a szenci Báger-tavaknál a két tó között volt 15 méter széles terület, azt kellett neki megvédenie. Ott az egyik felén voltak bokrok, a másik felén pedig nádas, a nagyapám pedig nem a

bokorba bújt, hanem a nádasba feküdt, és ha jött az ellenség, akkor nézték a bokrokat, és a nagyapám leolvasta az ellenség számait.

Volt egy nagyon sikeres kirándulás Balaton Kenesére, amiben voltak támogatók is. Ott pedig sokat fürödtek, és volt verseny evésben, mert a parancsnok be akarta bizonyítani, hogy megesznek egy hatalmas tál szilvás gombócot, de úgy is lett, megették.

Ez a sikeres kirándulás úgy kezdődött, hogy este a sötétben fák között táboroztak, és mentek fürödni, versenyeztek, ki ér oda előbb. Beért a vízbe az első, ment három lépést, és hasra esett. Azután a második meg a harmadik is, míg rájöttek, hogy iszapba merültek. A szenciek, akik a szenci Báger-tóhoz voltak szokva, panaszkodtak, hogy üvegre léptek, kőbe rúgtak. Aztán amikor beljebb mentek, ott már homok volt, ott megmártóztak, azután megmosakodtak és lefeküdtek. Másnap reggel egymáson nevettek, mert szürkék voltak az iszaptól, mert abban mosakodtak. Másnap az is kiderült, hogy nem üveg volt, hanem kagylóba rúgtak, és hogy a sekély részen nagy kövek vannak kirakva, amin át lehet sétálni az iszapos rész felett. A tábor sem erdőben volt, hanem egy községi telken egy faluban, ami direkt táborozóknak volt fenntartva. A cserkészeknek hazafelé sem volt egyszerű dolguk, mert Balaton Keneséről Balaton Almádiba sétáltak el, és onnan mentek haza vonattal.

A nagyapám még egy jó történetet mesélt a cserkészcsapatról és a kirándulásról. Azt mesélte, hogy egy folyó partján táboroztak a 12 újonccal együtt. Első éjjel a parancsnok az újoncokat állította őrségbe. A nagyapám volt ott a legidősebb cserkész. Az újoncok pedig féltek a sötétben, ezért mindig ütögettek a feszítőzsinórokat a sátron, és az úgy szólt, mint a dob, így mások sem aludtak. Egyszer csak arra lettek figyelmesek, hogy valaki kiabál: „Állj! Ki vagy!? Jelszó!” Ekkor egy félős hang mondta, hogy a jelszó tulipán, de a jelszó igazából liliom volt. Ezután a nagyapám nagy csattanást hallott, és ő is „meg a parancsnok is kifutottak, látták, hogy két iker verekedett össze. Ekkor a parancsnok kérdezte az őrtől: „Bolond vagy? Nem látod, hogy a testvéred?” Az meg szöpögve mondta, hogy: „Látom, látom, de hát nem tudta a jelszót.”

Hát a nagyapám még arról is mesélt, amikor 1945-ben mondhatni, hogy egy körutat tettek meg, hogy elkerüljék a harcot. Az egész úgy kezdődött, hogy 1945-ben, mikor már várható volt, hogy Pozsonyhoz is eljutnak az oroszok és a németek, akkor Pozsony körül egy védelmi vonalat építettek ki. Tankcsapdákkal, mély és hosszú árkokkal védték, mert azt hitték, ha abba beleesik a tank, akkor már nem jön ki. Géppuska fészkeket építettek a magyarbéli megálló peronján. Ott csatára lehetett következtetni. A nagyapám apja akkor úgy határozott, hogy nem várják meg az oroszokat, hanem elmennek Németországba.

Szereztek lovas kocsit, és még egy társasággal, akik szintén lovas kocsival voltak, elindultak Németország felé. Szencen elintézték a beutazási engedélyt, és kaptak úti parancsot, hogy hová menjenek. Közben az oroszok Bécsset ostromolták és Pozsonyt is támadták. Úgy hogy nem mehettek Pozsonyon és Bécsen keresztül, hanem a Kárpátokon és a Morva folyón keresztül Felső-Ausztriába mentek.

A Kárpátokon keresztül akkor még csak kociút volt. A nagyapámék lovai pedig nem voltak hozzászokva a dombokhoz, és ezért a koci belecsúszott az árokba és keresztbe állt az úton. Akkor az oroszok már közel lehettek, mert egy német csapat vonult volna azon az úton Németország felé, de a lovas koci elállta az útjukat. Ekkor egy német katonatiszt ment oda, és agyon akarta lőni a lovakat. A nagyapám pedig magyarázta neki, hogy gyorsabban végeznek a koci kihúzásával, mint a lovak eltakarításával. Éppen akkor jöttek arra magyarbéli emberek, akik Malackáról mentek Magyarbélre. Ezek látták, hogy a nagyapám vitatkozik a német tiszttel, aki veszi elő a pisztolyát. Mikor az emberek bekanyarodtak és tovább mentek, másnap Magyarbélben és Szencen az a hír járta, hogy lelőtték a nagyapámat, pedig a német csak a lovakat akarta lelőni. A kocsit kitolták az útra, és azután vágtak botot, amit ha megálltak, a küllők közé tettek, hogy ne guruljanak vissza. Így már probléma nélkül átmentek a Kárpátokon. Mire pedig Malackára értek, este volt, és a malackai kastélykertben álltak meg éjszakázni. Alighogy odaértek, megjelent egy repülőgép és sztalingyertyákat dobált le. A sztalingyertya ejtőernyőn jött és bevilágított mindent, nagyon nagy fényt adott, magnézium lehetett benne. Ezután jött volna a bombatámadás, de nagyapámék ezt nem várták meg, elindultak a sötétben Németország felé.

Elértek Záhorská Ves-be és ott keltek át a Morva folyón. Nagy ívben elkerülve Bécsset folytatták az utat Németország felé. Már Melkbe nem mehettek, ezért Felső-Ausztrián mentek nyugat felé. Az oroszok nagyon gyorsan mentek, ezért három napig is menekültek a nagyapámék. Volt úgy, hogy éjjelre megálltak, de nagyon közel hallották a csatazajt, ezért éjjel is tovább mentek a holdvilágnál. Mellékutakon mentek, mert a fő utakról mindig letérítették őket. Volt, hogy nem arra a felére térítették őket, ahova menni akartak, hanem éppen ellenkezőre.

Szállást mindig a nagyapámnak kellett szereznie, mert csak ő tudott németül a társaságban. Sokszor erőszakkal vagy csellel kaptak szállást. Egyszer az egyik gazda arra hivatkozott, hogy ha a pártelnök nem engedélyezi, akkor ő nem adhat nekik szállást. Erre a nagyapám elment a pártelnökhöz, és kért tőle írásban engedélyt, ezután a gazda káromkodott és szidta a pártelnököt, de adott szállást a társaságnak. Arra az útparancsra, amit Szencen kaptak, arra

lehetett egy hétre való élelmiszerjegyet vételezni. Minden héten lehetett azon a községházán kérni a jegyet, ahol éppen voltak.

Eljutottak Passau-ig, ott mentek át a Dunán, és volt egy kis izgalom. Passau előtt úgy 3-4km-rel megálltak ebédelni, éppen akkor jöttek a bombázó repülőgépek és bombázták a Passau-i kikötőt, állomást és a főutat. Ezért, ha nem állnak meg ebédelni, éppen belementek volna a bombázásba. Ezután a bombakrátereket úgy kellett kikerülni. A városban nem volt senki, mert mindenki el volt bújva. Szerencsére a Duna-hidat nem bombázták le, és átmehettek rajta, azután az Inn folyó mentén mentek délre. Passau déli részén volt magyar irányítóközpont, ahova másnap elbiciklizett a nagyapám. Ott találkozott egy peredi hivatalnokkal, akit ismert, mert korábban Magyarbélien volt elszállásolva mint menekült.

Linzben új utiparancsot kaptak Pfarrkirchenbe. Mikor mentek, volt egy elágazás, az egyik út délre vezetett, a másik Pfarrkirchenbe. A kocsisok elmentek dél felé, a nagyapám pedig biciklivel Pfarrkirchenbe, de ott már minden szállás foglalt volt. Tele volt magyar tisztekkel. A nagyapám pedig délután indult is volna vissza, de figyelmeztették, hogy nagy vihar lesz. Ő azért elindult, jött egy német teherautó, amibe belekapaszkodott és húzatta magát. Mire a hegyekbe ért, megjött a vihar. A fék között sötét voltlt, ezért arra ment amerre a fák között lehetett látni az eget. Mikor délelőtt a nagyapám elindult Pfarrkirchenbe, akkor még nem volt szállásuk, ezért az apjával megbeszélték, hogy ha visszajön Pfarrkirchenből, akkor az egyik bokorban lesz egy cédula, hogy a többiek hol vannak, de ilyen esőben a cédula rég elázott volna. Mikor a bokorhoz ért nagyapám, a akkor a bokorból az apja kiabált: „Te vagy Jóska?” Így a nagyapám meg lett mentve. Másnap visszament Passsau-ba, ahol azt az utasítást kapta, hogy ne keressenek szállást, hanem minél hamarabb menjenek a magyar határhoz.

El is indultak a Linz és Innsbruck közötti országúton délnek. Ezen az úton volt egy híd, ahova iparkodniuk kellett, hogy hamarabb érjenek oda, mint az amerikaiak, mert az amerikaiak fel akarták robbantani azt a hidat. Szerencsére hamarabb értek oda, és tovább a mellékutakon mentek. Elmentek egy malom mellett, ahol a gazda megkérdezte nagyapámékat, hogy hova mennek, mikor azt mondták, hogy az amerikaiak elől mennek, akkor a gazda azt mondta, hogy már két órája elmentek ezen az úton. Így kiderült, hogy a nagyapámék akkor már az amerikaiak mögött voltak. Ahogy mentek tovább, ott egy folyó és egy csatorna szigetet alkotott, ahova egy fahíd vezetett, amin a tank nem tudott átmenni, ezért oda mentek a lovas kocsival. Ez éppen 1945 május 9-én volt, a nagyapám 20. születésnapján, amin a Traum (jelentése: Álom) folyóban fürdött meg, és másnap, 1945 május 10-én tudták meg, hogy véget ért a háború. Néhányan rögtön haza akartak indulni, ezért szétváltak, és az egyik

kocsi elindult haza a másik pedig, amin a nagyapám és a családja is volt, azok úgy gondolták, hogy majd akkor mennek haza, ha az oroszok kivonultak Magyarországról. (Akkor még nem tudták, hogy több mint 40 évet várhatnak.) Elindultak Dél-keletnek, hogy közelebb legyenek a magyar határhoz. Az Enns folyónál volt a határ az amerikai és az orosz (szovjet) hadsereg között. Közben megtudták, hogy az amerikaiak senkit nem engednek át az orosz oldalra és a menekülteket gyűjtőtáborba gyűjtik. A nagyapámék nem akartak oda kerülni, ezért letelepedtek az erdőben, hogy egy-két napot pihenjenek, de megtetszett nekik és ott maradtak. Építettek maguknak egy sopát faágakból. Egész jól éltek ott, ételük is volt, mert az egyik faluban bejelentkeztek és élelmiszer-jegyekre kapták az élelmiszert. Egyszer egy amerikai járőr megtalálta őket, ettől kezdtek félni, mert az amerikaiak táborba gyűjtötték az embereket, mert már nem akarták, hogy olyan rablások legyenek, amelyet a volt orosz foglyok csináltak, hogy szereztek fegyvert és tanyákra jártak rabolni. Fegyvert pedig könnyen szereztek, mert mikor az amerikaiak lefegyverezték a németeket, akkor a puskából kiszedték a závarzatot és eldobták az út egyik felére, a puskát pedig a másik felére, és a lőszert is ott hagyták, hogy majd később összeszedik, de mégis ott maradt. A volt orosz foglyok pedig összeszedték. De amikor az amerikai járőr megjelent, akkor csak azt kérdezte, hogy kik ők? A nagyapámék pedig azt mondták, hogy menekültek és várják, mikor mehetnek haza. Az amerikai megkérdezte, hogy mire van szükségük, és másnapra meg is hozta amit akartak. Pl: húskonzerv, pipa, cigaretta, gyertya. Az amerikai rosszul beszélt németül, ezért megkérdezte a nagyapámat, nem beszél-e valamilyen más nyelvet. Amikor a nagyapám mondta, hogy szlovákot, akkor az amerikai így szólt: „To dobre, ja Polák” (Az jó, én lengyel vagyok.) Még többször is meglátogatta a nagyapámékat, és mindig hozott valamit. Az utolsó látogatásával hozott egy özet, elbúcsúzott azzal a hírrel, hogy többet nem jön, mert mennek Japánba harcolni. De mire odaértek, vége lett az amerikai-japán háborúnak is.

Augusztus 2-án leesett az első hó, látták, hogy télre nem maradhatnak, ezért elmentek szállást keresni. Nagyapám nem talált szállást, de az apja igen. Kiderült, hogy ahol szállást kapott, ott három magyar Hunyadi páncélgránátos katona lakott, akik megismerték a dédapámat, mert néhány héttel azelőtt, amikor egy közeli tanya kigyulladt, a dédapám a katonákkal együtt segített tüzet oltani. A háznak a gazdájánál kaptak egy szobát, és a lovak pedig pajtában lettek elszállásolva. A gazdának volt egy lánya meg két fia. A nagyobbik fiú hét éves volt, ő lett a nagyapám tolmácsa, mert a gazda első fogai hiányoztak és susogva beszélt, ezért a nagyapám nem értette. Ettől a fiútól tanult meg a nagyapám jobban németül, mert ha a fiú valamit kérdezett és a nagyapám nem adott megfelelő választ, akkor a fiú még többször megkérdezte. A másik

fiú öt éves volt, de mindig csak az anyja szoknyáját fogta. A lány két éves volt és Mininek hívták, amit a nagyapám csak később tudott meg, hogy a Mini a Hermina becézése. A hunyadi páncélgránátosok megtanították a lányt, hogy a nagyapámnak mondja magyarul: „Joska te csunya”

Ezen a tanyán várták ki, míg a Csehszlovák Hazatelepítési Hivatal rendelete alapján visszatérhetnek, haza Csehszlovákiába. Aztán végül 1945 október 24-én értek haza a nagyapám szülőfalujába Deákiba, ezért a nagyapám lekés-te az érettségét.

A nagyapám 65 év elteltével, a 85. születésnapjára ajándékol még egyszer végigjárta ezt az utat a fiaival. De ez alkalommal nem lovas kocsin, hanem személyautóval. Meglátogatták azt a családot, ahol el voltak szállásolva, de ott már csak a középső fiú élt, aki nem emlékezett személyesen a nagyapám-ra, de tudta, hogy abban az időben voltak ott magyar menekültek.

A nagyapám ezeket e történeteket mesélte a fiatalabb korából, amikor cserkész volt, diák, vagy éppen menekült.

Gál László: Életképek

Amikor az ember kisgyerek, történnek vele olyan események, melyek elkísérik egész élete során.

Közelgett anyukám születésnapja, és arra kérte a tatámat, hogy tartsák meg az ő szülinapi ünnepségét is. Amikor elérkezett a nagy nap a tatám ezt kérdezte:

- Milyen map van ma lányom?
- A születésnapom – felelte a kislány
- Rakd bele a tenyerembe a szülinapod! Majd én megtartom.

Apu azt mesélte, hogy elment az üzletbe a barátjával és a tatámmal bort vásárolni. Hazafelé összeszólalkoztak a fiúk, hogy ki vigye az üveget. A tata megdorgálta őket, erre a fiúk úgy megijedtek, hogy elejtették a flaskát, ami összetört. Nagyon kikaptak.

A kellemetlenségeken kívül öröm is érte őket, nem is kevés, mégis azt gondolom, nekem sokkal szebb gyermekkorom van, mint nekik volt.

Gál Sára: A kitelepítés éve

Mindig is érdekelt a téma. S mikor megtudtam, hogy a drága nagymamám megélt ilyen, az első dolgom az volt, hogy felkerestem és meginterjúvoltam. Órákon át mesélt róla. Annyira át tudtam érezni azt, amit akkor érezhetett, hogy rájöttem, ezt nem lehet csak úgy elkapkodva egyes szám 3. személyben megfogalmazni. Végül úgy döntöttem, papírra vetem a történetét.

Érdekes egy év volt. Pedig olyan szép lehetett volna. De mintha a kormány kiemelte volna a gyerekkorom egyik töredékét, amiben a sárkányeregetés, biciklizés és egyéb kapott helyet.

Az eleje még nekem is homályos. Talán jobb is így. Már csak az idegesen pakolászó szüleimet és az ordibáló embereket láttam magam előtt. Riadtan bátyámra meredtem, aki alig pár évvel volt idősebb nálam. Ő sem tudott többet. Nem sokkal később már csak a távolodó Nagymácséd felé bambultam és hallgattam az egyre gyorsabban zakatoló vonatot. A vagonban mondták el nekem, hogy valójában mi is történik. Mindenki mást mondott. Valamelyik rokon azt állította, hogy a kevés munkaerő miatt kell elmennünk, de hallottam olyat is, hogy a magyarokat akarják széthordani a környező országokba. Nem tudtam mit higgyek. Honnan is tudhatta volna egy kilenc éves kislány? Hideg Februárt éltünk akkor. Ugyan volt a vagon sarkában egy aprócska kis kályha mégis agyonbugyoláltak minket. Nagyon hideg volt. Talán azért reszkettem.

A gazdaság ahol végül kikötöttünk cseppet sem volt barátságos. Sőt kizárólag ellenszenves, főleg a kis malomház ahol egy öttagú család lelte otthonát. 1947-et írtunk, az új lakhelyünk mégis, mintha a középkorban ragadt volna.

Édesapám, mint asztalos most gépkocsi vezetőként kezdte az udvarbéli tevékenységeit. Nem igazán értettem, hogy miért kellett az egész családot áttelepíteni Csehországba, hiszen csak egy valaki dolgozott. Még most is emlegetik, hogy ha valami elromlott az udvarban, rögtön kiabálták neki, hogy: Josif! Általában ő tolmácsolta a szavakat a többi magyarnak is, mert közülünk csupán csak ő kapirgálta a szlovák nyelv felszínét.

Édesanyám világ életében falusi tanárnőnek készült, ez itt sem jöhetett neki össze. Valószínűleg azért nem, mert egy szót nem tudott csehül, bár nyilván a 3 éves húgom is közrejátszott volna álma megghiúsulásában.

Természetesen a bátyámmal mi is megszenvedtük az áttelepítés gondjait, kezdve azzal, hogy el kellett kezdenünk egy idegen iskolába járni. Legnagyobb szerencsénkre a tanítónő, kinek az osztályába kerültünk, csodásan bánt velünk. Rögtön átlátta a dolgokat, miszerint nem beszéljük a nyelvet. Ekkor szótárat keresett elő és a legfontosabb szavakat felírta a táblára magyarul, majd csehül. Még most is fel tudom idézni az első szót, amit felírt a táblára: židle, melynek

magyar megfelelője szék. Nem alázott minket vagy közösített ki. Nem is kezelt minket úgy, mintha fogyatékosok lettünk volna, akik mindig le lesznek maradvva a többitől. Úgy bánt velünk, mintha sérült fiókák lennénk, akik különleges bánásmódot igényelnek. A mai napig hálás vagyok a tanárnőnek.

Szegény anyámnak kellett bevásárolni nap, mint nap. Tudni illik, hogy a gazdaság ahol laktunk egy nagyon dombos vidéken terült el, és a legközelebbi piachoz csupán vonattal lehetett eljutni. Az ésszerű megoldás az volt, hogy biciklivel elteker az állomáshoz, majd onnan tovább folytatja útját. Csak sajnos az én drága jó édesanyám nem tudott biciklizni. Mikor elindult lefelé a dombon nem igazán ment neki a fékezés, és miután torkaszakadtunkból üvöltöttünk neki, hogy: Lassíts!, általában még gyorsabban kezdte tekerni a pedálokat. Hála Istennek mindig belehajtott egy árokba és úgy állt meg. Szegény ugyan megütötte magát, de neki is be kellett látnia, hogy még mindig jobb egy-két karcolással megúszni, mint legurulni kerékpárostul a dombon.

Úgy hozta a sors, hogy az első Oltáriszentségemet is Csehországban kellett magamhoz vennem. Emlékszem, hogy mindig elképzeltem magamon az első áldozási ruhámat. Finom selymes anyagból készült volna, ami rásimul a derekamra, majd az alsó rész rakott szoknya módjára hullott volna a földre. Éreztem a pókhálószerű csipkét a szoknyám legalján és a mellkas részen levő virágmintás hímezést. Nos, ebből nem lett semmi, ugyanis Édesanyám az utolsó pillanatban szerezte meg a fehér anyagot, amiből olyan ruhát varrt, ami igencsak nem felelt meg az elképzeléseimnek, és a finom aranyos topánka helyett is csak egy tornacipőhöz hasonló lábbelit talált, de végül is áldozóképes lettem.

Bár egy teljes évig ott maradtunk, mégsem tekintetem otthonomnak. Valahogy mindig úgy éreztem, nem vagyok otthon, máshol kéne lennünk. Miután ismét beköszöntött a tél egyre csak ritkultak az iskolalátogatások, ugyanis farkasordító hideg volt. Állítják, hogy az én drága Borcsi mamám minden egyes nap kísétált az útszéli kereszthez és órákon át imádkozott azért, hogy valaha haza mehessünk.

Könyörgése meghallgattatott.

Végül 1948-ban elindultunk haza. Először is a masinisztával kellett barátságot kötnünk, mivel egyszerre nem tudtuk az összes bútorunkat hazavinni. Így kénytelenek voltunk az ott maradt rokonainkban és a kedves masiniszta úrban megbízni, hogy utánunk küldik a csomagokat.

Azóta az akkor még csak 3 éves húgom a családjával visszatért Csehországba, látogatóba. Szerette volna megnézni a gazdaságot, de az asszony, akitől útbaigazítást kért nem tudta, hogy miről beszél. Talán már rég lebontották. Kitudja. Mindenesetre egy meghatározó tényező volt az életemben. Igaz, hogy az ott eltöltött egy évnek csupán az egynegyedére emlékszem, még most

is többnek tűnik, mint egy év. Mai napig rengeteget mesélek róla az utódoknak, akik nagy csodálattal hallgatnak a kor egyik legjellemzőbb dolgáról: a kitelepítésről. Bár akkor nagyon ijesztőnek és fájdalmasnak tűnt ez az egy év, mégis visszagondolva rá büszke vagyok, hogy átéltem ilyet. Mert mégis mi másról mesélhetnék az unokáknak?

Gere Kata: Életmese

Egyik este épp a fotelon ültem egy magazint olvasgatva, amikor a két lányom, Zsófi és Réka lejöttek a lépcsőn, azzal a kérésükkel, hogy olvasok e nekik mesét.

- Persze, de ugye rend van a szobátokban?

A két lány csak ment előre és vezettek a szobájukba. Elővettem egy könyvet és elkezdtem olvasni.

Egyszer volt, hol nem volt, élt nem is olyan messze innen egy szépséges és gyönyörű lány, úgy hívták Anna. Igen rövid volt a haja, bár még az is jól állt neki, mert olyan gyönyörű volt. Bájos arca mindenkire mosolyt csalt. Kiváló tanuló volt, minden tantárgy ment neki. A matematika volt a kedvence, de a karcsúsága miatt a tornaórákon is aktívan részt vett. Mivel ilyen hajlékony volt, balettozott és atletizált. Atlétikára nem csak Anna és barátai jártak, hanem egy bájos és igen szép srác is, aki nagyon illett Annához. Később ez a szerelem beteljesedett, Anna és Kálmán férj-feleségként éltek Csókán, egy kis házban. Éltek, éldegéltek, amikor a lakás csöndjét kisbaba sírása törte meg. Fiuk született, kit Attilának neveztek el. A szülők boldogok voltak, Attila pedig egyre csak nőtt. Kilenc évvel Attila születése után született egy Anikó nevű hugicája.

- Ugye, az te voltál?- vágott közbe Réka lányom.

- Természetesen nem, mert az én nevem Kata. Ő a te nagymamád volt.

Anikó és Attila olyan gyorsan nőttek, mint akit locsolnak. Később Attila megnősült. Anikó pedig, mivel huszónhét éves volt, oda ment, ahova csak akart. Meglátogatta a Mojo nevű szórakozóhelyet is, ahol szívesen szürcsölte a koktéliját. Egyszer csak egy fiú ült le mellé.

- Hozzám jössz feleségül?- kérdezte, míg Ani csak nézett nagyokat.

- Persze- válaszolta igen halkán, de őszintén.

Zentára költöztek egy kis házba. Született egy fiuk, akit Gergő névre kereszteltek. Két évre rá egy különleges és talpraesett lányuk született, kit tehetsége miatt Katának neveztek el. A lány mindent bevállalt, még azt is, hogy megkóstolja a csontot, hogy megtudja, vajon miért szereti a kutya. Kilenc évesen

az életét a sportnak szentelte, és nem múlt el sok idő, országos bajnok lett a lányból.

- Ekkor ez bizti te voltál!- nyöszörögte félálomból Zsófi.
- Igen, de most már jó lesz aludni- szóltam, mert már későre járt.
- Jó éjszakát!

Gurzó Györgyné: Lépésről lépésre

Az első lépés.

Amolyan locska-fecske, mindent tudni akaró kislány voltam. Tágra nyílt szemekkel figyeltem a világra. Szegény édesanyám nem győzte kielégíteni kiapadhatatlan tudásszomjamat. Folyvást záporoztak felé a mit, miért, minek és hogyan csattanásai. Alighanem ebbe fáradhatott bele, mikoron is egy nap-sütéses nyári reggelen rám parancsolt: - Aztán ma délután nincs csavargás! Megyünk a könyvtárba.

Könyvtár?! Bizsergető izgatottság futott át rajtam, mint mindig ha új kaland várt rám. Meglehet még csak öt éves voltam, azért már halottam erről a varázslatos, számomra megfoghatatlan, képzeletemet táncrea perdítő helyről. Végtelen hosszúnak tetszett hát a délelőtt és az ebédet is alig bírtam lenyelni. A lábaim maguktól indultak volna el az oly annyira áhított irányba, s tán csak az tartotta vissza őket, hogy ők se tudták merre van az arra.

Végre-végre édesanyám befejezván az ebéd utáni kötelező mosogatást, törölgetést így szólt rám: - Eredj a szobába! Már kikészítettem a ruhádat. Mindjárt indulunk. Na nekem se kellett kétszer mondani! Nem is mentem, valósággal repültem. Izgatottságomban majdnem kacsán vettem fel az ünneplő lakkcipőmet is. Ejha! Szaladtak meg a gondolataim – Valóban különleges hely lehet az a könyvtár, ha még az ünneplőm is előkerült! Mire valahogyan mégiscsak elkészültem, már anyám is átcsereélte otthonkáját és a fésűvel megpróbálta ráncba szedni rakoncátlan fürtjeimet. A művelet megkoronázásaképp pillangós szalag is került a fejem tetejére.

A könyvtárhoz vezető út végtelen hosszúnak tűnt, pedig alig egy kőhajításnyira volt csak, a város szívében, a Kultúrház oltalmazó falai közt. Folyton-folyvást ismerősökbe botlottunk, kik mit sem törődve türelmetlenségemmel, egyvégtében az egészségi állapotunk iránt érdeklődtek. Eleinte még türtőztettem magamat, de aztán végképp elfogyott sohasem volt türelmem, nagyot toppantottam csikóként szaladni akaró lábaimmal, s rántgatni kezdtem anyámat. – Menjünk már! Még elfogunk késni. Azt meg pláne nem értettem, miért kérdik folyvást, jól vagyunk-e, mikor szemmel láthatóan majd kicsattanok az egészségtől.

Aztán valahogyan mégiscsak elvergődtünk a Kultúrház barátságosan hívogató, nyitott kapujához. Maga az épület valamelyest már ismerős volt, hisz apám sokszor cipelt el magával a fotószakkörbe, számomra érthetetlen kamaszok közé, hogy én legyek a próbababa az első kattintásokhoz. A nagy, engem előadásaival mindig elvarázsoló színházterem is ismerősként köszönt rám, ám a könyvtár az más! Az egészen más. Ismeretlen.

A kapun belépve, a hús árkádok alatt a megszokott irányba fordultam volna, ám édesanyám türelmesen tovább vezetett: - Most kicsit tovább megyünk. A harmadik lépcsősoron felérve nagy, diózöldben pompázó kétszárnyas ajtó bámult rám kíváncsian: Te ki vagy? Ám anyám fittyet hányva rá, továbbvezetett, hogy a szögleten túlérve a folyosó kanyarulatát követve egy talán az előző ajtó testvére előtt is megálljon egy pillanatra. Habozás nélkül nyomta le a nagy rézkilincset (legalább így emlékszem rá). A szívem akkor már a torkomban dobogott, de akkor kezdett csak igazán vitustáncot járni, mikoron belépve hirtelen egy óriási teremben találtam magam. Mindenütt polcok, milliónyi könyv és a méhkaptár halk zsvivájával vagy tucatnyi kisebb-nagyobb gyerek. Kissé megszeppelve simultam anyám szoknyájához, mert bár az oviban épp elég gyerek közt viháncoltam nap, mint nap, de ez valami más. A terem közepén terpeszkedő íróasztalhoz mentünk, ahol is szemüvegét érdeklődve villantotta felém egy néni. – Margit néni! Szeretném beíratni a lányomat! – mondta anyám. Csodálkoztam miért nénizi őt, hisz nem sokkal lehet nála idősebb. Margit néni mindeközben pecsételt, fura tasakok közt keresgélt az íróasztalon trónoló faládikákban, kedvesen, ám mégis szigorúan parancsolt rá egy fiúra, ki tétovázás nélkül nyúlt egy kupac könyvért. „- Aztán időben hozd vissza és vigyázz rájuk!” Végül egy „hatalmas” könyvet vett elő, s anyámhoz fordult: - Hogy hívják a kislányt? S ettől kezdve jónéhány percen át csak írt, hol a könyvbe, hol valami tasakra, hol egy fura papírdarabkára.

Megtörtént hát! Én is könyvtártag lettem. – sóhajtottam fel boldogan, miközben irigyen figyeltem a játszósarokban láthatóan kiválóan szórakozó kortársaimat. Margit néni aztán kilépett az íróasztal mögül, rám villantotta pápaszemét, megfogta a kezemet és körülvezetett közben folyvást magyarázva, mi micsoda, mit hol talállok, merre vannak a nekem való olvasmányok (jól lehet egyelőre még olvasni sem tudtam). Még a galériára is felvitt, bár mint mondotta, itt inkább nagyobbacska koromban fogok barátságot kötni a hívogató kötetekkel. Alig győztem követni őt, csak úgy kapkodtam a fejemet a tömérdék újdonság láttán, hogy aztán a játszósarok kis közönsége fogadjon magába Margit néni kérésére. Miközben én hamarosan önfeledt játékba merültem, azalatt anyám Margit nénivel kezdett el beszélgetni régi ismerősként. Bár zsi bongott ugyan a fejem az ezernyi újdonságtól, máris a képeskönyvek (leporollók) lapozgatásába kezdtem, fél szemmel Margit nénit figyelve, ki

időnként biztató mosolyt küldött felém. Ezen aztán felbátorodva, mindinkább otthon éreztem magam és tudtam, szeretni fogom Margit nénit és a könyvtárat egyaránt. Hát így kezdődött barátságom a könyvekkel és a könyvtárral!

A következő lépés

A leporellók hamar levitézlettek, hogy helyükre mesekönyvek furakodjanak szüleim legnagyobb bánatára, mert unos-untalan nyaggattam őket: - Olvasd fel a mesét! Ezen korszaknak csak az vetett véget, mikoron első osztály közepére felére elsajátítottam végre az olvasás nemes tudományát. Persze az áttérés nem volt egészen zökkenő mentes, mert kissé türelmetlen emberke lévén egy-egy betű birtokba vétele után, olvasással próbálkoztam és minthogy tudományomban még jókora úr tátongott, azok betöltéséhez újfent szüleim és bátyám türelmét tettem próbára. Felemelő pillanat volt, mikor is egyedül is sikerült kisilabizálni az első mesét, melyet újabbak követtek kitartásomnak megfelelő tempóban.

Aztán fejlődési szakaszaimnak köszönhetően jöttek szépen sorban a delfin könyvek, kalandregények, indiántörténetek, s a romantikus korszakomban a csíkos, pöttyös kötetek, némi kötelező olvasmánnyal fűszerezve. Az idő előre haladtával érdeklődési köröm egyre változott és egyre szaporodott azon könyvek száma, melyeket élvezettel hódítottam meg. Otthon bizony sűrűn elhangzott a mondat: - Tedd már le azt a könyvet! Oltsd el a villanyt! Holnap iskola. Biz olyan is előfordult, hogy hallva szüleim békés szuszogását, a paplan alatt zseblámpa fényénél folytattam a kalandozást, míg csak le nem ragadtak pilláim. Így aztán sűrűn került sor elem vásárlásra szüleim nem kis bosszúságára, s áradtak felém a korholó szavak: - Ejnye! Már megint olvastál lámpaoltás után! Még tönkreteszed a szemed te lány! Persze ez engem nem tartott vissza az elkövetkezendő alkalmakkal sem.

Nőttem, nődögéltem és kezdtem kinőni a gyermekkönyvtár kereteit és készletét. Elérkezett az a nap is, mikor már az első ajtón „kopogtattam”, s kezdetét vette egy egészen más olvasmányvilág meghódítása. Jól lehet Margit nénit még meg-meglátogattam olykor, de büszkén feszítve adtam a világ tudtára, én már a felnőtt könyvtárba járok, s ettől valóban felnőttnek éreztem magam, holott ez a tény még egy kicsinyként váratott magára.

Részben baráti körömmek, részben tanárain hatásának köszönhetően sorra kerültek a nagy klasszikusok, s a verses és a novellás kötetek is. Észre sem vettem, hogy szókinccsem egyre gazdagabb lett magyar tanárnőim legnagyobb örömeire, kezdtem mind választékosabban kifejezni magam, s az olvasottak kavargó, színes képeket alkottak fejemben.

A versek aztán külön életet kezdtek, mert az élvezeten túl, melyet olvasásuk jelentett megpróbálkoztam tolmácsolásukkal is több-kevesebb sikerrel. Sőt, engem is utolért a kényszeres versírás időszaka, melyet gimnáziumi tanárom ekképpen kommentált: - Ne akarjon maga költő lenni. Legyen inkább csak majd jó feleség és anya! Ezen kívánságát igyekeztem is teljesíteni, s hogy milyen sikerrel, arról csak szeretteim nyilatkozhatnak érdemileg.

Igaz, költő nem lettem, de azért még a mai napig is elfog időnként valami furcsa „betegség”. Verssorok csengenek fülembé, amit muszáj vagyok leírni. Az első néhány sor aztán hozza a többit, míg érzésem szerint kerek egészet nem alkotnak. Nem tudom az igazi költők, hogy vannak ezzel, de én sohasem muszájból teszem mindezt, csak úgy jön, mikor jönni akar.

Az olvasási „kényszeremhez” visszatérve a könyvek által egyre inkább kitárult a nagyvilág, s eljutottam képzeletben olyan tájakra, s olyan történelmi korokba is, ahová a valóságban talán sohasem jutok el szerény életem során. A könyvek varázslatos világa segített át számos nehézségen is, tette némileg könnyebbé tanulmányaimat, s később munkámat is, melynek során szomorúan konstátálom az idegen szavak egyre nagyobb térhódítását és a régi, zamatos magyar kifejezések haldoklását.

Az értetlen gyermeki tekinteteket látva összeszoruló szívvel veszem tudomásul, mind nagyobb teret nyer a TV, a videó, a CD lejátszó és szorul háttérbe az olvasás varázslata. Ilyet tapasztalva alapos szómagyarázatba kezdek, felhívom lankadó figyelmüket a könyvtár érdemeire és folytatom harcom napról napra, soha abba nem hagyva a kultúra ezen szentélyéért.

A harmadik lépés

Ha harc, hát legyen harc! Hol másutt kellene megvívni az első és perdöntő csatámat, mint a saját otthonomban. Így aztán mikoron gyermekeim születtek, már akkor megfogant a gondolat őket is bevezetem alkalom adtán a könyvek világába. A gondolatot tett követte és már egészen ifjonc korukban beírtam őket is a könyvtárba, mint engem egykoron édesanyám. Ezzel persze nem elégedhet meg egy igazi „harcos”, így aztán kitartóan próbálok újra meg újra megfertőzni tanítványaimat is, ismerőseim, rokonaim gyermekeit is, s mindama részét az ifjúságnak, mellyel kapcsolatba kerülök valamilyen úton-módon. Tudom e küzdelem végtelen s a kimenetele egyelőre beláthatatlan, de soha nem adom fel ezt a „szerelmet”, melyet még gyermekkoromban oltottak belém.

Ha néha csüggedni találnék is, látni vélem Margit néni kedves arcát, hallani vélem biztatását: Csak így tovább! Ha van túlvilág és lát engem, meg a hozzám hasonlókat, minden biztonnyal büszkeséggel néz le ránk, s tudja ő

sem dolgozott hiába. A mert a nevelés rögzös útján a leghathatósabb érv a példamutatás (s mert a könyv, a könyvtár és az olvasás szeretete bennem örök) én is hűséges látogatója vagyok ezen intézménynek immár 46. éve.

Hiszem, mindannyiszor mikor is valakit magammal csábítok ide, Margit néni szelleme velem van és boldogan mosolyog: Egy lépés előre megint a megkezdett úton. Így, így! Csak előre! Lépésről lépésre!

Gyetvai Alex: Mikor kicsi voltam

Két éves lehettem, amikor egy gyönyörű tavaszi napon édesapám úgy döntött, lehetek a kis segédje.

Az udvarunkon állt egy piros autó, tele rozsdás foltokkal.

- Nos , kisfiam – szólt édesapám, - ennek az ennek az autónak fogjuk kijavítani a szépséghibáit! – mutatott a piros autóra.

Egy ideig meredten néztem az autót és próbáltam elképzelni a műveletet. Leguggoltunk a hatalmas hársfa alá. Apám kibontott egy dobozt, elővett egy fehér tubust, amiben piros adalékanyag volt. Amíg apám kevergette az anyagokat, úgy gondoltam, besegítek neki. Felálltam és a tubus piros tartalmát szétkentem a kezemen, arcomon és édesapám barna haján. Ő először nem sejtett semmit, azt hitte, hogy csak megsimogattam a fejét.

- No, fiam, kész a máz, mehetünk javítani!

Amikor rám nézett pillanatnyi csend támadt, azután hatalmas nevetésben tört ki.

- Hogy nézel ki? Mint egy kis maszatos bohóc!

És azzal elindult az autó felé. Mikor odaért, meglátta a piros haját az autó tükrében.

- Ejnye, te kis betyár!- szólt nevetve és átölelt.

György Daniéla: Szerethető történetek

Lehet, hogy páran azt gondoljátok, hogy amikor látogatóba kell menni déd- szüleinkhez vagy nagyszüleinkhez, milyen uncsi lesz. Mert már nem is hallanak jól, nehezen mozognak, nem jól látnak. De ők is voltak gyerekek, és nekik is vannak vicces történeteik, csak kérdezni kell őket! Így volt ez nem olyan régen, mikor én is a dédi mamámnál jártam, aki idén lesz 92 éves.(!!!!)

A világháború idején, mikor a dédim még csak fiatal lány volt, a barátnőivel játszottak a réten. Egyszer csak azt vették észre, hogy repülők szállnak el felettük. De ezek a repülők lőttek is, csak úgy záporoztak a golyók a gépfegyverekből! Amilyen gyorsan csak tudtak, futottak, de a házakig már nem értek

el. Egy híd alatt találtak menedéket, és onnan figyeltek. Lassan sötétedett, a lövések fénye világított a messzeségből is. A dédi egyik barátnője egyszer csak elkiáltotta magát:

- Soprázzák bombont! Soprázzák bombont! Ez azt jelentette: Bombázzák Sopront!

Nevettek is, de féltek is.

Szintén még lány volt a dédi, mikor rábízták, hogy vigye ki a kacsákat úsztatni. Annak idején sok háziállatuk volt. Nem volt messze tőlük a Marcal folyó, és annak egy kis öblébe jártak. De ezek a fránya kacsák megtalálták a kivezető utat az öbölből, és már úsztak is a folyón. Szegény dédi alig bírt futni mellettük a parton, hogy visszaterelje őket! De szerencsére a kacsák is megijedtek, hogy idegen helyen járnak, és sikerült kiterelni őket. Legközelebb sokkal jobban vigyázott rájuk.

A dédi papámnak, akit én már sajnos nem ismerhettem, sokat fájt a háta. Ezt is a dédi mama mesélte, akkor már feleség volt. Sokszor kérte meg a papa, hogy kenje be a hátát a kenőccsel. Az egyik ilyen alkalommal is elkezdte bemasszírozni a krémet a hátába, de a papa csak jajgatott, mint akinek nyúzzák a bőrét. Felkapcsolták a villanyt, és akkor látták, mi a baj! Sajnos a dédi mellényült a tubusnak, és bicikligumi - ragasztóval kente a papa hátát!

A következő történet már a nagymamám története is lehetne, hisz mikor ő volt kislány, akkor történt. A dédi mesélte, hogy pösze volt a nagyi.

Ő kint főzött a konyhában, a kislánya pedig szépen csöndben játszott a szobában. Közben mondogatta:

- Bagdalom, bagdalom..(Vagdalom,vagdalom.)

- Jól van, kislányom, vagdald csak!- mondta dédi. Gondolta, valami papírral játszik. De mire ráért megnézni, mit csinál a gyerek, már pár tojással kevesebb volt a kamrában. Mert a tojásokat vagdalta a földhöz az én nagyim!

Az igazsághoz tartozik, hogy a nagymamám sem volt egy jó gyerek, és ezt ő mondta. Történt régen, mikor a szülei arattak, neki és a barátnőjének kellett főzni az ebédet, és kivinni a földekre. Úgy emlékszik, gulyáslevest vittek, mikor a nagy bohóckodás közben a leves fele a földre borult. Újat főzni már nem volt idő, de okosak voltak, kitalálták, hogy felöntik vízzel. Gondolhatjátok, milyen íze lehetett! Szerintem a dédi és a dédi papa is érezte, hogy ez most nem sikerült olyan jól.

Szintén ebéddel kapcsolatos, amit a nagypapám mesélt. Négy-öt éves lehetett, igazi falusi kisgyerek, aki bárhol eljátszik. Így volt ez akkor is, mikor egyszer a hidasba bújtt be (fából készült disznóól). Nővére vigyázott rá, de ő már nagylány volt, ezért az ebédet is főznie kellett. Mikor észrevette, hogy nincs meg az öccse, nagyon megijedt. Elkezdte keresni, de csak nem találta. A szomszédba is átment, de se híre, se hamva nem volt az öccsének. Mire végre előbújt az ólból, hogy miért kiabál mindenki, az ebédnek annyi volt! Jól odaégett! De nem lehetett rá haragudni, hisz ő csak játszott.

Nagyon örülök, hogy dédi megosztotta velem gyermekkori emlékeit.

Győri Inesz: Nagyanyám gyermekkorra

Hogy ne unatkozzunk, nagyanyám gyermekkoráról szokott mesélni.

Sok érdekes dolgot hallottam már, a legjobban talán a régi játékok tetszenek. Rongyból varrt labdával remekül lehetett szórakozni. Mivel a mama falun élt, naponta kellett beutaznia a városba, ahol az iskola volt. Vagy sínbusszal utaztak, vagy lovas kocsival vitték a falu gyerekeit a városi iskolába. A tanfelszerelésük a palatábla volt. Nagyon kellett rá vigyázni, mert nagy szegénységben éltek és a tábla drága volt, nem tudtak másikat vásárolni.

A gyerekeknek estefelé meg kellett legeltetni a libákat. Amikor beesteleddett vacsoráztak, majd fateknőben tisztálkodtak. Amikor az apukája elfújta a petróleumlámpát, lefeküdtek, a dédapám pedig elkezdett mesélni. Mivel mesekönyvre nem tellett, a saját élete meséjével szórakoztatta a családtagokat.

Habár szegények voltak, szép gyermekkorra lehetett neki a falun. Rengeteg alkalommal hallottam már a meséit, de úgy érzem, soha nem fogom megenni őket.

Hajagos Csaba: Egy magyar család története a kényszermunkatáborok világából

„Amint megpillantották a csillagot, igen megörültek.” (Mt 2,10.)

„[...]Mikor a bánya öt órát dudált, akkor született meg ő is,
akkor sírta el magát...”

A történet 1945. január 6-án, Mezőberényben kezdődött. Éppen a Vízkereszti Istentiszteletre hívott a berényi templom harangja, amikor is kezdetét vette a mezőberényi svábok meghurcoltatása. Ekkor indultak útnak azok a Gyulára tartó lovas fogatok, amelyeken a szovjet GPU által „összegyűjtött” 572 fő mezőberényi lakos ült. A Szovjetunió területére, "jóvátételi" kényszermunkára indították útnak őket. A szovjet tiszték nagy részben az 1941. évben történt népszámlálás következtében a magukat német nemzetiségűnek vallókat és a németes hangzású nevű magyar embereket gyűjtötték össze, ám a lovas kocsikon többen ültek olyanok is, akiknek nem volt köze a svábsághoz, kizárólag a fogolylétszámok kiegészítése indokolta, hogy ezeket az embereket is – erőszakkal – a kocsikra ültették, ahonnan már nem volt visszaút.

Az egyik lovas fogaton ült – lánytestvérével együtt – az ekkor még 17 éves Krattinger Magdolna is, aki 1944-ben Mezőberényben ismerte meg az éppen a 22. életévébe lépő, szintén mezőberényi Chovanyecz Pált. A fiatal embert a sorozások alkalmával – szívbetegsége miatt – alkalmatlannak találták a katonai szolgálatra, majd az 1944. december 21-én kihirdetett 0060. számú– jóvátételi munkára kötelező – parancs hatálya alól is mentesült, ezért ő Mezőberényben maradhatott volna. Ám a fiatal pár között kialakult ismeretség szerelmi kapoccsá fűződött, ezért Chovanyecz Pál kísérletet tett párja kimentésére, ám ez nem sikerült, így ő is az iskola épületében létesült gyűjtőtáborban kívánt maradni. Magdolna szülei viszont még ebben a helyzetben is feltételeket szabtak, hogy a pár együtt lehessen a fogság ideje alatt, ugyanis a lány édesapja – a kor erkölcsi normáit példázva – legalább polgári házasságkötéshez kötötte a Szovjetunióba történő "páros utazást".

„*Meg kell, hogy esküdjetek, hogy együtt tudjatok kimenni...*” – idézi édesapja szavait a ma 88 éves Chovanyecz Pálné Krattinger Magdolna. Majd elmondja, hogy a házasságkötő teremben állva „... *szegény édesanyám úgy sírt, mikor végignézett rajtam, eszébe jutott, hogy milyen menyasszony akartam lenni. Keserves volt, legnagyobb ellenségemnek sem kívánom.* A házasságkötésnél tanúként csupán egy rendőr és egy hivatalsegéd volt jelen. A násznap elmaradt...”

A friss házасokat – a kocsik Gyulára érkezése után –külön-külön vagonba helyezték el, így vette kezdetét a 23 napig tartó „nászút” a Sahti-i kényszer-

munkatáborba. (Sahti városa Gyulától 1969 km távolságra, a mai Oroszország Rosztov-i területén, Krasznodartól északra helyezkedik el.)

A szerelvény 1945. január 29-én érkezett meg Sahti-ba, ahol a házaspárokat is külön lágerben helyezték el, nem maradhattak együtt. A felsorakoztatás és a képességfelmérés következtében Chovanyecz Pál asztalos szakmájának köszönhetően a lágermunkások közé került, míg Magdolnának – gyenge testalkata miatt – a szénbánya felszínén végezhető munkafajtái közül a szénválogatás feladata jutott. Sorsuk jobbra fordulását csak a férj munkájának esetleges elismerésétől várhatták, ugyanis köztudott volt a magyar szakemberekről, hogy a malenkij robot ideje alatt a szovjet tisztok lakásaiban számtalan területen végeztek magas minőségű szakmai munkát, amit a szovjetek elismertek. A munkáért cserébe igyekeztek is kedvezni az illető foglyoknak.

Így történt ez Chovanyecz Pál esetében is, hisz a 8 órás műszakok alatt mindvégig asztalos munkát végzett a tisztok lakásaiban. Ennek köszönhetően, hogy felesége Magdolna viszonylag rövid idő után bekerülhetett a láger konyhájába, ahol ezt követően segédmunkásként dolgozott. Nagy öröm volt ez a házaspár számára, hiszen végre minden nap egymás mellé térhettek nyugovóra, hiszen Pál munkájának elismeréseként azt a kis épületet is megkapták lakóhelyül, amelyben a láger központi vízcsapja helyezkedett el. A barakkok magánya után a saját kis szoba megnyugvást adott a fiatal házaspárnak és a nők biológiai folyamatait befolyásoló hormonkezelések ellenére Magdolna rövid idő után máris kisgyermeket várhatott. A leendő szülők megőrültek a hírnek, hiszen abban a hitben voltak, hogy várandósságra való tekintettel legalább a leendő anya hazajöhet. Nem így történt, hisz Magdolna kilenc hónap elteltével Sahti-ban, a lágerben szülte meg gyermekét. A körülményekről Magdi néni számolt be:

- „[...] 1947. március 30-án reggel vittek volna a kórházba, de már idő nem volt rá, és akkor bent, abba a kis szobába szültem meg a lányomat. Volt ott egy felcser, egy orvos, és egy mezőberényi nő, mint írrok. Azok jöttek ki hozzám azon a napon, reggel. Rövid idővel ez után, mikor a bányanya dudálta az 5 órát, akkor született meg ő, akkor sírta el magát először, egyem meg a lelkit.

- Nehéz volt nagyon, már azért is nehéz volt, mert nagyon sokat sírtam miatta, hogy terhes lettem. Mondom, ha véletlenül betegszállítással haza akarnak hozni, a férjem meg Önként jött velem ki, és ő kint marad... Mert önként jött ki, nem kellett volna, hogy jöjjön. Ezért rengeteget szenvedtem. Önmagam viszont nem tudtam volna hazajönni, nem lett volna szívem ott hagyni Őt. De hála Istennek jóra lett minden.”

A szülést követő mindennapok is számos nehézséget és bonyodalmat tartogattak a család számára, ugyanis a gyermek táplálását nagyban befolyásolta,

hog az édesanya egyik melle begyulladt, amit rövidesen meg is operáltak a láger kórházában, így napról-napra csökkentek a gyermek életben maradási esélyei, ám ekkor jött az emberi összefogás és segítség:

- „A lágerben volt egy zöld kereszt, oda kellett vinni havonta egyszer a csecsemőket. Hárman voltak kisbabák a lágerben (mind Mezőberényiek) és akkor az ebédet onnan kaptuk. Az volt a szerencsénk, hogy a konyhán nagyon jó ismerősök voltak, két férfitestvér, akik tolmácsként is működtek, így ők a raktárból mindig tudtak adni hol ezt, hol azt, ruhaanyagot. Mindig volt, aki megvarrta a póljától kezdve a kis ingekig, kis ruhákig, mindenki segített, mindenki csinált valamit. – emlékezik Magdi néni.

- „A férjem is nagyon örült neki, hogy kislány lett, mert ő egyedüli fiú volt. Ám ideje nem volt neki velünk foglalkozni, mert reggeltől estig dolgoztak, nem úgy foglalkoztak akkor a gyerekekkel az apák, mint most.

Az édesanya betegségén kívül egyetlen komolyabb probléma érte az újszülött kislányt a kint eltöltött időszak alatt:

- „A körülmények okozták, hogy a kislányom elkapta a szamárköhögést, most is ha meg van fázva olyan csúnyán tud köhögni.”

A család életében a Sahti-ban eltöltött 31 hónapból 4 hónap időtartam esett a gyermek megszületését követő fogság időszakára, hiszen 1945 júliusában – Szabó Árpád kizsuga országgyűlési képviselő közbenjárását követően – 446 fő hazatérhetett a mezőberényiek közül. A négy hónapos csecsemő és a család hazatéréséről és a gyermek személyének reményt megtartó szerepéről Magdi néni a következőket mondta:

- „A hazafelé út nagyon-nagyon keserves volt, mindenki segített, amit csak tudott, ahányan voltunk, mindenkinek kedvence volt a lányom. Az volt a szerencse, hogy nyáron jöttünk haza, nem volt hideg, így nem fázott meg Magdika. Fontos elmondanom, hogy nagyon jó baba volt, mindig foglalkoztak vele, állandóan ment a játék a vagonban. Amikor megállt a szerelvény és kiengedtek bennünket, akkor hol az egyik, hol a másik vitte levegőzni.

- Magyarországon az első állomásunk Debrecen volt. Itt kaptunk 20 Forintot, és bizony ringybe-rongyba voltunk felöltözve, kinek éppen mi volt. 31 hónap után, hajnalban érkeztünk haza Mezőberénybe, tele volt az állomás környéke, rengetegen vártak bennünket, ám többen nem hittek a szemüknek, nem akarták elhinni, hogy hárman jöttünk haza. Volt, aki jó szemmel vette, volt, aki nem, de hála Istennek a család és mindenki örült. Nem volt leányálmom azt követő itthoni lét sem, hiszen se munkahely, semmi, és mégiscsak hárman voltunk. Megúsztuk Isten segítségével és most van egy nagyon okos lányom, aki most 68 éves, ő, mint pedagógus már nyugdíjas. A férjem viszont 1988 novemberében szívinfarktusban halt meg.

Magdi néni többek között büszkén mesélt arról is, hogy a lánya hogyan éli meg a mai napig ennek az eseménynek a jelentőségét, de elmondta azt is, hogy bizony nagyon sokáig nem mertek beszélni a történekről még neki sem:

- A lányom elég nehezen dolgozta fel ezeket a dolgokat, tudta ő, hallotta ő, csak éppen nyilvánosan nem beszélhettünk róla. Viszont a rendszerváltás után, mikor már tabuk nélkül lehetett beszélni az egész ügyről, akkorra már felnőtt nő lett Magdika, férjes asszony. Egyszerűen egészen 1990-ig nem lehetett ezzel foglalkozni.

- Ám a lányom később is mindent magába fojtott, csak már mikor nyugdíjba mentek és hazajöttek Párizsból, akkor kezdett ezzel a dologgal jobban foglalkozni. Ez a tevékenysége abban nyilvánult meg, hogy rengeteget segített a nyugdíj kiegészítésünk adminisztrációjában, mindenkinek intézte a sorsát, aki csak elment hozzá. Nagyon-nagyon sokat segített ebben a munkában és azóta is szívén viseli a mezőberényi svábok sorsát ő is, meg a férje is.

Magdi néni elfáradt az interjú alatt, ám hozzám intézett utolsó mondata ténylegesen összefoglalja, hogy miért is fontos, hogy feltárjuk a múltat és átadjuk azt az örökséget az utókornak, amelyet ezek ez emberek magukban őriznek a kényszermunkatáborok világából. Egyre kevesebben...

- Vallásos emberként bizony sokat gondoltam rá az elmúlt lassan 70 év alatt, hogy ami velünk történt, nagyban hasonlított a Szentcsalád sorsához. Viszont a fiatalság nem tud erről semmit sem. Pedig ez a valós történelem.

Halmi Sándorné: Életmesék

Este, amikor kihunynak a fények a házak ablakaiban, amikor csak az éjszaka lámpásai, a csillagok hunyorognak az égen, becsukom a szemem. Emlékek után kutatok. Emlékek után melyek úgy szövik be lelkem, mint a pókháló.

Az élet szigorú rendjében elvesztettem azokat az embereket, akik nagyon fontosak voltak számomra. Az idő múlása megérlelte a gondolatot, hogy emlékeim csokorba szedjem. A csokor néhány szálát - történetek formájában - szeretném megosztani azokkal, akik velem tartanak emlékeim felidézésében. Nem ígérek világgraszoló történeteket, csak egyszerű, szívből jövő gondolokat. Emlékezem szeretteimre, akik megtanítottak, hogy milyen gazdagok lehetünk, ha Szeretni tudunk, ha meglátjuk a mosolyokat és könnyeket egyaránt.

Kezdetek.

Réges-régen, a XIX. században élt egy juhász. Már nem volt fiatal. A juhokat 50 éve hajtotta ki minden reggel a legelőre, és vigyázott, hogy este hiánytalanul valamennyi visszakerüljön az uradalomba. Tizenegy éves volt, amikor már édesapjával ő is részese volt a hajnaltól estig tartó munkának. Feladata a karámok tisztán tartása volt. Azon az emlékezetes napon fáradtnak érezte magát.

Leült egy fa tövébe megpihenni. Szemébe húzta süvegét, és elgondolkodott az élet dolgain. Eszébe jutott, hogy sok évvel azelőtt, amikor még édesapja terelte a juhokat, egy késő délutánon a juhok és a juhász hűséges segítője egy komondor gazdátlanul tért vissza az uradalomba. Elindultak az Öreg juhász keresésére, és megtalálták egy fa tövében. Hátát fának támasztva, süvegét szemébe húzva aludta örök álmát. Gyakran jutott eszébe apja halála. Most arra gondolt, vele ez még nem történhet meg. Otthon hét gyermek várja. Felesége meghalt, legidősebb fia tizenhét éves, aki már parádés kocsis báró Perényi Zsigmond szolgálatában. Büszke volt erre a fiára. Okos volt, írni, olvasni tudott. A többi gyermek még egészen kicsi. Valami ilyesmi járhatott fejében, amíg várta, hogy ereje visszatérjen. Ezen a késő délutánon Szintén egy komondor terelte a juhokat az uradalomba. A legidősebb fiúnak összeszorult a szíve, rosszat sejtett. Tudta, hogy nagyapja évekkal ezelőtt hogyan szenderült örök álmra. Rossz érzésekkel szívében indult apja keresésére. Megtalálta egy fa tövében. Hátát fának támasztva, süvegét szemébe húzva aludta örök álmát. Ez a fa mennyi mindenről tudott volna mesélni. Sorsokról, sóhajokról, és talán soha meg nem valósult álmokról.

A tizenhét éves fiú családfővé lépett elő. Hat testvéréről kellett immár gondoskodni. Tizenkét éves öccse lépett apja nyomdokaiba, aki már sok mindent tudott a juhászat rejtelméről. Tízéves húga édesanyjuk halála óta főzött, mosott, ellátta a kisebbeket. Az újdonsült családfő fontosnak tartotta, hogy a gyerekek megtanuljanak írni, olvasni. Esténként ceruzával a kezükben ismerkedtek a betűk világával. A tizenhét éves családfő a nagyapám volt.

Teltek az évek és közben szerelmes lett. Beleszeretett a szintén cseléd nagyiba.

Könnyebb lett az élete, volt már lelkének másik fele, segítsége az árvák nevelésében. Nagyapám egy tavaszi vasárnapon éppen olyan hirtelen távozott, mint apja és nagyapja. Amikor az égen bárányfelhők suhannak, látni vélem őket.

Látom, ahogy terelgetik a nyáját, majd a felhőkből egy fess parádés kocsis csap a lovak közzé, hogy hintón röpítse lelke másik felét felhőről felhőre.

Összezendül két pohár.

Életem legszebb időszaka gyermekkorom volt. Az esti meghitt beszélgetések nagyszüleimmel, és édesanyámmal felejthetetlenek. Az ő meséik valóságos történeteket rejtettek. Egy ilyen valóságos történet a nagyapám és nagymamám szerelme, vagyis a parádés kocsis és a szobalány gyönyörű története.

Életük, sőt szüleik élete is egy gyönyörű kastélyban, báró Perényi Zsigmond és családja közelében zajlott. A történelemből ismert a Perényiek élete. Nagymamám úgy emlegette: „a szent korona öre”. Sokat mesélt az id. báró Perényi Zsigmondról is, az emlékéről, és arról hogy kívánságára soha nem zárták be a kastély vaskapuját, mert visszavárták. Sajnos az 1848-as szabadságharc egyik mártírja lett, és a kapu az ő emlékére örökre nyitva maradt.

A fiatal parádés kocsis szikár természetén jól mutatott az egyenruha. Sok lány szíve dobbant hevesebben a fess férfi láttán. Erőt sugárzó, büszke tekintete azonban átsuhant a szép lányok feje felett, mert szemével egyetlen nőt keresett, Annácskát. Az egyetlen, akinek láttán az ő szíve dobbant szaporábban. Gyakran vitte őt hintón úrnője társaságában. Sokáig csak lopva nézte a fiatal nőt. Csodálta gyönyörű kontyba fésült fekete haját, apró, törekeny természet, csilingelő hangját. Tetszett választékos beszéde és mosolya, mely ritkán húzódott meg szája szegletén. Ha ruhája nem különbözik úrnője öltözékétől, bárki gondolhatta volna hercegnőnek. Szemében végtelen szomorúság volt. A fiatal férfi érzéseit mélyen a szívében őrizte, hiszen még tekintetével is alig mertte követni a gyönyörű nőt. A férfi akkor 19 éves volt. Korát tekintve inkább fiatal suhanc, de az, hogy hat árván maradt testvéréről ő gondoskodott, férfitá edzette. A nő kecses termete és gyönyörű, de mindig szomorú arca láttán senki nem gondolta volna, hogy harminchárom éves, özvegy, és két gyermeke van. Lelkiismeret furdalással küzdött, mert gyakrabban gondolt a férfirra, mint szerette volna. Félték egymástól, a szívükben égő érzésektől. Egy ünnepség alkalmával a báró birtokán rengeteg vendég volt. A cselédek kora reggeltől késő estig szolgáltak, robotoltak. A nap végén azonban ők is asztalhoz ülhettek, ihattak a finom borból. Ezen az estén összezendült két pohár, és egy életre összekapcsolódott két szempár.

Gyakran téved tekintetem egy rózsaszínű, csipkézett szélű üvegcészére.

Szeretem a beszédes tárgyakat. Ennek a kis üvegcészének múltja van. Nagymamám féltve őrzött kincse volt, majd édesanyám dédelgette, mert nagymamámnak kedves volt. Most én őrzöm, mert mindkettőjüknek sokat jelentett. Elábrándozom, hogy ebből valamikor egy báró család tagjai ihattak illatos teát, vagy kávét. A nagymamám szervírozta fel és mosogatta el használat után a kecses csészét. Amikor a báró család még élő tagjai elhagyták a

kastélyt, szinte mindent maguk után hagyva, nagymamám ezt az egy csészét hozta el, és ereklyeként Őrizte.

Sok évtized telt el, és Édesanyám halála után én is ezt a tárgyat vettem el a szekrényéről. Lehet, hogy én nem méltóképpen őrzöm, mert bevallom, hogy nem tudtam ellenállni a kísértésnek, és egyszer teát ittam belőle. Becsuktam a szemem, mialatt kortyolgattam a teát visszamentem a múltba vagy száz évet. Láttam a nagymamát magas nyakú, csukott ruhájában, fehér csipkekötényben, és fekete kontyát csipkepánttal összefogva. Tenyerén tálcával, a lépcsőkön egyensúlyozva viszi az illatos teát. Aztán, amikor visszatér a konyhába, aggodó szemmel pillant piciny gyermekére, aki békésen alszik egy ruháskosárban. Lerakja egész napi terhét, és Annácska két karjába veszi az alvó kicsi Annácskát, és elindul a kastély szomszédságában lévő cselédházba, hogy nyugovóra térjen egy fárasztó nap után. A kicsi Annácska volt az édesanyám.

Füstbement álmok.

1945 őszén egy fiatal nő, bebegyolált gyermekkel a karján Szaporázta lépteit egy határ menti kis faluban, Kárpátalján. Hosszú utat tett meg idáig, és még hosszú út állt előtte. Kísérője unokafivére, az útjuk célja különböző. Az unokafivér Budapestre igyekszik továbbtanulás és munka reményében. A fiatal nő pedig nagyon fontos találkozóra egy heves megyei kis városba. Rég nem látott férje vár rá, aki a karján lévő gyermeküket még nem is látta. Késő délután lévén a nő és útítársa úgy gondolták, hogy az éjszakát rokonoknál töltik, és reggel indulnak tovább. A fiatal nő izgatott volt, nem tudott aludni. Az éjszaka magányában leperegtek előtte az elmúlt év eseményei. 1944 nyarán szerelem és esküvő. Alig néhány hétig tartó közös életük megszakadt, mert férjét, aki katona volt, állomáshelyéről ismeretlen helyre vezényelték. A búcsú pillanataiban megállapodtak, hogy férje otthonában fogja megvárni, míg párja életjelt ad, és hazatér. Hónapok teltek el anélkül, hogy bármilyen hír érkezett volna 1945 tavaszán megszületett gyermekük. Egyre jobban hiányzott az otthon melege, és ő alig 19 évesen gyermekével visszautazott szüleihez Kárpátaljára. Újabb hosszú hónapok teltek el, amikor végre 1945 őszén érkezett a hír, hogy férje hazatért.

Szíve hevesen dobogott. Holnap végre újra együtt. Lesz miről beszélgetni. Gondolataiból gyermeke nyöszörgése hozta vissza. Csupa tűz az egész teste, nehezen lélegzik. A falu orvosa csak lázcsillapítót tudott adni, más gyógyszer nem volt, pedig a tüdőgyulladásra gyógyszer kellett volna. Hajnalban indulás a vonathoz. A vonat azonban nem indult. Azon az éjszakán lezárták a határt Csap és Záhony között. Sok utas a tovább jutáshoz illegális utat választott. Többen jártak sikerrel ezen a hajnalon, így az unokafivér is. Ő azonban beteg

gyermekével nem kockáztatott. A fiatal nő az édesanyám volt, a gyermek a karján én. 1945-től 1955-ig Kárpátalja volt az otthonom. Nagyon nagy szegénység, de végtelen szeretet jellemezte gyermekkorom, melyből csak édesapám szeretete hiányzott. Többszöri próbálkozás ellenére nem sikerült a családegyesítés. Moszkva szabad utat adott, de Budapest nem engedélyezte a hazatérést. Hosszú téli estéken, amikor körbeültük a kályhát, a tűz táncoló fényénél ismertem meg történeteket őseim küzdelmes életéből. Nagyszüleim meséi nyomán elevenedtek meg előttem régi idők megfakult történetei, melyek megannyi emberi sorsot rejtettek.

„Csinos” csésze.

Gyermekkoromban nagyon szerettem a vasárnapokat. Ez volt az egyetlen nap, amikor édesanyám nem dolgozott a varrodában. A nap ünnepéhez tartozott, hogy reggel együtt kávéztunk. „Hozom a csinos csészét” mondtam ilyenkor lelkesen. A kávézás nekem azt jelentette, hogy egy kis kanál kávé sok tejecskével. A lényeg azonban az volt, hogy vasárnap az asztal fehér abrosszal volt leterítve, egy tálcán pedig az általam csinosnak nevezett ugyancsak fehér, de kék szegéllyel díszített porcelán csésze. Édesanyámmal szemben ülve kavargattam a kávé, és élveztem azt a ritka pillanatot, amikor egész heti mondandóm egyszerre zúdíthattam rá. A fehér, kék szegéllyel díszített csésze a „csinos” jelzöt azért kapta, mert az ünneplő ruhám fehér blúz és kék rakott szoknya volt. A vasárnap reggeli kávézás után mindig az következett, hogy „vedd fel a csinos ruhád, megyünk a templomba.” A kék-fehér szín ennél fogva nekem az ünnepet jelentette, és ezért a csak vasárnaponként használt csésze is a csinos jelzöt kapta.

Volt édesanyámnak egy nagyon szép selyem ruhája. Gyakran kérdeztem tőle, ha majd belenövök, nekem adja-e. Születésnapom közeledett. Bármilyen szegények is voltunk, azért valami meglepetést mindig kaptam. Ilyenkor előkerült a fehér abrossz, a porcelán készlet. Ez nem jelentette azt, hogy az étel is ünnepi volt. Előfordult, hogy csak egy tál hétköznapi étel került az asztalra ünnepi díszben. A szívem azonban ilyenkor ünneplőbe öltözött. Boldog voltam, hisz körülöttem voltak azok, akiket olyan nagyon szerettem. Azon a születésnapon valóban nagy volt a meglepetés. Édesanyám valamire való egyetlen ruháját átszabta a méretemre. Az örömöm leírhatatlan volt. A délutáni sétán büszkén parádéztam az új ruhában. Ennek ára az volt, hogy édesanyám egy kis olcsó karton ruhában lépkedett mellettem. Így is Ő volt a legszebb.

Édesanyám több mint 10 évvel ezelőtt, utolsó látogatásakor - mintha érezte volna - elhozta a két csészét alátétellel együtt. Mosolyogva nyújtotta át: „itt a

csinos csészéd, gyermekkorod emléke.” Azon az utolsó vasárnapon a csinos csészéből kávéztunk egymással szemben ülve, mint a régi szép időkben. Három hét múlva, karácsony előtt két nappal az angyalkákhoz költözött. Nem olyan régen portörölgetés közben véletlenül leejtettem a Csinos csésze egyikét. Összetört, és vele együtt egy kicsit a szívem is.

Csillagok.

Egy perzselő nyári nap végén ültünk a kis fehér ház lépcsőjén. Nagyszüleim az egész napi munka fáradalmait este, isten szabad ege alatt, a csillagok fényénél próbálták kipihenni. Mindig közjük furakodtam, és tettem fel kifoghatatlan kérdéseim. Nagyon érdekelték a csillagok, és kértem, hogy nagyapó most erről meséljen. Már szó szerint nem emlékszem sok évtized távlatában, de valami olyasmit mesélt, hogy minden embernek van egy csillaga, ha lelke jó és szíve tiszta. Úgy kell élnie, hogy tettei által érdemes legyen arra, hogy egyszer csillagként ragyogjon az égen. Már régen tudom a csillagok fényének tudományos magyarázatát. Mégis gyermekkorom meséi azok, amik irányítják és mozgatják szívem rugóját, ha felnézek a csillagos égre. Hideg téli éjszakán a csillagok fényesebben hunyorognak. Születésük és haláluk között eltelik néhány millió év. Ők is öregszenek és kihunynak. Amíg élnek, békét sugároznak az álmokkal teli éjszakákon. Hány és hány millió ember néz fel az égre? Talán csak azért, hogy a csillagsátor békéjéből megteremtse saját lelke békéjét. Ebben a békében keresi azt a lelket, mely lehet, hogy csillaggá változott. Keresem hát a csillagok között ma is a varázslatot. Azt a varázslatot, amit gyermekkoromban éreztem a kis fehér parasztház lépcsőjén. Keresem fényükben azokat, akiknek lelkük teszi még fényesebbé ragyogásukat. Nagyapó azt mondta „úgy kell élni, hogy tetteink által érdemesek legyünk arra, hogy egyszer majd csillagok legyünk. Azt nem mondta, hogy mikor mit kell tennünk. Sajnos ezt minden embernek magának kell tudnia. Még nem találták fel azt az iránytűt, amely az élet útjain adja meg a helyes irányt. Ezért előfordulhat, hogy elvétjük, majd újra kezdjük. Van, amikor zsákutcába érünk, és újra nekirugaszkodunk, hogy rátaláljunk a helyes útra. Sokszor várunk valami csodát, valami hangot, ami jelzi merre, hogyan tovább. Talán mégis létezik egy belső hang. Az élet nagy zajában ritkán halljuk meg. Nagyobbacska lányként gyakran kértem tanácsot. Nagyfi ilyenkor legtöbbször csak annyit mondott „hallgass a szívedre.” Meg kellett értenem, hogy tanácsot kérhetek, de a döntés az enyém. Ez lehet jó, vagy rossz, mindkettő következményeit én viselem mindig az idő az, ami igazolja döntésünk helyességét, vagy nyugtázzuk, „ezt megint elrontottam”. Nagyapó gyakran szólt rám: „ne siess, mert lehet, hogy fontos dolgok mellett rohansz el.” Sok évtized távlatából ma is hallom

tisztán a hangjukat, látom az arcukat. Igen, meg kell állnunk legalább egy rövid időre, csendet kell teremteni az élet nagy zajában, és ebben a csendben talán meghalljuk azt a belső hangot, „amit a szívünk diktál.”

Világgá megyek.

Minden gyermeknek van egy dackorszaka. Nagyszüleim ezt is csodálatosan tudták kezelni. Világgá megyek, mondtam egy nap, amikor valami sérelem ért. Már egyáltalán nem emlékezem, mi okozta felháborodásom, mi volt az, amiért erre az elhatározásra jutottam. Nagyszüleim megkérdezték, hogy hamuba sült pogácsa helyett nem vinnék-e magammal egy szelet lekváros kenyeret. Nem bánom, mondtam nagylelkűen. Vállamra akasztottam a kis vászon tarisznyát, bele tettem két almát, és kezemben a lekváros kenyérral elindultam a kapu felé. Nagyapó utánam szólt „a te helyedben én a kert felé venném az utam, arra sokkal szebb.” Nagyapónak igaza lehet gondoltam, mert utáltam az autókat, az autók zaját. Irányt változtattam és a kert felé indultam. A hatalmas kerten túli világ sem volt ismeretlen, ott terült el a kolhoz szántóföldje és egy gyümölcsös is, ahol nagyapó volt az éjjeliőr. Kis bizonytalanság után tovább indultam, mert hogy nézne az ki, hogy máris visszafordulok, mikor igenis világgá akarok menni, mert valamiért megszidtak, és nem is volt igazuk. Elértem a gyümölcsöst, és úgy éreztem el is fáradtam, le kell ülnöm egy fa alá. Ha már úgy is leültem, az almát is megeszem. Tudtam, hogy a gyümölcsösön túl egy forgalmas Út van, mert nagyapóval mindent bebarangoltunk a környéken.

Gondolkodóba estem, hogy arra autók is járnak, és lehet, hogy idegenekkel is találkozom. Nem baj, legalább útba igazítanak a világ vége felé, ha már egyszer elindultam. Töprengésemből, egy távolból felém rohanó kutya vetett véget. Amikor rájöttem, hogy ez az én Buksi kutyám, nagyon megörültem. Már kicsit félni kezdtem, mert nagyapó azt mondta, hogy az idegen kutyákban megbízni nem szabad.

Buksival úgy örültünk egymásnak, mintha máris a világ végéről jöttem volna. Gondoltam így már könnyebb lesz, mert persze hogy Buksi velem jön. Amikor elindultam Buksi visszafelé rohant. Ekkor feltűnt nagyapám. A kutya, mint egy eszement rohant hozzá, majd újra hozzám, nem fért a bőrébe. Nagyapó, amikor hallótávolságba ért, szólt Buksinak: „gyere Buksi, menjünk haza!” Futólag rám nézett, de csak annyit mondott, hogy jó utat, ha még mindig menni akarok. Mellékesen megjegyezte, hogy nagy vacsorára palacsintát süt. Nagy gondban voltam. Igazából nem is akartam már sehová menni, csak haza. Bizonytalanul tettem néhány lépést előre, amikor nagyapó utánam szólt: „Buksi azt csaholja, hogy már nem akarsz világgá menni, ha így van, gyere te

is haza.” Csak álltam tanácstalanul, a büszkeség csirája már ott volt a lelkemben. Buksi mintha észrevette volna vívódásom, hozzám rohant. Ezt egy jelnek vettem és elindultam a kutya után. Nagyapóhoz érve azt mondtam: „Buksi tényleg azt csaholja, hogy nekem is haza kell jönnöm.” Nagyapó mosolyogva nyújtotta kezét, és nagy tenyerében egy pillanat töredéke alatt eltűnt az én apró kezem. Megnyugodtam. Éreztem, már haza is értem.

Badéné.

Egy olyan történetet mesélek el, ami több mint hatvan éve nagyon mélyen az emlékeim között raktározódott el. Hogy mi hívta elő? Egy öreg, ráncos képű cigányasszony látványa. Az utcán batyuval a hátán bicegett, mintha csak az idő kereke hirtelen visszapergett volna több évtizedet. Gyermekkoromban ismertem egy cigányasszonyt, aki a város legvégén lakott. Talán nem volt idősebb hatvan évesnél, de az én szememben száz évesnek látszott. Gyakran vette nyakába a várost, és tudta melyik kapu előtt kell megállni, hogy bebozsátást nyerjen. Soha nem úgy állt meg, hogy koldult volna, hanem mindig azt kérdezte van-e munka, segíthet-e valamit. Ilyenkor nagyfi megkérdezte: „éhes vagy-e Badéné?” Persze, hogy mindig éhes volt az istenadta. Gyakran előfordult, hogy nekünk sem volt elég ennivalónk, de Badénének mindig jutott egy szelet fekete kenyér, vagy egy kis zöldség a kertből. Ilyenkor fogatlan szája mosolyra húzódott, és hálálkodva elment. Ha kint voltam a kapu előtt, már az utca végéről láttam, hogy ő jön. Könnyű volt felismerni, mert annyi sok szoknya egy cigányasszonyon sem volt. Mondtam is egyszer nagyinak, hogy szegény Badénének biztos még szekrénye sincs, azért veszi fel az összes szoknyáját. Amiről aztán végképp tudni lehetett, hogy ő közeledik, iszonyatos bűdös pipafüst volt, ami előbb ért oda, mint ő. Egy alkalommal, amikor nagyival a piacra mentünk, véletlenül rosszul zárta be a kaput. Senki nem volt otthon. Badéné éppen abban az időben portyázott arra. Mikor hazaértünk a kapu előtt ült a földön, és már messziről kiabált, hogy „Őrzöm a házat, mert nyitva volt a kapu.” Az akkori Buksi kutya (mert egy kivételével minden kutyánk Buksi névre hallgatott), olyan szelíd volt, hogy a tolvajt alighanem hellyel kínálta volna. Nagyfi nyugodt volt. Tudta, hogy a ráncos képű cigányasszony még ráncosabb keze semmihez sem nyúlt. Badénének ünnep volt, ha nagyapám nagyritkán megkínálta egy pohár borral. Ilyenkor volt csak igazi hálálkodás.

Miután Magyarországra jöttünk, már csak nyaranta láttam Badénét. Nagyfi mesélte, hogy egy alkalommal beállított hozzá egy lábassal mondván, hogy „hoztam egy kis jó tyúkhúsleveszt” Mikor nagyfi szabadkozott gyorsan hozzátette: „nem loptam a tyúkot, padlást tapasztottam érte.” A következő nyáron

Édesanyám egy nagyon csicsás kendőt vett a piacon, és elvittük Badénénak. Amikor megkapta, az eltelt időben csak szaporodott ráncok egyenként keltek önálló táncra összetöpörödött arcán. Végiglobogtatta a városban, mindenkinek elmondva kitől kapta kincsét. Ez az öreg cigányasszony is emlékeim része, és előhívásához nem kellett más, mint egy XXI. századi öreg cigányasszony, akin nem volt sok szoknya, nem volt pipa a szájában, de ránc ugyanannyi volt az arcán, mint annak idején Badéné ábrázatán. Nem tudom, hogy a szíve ugyanolyan hatalmas és tiszta volt-e. Azt hiszem nem, mert nagyon csúnyán beszélt a mellette kullogó kisfiúval, aki valószínű az unokája lehetett.

Emlékeim életre keltek, és egy pillanatra újra láttam Badénét. Ráncos fekete arcából és mélyfekete szeméből szikrázó hóként világított a lelke.

Első nap az iskolában.

Elérkezett a nyár, ami egy kicsit különbözött az addigi nyaraktól. 1952-t írunk, iskolába készültem. Már a tudat is büszkeséggel töltött el. Boldog várakozással színeztem ki minden pillanatot, amikor majd iskolapadba ülök. Bár néhány betűt ismertem, de nem tudtam olvasni. Viszont Petőfi verseit úgy fújtam, mintha már régen koptatnám az iskola padját. Ismertem az Apostol című remekművet, és esténként, amikor édesanyám egy-egy részletet felolvassott, könnyekkel kísérem Szilveszter sorsát. Édesanyám asztalán két könyv volt. Az egyik a biblia, a másik egy Petőfi kötet. Nagyapóval ültünk az udvaron, és porba rajzoltuk a betűket. Nagyapó azt mondta, hogy kinyílik előttem egy csodálatos világ, és gyönyörű dolgokat fogok tanulni. Örömmel tanultam, és nagyon hamar megtanultam olvasni. Sok évvel a hátam mögött mégis azt mondom, hogy édesanyám és nagyszüleim végtelen szeretetükkel és bölcsességükkel készítettek fel a nagybetűs életre. Az iskolakezdésre tekintettel kaptam meg életem első téli kabátját. Addig télen egy nagy kötött kendőbe bugyoláltak, átkötötték a derekamra, be voltam csomagolva, mint egy szaloncukor. Hatalmas örömet jelentett, hogy már nekem is van „igazi” kabátom. Az iskolától elég távol laktunk. Természetesen kísérni akartak, én pedig ezt nem akartam. Aki iskolás, az már nagylány, ezt a csúfságot nem tehetik meg velem - gondoltam. Még ha csak ehhez ragaszkodtam volna! Szeptember első napjaiban még hétágra sütött a nap, de én fel akartam venni a téli kabátot. Ebből nem engedtem. Nagyszüleim összenéztek, de nem szóltak. Elindultam az iskolába az akkori idők iskolatáskájával, melynek az elején és az oldalán is hatalmas csat volt. Benne egy nehéz, fából készült rolós tolltartó. Akkor még a tolltartóban ceruza és fából készült tollszár volt, ami egy tollhegyben végződött. A nehéz táská és a téli kabát megtette hatását. Folyt rólam a víz. Beléptem az iskola kapuján kabátba burkolózva. Ahogy körülnéztem igen csak

büszke voltam, mert arra gondoltam senkinek nincs kabátja csak nekem. Délutánra egy kicsit átértékeltem a helyzetet. Hazaérve nagyszüleim megkérdezték, hogy a többi gyerekeknek is volt-e ilyen szép kabátja, vagy csak nekem. Nagyon halkán válaszoltam, hogy nem tudom, mert mindenkin csak pulóver volt. Nem értettem nagyszüleim miért mosolyognak. Másnap reggel, amikor indulás előtt megkérdezték, hogy hozzák-e a kabátot, nem ragaszkodtam hozzá. Nem ragaszkodtam ahhoz sem, hogy egyedül induljak el. Amikor nagyapó megkérdezte, hogy „kis unokám, ma sem akarod, hogy elkísérjelek?“, valami olyasmit válaszoltam, hogy ha nagyon szeretnéd, elkísérhetsz, és a táskám is hozhatod. Nagyszüleim úgy élnek emlékeimben, hogy semmit sem erőltettek rám, inkább hagyták, hogy megtapasztaljam hátrányait annak, amihez olyan konokul, önfejlően tudtam ragaszkodni. Később fény derült arra is, hogy azon az első reggelen, amikor iskolás lettem, volt kísérőm. Tisztas távolból, az utca másik oldalán jött nagyapó, aki figyelemmel kísérte lépteim. Ma is sokszor érzem, hogy vigyáznak rám, figyelik olykor botladozó lépteim. Életem során, amikor elgyengültem és „földre pottyantam” igyekeztem gyorsan talpra szökkenni, mert tudtam, ők is ezt tennék, és tették nehéz, példás életük során. Drágáim! Mindent köszönök!

Törött fésű.

Gyermekkoromban minden évben igazi Ünnepe volt, ha valaki születésnapjához érkezett. Az én ajándékom szeretteimnek mindig rajzok, színes papírból kivágott figurák voltak. Amikor iskolás lettem nagy ritkán kaptam néhány kopejkát (akkori aprópénz), hogy vegyek cukorkát. Persze két-három darabot, mert abban az időben nem 10 dkg-ot vettünk, esetleg egy dobozzal, hanem két-három szemet. Nagyapó születésnapja közeledett. Szerettem volna megajándékozni őt valamivel, ami nem rajz, nem papírfigura. Ó! Hát egyszerű, gondoltam. Mostantól a kopejkákat félreteszem, nem veszek cukorkát, és nagyapó ajándékot kap. A kopejkákból nagy vagyont nem gyűjtöttem. Egy fésűre futotta, nagyon tetszett, mert tokban volt, és ettől különlegesnek számított. A várva- várt napon boldogan álltam nagyapó elé a kis ajándékkal, és jó kívánságaimmal. Nagyapó magához ölelt, két karjába emelt és megkérdezte: „honnan volt pénzed?” „Hát nem vettem cukorkát és összeraktam” — válaszoltam büszkén. Nem értettem a könnytől csillogó szemeket, de megnyugodtam, mert a könnyek mellett a száj szegletén ott volt a mosoly. Amikor sok-sok évvel később azon a tavaszi vasárnapon nagyapa örök álmra szenderült, a fésű a párnája alatt volt. Törötten ugyan, de létezett. Pedig akkor eltel már közel két évtized. A temetés után a fésűt magamhoz vettem, mint egy kincset. Teltek az évek, a szülői házból elkerültem. Egy alkalommal,

édesanyám halála után a szobájában aludtam. Mint már annyiszor kinyitottam kis szekrényének egy fiókját. Már addig is találtam benne kincseket. Most egy dobozka került a kezembe. Felnyitottam és egy törött fésűt pillantottam meg. Olyan boldogság töltötte el lelkem, mintha felbecsülhetetlen gyémántot találtam volna. Most újra itt van nálam a több, mint hatvan éves fésű. Öröm tovább, és benne öröm nagyapó érintését.

A vonat elindul.

A Kárpátalján töltött évek, életem első tíz éve meghatározó egész életemre. A szeretet mely körülvelt, nagyszüleim tanításai felejthetetlenek. 1955-ben már lehetővé vált, hogy Magyarországról érkező meghívó levél birtokában engedélyeztek 30 napos tartózkodást a határ másik oldalán. Élve a lehetőséggel 1955 őszén kerek tíz év késéssel elindult a vonat Csapról a Tisza-hídon át hazám felé. Tíz év telt el azóta, hogy azon a hajnalon, amikor lezárták a határt édesanyám visszafordult velem nagyszüleimhez. Az unokafivér meghívására, akinek akkor sikerült átjutni a határon, indultunk most Magyarországra. Az első magyar állomás Záhony. Egy tíz éves gyermek kíváncsiságával mértem fel az édesanyámtól és nagyszüleimtől oly sokszor hallott „magyar föld” első benyomásait. Kissé csalódott voltam, hisz a az emberek ugyanolyanok, az állomás sem különbözik a megszokottól. De mégis! Mindenütt magyar szót hallok. Édesanyám sírt. Akkor nem értettem miért. Az emlékek hatására ma már én is sírok. Emlékszem akkor ott a vonaton arra gondoltam, milyen kár, hogy édesapám nem fog várni. Ünnepek számított, amikor édesapámtól levél érkezett. Ezek a levelek öt év után elmaradtak. Állandó kérdéseimre, hogy miért nem ír, édesanyám egy kegyes hazugságot talált ki. Nem akarta elmondani, hogy édesapád mást szeret, már nem vár bennünket. Ezért azt mondta: „az angyalokhoz költözött, onnan vigyáz rád.”

Amikor a vonat beérkezett a Nyugati pályaudvarra, egyszerre szerettem volna látni mindent. Az állomáson édesanyám unokafivére és felesége várt bennünket. Az unokafivér tíz év alatt egyetemet végzet és a GANZ-MAVAG főmérnöke lett. A 30 napos pesti tartózkodás alatt sikerült meghosszabbítani a tartózkodási engedélyt, és egy budapesti iskola 4. osztályában folytattam tanulmányaim.

Gyermekként továbbra is kerestem a különbséget addigi és új életem között. Megrázó élmény volt egy iskolai ünnepségen hallani a magyar himnuszt. Döbbenet néztem körül, hogy ezt itt lehet? A Himnusz minden sorát ismerem, és egyre bátrabban énekeltem a többiekkel. Édesanyám tanított meg rá a kárpátaljai téli estéken és mindig szomorúan tette hozzá: „nagyon fontos tudnod, hogy te magyar vagy.” Magyarországon láttam és ettem először fehér

kenyeret, és csodálkoztam, hogy minden üzletben van csokoládé és minden, amiről addig csak álmodtam. Számomra legfontosabb mégis egész évben az volt, hogy nyáron három hetet nagyszüleimnél, gyermekkorom színhelyén tölthetek. Honvágyam volt. Nagyszüleim szeretetét semmi sem pótolta.

Karácsonyi emlékek.

A karácsony gyermekkorom legemlékezetesebb ünnepe. Számomra egy mesevilág volt, egy gyönyörű mese, melyet szerettem varázsolni gazdaggá egy szegény világban.

Karácsony. Illatok, sejtelmes várakozás, táncoló fényű gyertyák. Az ünnep előtti álmodozás nagymamám kényelmes székében kedvenc időtöltésem volt. Bámultam a kályhában a vidáman pattogó tüzet, vagy csodáltam az ablakon túli hópelyhes világot. Képzetelemben az angyalkák most éppen az én levelem olvassák, hogy mit is szeretnék a Jézuskától. Ma is hallom nagyapám hangját, hogy a Jézuskától csak egy dolgot szabad kérni, mert ő is szegény akárcsak mi.

Igyekeztem mindig Szerény lenni, de azon a karácsonyon egy csizmát szerettem volna. Kék színűt, és posztóból legyen, éppen olyat, mint a szomszéd Szonjájé.

Eljött a karácsony délután. Nagyapám szánkózni vitt. Fergeteges jó kedvünk volt. Kergetőztünk, meghemperegtünk a pihe-puha hóban. Mikor haz értünk az ünnepi asztal terítve volt, díszítve kis fenyőgallyakkal. A vaníliaillat keveredett a fenyő illatával, és ez varázslatossá tette a szegényes kis szobát. Az ablak alatt várt a fenyőfa. Mindig együtt díszítettük, hiszen az ünnep előtti napokban közösen, saját kezűleg készítettük a díszeket, ezzel segítve az angyalkáknak, akiknek karácsony előtt nagyon sok dolguk volt. Az ezüstpapírba csomagolt diótól, a színes krepp papírból készített díszek sokaságán át az almáig, minden megtalálható volt a fán. Buksi kutya idegen érkezését jelezte. Betlehemesek jöttek. „Áldás, békesség!” köszöntek a pásztorok és bejöttek a konyhába. Tágra nyílt szemmel néztem őket. Szúr volt rajtuk, bárányszőr sűveg a fejükön, tarisznya a vállukon. Hozták a kis betlehemet a jászollal, a benne lévő szent családdal és a betlehemi állatokkal. Kis műsorukat, éneküket lelkesen tapsoltam meg a jó meleg kemence tetejéről. Fizetségképen nagyapó borral kínálta őket, nagy pedig tarisznyájukba csúsztatott néhány mákos kiflit, és már indultak is a pásztorok a következő házba. Végre asztalhoz ülhetünk. De nicsak! A fa alatt egy fagyönggyel díszített csomag. Amíg a betlehemesek játékát néztem, itt járt a Jézuska. A csomagban a hön áhított halina csizma! Édesanyám, és nagyszüleim szemeiben ott csillogott a könnyes öröm, amit boldogságom látványa csalt szemükbe. Ma már tudom, hogy azért az

egy pár csizmáért nagyapó a környék összes orosz portáján favágást és egyéb munkát vállalt. Vacsora előtt mindig elénekeltük a menyből az angyalt, vacsora után pedig karácsonyi dalok sokaságával folytattuk. Az éjféλι mise sem maradhatott el. A templomba menet ropogott a hó a lábunk alatt. Az út szélén hatalmas hóbuckák, amik egész télen megmaradtak. A meseszerű apró ablakos kis házak eresztét díszítő, kövérré hízott jégcsapokat csodáltam, és boldog voltam.

1955 karácsonyát, az elsőt nagyszüleimről távol, Budapesten rokonoknál töltöttük. Szent este délutánján sétálni indultunk édesanyámmal és vendéglátóink két kisfiával. Csodálkozva néztem a kirakatokat, Budapest késő délutáni fényeit. Szép volt, soha nem láttam ilyet. A kirakatokban csokoládék százai és egyéb finomságok. Ezek valóságosak voltak, nem pedig csak díszek fából, mint Kárpátalján. A boltokban fehér kenyér és kalács és nem csak azért, mert ünnep volt. Eszembe jutott az én kis kárpátaljai városom. Úgy éreztem Budapest valamennyi szépségéről, és kirakatáról lemondanék, ha most a kis város macskaköves utcáit járhatnám. Esett a hó, és úgy éreztem, hogy most a hópihék sem olyan vidámak, mint otthon. Itt sehol nincsenek jégcsapok. Hiányoztak a kis piros bádogtetős házacsok, ahonnan a pici ablakokon át gyertyák fényei szűrődtek ki, Nagyon hiányoztak nagyszüleim.

Hosszú séta után visszatértünk vendéglátóinkhoz, ahol készen állt a karácsonyfa. Tele fényesebbnél fényesebb üveggömbökkel, ezüstszállal, szaloncukorral. Az első karácsonyfa életemben, amit nem mi díszítettünk sajátkészítésű díszekkel. A könnyeim megállíthatatlanul peregtek. Senki sem értette miért, csak édesanyám. Az én szívemben megkondult egy kisharang, mely túlharsogta a lemezről szóló mennyből az angyalt. Felnőtt koromra a karácsonyok fájdalommal telítődnek. Egy karácsony előtti időszakban vesztettem el édesanyám. Két karom öleléséből szállt lelke az angyalkákhoz.

Nem sokkal utána karácsony napján férjem szintén két karom ölelésében szenderült örök álmra. Az élet megtanított befelé sírni. Már tudom, sokféle könny létezik. Lelkünk húrjai egy rezdülésre muzsikálni kezdenek. Mi tudjuk csak, hogy szívünk legmélyén milyen muzsika szól, örömszene, vagy gyászinduló.

A vén diófa

A hatalmas diófa alatt kellemesen hűvös volt nyáron. Szerettem nézni, ahogy az égen a gomolyfelhők kergették egymást. Szelíd szellő mozgatta a fa leveleit és libbentette meg az asztal virágmintás terítőjét. Tavasztól őszig ez a hely volt az, ahol szívesen időztem gyermekkoromban is. Itt rajzoltam a papírba bákat, majd ollóval kivágtam őket, és naphosszat terveztem rájuk a szebbnél

szébb ruhákat ugyancsak papírból. Később, ahogy cseperedtem, a papírbabákat felváltották a könyvek. Az idő múlásával itt szövögettem első szerelmes álmaim. Vasárnaponként itt ültünk le beszélgetni, pihenni. Mint ahogyan télen a kályha körül ülve, nyáron a diófa alatt hallgattam nagyszüleim életmeséit. Például azt is, hogy a diófát nagyapám akkor ültette, amikor összekötötték életüket nagyival, ez 1920-ban történt. Mikor Magyarországra jöttünk, még ez a diófa is hiányzott. Most néhány napja voltam újra itt, és a szívem nyugtalan volt. Nagyszüleim nagyon megöregedtek. Ott ültünk valamennyien a diófa alatt. Megkérdeztem, hogy mi lenne, ha ők is utánunk jönnének Magyarországra. Nagyapó rám nézett és azt kérdezte: „Mit gondolsz, ha ezt a diófát átültetnék máshová, más földre túlélné?” Úgy érezték, ahol leélték az életüket, ott akarják aludni örök álmukat is. Sokszor jut eszembe, hogy életemnek egy töredék idejét éltem Kárpátalján. Mégis a legszebb emlékek oda kötnek. Mintha minden szép, és említésre méltó dolog színhelye ott lenne abban a kis városban, a diófa alatt, a Tiszánál, az iskolában. Még az első kis szerelmek is oda kötnek, ott szövődtek. A mai napig abból a szeretetből, azokból az emlékekből táplálkozik lelkem. Életem első tíz évében egy életre szóló szépséget gyűjtöttem. Ahogy telnek az évek, gyakran gondolok arra, hogy az életben mennyi csoda mellett elrohanunk. Furcsa arra gondolni, hogy ha egyszer majd nem leszünk, a csodák akkor is megmaradnak. Szeretteim, akik már nincsenek, nem érzik a nap cirógatását, igaz már a fájdalmat sem. Lelkük azonban remélem, érzi a szeretetet, amit mi adni tudunk az emlékek ápolásával. Ez életben tartja őket addig, amíg mi is a végállomásra érünk. Aztán talán találkozunk...?

Utolsó találkozás.

Végre eljött újra a nyár. A nyár mely nekem azt a boldogságot jelentette, hogy 2-3 hetet nagyszüleimmel töltöttem. A szívem majd kiugrott, amikor a vonat lépésben haladt át a Tisza hídon, elhagyva Záhonyt. Tudtam, már nagyapa vár és nemsokára magához ölel. Így volt ez minden évben, amikor nyárra gyermekkorom színhelyére utaztunk édesanyámmal és kis öcsémmel. Amikor a vonat begördült az állomásra, még csak messziről láthattuk egymást. Egy hatalmas üvegajtó mögött állt ő, és míg át nem estünk a vámvizsgálaton, nem találkozhattunk. Ezen a nyáron, amikor megláttam, összeszorult a szívem. Egy év alatt éveket öregedett. Mikor végre megölelhattük egymást, csodálkozva néztem botját, amire támaszkodott. Szemeiben láttam, mintha egész elveszett ifjúságát siratná. Hófehér haja homlokába lógott, ahogy lehajolt, hogy szabad kezével a csomagom után nyúljon. Nem adtam oda, de kezem a szabad kezébe csúsztattam, és mint a régi időkben, újra gyermek

lettem. Elszaladt az a néhány hét, és mi felkerestük minden régi kedvenc helyünket, ahová emlékek fűztek.

Amikor eljött a búcsú napja, nagyapót nem lehetett rávenni, hogy maradjon otthon, ne kísérfen bennünket egészen a határf. Ő jött botjával fáradhatatlanul.

Az elválás soha nem volt ilyen nehéz. Felszálltunk a vonatra, ő újra a hatalmas üvegajtó mögött állt. Búcsút intettünk egymásnak, könnycsepp gördült végf az arcunkon. Éreztem, utoljára látom ott az ajtó mögött. A következű találkozásunk néhány hónappal később szomorú volt, utolsó útjára kísértük.

Húsvét után történt, hogy nagyapa itt hagyott bennünket. Megéreztem a halálát.

Egy vasárnap hajnalon édesanyám felébresztett, mert álmomban sírtam. „Rosszat álmodtál kicsim?” kérdezte édesanyám. Igen. Nagyapa nincs többé. Átölelve nyugtatott, hogy ez csak rossz álmom, aludjak tovább. Délben érkezett a távifat, hogy nagyapó hajnalban örökre elaludt. Néhány nap múlva újra utaztunk. Mennyire más volt ez az utazás! Már tudtuk, hogy nagyapó nem vár a határ másik oldalán, nem integet az üvegajtó mögöl. Eszembe jutottak a régi húsvétfok. Nagyapával a kertben ültünk. Kedvenc fűzfánk alatt arról beszélgettünk, hogy az évek óta visszajáró fecskepár megérkezett az ereszf alá rakott fészekbe. Imádtam ezeket a beszélgetéseket. Becsuktam a szemem, és magam előtt láttam az éppen zöldülű fákat, éreztem az ágak közt átszűrűdű nap simogató sugarait. Nagyapa mesélt a húsvétról is. Szerettem ezt az ünnepet. Ez az ünnep nekem a fehér kalácsot is jelentette. Az év többi napján fekete kenyeret ettünk, és néha abból is kevés volt. Soha nem felejttem el azt a gömbölyű kalácsot, amit fonott kereszttel díszített nagymamám, ez a finomság volt a pászka. Húsvét vasárnap reggelén kosárba raktuk a kalácsot, mellé sonkát, kolbászt, tojást, nagyapó kedvéért egy üveg bort, majd ezt letakartuk fehér csipketerítűvel. Ünneplűbe öltözve vittük a templomkertbe megszentelni. Ezeknek a húsvétfoknak hangulatát, illatát ma is érzem. Akkor ott a vonaton a határ felé közeledve átéltem ennek az ünnepfnek az örömfét, és visszatérve a jelenbe, szomorúságom annál nagyobb volt. A fájdalmas nap végén leültünk az asztalhoz, de egy székf üresen maradt. Azóta is gyakran ülök le egy képzeletbeli asztalhoz, és egyre több az üres székf. A szomorú emlékezés közben azon az estén a régi otthon régi almárfiumából előkerült egy kis darab kalács, ami emlékeztetett az egy hétfel azelőtti húsvétra. Akkor ettem utoljára a nagymama által sütfűt pászkából, mert nemsokára ő is követte nagyapót. Az utolsó szelet kalács minden morzsáját egy-egy könnycsepp kísérte. Azt mondják életünk egy könyvf, melynek lapjai mindenfolyamatosan telnek, - minden nap, minden órában és minden percben történik valami. Senki sem tudja, melyfk lap az utolsó, amin csak egyetlen szó jelenfk meg: VÉGE.

Ne siettesd az időt, mert úgy is rohan.

Az idő valóban nem áll meg. Az egykori pici lány, aki én voltam nagylánnyá cseperedett. Fájdalmak közepette éltem meg a felnőtt kort. Örök álmodozó maradtam. Sokszor bástyáztam körbe magam a bizalmatlanság falával, de ezeken mindig áttört egy hatalmasabb erő, a szeretet. Sok évtized után ma is ott talál menedéket lelkem a valóságos világgal szemben, ahol gyermek voltam. Amikor nagyon régen annyira szerettem volna siettetni az időt, felnőtt akartam lenni, nem értettem, miért hallottam azt, hogy „ne siettesd az időt, mert úgy is rohan.” Még, hogy rohan! Hiszen olyan régen járok iskolába, és még mindig mennyit kell! Nem értettem miért lenne jó az öregeknek, ha meg tudnák állítani az idő múlását. Eljött a várva várt felnőttkor, és még mindig azt szerettem volna, ha az idő gyorsabban telne. Csak legalább három évesek legyenek a gyermekeim, hogy meg tudják mondani, mi fáj. Eltelt egy kis idő, és megértettem, miért mondják a felnőttek „kis gyerek, kis gond, nagy gyerek nagy gond”. Egyszer aztán szívembe markolt a felismerés - édesanyám megöregedett. Azt hiszem, akkor éreztem először, hogy jó lenne az időt megállítani. Az idő azonban nem állt meg. Nagymama lettem, és szerettem „előre mentek.” Már gyakran előfordul, hogy egy mondat félbeszakad -, mit is akartam mondani?

Azt hiszem csak azt akartam mondani, ne siettesd az időt, mert úgy is rohan.

Hegedűs Dorina: A varázslatos könyv

Egyszer volt, hol nem volt, a könyvek világán túl, az olvasás birodalmán is túl az internet világában élt egy kisfiú, akit Bendegúznak hívtak. Hatalmas gesztenye barna szeme messziről csillogott és az arcán található szeplőinél csak a haja volt vörösebb. Kiskutyáját Céklának nevezett el.

Ez a kisfiú folyton számítógépezett amint haza ért az iskolából. Cékla sokszor oda akart ülni a gyerek ölébe, de ő mindig elküldte. A szülei már nagyon aggódtak, és mindig mondák neki, hogy olvasson, és játsszon a kiskutyájával, de hiába, mert a Bendegúz nem szerette a könyveket és nem is akart játszani Céklával sem.

Egyik nap boldogan rohant haza az iskolából, beszaladt a szobájába és megnyomta a bekapcsoló gombot, de a számítógép nem indult el. Mindenhol próbálta elindítani, de hiába, mert a gép nem csinált semmit. Ez bizonyára azért lehetett, mert elromlott valami a gépezetben. Ott ült és nézte a fekete képernyőt és borzasztóan unatkozott. A szülei többször ajánlották, hogy olvasson, de a kisfiú mindig azt a választ adta, hogy nincs kedve. Teltek múltak a percek, míg végül beleegyezett, hogy elolvassa az első oldalt, de ha

nem tetszik, abba fogja hagyni. Bele kezdett a könyvbe, de lerakta azzal, hogy neki ez nem elég izgalmas. Hiába teltek múltak a napok a számítógép még mindig nem működött így továbbra sem tudott játszani. De talán ez nem is volt akkora probléma, mert a kislány legbelül nagyon is érdekelte a könyv folytatása. Már annyira furdalta az oldalát a kíváncsiság, hogy amikor haza ért az iskolából folytatta a könyvet. A szülei mosolyogva figyelték, ahogy olvas. Cékla kiskutyája is oda ment hozzá, felugrott a gyermek ölébe és Bendegúz elkezdte simogatni, amit nagyon élveztek mindketten.

A történetnek itt még nincs vége, nehogy azt hidd. Másnap elment Bendegúz az iskolába, és elújságolja a barátainak, hogy milyen jó könyvet olvasott. Elkezdte mesélni a történetét a gyerekeknek, de kicsúfolták Őt, az olvasás miatt. De Bendegúzt, ez nem érdekelte, hanem tovább győzködte az osztályt, hogy legalább a könyv tartalmát had mesélje el. Végül beleegyeztek, és Bendegúz belekezdett a történetbe. A könyv a sárkányokról szólt, akik megmenetik a világot. Senkinek sem keltette fel az érdeklődését, legalább is úgy tűnt. A kislány kicsit szomorúsan, de egyben vidáman is ment haza, mert tudta, hogy megtudja az izgalmas sárkányos könyv folytatását.

Másnap viszont nagyon jó kedvre derült, amikor többen oda mentek a hozzá, hogy őket is érdekelné a könyv. Bendegúz elkezdte mesélni a 7 fős kis csapatának a könyv folytatását. Meghallotta ezt pár olyan gyerek, akiknek a könyv még mindig nem nyerte el tetszésüket és elkezdtek csúfolni őket. Ahogy teltek a hetek, a könyv egyre több gyermeknek kezdett tetszeni.

Egy szép derült napom Bendegúz egy óriási plakátot vett észre az iskola folyosóján. Egy kvíz játékot hirdetett, arról a sárkányos könyvről, amit ő és jó pár osztálytársa elkezdett olvasni. Arra gondolt, hogy benevez a vetélkedőre és gyorsan szólt az osztálytársainak is. Talált magának 5 remek csapattársat, Annát, Zsoltit, Klárit, Petit és Lilit. A verseny időpontját péntekre tűzték ki. A gyermekek már alig bírtak magukkal annyira várták a kvíz játékot, míg a többi osztálytársai annál kevésbé, mert nem akartak szurkolni és nem is érdekelte őket a könyv.

Végre eljött a várva várt nap a kvízzjáték időpontja. Bendegúz és csapata nagyon ügyesen teljesített minden fordulóban, pedig egy igazán tehetséges csapattal kellett versenyezniük. Elérkezett a döntő pillanata, az utolsó mindent eldöntő kérdés. Az állás egyenlő volt, mindkét csapat 8 pontot szerzett. Egy nagyon nehezen megválaszolható kérdést kaptak, amin sokat kellett gondolkozni, és sajnos nem is tudták a választ. Ekkor hirtelen a közönség sorából mintha susmorgás hallatszódnak volna. Először azt hitték valakik egymással beszélnek. De nem, Bendegúz csapatának súgott egy lány, akinek a leginkább nem tetszett a könyv.

A helyes megfejtést mondta, amivel megnyerték a versenyt Mindenki nagyon örült ugrándoztak, visítotztak. Majd Bendegúz oda ment a lányhoz és megkérdezte, hogy honnan tudta a helyes megfejtést. A lány bevallotta, hogy igazából nagyon tetszett neki a sárkányos könyv, csak félt, hogy a többiek kicsúfolják, ezért tartotta titokban, hogy Ő is elolvasta. Történetünk végén kiderült, hogy mindenki a másíknak akart csak megfelelni és nem azt csinálta, amit ő maga szeretett volna.

Holló Debóra: Származásom

Európában háború készülődött. Oroszországban is nagy változások mentek végre.

A cár szolgálatában lévő fehér hadsereget a vörös hadsereg megdöntötte. A cárt és családját elfogták és kivégezték. A katonáinak menekülniük kellett. Akit elfogtak, az veszélyben volt.

Az egyik lovasezred vezére pár társával elhatározta, hogy örökre elhagyják Oroszországot. Elbúcsúztak családjaitól, és nekivágtak a veszélyes és hosszú útnak. Tatarstanból indultak. Átvágtak meredek és jeges hegyeken és veszélyes folyókon, mire sok ezer kilométer után vidékükre érkeztek. A tiszt itt letelepedett, és munkába állt mint egyszerű ember. Megtanulta a nyelvet és pár év állatorvosi munka után megtetszett neki a helyi tanító lánya, Katinka. Elvette feleségül, és szép életet éltek le együtt. Két fiuk született. Ez az orosz lovas vezér Kolesznikov Anatolije, az én ükapám volt.

Családom néha megemlékezik erről a történetről. Megemlítik, milyen hosszú volt ez az utazása ükapámnak, a hideg hegyekben. Az éjszakákat csak lovához közel húzódva élhette túl. Napközben még vadásznia is kellett, hogy élelemhez jusson. A zsákmányt a lova nyerge alatt puhította.

Büszke vagyok rá, hogy ilyen bátor és kitartó volt. Örülök, hogy túlélte és itt családot alapított, mert így én is megszülehettem.

Horváth Kátai István: Dédapám gyermekkora

Az én dédapám 1933. december 29-én született egy szegényes kis paraszti házban. Annak idején az iskola az Árpád utca Tisza felőli végén volt. Reggelente iskolába indulás előtt meg volt a mindennapi teendője. A teheneket meg kellett fejni, a tejet a nagymamának beadni, hogy ő piac késszé tudja tenni, és az árut dédapám legidősebb nővére a piacra tudja vinni.

A tehenet az iskolába menet el kellett vezetnie a csordába.

Dédim vidáman ballagott osztálytársaival együtt az iskolába a palatáblával a hóna alatt. Egy osztályban több generáció tanult együtt. Sokszor megesett, hogy hazafelé menet megálltak játszani. A nagy játszásba belefeledkezve előfordult, hogy a lecke a tábláról letörlődött. Ilyenkor kikapott a szüleitől, figyelmetlensége miatt.

Dédapám nehéz gyermekkort élt meg a tévé és internet nélkül világban, és mégis olyan boldogan meséli a történeteit, mintha neki lett volna a legszebb gyerekkora.

Illés Bence: Egy nap hatásai

Mostanában nagyon sokszor eszembe jut nagyapám. Ő mesélős kedvű idős úr volt, szeretett visszaemlékezni életének régmúlt eseményeire.

Az egyik ilyen történetet mindig teljes átéléssel elevenítette fel. Nem is csoda, hiszen elmúlt idő egyetlen napja számára öt, hosszú börtönévet jelentett. A történet elején nagyapám, húszéves fiatalember volt, aki szüleivel és tíz testvérével Penészlek határában élte mindennapjait. Földművelésből és állattartásból éltek. Ebben az időben szocializmusnak nevezett diktatúra uralkodott. A megtermelt javak egy részét be kellett szolgáltatni az államnak. A behajtást végző emberek szándékosan, vagy hanyagságból a beadást többször is követelték, nem törődve azzal, hogy marad-e az embereknek is.

Nagyapámék is teljesítették a beszolgáltatást, de egy napon a behajtók ismét megjelentek és még egyszer követelték. Nemcsak követelték, hanem elkezdtek a család jószágait felhajtani a szekerekre. Dédapám hiába bizonygatta, hogy már teljesítették a beadást a behajtók válaszul ütlegetni kezdték. A családtagok dédapám védelmére keltek. Ennek a napnak a végén, a tanyán csak dédanyám és a legkisebb, akkor tíz esztendő lány maradt, a többiek letartóztatták. A család minden egyes tagja börtönbüntetést kapott. Nagyapámra öt év börtönben elsínylődött év várt. Egész életét meghatározta ez az esemény. Egyik lánytestvére gyermeket várt, ezért elhatározta, ha ő szabadul ki legelőször a börtönből, akkor a gyermeket Győzőnek fogja keresztelni. Így is lett.

A Sors fintora, hogy Győző fiatalemberként halt meg egy fatális baleset következtében.

Ez volt nagyapám számtalan történetének egyike.

Örülök annak, hogy Ő volt a nagyapám és hálás vagyok azért, mert ismerhettem.

Juhász Ferencné Nagy Erzsébet: A diófa meséje

1990 tavaszán korán érkezett meg a jó idő. Március elején már szép derűs, kellemes napok voltak, ami persze kicsalogatta az embereket a szabadba, a kertekbe. Hamar kezdték a kerti munkákat, a fametszést, veteményezést. Anyu is szépítgette a virágoskertet, apu pedig elkezdte a növények ültetését. Hagymát dugdosott, retket, salátát vetett, előkészítette a helyet a többi növénynek is. Megmetszette a gyümölcsfákat, rendezgette az udvart, a ház környékét. Egyik nap egy kis diófával jött haza a piacról. Nem volt az nagyobb másfél méternél, de három kis ága, gyökere erősnek, életképesnek tűnt.

Némi töprengés, tanácskozás után eldőlt a kis diófa sorsa, a helye ott lett a nyári konyha előtt, jó tágas környezetben, hogy majd ha nagyra nő, legyen elég hely a lombjának, gyökereinek. Apu jó nagy gödröt ásott a picli fának, elhelyezte, igazította, jól meglocsolta és nézegette. Picike még, de pár év, és ha megszereti a helyet, nő az gyorsan. Megnézte messzebről is, és elképzelt, hogy mekkora nagyra nőhet majd sok év alatt, hiszen a diófa hosszú életű.

- A diófa nálunk őshonos növény – kezdte a mesélést apu. - Már elődeink is ismerték és ették a termését. A magyar emberek nagyon szeretik a diófát, szinte minden kertbe ültetnek egyet. A magyarok szent fájának is hívják! Néhány év és teremni fog, és akkorra már a koronája is szép nagy lesz. A lombja illatos, és az árnyékában olyan jó lesz üldögélni, olvasgatni, beszélgetni, enni, inni valamit! - mesélt apu egyre lelkesebben.

Az elkövetkező hetekben hűvösebb lett az idő, de a kis fa jól tűrte a változó időjárást, a szelet, a hidegebbet is. Nem mozdult még rajta rügy, de bízni lehetett hozzá, hogy megmarad.

Március végén tragikus esemény történt. Aput váratlanul elszólították az égiek. Nem panaszkodott sosem, ha fáj a feje is dolgozott. Nehéz volt, és máig is nehéz elfogadni, hogy nem tudtunk segíteni. Mindenkit megbénított az eltávozása, az unokák is csak néztek fájdalmasan, hogy miért történt. Nem tudtunk a gyermekeink kérdéseire választ adni. Van, amire nincs magyarázat!

Jó pár hét telt el, mire eszméltünk. Ekkor vettük csak észre, hogy a kis diófa rügyei kibomlottak, életjelt adtak. Jó helye volt, nap is érte, levegő is simogatta, idősebb társai a meggyfa, a cseresznyefa, a barackfa is elégedetten bó-

logattak, hogy kicsi testvérük ÉL. Mi pedig boldogan locsolgattuk, néha a könnyeinkkel is, hisz aput láttuk minden mozdulatában. Itt hagyott nekünk egy kicsike életet.

Az első években lassan növekedett, de minden évben egy-egy kicsit lomposabb lett. Öt év telt el, mire a termését megkóstoltuk, egy kosárnyi diót szedtünk a mi kis fánkról. A mama kalácsa mindig finom volt, de ebből a dióból menneei. Gyorsan szaladtak el az évek, a „kis” diófánk már az egész udvart elfoglalja. Törzse vastkos, erős, majdnem egy méter a vastagsága. Három nagy ága, ami pici korában is megvolt, már nagyon magasra nőtt. Kisebb ágai ráhajolnak a háztetőre, a szomszéd háztetőre, a szomszéd kertbe, van talán már húsz méter magas is. De mindenki csak gyönyörködik benne, ő a kert bölcs, öreg uralkodója. 25 éves, és mennyi tapasztalat birtokosa. A termése is egyre több, két kosár, három kosár, egész zsáknyi, és több. Ősszel hetekig hull a zörgő dió, kopog a járdán, néha még a fejünkön is. Mama hűségesen szedegeti a lehullt diót, gyűjti össze a kis zsákokba, és tervezgeti, hogy kinek adja. Egyik évben több, a másokban kicsit kevesebb a termés, de jut belőle bőven mindenkinek.

Hatalmas lombja alatt sokat leülünk beszélgetni, hisz ott, ha nagy meleg van, mindig kellemesebb az idő, jó pár fokkal kevesebb van, mint máshol. Mennyi kedves anekdotát meséltünk el itt a fa árnyékában a sok év alatt. Meséltünk a gyerekkorunkról, a gyermekeink kicsi koráról, kedves, s olykor a szomorú emlékekről is.

De vajon mi mindent tudna mesélni ez a nagy fa, a mi kedves családtagunk, aki a legnagyobb, de a legfiatalabb a családban. Hisz ő is él, érez, néha boldog, néha szomorú.

Mesélne az időjárásról, hisz az örök téma. A napsütésről, ami nevelgette, növesztette, a szelekről, amelyek néha simogatták, de olykor megtépázták, a viharokról, ha bántották olykor. Kárt nem tettek benne, mert ő olyan erős, szívós, hogy minden viharnak ellenáll. Mesélne a testvérekről, akik már nem élnek, és azokról, amelyek később születtek. Mesélni tudna a madarakról, cinkékről, rigókról, verebekről, akik gyógyítgatták, elpusztították róla a kártevőket. De sokszor jókedvre is derítették, ha csodálatos dallamaikat elénekeltek, néha egy-egy szólót, duót, vagy triót előadtak. Gyakran mi is rácsodálkozunk a madarak énekeire, művészi hajlamaira, és csendben vagyunk, hallgatjuk őket, mint egy zenei előadást. Aputól hallottuk ezt sokszor: „Hallgassátok csak, milyen aranyosan beszélgetnek, hogy mondják a magukét!”

Rólunk, az emberekről, de főleg a családukról is sokat tud a mi diófánk, hisz 25 év alatt sok mindent látott és hallott. Ő nagyra nőtt, fentről nézi a világot, látja azt is, amit mi nem. Látja, ha szorgoskodunk, dolgozunk, szépítjük környezetünket. Örömmel veszi, ha szeretettel gondoskodunk a

növényeinkről, állatainkról. Boldog, ha segítünk valakinek, ha jót teszünk másokért, egymásért. Jó érzéssel tölti el, ha együtt vagyunk, figyelünk egymásra, megértjük egymást, szeretjük családtagjainkat, és általában az embereket. De szomorú is tud lenni, ha nem vagyunk jók egymáshoz, és néha csak magunkra gondolunk, türelmetlenek vagyunk a másikkal, nem értjük meg embertársaink gondját, baját. De ha erre a nagy fára nézünk, megszáll bennünket egy békés nyugalom. Ő nem kér, csak ad: árnyékot, illatot, oxigént, termést, és gyógyító energiát. Ha együtt vagyunk, átölel bennünket. Ő egy összetartó erő a mi családukbán, és általa mindig velünk van Apu is.

Juhász János: Disznóvágás

Egészen kicsi gyermekkoromtól vannak emlékeim a családi házunknál történő disznóvágásokról. Általában évente ez két alkalommal volt. Apám volt a hentes, aki levágta és feldolgozta a meghízott malacot a szüleim közreműködésével. Gyermekfejjel kíváncsian figyeltem, mikor a szüleim megvásárolták a sertésvásáron a két malacot, és zsákban biciklin tolták haza. Mikor kirakták az ólba az előkészített helyükre, olyanok voltak, mint két szőrmók, mert ezek mangalica malacok voltak, ebben az időben a vásárokon ezt a fajta malacot lehetett megvenni és ezeket kellett kukoricával felhizlalni, hogy olyan súlyba kerüljenek, hogy levághatók legyenek.

A disznóvágásban én mindig aktívan működtem, az én feladatam az volt, hogy a disznó lefektetéséhez a hátsó lábát kellett kirántanom és így a disznó a földre került, ez mindig minden disznóvágásnál megmaradt az én feladatomnak. A levágás után következett a disznó perzselése, ami a búzaszalmával történt, amivel a disznó szőrét leégettük. Ekkor a perzselés folyamán édesapám jól megpirította a disznó fülét, és ez volt az első darab, amit megkóstolhattunk. A perzselés után szép fehérre letakarította a disznót és következett a bontás, majd a feldarabolás.

A reggelit anyukám közben elkészítette, ami hagymás pirított disznóvér volt és nagyon finom. A szétbontás után következett a hurka és a kolbász töltése, a sajtkészítés, a szalonna formázása, és a zsírsütés, amiből a finom tepertő készült. Abban az időszakban még nem volt hűtőláda, és a húst, szalonnát sózóteknőbe tették és besózva tároltuk két hétig, közben minden nap meg kellett forgatni és sós lével meglocsolni a sózóteknő tartalmát, majd két hét után megfüstölték a húst, a szalonnát, és a kolbászt. Ezt a tartósítás miatt tették.

Gyermekkoromban még a vasárnapi ünnepi ebédet is sokszor ebből a füstölthúsból készítette az édesanyám. Mára már szinte teljesen elmaradt a dísznóvágás a falusi házaknál. Szép emlékeket hagyott maga után.

Juhász Réka: Életmese

Kis korom óta szeretem az érdekes történeteket. Az én történetem főszereplője a tatám, aki már sajnos nincs közöttünk. A mamám vicces történeteket szokott róla mesélni, és így, amikor emlékezünk rá, a szívünkben ő tovább él.

A tatám hatodikos volt, és mint a vele egykorú diák, ő sem szeretett tanulni. Minden jobban érdekelte, mint hogy a szobában üljön és tanuljon, és a tankönyveket olvassa. Főleg a szerb nyelvvel, mint környezetnyelvvél voltak gondjai. Év végén a bizonyítványosztásnál ennek meg is lett az eredménye. Kiderült, hogy szerb nyelvből pótvizsgáznia kell. Ekkor már érezte, hogy ennek fele sem tréfa. Tanult is szorgalmasan, minden nap, egészen a pótvizsgáig. A pótvizsga után a barátja közölte vele, hogy senki sem rakta le a vizsgát, mindenki megbukott. Szeptemberben szégyenkezve ment be az új osztályba, hogy előlről kezdje a hatodikot. Egy hét után már kezdett megbarátkozni az új osztálytársaival, amikor is az egyik tanár megkérdezte tőle:

- Imre, te mit keresel itt, ebben az osztályban?

Ekkor derült ki, hogy a tatámnak sikerült a vizsga és most hetedikosnak kellene lennie. A tata annyira megörült, hogy nem bukott meg, hogy ettől kezdve kitűnő tanuló volt, még a főiskolát is sikeresen befejezte.

A tanulás nekem ebből a történetből, hogy sosem késő elkezdenni tanulni és fejlődni.

Juhászné Vanyó Erzsébet: Mesebeli házikó

Hirtelen ébredtem fel, mintha valaki kirántott volna az álomból, pedig milyen jó álmom volt, határozottan éreztem a valamikori sütemény finom illatát, amire gyermekkoromban is ébredtem egy reggel, a nagymamámnál. Annyi idő távlatából is valóságként lebegett a sötét szobában a szilvalekváros bukta édeskés illata. Színek, illatok, érzések kavartak bennem, gyermekkori élmények csodás emlékei, mintha valaki bekapcsolt volna egy öreg vetítőgépet, egymás után peregtek a múlt képei.

Már este volt, amikor nagymamám, akit Takács mamámnak hívtam, eljött értem, hogy másnap legyek az útítársa. Aludjak nála, mert korán indulunk a dédnagyanyámhoz, Cserépváraljára. Reggel a sütemény illata ébresztett, betöltötte a kis konyhát, megcsiklandozta az orrom, nyomós érv volt, hogy azonnal kiugorjak az ágyból. Az asztalon egy hatalmas tálban, aranysárga bukták sorakoztak, a mama már hajnalok hajnalán fölkel, hogy időben kiszüljenek. Hamar eltüntettem belőlük kettőt, magamra rántottam a vékony nyári ruhámat, felvettem a kopottas szandált, a mamám eközben szakajtóba kötötte a buktákat, vászonkendőbe négy nagy karéj kenyeret és szalonnát és már indultunk is. Ne keresd nagyapádat, már elment Kónyáékhoz napszámba!- szölt a mama a kapuban. A háztól nem messze egy folyton emelkedő földútra, az úgynevezett Menyecske-partra léptünk. A domb tetejére érve, a szemünkbe tűnő látvány teljesen lenyűgözött, mintha aranyba öltöztette volna, egy jóságos tündér a vidéket. Hatalmas sárga búzatábla ácsingózott a kelő nap felé. Folyton elszökédécseltem a mama mellől, pipacsot, búzavirágot szedtem a dédinek. Hamarosan egy hegy lábához értünk és fölfelé menet, lassan beértünk az erdőbe. Az erdei ösvényen sétálva arra gondoltam, hogy valamelyik bokor mögül, titokban, talán egy kis manó figyel bennünket. Az én gyermeki világom tele volt törpékkel, tündérekkel, szelíd óriásokkal, manókkal, elvarázsolt királyfival. Ábrándos és mindenre kíváncsi gyerek voltam. A fák közé becsorgott a nap fénye, felettünk madarak énekeltek, mi pedig szó nélkül bandukoltunk az erdei ösvényen.

- Meséljen nekem valamit, de igaz mese legyen! A gyermekkoráról, az életéről!- kérleltem Takács mamámat.

Mi még a szülőkkel és nagy szülőkkel nem tegeződhattünk.

- Jaj kislányom, sokat lehetne arról beszélni!- felelte a mama.

- Az nekem pont jó lenne, nem unatkoznék az úton!- könyörögtem.

- Na jó, mesélek neked, ugyanis még hosszú út áll előttünk!- adta be a derekát a nagymamám.

Egészen kicsi gyermek voltam, két éves, amikor az édesanyám tüdőbajban meghalt. Édesapám három lánnyal maradt itt. Sokat kellett dolgoznia, emellett a mi gondozásunk is nagy terhet rótt rá. Nem sok idő múlva megnősült, elvett egy fiatal lányt. Én már érzelmileg hozzá kötődtem, őt tartottam az édesanyámnak, mivel az igazira nem emlékeztem. Jól bánt velünk, nem lehetett semmi kifogásom, talán egyetlen egy dolog volt, amit nehezményeztem, mégpedig az, hogy mindig jóval nagyobb ruhákat kaptunk, mint ami méretben megfelelt volna, azért, hogy ne nőjünk ki hamar. Persze ezt nem mertem

szóvá tenni. Pár év múlva kitört a háború. Emlékszem, hogy az asszonyok meg voltak ijedve, mi lesz a kenyérkereső férfiak nélkül. Édesapámat is elvitték a háborúba. Édesanyám, éjt nappallá téve dolgozott. A testvéreimmel mi is elszegődtünk vízfordónak, a napszámosokhoz. Nagyon elfáradtam minden nap, de menni kellett, nem lehetett kifogás. Szegények voltunk. Édesanyám sokat imádkozott, hogy édesapám épségben hazakerüljön, Meghallgatta a jó Istenünk, mert épségben hazajött. Nem akart a háborúról beszélni, csak annyit mondott, hogy kegyetlen és embertelen volt. Amikor megnőttem sokszor elszegődtem summásnak. Nagyapádat részes aratáson ismertem meg. Mire az aratásnak vége lett, elhatároztuk, hogy egybekelünk. Az elvégzett munka után kapott búzáját, nagyapád már hozzánk hozta, mert hazaérve összeházasodtunk. Az egyik kicsi szobában mi laktunk a másikban édesapámék. A testvéreim már akkor férjnél voltak. Ilonka nénéd Cserépváralján született és még kis baba volt, amikor elhatároztuk nagyapáddal, hogy elköltözzünk Noszvajra. Nagyapád noszvaji származású volt, vágyott vissza a falujába, nekem meg az uram után kellett mennem. Árendába költöztünk, ma úgy mondják albérletbe, a nagyapáddal rengeteget dolgoztunk és amikor lehetőség adódott olcsó házat venni, megragadtuk az alkalmat.

A ház, két kicsi szobából állt, mellette volt egy apró kamra, de nem bántuk, akármilyen kicsi is volt, a miénk volt. Nem tudtuk az árát teljesen kifizetni, még később is törleszteniünk kellett, ami egyre nehezebben ment, mivel jöttek sorban a gyerekek. Kilenc gyermekem született, három meghalt, Anyukád és az öt testvére hála Istennek megmaradtak. Nyolcan laktunk a kis konyhában, a tisztaszobát nem tudtuk fűteni, pedig ott volt a kemence, de csak akkor gyújtottunk be, amikor kenyeret sütöttem. A lábunknál keresztben aludt anyukád, a többi testvér pedig a tologókon.

- Nem tudom emlékszel-e a tologóra?- kérdezte a mama.
- Igen, emlékszem, egy fából készült kicsi, ágy volt. - feleltem.

Na, hát azt a kicsi és nagyobb tologót nappal betoltuk az ágy alá, éjszakára pedig kihúztuk és arra ágyaltam meg a gyerekeknek. A gyerekek ruháit szombaton este kimostam és a tűzhely felett szárítottam, hogy másnap tisztán fel tudják venni. Nagy szegénységben éltünk. Ilonka nénéd tizenkét éves volt, amikor Majsára elszegődött summásnak, répát egyelni. Azt mondta, hogy nehéz volt lépést tartani a felnőttekkel, de két falubeli nagylány segített neki, amikor látták, hogy lemarad. A következő évben Tardon volt summás, ott már jobban bírta a munkát. Sajnáltam, de nagyon kellett a keresete. Sajnos kitört a háború. A nagy szegénység eltörpült, a háború borzalma mellett. Arról inkább nem is beszélek. - hallgatott el Takács mamám.

Szótlatlanul, elgondolkodva mentünk tovább. Kiértünk az erdőből átmentünk egy patakon és hamarosan egy másik hegyen kaptattunk felfelé. A nap már teljes erejével sütött, kezdtem fáradni és már éhes voltam. Beértünk a másik erdőbe. Leültünk egy fa alá ebédelni. Jól esett a nagy karéj parasztkenyér, szalonnával. A szemben lévő fa ágán egy mókus ült, figyelt bennünket, majd rövidesen eltűnt a lombok között. Arra gondoltam, hogy talán az erdő tündére mókusbőrben és hamarosan visszatér egy zacskó arannyal, hogy gazdaggá tegye az én szegény nagymamámat. Ám arany nem pottyant le a fáról, mi pedig indultunk tovább.

- Mennyi utat kell megtenni Noszvajról Cserépváraljára - törtem meg a csendet egy idő múlva.

- Körülbelül, így a hegyeken keresztül tíz kilométer - felelte a mama.

Nem tudtam mennyi tíz kilométer, de azt sejtettem, hogy sok lehet.

- Meséljen nekem a háborúról!- kértem Takács mamámat.

- Jól van, de semmi jót nem mondhatok róla. - szólalt meg elgondolkodva A félelem és a rettegés ideje volt. Nem szeretek róla beszélni. Még ma is sokszor álmodom felőle, olyankor valósággal kiver a víz. Tankokkal jöttek az oroszok, a falu felső része hadszíntérré változott, így bennünket, a felvégen lakókat elhajtottak Mezőkövesdre. Emlékszem, előtte pár nappal volt a disznótorunk. A zsírt a kemencébe dugtuk el, a kolbászt nagyapád vitte magával, a gyerekek holmiját, amit csak elbírtam batyuba tettem és cipeltem a hátamon. Ilonka nénéd, Bélát vitte ölben, aki akkor két éves volt, majd meg szakadt vele szegény. Mezőkövesden egy hatalmas teremben szállásoltak el bennünket, sok emberrel együtt. Egy álló hétig kellett ott lennünk, ennivalónk nem volt, csak a kolbász. Lajos, a nagyapád egy reggel elment és hozott kenyeret, egy szál kolbászáért cserébe. Amikor aztán, egy hét múlva hazamentünk, a zsírnak és az otthon maradt ruháinknak hűlt helyét találtuk. Amíg a háború tartott Ilonka nénédnek és a hasonló korú lányoknak a Bernadett nénéd pincéjében kellett bujkálniuk, de olyan is volt, hogy Ilonka nénédet beágyaltam a dunna közé., vagy elbújtattam az ágy alá. Nem egy embert agyon-

lőttek az oroszok, mert védte a családját. Sajnos sokakat egy életre tönkretettek. - Nem értettem teljesen, miről van szó, hogy mi, miért történt, miért volt ennyi gonoszság az emberekben, de nem szóltam semmit, éreztem, hogy nagyon rossz dolog az, amiről beszél. - Hála Istennek, aztán egyszer csak vége szakadt a háborúnak. A tanítás is megkezdődött. Egy napon eljött hozzánk a tanító és elmondta, hogy Jolánt, mármint anyukádat, feltétlenül taníttassuk tovább, mert nagyon okos, ha tanul nagy jövő áll előtte. Büszkék voltunk, amikor ezt hallottuk, de sajnos szó sem lehetett a tovább tanulásról. Mondta a tanítónak a nagyapád, hogy anyukádon kívül még öt gyerekről kell gondoskodnia. Később aztán a maga erejéből elvégezte a felsőbb iskolát.

Kiértünk az erdőből és ereszkedtünk lefelé a hegyen. Alattunk álmosan nyújtózott a falu, a meleg nyári délutánban. Hamarosan elérkeztünk a dédmama házához. Nem akartam hinni a szememnek. Azt gondoltam amikor megláttam, hogy valószínű egy csodás mesébe csöppentem hirtelen. Kicsi nádtetes házikó, apró udvarral és kerttel. Az ablakok, mintha kedvesen ránk kacsintottak volna. Szinte vártam, hogy Holle anyó kilépjen a kapun, de nem jött ki senki, a dédmama nem volt otthon, így hát leültünk az ámbitusra és vártunk. Fáradtak voltunk. Hallottuk a kolomp hangját, a csorda épp jött hazafelé.

Képzeld el gyerekek, egyszer itt ültünk Ilonka nénéddel, akkor is vártuk haza édesanyámat és valaki úgy megverte fölöttünk az ablakot, csak úgy csörgött,

csattogott. Amikor édesanyám hazaért, minden zugot átnéztünk, de még macska sem volt a környéken. Akkor arra gondoltam, hogy édesapám így adta tudtomra, hogy haragszik rám, mert nem tudtam eljönni a temetésére. Amikor meghalt, kétnapi járásra voltam sumásnak, nem értem volna időben haza – sóhajtott Takács mamám.

A végszóra megérkezett a dédmama. A két apró asszony hosszasan ölekezett egymással és lelkendezve kérdezték egymást, minden féléről. A nagy szeretetből én is kaptam bőven. Nagyon jó volt érezni a törődést és a figyelmet. Hamarosan beléptünk a házba, rögtön a ház konyhájába. Szemben velünk rakott tűzhely terpeszkedett, fölötte szabad kémény volt. Egy öreg asztal álldogált még két székkal a konyhában, egy stelázi szomszédságában. Jobbra volt a tisztaszoba, balra a kisebb, a dédi használatban lévő szobája. A falon gyönyörű festett tányérok voltak, búzakaralásos, rózsás, kakasos, huszáros,

magyar viseletben legény a lánnyal, az egyikre a készítője ráírta, hogy: „Szeretlek Mari.”

- Azt a tányért még a dédpapádtól kaptam-szólt az öreg mama, amikor látta, hogy nézegetem a feliratos tányért.

Nagyon jó ember volt, nyugodjék békében!- mondta még lágy hangon és láttam, hogy a szemeit előntötték a könnyek.

No, de éhen haltok lelkeim, hamar felhúszom a kútból a finom bablevest, aztán megvacsorázunk. Egy kötélén volt leeresztve az ételhordó, a kút vize hidegen tartotta. Éhesek voltunk, hamar eltüntettük a vacsorát. A dédi venyigével tüzet rakott, a fateknőbe meleg vizet zúdított az öntöttvas fazékból és én hamarosan jólesően nyújtóztam el a teknőben. Odakint az est sötétje ráfolyt a kicsi ablakokra s lassan a hold fénye is befurakodott a konyhába. A mamák beszélgettek, látszólag elfoglaltam magam, de erősen figyeltem, miről folyik a halk diskurzus.

- Szegény asszony nem tudta mit csináljon vele, mert folyton csak sírt, nem is sírt, nyávogott, mint a macska, az az aprócska gyerek. Már teljesen kimerült a szerencsétlen anyja, amikor Rozi néném szólt az urának, hogy vágjon hajagmogyorófa vesszőt, a gyerek kis ingét, terítse le a küszöbre s jól csapkodja meg a vesszővel. Majd meglátja, hogy aki ezt tette a gyerekekkel, elmegy és kérlelni fogja, hogy hagyja abba a csapkodást, mert igen-csak fájni fog neki. Úgy is volt. Jól megvesszőzték a kis ingecskét, ment is az asszony lánya könyörögni, hogy hagyják abba, mert az anyja már fel se tud kelni. Azóta édesanyám, semmi baja a gyerekeknek! Sándorék meg úgy jártak, hogy a tehén tejhozamát valaki elvitte. A bőven adó tehéntől alig-alig fejték. Panaszkodott is a komájának, Samunak, hogy valami nincs rendben a tehén körül. Samu megnyugtatta Sándort, hogy vissza fogja hozni a jószág tejhozamát, de duplájával. Még azt is mondta, hogy jön majd valaki és érdeklődik, mennyi tejet fej mostanában, de ne árulja el, hogy dupláját adja a tehén. Így is történt, másnap megtáltosodott a jószág, ontotta a tejet, ment is az ember, de a kérdésére, hogy mennyi tejet fej mostanában, csak azt mondta, amire kioktatta a komája, hogy annyit mint máskor. Hát ilyenek vannak!

- Én Pannu, az ágyamba, a szalmazsák alá tettem a hajagmogyorófa vesszőt, nehogy valami ártalmamra legyen! Te is így tegyél gyerekek! A seprőt mindig az ajtóhoz közeli sarokba teszem, a házban is, meg az istállóban, így se nekem, se a jószágnak nem árthat az, aki ártó szándékkal jön. Bizony, sok furcsa dolog van, aminek nem tudjuk az okát. Édesapád temetésének estéjén, egyszer csak leesett az egyik tányér a falról, amit még tőle kaptam, vásárból hozta. Azt hittem elszakadt a madzagja, de bizony, nem volt annak a madzagnak semmi baja. No, gondoltam, teste a földben, de a

szelleme itt van. Mondtam is neki, hogy nyugodjon békében, ne ijesztgesen! Azóta nem háborgat.

Ekkorra már igen borsózott a hátam a teknőben, de nem azért, mert elhűlt a víz, hanem, mert féltem.

- Na, gyerekem, te meg már jól kiáztál, ideje feküdni, meg hát már nekünk se árt átvenni az ágy melegét!- simogatta meg a fejemet a dédi. A tisztaszobában ágyalt meg nekünk. Alig tettem le a fejem, máris kerülgetett az álom, egyre messzebről hallottam a mama imáját:

Mi atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a te neved...

Reggel, amikor kikászálódtam az ágyból, a mamák már megreggeliztek, és készülődtek a határba, kapálni.

Jössz-e velünk, gyerekem, vagy itthon teszed magad hasznossá?- kérdezték tőlem.

- Itthon maradnék- válaszoltam két ásítás között.

Na, akkor seperj ki, ágyalj fel gyerekem, a reggelidet az asztalra tettem, egyél, délben dobjál be a malacnak néhány kukoricacsövet, az ól mellett találd a kosárban! Ennyi a dolgod! Isten áldjon!- mondta egy szuszra a déd-nagyanyám.

Ezzel vállukra tették a kapát és elindultak a határba.

Elvégeztem a feladatokat, majd beléptem a kisebbik szobába, felfedezés céljából. Nagy, támlás ágy simult a falhoz, az ágy végében szépen festett, dombos tetejű láda guggolt, az ablak alatt lóca nyújtózott, az ággyal ellentétben volt a sifon, tetején néhány pohár. A ládára nagyon kíváncsi voltam, mert jól emlékeztem a kincses ládákról szóló mesékre. Szinte az ujjaim között éreztem az arany nyakláncok, karkötők, fülbevalók hideg érintését. Beindult a fantáziám. Mi lenne, ha a láda mélyéről előbukkanna a ház titokzatos manója? Kicsit csalódott voltam, amikor megpillantottam a láda tartalmát. Ékszer sehol, manó sehol, a dédi szépen összehajtogatott ünneplő ruhája volt benne, a láda rekeszében pedig hímezett zsebkendők, egy régi, kopott énekes könyv, fésű és fejkendők voltak. Lecsuktam a láda tetejét és kimentem az udvarra.

- Hát te, honnan jöttél, kije vagy Mari nénémnek, bejöhetek? - kérdezte tőlem valaki a fonott kerítés túoldaláról.

Választ sem várva bependerült a kapun egy szösze. kék szemű, vékonyka kislány.

- A dédinél vagyok vendégségben és Noszvajról jöttem-feleltem.

- Akarsz velem játszani?- érdeklődött a kislány

Akartam. A kislány már láthatott engem korábban és a találkozásra is készült, mert a kötényében jó maréknyi vászon darabokat és madzagokat hozott.

- Csináljunk rongybabát!- javasolta.

Letelepedtünk az ámbitus árnyékába és belefeledkeztünk a rongybaba készítésbe. Nem sokkal később már etettük, altattuk őket, jól telt az idő. Közben megtudtam, hogy Margitkának hívják a kislányt.

- Nagyon sír a babád!- mondta a játszótársam.

- Semmi baja, csak éhes- vágtam rá gyorsan, mert még bennem volt az előző napi félelmetes történet.

- Akkor etesd meg!- javasolta Margitka mosolyogva.

Eltelt a délután. A csordás már hajtotta a teheneket hazafelé, amikor megérkeztek a mamák.

- Látom, jól elvoltatok, de most már gyertek együnk, gyerekek, mert mindannyian éhen halunk.

Vacsora után, Margitka elköszönt, mi pedig, meglátogattuk a rokonokat, akikről, így felnőtt fejjel visszaemlékezve elmondhatom, hogy épp oly szegények voltak, mint mi, de olyan rokonszerető, dolgos és tisztességes emberek is, mint a mi családunk.

Vasárnapra virradtunk, a tűzhelyen már elkészült az ebéd, finom húsleves, pörkölt, egy cseréptálban herőce, a dédi igen korán kelhetett. Mennyei illatok lebegtek a konyhában. A jószágokat megetette Mari mama és elkezdtünk készülődni, a templomba.

A mamák megpördültek egymás előtt, nincs-e ki az alsó szoknya, kezükbe vették az énekeskönyvet, - Takács mamám elhozta otthonról a magáét, az én vasárnapi ruhámmal együtt-egy, egy szál rozmaringágat a kezünkbe vettünk és elindultunk a templomba, ahol olyan sokan voltunk, hogy nem fértünk be, de mindent hallottunk, mert nyár lévén, sarkig nyitva volt az ajtó. Mise után szeretettel vették körül Takács mamámat az emberek és kérdezték a hogyléte felől, olyan érzésem volt, mintha egy hatalmas családnak a tagjai lennénk.

Ebéd után elköszöntünk a dédmamától, aki addig integetett a kis kapuban, amíg csak látott bennünket.

- Isten áldjon benneteket és vigyázzon rátok!- kiáltotta utánunk.

Ez a kép és ez az első látogatás, örökre megmaradt bennem.

A napokban beszélgettem a nyolcvannyolc éves nagynénémel a régi időkről, mondtam, hogy el szeretnék menni Cserépváraljára, hátha megvan még a régi, mesebeli házikó, hátha megkegyelmezett neki az idő és az emberek. Csalódnom kellett, mert Ilonka néném azt mondta, hogy már rég lebontották. Persze, tudtam én ezt a szívem mélyén, de mégis volt bennem egy kicsike reménység, mint akkor régen, amikor a dombos tetejű ládában kincset kerestem.

Kaczová Mária: Isten nem bábjátékos...

„Ha szeretet él a szívedben,
Boldog útra léptél,
Hiszen érzés nélkül félig élsz.
Minden ember testvér,
Míg világ a világ,
Kell, hogy itt a földön értsük
Egymás szavát - minden barátunk szavát.

Úgy vagy ember,
Ha hinni tudsz másban.
Mert kell egy út,
Két szív közt egy híd,
S ha ezt felméred, már meg kell értsed,
Ezt az élet akarja így.
Igaz a törvény:
Ha adtál, már kaptál.
Csak az jó, ami mindenkinek jó.
És a boldogsághoz,
Ez az út visz valahogy.
S az a tiéd amit közben találsz.”

(Mackó testvér c. rajzfilm)

Isten nem bábjátékos...

Mindenkinek van egy életmeséje.

Életünk, mint a mesebeli parasztlegényyé: hosszú vándorút, sorozatos akadályok legyőzése, próbatételek, végül a gazdag hazatérés. Az életünk olyan, mint egy zarándoklat.

Elindulunk egy útra, amiről nem tudjuk, hogy honnan indul és hova vezet. Az út során számos akadályt, nehézséget, fájdalmat és kudarcot kell átélnünk. Ezeket súlyosnak, értelmetlennek érezhetjük, de nem azok!

Először nagymamamamtól hallottam azt a nevet, hogy Benes, vagy éppen a Benes- dekrétumok fogalmát. Hogyan is definiálták a régiek Benest, mit is jelentett számukra ez a név?! Az elbeszélések során sok érzés került a felszínre, a szemekbe megjelenik a szomorúság, a keserűségnek a jelei. Edvard Benesnek köszönhetően családok szakadtak el egymástól, családok hagyták el hazájukat, fosztották meg vagyonuktól. A továbbiakban, az iskolában sokat tanultunk róla, a történelem órán a kitelepítés senki számára nem volt ismeretlen. Sokunk történetét befolyásolta. Megismertettek a történeti háttérrel, hogy

miért volt szükség minderre, amit a magyar és a német kisebbség elszenvedett egy homogén, tiszta állam felépítésének érdekében. A kitelepítés- a sorsunkat befolyásoló tényező- nem számított tabu témának. A tanáraink nyíltan mondták el, hogy milyen következményei voltak a II. világháború kimenetelének. Fontos, hogy a történelmi múltunkat, a befolyásoló eseményeket sose tévesz- szük szem elől, de az esemény személyes megélése, hogy mindez hogyan hat ránk, az identitásunkra, és hogy ebből mit is teszünk a kis tarisznyánkba, amivel haladunk tovább az úton az még fontosabb.

Nagymamám életmeséje egy kis községben kezdődött, Marcellházán. Viszont a kitelepítési történet nem 1947-ben kezdődött. Sokkal hamarabb, visz- sza kell tekinteni egészen a II. világháború utolsó percéig.

„Itthon dolgozni köllött, mikor haza gyöttünk a határbú, nem lefedtünk, hanem kenyeret csináltunk, a háborúba kellett vinni a kenyeret. Tudod, na- gyon sok volt a munka, aratni kellett és mindent csinálni. A katonák is segí- tettek a sebesült katonákat kiadták aratni vagy más munkavégzésre, hogy a mi munkavégzésünket könnyítsék. Meg tíz órakor olyan világos volt, hogy ahogy gyöttek a „Sztalin- gyertyák” attól világított a környék, hogy na. Itt a közelünkbe Almásfüzitőt bombázták, mert itt papíron egy cérnagyár műkö- dött. De tudták, hogy a valóságban itt olajfinomító van és, hogy jól meg kell bombázni Füzitőt. Szedtük a Sztalin- gyertyák ejtóernyőit, ami olyan finom selyem volt, - ezeket szedegettük a pati határba és Székhaton. Nem volt pén- zünk, szegények vótunk, ezekből varrtunk blúzt magunknak. Kimentünk a bombázások után, hátha találunk valamit. Ilyen cédulákat találtunk: „Kiscipő, nagycipő kapsz Te még Füzitő.” „Győr- Komárom ne nevens többet kapsz mint Budapest.”- ezeket magyarul is el lehet olvasni.”

A háború végett ér. A kimenetelt ismerjük. Magyarország a vesztes álla- mok közé soroltatott, míg Csehszlovákia győztesen került ki. Csehszlovákia egy tiszta, homogén államot akart, így a magyarokat ki akarták telepíteni Magyarországra vagy Csehországba vitték el őket.

Marcellházi község magyar lakosságú volt. Számos család a faluban kapott bűnös levelet, akik fehér lapot kaptak azokat vitték Csehországba, és voltak olyanok, akiket csak felszólítottak, hogy viszik őket Magyarországra. Keszegh családot is felszólították, hogy pakoljanak, mert menni kell. Nem maradhatnak itthon. A családot berendelték a katonai orvoshoz, hogy egés- zségileg megfelelnek- e. A családban ekkor már három kisgyerek volt, és egygyel épp '47-ben volt áldott állapotban az édesanya (az én dédmamám).

„El is mentük az orvoshoz, de az orvos kiállította a papírt, hogy nem szál- lítható, mert már a terhesség utolsó szakaszában volt ídesanyám. 1947 máju- sában született meg a legfiatalabb testvér”.

Szerencse a szerencsétlenségben, ezt nem tudjuk meg. Mire hazaérték, a katonatiszt már ott állt a ház előtt, hogy pakoljanak, mert viszik őket.

„Hiába mondta édesapám, hogy minket nem visznek. Elfelejtettek minket kihúzni a listáról. Szerencsére a katona tudott magyarul. Azt mondta, hogy itt lakik nem messze Aranyosmaróton (Zlaté Moravce) most úgy se tud akkor semmit tenni, elmegy addig haza. Így is tett. Félreállította az autót és haza látogatott.”

Mit lehet tenni ilyen helyzetben, csak ülni és várni, hogy akkor most menni kell maradhatnak abban a kis házban, amit sok- sok munkával épített fel a család.

„Tudod leányom, volt egy oroszai cukorgyáros, aki rájött, hogy ebben az időben miből és hogyan lehetne gyorsan meggazdagodni. Az emberek, akiket Csehországba vittek, csak azt vihették magukkal, ami a házba volt, a szerszámjaikat nem. De voltak olyanok is, akiket Magyarországra vittek és ők is eladták a szerszámokat, mert senki nem tudta, hogy mi vár rájuk. Nah, ez az oroszai cukorgyáros megvette ezeket a szerszámokat. Mi is beálltuk a sorba és eladtuk neki a meglévő szerszámokat meg a két szép ökrünket. Csak egy tehenet meg borjút hagyunk. Kapzsi volt ez az ember és szemfüles, nem csak nálunk vett meg mindet. Édesapám is eladta neki a két kis ökrünket, meg a szerszámainkat. Aztán kiderült, hogy nem visznek sehova. Visszavenni nem tudtuk, mert jóva drágábban akarta visszaadni. De nekünk annyi pénzünk nem vót ám. Akkor vett édesapám felemás ökrököt. Az öregpapa azt mondta erre, hogy a Cs. Pali meg a K. Pali, akik mindig együtt mászkáltak, hogy olyan felemásak, mint a „Ferkó tinai.” Az egyik magas volt, a másik meg alacsony. Az egyik tinó nagy volt, a másik meg kicsi.”

A betelepített szlovákok, akik bár önként jöhettek haza, még sem leltek itt otthonra. Marcelházára is, azok házába, akiknek el kellett hagyni a szülőföldjüket szlovákokat hoztak Magyarország területéről.

„Nem értettek ezek semmihez. Idegyüttek, aztán mindent csak eladtak meg élíttek. Egy se maradt itt, elmentek föl Árvába meg északra. A szlovákok akik idegyüttek,- mi csak „nyustyuk-nak” hívtuk őket- olyan emberek voltak, hogy mezítláb mászkáltak. Semmijük nem volt nekik, azt hitték itt majd jobb lesz, kapnak házat meg mindent. Ilyen embereket hoztak ide a rendes, dolgos emberek helyett. Olyan szegínyen gyüttek át. Elbitangóttak mindent, ami a kezük ügyibe került. Hoztak ide le bírót maguknak, nem felelt meg nekik a magyar bíró.”

A falusi népmonda szerint, ami keringett a faluban: „Benest kilökték a ablakon! De mivel a tettes nem került elő, a nagyfejesek tartották a hátukat így mindenki azt mondta, hogy kiugrott az ablakon! Vagyis leányom, hozzánk má így jutott le a hír, hogy a nagyságos úr eltávozott a sorainkbú.” Minden falunak meg van a saját falusi mondái, amin a gyerekek, unokák nőnek fel.

Miután Benes meghalt, vissza lehetett térni Csehországból, de akiket Magyarországra vittek ki azok nem jöhettek haza. Számukra csak egy lehetőség volt a haza térésre. „ Ha az itt maradottak aláírják, hogy kitarsták azokat, akik haza szerettek volna gyünni. Ilyen világ volt leányom. Akadt ilyen család is. Kevesen ítek, de a család mindennél fontosabb vót. Ahol ngy embernek jut, ott jut még másik kettőnek is. Ezt vallották sokan. Tudod, Marcelháza egy református község vót, ahol a felebaráti szeretetre nevetek ám minket.”

Aztán minden szépen a helyére állt. Sok embernek egy új életet kellett felépíteni, új barátok, új lehetőségek jöttek. Nehéz volt a talpra állás, de menni kell tovább.

Az élet bár nehéz, de mindig megmutatja a mosolygós oldalát. A Biblia is ezt írja: „ÖrüljeteK, amikor különböző megpróbáltatásokat kell elviselnetek.” (Jakab 1,1) Boldog vagyok, hogy egy olyan család tagja lehetek, akik megküzdöttek az életért. Büszke vagyok, hogy ismerhetem az őseim, tudom kik voltak, ismerem a családban fennmaradt történeteket. Híszem, hogy azokat egyszer majd én is tovább adhatom, és tovább fognak élni, ezek az anekdoták.

Minden emberben ott van az X! Halljuk ezt nap, mint nap a TV-ben. Benünk is volt. Az igazi hősök itt vannak köztünk. Lehet, a legnagyobb csendben mennek el mellettünk és viszik a kis tarisznyájukat, ami meg van rakva az élettapasztalataikkal. Minden embernek meg vannak a maga talentumai, amit kaptak, ezt már csak meg kell keresni, és okosan kell tudni felhasználni, mindezt ők felhasználva éltek és küzdöttek egy új, szép, nemes életért Magyarországon és Csehországban egyaránt. Ők is hősök voltak! Ők már jelesre vizgáztak emberségből. Mindannyian hősök vagyunk! Saját életünk hősei! Mindenkinék van egy meséje. A tiéd hogy kezdődik?

Kalinka Tamás: Egy család meséi

Kis koromban nagyon szerettem, ha meséltek nekem a nagyszüleim és a rokonaink. Mivel apai nagyszüleimmal együtt is éltünk volt lehetőségem az idősektől sok-sok mesét hallani. És mivel nagyapám részéről igen nagy a család, ahány tagja, annyi meséje.

Kisgyerekként ezeket a történeteket nem becsültem igazán, csak azért kértem rendszeresen a nagyapát, hogy meséljen, mivel ez nekem igen jó szórakozás volt. Másfél éve elkezdett érdekelni a családfánk, emlékeztem, hogy a nagyapa annak idején mutatott nekem egy nagy kartonpapírra vázolt családfát. Megkérdeztem hát, megvan-e még neki. Nagy örömmre igen volt a válasz, ez az 1818-ig visszavezetett pizkozat szolgált későbbi kutatásaim alapjául. Vele közösen elkezdünk újra levázolni a családfát, ezúttal számítógépen szerkesztettük meg. Az interneten számos családfa kutató honlap közül válogathattam, és mivel a vezetéknevünk nagyon ritka név, nem is került sok időbe, hogy rátaláljak a vérvonalra. Egyre távolabb és távolabb jutottam még végül az 1690-es évekig tudtam visszavezetni a fát. De ez a sok-sok rokon és ő mind csak száraz dokumentáció lenne a család történetének meséi nélkül. Mivel nagyapám igen jó kapcsolatot ápol a családjával elkezdünk felkeresni a rokonokat közel s távol. Ők gyermekkorában négyen voltak testvérek, legidősebb bátyja Bezdánban élt, de sajnos 2011-ben elhunyt. Nővére ma is Bezdánban él, ő nagyon sokat segített nekünk a kutatásban. Ikertestvére Szabadkán él, neki egy súlyos agyhártyagyulladás követően (melyből teljesen felépült) kezdtek eszébe jutni a régi emlékek, ő is sokat segített. Nagyapám viszonylag kevés történetet tudott a rokonokhoz képest ezért ő is meglepődött a sok új információ hallatán. Vele kezdeném az interjút:

- Szóval, nagyapa mond el nekem, hogy jutottál a régi 1818-ig visszavezetett családfádhoz, vagy mi alapján készítetted azt el?

Én csak lerajzoltam, valójában ősrégi papírokon volt az egész, amik szinte a családdal egyidősek, amikor apám meghalt akkor találtam csak meg ezeket az iratokat. Úgy, hogy az egészet a dédöregapádnak köszönhetjük, de ő megszenvedett ám ezekért az iratokért. A II. Világháború alatt, a név ritkasága miatt a fasiszta magyarok azzal gyanúsítottak minket, hogy zsidók vagyunk. Ezért, hogy ne hurcolják meg az egész családot minimum 120 évre visszamenőleg bizonyítania kellett apámnak a család keresztény múltját. Ő templomokból kérte ki személyesen a születési és a házassági anyakönyvi kivonatokat 1941-ben. Ha csak egy zsidó ősrünk is lett volna, az egész családot táborba viszik vagy megbélyegzik.

- Elmesélnéd apád életét?

Az én apám Kalinka István, 1902. szeptember 1-én született Bezdánban. Öten voltak testvérek, ő volt a legidősebb. Utána 1904-ben következett János, 1906-ban László, akire én is László lettem, majd 1907-ben Mihály és végül 1909-ben Péter.

Apám később a polgári iskola elvégeztével inasként betanult géplakatosnak, majd Szegedre ment felső ipari főiskolára, amit az Őszirózsás forradalom miatt nem tudott befejezni. Amikor kitört a forradalom s bekövetkezett Trianon, ő hazajött. A Bajai-csatornán ekkor még volt hajóforgalom s őt a későbbiekben hajósok szöktették oda-vissza a határon. Később János öccsével, Budapestre az óbudai hajógyárba ment dolgozni, ahol a legnehezebb munkát kapta: a nittelést, izzó nittszegeket kellett a lemezbe verni hatalmas kalapácsokkal. Egy szintén bezdáni származású kollégája összeesett a munka közben. Dolgozott még a budapesti Ganz üzemekben is. Pesti tartózkodása alatt sok nagyvárosi csínyt tanult ki. Ő és barátai elvitték a lányokat szórakozni a vidámparkba s régi körhintára (ma műemlékként nyilvántartott, 1906-ban épült) ültették őket. Ha elégük volt a női társaságból ők leugrottak a paripák-ról míg a lányok forogtak tovább. Gyakran énekelte a Bumfalva című dalocskát, melyet úgyszintén Pesten hallott először. A zombori hotel fűtőjeként és a szabadkai vasút karbantartójaként is kereste kenyerét. 1925-ben Niš-ben volt sorkatona. 1929-ben a bezdáni villanytelep főgépésze lett. 1938 tavaszán részt vett a Kiskőszeget és Bezdánt összekötő Duna alatti villanyvezeték lefektetésében is. Ez akkor hatalmas eseménynek számított. Ám de május első vasárnapján sötétbe borult a folyó jobb partja, ugyanis egy Uskok nevű teherszállító hajó, a horgonyával elszakította a vezetéket. A bűvároknak 27 méteres mélységből kellett a felszínre hozniuk a kábelt. 1944-ben a kiskőszegi ütközet idején mindenkit elküldtek a faluból, a külterületeken lévő tanyákra, hogy a katonaságot ne akadályozza a lakosság. Apám és néhány embere viszont kivételt képezett, mivel a villanytelepet valakinek üzemeltetnie kellett, ugyanis az orosz egységeknek kellett az áram. Egyszer csak azonban megszűnt a front áramellátása. Egy magas rangú katona, rá fogta fegyverét és szabotázzsal vádolta, ám, mint később kiderült a harcban ellőtték a villanyvezetéket. Amikor befejeződött a II. Világháború jó ideig nem lehetett húst venni és disznót vágni is tilos volt. Apám húsimádó volt, a bezdáni hentessel szövetkezett. Éjjel a hentes biciklivel ment el a villanytelep felé és a becsomagolt húst bedobta a nyitott ablakon. Disznót is vágott. Félő volt, hogy a szomszédság meghallja a disznó visítását ezért a gépházban végzett az állattal, ahol a gépek zúgása elnyomta a visítást. Imádta a kocsonyát, mindig azt mondta: "Az ember soha nem lehet olyan jóllakott, hogy ne tudjon megenni legalább még egy tányér kocsonyát!".

Ő volt az egyetlen személy Bezdánban, akinek volt rádiója. 1954-ben a svájci labdarúgó világbajnokság alatt, kitette a rádiót az ablakba és ráállította a meccseket közvetítő csatornára. A ház előtt gyülekezni kezdett a nép, még padokat és székeket is hoztak, hatalmas tömeg gyűlt össze, hogy hallgassák a közvetítést.

- Ejha, ezt nagyon jól elmesélted! Most mesélnél a dédmamával való házasságukról?

1930-ban házasodtak össze, anyám Kollár Katalin mindössze 17 éves volt. De nagyon nehéz volt apának párt találni. Hisz ekkor ő már 28 éves volt, öreglegénynek számított, így szülei, de főleg nagynénje (Dora néni) nagyon szereték volna, ha megnősül, pláne ha egy módosabb lányt szemel ki magának. Mivel erre nem került sor, a Kollár szülők és a Kalinka szülők szövetkeztek és elkezdték egymás társaságába tolni a két fiataalt. Az „akció” sikeres volt, ugyanis megszerették egymást. Az első találkozásakor, Kalinkáék ellátogattak Kollárékhoz Batinára (Kiskőszeg), apám, a leendő vőlegény olyan ideges volt, hogy véletlenül lecsavarta a fotel karfáján lévő gömb alakú díszítést.

De ez korántsem volt ilyen egyszerű, mikor eljegyzésre került a sor, Kalinka öreganyám, aki igencsak fifikás és kapzsi üzletasszony volt, feltehetően közölte anyám szüleivel, hogy csak akkor lesz esküvő, ha 5 hold földet a leendő vejükre, tehát apámra íratnak és megveszik a bezdáni ház felét lányuknak, a másik felét pedig leendő vejüknek. Kollárék beleegyeztek az üzletbe. Mivel anyám kiskőszegi volt, apám vicces kedvében gyakran dalolta, hogy: „Feleségem Kati, átúsza a Dunát!” És a többi már tudod, 4 gyermekük született: 1931-ben Ifj. István, 1935-ben Hermina és 1942-ben ikrek, Mária és László tehát én.

- Érdekes történet. A nagyszüleidről is mesélnél? Először a Kalinka részről, jó? Az apai nagyapám, tehát a te üknagyapád Kalinka János, 1879. december 9-én született Bezdánban. A gyermekkoráról nem sokat tudok, szűkbeszédű ember volt, sajnos. 1900-ban vette feleségül öreganyámat az 1881. április 11-én született Gombárovics Herminát. Ami öregapám szakmáját illeti, először bogárnár volt, majd ecetgyárat nyitott a háznál, a Kalinka sarkon (a bezdáni Fasizmus áldozatai és

Kalinka János és
Gombárovics Hermina
esküvője 1900-ban

Testvériség egység utcák sarka), emellett kocsmája is volt. Valamint később vegyesboltja is, tehát igen jó üzletember volt.

A kocsmát a Monostorszegre tartó parasztok gyakran útba ejtették és alkalmadtán nagy kalamajkát csaptak. Zárás után öregapám és barátai mindig kártyapartit tartottak és iszogattak. Ennek öreganyám nem nagyon örült, mivel ez is a ház számlájára ment. Ezt ő később megelégette és bérbe adta a kocsmát, méghozzá rokonainak, a Talóssy családnak. Ám nagyanyámat sem kellett „félteni” kártya terén. A családi parti közben, ugyanis rendszeresen veszekedés tört ki ő és öregapám között, ilyenkor a káromkodást és a dobálózást sem vetették meg. Ezt sokan félreértenék, azonban ők a kártyapartik után újra ugyanúgy szerették egymást, mint általában. Öreganyámat mi csak Édesnagyanyának hívtuk. Ő balkezes volt, a kor elvárásainak ellentmondva, szülei nem szoktatták át a jobb kéz használatára. Megkövetelte, hogy magázzuk.

A vegyesboltban mindenféle kapható volt. Gyarmatáru (pl. ceyloni tea), fűszerek, liszt, rövidáru, papíráru és sok minden más. Cserebere is folyt az üzletben. Öregapámnál a kocsmában soha sem volt hiány borból. A pince mindig tele volt, de a sok-sok féle nedűhöz törvénytelen úton jutott hozzá. Adott volt, hatalmas mennyiség a család saját borából. Mivel ez a néhány fajta ital nem elégítette ki a vendégek óhajait, rendszeresen ellátogatott a kocsmába egy fekete aktatáskás úriember. Nagyapám a férfit levezette a pincébe, még ők lent voltak senki sem tartózkodhatott ott rajtuk kívül. Az aktatáskában különféle vegyi anyagok voltak, a tulaj megmondta az úrnak, hogy milyen bort akar, ő pedig a vegyszerek adagolásával olyat állított elő amilyent csak kért. Az aktatáskás férfi nem volt más, mint a távoli rokon, Gyuri bátya. Bezdánban az a pletyka járta, hogy a Kalinka kocsmában panaszkodnak a gazdák, hogy nincs elég fajta bor, de csak addig még meg nem jelent az aktatáskás emberke. Amikor lement a pincébe még nem volt bor, de ahogy kijött, lett mindenféle!

Mikor elkezdődött az I. Világháború, öregapám már nem volt katonaköteles, de mégis besorolták munkaszolgálatra. A ma Lengyelország területén lévő Przemysl várában szolgált (ez egy stratégiaileg fontos erődítmény volt, az Oroszok több ostromának is ellenállt, ám 1915 tavaszán az ellenség elfoglalta a várkastélyt). Az egységet, melyben ő dolgozott, foglyul ejtették és az orosz Távol-Keletre, Szibériába a Bajkál-tó partjára, Irkutszk iparvárosába szállították őket. 6 évet volt távol. 1920-ban írt levelet, ekkor hazafelé tartott. Nagyrészt gyalogosan, 1-1,5 évig jött hazafelé. Mikor hazaért, a lábai csaknem feketék voltak a rengeteg gyaloglástól és a fagyásoktól. Idős korában emiatt már nem is bírt nagyon lábra állni. Még nem volt itthon, Édesnagyanya az üzletből tartotta el a családot. János így ír 1920-as levelében:

„Szeretett feleségem
Tudatlak, hogy úton vagyok hazafelé és egészséges vagyok, tisztellek
a gyerekekkel együtt és a szüleinket és a testvéreinket!
Ez a pár nap hosszabb idő, mint a hat év volt,
csókollak százszor, férjed Kalinka János!”

- Most az anyai nagyszüleidről kellene mesélned!

Róluk mesélek a legszívesebben! Nagyon szerettem őket, és ők is engem és a testvéreimet! A Kollár nagyszülők megengedték, hogy tegezzük őket, nagyapámat Opapának, nagyanyámat pedig Omamának szólítottuk. Anyai nagyapám Kollár Ádám 1875. december 24-én született Kiskőszegen. Már 13 évesen hajózott a Dunán, feladata a gabonás zsákok felhordása volt a hajókra, majd később szőlősgazda volt, a batinai hegyen. Imádott olvasni. Ami a kezébe került, mindent elolvasott. Bort is készített. Présháza és pincéje ma is áll a kiskőszegi domboldal alján, a főutcán. Szőleje volt még a Kopasz-hegyen, valamint Vörösmart és Kiskőszeg között, az úgynevezett Poljac-ban. Itt egy kis nádkunyhóban csőszködött nyáron. A poljaci földje 3 darab parcellából állt. A permetezéshez és főzéshez használt vizet a Dunáról hozta fel a hegyre hordókban, az ivóvizet pedig a szomszédos Opančar házaspár tanyájának kútjából merítette. A szőlőt sokszor végigjárta kereplőjével, hogy a termést dézsmáló madarakat elriasztja. Ezt a tevékenységet pudárkodásnak hívták. Miközben járta a szőlőt s üldözte a madarakat a következőt énekelte:

„Hej, seregély madár!
Én vagyok a pudár!

Az útkereszteződésnél lévő szőlőket testvérelével közösen művelték, itt Saszla, Kövidinka és Kékoportó (Portogizer) tőkék teremtek, amerikai, filoxerának ellenálló alanyokon. A nagybácsi saját kezűleg oltotta be ezt a 2 lányi szőlőt.

Az interjút, nagyapám nővérével, Herminával folytatom. A családfa kutatás során, mint ahogy azt már feljebb írtam, ő volt az egyik legjobb informátorom.

- ... jöhetnek a Kollár dédszülők!

Igen, róluk elég sokat tudok. A dédnagyapámra még emlékszem is, 9 éves voltam amikor 44'-ben meghalt.

Ezt a dédnagyapámat Kollár Józsefnek hívták. 1851. október 15-én született Batinán. Az apját Kollár Sztaniszlávnak az anyját pedig Kuszturin Katalinnak hívták. 4-en voltak testvérek: József, Ádám, István és György. Györgynek 3 gyermeke született: István, Ricsi (valódi nevét nem tudni, de

annyi bizonyos, hogy lány volt), és Terézia (Tercsi). Teréznek egy fia élt, György. Istvánnak pedig egy lánya volt, Minci.

Tercsi elegáns pesti asszony volt. Mindig kirívóan öltözködött, gyönyörű és méregdrága ruhákat hordott, de soha sem volt beképzelt. Imádta az operát. Többször járt a bécsi operában is.

Dédőregapám az 1856. október 11-én született, szintén Kollár vezetéknév viselő Terézt vette feleségül. Teréz apja, Kollár Mátyás határőr kapitány volt.

Dédnagyapám a testvérével, Istvánnal hajó tulajdonosok voltak. István, Budapesten rendezte az adminisztrációt és fogadta a hajókat, míg dédnagyapám Kiskőszegen felpakoltatta a hajókat és útnak indította őket. A budapesti Gizella-malomba szállítottak gabonát. István halász volt fiatalon, így került Pestre. Ekkor még nem léteztek gőzhajók, lovak húzták fel Pestre a hajókat. Amikor anyám nővére az 1900-as évek legelején elhunyt, felhagytak a hajózással és szőlőket, földeket vásároltak, valamint 1905-ben egy bika akol helyére felépítették a mai nagy Kollár házat. Ebben három család is kényelmesen elfért. Fénykorában 13 ember lakta a házat. Dédőregapám szó szerint a ház pénztárosa volt, az asszonyok kezébe pénzt soha nem adott. Meg volt engedve a nőknek, hogy kedvükre vásároljanak, ám az üzletből vagy a piacról hazatérve, át kellett adni papíron az elköltött összeget, majd dédőregapám ment el kifizetni a vásárolt árukat. Valószínűleg Kollár József vette a kengyiai adicai földet is. Aprócska stéget épített a Bajai-csatorna partjára, ahonnan ő és a környező földek munkásai az öntözéshez szükséges vizet hordták. Mindig nagy csapósügérek (csapósügér = bulhes) fogott a kis mólójáról. Öreg korában minden nap fogta görbebotját és a ház előtt az utcán, valamint az udvarban sétálgatott. Még le nem sétálta a saját maga által előírt keretet nem is jött be a házba. Unokáira és dédunokáira bízta az állatok gondozását. Mikor Helus unokanővéremnek azt parancsolta, adjon a malacoknak vizet, az öntött is nekik, de dédőregapám, hogy leellenőrizze a munkát beletette görbebotját a disznóvajúba és közelebb emelvén magához (ekkor már rövidlátó volt) a boton látta, hogy valóban van vize a malacoknak. Imádott minket, őt is tegezhetük és Dádónak szólítottuk. Pisti unokaöcsémnek, mikor baba volt mindig azt énekelte, hogy: "İšla cura sa skele i nosi bele cipele!" - tehát: -,„Mennek a lányok a kompra, fehér cipőben!”.

Amikor 1944 telén elkezdődött a batinai csata, a falu egész lakossága elmenekült. A Kollár család is útnak indult, három lovával. Darázs felé mentek. Dádó ekkor már 93 éves volt és nem bírta tovább a gyaloglást, így hát a megmenekített dunnák közé kötözték a többiek, majd felrakták a kocsira. Nappal erdőkben bujkáltak, csak éjszaka mentek, hogy a katonák nehegy meglássák a menekülő családot. Nem mentek messzire, Nagybodolya

falucskában (horvátul Podolje) Gombárovincsiéknál (nem rokonok) laktak a megszállás idején, akik fogadósok voltak.

A Csibogáti csárdát üzemeltették, nevének hallatán ma már nagyon kevés ember kapja föl a fejét, csak az idősebbek emlékeznek még rá. Nagybodolya és Darázs között állt a főút mellett, a Csobogáti-szurdoktól egy kilométerre. Ma már egyedül csak a hozzá tartozó hatalmas pince tátong az út mellet.

A dédnagyapám már nem élhette meg a felszabadulást, ugyanis a szálláson a rázós út megviseltében, egyszerűen ágyba esett és meghalt. Egy Nagybodolya melletti akácos erdőben elhantolták a testét és fakeresztet tettek a sírra, gondolván, ha vége a megszállásnak, majd visszajönnek a tetemért. Monostorszeg plébánosa, aki Nagybodolyán is misézett, megpróbálta lebeszélni a családot a holttest bolygatásáról, de hiába. Az orosz csapatok kivonultával visszatértek Nagybodolyára, ám soha többé nem találták meg a sírt. Szerintem azért, mert mikor eltemették december volt és májusban vagy júniusban tértek vissza, akkora úgy benőtte az erdő, hogy nem látták meg.

...

- Akkor már csak az Andrin ágazat maradt! Az előbbi meséidről a Kollár családról, úgy gondolom, hogy egy nagyon összetartó família volt. Ma már az a ház, amiben 13-an laknak 4 generációt felölelően, az ritka mint a fehér holló!

Így igaz... a fiatalok szinte mind elvándorolnak külföldre, ez nagyon nem jó! És a mai öregek többsége sem vállalja az aktív családvezető szerepet. Inkább visszavonulnak...

Andrinék Szántováról, a mai Hercegszántóról származtak. A dédöregapám Andrin Péter itt is született 1856. március 16-án. A család sok gyereket nevelt, szegények voltak.

Dédnagyapám még ifjúként ki akart törni a szegénységből, ezért Kiskőszegre ment, ahol a tehetős Gorjanac családnál könyörgött ki magának szolgálói munkát. A gazda házaspár, az 1818-ban született Gorjanac János földbirtokos hajóskapitány és 1825-ben született neje Gromovics Mara, nemrég földterületet vásárolt Sepsén (Kotlina). Így épp szükség volt egy szolgálóra, Dédöregapámat felvették munkára. Itt nagyon jó inasnak bizonyult, saját vagyonaként vigyázta s ápolta munkaadói birtokát s eközben szemet vetett a házaspár hasonló korú leányára Katalinra, de úgy gondolta esélye sincs az úri leánynál. 7 évnyi szolgálat után csodák csodájára Gorjanac János a következőt kérdezte Pétertől: „Péter! Akarod-e feleségednek az én Kató leányom?”

Dédnagyapám természetesen elfogadta az ajánlatot, s így került össze az 1859. november 22-én született Gorjanac Katalinnal, tehát dédöreganyámmal. Megörökölték a kiskőszegi Gorjanac birtokot, e gyönyörű terület s rajta a mesés - több mint 200 éves - ház még ma is a család birtokában van. A ház

szinte eredeti állapotában maradt fenn. A házat Gorjanac János üknagyapám építette, helyén egykor Pálos-rendi kolostor állt. A XIX. század közepén Gorjanacék állatokat is tartottak, méghozzá a háztól néhány száz méterre lévő hegy közelében lévő istállóban. Amikor eljött az esti etetés ideje a házbéliek még világosban mentek ki az istállóba, de mire a munkát befejezték besötétedett és ilyenkor mindig vasvillával tértek vissza a lakóházhoz. Ugyanis ekkortájt még farkasfalkák járták a vidéket.

...

Hát ez lenne az én családom története... Ahogy a bölcsek mondják, a múltat elfeledni nem szabad. Ez így igaz, másképp mi értelme volt az ősök életének, ha szűk száz évvel haláluk után már senki sem emlékszik rájuk és az ő cselekedeteikre. Én bizonyosan állítom, hogy a felmenőim ott fent most büszkék rám és azokra, akik segítettek nekem ebben a munkában. Az idő sok mindent kitöröl az emberek emlékezetéből, de én azáltal, hogy leírom ezeket az érdekes történeteket, további 100-200 és remélem még több évvel is, meghosszabbítom az élettartamukat. És mindenek felett igyekszem tartalmas és becsületes életet élni, hogy majd rólam is írjanak egyszer néhány sort.

Kardos Anna: Az óra

A mi családunknak van egy órája, ami 100 éves. Zöld, és nagyon szép. Kovács József órás-, ékszerész-, látszerész mester készítette Pesterzsébeten, 1917-ben. Álló óra, kb. 20 centi magas. A dédnagymamám ezt a konyha pulton használta, mindig ezen nézték az időt.

Régen minden családnak csak egy órája volt, mert olyan sokba került egy ilyen szerkezet. Van jó sok fogaskereke, és fel lehet húzni, van órakulcs hozzá. Mutatja az órát, a másodpercet és azt, hogy délelőtt van vagy délután. Már egy kicsit el van kopva, de hát 100 éves és használva volt. A dédnagymamám konyhás szekrényén találtuk régen.

A nagyapám mesélte: Egyszer egy karácsonyon nagyon hideg volt. Minden ember várta a karácsonyt. Olyan este tíz körül kopogtattak minden ajtón és egy ilyen óra állt az ajtók előtt, nagyon örültek neki bevitték a házba és kirakták valahova. Úgy éjfél körül az óra elkezdett világítani, aztán kirepült belőle egy tündér. Azt mondta a tündér, hogy mindenki kívánhat 3-at. Senki nem hitt neki, csúfolták, bántották, nem hittek neki. De egy kisfiú, akinek a családja nagyon szegény volt, szegényebbek voltak mint a templom egere, ők hittek neki.

Mondta a tündér: hármat számolok és kívánjatok, amennyit gondoltok. A család tanakodott mit is kívánhatna: van házuk, van szép egészséges gyerekek mi kell még? A tündér számolt: 1,2,3...

A család ezt kívánta:

1. minden embernek legyen jó karácsonya;
2. legyen minden embernek mit ennie;
3. Szenteste legyen mindenki a szereteteivel;
4. ma senki ne vesszen össze családjával, barátjával.
5. a tündér is hadd kívánjon egyet.

A tündér azt kérdezte:

- Magatoknak nem kívántok semmit?
- Nem – mondta a család.
- Miért? – kérdezte a tündér.
- Mert nekünk megvan mindenünk! – mondta a család.

Mivel a család ilyen nagylelkű volt, a tündér adott nekik:

- pénzt (annyit, hogy ők lettek a leggazdagabbak a faluban)
- szép új házat
- játékokat a gyerekeknek
- és minden éjjel kívánhattak egyet

A család volt a világon a legboldogabb. A többi ember semmit nem kívánhatott. A tündér visszament az órába, és lefeküdtek aludni. Másnap reggelre tele volt a ház pénzzel, játékokkal és ott volt egy kis kutyus is, aminek a gyerekek nagyon örültek. Boldogan éltek amíg meg nem haltak.

Ezt mesélte a nagypapám.

Kárpátiné Marton Éva: Megváltozott világ

„Amikor kicsi voltál...” olvasom a pályázati felhívás címét. Visszapörgetve az idő kerekét kutakodom az emlékekben. Bizony, a régi világ egészen más világ volt, mint ez, amiben korosztályommal együtt próbálok talpon maradni.

Amikor kicsi voltam: kezdjük talán az iskolánál, ahol szigorúan csak sötétké köpenyünk lehetett, ami alatt minden kinőtt blúz, pulcsi tökéletesen megfelelt. A köpenyen gyönyörűre vasalt, keményített hófehér gallér díszelgett. Következett a jaj, de ronda barna patentharisnya. Ez utóbbit valahogy megúsztam, úgy tűnik, Anyukám sem szimpatizálhatott a rusnya harisnyákkal, így én fehéret, vagy sötétkéket hordtam. Több osztálytársam a békebeli sötétké, belül bolyhos „mackónadrággal” (mai tréning- vagy edzőnadrág) védték ki a borzalmas harisnyadivatot.

Általában magas szárú, barna cipő volt az utolsó kiegészítő. Cipőüzletünk lévén, hála Istennek, nekem drapp vagy fehér és fehér-fekete lakk kombinációjú cipőim voltak, s így a barna és a fekete – a lányszíveket lelombozó – csúfságok elkerültek. Az ünnepekre fehér matrózblúz, kék-fehér csíkos gallér- és ujjakiegészítőkkal, s mellé sötétkék rakott szoknya dukált. No, ez utóbbi rakásait is mi vasaltuk vizes ruhán át, a rakásokat gondosan legombostúzve. A hajunk általában copfba fonva, benne piros, kék, vagy fehér szalagokkal. Óh, egek, mennyi mindent vasaltunk!

No, ezek nem hiányoznak, de valahogy átestünk a ló túlsó oldalára, mert a mai –tisztelet a kivételnek- kis cicoma-hercegnők különféle kint a hasa pólókban, szakadt, megtépett farmerokban, az orrukban, szájukban, köldökükben piercingekkel, hát mit mondjak, nem tetszenek. Nekem is szebb a mai „csilivili”, mintás póló, mint a mi viseletünk, de már túlzásnak élem meg az oktatási intézményekben látott divatbábokat. Azért álszent sem akarok lenni. Emlékszem, hetedik-nyolcadikos felsős általánosban a patentharisnyát elhajtva, mint a karámból kiszabadult kiscsikók vihancoltunk anyáink picit felszaladt szemű, levetett nejlonharisnyáiban. Középiskolában meg jött a miniszoknya divat, s a fejünkre fészek nagyságú tupírozott hajkorona került. Édesanyám nagyon bölcs asszony volt, s hagyta a megkurtult szoknyát, sőt dicsért, hogy milyen csinos vagyok, így nem fogott el a kísértés, hogy a szoknya hosszát egyre rövidítem, maradtam a jó ízlés határán.

Száz szónak is egy a vége, drága kis unokáink, higgyétek el, hogy már maga a fiatalság gyönyörű, nem kell a vadóc kifestés, öltözék, szépek vagytok!

Amikor kicsi voltam: az iskolába csak elsős koromban kellett párszor elkísérni, utána a megtanult útvonalon szépen hazaballagtam. Igaz, nem kellett forgalmas úton átmennem, s a gépjárművek helyett főleg kerékpározó emberekkel lehetett találkozni. Ma viszont nagyszülők, anyukák garmada várja csemetéit, hogy hazaszállítsák, kísérik őket. Azt hiszem, pocsék lett a közbiztonság, s mindenki – én is – agyonfélti a gyermekeit, unokáit. A millió meg egy különóráról (zongora, szolfézs, karate, balett, gyógytorna...) nem is beszélve, ahová vinni, s onnan hazahozni kell az ifjainkat.

Amikor kicsi voltam: jártam énekkarba, néptáncra, zongorázni, szolfézsra, s mindenhová egyedül. Fel sem merült a szüleimben, hogy bajom lehet! Nem is lett. Mi romlott el?! Félni lehet az utakon – mondjuk. Ez igaz, s ki az oka? Részben mi! Régen nem volt a kisgyerekeknek drága órája, laptopja, okostelefonja, stb. A vacak, több éves aktatáskáját cipelő diákot nem volt értelme körülvenni és kirabolni, hisz mindenkinél barna vagy sötétkék papírba csomagolt, piros-fehér vignettával felcímkézett füzetek, könyvek – nem pónilovas, hercegnős, autócsodás holmik, amik kétséget kizáróan sokkal

szebbek, csábosabbak, s tanulásra hívogatóbbak, mint a régiek – plusz egy öreg tolltartó szerénykedett.

Ma a drágábbnál drágább hátizsákokról már kívülről ordít a sok kütyü, design-termosz (Barbie-s, Violettás millió választékban), matrica, mütyür... - mi lehet akkor belül? A tulajdonos pedig nagy előszeretettel húzogatja a kezét egy kis téglalapnyi telefonon, amin tájékozódik, sms-t ír, cseverészik. Persze, nem jut mindenkinek ma sem ennyi minden, s aki kimaradt a sok jóból, az nagyszájúan bandázik, letámadja a megszeppent, épp chipset vagy más nasit rágó, - sajnos – javarészt túlsúlyos iskolatársakat, s megszabadítja a javaitól. Nem vagyok technika-ellenes, de igencsak elkényeztetjük a „kisdedeinket”. Valami arany középút hiányzik, nem kell a múltbéli igénytelenség, de ne a kulcsin adjon önbizalmat a valóban értékes gyermekeinknek.

Csak elnéztem a tv-ben a kis zenei tehetségeket felkutató műsort, s elámultam a szuper zenei zseniken. Hírnevet szereztek Magyarországnak remek robotkészítő diákjaink, az asztalosságot tanuló fiatalok az országok közötti versenyen első helyezést értek el! Hát mi ez, ha nem tehetség?!

A magyar koponya és faj mindig is hozott hírnevet. Hadd említsek csak párat: a Nobel-díjas Szentgyörgyi Albert, a C-vitamin feltalálója; Puskás Tivadar, Kandó Kálmán műszaki zsenik; Munkácsy Mihály, Paál László nagy festőink; Petőfi Sándor, József Attila remek tollú költőink; Bartók Béla, Kodály Zoltán méltán híres zeneszerzőink; s a közelebbi korból Balczó András aranyérmes öttusázó olimpikon; Marton Éva, Miklósa Erika világhírű operanékesek; Egerszegi Krisztina négyszeres olimpiai győztes úszó, Berki Krisztián tornász világbajnok..., s sorolhatnám hosszan a büszkeségeinket.

Édes ifjúság, megint csak mondom, nem a külső és a drága tárgyak tesznek titeket értékessé. Nem csak szépek, de hihetetlenül okosak, talpraesettek vagytok. Ti vagytok, kis utódaink, a nemzet jövője, s jó kezekben lesz az ország nálatok!

Amikor kicsi voltam: nekünk is volt a lakásban telefonunk, olyan régimódi, fekete, vezetékes, tárcsás, nagy kagylós készülék. Miután a környéken közel s távol ez volt az egyetlen telefon, így sokan nálunk keresték az XY szomszédot, s én vagy rohantam a hívott fél után, vagy az ablakból kiabáltam: Telefóóóóóóóó, Erzsébet néni... stb.

Nem ezt siratom vissza. Ma már a vezetékes telefon nem is olyan sikk, hisz majd' mindenkinek van mobilja. Véniségemre nekem is. Fiam jóvoltából be vannak programozva a családtagok, a számokat megtanulva tudom, ha a párommal szeretnék beszélni, hosszan nyomom a hármaskör gombot. Ha hívnak, a bal oldali gombbal felveszem, a jobb oldalival befejezem a beszélgetést. Mi kell még? Ja, időnként sms-t kapok, ezzel már gondom van. Nem látom, mit írnak, tehát szemüveget kell keríteni – bár újabban majd' minden

Hallgatva őt, örülök az ügyességének, s a győzelem feletti mámorának. Elgondolkozom: hová lesz ez az ifjonti hév? Felnőtt korra elfásulnak, s csak a „hol lehet nagyobb pénzt kaszálni” a motiváció? Nem tudom, de ne hagyjuk! Ébredj, férfinép! Mutassa meg a felnövekvő nemzedék, nem lehet minket csak úgy leírni, s lesz még Magyarországon második Puskás-féle csapat. Hajrá, srácok, én drukkolok!

Amikor kicsi voltam: nem volt televízió. Házasságkötésük után nővéremék egy ideig otthon laktak nálunk. Összespóroltak egy kisképernyős fekete-fehér készülékre valót, aminek az lett a következménye, hogy a házbéliek kis sámlival a kezükben megjelentek délutánonként mozizni. Gondolom, a fiatal házások el voltak ettől ragadtatva, hisz nem csak anyukámék, a bátyám és én, de az egész szomszédság nálunk volt. Ezzel együtt élveztük a tv-t, s a felhevült nézőközönség kommentárjait is.

Ma igen szép, jó minőségű képet adó lapos tv-ket lehet kapni, s a kanapéről kényelmesen, távirányítóval kapcsolgatni a sok adót. Egy a hiba, igen kevés az érdembeli, jó film-adás. A rengeteg krimi, vér, gyilkosság, rémpofák, iszonyatos maszkirozások mit rombolhatnak a gyerekekben? Lányoméknál nincs is a tv bevezetve, csak dvd-t nézhetnek az unokák. Tanulságos, szép filmeket, természetfilmeket, ezek építőek, a rémek tönkreteszik a fiatalok idegrendszerét. Akik ezeket gyártják, azoknak nincs gyerekük? Vagy minden a profitról szól? Mi kapcsolgatás közben találkozunk a fenti szörnyűségekkel, amiktől félni lehet. Mit él át egy pl. otthon egyedül lévő, s ilyen „csodaművet” látó gyerek?! Milyen felnőtt lesz? Idegroncs, vagy kipróbálja az ölést, s bűnöző?

Jó lenne csak a szépet, s építőt közvetíteni. Régen filmesítettek egy-egy tartalmas regényt, amiktől kedvet lehetett kapni a könyvet magát is elolvasni. Ma már sajnos az olvasás is kimegy a divatból. Nagyszülők, szülők, ne hagyjuk! Nálunk, a fiaméknál és a lányoméknál is még este, elalvás előtt együtt olvasás a program. Jaj, de jó szokás! A gyerekek szókincse bővül, kedvük lesz olvasni, az esti közös meleg együttlétről már nem is beszélve. Ez nagy biztonságot ad a lurkóknak.

Amikor kicsi voltam: nyári délutánonként a szépen felloccsolt, hűvös kertben együtt játszottak a gyerekek. Aki épp az öntözésre adta a fejét, az a szomszéd virágait is meglocsolta. Kicsik-nagyok közösen ültettünk virágokat, s az ágyásokat elvlasztó téglákat az apák szép fehérre meszelték. Akinek nem volt férfiember a családjában, annak a kertje is széppé varázsolódott. Anyukám gyakran süttött süteményt, de két tepsivel, mert az egyik kellett a népes családnak, a másikat szétosztogatta. A pogácsákat, édességeket velem küldte a szomszédoknak, így megtanított rá, hogy milyen jó dolog adni! S nem csak

anyagit, szeretetet, megbecsülést. Egy beszélgetést a másikkal, meghallgatását annak, aki arra szorul. Édesanya ilyen volt.

A mai rohanó időben – mely egyre kevesebbnek tűnik – törődjünk jobban a másikkal, legyen időnk szeretni, tegyük széppé, tartalmassá ezt a kicsi földi ittlétet, ami úgy elröppen, hogy észre sem vesszük.

Én a 71. évem tapasztalatait írtam le, s igyekszem megérteni titeket, drága fiatalok. Tanulom a nyelveteket: „fészbuk, lájkol, ímél, instagram oldal, szkájpólás, cseteltek, a twitter oldalra tesztek fel, posztoltok szelfit a világhálón, és onlajn vásároltok – az egész olyan zsír, vagy raj.” No, ugye haladok? (A szavak készakarva íródtak magyarul.)

Végül kérlek benneteket, ti is figyeljetek ránk jobban, a mindenem elérzékenyülő, megroggyant egészségű, de titeket nagyon szerető Nagyikra!

Keresztes Dóra: Nagymamám emlékei

A Csemadok Farkasdi Alapszervezete megalakulásának 65. évfordulója alkalmából ünnepi műsort szervezett a faluban. Az esemény felkeltette az érdeklődésemet, mert a dédpapám és a nagymamám beszélgetéseinek gyakran volt témája a Csemadok. Dédpapámat sajnos már nem kérdezhettem, mert meghalt. Így aztán nagymamámat kértem meg, meséljen nekem erről a szervezetről, és arról, mit is jelent számára a Csemadok.

Vasárnap délután hosszasan elbeszélgettünk. Nagymamám elmondta, hogy dédpapám, Pásztor Ferenc, a Csemadok járási titkára volt. A család minden jeles kulturális rendezvényen részt vett, amelyet a dédpapám rendezett. Már kislányként láthatta a Kodály Napokat, a Tavasz Szél Vízét Áraszt elnevezésű népzenei és népdalversenyt, színjátszó fesztiválokat. Nagyon szerette a szép verseket. Alapiskolásként a vers-és prózamondó versenyek állandó résztvevője volt, amelyeket a Csemadok és a magyar iskolák közösen szerveztek. Büszkén mutatta a sok oklevelet. Fiatalon tagja volt az irodalmi színpadnak és az énekkarnak, később a Kodály Zoltán vegyeskarnak Ágh Zoltán vezetésével. Élvezettel mesélt az énekkari próbákról, a találkozásáról Vass Lajos karnaggyal és Kodály Zoltán özvegyével. A legszebb pillanatok közös énekkari fellépésekhez fűződnek a Galántai Kodály Napokon. Felnőttként tagja lett a Csemadoknak, mert a dédpapám arra tanította, hogy a magyar kultúra ápolása a magyarság összetartó ereje. A Csemadok alapító tagjainak mi gyerekek is sokat köszönhetünk, hiszen ők voltak azok, akik segítették a magyar iskolák újraindítását. Mikor nagymamám tanítónak lett, maga is kivette részét a Csemadok munkájából. Éveken át kultúrfelelősként dolgozott a Csemadokban és minden falusi rendezvény szervezésébe besegített. Csillogó

szemmel mesélte, milyen felejthetetlenek voltak a színjátszó előadások, az esztrádműsorok, a jó hangulatú juniálisok, és a közös baráti beszélgetések. A nézőtér mindig megtelt, mert az emberek nagyon szívesen vettek részt az ilyen típusú kulturális eseményeken. Abban az időben a majálisokra és a bálokra is sokan elmentek szórakozni, mulatni, nem úgy mint manapság. A szép élményeken túl sok barátot is szerzett a Csemadokban, és folytatta dédpapám tevékenységét.

A visszaemlékezés alatt szinte éveket fiatalodott, és azt mondta, az élete sokkal szegényebb lett volna ezek nélkül az élmények nélkül. A Csemadokban végzett munkájáért több alkalommal kitüntették. Fájó szívvel állapította meg, hogy ma már az emberek sajnos nem igénylik az ilyen jellegű kulturális munkát, pedig a magyarságot a vers, a dal és a közös akarat tudja csak fenntartani. Tanítóként arra nevelte tanítványait, hogy az anyanyelvhez, a hagyományokhoz és a gyökerekhez való ragaszkodás élteti a magyarságot.

Keresztúri Mária: Bihari nagyapám

„úgy van az jól, hogy mindenki tegye a dógát”
Mormogta nagyapám kackiás bajsza alól,
midőn morzsolta a kukoricát.

Bölcs öreg hírében állt.
Csak legyintgette, nem sújtotta ostorát,
mikor nógatta erőtlen lovát.
„ha nem bírja, hát nem bírja.”
Szeretettel abrakolta.

Tette a dolgát.

Etetett, itatott,
munka végeztével, békésen horkantott.
De csak ima után.
Mindig imádkozz kis unokám!”

Mese helyett, az életre tanított.
„úgy feküdj le, mintha holnap meghalnál,
úgy kelj föl, mintha örökké élnél”
Nem tudta kitől származik a mondás
(én sem tudom.)

Úgy van az jól, ha mindenki teszi a dolgát
családért
faluért
városért
másokért
önmagáért.

Ahogy teszi: a tavasz, a nyár, az ősz a tél.
A nappalok, és az éjszakák.

Teszi a fészekrakó madár,
és füttyül hozzá jókedvében.

Keresztúri Mária: Nagymamám unokája, unokám nagymamája

A petróleumlámpát, amitől addig sem volt túl világos a szobában, elfújta. „Nem kell az – mondta –, az angyalok a sötétben is ránk találnak”, és a hold fényében imbolygó léptekkel közelített a vetett ágyhoz. Fehér hálóingében úgy lengedezett, mint korábban a lámpa lángja. Cirmos szokott helyéről, a kemencepadkáról figyelte mozdulatait, lusta, lapos szemhéját álmosan eresztette lefele. „Na, szentem, összekulcsoltad már a kezeckéidet?” – kérdezte a szeme csillogásában ülő mosollyal. „Én Istenem, jó Istenem, lecsukódik már a szemem, de a Tied nyitva, Atyám, amíg alszom, vigyázol rám” – hadartam a fohászt, mint egy jól felelő kisdíák, aki nagyon tudja a napi leckét, és várja a jutalmát vagy a dicséretet. A jutalom nem maradt el. Végre mellém bújt nagymamám, magához ölelt, de nem csak a karjaival, a tekintetével is. Mama, most azt mondd el, hogy volt az, mikor a kismalac kifecamította a lábát, és megorvosoltátok. Aztán azt, hogy járt pórul a farkas, meg azt is, hogy a királykisasszonyt hogy leckéztették meg, amiért irigy volt...” „Jó, jó, jó, te kis cserfes – szakított félbe –, csak csöndesen, mert még elkergeted az álomangyalt.”

És mindaddig mondta a meséit, míg valóban eljött hozzám az álomangyal, és elvitt magával. De nem vitt messzire. Álmomban is otthagytott nagymama ölelő karjai közt. Ébredni sosem a hangokra – a csöndre nagyikám vigyázott -, inkább az illatokra keltem fel, mikor már a frissen forralt tej és sült kalács illata csiklandozta az orromat. Egy-kettő, kipattantam az ágyból, és szaladtam is a lavórhoz arcot mosni, mert azt már megtanultam, hogy „addig nem veszünk ételt a szánkba, amíg a szemünkből a csipát ki nem mossuk”, legalábbis nagyanyám így tartotta. Ekkor még a fogmosásnak nem volt hagyomány.

De még akkor is kezemre csapott tettetett haraggal, ha a kalácsból csíptem, mielőtt elmondtuk volna az asztali áldást. „Aki ételt, italt adott, annak neve legyen áldott.” „Ámen” – toldottam meg sűrgetően, és már tömtem is a számba a foszlós finomságot, ha már mindketten felkeltünk. Mármint én meg a tészta, mert azt már tudtam, hogy a tészta dagasztás után „pihen”, csak azután kel fel. Azt is tudtam, hogy nagyikám sokkal kevesebbet aludt nálunk. Mert míg a tészta sült, ő már a jószágokat is jól tartotta. Hálások is voltak érte, jó kis hájat növesztett a liba, kacsza, meg még a tyúkok is. „Látod-látod – mutogatta széles mosollyal, mikor a kacsaháját sütötte –, meghálálják a törődést.”

*

„Na egyél még, szentem-lelkem – biztatott –, mert nem bírod el a seprút! Früstök után megyünk körbeseperni a portát, meg a kapu elejét, nehogy megszóljanak itt a népek, hogy a Mariska udvara meg nincs feltakarítva, mikor a reggeli imádságra mennek el előttünk.”

Kötényt cserélt eközben. „Így ni” – simogatta el alatta a ráncos szoknyáját. „Takarosan kell kinéznie egy fehércselédnek, így mondta nekem a nagyanyám” – mondta ő.

A fejkendőjét is levette, hogy átfésülje hosszú, ősz haját. Amióta csak fonáshoz megnőtt a haja, nemigen változott sokat a frizurája. Legfeljebb csak annyit, hogy asszonykora óta már nem két copfba, csak egybe volt összefonva, így tekerte a tarkójára, ott kontytúkkal, gyakorlott mozdulattal tűzte a helyére. Aztán visszakötötte fejkendőjét. Hajadonfővel nem mutatkozott idegenek előtt.

Tükörbe talán sose nézett, bár volt a lavór felett egy bevakult, homályos kis tükör, abban borotválkozott nagyapa, míg élt. De nem is volt rá szüksége. A mások szemében láthatta arca derűjét, szemében a csillagok ragyogását. „Ejj, Mariska, a maga szépsége talán sosem hervad el, csak úgy incselkedik bennünk a gondolat, hogy maga miatt biza fényesre bokszolnánk a csizmánkat” – hangoztatta sokszor Józsi bácsi, Gyurka komájára kacsingatva, aki engem mindig valamiféle édességgel kényeztetett.

De Mariska hajthatatlan maradt, hiába ostromolták a falubéli özvegyemberek, öregurak, vénlegények, ha betértek hozzá egy kis jóféle házi pálinkára, beszélgetésre. Ő maga sem vetette meg az istenadta nedűt egy kupica erejéig. „Olyan ez a felnőtt ember gyomrának – vallotta –, mint csecsemőnek az anyatej.” A kert hulló gyümölcséből maguk főzték. Míg nagyapa élt, gondja volt rá, hogy semmi ne menjen veszendőbe. „Isten ad, de a pusztítást nem nézi jó szemmel, ezért mindent meg kell becsülni, még a lepotyogott, hibás gyümölcsöt is” – motyogta, vagy inkább morogta nagy pödrött bajusza alól, mikor a ragadós, kicsit rothadt gyümölcs felszedése ellen tiltakoztam. A gyümölcs nagyapapa halála után is ugyanúgy hullott, és mikor szedtük, nagyon hiányzott

morcogó hangja. „Isten ad, de a pusztítást nem nézi jó szemmel, ezért mindent meg kell becsülni” – mondta nagyanyám, de eközben most nem csillogtak szemében a vidám fények. Valami bánatdalt énekelt egy galambról, akit elhagyott a párja.

*

A sepréssel már majdnem végeztünk, mikor a szomszéd Böske néni nagy vigyorogva sebbel-lobbal megjelent a kapuban, szélesre tárva azt. Kellett is, mert mindig az volt az érzésem, hogy közé szorul, és nem fér át rajta. De átfért, és boldog kiabálással tudatta: „Mariska, megellett a Riska, úgyhogy nem megyek ma a misére. A jó Isten csak megbocsássa nekünk, de egész éjjel ott voltunk az urammal az ellésnél, elfáradtunk, meg hát nem is hagyhatjuk a borjút sem.”

Nos, Böske néni hírközlése engem igen szíven ütött. Azon bosszankodtam, miért is kellett keresztanyámnak a nagyanyám nevét rám testálnia, amikor a pap keresztelő szenteltvize alá tartott. Valószínűnek tartottam, hogyha majd iskolába járok, engem is Mariska Riskának fognak csúfolni, mint az utcabéli Marist aki templomból jövet mindig megkergeti a csúfolódó fiúkat. Húsvétkor is hozzájuk dobálta a hímes tojásokat a riskázás miatt. De nem csúfoltak. Aztán, mikor felnőttem, és megszülettem az én kis Jézusomat, rájöttem, szebb nevem nem is lehetne, mint am a Boldogságos Szűzanyának, és nagymamámnak van. Ezt a fajta megbékélésemet nagymamám még nem tudhatta, ezért ő mindig is csak Szentemnek, vagy Lelkemnek szólított, vagy összeolvasztva becézgetésem, Szentem-lelkemnek.

*

Így kiáltott most is, az ég felé emelve tekintetét, seprűjét hóna alá kapva, miközben totyogó futásnak eredt, és kezem elkapva magával vonzolt. „Ebből nagy zápor lesz!” – forgatta szemét Isten hajléka felé, hátát meg rövid köszönet után a szomszédasszony felé. Még vetett egy röpke pillantást a tyúkudvarra, látta, hogy a kotlós kiterjesztett szárnyai alá hívogatja kiscsirkéit. És már jött is, szakadt a nyakunkba a májusi áldás. A kacsák nem fogták fel drámai-nak a helyzetet. Nagy hápogással repkedtek, szárnyaikkal hónaljuk alá csapkodták a langyos esőt, és versengtek az udvaron keletkezett tócsák mielőbbi elfoglalásáért. A Nap is háborítatlanul sütött tovább. Mi immáron a menedé-künkől figyeltük a szivárvány keletkezését. Kedvem lett volna kiszaladni a kacsákhoz egy kis sárdagonyázásra, de mama nem engedte. Kárpótlásul egy faládikát vett elő, abban őrizgette féltett kincseit, és egy pár megsárgult képet. „Ez itt a nagybátyád.” Szeretetteljesen simította át a nyűtt fotót. Egyenes tartású, nyílt tekintetű fiatal férfi állt a képen. Nagyit aztán a markába szorított egy fényes gombot. Talán arról a zubbonyról való volt, amit a nagybátyám viselt. És halkán egy katonanótába kezdett.

„Nem látlak én téged többé soha, sohasem,
hiszen te látod teérted könnyes a szemem.
Nevemet hiába mondod, könnyedet hiába ontod,
harcok mezején, valahol tetőled távol,
ott, ahol senki sem gyászol, ott halok meg én.
Nevemet hiába mondod könnyedet hiába ontod
harcok mezején, valahol tetőled távol,
ott, ahol senki sem gyászol, ott halok meg én...”

Ezzel a nótával gyászolta, siratgatta a fronton maradt fiát, akiről lelkében sosem hitte el, hogy meghalt. Mesélt még a régi időkről, anyám kislánykoráról, a kályhaezüsttel festett dióról, a kis Jézus születéséről, csuhébabáról, a fagyos télben szárított ruhák illatáról, a költöző gólyákról és a hazatérő fecskékről. Sokszor és sokat ismételve azokat, ha zápor hullt vagy perzselt a nap, vagy csak emlékezni akart, élményeit megosztani velem.

*

Még voltak papírok a ládikában, meg egy kis szőke hajtincs, azt mondta, az az anyámé volt, mikor olyan kicsi volt, mint én most, vagy még kisebb. Több mindent már nem mutatott. Becsukta a ládikát, és féltő mozdulattal úgy adta át nekem, ahogy a galambot szokás, nehogy elröppenjen. Elém guggolt tekintetével belém kapaszkodott, és azt mondta: „Nálad jó helyen lesz, vigyázzál rá!” Magához vont és megcsókolt. Szemében különös, addig nem látott fény ragyogott. Azok a fények, amelyeket úgy szerettem, már régen kialudtak.

*

Mégis megmaradt minden az emlékeimben: a tiszta ház, a kikeményített kötény, hit Istenben, a kelt kalács receptje, az anyatejpálinka, értesítés egy elesett katonáról, emlékek a nyári záporokról. Őrzöm a ládikát. Hozzarakom a magam emlékeit, és el-elmesélem az unokáimnak, hogy nevelt engem a nagymamám – nagymamának.

Keresztúri Mária: Józan ember

Volt abban valami pajkos összedörgölődés, ahogyan hátukat egymásnak vetették. A nap is huncut csiklandozással cirógatta feléje fordított arcukat. Úgy él bennem ez a kép, mint nagyapám legszebb ismérve.

*

Gyakran láttam így. Délidőben, tarisznyázás után, ahogy egyik öreg barátnejával egymáshoz borulva pihent kicsit, az addig elvégzett munka jutalmául. Évtizedek óta állt köztük a jegyesség. Haragban tán sosem voltak. Igaz, mindent meg is adott a nemes asszonyságoknak, imádott hercegnőinek,

ahogy nagyapám az öreg szőlőtőkéit nevezte. Zúgolódott is emiatt nagyanyám, meg féltékenykedett. Gyakran szóvá tette, hogy kendnek – így hívták egymást oda-vissza, szóval hogy – „Kendnek más Istene nincs is, csak a szőlője, meg a bor.”

Estelente hódolt is papám az említett nagy szerelemnek. „Nézz a szemembe, angyalom – mondta–, te asszonyibb az asszonynál!” Magasra emelte poharát, lámpafénybe a kristályosan csillogó aranyfényű borát. Szerelmes áhítattal ajkához vonta, csókra nyitott szájába öntött egy kortyintást. Arca barázdái ilyenkor kisimultak, a teljes mámorító élvezethez még szemhéját is leeresztette. Én ámuló gyermekszemmel bámultam nagyapa felkunkorodó bajuszának mozgását, és megállapítottam, hogy nagyapa: rág. Kicsit félve, de mégis határozott mozdulattal lökdödni kezdtem papa könyökét, hogy figyelmeztessenem, a folyadékot inni, és nem enni kell! „Látja vén kujon...” – nevette el magát nagymamám, de be sem tudta fejezni igazán mondandóját, mert annyira kacagott, hogy köténye sarkával kellett törölgetnie kicsurgó könnyeit. „Na figyelj csak ide, te gyerek! – húzott a térdére nagyapám, és nagy hévvel magyarázott. – Ha rágom, hát azért rágom, mert teste van. Jó testes bor.” Ismételten felemelte poharát, még az előbbinél is nagyobb magasságra, hogy még egyszer szemügyre vegye. „Mégkóstolod?” – szólt felém fordulva. A váratlan kérdéstől én is és ő is meglepődött. Kikerekedett szemére aztán nagyanyám, hirtelen megszakítva a téstanyújtást, megadta a választ. Még a sodrófát is fenyegetően magasra lendítette nyomatékkal. „Még mit nem adna ennek a gyereknek! Madártej kell annak. Ugye, angyalom?!” És megkerülve a konyhasztalt, értem nyúlt, kézen fogva sebtiben elhúzott nagyapám térdéről, nehogy az öreg megfertőzzön. Biztosítékul a sodrófa lengetését sem hagyta abba. Most meg papám kacagott olyan jóízűen, hogy mindene rázkódott bele. Így az első borkóstolásom elmaradt.

Szüretkor mégiscsak ihattam a szőlő levéből. Boriska, az unokatestvérem, még a dézsába is állhatott taposni. Én még nem, mert túl kicsi volt a lábam. Akkor azt mondták, majd jövőre. Ittam is jó sok pohárral a szőlő levéből, ami a préseléstől musttá alakult. Szóval ittam az édes, ragacsos nedűt, hogy gyorsan, hamar nőjek. De a felnőttek ezen is csak kacagtak. Azt mondták, ha nőni nem is, de szaladni biztosan gyorsan fogok. Igazuk is lett, mert egyre- másra szaladgáltunk Boriskával, meg a puttonyos Ferkóval, egy árnyékosabb helyre.

Már régen túl vagyok az első borkóstoláson. Megtanultam, hogyan kell a bort rágni.

Hogyan kell alázattal, szenvedélyes szerelemmel, fegyelemmel nyúlni szőlőhöz, borhoz.

*

Nem sírtam, mikor nagyapát temettük. „Öreg elmenőhöz nem méltó a gyász, csak a tisztos emlékezés.” Ezek voltak utolsó szavai. Mosolygó szeme még rám kacsintott, és markomba csúsztatta borospincéje kulcsát.

Keresztúri Mária: Búzakék szemek

NEGYEDIK GENERÁCIÓ

Feltörnek az emlékek, ahogy nagymamám búzakék szemével néz rám.

*

Emlékezetemben nagymamának leginkább az illata maradt meg. Akkoriban az asszonyok, legalábbis a magafajta nem használt parfümöt. Finom, édes kalácsillata volt. És a szeme színe, az meg olyan volt, mint a réten virító búzavirágé. Azé, amiből láncot fűzött nekem, azt akasztotta a nyakamba. Majd rácsapott a fenekemre mintegy lendületet adva: „Na, szaladj, fogd meg azt a pillangót, nézd, milyen gyönyörű a szárnya. Aztán gyere, mire kisül a fonatos!” A haja is olyan volt. Úgy volt a tarkójára tűzve, mint egy fonott kalács. Ha kértem, engedte, hogy kibontsam és fésülgessem. Ilyenkor azzal dicsekedett, hogy fiatal leány korában még milyen szép vastag copfja volt. Mondta is az apja:

„Ej, Mári, a szemedért meg a hajadért hamar elvisz a háztól valami nyalka legény.” És szívből nevetett, mikor „édesszülém”-et idézgette.

Igaza is lett. Nagyapa jól járt vele. Jól tűrte az öreg zsémbes természetét.

Nyaranta összegyűltünk náluk, unokatestvérek. Az maga volt a mesevilág. Volt ott békaugrató verseny, bújócskázás, számháborús játék, papírsárkány-készítés. Lisztet kuncsoráltunk nagymamától, vízzel csirizt gyártottunk, azzal ragasztottuk a papírt. Még az utcabeliek is jöttek sárkányt eregetni. Egyébként is az egész falu olyan volt, mint egy nagy család. Az ugrálókötelezéstől, spórmozástól, ickázástól aztán úgy megéheztünk, hogy nagymama alig győzött bennünket jóltartani szilvás gombóccal. A konyhában az asztal alatt volt a kanna, annak a fedeléből ittunk hús kútvizet. Vagy frissen fejt langyos tejet, ha nagyapa éppen behozta a habos nedűvel telt rocskát.

Megsavanyodik a számban az emlék. Most olyan idős lehetek, mint akkor volt a nagymamám. Lelkiismeret-furdalás gyötör. Nem tudom elvállalni az unokám nyári felügyeletét. A fiamékat kizsigerelik a multik. Jóformán aludni jönnek haza. A nyugdíjkorhatár határtalanná vált! Nincs lazítás, ringben kell maradni. Kell a kondíció! Kondíterem, szolárium, valami könnyű Norbi-menü (elvégre nem nézhetek úgy ki, mint a saját nagyanyám, a beosztás kötelez), ráncfelvarrás, tetoválás, frizura a Bélától.

Egy mai 60-as ne legyen hatvanéves! A gyerek meg majd elmegy táborba... na, bumm! – korszellem. Nagyon jó kis számítógépes táborok vannak. Majd azon megtanulja az ÉLET- et. Legfeljebb azt elmagyarázzuk neki, hogy az az egér nem azonos azzal az egérrel, amelyik a kukoricát szereti. Az meg, hogy a tehén nem lila, teljesen mindegy. Hiszen a tej sem tej. Ezért aztán inkább igyon valamilyen energiatalt az EU-ból. Azzal meg ne gyötörj, kicsim, hogy nem érted, miért nem lehetsz hétévesen 7 éves?! Én sem tudom...

*

S ahogy a két ártatlan szeme kérdően néz rám, szemeimet elfutja a könny. Féltőn magyarázkodásba kezdek... vigyázz magadra... a fagyóban van szilv gombóc. Egészen jó termék. Mikrózd meg!

És törékeny kis nyakába – kulcsot teszek.

Keresztúri Mária: Édes Jó Istenem!

Fehérvászon hálóinge, így ahogy az ágy szélén ült, a lábszáráig ért, melyek testéhez mérten vékonykák voltak, s ahogy lógtak, nem érték el a mázas konyha nyers talaját. Türelemmel csüngtek alá, időt nyerve várták nagyapám reggeli imáját. Ajkai gépiesen mozogtak, akárcsak az ujjai, ahogyan morzsolgatta velük olvasóját. Hangja alig volt hallható, néha egy-egy „s” betű fogainak ütközve sivített ki a hajnali csöndbe.

A kakas, a nagytorjú Matyi is csak aztán zendített rá, mikor az öreg befejezte az áldáskérő fohászt, melyet földre, jó termésre, asszonyra, gyermekre egyaránt kért. Ámen – mondta most már fennhangon, és leszökött az ágyról. Milyen apró, gondoltam magamban és képzeletemben kiegyenesítettem megöbölyt hátát. Így sem lett sokkal magasabb. Aki magasabb, derekabb, az nagyanyám volt. Rajtam kívül ezen mindenki más csodálkozott is.

A virradat lámpása elég fénnel világította meg a konyhát, mely egyben hálólhelyül is szolgált. Így jól láthattam nagyapám mozdulatait. Az asztal alól kék bádoggannát vett elő, előbb a fedeléből ivott nagy kortyokat nyelve, ádámsutkája zsilipként engedte le a hűsítő kútvizet. Az utolsónál pofazacsokóját átöblítette, csak eztán nyelte le. A lavór a sarokba volt állítva, ebbe öntötte a többi, örvénylett benne az ezüstösen csillogó víz, ahogy a kanna torokából belézúdult. Azzal csapkodta magát arcul, még a tarkójára is vitt fel belőle, de talán hidegebb volt a vártnál, mert olyan hangot adott ki, mint a szürke kancánk, ha haragos kedvében van. Brrrr...valahogy így. Most meg olyan, mint Zsandár hasonlítottam nagyapámat az öreg házörzőre, mikor darázs száll az orrára. Aztán ellágyult a hangja, és így szólt: „Keljék kend!” invitálta nagyanyámat. – Nem volt szokás kettejük közt a tegeződő hangvétel.

– Tegyéék abból a sós szalonnából früstökre, de duplán ám, mert ez a tivornya gyermek azt mondta, jön velem a szőlőbe, aztán nehogy éhen maradjon a nagy munkálkodásban, ha egyáltalán a tegnapi cserebogár csapkodás , kergetőzés után fel bír kelni. Pedig már rögvest a hasára süt a Nap. Ezeket az utóbbi szavakat már hozzám intézte. Ezt onnan lehetett tudni, hogy mikor incselkedett mindig megemelkedett a bajusza a szája körül, a szeme meg olyan mandula formájúvá zsugorodott. Nagyanyám még valószínű az orráig húzott dunyhája alatt az ágyban elmondta a zsoldárt, mert mikor befönt hajával kibújt a takarója alól, csak az ámen hangfoszlányait lehetett hallani. A hideg vizes arccsapkodást is kihagyta, láthatóan fázott. El is határoztam, ha szokásához híven lavórba dugja a fejem, ezt felrovom neki. Az ablakot viszont sarkig kitárta. Zöldillatú tavasz tódult be rajta, és felfrissítette a mázas konyha savanykás földszagát.

*

Izgatottságomban már alig bírtam nyugton maradni, nehezemre esett eltitkolni ébrenlétem. De semmiképp nem akartam kihagyni a mamámmal folytatott kis ébresztős játékunkat. Ahogy odasettenkedik az ágy végéhez, lehúzza a takaróm, felkacag, tenyereit előbb összecsapja, majd ujjait összekulcsolva a mellkasához szorítja és felkiált, „Édes jó Istenem, mekkorát nőttél az éjjel drága szentem!” Mindig így ébresztett. Nagyapám is kacagott. Nocsak-nocsak, lassan mert még le hagy, aztán a fejemről eszi le a kását. Ezen meg én nevettem nyerítősen, mert nagymama mindjárt meg is lovacskáztatott. Az asztalt kétszer is körbe nyihaháztuk, aztán visszadobott a hátáról az ágyra, akár egy zsák krumplit. Ekkor dugta be az orrát anyám, megszimatolni mi itt ez a nagy hacacaré!/? És egyben megkérdezte, hogy aludt az ő drága csillaga, aki én voltam.

Jó magam feleslegesnek tartottam a kérdést, ahogy nagyanyám is, mer válasz gyanánt csak rám kacsintott.

Bandi? – most ő kérdezte anyámat.

Az istállóban van, feji a Foltost. Anyám eközben meg engem puszilgatott.

Riskáról kereszteltem át Foltost, mert sehogy sem fért a fejembe, hogy tudta nagyanyám ilyen ügyesen összefoltozni a tehén bőrét. De hát értett hozzá, mert valahányszor a fáramászás vagy csuszkázás közben elszakítottam, kilyukasztottam a nadrágom, mindjárt a segítségemre sietett és befoltozta, nehogy anyám megfedjen miatta. Most azonban csak a frissen fejt langyos tej járt az eszembe, meg a mazsolás túrós béles, amit még tegnap süített nagymamám a kemencében. Ennek, meg nagyanyám fűrfangjának volt köszönhető, hogy itt aludhattam. A cél érdekében sokat cinkoskodtunk mi együtt. Úgyhogy nagy hévvel dagasztotta anyám kedvenc süteményét, jobban mondva dagasztottuk, mert, ahogy mondta mosolygós szemmel, nélkülem semmire

nem menne. A munka oroszán része amúgy is az enyém volt. Én pakolásztam a hozzávalókat a dagasztó teknőbe, mama csak összemarkolászta, de nekem könyökömig ért a munka, meg a ragacsos tészta. Aztán ahogy kisült, sebtében szalasztott egy adaggal anyámhoz!

Vidd, hagy egye, ha már megkívánta!

Nem nagyon értettem egyet a dologgal, hogy kívánhatja az ételt, mikor már most is akkora a hasa, mint egy görögdinnye. Azt mondták a testvérkém lakik benne, nézzem csak meg, hogy rugdosódik. És anyám hasára szorították a kezem. Engem biza ne rugdosson, meg az anyámat se! Nálunk ez nem szokás, hogy jön ő ahhoz! Különben is, az én testvérem kinn van a pajtában, sárkányt eszkábál, nagymamától csórja a lisztet, hogy csirizt készítsen a ragasztáshoz. Kezem elkapva hadonásztam fellengzősen.

De ami ettől fontosabb, mikor anyám megérezte a gőzölgő béles illatát, olyan derűs arcot vágott, hogy bármilyen kérekedéssel elé mertem állni. Ott aludhatsz... válaszolt sebtében, csak hogy mihamarabb hozzájuthasson a finomsághoz. Szaladtam is nagyanyám karjaiba úgy tizenhat méternyit átkiabálva, itt alszook! Ennyi volt a távolság a kisház és a nagyház között. A falunkban sok ilyen udvar volt, ahol együtt éltek többgenerációs családok, és az évekkel forogtak a nemzedékek. Aztán forogtunk mi is egy jót, ahogy ölébe kapott nagymamám. Kicsit talán el is szédült, mert kissé imbolyogva, óvatosan tett le, mintha hímes tojás lennék. Majd tenyereit összecsapta, ujjait összekulcsolva melléhez szorította és felkacagott. Édes jó Istenem, de örülök drága szentem! És szemei úgy ragyogtak, mint aki a világ legdrágább kincsét látja.

Addig-addig elmélkedtem a tegnapi túrós bélesről, míg apám megjelent a Foltos tejével.

Jó reggelt! – köszönt határozott érces hangján, fejét kissé előrebiccentve. Tiszteletből is, meg amúgy sem fért volna be egyenes nyakkal a szelemenfától.

Adjon Isten, neked is fiam! – fogadta nagyanyám.

Nagyapa is így gondolhatta, mert kétszer is megbólintotta a fejét, és mutató ujjával megbökte a fekete kalapja szegéjét, amit csak étkezéskor, a templom kapuját átlépve, mise ideje alatt, és temetésen volt hajlandó levenni a fejről. Na meg az éjszakai alvásnál. De ha nappal kicsit szunyókált az eperfa árnyékában, az orra hegyéig húzta. Most kilátott alóla és firtatta a rocskában lévő tej mennyiségét.

Jól adta fiam? –

Jól, – befogtam a szürkét, a kapákat is megfentem. Toldotta a szót apám. Éppen a függetlenségem akartam kivívni, visszautasítva anyám segítségét, – mert már nagy vagyok, és egyedül is fel tudok öltözni –, mikor anyám eltorzult arccal a görögdinnyéjéhez kapott. Nagyanyám meg mindkét kezével a

fejéhez. Édes jó Istenem! Kiáltott fel. De most nem kacagott, ahogy ez korábban szokása volt, csak anyámat faggatta. Lyányom, eljött az idő? Szemeiből kihullottak a ragyogó csillagok, és tele lett a helyük kétségbeeséssel. Aztán úgy fűjt, mint a feldühödött liba, a jól megtermett vejére, akit egyébként mindig csak fiamnak szólított, és úgy is szerette, mint a saját fiát, hogy azonnal hívja a bábát, az majd rendbe hozza, amit ő valahol, valamikor elrontott! Nekem nem nagyon tetszett ez a dinnye ügy, meg az állítólagos kistestvér sem. Az meg végképp nem, hogy erőnek erejével áttuszkoltak a szomszéd Bözske nénihez. Ha csak annyi időre is, míg apám elhozza a bábát. Még jó, fiam hogy már befogtál, jegyezte meg nagyapám félszegen. Még a kapuból száműzött tekintettel visszanéztem, láttam, nagyapám most valahogy még kisebb lett, ahogy egyre-másra húzta a vizet. Nagyanyám meg egyre jobban racsított, és adta az utasításokat, forró víz, hideg víz, törölköző, lepedő... úgy éreztem, itt nagy a baj.

*

Apámat is idegesnek láttam, mikor végre értem jött. A Nap már javában a fejünk fölött járt, apám homlokán a verejtékcseppek összemosódtak, széles mellkasán az inge a testére tapadt, csupán a kezelőjénél volt némi száraz terület, állkapocscsontja hevesen rángatódzott. Érces hangja most egészen kifinomult, ahogy hozzám beszélt. A mama most kicsit beteg, de rövidesen meggyógyul. Engem akart megnyugtatni, s ennek bizonyításául játszani próbált velem. A bicskájával valami fabábut faragott, és arra kért maradjak nyugton. Zsandár hasalva, mellső lábaira támasztotta a fejét, és unottan, némi részvétellel a tekintetében, hol engem nézett, hol apám tevékenységét figyelte. Közönyösen még a füleit is leernyesztette.

A hangokat, melyek a nagyházból kiszűrődtek, apám figyelte egyre feszültebben.

A rocskát! Kiáltott ki nagyanyám. Hozd gyorsan a rocskát, meg hideg vizet! És elvörösödött arca ugyanolyan hirtelen tűnt el, ahogy megjelent. Nála csak apám mozdulatai voltak gyorsabbak, még a Zsandár is felvette a tempót. A rocskából elé zúdított tejet igyekezett mihamarabb fellefetyelni, még cirmi is felfüggesztette az egerészést, és egy szempillantás alatt ott termett nyalakodni. Szemtelenül bámult Zsandár arcába, az akárhogy is vicsorított rá, úgy gondolta megéri a küzdelem a finom tejszínért, ami reggel óta ráöregedett a tej tetejére, és most, mint fehér lepel teríti be az eperfa alját. Bámészkodásomban egyedül maradtam, apám nagy sebbel-lobbal hajította végre nagyanyám parancsát, és ő is eltűnt a nagyházba, ahonnan én ki voltam tiltva. Ami jelen esetben nem is volt nagy baj, hiszen feladatom volt. Én voltam az igazságszító király, a kutya macska háborúban.

*

Azt már csak később tudtam meg felnőtt fejjel, hogy odabent élet-halál küzdelem folyt.

Az öcsém születése után nem sírt fel, ezért lábánál fogva lógatták a rocskába, és hol hideg, hol meleg vízbe nyomkodták, hogy életképes legyen. Hogy ez milyen jól sikerült, az semmi nem bizonyítja jobban, mint hogy, ő volt a megtestesült örökmozgó. Amit lehetett eltört, kiborított, vagy elszakított, balesetet okozott, vagy szenvedett. Még az is remegett, aki egy levegőt szívott vele. Szegény nagyanyám nem győzte csapkodni a tenyerét, meg jajveszékelni, hogy édes jó Istenem! Addig el sem engedte imára kulcsolt ujjait, míg el nem mondott hat miatyánkot, mikor meglátta a szomszédok összefogdosott macskáit, ahogy a füstölőnkbe zárva lakmározzák az ott szikkadó kolbászt. Öcsémet a jó szándék vezérelte eme cselekedetre, mert szerinte nagyon soványak voltak a macskák. Akkor meg a kíváncsiság, mikor felboncolta a békát, mert érdekelte az a rugós szerkezet, amitől a béka akkorát ugrik.

De most még csak apám ugrándozott rózsás jókedvében, még nagyanyámat is fölkapta az ölébe, úgy rohant ki vele a tornácra, és kurjongatott, mint egy eszelős. Felsírt, felsírt! Fiam született! Eddig fel sem tűnt, hogy nem látom nagyapát, most rohant elő a pajtából, még a kalapját is a földhöz csapta. Zsandár is vakkantott egyet, aztán nagy farkcsóváltatásba kezdett. Most már nekem is megmutatták apám fiát. Nagyon kicsi volt, csúnya, kalimpált és úgy sívított, mint az ól korlátja közé szorult kismalac. Akartam vele játszani, de azt mondták csak később lehet.

Azon az estén, még kéreznem sem kellett, anyám ajánlotta fel, aki valóban beteg lehetett, mert ágyban feküdt, hogy aludhatok nagymamáéknál.

*

Álmomban ott alszom a kisház mázas konyhájában, nagymama a lábamhoz settenkedik, lehúzza a takaróm, tenyereit összecsapja, ujjait imára kulcsolva melléhez szorítja, és felkacag. Édes Jó Istenem, de megnőttél az éjjel drága szentem!

Megnöttem, – állok a kis unokám ágya mellett, karjaim ösztönösen mozdulnak, tenyereim némán csapódnak össze, ujjaim imára kulcsolom, ahogy mellkasomhoz szorítom, lelkemből felszakad egy érzés, Édes jó Istenem, de megnőttél az éjjel drága szentem!

Keresztúri Mária: Koronád - koszorúd

„... még egy kis kitartás! Már látom a fejét!”
bízta az orvos.

Az asszony ajkába harapott,
s az anyaság legyőző erejével
világra hozta magzatát.
„Gratulálok anyuka, kislánya született!”

Az asszony boldogságtól sírva nevetett,
ahogy a nyákosan véres,
kis csúszó-mászó ficáncoló parányi test
sírásból megnyugodott,
összeölelkeztek. –

„Kicsi királylány”
így hívta gyermekét.
Így etette, gondozta.

„Tartsd a derekad egyenesen!”
S a kicsi amolyan királynői testtartással lépegetett,
fején anyja saját készítésű papírkoronájával,
mely olykor lepottyant
ezen jól derültek.

„Mutasd meg anya, hogy kell csinálni!”
Ugrándozott és szökdécselt,
korona egyensúlyozásra bízta anyját.
Közben tapsikolt:

„Te is királylány vagy, te is királylány vagy.”
És nevetgéltek, így nevetve át vidám éveket.

Majd jöttek trónfosztó királyok, bús szomorúságok,
s anya, mint jó bohóc újra hozta a vidámságot.
És jöttek napok, fényesek, s egy herceg érkezett.
Az asszony boldogságtól sírt, és nevetett.

„Tartsd a derekad egyenesen!”
S lánya ékszerkoronával fején, királynői tartással nászindulóra lépkedett,
ében fekete haját lányságából koszorúba fonva.

„Még egy kis kitartás! Már látom a fejét!”
bízta az orvos.
Az asszony ajkába harapott,

s az anyaság legyőző erejével világra hozta gyermekét.
„Gratulálok anyuka, kislánya született!”

Kis királylánynak hívta gyermekét.
„Tartsd a derekad egyenesen!”
S a kicsi fején papírkoronával, királynői tartásban tipegett.
„Ezt még anyukám készítette nekem.”

És számolatlanul ugrándozta át az éveket.

„Tartsd a derekad egyenesen! Mostanában kicsit
meggörnyedtél anyám!” – szólt a lány.

Az asszony kicsit elfordult, mikor ajkába harapott,
s fáradt mosollyal, őszülő hajából
koszorút font.

Kiss Vivien: Nagyszülők életmeséi

„Van egy kicsi házikó
Fehér fala ragyogó
Oda jártunk te meg én
Boldogságunk idején”

- énekelte Mariska nagymamám, miközben reggelit készített, én pedig kakaót szürcsölgetve ültem a hokedlin. Lány hangja bejárta a konyhát.

- Mama, te miért nem mentél énekesnek?- kérdeztem, mikor a jól ismert dal végére ért.

- Mehettem volna, Vivikém. Énekeltünk kórusban, az emberek pedig néztek és táncoltak, volt, hogy egymagam énekeltem, és fel is kértek, hogy menjek el énekesnek Amerikába. Akkoriban sokan mentek ki külföldre, volt is olyan barátom, aki elment.

- És miért nem mentél?- kérdeztem, miközben a hétévesek képzelő erejével elképzelttem, ahogy nagymamám nagy tömegek előtt énekel fiatalon, hosszú fényes anyagú ruhában, felkontyolt hajjal, és mindenki őt csodálja.

- Nem sokkal azelőtt ismertem meg nagyapádat- válaszolta egy félmosollyal az arcán.

Nekem pedig eszembe jutott, egy kis fekete-fehér kép. Nagyapámat ábrázolta, öltönyben, hátrafésült hajjal, komoly tekintettel. A négy gyermekük közül Gyszi keresztapám hasonlít rá a legjobban. Hosszúkás arc, vékonyka felső és vastagabb alsó ajkak, vastag szemöldök, kissé nagy fülek. Kékes-zöld szemét

Pali nagybátyám örökölte egyedül, és még elvétve egyikét rokon, mint például húgom. A többi gyermekük mind nagymamám gesztenyebarna szemét örökölte, akárcsak öcsém és én.

- Hamar egymásba szerettünk, tudod.

Tudtam. Eszembe jutott, hogy anyukám mesélte, hogy a faluban ismerték meg egymást, mikor nagyapám hazajött a katonaságtól. Nem sokkal később össze is házasodtak, két kezükkel felépítették a házukat, aztán pedig jöttek a gyerekek, édesanyám, Marianna jó 10 évvel később, mint a többi. Nagyapám angyalá lett, még mikor anyukám kislány volt. Egy padon ült, úton volt vissza a katonaságba, amikor egyszer csak megállt a szíve. Nagymamám, azután egyedül nevelte a négy gyermekét, és később gondoskodott rólunk, unokáiról is.

- Jó reggelt!-nyitott be kócosan és csipásan a húgom, Fanni, nyomában az öcsémmel, Gáborral, így a téma annyiban maradt, és elkezdtünk reggelihez teríteni.

- Mama, ti hányan vagytok testvérek?- kérdeztem, miközben hazafelé sétáltunk Nyírkécsről, nagymamám egyik húgától Nyírkákóra.

- Kilencen, én vagyok a harmadik.

- Az nagyon sok!- néztem rá elképedve.

- Igazából tízen voltunk, kilenc lány és tizediknek jött egy fiú, de ő még egyéves kora előtt elhunyt- mondta.

- Miért?- kérdeztem a tízévesek kíváncsiságával.

- Betegen született. - válaszolta.

- Szegény! - nyugtáztam. - Akinél most voltunk ő Sári néni volt ugye?

- Igen.

- És mi volt az a seb a lábán?

- A háború idején Erdélyben éltünk egy pár évet, és amikor jöttünk haza szekérrel, egy tank jött el mellettünk. Sári pedig éppen lógatta a lábát és a tank súrolta.

- Húha!- feleltem elképzelve a jelenetet.

- Ilyen volt a háború. Amíg Erdélyben éltünk édesanyámmal mindig vitünk a katonáinknak ételt. Nekünk sem volt sok, de kellett nekik az erő, anyám pedig nagyon jólelkű asszony volt.

- Szeretem, amikor mesélsz. – mondtam mosolyogva, majd kinyitottam a kaput és besétáltunk a házba.

- Fogd erősen, én addig elvágom a torkát! – mondta nagymamám én pedig olyan erősen szorítottam a tyúkot, ahogy csak egy tizenkétéves bírja.

- Mama, ez elszaladt! – néztem a félig fej nélkül rohanó tyúk után meglepetten, de mire utánaeredtem volna, nekiszaladt a kerítésnek és eldőlt.

- Szokott ilyet. - felelte, belőlem pedig kitört a nevetés.
Forró vízbe tette a tyúkot, hogy könnyebben tudjam majd pucolni, én pedig vártam és nézelődtem.

- Anya azt mesélte, hogy régen volt kismalacotok és ő etette. – mondtam a disznóól felé bámulva.

- Igen, volt. Sőt disznó még akkor is volt, mikor te kicsi voltál.- felelte, nekem pedig beugrott néhány emlékkép két nagy malacról, és arról, ahogy mama odaönti nekik a moslékot.

- Rémlik.

- Régebben birkáink is voltak - mondta. – Amikor Erdélyben laktunk, akkor két tehenünk is. Egyik reggel menni akartunk adni nekik enni, de csak az egyiket találtuk, körbe néztünk mindenhol a környéken, és délutánra vettük észre, hogy ott van a padláson.

- A padláson? – kérdeztem vissza, mert nem voltam benne biztos, hogy jól hallottam.

- Igen, ott – válaszolta nevetve. Látszott rajta, hogy mai napig benne él a kép. – Isten tudja, hogy került oda. Valószínűleg a lajtorján ment fel, de le már nem tudott. Órákon át próbáltuk lehozni, míg végül sikerült étellel lecsalogatni.

- Ez hihetetlen. – mondtam tátott szájjal.

- Pedig megtörtént. – felelte mosolyogva, és elkezdtek pucolni a tyúkot.

- Emlékszel mama, mikor úgy 8 éves lehettem, szüreteltük a szőlőt, és úgy tettünk az egyik barátod unokájával, mintha részegek lennénk a musttól? Viccesen beszéltünk. – emlékeztem vissza, ahogy a mustot kortyolgattam tizennégy évesen.

- Persze, hogy emlékszem.- mondta. – Még dülöngéltetek is jobbra-balra.

- Igen, viccelődtünk is Gyuszival, hogy ő is ilyen, mikor bort iszik.

- Ó, igen.- mosolygott. – Egyszer Gyuszi meg Pali bátyád, mikor úgy 10-11 évesek lehettek, megittak egy flakon bort a nyári konyhában, amíg főztem. Alkoholmérgezést kaptak, és be kellett vinni őket a kórházba, rengeteg infúziót kaptak, és az ápolónők egész este ébren voltak velük, kártyáztak, mert ha elaludtak volna, könnyebben felszívódott volna az alkohol. Nagyon megijedtünk.

- De hát miért ittak olyan fiatalon?- kérdeztem elképedve.

- Úgy gondolták, már elég nagyok ők ehhez. – válaszolta, én pedig belekortyoltam még egyet a mustomba.

- Kérsz még egy kanállal? – kérdeztem mamámtól, mikor nálunk lakott egy időre az első agyvérzése után.
- Nem. Lefektethetsz. – válaszolta, én pedig előre húztam, majd a hátára fektettem. Magától nem tudott lefeküdni, mert a fél oldala lebénult. Eléggé lefogyott, szóval nem volt annyira nehéz egy tizenhat éves lánynak. Nem akartam odahívni anyát, hogy ő emelgesse, mert állapotos volt a negyedik testvérünkkel, Gergellyel, és már a kisebbik húgommal, Jázminnal is veszélyeztetett terhes volt.
- Emlékszel, Andikám, mikor égettük a kertben a gaszt, te pedig belerúgtad a gumicsizmámat a tűzbe? – kérdezte mamám.
- Igen.- válaszoltam mosolyogva, részben az emlék miatt, részben pedig azért, mert mama mindig máshogy hívott. Voltam néha Marianna, anyukám után, Rita, a másik lánya után, Andi pedig a legidősebb unokatestvérem után. – Rajtad volt a Gyuszi gumicsizmája, rajtam pedig a tiéd, hogy nehogy megégessem magam.
- Pedig sokkal nagyobb volt a lábadra.
- Hát igen, ezért is történhetett meg, hogy mikor egy gallyat beljebb akartam rúgni, a csizma is repült a gally után.
- Úgy felsikítottál.
- Te pedig elsírtad magad, mert nem tudtad kiszedni, aztán elkezdted nevetni.
- Igen. Anyád meg egyszer elhagyta az újonnan kapott aranyfülbevalóját a szénakazalban. Talán egy hete kapta, aztán persze nem lett meg.
- Igen, ezt mesélte.- mondtam, és elindultam az ajtó felé. – Hozok neked inni.

„Az a kicsi házikó
Most is olyan ragyogó
Nekem egyet jelent már
Ez a ház az ifjúság”

- éneklek húsz évesen, a nagymamámnak, aki 77 évesen a második agyvérzésén van túl. Az öregek otthonában ülök, ami pár utcányira van a házunktól, ő pedig mosolyogva fekszik az ágyán. Nem tud már beszélni sem, néha mint ha nem is figyelne az emberre, de akárhányszor meglátja a családtagjait, látszik rajta, hogy felismer minket. Amikor pedig ezt a dalt éneklek neki, emlékszik.

Kocsis Zsanett Márta: Bővül a család

2011.szeptember 18-án egy új taggal bővült a mi kis családuknak. Egy kishúggal.

Nyolc éves voltam, amikor anyáék közölték, hogy lesz egy testvérem. Mióta az eszemet tudom, egy kishúgot vagy öcsit szerettem volna, akivel majd tudok játszani. Aztán végül is megkaptam. Mikor kiderült, hogy húgom lesz, nagyon örültem (valahol mindig is lány testvért szerettem volna). Az első hónapok nem voltak vészesek, de kiderült, hogy Liza túl nagy anyához képest, ezért anya veszélyeztetett terhes lett. Kórházba került, de anyának nagyon hiányoztunk, ezért saját felelősségére haza jött. Ennek az volt az ára, hogy ha megindul a szülés, nem hívhat mentőt, ugyanis ő papíron bent feküdt a szülészeten. Minden áldott nap kellett menni, hogy megvizsgálják a picit. Még ünnepnapokon is. Több órát ültünk és vártunk. Én nagyon untam, de persze tudtam, hogy ez mind miért történik.

2011.09.18-a éjjelén beindult a szülés. Én épp az igazak álmát aludtam, amikor:

- Zsani, kelj föl! Jön a tesód!- keltegetett anya.
- Hagyj anya, álmos vagyok!- válaszoltam miközben azt hittem az egész csak álmodom.
- Ébredj, kislányom!
- Gyere már! - sürgettek a többiek is.

Azonnal felpattantam, és ami a kezem ügyébe volt ruha, magamra kaptam. Anya és apa, mivelhogy mentőt nem hívhattunk, előre mentek a mi kocsinkkal. Én a keresztanyámmal és az unokanővéremmel mentem az ő kocsijukkal. Mire beértünk, addigra már anyát elvitték, így már csak a szülés után találkoztunk. Folyton néztem az időt, hátha hamarabb eltelik. Végül apa ölében elaludtam. Lizus úgy jött a világra, hogy a nyakán volt a köldökzsinór, így nem volt egyszerű a szülés. De 8 óra 11 perckor végre megszületett Kocsis Elizabet Krisztina, a kishúgom. Amikor megláttam ezt gondoltam:

- Olyan pici. Hogy fogok vele játszani? De jó lenne megfogni!

Később valóban megfoghattam. Annyira puha volt! Mikor három nap után hoztuk haza húgit, keresztanyukán jött értem az iskolába és ezt mondta:

- Ma eljön Pacsó és mama is, látni szeretnék a picit.

Mikor haza értünk, anya ott ált a babakocsi mellett, és ringatta Lizát. Aznap este az első fürdetésénél kiderült, hogy refluxos. Aztán meg besárgult. Nos ezért elég sok kórházi ellátást kapott, de 1 éves korára a refluxot is kinötte, és egy igazán eleven és csintalan kislány lett belőle.

Most 4 éves, és a huncutkodáson kívül semmi baja, hála az égnek. Nagyon szeretem a húgomat, sokat játszunk együtt.

Báthory István Elméleti Líceum – Kolozsvár: Amikor kicsi voltam...

Nagyon régen, amikor kicsi voltam játszottam az udvaron és meghallottam, hogy a testvérem el fog menni a tengerpartra nagyon sok ideig, mert focista akart lenni. Könyörögtem, hogy ne menjen el, de ő azt mondta, hogy:

- - Attila, figyelj ide, én sem akartam, hogy így legyen, de nincs mit csináljak.
- - Megértem, hogy focista akarsz lenni.
- - Megígérem, hogy tartani fogjuk a kapcsolatot.
- - Biztos?
- - Megígérem.

Aznap este indult a busz a tengerpartra. Előkészítettük a csomagokat, mindent belepakoltunk és felültünk a buszra és elindultunk.

Az a nap volt életem legrosszabb napja, de az a legszomorúbb, hogy azóta is ott van a tengerparton...

Girsik Attila Csaba

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy anyuka és egy apuka. Az anyukának született egy babája, az apukája nagyon örült. A baba gyorsan nőtt. A neve Dávid volt. Dávid már fél évesen tudott járni és sokat játszott. Telt múlt az idő és a gyermek szép és ügyes lett, jó volt fociból, matekból, magyarból stb. 18 évesen elment dolgozni és fizikus lett és hat ezer lejt kap hónaponként. Vett magának házat, BMW-t és összeházasodott a szerelmével és ezt mondta magába: ez a felős élet. Ők ketten szerelemben sok-sok boldogsággal éltek addig, amíg meg nem haltak.

Socaciu – Man Dávid Krisztián

A Kicsi Zsú

Kicsi Zsú nagy feladatot kapott. Az anyukája leküldte vele a szemetet és pénzt adott neki, hogy vegyen egy tejet. Az édesanya mondta:

- - Lenn várj meg engem, hogy felhozzalak a lifttel!

Kicsi Zsú válaszolta:

- - Jó!

Kicsi Zsú nagy örömmel lement. Kidobta a szemetet a tartályba, majd előre szaladt az üzlethez. Két tejet vett. Elment két nénivel a lifttel a 9. emeletre és bekopogott az ajtón.

- - Én vagyok a Kicsi Zsú! – mondta.

Semmi válasz. Erre pánikba esett és kiabálni kezdett.

- - Halló! Én vagyok a Kicsi Zsú!

Egy légy zümmögése sem hallatszott az ajtón belülről. Ordított és dörömbölt. Négykézlábra ereszkedett. A résen beordított:

- - Én vagyok a Kicsi Zsú!

Az édesanya visszaért a kilencedik emeletre és rászólt a lekuporodott kicsire. Bementek a házba és megbeszélték a dolgokat, a történeteket. A négy éves kislány megtanulta, hogy milyen fontos szótfogadni. Megölelték egymást. Vége.

Bíró Teréz Zsuzsanna

Amikor kicsi voltam érdekes volt az életem. Először anyut láttam meg. Aztán Apuval, Nagymamával, Nagytatával ismerkedtem meg. Mire három éves lettem, mielőtt megszületett volna a kistesóm, a parkba jártam Anyuval, Apuval. Eléggé szórakoztató volt. De amikor megszületett a kistesóm, minden megváltozott. Én óvodába jártam és a testvérem, Reni, otthon pedig egyfolytában sírt. Ameddig Anyu nyugtatta, én az óvodában más osztályba mentem. Igaz, egy évvel kisebb voltam, de azt az osztályt jobban szerettem, mint az azelőttit. Végül iskolába kerültem, a tesóm pedig óvodába. Minden jül ment, de minnél nehezebb. Most harmadikba kerültem, eltörték az orromat és remélem, hogy következő napokban minden jó lesz...

Magyarosi Alexander

Kosztolányi Péter: Dalauzi

Kedves kisunokám! Már előre sejtettem, hogy meg fogom bánni, ha megkérdezem: milyen süteményt szeretnél születésnapodra. Drága pici unokám! Nagyon reméltem, hogy megússzuk a dolgot egy lekváros piskótával. A nap legnagyobb részében csak szendergek itt a heverőn és várom, hogy végre elvigyen az ördög. De te bizony nem veszed tekintetbe, hogy már kilencven vagyok, a kezem görcsös és gyenge, alig látok és a receptekből is kifelejtkez az-azt. Mert mi kell neked? Dalauzi! A dalauzi elkészítése hosszas és nehéz. Az összetevők is igen-igen drágák. Nagyobbik baj, hogy itthon be sem lehet őket szerezni.

Mikor is ettem utoljára jó dalauzit? Éppen ilyen hideg tél volt, bezzeg akkor még a hó is rendesen esett. Reggelente apuka kizavart minket az ágyból, meztláb, egy szál hálóingben, hogy a hóban mosdjunk meg. A kút ugyanis befagyott. Apuka nemrég jött vissza a Bánffy-gróftól, ahol kitanulta a kerteszetet. Nagypapa hozta szekéren, a szekér előtt két szürkemarha. Úgy is

mondta nagypapa: „Fiam, hajtsd ki a teheneket az istállóból. Aztán – az oláj teheneket is.” Mert neki a magyar tehén a szürkemarha volt, a tarka tehén meg az oláh. „Baja lesz még ebből” – mondta apám, de mosolyogva, mert nem igazán hitte. 1940-et írtunk, a magyarok újra birtokba vehették Észak-Erdélyt. Miért jöttek szekéren? Hiszen vonattal gyorsabb lett volna, de nagypapa erősen haragudott a masinákra. „Te vasparipa, beszennyezed a földet” – mondta. „Te vasmadár, elrontod a levegőt.” Később megláttuk, mennyire igaza lett. A hajókra viszont nem talált ki semmi elnevezést, mert hajót a Szamoson nemigen lehetett látni. Egyszer ugyan ő húzta ki Albert gróf kelekótya fogadott fiát, miután az konzervdobozokból épített tutajával elsüllyed a folyó közepén. Innentől nagypapa bolondnak vélte a hajósokat. (Egyszeri tapasztalatból vont le végleges következtetést, de egy öreg székelynek ezt elnézhetjük.) A repülőhidat viszont többször megcsodálta. Ez persze nem híd és nem repül. Hanem a folyó felett kifeszített drótkötélen lógó komp. Ha ferde állítják, a víz sodra áttolja a túlsó partra. Nem kell a révésznek eveznie. Csodálatos dolog, ha az ember helyett a természet végzi el a munkát. *„Persze, ma már ott sem olyan a világ, mint akkor volt, midőn az Isten pihenni leült volt a hegyek közé.”* Wass Albert grófot később a románok háborús bűnökkel és gyilkossággal vádolták. Amerikában halt meg, sosem adták neki vissza a hegyeit.

Igen, a dalauzi. A negyvenes években gyakran jártam a sétatéren álló Pongrácz-házban, mert Kristóf nevezetű fiuk, akit valamiért mindenki Bandinak hívott, az osztálytársam volt. A háznak a kaput tartó két hatalmas Atlasz-szobor adott komor arcot. Bent már vidámabb volt a hangulat és mindig nagy a rajcsúrozás. A hat fiúval és három lánnyal nemigen bírt az anyjuk. De azért próbálkozott szegény: „Ha szépen megettétek az ángádzsáborlevest, kaptok dalauzit”. Kristóf leginkább Gergely bátyjával csibészkedett, például festékbe mártott egereket engedtek el a moziban. Volt ám riadalom! Gergő később se komolyodott meg, az ellenforradalomban (mert én már csak így hívom) Molotov-koktéllal dobálta a szovjet tankokat Pesten. Végül Chicagóban kötött ki.

A magyar világ nem tartott sokáig. 44-ben a szenvedélyes gyűjtő Geering százados éppen megjelent a postán. Vastag szemüvege mögül nézte, ahogy egy tiszta fehér papírlapra felragasztom az újonnan megjelent, hitvány minőségű bélyeget és rányomom a dátumot. A ragasztás egyenességével és a bélyegzés hibátlanságával akart foglalkozni, hogy ne a közelgő katasztrófával kelljen foglalkoznia. Ekkor sivitottak fel a légvédelmi szirénák. A Messerschmitt telibe találta a vasútállomáson veszteglő lőszerszállító vonatot. A borzalmas robbanás vörösre festette az esti eget, majd koromeső hullott a városra. A vasút melletti utca házfalai a földön feküdtek. Az örmény

katedrális díszes üveglakái apró szilánkokra törtek, világosító Szent Gergely vigyázó alakja többé nem magasodott a gyülekezet fölé.

Másnap fedeztük fel a nagyapám sírján keresztben fekvő vasúti tengelyt. Mindkét szürke ökrünk kellett, hogy kivonszoljuk a temetőből. Éreztem, hogy a világ most nagyot változott, valami elromlott és beszennyeződött. Aztán megismertük Rákosi tyatyát és a bolond oltyán cipészt, a Kárpátok géniuszát.

A dalauzi pedig így készül:

Hozzávalók: havasi méz, darált mák, tört dió

Előkészületek: írj a fácebookon unokaöcsémnek, Fărcaș Silviunak, hogy hozzon havasi mézet, ha legközelebb jön Marosvásárhelyről. A nevét így írja: farcas. Az első „a” fölött cäciulă és a második „s” alatt virgulița van. Mákot és diót Szamosújvárról küld az öcsém, apánk kertjéből. A hozzávalókat kiporciózhatod a mérlegen, amit Vésztő mellett találtam egy lerombolt házban, amikor 46-ban áthozott az embercsempész.

Elkészítése: a diót kézzel kisebb-nagyobb darabokra tördelem. A mézet kavarással mellett vörösrre pörköltöm. Akkor jó, ha tányérra cseppentve nem folyik szét. Serpenyőben felforrósítom a mákot és hozzáadom a mézhez. Hozzákeverem a diót is. Nehezen keverhető, széthulló masszát kapok. Vizes deszkára borítom, vizes kézzel kétujjnyi vastagra egyengetem. Ha már csak langyos, éles késsel darabolható.

Jó étvágyat!

Kovács Ákos Imre: Egy régi fotóval kezdődött

Az én történetem egy régi fotóval kezdődött. Egy csapat katona állt a képen néhány tevé között. Nagyon kíváncsi voltam hogyan került oda ez a tevékép a papák egyik régi katonaládájába. Nem mertem szólni róla senkinek mivel csak úgy kutakodtam más holmija között és ezt anyuék sem szerették.

Egyszer aztán egy délután a papa elé álltam és megkérdeztem tőle kié is az a nagy katonaláda ott bent a sarokban ahol öltözni szokott. Mert belekukkantottam és találtam benne néhány érdekes dolgot. Azt hittem összefog szidni, de nem így lett az ölébe vett és elkezdett mesélni az én dédpapámról Kovács Ferencről aki 1888 február 20. született Kunmadarason. Az én dédpapám nagyon messze került az ő családjától az I. Világháború idején mivel tüzér volt. Kovács Ferenc a császári és királyi 4. hegyi tüzérezred 1. tarackos ütegénél szolgált ők voltak a Marno tüzér ezred, ezt már nem papámtól tudtam meg, hanem mikor már tudtam olvasni felismertem egy kitüntetést az egyik könyvben egy magas rangú német tisztén olyat, amelyet a dédpapám is kapott.

Azt elmesélte papám, hogy a tévés képen az ő édesapja Kovács Ferenc látható kint a palesztin hadszíntéren, de azt már nem tudta megmondani hol merre járt, abban viszont biztos volt, hogy Damaszkuszt is és Jeruzsálemet is megjárta. Azt is elmondta, hogy a harcok szüneteiben az ottani lakosságnak segítettek, mert nagy éhínség és aszály sújtotta a vidéket. Élelmet osztottak az ottani lakosoknak csatornákat ástak és kutakat és segítettek betakarítani azt a kis termést, amit az aszály és a sáskák nem vittek el.

Volt ebben a katonaládában egy különleges kitüntetés is a Gallipoli csillaga vagy másként a Török vasfélhold. A papám nem tudta mi úton módon került hozzá az édesapjához. Néhány hét múlva hirtelen meghalt a papa. Én ezután sokáig nem foglalkoztam ezzel a dologgal. Majd egy tv-ben látott dokumentumfilm hatására előkerestem újra ezeket a kincseket. Apu megdöbbsent ő nem is tudott ezekről a dolgokról sem a kitüntetésekről sem pedig az emléklapokról. Ő is csak annyit tudott, mint a papa hogy Palesztinában volt tüzér, de hogy ott mit csináltak igazándiból azt nem tudta, csak amit a dédpapa neki is elmesélt, hiszen apu és közte 80 év volt, amikor a dédpapa 80 éves volt apu akkor született, így sokszor voltak együtt mert akkoriban még az idős szülő is ott élt a fiatalokkal. Így amikor a papáéknak dolga akadt kint a szőlőben akkor ő vigyázott apura és mesélt neki is a katona éveiről, de amikor apu faggatta arról milyen volt a csata, mindig csak annyit mondott: „gyerek ne akard azt tudni mi volt ott.”

Apu is csak annyit tudott, mint a papa. Ekkorra már nagyon érdekelt a dolog főleg mikor láttam ezt a történelmi dokumentumfilmet és ennek hatására elkezdtem kutatni, könyvekben interneten történészekkel vettem fel a kapcsolatot. És akkor szépen kibontakozott és kerekké vált ez a családi történet is. A magyar tüzéreket a Monarchia küldte az Oszmán birodalom megsegítésére, mivel háborúban állt az akkori Orosz birodalommal és az angolokkal a területek miatt. Mikor előkerültek újabb adatok akkor apu mindig mondta tényleg mintha ezt is említette volna az ő nagyapja, vagyis az én dédpapám. A magyar tüzéreknek szokatlan volt ez a sivatagi homokos köves terep, mégis kiválóan helytálltak a nehéz körülmények ellenére. Több nagy ütközetben vettek részt a gallipoli, jeruzsálemi bersebai és damaszkuszi ütközetben. A csaták szüneteiben segítettek a helyi lakosságot élelemmel látták el őket és ingyenes orvosi ellátást kaptak a katonaorvosoktól. Sokáig mellettük állt a hadi

szerencse, de a világháború végén fordulat következett, az angolok több akkori gyarmataikról hoztak utánpótlást így túlerőbe kerültek. Az ezrednek megszűnt az utánpótlása vízből, élelemből és munícióból, menekülniük kellett, a beduin törzsek rajta ütéseitől jobban féltek, mint az éhezéstől és a szomjúságtól. A törökök, akikkel harcoltak ott hagytak mindent menekültek ki merre látott, a magyarok módszeresen tönkre tették azokat a fegyvereket, lőszereket, amiket nem tudtak magukkal vinni, hogy az ellenség ne tudja ellenük felhasználni.

Az angolok ekkor repülőből támadták a menet oszlopot és sok százan sérültek és haltak meg, de az én dédpapám élve kijutott onnan. Akkorra már alig voltak néhányan. Az angolok internálták őket és 1919. január 6-án a saját maguk által kijavított saját hajójukkal haza tértek 1919. január 22-én értek Magyarországra.

Érdekességként még szeretném megosztani mindenkivel, aki olvassa az írásomat, hogy Arábiai Lawrence-t egy magyar tüzér buktatta le ugyanis Arábiai Lawrence az angolok álhús kémje volt. De azt hogy ki volt az a tüzér arról nem maradt feljegyzés.

Tudom, amiről most írok nehezen beilleszthető ebbe a pályázatba, de én azt szeretném, hogy ezekről a történelmi dolgokról többet ismerjenek meg az emberek és ne csak a szűk történész réteg ismerje és esetleg azok a leszármazottak, akiknek a nagyszülei dédszülei itt harcoltak.

Kozma Norbert: Amikor eláll az eső

Gyula bácsit, mint minden reggel hajnali négykor, most is az éjjeliszekrényén csörgő, piros vekkere ébresztette. Miután felöltözött és gumicsizmát húzott, felvette az előző nap elkészített elemóziás szatyrot. Az udvarán álló méretes hordóban lévő pár napos vízzel megmosta az arcát, aztán a kapájáért nyúlt. Hátára kötötte a rozsdás szerszámot, és sietve elindult a szőlőbe.

Minden nap pirkadat előtt gyalogolt ki, az alvó falucskán áthaladva nyugalom telepedett rá. Ha eléggé iparkodott, mint most is, akkor ötre, a kisvonat tumpa dudálásával egy időben a szőlőbe ért.

Végignézett a több hektárnyi szántóföldön, és büszke volt, amiért mindezt a sajátjának mondhatta. Homlokát ráncolva pillantott a földből kiforgatott krumplira, és arra gondolt, hogy Józsi és lova jó munkát végeztek tegnap a kiásásnál.

Lepakolt az egyik fa tövében, levette a hátáról a kapát, és kérges tenyerébe fogta. Fehér, harminkilós zsákokba kezdte bepakolni pusztá kézzel a termést, majd ahonnan látszólag az összezt felszedte, ott a szerszámmal felfor-

gatta a földet. Közel hetvenévesen nem hajolgatott már olyan egyszerűen, de hozzá szokott a fizikai munkához. Világéletében ezt csinálta, és mivel mindössze a minimum nyugellátást kapta, kénytelen volt továbbra is gazdálkodni. Igaz, ezt a szakmát nagyon jól művelte, és ha őszinte akart lenni magához, nem is igazán bánta, hogy valószínűleg élete végéig kell majd túrnia a földet.

Alaposan belelendült, csak úgy teltek a zsákok. Szájukat madzaggal megkötötte, és kisebb rakásokba összegyűjtve egymásnak döntötte őket. Más még csak akkor ébredezett a kényelmes ágyában, amikor Gyula bá' már letudott egy hatórás műszakot. Tizenegy-dél körül még jobban rágyorsított, mivel tudta, a nap egy óra magasságában tűz a leginkább. Ez most sem volt másképp, még az öregember barna bőrét is égette, aki ezért úgy döntött, itt az ideje egy kis pihenésnek. Kifújta magát, és leheveredett a fa tövében, ahol korábban a cókómókját hagyta. Lerúgta sáros bakancsát, és maga alá terítette szakadt pólóját, amire tovább már nem volt szüksége aznap. Tudta, hogy délután most is félmeztelenül folytatja a krumpliszedést.

A fa terebélyes lombja árnyékot vetett, ám a nap szokatlan ereje így is csaknem meggyújtotta a férfi talpához érő fűszálakat.

Gyula bá' butykost vett elő, jóízűen meghúzta, majd félretéve azt előkapta a kését és egy darabka szalonnát. Az étel zsírja itt-ott lemosta az idős férfi kezére száradt koszt, ám ő mitsem törődve a higiénéjével falatozgatott. Amikor végzett, újfent az italhoz nyúlt, majd mikor úgy érezte, eleget ivott, kalapjával lefedve arcát elszunnyadt egy rövid időre.

Minden porcikája sajgott a fájdalomtól, amikor fel kellett tápáskodnia, hogy folytassa a munkát, de nála az ilyesfajta dűnnyögések csupán pár percig tartottak, és mindig rávette magát a következő feladatra. Újabb néhány óra szedést követően az előre megbeszéltekhez hűen megjelent Józsi, ezúttal lovas szekérrel. A földútra nem lett volna tanácsos autóval jönni, ezért megbízta ismerősét a feladattal Gyula bá'.

Mivel csak a szállításért fizetett, Józsi kényelmesen, a fűben fekve várta meg, amíg egymaga felpakolta a zsákokat a platóra. Gyula bá' úgy gondolkodott, minek fizessen valamiért, amit ő is meg tud csinálni. Amikor végzett, mindketten felültek a szekér elejére, és Józsi ostorral ösztökélve lovait elindította az igazi lóerő hajtotta járgányt. Ahogy zötykölődtek, Gyula bá' azon elmélkedett, hogy sötétben indult el, és sötét lesz, mire hazaér, ámbár ezt a legkevésbé sem bánta.

Lepakolnia tovább tartott, mivel ő is csak ember volt, és a sokat megélt test egyébként is hamarabb fáradt már, mint egykoron.

A nap viszont nem ért véget ennyivel. Gyula bá' vedreket hozott, elővette a kisszékét, felcsatolta a slagot az elülső udvaron található csapra, és elkezdte kibontogatni a zsákokat, majd mosni a burgonyát. Amiket megtisztított a

sártól, már átlátszó, lyukacsos zsákokba tette, hiszen azokat másnap a piacra szánta, és ott sokat számított a vevők körében, ha láthatták a szép, jól megtermett árut.

Az éjfél is elűtötte már az óra, mire kinyújtóztathatta elgémberedett végtagjait, de legalább befejezte a mosást, sőt, a szomszédtól kölcsönkért utánfutót is megpakolta a súlyos zsákokkal. Be sem ment a házba, csupán megbizonyosodott róla, hogy bezárta-e az ajtót. Miután az árnyékszéken könnyített magán, még gyorsan belevetette magát a hordóba, melynek vizét ezúttal sem érkezett lecserélni, majd sebtiben beült halványzöld Wartburgjába, és elindult a legközelebbi város piacára.

Rendre éjjel érkezett, hogy övé legyen a legkedvezőbb parkolóhely. Most sem volt rajta kívül ott senki, így elfoglalta a piac még zárt kapuihoz legközelebb eső helyet.

Hátradöntve a fejét két percbe sem telt, már aludt is, hogy aztán négykor ismét a vekker – amit természetesen magával hozott, máskülönben az egész napot képes lett volna átaludni – fülbántó csörgésére ébredjen. Úgy érezte magát, mint akit leütöttek, de jól tudta, neki kell állni kipakolni, vagy nem hagy neki helyet a többi árus.

Rajta nevető, szórakozóhelyről hazafelé tántorgó fiatalok vonták el a figyelmét egy pillanatra, de csak legyintett rájuk, és megszállottan folytatta a tevékenységet. Spórolás céljából sosem bérelt asztalt, hanem azok lábainál telepedett le két-három zsákkal, melyeket, ha kiürültek, az utánfutóról pótolta.

Félőtkor megnyitotta kapuit a piac, és elsőként Gyula bá' lépett be, hogy aztán lefoglalja a legszimpatikusabb helyet. Nem volt buta, valóban, az egyik legkedvezőbbnek bizonyult minden szempontból, ahová lepakolt. Közel esett a bejárathoz és a csarnokhoz is, azaz a piac legforgalmasabb pontjaihoz.

Huszonöt dekástól ötlikós súlyokkal kiegészült mérlegével mérte le a kívánt mennyiségű krumplit, és öntötte bele a vásárlók táskáiba, miközben nem felejtett el egy-két udvarias megjegyzést tenni az idősebb hölgy vásárlóknak, valamint az urak egészségéről érdeklődni.

Gyula bácsinak már-már saját vevőköre volt, mivel akik szimpatizáltak vele, mindig az ő standját keresték, ahogy beléptek a piacra.

A többi árus irigységére ismét ő adta el leghamarabb a portékáját. Azt persze nem tudták, hogy az elmúlt harminckét órából jó, ha hármát töltött alvással.

Szeme le-lecsukódott a hazafelé vezető úton, de szerencséjére mindig időben felkeltette egy dudaszó, így elkerülte a balesetet. Átvillant az agyán, hogy vénségére rászokjon a kávéra, legyen, ami ébren tartsa.

Amikor dél körül hazaért, megfáradva végignézett kertjén, tudván, holnapra az adja majd neki a feladatot. Bement, evett, ivott valamennyit, majd

bekukkantott kétszobás parasztháza üres helyiségeibe. Nem szeretett itt élni, a hideg, szürke falak rendre elkedvtelenítették. A konyhában lévő pici teret használta csupán, de igazából jobban érezte magát kint, a földeken – a szabadban. Megtörölte gyöngyöző homlokát, levetette piszkos ruháit, és mosdatlanul ágyba esett.

Néhány óra múlva – még sötétedés előtt – felébredt, és az első, amit megpillantott, felesége megsárgult fényképe volt, amitől azonnal rátelepedett a szomorúság.

Mint azt gyakorta tette, ezúttal is kiment kikapálgatni a gazt a kertben, ahelyett, hogy odabent siránkozott volna a megváltozhatatlan múlton. A gyomlálás közepette egyszer csak azt vette észre, hogy a ház hátsó udvarára beáll egy autó. Ahogy igyekezett felfelé, megpillantotta a kocsiból kipattanó két kislányt, valamint az őket követő párt, amitől Gyula bá' szívét rég nem érzett melegség öntötte el.

- Nagyapa! Nagyapa! – szóltak kórusban a gyerkőcök, és úgy rohantak felé, mint a zabolázatlan csikók a mezőn.

Amikor elérték egymást, szinte egyszerre ugrottak rég látott nagyapjuk ölébe, és az idős férfi úgy szorította őket magához, mintha csak a saját gyermekei lennének.

Gyula bá' a meghatódottságtól könnyes szemét kérdően az őket pásztázó párra vetette, és indulatosan szólni akart hozzájuk, de meg tudta állni: jó házigazdához híven behívta a családot a házba.

Az asztalnál egy ideig csend honolt, a feleség morcos képet vágott, a két férfi, apja és fia pedig farkasszemet néztek egymással. A fiatalabbik nyelve eredt meg elsőként.

- Apa, minden rendben? Hogy vagy?

- Megvagyok, fiam – válaszolt Gyula bá' komoran.

- Biztos?

- Dógozom, mi mást mondhatnék neked? Gyühetnétek gyakrabban is, Attila. A fiúkat alig ismertem meg.

- Tudom, apa. Megpróbálunk majd többet eljönni. De tudod, hogy van ez! Nagyon messze vagy Pesttől.

- Tudom én, tudom én, de mégis! Na, hagyjuk ezt, meséljetez inkább, hogy s mint megy sorotok.

A hangulat némiképp oldottabb lett, és Attila részletesen beszámolt apjának mindenről. Elmondta, hogy a cégnél jól mennek a dolgok, ők pedig boldogan élnek az életüket. Gyula bácsit jókedvre derítették a hírek, az öröm, melyet fia jó sora miatt érzett, őszintébb volt minden létező dolognál.

A fiúk az üres szobákban fogócskáztak, mígnem Attila megkérte nejét, hogy menjen ki velük az udvarra egy kicsit, ugyanis szeretne négyszemközt beszélni az édesapjával. Az asszony biccentett, és úgy tett, ahogy férje kívánta.

- No, mi az, drága fiam? Mi ez a nagy titokzatosság?

- Apa... – Attila hangja elcsuklott, és meg kellett köszörülnie a torkát, hogy folytatni tudja. – Apa, nagyon nagy baj van.

- Mi a gond, gyermekem? – kérdezte Gyula bá' ijedten.

Attila ütemtelenül vette a levegőt, nem tudta, hogy vágjon bele, de végül rászánta magát.

- Tönkre megyünk – nyögte ki, apja szíve pedig kihagyott egy ütemet.

- Hogy érted? Az imént mondtad, hogy milyen jó' mennek a dógaitok.

- Ági nem tudja. És persze a gyerekek sem. – Zavartan magyarázott, közben alig mert az apjára nézni. – Nincs munkám, apa!

Gyula bácsit először a hallottak döbbsentették meg, aztán sírva fakadó fia látványa szorította el a szívét.

- Hogyhogy nincsen munkád? Mi történt? – tolt fia elé egy kupica pálinkát, amit az imént töltött ki.

- Leépítés volt a cégnél. Mindegy is ez. A lényeg, hogy folyamatosan járok állásinterjúkra, de még mindig semmi. A végkielégítem pedig nem sokára elfogy. – Hirtelen felhörpintette a szíverősítőt, és folytatta. – Én... én tényleg nem tudom, mi lesz, apa. Azt a rohadt kocsit is lízingelem. Teljesen kétségbe vagyok esve, úgy érzem, megbuktam. Egy nulla vagyok.

Gyula bá' komoran nézett maga elé, majd zokogó fiára. Megitta saját adag pálinkáját, és rövidke gondolkodás után felállt, kiment az egyik szobába, ahonnan hamarosan egy dobozkával tért vissza. Attila kérdően bámult édesapjára, aki bicskájával kivágta a doboz száját.

- Nesze! – tolt a fia elé egy köteg pénzt.

- Mi ez, apa? – értetlenkedett Attila.

- Mi lenne? Há' pénz.

- De, honnan? Milyen pénz ez? És mennyi?

- A félretett pénzem. Most má' a tiéd. Egy darabig nem lesz gondotok. Addig tanáhsz munkát.

- Apa, hogy fogadhatnám el? Ezért dolgoztál egész életedben.

- Tegyed el! – Azzal megragadta a köteget, és Attila kezébe nyomta. – Csak ígérd meg, hogy gyakrabban gyűttök errefelé!

- Persze! Megígérem! – Azzal háláját kifejezván édesapja nyakába borult.

- Köszönöm!

Másnap hajnali négykor ugyanúgy ébresztette a vekker Gyula bácsit, mint annak előtte. Immáron ismét egyedül volt, hiszen egy szem fia és annak családja még az éjjel hazamentek.

Megfogta hű társát, talán még nálánál is idősebb kapáját, és nekiindult a kertnek.

Ahogy a földben lévő krumplit szedegette, minduntalan unokáira gondolt, és egyáltalán nem bánta, amiért minden megtakarított pénzét odaadta a fiának. Sőt, úgy érezte, ennél bölcsebb döntést nem is hozhatott volna. Ránézett a földre, és megerősödött abban a hitében, hogy van értelme tovább csinálni. Elégedett mosolyra húzta a száját, mialatt egyre gyorsabb tempóban szedett és kapált tovább.

Teltek, múltak a hónapok, a dermesztő hideg is beköszöntött, de Attiláék azóta sem mutatkoztak, ami felettébb lehangolta Gyula bácsit. Mivel ilyenkor nem volt piac, az öregember a nyáron félretett kevéske pénzből gazdálkodott. Spórolt a fűtésen, a vízen, az áramot pedig rég kiköttette már. Nem volt szüksége tévére, rádiója elemmel működött, és bár egy telefon jól jött volna, hogy tudja tartani a kapcsolatot a fiával, megelégedett a levélírás adta lehetőséggel. A válaszlevelekben persze a megszokott „majd nem sokára elnézünk feléd, apa”, és „most nem tudtunk elmenni, de jövő hónapban mindenképp”, vagy ezekhez hasonló ígéretek váltakoztak.

Amikor újfent elérkezett a szezon ideje, Gyula bá' a legrosszabb rémálmaiban sem gondolta volna, hogy a nap, mikor már nem éri meg többé gazdának lenni, a küszöbön áll. Az első elkeseredésre okot adó jel az volt, hogy a piacon rajta maradt az elvitt krumpli több mint fele. Még az idős asszonyok, akikkel olyan kedves volt, és a többi vásárló, akikkel olyan jó viszonyt ápolt sem vettek tőle semmit, ami rettentően elkedvtelenítette, hiszen ezúttal is ugyanúgy beletette szívét-lelkét a munkába. Az így megkeresett összeg még a belefektetett pénzt sem hozta vissza, ezért nagyon sötéten látta a jövőt.

Igyekezvén a katasztrófát megelőzni, az idős férfi minden tőle telhetőt megtett. Nem egy, korábban még nem próbált módszerrel is megpróbálkozott, sajnos eredménytelenül. Hiába vetett el zöldbabot, miután kitermelte az őszi burgonyát, hiába futtatott fel uborkát a kert oldalában, a zöltségek ára rohamosan csökkent a piacon. Gyula bá' nem tudta, nem is gondolt bele, hogy mi okozhatja a nem várt változást, de abban biztos volt, ha ez így megy tovább, komoly gondokkal kell majd szembenéznie.

Egyszer véletlenül észrevette, amint az egyik nagyvállalat áruházánál tanakolt, hogy az jóval a piaci árak alá megy. Ekkor egycsapásra megvilágosodott, és már azt sem tartotta kizártnak, hogy komája igazat mondott, amikor valami hasonlóval magyarázta privátban üzemeltetett kisboltja – ahonnan Gyula bá a pálinkát, kolbászt és a szalonnát szerezte be idáig – váratlan bezárását.

És a helyzet évről évre romlott. Már-már ott tartott, hogy nem éri meg a vesződést, pedig a szíve még mindig a földekre húzta. Ott érezte magát igazán szabadnak, munka közben gyakran elmerengett a múlt simogató emléképein.

Pedig addig milyen jól mentek a dolgok! Igaz, hogy Gyula bá' majd belezakadt a munkába, a boldogság szele is messze elkerülte, sőt az unokái sem libbentek már felé esztendőök óta, de legalább azt csinálhatta, amit szeretett. Ott, ahol senki nem ugráltatta, ahol az elvégzett munkának látszatja volt.

Gyula bá' élete azonban új, nem éppen idilli mederbe került. Mint egy jól működő rotációs kapa, amiből egyetlen apró, de annál fontosabb csavar kihullik, és nem indul be többé.

A szíve szakadt meg, amikor aláírta a papírokat, és megvált a darabka földtől, ami úgy hozzánőtt már.

Megtakarítása nem volt több, az a kevéske pénz, amit az eladással keresett pedig nagyon hamar elfogyott. Amit a kertjében megtermelt, azt meg is ette, és az sem volt valami sok. A spóroláson túl immár koplalni is kényszerült; konzerveken, száraz kenyéren, valamint zöldségeken élt.

Amikor elkönyvelte, hogy Attila ebben az életben nem fogja meglátogatni, úgy döntött, felhívja. Fájt a dereka, a lába sem bírta már úgy a strapát, mégis kibicegett a posta melletti érmés telefonfülkéhez, amibe beledobálta az összekuporgatott aprópénzét, és tárcsázott. A telefon csörgött. Egyet, kettőt, harmat, de nem vette fel senki. Közben eleredt az eső, és Gyula bá' ráncos bőrére kezdtek hullani a cseppek. Az idős férfi nem tágított, türelmesen várt, míg nem a vonal másik végén végre beleszólt valaki a kagylóba.

- Igen? Kőríz Attila, miben segíthetek?

- Én vagyok az, drága fiam!

- Apa? Honnan hívsz?

- Innen, a posta mellől. – Gyula bá' szipogott, és összehúzta magán viselt kabátját. – Hallani akartam a hangodat.

- Minden rendben, apa? – kérdezte Attila, amire nem jött azonnali válasz, mivel Gyula bá' nagyot sóhajtott a vonal a túlsó végén.

- Persze, édes fiam. Tudod, hogy van ez. Rengeteg a munka – füllentette, mert nem akarta fiát terhelni a bajával. Büszkébb volt ő annál. – A gyerkőcök ott vannak? Hadd beszéljek má' velök!

- Nincsenek itt. Majd valamikor visszahívlak, amikor ők is a közelemben lesznek. Csak meg kell beszélünk egy időpontot, hogy mikorra menj a fülkéhez.

- Hiányoznak! Hiányoztok nekem! Azt hittem, elgyűttök meglátogatni.

- Sajnálom, apa, de nagyon elfoglaltak vagyunk mindketten. Szeretnénk elmenni, de egyszerűen nem tudom, mikor tehetnék meg. Szerencsére az új munkám nagyon jó. Megbecsülnek itt.

- Ezt örömmel hallom, gyermekem.

- Apa, én...

- Igen, fiam?

- Szeretném még egyszer megköszönni a segítségedet. Elképzelésem sincs, mi lett volna velünk nélküled. Egy ideig még nem tudom visszaadni a pénzt, de amint teljesen egyenesbe jövünk, az lesz az első dolgom.

- Avval te ne törődjél! – vágta rá Gyula bá' ellentmondást nem tűrően. – Soha nem kell visszaadnod. Arra vigyázz, hogy a családnak mindene meglegyen!

- Én nem is tudom, mit mondjak, apa. Köszönöm... csak ennyire telik. – Attila szava egy pillanatra elcsuklott. Hosszú idő után először gondolt bele igazán, mennyire fontos az apjának, majd kimondta a szót, mely utoljára gyerekkorában hagyta el a száját. – Szeretlek!

„Szeretlek”. Ez az egyszerű kis szó egészen az idős férfi lelkéig hatolt, és letelepedett odabent. Gyula bá' már az esőről is megfeledkezett, sőt olyannyira elöntötte az a kellemesen bizsergető érzés, melyet ez a szó okozott, hogy azt hitte, talán el is állt.

- Én is szeretlek, drága fiam! – Bármennyire is mondta volna még tovább, nem jött ki hang a torkán.

Attila csak a torokköszörülést hallotta.

- Biztos, hogy minden rendben van, apa? Rossz érzésem van.

- Má' mondtam, hogy igen! Csak jó lett volna beszélni a fiúkkal egy kicsit. Na, de majd legközelebb!

- Úgy van, majd legközelebb. Ígérem, meglátogatunk.

- Vigyázzál magadra, fiam!

- Te is vigyázz magadra, apa!

A nehéz időszak folytatódott az idős férfi életében. A telet különösen embert próbáló feladat volt túlélnie, hiszen nemhogy fűteni, de élelemre sem futotta. Értelemszerűen pálinkára sem tellett, csupán a maga által készített bort itta, azt is csak addig, amíg tartott. És bizony, az sem tartott sokáig.

Kiröhögték, mikor betegen elment a helyi cipőgyárba, hogy egy álláshirdetésre jelentkezzen.

Gyula bá' lába és háta megduzzadt, később pedig gyakorta elájult. Hasában egyszer szúró fájdalmat érzett, ami többé nem hagyott alább. Bőre elszíneződött, és az idős férfi legyengülten, ágynak dőlve várta, hogy megérkezzen élete utolsó állomására.

Amikor egy esős napon, összegyűjtve minden megmaradt erejét kibotorált a temetőbe, jól tudta, hogy az lesz a legvégső útja.

Elhunyt felesége begazosodott sírja mellett találtak rá.

Amikor Attila megpillantotta a csontsoványra fogyott, ronggyá ázott tetemet, nyomban elsírta magát, és vigasztalhatatlanul magát hibáztatta a történetekért.

Azon a napon megszólította a lelkiismerete, és szinte testet öltve a férfi társaságává vált.

Akárhányszor fiaira nézett, Gyula bá' jutott eszébe. Nem tudta, hogy édesapja utolsó perceiben életének legboldogabb szakaszai idéződtek fel benne. A nap, mikor találkozott a virágmintás kötényben pompázó, gyönyörű teremtéssel, kit később nőül vett. A nap, mikor a nő életet adott fiuknak, és ő ott állt mögötte a kezét szorítva, mert nézni nem merte a csodát, vagy amikor unokái a világra jöttek. Attila azt sem tudta, hogy az örömteli emlékképeknek köszönhetően Gyula bá nyugodtan távozott. Békében. Anélkül, hogy érezte volna magán az eső érintését.

Krizsán Szabrina: Amit nem pénzért vesznek, adnak...

Szeretem a nagymamámat. Sűrűn nála vagyok. Míg kisebb voltam ő járt kedvembe, most pedig én segítek neki, mert most már neki van szüksége rám.

Iskolából hazafelé mindig hozzá megyek először, hogy megnézzem jól van-e, kell-e segíteni vagy bevásárolni.

Egy nap igen csak szomorú hangulatban érkeztem hozzá. Mindjárt észrevette rajtam. Faggatni kezdett, mi a bajom. Mivel sokkal bizalmasabb a mamával beszélgetni, mint a szüleimmel, különösen, hogy neki van is ideje rám. Nem csak meghallgat, beszélget velem. Elpanaszoltam neki, hogy az osztályban matematika házi feladat ellenőrző vagyok. Egyik osztálytársnőmnek pedig, összejött a 6 mínusza a nem elkészített házi feladatokra. Gondba estem. Kedvelem a barátaimat. Két tűz között éreztem magam. Kötelességből, becsületből jelentenem kellett a tanár úrnak. Bár osztálytársam könyörgött, hogy hallgassam el. Mivel őszinte voltam, elvesztettem a barátságát. Olyannyira megharagudott, hogy még csak nem is jár azokra a foglalkozásokra, ahol eddig együtt vettünk részt.

- Mama, te hogyan szereztél barátokat? Honnan tudad ki az igazi barát?

- Hát kislányom... - kezdte a mama - Nagyon fontos az őszinteség. Az a barátság alapja - magyarázta bölcsen, a mama.

- És... mama, ki volt az első barátnőd? Hogy ismerkedtetek meg? Van olyan, akivel ma is barátok vagytok? - tele voltam kérdésekkel.

- - Teri néni nekem az a barátnőm, akire mindig számíthatok. Olyan a gondolkodása, mint nekem. Egy rugóra jár az agyunk. Van egy olyan mondás, hogy amit adsz - azt kapsz! Szeretetet adtam neki és őszinte voltam vele, mindig, minden körülmények között. Az őszinteséggel kialakult közöttünk a bizalom és a szeretet. Mái napig is mindig bejön, megnéz és megkérdezi, hogy vagyok. Érdeklődik, például ha nem látja a virágaim a

balkonon, mert azok csak akkor nem kerülnek ki, ha nem jó érzem magamat. Ha nem tud eljönni, akkor felhív telefonon és megbeszéljük az élet nagy dolgait. Kislányom, igaz barátod az életben csak 1-2 lehet, s ők azok, akikben megbízhatasz.

- De mama, hogy lehet az, hogy csak egy-két barátod lehet igazi?
- Lehet neked attól több barátod is, de nem kell mindenkinek minden titkot elárulni! Csak akiben bízol, s ez a bizalom kölcsönös.
- De honnan tudom, hogy kiben bízhatok? – kicsit magamtól is kérdeztem.
- Ki kell ismerned, hogy ő milyen ember, hogy mennyire őszinte. Ehhez több idő kell.
- Szerinted a barátság fontos az élethez?
- Igen, nagyon fontos, mindig tudsz kibe kapaszkodni, kihez fordulni, tudod nagyon jó segíteni is és adni is.
- Mi lenne az életeddel, ha nem lennének barátaid?
- A barátság egy kincs! Magányos lennék. Barátnőim értik meg korom gondjait, velük emlékezhetek fiatalságunkra, azokra a szép élményekre, amelyeket együtt átélünk - mosolygott a mama.

Időközben azon törtem a fejemet, hogyan engeszteljem ki a barátnőm. Úgy gondoltam tanácsot kérek mamától:

- Mama, akkor hogy engeszteljem ki Lucát?
- Szép szóval! Érted meg vele, hogy nem rosszat akartál neki, és hogy továbbra is kedveled, csak ez a kötelességed volt.
- Köszönöm! – mondtam és megpusziltam öreg arcát.

Ez a barátságról szóló történet számomra még mindig rejtély. Mi a barátság kulcsa? Biztos jól mondja a mama, hiszen a korára való tekintettel nagy tapasztalata és sok barátja van, közkedvelt. Egymásnak lelkiert adnak, egymás mellett kiállnak, egy életen át kísérik és szeretik őt. A barátság két ember közti bizalom, ami egy életen át tart.

Kubovics Viktória: Dédszülők életmeséje

Az életmese tulajdonképpen nem is mese, ez egy megtörtént, akár mesének is beillő esemény, történet. Ezek a mesék, elbeszélések mindig valamilyen sor-sot rejtenek, mutatnak be, néha szomorú, néha vidám, de sokszor tragikus is lehet.

Én elhatároztam, hogy bemutatok, azaz leírok egy történetet, ami nem mese, hanem valóság. Ugyanakkor, aki ilyesmit nem élt át, azt gondolhatná, hogy ez csak egy kitalált valami, ilyenek meg sem történnek. De sajnos igen, ez egy megtörtént esemény.

Ennek az életmesének a kezdete tulajdonképpen egy tragédiának beillő történet, amit apai ágú nagyszüleim meséltek, amit ők is a szüleiktől hallottak, akik mindezt átélték.

A történet eleje, amit le szeretnék írni a felvidék nagy részét érintette, köztük a mi falunkat is, mindazokat, akik a második világháború után nem tagadták meg magyarságukat, mindenáron magyarok maradtak, amiért keservesen megszenvedtek. Ez volt az 1947-ben végbemenő „deportáció”.

A papám és a mamám nem voltak közvetlenül érintettek ebben, mivel ők 1950 illetve 1952-ben születtek.

Dédapám ebben az időben 23 éves volt, a dédanyám pedig 22 éves. Lányoknak ezentájt legelterjedtebb munka volt gazdag családoknál cselédkedni. Dédanyám, Etelka is ezt végezte, Budapesten szolgált. Foglalkozott a gyerekekkel, két gyermek volt a háznál, ha kellett takarított vagy főzött. A mamám elmondása szerint nagyon jó sora volt a családnál dédanyámnak, nagyon szerették őt.

Ezt a kis kitérőt azért tettem, hogy megmagyarázzam dédanyámat miért nem érintette a deportáció. Az egész családját – édesapját, édesanyját és két húgát kitelepítették Csehországba, de őt nem mert ebben az időben nem tartózkodott otthon. Családja Felsőszeliben lakott.

Dédapám családját, szülőket és négy testvért teljes egészében deportálták szintén Csehországba – Podbožanyba. Ők Taksonyfalván laktak a falu szélén, kb. 8 km-re Felsőszelitől.

Kicsit feleleveníteném a deportálást vagy más szóval kitelepítést, annak előzményeit dédapám elmondása alapján, valamint a faluban máig is élő Tercsi néni feljegyzései szerint, aki abban az időben 14 éves volt, anyyi, mint most én. Tercsi néni a mai napig tisztán emlékszik a kitelepítés minden mozzanatára.

A deportáció 1947 januárjában volt. Mindenki, aki piros lapot kapott, annak a családnak mennie kellett. Bánat ült a falura, mindenki el volt keseredve, Három nap alatt össze kellett csomagolni, amit vittek magukkal, főleg élelmet és ruhákat. Elbúcsúztak a rokonoktól, ismerősöktől és elindultak a nagy útra. Teherautókra felrakták a dolgokat, amit magukkal vittek és ahogy mentek ki az utcából és a faluból mindenki nagyon sírt, azok is, akik otthon maradtak.

A vonatállomáson, Galántán kaptak egy vagonot és abba rakodtak be. Mikor a vonat elindult velük dédapám azt mondta úgy érezték, mint mikor a fa gyökereitől elszakad, úgy szakadtak el ők is az otthonuktól, szülőföldjüktől, ismerősöktől, szomszédoktól. Sok szerelmet is szétszakított ez a helyzet, soknak otthon maradt a kedvese. Sokukat, akik otthon maradtak még abban az évben kitelepítették Magyarországra.

Háromnapos utazás után, késő délután megérkeztek a végcélba a Podbožany állomásra. Oda jöttek a gazdák és válogattak a deportált családok között. Sokan elkerültek a közeli falvakba, volt, akinek jó sora volt, jó gazdát kapott, de volt, aki sokat szenvedett.

Véletlen folytán a dédanyám családja és a dédapán családja is egy faluba került, 3 kilométerre Podbožanytól, ha jól emlékszem Buškovicéire. Addig nem ismerték egymást, ott ismerkedett össze a család. A két édesapa nagyon megkedvelte egymást, összebarátkoztak. Azon a vidéken nem termelt meg a kukorica, paradicsom, paprika, de dédapám édesapja odahaza nagy kertész volt és ott is kitermelte ezeket a zöldségeket.

Sokat jártak Podbožanyba, ami nem volt messze a falutól, ott találkoztak a többi falubelivel, oda jártak misére, együtt imádkoztak, hogy mihamarabb jöjjön el az a nap, amikor hazamehetnek.

1948 nyarán dédanyám, aki Budapesten szolgált egy gazdag családnál úgy döntött, hogy meglátogatja Csehországban a családját, mivel semmit nem tudott róluk, hogy hogy vannak. Úgy is történt, felült a vonatra egy bőrönddel és elindult a családja után. Mikor megérkezett Podbožanyba, gyalog indult el a faluba, ahol a szülei és testvérei laktak. Elmondása szerint nagyon meleg volt, a bőrönd nehéz, ő pedig fáradt. Senki nem járt akkor arra felé, de ahogy ment az úton azzal a reménnyel, hogy jön egy lovaskocsi, s felveszi őt, megpillantott az út szélén egy fiatal fiút, aki szénát gyűjtött és rakta egy szekérre, ami elé ló volt befogva.

A fiú is észrevette a fiatal lányt, nem tudta, hogy milyem nemzetiségű, milyen nyelven beszél, ezért megkérdezte a lánytól csehül, hogy „kam pak holka?“, ami magyarul azt jelenti hová mész te lány. A lány kézzel-lábbal

elkezdett magyarázni, hogy a közeli faluba tart, ott van a családja, akiket Mátyusföldről telepítettek ide.

A fiatal fiú azonnal észrevette, hogy magyar, elkezdett vele magyarul beszélni és felajánlotta neki, hogy beviszi a faluba, mert ő ismeri a családját, Deák Pali bácsiékat, Felsőszeliből. A lány nagyon megörült, felült a szekérré és mentek a faluba. Útközben beszélgettek, a lány elmondta, hogy csak három napra jött látogatóba, mert semmit nem tud a családjáról. A fiú már előre megnyugtatta őt, hogy minden rendben van velük, a kistestvére Hédi ott jár iskolába. Már jól beszél csehül, ő a tolmácsuk, ha csehül kell beszélni.

Mikor megérkeztek a lány megköszönte a fuvart és megbeszélték, ha valaha hazakerülnek, megkeresik egymást. Hiszen nem laknak messze egymástól.

A lány családja nagyon örült, hogy megtalálta őket, megnyugodott, hogy rendben van velük minden. A három nap hamar eltelt, és jött a búcsúzás, ami nagyon nehéz volt. Abban a reményben váltak el, hogy hamarosan otthon találkoznak. Hogy már nincs messze az az idő, amikor haza indulhatnak a szülőfalujukba.

A fiú, Lajos kivitte a lányt az állomásra és elváltak. Akkor még nem is sejtették, hogy néhány év múlva egy pár lesznek, de már akkor is látszott, hogy nagyon szimpatikusak egymásnak.

A deportáltak minden követ megmozgattak, hogy hazajöhessenek. Végre elérkezett a várva várt pillanat, hogy csomagolhattak és elindulhattak haza. Nagy volt az öröm, habár nem tudták, hogy mi lesz otthon.

1949. február 19-én érkeztek meg a galántai állomásra. Reggel elindultak a falujukba. Nagyon örült mindenki, hogy otthon vannak, de nagy volt a csalódás is, mert a házaik el voltak foglalva, benne laktak a Jugoszlávok. Csupán karácsonyra költözhetek vissza a házukba, de nem mindenki. Mindent újra kellett kezdeniük, de mégis otthon voltak. Karácsonyig rokonoknál laktak, nekik köszönhették, hogy fedél volt a fejük felett.

Amint hazaérkeztek a taksonyi fiú Lajos felkereste Felsőszeliben a lányt, Etelkát, akivel Podpožanyban találkozott. 1950. szeptember 14-én összeházasodtak, egy lányuk született, aki az én nagymamám, s neki köszönhetem ezt a történetet. Sokszor elmesélte nekem.

Dédnagyanyámat sajnos nem ismertem, mert 1992-ben meghalt. 67 éves volt. Még nagyon fiatal volt a halálra. Nagyon szép lány volt, van róla fénykép, amikor 19 éves volt. Szerintem kicsit hasonlítok rá.

A dédnagyapámat ismertem, emlékszem rá, ahogyan játszott velem. Kedves ember volt. 2007-ben halt meg a mamám születése napján. Dupla évforduló, az egyik örömteli, a másik szomorú.

Dédapám és dédanyám 42 évet töltöttek el házasságban. Nagyon érdekes az ő megismerkedésük. Mátyusföldön nyolc kilométerre laktak egymástól, és ők a messzi távolban, Csehországban ismerkedtek meg, amiből azután boldog házasság lett.

Életük eléggé nehéz, bonyolult volt, de ha két ember szereti egymást és megértés van közöttük, minden lehetséges. Sokat dolgoztak, de boldogok voltak. Nagyon örültek az unokáknak, az egyik unokájuk az én apukám.

Engem ebben a történetben az ő megismerkedésük fogott meg, tulajdonképpen ezért írtam le a történetet.

Ahhoz, hogy a történet teljes legyen, úgy gondolom szükséges volt leírni a szomorú deportálási történetet is. Én el sem tudom képzelni, hogy mit élhettek át, mindenüket itt kellett hagyni, amit a két kezükkel összekuporgattak. Számomra ez mese, egy életmese, ami remélem az is marad és hasonló dolgok már soha az életben nem fognak megtörténni.

A kitelepített magyarok versben is megörökítették ezt a szomorú folyamatot, amit most le is írnék:

Deportálás

Rejtelmes gépbúgás hallatszi távolból,
Hurcolják a népek Taksonyfalváról.
Hangos zokszó tör fel, búcsúzik a nép,
Elviszik a magyart, mindenkit, aki ép.
Nincs mentség számára, nincs más menekvés,
Csak a fehér lap és súlyos betegség.

Kevés bútorkáját autóra rakják,
Otthagyják a többi: földet, házat, marhát.
Amit szorgos kézzel összekuporgatott,
Ellenérték nélkül prédának otthagytott.
Nem tehettek másképp, nem volt irgalom,
Mert elfojtott mindent az erős karhatalom.

Taksonyfalva népe körül van kerítve
Sűrű csatárlánccal, s nem volt menekvése.
Úton, útfélen potyázó járőrök,
Fegyveres katonák, csendőrök, rendőrök,

Az igazoltatásnak nem volt határa:
Gyanús volt az ember a maga falujába.

Hurcolják a népet messzi idegenbe,
Hallatszik a sóhaj: Istenem ne hagyj el!
Szabadságra vágyott Taksonyfalva népe,
Mégis szolgaság lett szorgalmának bére:
Ahogy megérkeztek a szolgavásárra,
Megtudták, hová jöttek, melyik majorságba.

Olcsó lett az ember és préda a nemzet,
Sajnos, neki kellett elszervedni mindezt.
Bárcsak a jó isten könyörülne rajtunk,
Hallgatná meg imánk, amit rebeg ajkunk.
Ne sanyargatnának ártatlan népeket,
Köztük a miénket – a magyar nemzetet.

Látnák meg egymáson Isten teremtményét,
S követnék Istennek eme törvényét:
„Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!“
Ez volna a földön a legszebb parancsolat.
Ha erre az alapra építenék a békét,
Megérvénk a világ újjászületését

A deportáltak pedig szétszórva a Podbožany-i járásban így imádkoztak:

Édes jó Istenem fenn a magas égben,
Tekints már reánk, szegény magyar népre,
Kik hozzád emelik fájó panaszuk,
Záporoként hullatják keserves könnyeik.

Ki szívből óhajtja látni még hazáját,
Benne felkeresni elpusztult hajlékát.
Hozzád emelem fel remegő imámat,
Ne hagyj már szenvedni, mert megöl a bánat.

Nem kérünk mi Tőled, jó Atyám egyebet,
Csak segíts még vissza hazánkba minket.
Százszor megcsókolom azt az áldott földet,
Amiért a szívem oly sokat szenvedett.

Nem tudom, virrad-e ránk életünk csillaga,
Vagy sötét köd a szemünket bevonja.

Hazátlan maradtunk, mint az árva madár,
Amely hazájától messze, messze száll.

Fájdalmas szívemet meddig hagyod fájni?
Az én szeretteimtől, hogy el kell válni.
Akiiket szívemnek felejteni soha nem lehet,
Csak mikor majd a hideg föld takarja testemet.

Kurmai-Ráti Szilvia: A keresztgyerek

Elza, a csontos arcú, középkorú cigányasszony gyakran benézett hozzánk egy időben. Édesanyámat „barátnőmnek” és „komasszonynak” hívta. Ez engem módfelett zavart– főként az utóbbi „kitüntető” megszólítást szégyelltem. Gyermekefejjel valamiféle rokoni szálát sejtettem bele a dologba, noha tisztában voltam azzal, hogy a keresztanyaság szüli a komaságot. Arról azonban, hogy az én anyámnak (!) ki lehet az a bizonyos cigány keresztgyereke, fogalmam sem volt. Keresztelőre mindenesetre nem voltunk.

Elza szokás szerint mindig megivott nálunk egy kávét, s közben így bókolt:

- Olyan szíp vagy, komasszony, meg ez a jányod is. – itt a nővéremre céltzott.

Alighanem azért haragudtam rá általában, mert engem nem csodált. Ha tehettem, elutasító képet vágtam, amikor Elza becsörtetett hozzánk. Tegeztem, amivel az iránta való tiszteletlenségemet hangsúlyoztam ki. Szerettem volna, ha soha többé nem jön, és nem „piszkolja” össze a kávécsészéinket a szájával. Tiltakozóan hangos léptekkel hagytam el a konyhát, amikor épp leült. Egy alkalommal, mikor elment, durcásan róttam fel anyámnak:

- Minek jön mindig ide ez az Elza? Olyan bűdös.

- Elza tiszta cigány. Rendes is.– válaszolt anyám.

Nem értettem egyet vele, de hallgattam.

- Egyedül neveli az unokáját– folytatta–.

- Csak nem az unokája a „keresztfiad”?– faggattam gúnyosan.

- De igen. Az anyja tizenöt évesen szülte. Otthagyta Elzának, mert ő nem akart vele „küszködni”. Beteg az a kisgyermek.– anyám szomorúan bámulta a linóleumot. Mindig mély bánat áradt a szeméből, ha beteg gyerekekről volt szó.

- Nem is voltunk a keresztelőre! Hogyan lehetséges, hogy a keresztfiad az a gyerek?– tereltem vissza a témát az általam kívánt mederbe.

- A cigányok szerencsésnek tartják, ha magyar embert hívhatnak meg keresztanyának vagy keresztapának. Örülnek a kis pénznek is, amit kapnak ilyenkor a keresztszülőktől. Nincs csinnadratta. Egyszerűen megkérnek rá, s ha elvállalod, akkor rögvest komaságba kerültek.

- Na, engem aztán kérlelhetnének. Biztos nemet mondanék– ilyen voltam akkor, tizenegy évesen. Önféjú, kíméletlen, morózus.

Húsvétkor újra benézett hozzánk Elza. Nem egyedül. Elhozta az unokáját. Úgy éreztem, alkalmatlankodnak. (Egy ilyen szép ünnepen, mint a Húsvét! Ilyenkor az ember sokkal „előkelőbb” vendégeket vár). Anyám behívta Elzát és a gyereket a szobába. Előtte kizárólag a konyhában tartózkodhatott. Az ebédlőasztalunk mellett ülve ették a finom habos süteményt! Pusztítani vágyó, tüzes vulkánként fortyogtam belül, mire anyám pont engem kért meg, hogy hozzak a gyerekeknek egy szép játékot. Engedelmeskedtem. Mondanom sem kell, mennyire szívélyesen. Kiválasztottam a játékaim közül azt, amelyiket leginkább gyűlöltem és átadtam anyámnak.

- Ne nekem, hanem Ferikének add – nézett rám meglepetten.

Kellettlenül, tüntetően hangos sóhajtozással (jeleztvén az „óriási áldozatot”) léptem oda a kisfiúhoz, akit Elza az ölében tartott. Akkor tűnt fel csak: mióta megérkeztek, folyton az ölében van a gyerek, jóllehet, már három-négy éves lehetett. Szelíden, örömmel nézett rám a kicsi. Feltűnően mély gödör volt a jobboldali halántékán (ma már tudom, hogy szülési fogó horpasztotta be azt a gyenge kis fejet).

- Nesze– nyomtam a kezébe a kiselejtezett buratyinót.– Nem tud járni ez a gyerek, Elza?– kérdeztem unott tréfálgozással.

- Biz’ nem tud ez, csillagom. Beszélni se. Beteg az íletem. Baj van a kis fejével. Ni, hogy tönkretették az orvosok.– avval rámutatott a már említett mélyedésre.

Elza tovább beszélt. Már nem tudtam rá figyelni. Kifutottam a szobából a kertbe. Mindig odaszaladtam, ha felzaklatott az élet. Síráshoz közeli állapotba kerültem, de visszafojtottam. A legtisztább kék áprilisi égbolton gyapjúpamacs felhők vándoroltak. Én azonban erőnek erejével túl akartam látni az égen. A mennyel volt dolgom. Ahol Isten van. Szokásom szerint szuggerálva kerestem egy rést, ahová bepillantatok, hogy igazán beszélhessek Vele. A kisfiúról, hogy milyen beteg. És magamról, hogy milyen rossz gyerek vagyok. Bántam már mindent.

László-Fábián Júlia: Vidám történetek

A disznótor

Egyáltalán semmi csodálkozni való sincs azon, hogy Marci bá meg Kajcsa Jenő jó barátok voltak. Egy tréfamester, meg egy állandóan vicces helyzetekbe keveredő tanár, akik ugyanazon faluban élnek, előbb-utóbb egymásra találhatnak.

Így volt ez kettejükkel is. Remekül kiegészítették egymást, több alkalommal történt velük egy s más, mint másokkal egy életen át.

Egy decemberi délutánon összefutottak az utcán, s miután pár szót váltottak, Marci bácsi búcsúzkodni kezdett:

- Nos, ne haragudj, Jenő, nincs több időm beszélgetni, sietek haza, mert disznóvágás van nálunk, s kell segítsék szegény Gizának.
- A viláért sem akarlak feltartóztatni, eredj csak!
- Viszont este szívesen látunk egy kis disznótoros vacsorára, hozd magaddal Gyöngyikét is!
- Rendben, ott leszünk!

Kajcsa nagyon várta az estét, hiszen imádta a disznótorokat: finom hús, kolbász, májas, jó bor, s utána a tereferé. Mondja is aztán a feleségének:

- Kedvesem, öltözz, Marciék disznót vágtak, minket pedig meghívtak vacsorára!

Elsétáltak szépen a Marciék házához, kissé furcsálva, hogy alig pislákol bent egy kevés fény, nincs meg az ilyenkor szokásos jövés-menés.

Bekopogtak, Marci bá pedig fülig érő szájjal fogadta őket. Asztalhoz tesékelte, pálinkát kerített elé, s máris folyt a poharazgatás meg az élcelődés.

Már vagy két órát töltöttek így, amikor Marci azt mondja:

- Giza, lelkem, melegítsél egy kicsi fuszulykalevest, eddig biztosan megeheztek a vendégeink!

Hát azok éppenséggel meg, csak nem fuszulykalevesre számítottak. Már egy ideje azonban rájöttek, hogy korántsem volt itt disznóvágás, esetleg tavaly.

De ha már így jártak, azt is bekanalzták, még egy ideig cseverésztek, majd disznótoros vacsora helyett paszulylevessel a gyomrukban távoztak.

Harag nem volt, természetesen az igazi disznótorra is hivatalosak voltak.

Burján és Virág

Az egyszer biztos: Burján Jóskát még távozása után is felismerték az emberek. Ugyanis újságpapírba csomagolt dohányt szívott folyamatosan, ami olyan szagot árasztott, hogy semmivel sem lehetett összetéveszteni. Ő maga vagdosta össze a dohányt a szivarjaiba, s annyira szerette az újságpapíros

változatot, hogy még az ajándékba kapott cigarettákat is kibontotta, és átcsomagolta.

- A falu legviccesebb és legbarátságosabb embere – állította róla Kajcsa Jenő.

Valószínűleg nem tévedett, hiszen az öreg egyfolytában valami kópéságon törte a fejét. Barabás Mihállyal azzal szórakoztak, hogy egymáshoz küldözgették hiszékeny ismerőseiket, mondván: ez-amaz kapható a másiknál. Egy alkalommal mindkettőjüknek el kellett bújniuk egy rászédett, felháborodott ember elől az üzlet raktárában, így sikerült egy teljes zsák csigatésztát ripittyára törniük. De az sem számított, összevegyítették két másik zsák tartalmával, később aztán szépen eladódott.

Jóska bácsi nappali őr volt a TSZ-ben. Becsületesen örködött, nem is történt semmiféle kirívó esemény a szolgálata idején. Szívta a szivarjait, nyugodtan üldögélt az őrszobában, esetleg elbolondított néhány alkalmatlankodót.

Egyszer új mérnököt helyeztek ki a faluba, aki illendően körbejárta a gazdaságot, mindenkinek bemutatkozott, ismerkedni próbált az emberekkel. Jóska bácsihoz is megérkezett, bekopogott, kezet nyújtott:

- Virág vagyok – mondta széles mosollyal az arcán.

Az öreg komótosan kivette a szájából a szivart, lassan kieregetett egy jókora adag csípős dohányfüstöt, aztán megrázta a mérnök kezét:

- Burján vagyok- felelte halálkomolyan.

A mérnök megmerevedett.

- Nem szeretem, ha csúfolódnak velem!

- Nem állt szándékomban.

- Kérem, az én becsületes nevem Virág, nem magamat akartam fitogtatni!

- Az én becsületes nevem meg Burján, én sem magamat fitogtatom!

Virág mérnök még néhány pillanatig gyanúsan szemlélte a Jóska bácsi dús bajuszát, aztán hahotázni kezdett.

- Burján és Virág, jó kis páros! – mondta nevetve, s hasát fogva ballagott fel az irodájába. Néhány hétig remekül szórakozott az eseten.

Nem volt aztán semmi gond. Bár a neveik ellentétben álltak egymással, ők mégis barátokká váltak, sokszor elemlegették az első találkozásukat.

Dédnagyapám, a kuruzsló

A kuruzslás nem volt szokatlan esemény a közelmúltban, akárcsak az asztaltáncoltatás meg egyéb, hasonló tevékenységek. Mikor Pap Laci hazaérkezett a fogságból, hosszú ideig azzal szórakoztatta az embereket, hogy szeánszokat rendezett, ahol szellemeket idézett meg.

- Plutó, Durumó, gyertek elé! – szolt a kezdőszöveg, majd különböző kérdéseket tett fel a láthatatlan szellemnek, aki készségesen visszakopogta a választ.

Menyhárt Ferenc, aki éppenséggel az én dédnagyapám volt, ugyancsak különleges képességekkel rendelkezett. Sokáig kételkedtem ennek az állításnak a valós alapjában, azonban az emberek által elmesélt történetek mind e tény mellett tanúskodnak.

Már legénykorában is történt valami érdekes vele: találkozott Ferenc József császárral. Akkoriban katona volt, és épp annál a hadtestnél szolgált, ahol a császár szemlét tartott. Ferenc József minden tizedik katonát előreléptetett a sorból, és megkérdezte a nevüket. Természetesen dédnagyapám is valahánytizedik volt, kilépett a sorból, haptákba vágta magát, majd harsányan kiáltotta:

- Menyhárt Ferenc!

Ferenc Jóska erre rettenetesen megörvendett: íme, az ő nevét viseli ez a katona!

Jól van, fiam! - mondta mosolyogva, s azonnal rendelkezett:

- Ez a katona kapjon tíz nap eltávozást!

Dédnagyapám boldogan távozott a családjához, s mindig örömmel emlegette ezt a nagy eseményt, ami számára óriási élményt jelentett, hiszen nem elég, hogy magával a császárral találkozott, még szabadságot is kapott, s a családjával is tölthetett egy kis időt.

Hogy mikor is kezdett el a kuruzslással foglalkozni, az nem egészen világos. Állítólag a nagyapjától örökölte ezt a tehetséget, aki halálos ágyán súgta meg neki a varázsigéket, és megeskette, hogy nem adja át a tudását senkinek sem.

Mindenesetre tudott valamit az öreg. Édesanyám mesélte, hogy bárhol fájatták, meggyógyította. A seprűből tépegetett ki cirokszalakat, megvagdosta apróra, a késsel a beteg feje fölött köröket írt le, hosszasan mormogott valamit, miközben a szálacskákat a válla fölött hátradobálta. És csodák-csodája – a fájdalom elmúlt.

Egy másik történet szerint László Jóskáéknál beteg lett a tehen.

- Megnyüvesedett a hátulja – mondta László Feri bácsi, aki abban az időben még kisfiú volt, és őt szalajtották dédnagyapámhoz.

- Feri bácsi, né mi történt a tehenünkkel, legyen szíves eljönni, s megnézni.

- Jól van, fiam, menj csak haza nyugodtan.

Egész nap várták az öreget, de az nem ment.

Másnap László Feri ismét elment hozzá.

- Feri bácsi, há nem jött el megnézni a tehenet!

- Fiam, annak a tehennek már nincs semmi baja. Eridj szépen haza, s nézd meg még egyszer!

Hazament a fiú, nézi a tehenet, s biz az teljesen rendben volt, híre-nyoma sem volt a sebeinek.

Több ilyen esetről számoltak be, legtöbbször állatokat gyógyított meg, de az embereken is segített.

Halálával azonban a titkait is magával vitte, tudását nem adta át senkinek, pedig jó lett volna, nemdebár?

Tűz van?

Rózsi néni hosszú évek óta harangozó. Mihelyt kivirrad, már kondítja is a harangot, a nap is erre nyugszik le. Fia, Karcsi, vagy a menyé szokott neki segíteni, amikor idejük engedi, s vasárnaponként, ha össze kell húzni a harangokat. Ugyanis két harang van a több százéves templomban, minden istentisztelet előtt háromszor kell harangozni: először a nagyot, aztán a kicsit, utoljára meg mindkettőt egyszerre kongatják.

Egy alkalommal Karcsi meg Irén keresztelőbe voltak hivatalosak, mint komák. Természetesen vasárnap volt, s még alig tartottak az ünnepség elején, mikor az idő már a délutáni vecsernyéhez közeledett. Karcsi hősiezen feláldozta magát: ő elintézi a harangozást, s aztán majd visszajön bulizni. Hazarohant, meghúzta a nagyobbik harangot, s mivel várnia kellett egy negyedórányit, gondolta addig ő bizony pihen egyet.

Bement a házba, lefeküdt, s azon nyomban mély álomba szenderült.

Nemsokára érkezett Rózsi néni. Benézett, látta, hogy Karcsi édesdeden alszik, viszont az idő már nagyon sürgette, mivelhogy elég gyorsan telt, hát szaporán felsietett a toronyba, s húzta a másodikat.

Eközben a pap is megérkezett. Karcsi még mindig sehol sem volt, Rózsi néni meg rettenetesen sopánkodott, hogy ő most kivel húzza össze a harangokat.

- Semmi baj, jöjjön csak, majd én segíték – ajánlkozott Zöld György tiszteletes, és nem sokáig teketóriázott, Rózsi nénivel együtt felmáztak a toronyba.

A pap meg a harangozó harmadszorra is megszólaltatták a harangokat, aztán szépen bementek a templomba.

Már az istentisztelet közepénél tartottak, amikor odakinn, a harangozóházban, Karcsi megébredt. Rápillantott az órára - persze egy órával korábbi időpontot látott -, s rémülten pattant fel. Eszeveszetten száguldott fel a toronyba, s már akaszkodott is rá a kisharang kötelére, gondolván, hogy a másodikat húzza.

A faluban az emberek felkapták a fejüket a harangszóra, az utcára tódultak, ijedten néztek szerte-szét, füstjeleket keresve, hiszen csak tűz estén szól a harang a megszokott alkalmakon kívül.

A templomban azonnal mocorgás támadt. Zöld Györgyöt azonban nem olyan fából faragták, hogy ne tudjon megoldani egy ilyen esetet, egyébként is sejtette, honnan fúj a szél.

- Rózsi - szólt le a szószékről -, legyen szíves nézze meg mi történik odakinn.

Rózsi néni ki a templomból, felnéz, s látja Karcsit az ablakban. Kézze-lábbal elkezdett integetni:

- Húzd már be!

- Jöjjön maga is! – kiabálta Karcsi. - Mindjárt kell húzni a harmadikat!

Végül sikerült megállítani, mielőtt még a tűzoltók is a helyszínre érkeztek volna.

Leitold Levente: Az 1956-os forradalom

1956-ban történt meg a papámmal. Piliscsabára került katonaként. Nagyon kemény kiképzést kaptak, a páncélos ezredbe került. Egy évig kopaszok voltak, és nem jöhetett haza. Így múlt el 2 év. Várta már a leszerelést.

Ekkor elkezdődött az 1956 forradalom. A diákok az egyetemekről kivonultak, és elkezdtek tüntetni. A felkelők megrohamozták a Pilis-hegyi bázisukat. Bejöttek a laktanyába, és kiadták a parancsot, hogy senki ne lőjön a békés tüntetők közé. A tüntetők elmentek a laktanyáról Pestre tüntetni. Rövid időn belül riadoztatták az ezredet. A Riadó térről elindultak, komoly páncélos felszereléssel felkészülten mentek be a Zalka Máté laktanyába. Riadó készségben állt mindenki. Az ezred átállt a tüntetők oldalára, és együtt vonultak oda a rádióállomáshoz. Nagyon sok magyar esett áldozatul a szovjetek támadásának. Kíméletlenül lőtték a magyarokat. Éjjel piros, fehér, zöld zászlóval támadtak, Zalka Máté laktanya megfigyelőjét lőtték ki a szovjetek. Utána sortüzet nyitottak az ezredre géppuskával, és páncéltörővel lőtték. Próbált a magyar ezred ellenállni, de nem bírtak. Ekkor volt egy parancsnok, aki elkiáltotta magát: „Mindenki meneküljön a Kerepesi temetőbe!” A sírok között bujkált a papám és a többi katona. Így összevergődtek. Akik életben maradtak, visszamentek a laktanyába a papámmal az élen. A laktanyában nem volt senki rajtuk kívül. Ekkor katonatársaival elindultak haza.

Egy Bicskére, egy Fehérvárra, egy Veszprémbe és a papám Nagyvázsonyba. Gyalog mentek egész hazáig. Napnyugtáig mentek, mert az oroszok lőtték a katonákat. A papám épségben hazajutott Nagyvázsonyba. A családja nagyon örült neki.

Lévai Ivett: Amikor kicsi voltam...

Születésem után még a kórházban kiderült, hogy két foggal születtem. Ezen mindenki meglepődött.

Sajnos anyukámnak hamar rá kellett jönnie, hogy nem tud etetni, mert útban vannak a fogaim, amelyek ráadásul mozogtak és fájtak is. Én csak üvöltöttem, nem ettem. Orvost hívtak hozzám, aki másnap kihúzta az egyik fogat. Azt, amelyik jobban mozgott. Így már tudtam enni. Amikor hazajöttünk a kórházból, újból gondok merültek fel, mert az evésnél a másik fog is zavart. Ekkor anyukám elvitt a gyermekfogászhoz. Márta doktor néni nagyon meglepődött, hogy milyen fiatal páciense van, hiszen akkor még csak 3 hetes voltam. Miután kihúzta a fogam, egy örök életre megjegyzett magának, és azóta nagyon jó barátnők vagyunk.

Gyakran kérem anyut, hogy újra és újra mesélje el a születésem történetét. Miközben mesél, mindig előveszi az első két fogam. Azt is említette, hogy hogyan neveztek engem a kórházban. Szerintem még mindig rólam, a kis táltosról beszélgetnek az ápolók. Mi pedig régóta várjuk, hogy vajon mi lesz a különleges képességem...

Lóci Norbert: Életmese

Anyukám mesélt nekem dédapám életéről.

Dédtatámék öten voltak testvérek. Nagy szegénységben éltek. Négy osztályt fejezett, ez 1935-ben volt. Utána juhásznak állt az édesapjával. A juhász feladata volt a birkanyáj őrzése és legeltetése. A birkákat Szent György napja után hajtották ki a legelőre, ami április 24-én van. Ő is a legelőn aludt egy kis bódében. A bódében volt egy kis asztal, szék ágy. A világítást viharlámpa biztosította. Lavórban mosakodott, a vizet gémeskútból hózták. A főzéshez bográcsot használtak, amelyet a mezőn állítottak fel. Sok mindent megtanult az édesapjától, a birkanyírást, világra segítette a kisbárányokat. Csacsira ült, a kezébe vette a juhászbótot, a birkákat pulikutyákkal terelte egyik helyről a másikra, este pedig behajtotta őket a karámba. Megtanulta a gombaszedés csínját - bínját, hogy melyik az ehető és melyik a mérgező. Sok gyógynövényt gyűjtött teának. Az időjárásról a fecskék, békák jelezték. Déd tata ötven évig végezte ezt a foglalkozást.

Nagyon büszke vagyok dédapámra, akinek nem volt könnyű az élete, de becsületesen megtanult dolgozni.

M. Nagy László: A kísértet

A disznóölés mindig nagy esemény volt egy-egy család életében. Nem volt ez másképp Cirjákéknál sem. Már előtte való napon nagy volt a sürgés-forgás. Készítették az asztalokat, edényeket, megtisztították a fokhagymát. A gazda elkészítette a pörköléshez a szalmát és nagy szakértelemmel megélesítette a késeket. A disznót megfogni meghívta a szomszédokat is.

- Jó korán jöjjenek – mondta-, hogy idejében végezzünk és estére nyugodtan ülhessünk a disznótoros vacsorához.

Elment Gazsi komájához is, aki elvárta, hogy őt is meghívja.

- Megyek egykomám, már hogy ne mennék, mihelyt elharangozom a hajnalt. Ő volt ugyanis a község harangozója.

Másnap Cirjákéknál már hajnalban világot gyújtottak. A gazdasszony betűzelt, a gazda is készült a nagy napra. Nemsokára jöttek a szomszédok is. Mint ahogy ilyenkor szokás, már előre felhajtottak test – és lélekmelegítőnek egy-két kupicával. Miközben fogyasztgatták a tüzes törkölyt, Cirjáké a gazdasszony lélekszakadva rohan be a konyhába.

- A disznó, János, a disznó... Uramisten, megszökött, megérezte, világá ment...

A férfiaknak a torkán akadt a szó is, a pálinka is. Mindannyian rohantak ki az udvar végébe az ól felé. Az ajtó tárva-nyitva, a disznó sehol. Mielőtt valami okosat kisütöttek volna, rémületüket Gazsi koma a harangozó ijedt segélykiáltása fokozta még jobban.

- Emberek, komám, gyertek gyorsan kísértet van a templomban!

Egyszerre meglepedkeztek saját bajukról, az elszökött disznóról. Mindannyian rohantak a közeli templomba, hogy megnézzék, mi történik ott.

- Harangozás előtt kinyitottam a templom ajtót, hogy szellőzzön egy kicsit. Amikor lejöttem a toronyból s be akartam csukni az ajtót, zörgésre lettem figyelmes. Megijedtem. Gyorsan becsuktam az ajtót és rohantam értetek – meséli Gazsi koma a harangozó.

Azonban nem kellett sokat beszélnie, mert ahogy a templom elé értek, jól lehetett hallani a templomból a furcsa zajt.

- Ez csak kísértet lehet – mondták többen is.

Még teljesen sötét volt. Mi lesz most? Ki megy be elsőnek? Cirják bátyánk úgy gondolta mégiscsak az egyetlen komája a harangozó, ő a leghivatottabb erre a feladatra, mert a plébános úr nem egy korán kelő típus és még alussza az igazak álmát.

Gazsi koma élete legnehezebb percei következtek. Összeszedte minden bátorságát. Nagy óvatossággal és félelemmel lassan kinyitotta az ajtót. A mély csendben a nehéz fajtó minden csikorgása ágyúdörgésnek tűnt. Még akkor

senki sem sejtette, hogy a templomban Cirjákék disznója tartózkodik. De nem jól érezhette magát, mert amint kinyílt az ajtó, usgyi, menekült kifelé. Egyenesen Gazsi koma lábai közé. Nagy volt a disznó, kicsi a harangozó. Így találta magát szegény öreg a disznó hátán, a menetiránynak háttal. Az meg futott vele. A szerencsétlen ijedtében csak annyit tudott kiáltani;

- Isten veled komám engemet már visznek!

A disznó meg futott, futott. Egyenesen haza, az ólba, hátán a harangozóval. De mivel az ól ajtaja alacsony volt, a megrémült Gazsi koma fennakadt, majd lehuppant a földre.

Bezzeg volt nagy kacagás, amikor a faluban megtudták, hogy a harangozó meglovagolta, azaz megdisznagolta a komája hízó disznaját.

Majzik Ilona: Az elcserélt anyák napja

Mityuka ma a szokottnál is korábban ébredt. Egész éjszaka izgatottan forgólódott. Nem csoda a nagy izgalom, hiszen ma végre-valahára átadhatja az oviban a születésnap partija meghívóját. Idén anya és apa engedélyezte, hogy az egész Cica csoport ott legyen a vasárnap délutáni ünnepségén. Boldogan lépett be az óvoda kapuján. Az összes nap közül az ember születésnapja a legnagyobb nap, gondolta, hiszen ezen a napon mindenki csak őt ünnepli majd. Egyedül neki mondja mindenki, hogy sok boldog születésnapot. Egyedül ő kap ajándékot a három testvére közül. Egyedül ő fogja elfűjni a születésnap torta mind az öt szál gyertyáját. Egyedül neki fogja énekelni az egész Cica csoport, hogy „Happy birth day to you...”

Amikor az óvó néni fogadta a kisfiú köszönését, rögtön látta rajta, hogy itt most valami nagy dolog van készülődésben, így hát meg is kérdezte:

- Mi történt, Mityuka, hogy ma egyszer sem kellett rád szólni a nagyidnak, hogy siess már az átöltözéssel?

- Holnaptól én már nagyfiú leszek, hiszen holnap már betöltöm az öt évet!

- Ez aztán a hír, Mityuka! De mondd csak, mit szorongatsz a kezében?

Mityu olyan büszkén nyújtotta át a kezében lévő díszes meghívót az óvó néni-nek, melyet a nagytestvéreivel közösen készítettek, akár a miniszterelnök bácsi a Kossuth-díjakat a parlamentben. Óvó néni beleolvasott a meghívó szövegébe:

Kedves kis és nagy Cicák,
köszöntsétek Mityukát!
Idén május elsején,
de ne csak a nap végén.

Csonka utca háromba,
délután pont háromra,
várva várunk titeket,
megülni az ünnepet,

hogy Mityu pont öt éves,
meghívásunk nem téves.
Lesz ott minden földi jó,
dobostorta, mogyoró.
Hozzátok a kedvetek,
óvó nénik, gyerekek!

- Húha, Mityu! Ez aztán a meghívó! Ki írta ezt a szép verset a Cica csoportnak?
- Milonka, a nővérem. De a cicákat ide a lap szélére én magam rajzoltam. A szíveket ide alulra meg az ikertesóim.
- De akkor ez egy családi meghívó, Mityu, hiszen ezt az egész család készítette!
- Igen, de csak majdnem, mert Annácska a mami hasában még nem tud rajzolni!
- Nem, ő egyelőre még csak rugdalni tud! – mosolygott az óvó néni, majd hozzátette:
- Egy baj azért van, Mityuka!
- Mi a baj, óvó néni?
- Az, kicsim, hogy vasárnap délután éppen anyák napi ünnepséget tartunk az oviban.

Mityu szája rögtön sírásra görbült. Csalódottan kérdezte.

- Akkor hát nem is lesz születésnapom?
- Dehogynem. Csak az idén éppen május elsejére esik az anyák napja. Tudod, minden év májusának első vasárnapján ünnepeljük az édesanyákat!
- Ez egyáltalán nem igazságos! - tört fel a gyerekből a csalódás. - Mindenkinek van születésnapja, csak az anyákat veszik el az anyák!
- Ne mondj ilyeneket, Mityuka! Az édesanyák nem vesznek el senkitől semmit. Ők mindig csak adnak. Ők adják az életet. Ők kelnek fel éjszaka, ha lázas a gyerek, s ők etetnek, gondoskodnak a gyermekeikről, amíg csak élnek.

Mityuka az óvó néni karjai közt kicsit megnyugodott. - Majd csak kitalál valamit - gondolta. Majd meghányja-veti a dolgot a gyerekekkel, mit tehet az ember, ha elveszik a születésnapját.

Játék közben félre is húzódtott a legjobb barátjával, Benivel, hogy közösen megoldják születésnapi problémát.

- Én a helyedben elhalasztanám a születésnapomat! – mondta Beni.
- A születést nem lehet elhalasztani! Hallottam, amikor a nagyi azt mondta az anyukámnak, ha jön a baba, akkor jön! Örülni kell neki!
- Jó, de akkor viszont az anyák napját kell elhalasztani. Nekik úgyis mindegy, hogy mikor ünneplik őket.
- Ez jó ötlet! Sőt nagyon jó ötlet! De hol lehet ezt elintézni? – kérdezte Mityu egyre csillogóbb szemmel.
- Szerintem a polgármesteri hivatalban. Apa szerint ott mindent el lehet intézni.
- No de akkor sietni kell, mert nincs sok idő. Még a déli alvás előtt ki kell slisszolni a kerítésen, ha az ember biztosra akar menni!

A két jó barát még sutyorgott egy kicsit a sarokban, majd vidáman elvegyültek a játszadozó gyerekek között.

Ebéd után aztán az óvó néni döbbsen vette észre, hogy a Mityuka ágya üres. Szaladtak is nyomban az udvarra, mosdóba, átkutattak minden kis zegzugot, de a gyerek bizony sehhol sem volt.

Már éppen fel akarták költeni Benit, a szökevény legjobb barátját, hogy megkérdezzék tőle, vajon hová tűnhetett a gyerek, amikor csengettek a kapun. Egy nagybajuszos rendőr bácsi állt a kapuban.

- Ugye innen oldott kereket ez a kis gézengúz?
- Ne is tessék mondani! Már a pincétől a padlásig átkutattuk az egész óvodát, s sehhol sem találtuk a gyereket.
- Nem csoda, hiszen éppen akkor mászott át a kerítésen, amikor arra fordultam a járőr-kocsival. Elmondása szerint éppen a polgármesteri hivatalba igyekezett, hogy elhalasztassa az anyák napját. De mivel ez nem lehetséges, visszahoztam a gyereket.

Mityu szégyenkezve húzta be a nyakát a gallérjába, óvó néni pedig nem győzött hálálkodni a rendőr bácsinak.

- Lassan negyven éve dolgozom az oviban, de csak egyetlenegyszer, még a pályafutásom elején történt velem egy hasonló eset, amikor egy gyerek kiszökött a kapun.
- Nem tesz semmit, Márta néni! Én voltam az a gyerek, a Kovács Pisti.

Óvó néni és a rendőr bácsi egymás nyakába borultak, Mityuka pedig ebből arra a következtetésre jutott, hogy még sincs akkora baj, mint ahogyan azt elsőre gondolta.

Másnap aztán, amikor elkezdődött az oviban az anyák napi ünnepség, már egyáltalán nem haragudott az anyák napjára.

- Anyák nélkül születésnap sem lehetne - magyarázta el neki este lámpaoltás után a nagyi.

A májusi virágosó és az anyák napi köszöntések után csudamód senki sem távozott a Cica csoport terméből. Tovább ünnepeltek. Egy öt éves kisfiú, Kerekes Mihály születésnapját ünnepelték, aki a Kerekes család nagy örömeire éppen az anyák napján született.

Örömvasárnap

1940 decemberét írták. A kicsiny falu határát, kanyargós utcáit, zsúpfedeles házait vaskos, meleg dunnaként dédelgette az idej első hótakaró.

A gyerekek önfeledten hemperegtek a frissen hullott égi áldásban, szánjaik és fakutyáik is izgatottan nyertettek a deszka pajtában.

Keresztény lakta vidéken ilyenkor az adventi időszakban évszázadok óta ott izzik az örömteli várakozás, hiszen ők ekkor ünneplik az Úr eljövetelét.

Kovácsék népes otthonát kétszeresen érintette a boldog várakozás, hiszen Piroska asszony Karácsony körül hozza majd világra hetedik gyermekét. A nagyobb lány már kész felnőttként, a kisebbek apró gyermekként várták az újszülött testvér érkezését.

Örömvasárnap volt. Advent harmadik vasárnapja.

A fájdalmak egyre erősebben tükröződtek a várandós asszony arcán.

- Nem kéne elmenni a bábaasszonyért, anyám? – kérdezte Juliska aggódó szemmel az anyjára tekintve.

- Van még idő, lányom! Neked csak arra legyen gondod, hogy tartsd távol a kicsiket a háztól! Nem szeretném, ha pont itthon lennének a baba érkezésekor.

- Ne aggódjék anyám, hat ökörrrel sem lehetne azokat hazahúzatni a szánkódombról, úgy örvendik a havat. Ne küldjek el valakit apám után a templomba?

- Dehogy! Pihegett az asszony egyre sűrűbben. Jó helyen van ott! A legjobb helyen, ahol ilyenkor egy férfiember lehet.

Juliska, mint legidősebb lány, már segédkezett néhányszor a kisebb testvérei születésénél. Tudta ő nagyon jól, hogy anyja egy hangos jaj szót sem fog kiejteni a száján, legyenek bármekkora fájásai. Szerinte a gyermek isten csodálatos ajándéka, melyet jajveszékelve fogadni anyához méltatlan dolog lenne. Bátor, céltudatos asszony, akihez foghatót nem ismer a faluban.

Most viszont nem hallgat rá. Biztos, ami biztos, elszalad a bábaasszonyért! Ment is nagy sietve. A bábaasszony házában azonban hamar kiderült, hogy az még tegnap átment a szomszéd faluba a testvéréhez.

Utána megy, nincs más választása – gondolta, és a nagykendőt magára húzva bukdácsol a frissen hullott hóban. A végsőkéig kimerülve érkezett a

szomszéd falu szélére. Ott sietve megérdeklődte, hol lakik a bababábaasszony testvére.

- Beindult a szülés! Jöjjön gyorsan Maris néni!
- Megbolondult az anyád, hogy nem feküdt be a kórházba?
- Miért kellett volna befeküdni?
- Miért, miért, te bolond lány! Hát nem mondta meg az anyád, hogy mit mondott neki az orvos a Ligában? Nem mondta meg, hogy már túl gyenge a szíve a szüléshez, s hogy otthon semmi esélye túlélni a baba születését? Vagy ő, vagy a gyerek!
- Ne báméskodjon már, Károly sógor, fogja be gyorsan a lovakat a szánba, hiszen élet-halálról van itt szó!

A szúrós tekintetű bábaasszony sietve pattant fel a gazda mellé a bakra, Juliska pedig hátul a szánon kuporogva sírdogált.

Késő délután volt, mire a házhoz érkeztek. Feldúltan nyitottak be a búbos kemencés, birsalma illatú tisztaszobába. Piroska halásápadtan feküdt a magas, barna támlás, páros ágyban. Kovács János pedig karján a hetedik gyermekével halkán csitítgatta az öt másikat.

- Legyetek csendben, gyerekek, mert még felébred a kis Mária!

Juliska a félelemtől remegve fordult jégvirágarcú anyjához.

- Jól van anyám? – kérdezett szípotga.
- Persze! – nyitotta ki meggyötört szemét az asszony. Képzeld, végül az apád segédkezett a szülésnél!

A halálra rémült lány bódult tudatába villámként csapott a felismerés. Él! Mindkettő él! Az anyám és a kishúgom is túlélte a születés csodáját! Arca a felgyorsult véráram útján kipirosodott. Gyöngéden az anyjához hajolt és csodálkozva kérdezte.

- De a szíve, anyám! A szíve hogy bírta?
- Tudd meg, lányom, Isten segítségével az anyai szív mindent kibír – rebegte az asszony szelíden, majd hálaadó könnyes szemét, az ég felé emelve halkán megkérdezte.
- Ma ugye vasárnap van?
- Igen, anyám! Vasárnap! Örömvasárnap!

Az elmúlt évben gyermek szépségverseny zsűrijének tagságával bíztak meg. Bár én mindenkinek maximális pontszámot adtam, soha életemben még ennyi boldogtalan szülőt, nagyszülőt, gyermeket nem láttam. Az esetet virágnyelven tanulságnak szánom szülők, nagyszülők részére.

A kis szegfű

Emígy henceg a kis szegfű,
- Biz' én vagyok a legszebb fű!
Csak az a baj sajnos kérem,
nincsen erről oklevelem!

Mit lehetne ezét tenni?
El kell menni versenyezni!
Szépségverseny lesz a héten,
a közeli Búza-téren!

Lázban ég a szegfű család,
összegyűlt a kupaktanács.
Sorolják a teendőket,
a versenyre felkészülnek.

Mama varrjon új ruhácskát,
ondolálja frizuráját!
Vesznek néki kalapocskát,
új cipőcskét, új harisnyát!

Felvirradt a verseny napja,
izgatott a papa, mama.
Jönnek sorban a rokonok,
ki nem hagynak ilyen dolgot!

Szépségverseny Búza-téren,
virágok a küzdőfőlen.
Van itt: rózsza, margaréta,
kékibolya, szanzavéra!

Azárea, búzavirág,
amott látni a tulipánt!
Benevezett tubarózsa,
szarkaláb és a csuporka.

A sok virág csak úgy virít,
nem sorolom fel a többit!
Nehéz lesz a zsűri dolga,
nehezebb tán nem volt soha!

Kihirdetik az eredményt:
Királynő lett a százszorszép.
Udvarhölgyek: a csuporka
és koronás szellőrózsa.

Sírdogál a szegfű gyerek,
Sűrű könnye csak úgy pereg!
Csalódott a szegfű papa,
- nincs igazság! Kiabálja.

Szegfű mama odasiet,
Letörölni a könnyeket.
- Ne sírdogálj, kicsi lányom,
mert írásban garantálom,

hogy énnékem héthatáron,
egész kerek nagyvilágon,
csak te lehetsz – gyönyörűm,-
legis-legszebb kis szegfűm!

Makai Orsolya: Nagymamám mesélte - Életmese- elbeszélés

Nagymamám mesélte ezt a történetet. Ez egy szinte hihetetlen történet, amely egy fiúról, és az ő különös életéről szól.

Hét éves korában kezdődött az egész. Édesapját már korábban elveszítette, édesanyját pedig tüdővész vitte el. Árván maradt a húgával együtt. Húgát elvitték a rokonaik, de ő ott maradt egyedül. Nem a falu utcái és nem az árva-ház nevelte fel, hanem ő saját maga elindult egyes egyedül munkát keresni. Talált is egy apró faluban, ahol egy nagyobb gazdánál libapásztor lett. Ahogy cseperedett, egyre többet tanult a gazdától, és a gazda nagyon megszerette, és felkészítette az életre. Sokáig ott is maradt, míg a gazda meg nem betegedett, és amikor a fiú 15 éves lett, a gazda odahívta, és azt mondta neki: - Jobb lenne, ha elmennél, mert a fiaim féltékenyek rád. Ekkor újra hazatért a szülőfalujába, ahol ő lett a falu pásztorja. Megegyezett a kisebb-nagyobb gazdákkal minden papírra írt szerződés nélkül. Mindenki tartotta a szavát, meg sem próbálták becsapni, holott ő még csak egy 15 éves gyerek volt. Mindig úgy mondta, hogy szép gyerekkora volt, és meg volt elégedve azzal, amit kapott az élettől. 19 évesen besorozták katonának, ahol tiszti szolga volt. Örült neki, mert nem kellett harcolnia, de az ő életébe is bekövetkezett az, amikor harcolni kellett. Ki kellett mennie a csataterre lőni. Mikor megkérdezték tőle, hogy hány embert lőtt le, ő azt mondta, hogy még egy madarat sem, mert ő az ég felé lőtt. Mondhatnánk, hogy szerencséje volt, de ő mindig azt mondta, hogy a Jó Isten vigyázott rá. Egyszer elkapták, fogságba ejtették és egyenesen Moszkvába vitték. Ott munkaszolgálatra osztották be. Erőt gyűjtött, és másfél év fogság után attól tartott, hogy messzebbre viszik, és megszökött. Mivel szökevény volt, vonatra nem szállhatott. Ezért gyalog vágott neki az útnak. Csak éjszaka ment, mert a gazda még megtanította arra, hogy hogyan kell a csillagok alapján tájékozódni. Egyszer csak valami azt súgta neki, hogy szálljon fel a vonatra. A vonaton elaludt, és mire észbe kapott, a vonat már majdnem Moszkvánál volt, és leugrott a vonatról. Többet már nem ült fel vonatra. Több mint 1200 nap gyaloglás után újra hazatért, és örömet töltött el a szívét. 24 évesen tért haza, és még előtte volt az élet. Ezután még nagyon sok dolog történt, de mindig ember maradt, és a jutalma egy hosszú élet volt, ami 93 éves korában ért véget.

Nekem ez a történet hihetetlen, de megtanított arra, hogy soha ne adjuk fel, és az élet a sok megpróbáltatás ellenére szép, meg kell látni a jót és a szépet is. Bízom benne, hogy bennem is meglesz a kitartás és az az erő, mert ez a kisfiú az én ükapám volt.

Maliborszki Edit: Amikor kicsi voltam

Történt egyszer tavasszal, mikor már kivirított a csillagnárcisz.

Bácsikám lefestette a szőlőlugast élénk piros, olajos festékkel, ami lassan száradt. Közelebb mentem a lugashoz és észrevettem: a festék helyenként összegyűlt, csepegett a földre. Gondoltam kár érte.

Már ki is találtam mit fogok csinálni. Találtam egy száraz ágat, amivel a nárcisz szirmainak végeire piros pettyeket pingáltam. A virágok nagyon szépek lettek, de ekkor megijedtem mit szólnak majd a felnőttek? Kellemesen csalódtam, mert örültek az újfajta virágnak.

Végül nekem kellett bevallanom tettemet. Az átélt izgalmat még most is fel tudom eleveníteni.

Mátyás Vivien: Német- és Magyarbarnag

A 89 éves dédi mamám mesélte, hogy mikor gyermek volt, Barnag két részből állt: Németbarnagból, ahol svábok laktak, és Magyarbarnagból, ahol magyarok éltek.

Egy köz és egy kocsmá választotta el egymástól a két falut. A szokások teljesen különböztek. Mindkét területen volt templom, iskola, kocsmá, bíró. Németbarnagon az emberek vallása katolikus volt, Magyarbarnagon pedig református vallásúak laktak. Ha egymás területére átmentek, nem szívesen fogadták őket. Saját kultúrájukban házasodtak, barátkoztak és mulattak. Közös volt, hogy a házakban több generáció lakott együtt, földjeik megműveléséből és az állatok tenyésztéséből tartották el magukat és családjukat. A felesleget piacra vitték Balatonfüredre és Veszprémbe. Az emberek ökrös- és lovaskocsikkal közlekedtek. Az árusító helyért helypénzt kellett fizetni. Az erdőre mentek fát vágni, amit a piacon árultak.

Az alsó falurészen senki nem tudott svábul beszélni, a felső falurészen pedig az idősebbek tudtak magyarul, és tanítottak a fiatalokat is. Németbarnagon három napig tartott a búcsú, amin a Magyarbarnag lakói nem vehettek részt. A svábok ruházatára a sok alsó szoknya, kötény, vállkendő, fejükön kendő, gombos cipő a nőknek, férfiaknak csizma, kalap, posztó nadrág, ing, mellény volt jellemző. A magyarok egyszerűbben öltözködtek.

A II. világháború után minden megváltozott, 1948-ban ismerkedni kezdtek. A két falu egymással nem házasodott, pedig szerelmek szövődtek. Az 1960-as évek körül egy magyarbarnagi és egy németbarnagi házasságot kötött. A férfi sváb, a nő pedig magyar volt. Sok ember nem hitte el, hogy egy sváb és egy magyar házasodik. Az esküvő megszervezése nem volt olyan

egyszerű, nehezen adták a szülők a beleegyezésüket. Ezzel az esküvővel a két falu egyesült.

Egy héttel az esküvő előtt már készülődtek. Mindkét család és rokonság külön főzött és sütött. Sütemények nem voltak. A sváboknál rétest, a magyaroknál diós, mákos, fonott kalácsot kínáltak, amelyeket kemencében sütöttek. Torta csak pörkölttorta volt. Saját termésből készített bort és pálinkát ittak. Az ételekhez disznót, borjút, tyúkot vágtak. A meghívott vendégek tyúkot, lisztet, tojást vittek. Az alsó barnagi kultúrházban volt az esküvő. A vacsora és a tánc a lányos háznál zajlott. A menyasszony a dédi unokatestvére. Szokás volt, hogy nem csak meghívót küldtek, hanem a vőfély személyesen hívta meg a vendégeket. Katolikusoknál trottyos zene, a reformátusoknál cigányzene szólt. Ezen az esküvőn cigányok muzsikáltak.

Másnap déltájban felkísérték az újasszonyt a fiús házhoz, és útközben szétakasztották a két falut elválasztó láncot. Ez volt a jelképe a két falu összeolvadásának.

Az esküvő után már a fiatalabb korosztály szabadabban barátkozott, ismerkedett egymással, míg az idősebbek, tartották magukat a szokásokhoz.

Molnár Bálint: Jeges történet

A nagypapám és a barátai elmentek az erdő szélére játszani.

Voltak ott bombatölcsérek, megteltek vízzel, és befagytak. A papám az egyik tölcser közepe felé csúszott. Alatta beszakadt a jég. A nyakig érő vízből alig tudott kimászni, olyan volt a nadrágja, mintha levegővel fújták volna tele. Levetközött egy szál gatyára. Nem mert hazamenni, nehogy leszidják, ezért belebújt egy szalmakazalba, mert ott akart megszáradni. Aközben röpködtek a mínuszok. A nadrágját kiterítette a szalmakazalra, hogy megszáradjon. Az volt a szerencséje, hogy mellette dolgoztak felnőttek, és látták, hogy szegény majd megfagy.

Ezért szóltak az anyukájának, aki hazaküldte őt.

Mórocz László András: A nagymamám csínytevése

Mint a címből is kiderül, ez az életmese a nagymamámról szól. (Egy vasárnap ebédkor a családuknak történeteiről beszélgettünk. Leírhatnám a keresztapukám vicces történeteit, de én most a mamám csínytevéseit választottam.)

A nagymamám nem szeretett iskolába járni, mert túl sokat kellett bicikliznie sáros utakon. Az iskolája Szentetornyán volt. Ők Orosházán laktak. Az egyik városból a másikba kb. 8 kilométer az út. A szomszéd néni ezt javasolta neki:

- Gyerekem, ha nem szeretsz iskolába járni, kend be az iskola sarkát szalonnával, hátha elviszik a kutyák!
- Jó – felelte a mamám.

Késő este elgondolkozott azon, hogy mit mondott az özvegy néni. Elhatározta, hogy meg fogja csinálni. Reggel ugyanolyan nap volt, mint a többi, felkelt, felöltözött, reggelizett, csak reggeli közben elcsente a szalonnát. (Szerencsére nem tűnt fel senkinek.) Bedugta a táskájába, gondolva:

- Bárcsak sikerülne a terv!

Mami anyukája is abban az iskolában tanított, ahova ő járt. Így hívták az édesanyját: Münstermann Katalin. A felnőttek észrevették a foltot a falon, és mamit az anyukájával együtt behívták a tanáriba. Viccesen kérdezték:

- Szereted a szalonnát?
- Igen –felelte a mamám.
- Van még mit enni otthon?
- Miért kérdezik?
- Nem te kented be az iskola sarkát szalonnával?
- De, igen - vallotta be búslakodva.

Maminak már csak a jó emlék maradt meg ebből a történetből, a büntetés nem. Ezután valahogyan mégis megszerette a sulit, akár árkon-bokron keresztül is ment volna.

N. Péntek Zsófia: Disznótor

Szólásmondásként maradt fenn szülőfalum emlékezetében a zsugori „magának való” ember megleckéztetése, „furfanggal” vagyis ha túl jártak az eszén - „sikerült, mint a disznótor Kozákéknál”.

Ebben a kis dunántúli faluban szinte mindenki rokona egymásnak, vagy legalábbis sógora komája. Hát én is bevallom, akikről elmesélem mindkét család a rokonom „volt”!(már sajnos falucskánk temetőjében pihennek.)

Köztudott volt az egész kis „fatornyos ” faluban, hogy Kozákék rettenségesen takarékosak, ahogy nálunk mondták, „maguknak valók, sóherok”. Ha szóba kerültek mindenki egyetértett abban, hogy „még a... sem dobnák el, ha бүdös nem lenne”.Fenn maradt róluk, hogy kamasz fiuk „lélekszakadva „rohant haza - szerencsétlenségükre - a szomszédasszony füle hallatára, az anyja megkérdezte tőle miért a nagy sietség. Hazaszaladtam nem kakálok másnak, ugye idesanyám jól tettem”?

Mondanom se kell, napokon belül az egész falu rajtuk derült...

No de ennyi bevezető után jöjjön a nagyon régen, de „igazán megesett” történet.

Kozákék disznóvágáshoz - ahogy mifelénk mondták „disznóöléshez” - készültek. Általában az a szokás nálunk a faluban, hogy a ritkán használt eszközöket, mint pl. hurkatöltő, bontószék, nagy fazekak, stb., nem szerzi be mindenki, hanem egymásnak kölcsönadják. Általában egy utca tudja, kinek mije van, és mi az, amit ő ad oda szívesen használatra.

Aztán a munka végeztével, egy kis „kóstoló” - hurka, kolbász, töpörtyű (ami nálunk csörge) -, kíséretében hazaviszik, és meghívják a gazdáját vacsorára.

Ahogy azt is, aki reggel segítette lefogni a disznót. A sikeres akciót követve aztán egy-két kupica pálinkával való koccintás után, elhangzik a szíves invitálás, hogy „este gyere át megkóstolni is”.

De van olyan is, aki ott marad a lemosást, felbontást segíteni, - ha nincs sürgősebb dolga - egészen a sült máj reggeliig.

Hát ez a szokás járta a faluban, - kivéve Kozákékat, - na persze lehetett más is, de jól titkolták fukarságukat.

Szóval leszúrták Kozákék a cocát, szegény küzdött a végzet ellen, ordítva elszaladt. Persze ennek is meg volt az oka, nem állt minden lábánál egy-egy jól megtermett szomszéd, hanem igyekeztek maguk végre hajtani az „ítéletet”. Ugyanis a kötelező pálinka és forralt bor is pénzbe került volna, gondolták maguk is megbirkóznak vele.

No de hosszú percekig tartó kergetés, iszonyatos visítás után sikerült, lefogni és „jobb létre” segíteni szegény párát. A pörzsölést és a mosást követte

a széttrancsírozáshoz, kérni nem akartak, - megspórolandó a kóstolót, - a bon-toszéket a tisztára súrolt ólajtó helyettesítette.

Szorgalmas, dolgos emberek voltak, ezt senki sem vitatta el, el is végezték a munkát annak rendje, módja szerint. Mire beesteledett a sült kolbász, hurka és egyéb finomság illata terjengett a levegőben. Nem is állt meg a ház mezs-gyéjénél, a szomszédokban is ínycsiklandóan lehetett érezni, össze is szaladt a nyál mindenki szájában.

Mi tagadás zavarta is kertszomszédjuk Nagy Jóska orrát. Mivel náluk már elég régen történt hasonló esemény és csak a padláson árválkodott már némi-nemű füstölt hús. De hát, még ha lett volna is, az akkor sem olyan, mint a friss.

Törte is Jóska a fejét, mivel kóstolót nem várhattak Kozákéktól, mikor ők vágtak, felesége könnyek közt hozta vissza, hogy nem nyitottak ajtót, pedig tudta, hogy odahaza vannak. Ez már nem most történt, azóta harag nincs, de nem is barátkoznak különösképpen.

Most azonban nyelte a nyálát Jóska, ahogy a finom illatok birizgálták az orrát. Azt azért tudni illik, Jóska világlátásban huncut, fúrfangos ember hírében állt. Legény korában is az ő nevéhez fűződtek a legnagyobb kópéságok, de házasodása után sem sokat változott.

- Te asszony - fordult feleségéhez - nem lenne kedved jó kis disznótoros vacsorához?

- Nem kedv kérdése az, hanem lehetőségé, - mondta rezignáltan az asszony - mivel az ő orrát sem kímélték, kerülték el a csábító illatok.

- Van egy remek ötletem, ha te is benne vagy, mindketten jóllakhatunk Kozákéknál.

- Na ha ezt kifundálok a csavaros eszeddel, megemelem előtted a kalapom, ami nincs - nevetett jóízűen az asszony.

Erre Jóska előállt a tervével. Majd aprólékosan megbeszélték a szerepüket, aminek eredménye a jó vacsora lesz, ha igaz!

Közben Kozákéknál már befejeződött a nagy munka, készülődtek körül ülni a megterített asztalt, a jól végzett munka és a teli pakolt éléskamra jól eső jutalmaként.

Ebben a pillanatban elbődülő erős, káromkodó férfihang töltötte be a bé-kés konyhát. Rohantak ki az udvarra – jaj Istenem, vajon mi is történhetett? Nem kellett sokáig keresni a hang tulajdonosát, mert éppen akkor ugrott át az alacsony kerítésen – sírva, jajveszékelve - szomszédasszonyuk Róza, nyomá-ban az üvöltöző Jóskával.

- Állj meg, mert agyon csaplak, te, te, majd megmondom mi - ordibált Jóska.

Dehogy állt meg Rozi, egyenesen Kozákék ajtója felé rohant. Szomszéd asszonya látva nagy a baj, betuszkolta a hátsó szobába, és még a kulcsot is ráfordította és zsebre tette.

Közben már oda is ért Nagy szomszéd, és nagy hangon követelve felesége azonnali kiadását.

No de nem ettek bolond gombát Kozákék, hogy kihívják, mikor végre biztonságba jutott. Hanem kedveskedve csitították és „beinvitálták” konyhájukba szíves szóval Jóskát.

A szomszéd már öntötte is a pohár bort „idegnyugtató” céljából. Nagy elfogadta, nyilván kiszáradt a torka az izgalom közben, de azért tovább követelte felesége kiadását.

Kozákné, Vera erre kedvesen lenyomta a terített asztal mellé, - egyél szomszéd, attól megnyugszol és elmondod mi a baj. No de, Nagy szomszédnak sem kellett ezt kétszer mondani, jóízű falatozásba kezdett. Néha azért el elbődült, tudatva a harag nem múlt el csak talán kicsit szünetel, mivel nem akarja megsérteni kedves szomszédait.

Közben Kozáknénak rettenetes lelkiismeret furdalása lett, lám-lám hól van igazság, „morfondírozott” magában: Ez a „vadember” bántja szegény asszonyt, mégis ő eszik, iszik, Rozi meg reszket a sötét szobában. Hát csak van a világon női szolidaritás, gondolta, és a gondolatot tett követte. Míg az ura Nagy Jóska falatozását és persze időnkénti „leöblítését” asszisztálta, Vera egy táltra rakott minden finomságot - „annak a szegény üldözöttnek!”

Hát azon a tálon volt minden földi jó. Kolbász, hurka, sült pecsenye, abált szalonna, sült káposzta és még kitudja, mi minden. Felkapott egy üveg somla-it is, irány a hátsó szoba.

- Ne félj Rozikám kedves, csak én vagyok, szólt miközben az ajtót nyitotta. Ne félj, az uram majd lecsillapítja azt a pernahajdert. - Rozi erősen dörzsölve szeméit, nem szólt semmit, lehajtott fejjel üldögélt a kanapén. - Rozikám én azt gondolom - mondta Vera - Jóskát mi addig itt tartjuk, míg egészen megnyugszik, nyugodtan hazamehetsz, sötét van nem vesz észre. Ezt a kis „semmiséget” vidd magaddal, a tálát és az üveget holnap hazahozod és elmeséled, mi a baj. Róza még egy kicsit kérette magát, majd köténye alá rejtve a tálát és az üveget a téli estében hazaballagott.

A konyhában már közben sorra „kóstolta” a háziakkal együtt a sok finomságot, több pohár somlai bor kíséretében. A visszaérkező háziasszony az asztalra tette a habkönnyű „hajas pogácsát”, kínálva mindenkit, de főleg a szomszédot.

Jóska szedte is szorgalmasan a tál felőle lévő oldala hamar üres lett. Kezdett is már magasra szökni benne a jókedv, de hirtelen észhez tért, hogy is került ő ide, és elordította magát.

- Így tekerem ki az asszonynak a nyakát! Azt a hétszen'cségit!!!

A tálat úgy csavarta meg, hogy a pogácsával púposan rakott tulsó oldalát maga felé fordította.

Nagyot fűjt, - mint akiben nem fér el a harag, - majd tovább majszolta a még ott bőven lévő pogácsát.

N. Péntek Zsófia: Pöttyös nyakkendő

Eljárt felettem az idő, kár lenne tagadni. Az évtizedek folyamán összegyűjtött tárgyi-, vagy írott emlék, ami egykor nagyon is becses volt számunkra. Egy-egy könnyecsepp-foltos fénykép, vagy egy foszladozó kifakult textildarab rég elfeledett emléket hoz a felszínre.

Főleg amikor rádöbbenünk rajtunk kívül nincs már élő ember, akinek mondana valamit az „olesó kacatként” fiók mélyén lapuló relikvia..

Napjainkban az első világháború kitörésének centenáriuma alkalmából

Számos visszaemlékezés napvilágot látott.

Édesapám használati tárgyaiból csak a díszesen faragott csontnyelű borotváját, és egy fekete alapú fehér pettyes nyakkendőjét tudtam megőrizni az évtizedek viharaiban, néhány megsárgult, töredezett szélű fénykép társaságában.

Az a bizonyos „fehér pöttyös fekete nyakkendő” még a „boldog békeidőben” készült a monarchia fővárosában Bécsben.

Apámat, Péntek Elek fiatal paraszt legényt, 1913 őszén nagy megtiszteltetés érte, a községi elöljáróság választáson községi képviselőnek jelölték és választották.

Ami bizony nagy szó volt a község életében, mivel ezekbe a testületekbe mindig „java korabeli gazdák” kerültek. Ő pedig csak 26 éves nőtlen fiatalember volt, igaz édesapja betegeskedése miatt apró mostoha testvérei felnevelésének a gondja nyomta a vállát.

Iskolai végzettségét is csak hat elemi jelentette. De a tudásszomja olyan erős volt, hogy önszorgalomból szerzett műveltsége, tájékozottsága a község minden lakójából elismerést, tiszteletet váltott ki, és jelölték a falu vezetőségébe.

Ám az, hogy a testület titkos szavazással őt választotta a falu bírójának az mindenkit meglepett, de leges-legjobban a bíró jelöltet.

Ám a meglepetés nem volt olyan erős, hogy - bár tisztelettel az apja korabeli tekintélyes testület iránt - de határozottan ne utasítsa vissza a felkérést. (Ahogy az elkövetkező harminc évben számos alkalommal).

Rövid, de lényegre törő, rövid beszédében elmondta: nagyon szereti szülőfaluját és szívén viseli földijeit sorsát, - ahogy ősei is több száz éve - de ő viszolyog minden nyilvános szerepléstől.

A vezetőség munkájában boldogan részt vesz, segíti munkájával, tanácsaival a község boldogulását, de csak úgynevezett „szürke eminenciásként” aki csendben figyel, gondolkodik, és cselekszik, de a nyilvános szereplést meghagyja másnak.

Mondanom sem kell, ezzel megerősítést nyert a falu szemében, nagy tájékozottsága ellenére megőrzött szerénysége, és ez hozzáállása végig kísérte az elkövetkező évtizedekben. Mindig tagja lett a testületnek, keményen kiállt az igazság, humánus döntések mellett, de a bíróságot – a nyilvános vezető szerepet - a későbbiekben sem vállalta el.

Ezen az első jelölést követő ülésen viselte először azt fehér pöttyös fekete nyakkendőt, amit az akkor húszéves József testvérétől kapott. Öccse a császárvárosból hozatta egykori iskolatársának édesapjával a díszes dobozba csomagolt tiszta selyem nyakravalót. Emblémája szerint a forgalmazója a császári udvarnak szállítója volt.

Sajnos csak egyszer viselte apám a szép nyakkendőt, amikor a községi képviselőként esküt tett. (bármilyen kicsi település, de szigorúan tartották a hagyományos formákat, és lelkiismeretesen teljesítették is kötelességüket).

Mikor a következő községi választás történt, Péntek Eleket újra választották, de a fehér pettyes nyakkendőt nem viselte, sem akkor és soha többé.

Ugyanis, akkor már 1915 őszén, szeretett testvére Péntek József tüzer örvetető a galíciai hegyek között aludta örök álmát.

Éppen száz éve! Alig egy hónappal a hadüzenet után - amikor még az első levelek sem hulltak le - (ahogy apostoli királyunk ígérte hazatérésre).

A galíciai Tarnapol város ostrománál hősi halált halt.

Mint drága emléket édesapám haláláig megőrizte, de soha többé nem viselte.

Ezt mesélte nekem az a százéves selyem nyakkendő.

N. Péntek Zsófia: Csúfnév

Nem volt az éppenséggel szégyellni való – vagyis csúf – de hát a parasztember mindig is az egyenes, érthető, egyértelmű beszédet díjazta. Aztán egy faluban jobb esetben csak kettő, de néha négy-öt ugyanazt a nevet viselő család is élt. Természetes, hogy meg kellett különböztetni őket. Ezt szolgálta a ragadványnév, - nálunk csúfnévnek nevezték -, ami az illető család ki tudja hányadik felmenőjére „ragadt” vagyis az ő jellemzője volt. A leszármazott generációk – néha szívesen, de legtöbbször kényszerből – viselték a sokszor nem éppen hízelgő megkülönböztető jelzőt. Legtöbben szemtől szembe nem szívesen fogadták, de hallgatólagosan mindenki tudomásul vette. Olyan is történt olykor, hogy megkülönböztetőként a hivatalos iratokba ugyancsak

bekerült. Sokan már nem tudják, hogy vezetéknevüket hajdan, hogyan „szerezte” valamelyik ősük.

A dologból persze félreértések – néha humorosak –, gyakran keletkeztek.

Hősünknek, Nagy Lajos cipésznek nem volt örökölt mellékneve, vagy (ha volt is) a falunkba költözve, nem közölte senkivel. Miért is tette volna. De, hát valamivel csak meg kellett különböztetni a névrokonaitól, mivel ezzel a névvel többen is éltek a faluban. Suszternek nem nevezhették, mert már az is „foglalt” több generáció óta. Mivel az új suszter egy vékonydongájú ember volt, ahogy nálunk nevezik „egy szál belű”. Ellentétben feleségével, aki közel dupláját nyomta volna, ha mérlegre állnak. Többnyire a falu népe találó névvel különbözteti meg lakóit, így kapta szomszédunk a Szúnyog nevet.

Mikor fülébe jutott, hát nem örült neki, így előtte nem is hangoztatták, de évek óta használták ezt a megkülönböztetésként, és működött is a községen belüli eligazodásban.

Mivel a suszteré sose volt jól jövedelmező mesterség, vett egy lovat, és az épp adódó fuvarozással egészítette ki soványka keresetét.

Így aztán mikor Cuppon Antal bácsi télen az erdőn a favágók után – persze a jáger engedélyével – gyűjtött egy kocsira való „nyári tüzelőt” vagyis ágfát, úgy gondolta, az öreg „Szúnyog” majd haza szállítja. Sajnos közben kiújult a reumája és ágyának esett, de nagyon aggódott, nehogy valaki illetéktelen „meglovasítsa” a nehéz munkával szerzett tüzelőt. Ezért mikor a városban élő asszonylánya meglátogatta, kérte beszéljen az öreg „Szúnyoggal”, hogy fuvarozza haza a fáját. Még azt is hozzátette, jó hangosan szóljon hozzá, mert nagyot hall, és nehogy félreértés történjen. Aztán mikor meglátta, hogy az öreg éppen a házuk előtt szekerez, szólt lányának menjen gyorsan ki és beszéljen vele a fuvar ügyében. Vilma szót fogadott, és integetve kiáltott Lajos bácsi után.

- Szúnyog Úr legyen kedves, álljon meg!

Hősünk meg is húzta a gyeplőt, bízva, hogy talán rosszul hall, visszafordult az ülésen. Vilma jó hangosan, a lehető legkedvesebben újra rákiáltott:

- Szúnyog Úr! Kedves Szúnyog Úr, várjon!

No de már nem volt semmi se félreérthető. Az öreget előntötte a pulykaméreg, hát ez a cifra városi „némber” az utca füle hallatára csúfot üz belőle. Legszívesebben leszállt volna a bakról és végig suhint rajta az ostorával. No de ismerte ő a törvényt, a testi sértés büntetendő, de van még ennél nyomósabb indok is „hogy az egész falu rajta röhögne”.

Így aztán csak cifra káromkodás közepette félreérthetetlenül megrázta az öklét az asszony felé. Majd végig suhintott szegény szürkén, aki nem tudván a verés okát, ijedt vágatásba kezdett, a kátyús úton majdnem szétesett a rozoga szekér.

Vilma megkövülten állt, semmit nem értett az egészből. Szomorúan bebalagott apjához, és elpanaszolta kudarcát. Mit mondtál neki, kérdezte Tóni bácsi rosszat sejtve.

- Kedves Szűnyog Úrnak szólítottam a legnagyobb tisztelettel – felelte a lány öntudatosan.

- Jaj, jányom nagy baj van – vakarta meg a füle tövét Tóni bácsi – az öregnek ez a gúny neve, senki nem mondja soha szemébe, mert haragszik érte, és most azért bokrosodott meg, mert azt hitte gúnyolódsz vele.

Summa summárum, Czuppon Tóni bátyámnak a szomszédfaluból kellett jóval borsosabb áron fuvarost szerezni, és haza hozatni a fáját.

De ami még rosszabb, a javítani való lábbelit is máshova kellett vinni ezután.

Nagy Georgina: Élet írta

Egész kicsi korom óta szerettem a meséket, melyeket anyukám olvasott, de legjobban az esti elalváskor fejből mondott igaz történeteit szerettem. E mesék által megismerhettem, azokat a családtagokat is, akik már régen meghaltak és azokat is, akiket az anyukám is csak a családban fenn maradt mesékből ismert.

Ilyen történet volt ükapám, Izsák József története is, aki 1892-ben született Negyeden.

Az első világháború alatt orosz fogságba esett, Szibériába hurcolták. A kemény hideg ellenére sikerült megszöknie. Gyalog tette meg az utat hazáig. Sajnos az egyik lába lefagyott, a fájdalom végigkísérte egész életét.

Legnagyobb öröme a dédanyám születése volt, akit nagyon szeretett. Gyakran ültette térdére, miközben ezt dúdolta:

- „Jolánka, Jolánka, te vagy apád jó lánya.“

Ekkor még nem sejtette, hogy lánya élete nem lesz felhőtlen. Jolánka boldogsága a házassága 17. évében véget ért.

Dédapám, Bereczky Béla, révész volt a faluban. A Vág folyón szállította az embereket komppal a túlpartra, ahol földjeik voltak.

A végzetes napon, november 2-án köd honolt a tájra. Dédapám éppen reggelizett, mikor zajt hallott:

- Hé, hun van a rívisz? Gyűjjön gyorsan, mer sürgősen át kell jutnunk!

Két ember zsákokkal megrakott szekérral állt a folyó szélén. Dédapám rögtön felismerte, hogy az egyik a helyi szövetkezet elöljárója. A sok zsák a szekéren pedig biztos nem az ő tulajdona.

- Itt vagyok, minyá megyek. - szólt. - Mi az a sok zsák, nem lesz túl nehéz a rakomány?

- Ne kérdezősködjön, hanem menjünk má! – sürgették.
- Jó van no, csakhogya én lopott holmit nem szállítok. - mondta dédapám.
- Hunnan veszed, hogy lopott?
- Ha nem lopott, kérem a papírokat a rakományrú.
- Azt mondtam, ne kérdezősködj, csináld a dolgod!
- Hát most nekem az a dógom, hogy a zsíros kezemet megmosom. – ezzel lehajolt a vízhez, de csak egy nagy csapást érzett a fején, a vízbe esett.

Megölték a révést! Meggyilkolták! – hangzott faluszerte.

Dédanyám hiába kereste az igazságot, még a köztársasági elnökhöz is elment, de nem járt sikerrel. A három gyereke nevelésében segítségére volt apja.

Lelke szomorúságát nem mutathatta gyerekei előtt, hiszen kisebbik fia még csak 1 éves volt, nagyobbik fia 16, és Ilonka, az én mamám pedig hét. Szegénységük ellenére úkapám a fájós lábával is, igyekezett mindennel ellátni a családot.

Nagy Julianna: Egy barátság története

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy 10 éves kislány, aki hírnévre és gazdagságra vágyott. Főleg hírnévre. Az a lányka jómagam voltam. Akkor még azt gondoltam, különleges tehetségem van az íráshoz, s ezzel a tehetséggemmel mindenkit leveszek a lábáról. Tévedtem. Most, hogy idősebb lettem, már látom, hiba volt ezt gondolni. Ennek ellenére még mindig szívesen venném, ha az emberek az írásaimat olvasva jól szórakoznának, s közben megszűnne, körülüttök a külvilág. Evégett úgy gondoltam, hasznos dolog lenne, ha pár kisgyermekkorai emlékemet napló formájában közölném. Harmadikban és negyedikben vezettem naplót, na meg egy kicsit ötödikben is, de azóta nem. Ezekből az időkből mesélem el egy barátság történetét. Szeretném kijelenteni, hogy mindenki, aki szerepel benne, álnevet kapott, kivéve én és az egyik osztálytársunk. Tehát a történetek igazak, kivétel nélkül megestek velem mind, de elévültek. E napló bejegyzések nem pontos dátumok, hanem az emlékeimre hagyatkozva írtam meg.

2010. szeptember 22.

Nem nagyon tudtam mit kezdeni magammal, amikor betegen feküdtem az ágyacskámban, ezért nem is volt nagyon miről írnom. Örülök, hogy visszatérhettem a suliba, mert legalább újra találkozhattam Leával. Csak egy valami irritált, még pedig a pattogós Veronika, aki folyton azt énekelgette, hogy „Kis karácsony, nagy karácsony, ki sült e már a kalácsom?“, pedig még nincs is karácsony, de ez legyen a legkisebb baj.

2010. szeptember 25.

Kamilla mostanában elég undok tud lenni, ahogy Lea is. Nem igazán értem, mi a gond, lehet, hogy én nem figyelek elég jól. Már nem tudom, hányszor kellett kibékülnünk. Ha így folytatja, megfontolom, hogy barátkozzak e továbbra is vele, vagy végleg hagyjam ott a csudába, mert megőrült. Mindenesetre legalább örülhettem is valaminek. Ma volt a Mihály napi vásár, amit minden évben megtartunk az iskolában, s mivel idén negyedikesek vagyunk, vagyis a legidősebb alsós korosztály, nekünk kell megrendezni, vagyis pontosabban árulni. Én úgy döntöttem, hogy Rebekával leszek egy párban, aki nagyon jó barátom, s régebben meg ő volt a legjobb barátnőm is, mielőtt Kamillával el nem kezdtek veszekedni, hogy melyiküké legyen a „megtisztelő” cím. Mind a kettő a kedvemre akart tenni, s azt kérdezték, hogy ugye őt jobban kedvelem. Ebből annyira elegendő lett, hogy megegyeztem velük abban, hogy legyenek mind a ketten csak a barátaim, s úgy rendben leszünk. Persze, talán lehetett volna, hogy mind a ketten a legjobbak legyenek, hiszen több legjobb barátod is lehet, de ebbe akkor nem gondoltam bele. Késő bánat, eb gondolat. Tán nem is lett volna megvalósítható egyébként sem, hisz Kamilla és Rebeka akkoriban ki nem állhatták egymást. Beki mindig azzal fenyegetőzött, hogy behívja az anyukáját, ha Kamilla nem hagyja békén, s az volt a legrosszabb, hogy tényleg behívta. E két lány állandóan harcban állt egymással, s ha teheték, egymásnak mentek. Bár az az igazság, hogy valójában Bekit kedveltem jobban, de nem akartam megsérteni Kamillát sem. Boldog voltam, hogy Bekivel lehetek, de annak már kevésbé, hogy a feladatunk az volt, hogy adjunk el egy csomó papírból készült lepkét. Ki akar manapság papír lepkét venni? Nem kell a kutyának se! Simán megcsinálja otthon, majd bolond lesz érte pénzt kiadni! S igazam is lett. Tőlünk csak egy ember vette meg a legolcsóbb pillangót, de azt is csak azért, hogy ne bántódjunk nagyon meg. Talán jobban kellett volna hirdetni a portékánkat. De mégis, hogy hirdetsz valamit jó szívvvel, felsorolva az erényeit, ha magad is tudod, hogy nincsenek erényei? Legfeljebb, hogy szép! Na és? Nem hasznos, nem éri meg kidobni rá még az utolsó fillérjeidet sem! A rossz kedvem Bekire is átragadt, így még csak pozitívan sem tudtunk hozzáállni a dolgokhoz. Naná, hogy Valéria és Dori viszont majd nem az összes portékájukat eladták, s még Liliána néni is dicsérte őket, hogy ezek aztán az igazi üzletasszonyok, ami, még ha igaz is volt, nem abból származott az előnyük, hanem, hogy az ő árujuk legalább jó volt! Igen, jó volt! Olyasmi, amit még én is úgy eladtam volna, mint a pinty, pedig eladónak béna vagyok! Amikor pedig megkérdeztem, hogy:

- Nem cserélhetnék standot? Ha tényleg igazi üzletasszony vagytok, akkor nem jelent gondot eladni nektek ezeket a lepkéket! A tiétekből különben is alig van már!

- Nem, nincs cserebere. Ha ezt kaptátok, próbálkozzni kéne! - mondta Valéria. Biztos fél a kudarctól, csak nem akarja bevallani, na, nem baj. Legalább jövőre nem mi árulunk. Akkor végre jöhetünk vásárolgatni megint, mint tavaly, vagy tavalyelőtt, vagy azelőtt.

2010. október 1.

Egész héten egészségvédelmi hét volt. Leával szent a béke, de megint megbetegedett sajnos. Így megint másokkal kellett együtt dolgoznom, amiből nem is lett volna gond, ha nem Nagy Miával leszek együtt. Nála még Kamillával is szívesebben lettem volna, pedig most is ugrabugrált. Szerettem volna hasznára válni a csapatomnak, így szépen (na jó, kicsit csúnyán) felvágtam az almákat a gyümölcs salátához, de Miának soha semmi nem elég jó. Kezdjük ott, hogy mindent vészesen eltúloz, ami szerintem abból fakad, hogy állandóan eltöri valamijét. A kezét, a lábát, a kis lábujját, stb. Szerintem ő az egyetlen ember, akinek ennyiszor törtek már el a csontjai. Ha jobban belegondolok, ez nekem is eléggé megviselné az idegeimet. Múlt héten is például, Mia bekötözött karral jött iskolába és mérgesen meredt mindenkire és egy nőt szidott megállíthatatlanul.

- Képzeljétek, az a nő nekem jött, úgy süvítve, mint egy gőzmozdony, én meg felpattantam a levegőbe, s repültem egészen a plafonig, s bevartam a fejem. Esküszöm, akkor pattant szét a koponyám! Ezután leestem, s újra felpattantam, majd nekivágódtam a szekrénynek egyenesen a karommal, ha ez még nem lett volna elég, leestem a földre, s szerintetek mire? A fájós karomra! Na, akkor tört el! Az a nő... - motyogta végül. Egyébként olyan hangosan mondta, hogy mindenki ráfigyelt, s engem nem is ez zavart a leginkább. Hanem azok az aprócska részletek, miszerint... „Felpattantam egyenesen a plafonig.”, „Úgy süvített felém, mint egy rakéta.”, „Nekivágódtam a szekrénynek.” Mivel én vizuális típus vagyok, jól el tudtam képzelni, amit Mia mesélt. Mia nem rajzfilm figura! Nehogy azt higgye, hogy amit mondott, az reális! Ha tényleg az történt volna, amit mondott, nem is élte volna túl, vagy súlyos agyrázkódást szenvedett volna. Nincs ilyen szerencsés ember a kék bolygón! Természetesen most sem mellőzte a túlzásait, s amikor mellém került, akkor elkezdte mondani a magáét:

- Jaj, Julika! Csinálod itt nekem a plusz munkát! Hát miért nem tudod úgy vágni az almákat, hogy szépek legyenek?

- Ez a legnagyobb gubanc? Hogy randák? - vontam kérdőre. Attól, hogy még névrokon, úgy tűnik, semmiben sem hasonlítunk egymásra. De miért is kéne?
- Igen! Ez így nem esztétikus!
- De ha belerakjuk a salátába, úgyse fog látszani! - érveltem.
- De a héját se szedted le róla.
- Leszedhetem. - vontam vállat. - Nem kell neked fáradnod!
- De igen. Inkább én csinálom, én legalább nem szúrom el. - morogta, pedig nekem lett volna okom morogni. Kárba veszett a munkám!

2011. január 15.

Alaposan benne vagyunk a télben, igyekszem élvezni. Lea már lassan családtag, sőt már egyenesen annak lehetne nevezni, ugyanis a testvéreim és én testvérünné fogadtuk. Mivel közel lakik hozzánk, sokszor megyünk át egymáshoz játszani, ma viszont kihúzta a gyufát. Valójában én nem akartam hócsatát vívni, ugyanis utálok azt, ahogy a hógolyó beesik a ruhámba és végig csorog a hátamon. Érthetetlen, mások miért élvezik ezt a butaságot! Jó, régen én is szerettem, de már más a helyzet. Lea viszont úgy tűnt, hogy most is szereti, s erőszakoskodott, hogy úgy szeretné, ha én is játszanék, álljak már be.

- Semmi kedvem hozzá, tudod, hogy utálok – nyafogtam.
- Oké, akkor nem barátkozok veled többé és azt mondom, hogy lúzer vagy.
- Jó, akkor egy körre beállok – adtam be a derekam. - Annyit kibírok, az semmi.

Azám, de hiába is kerestem Leát a játékosok között, nem találtam. Az egyik lányka, aki nagyon szeretett mindenkit hógolyóval bombázni, meg éppen meglátta, hogy egyedül vagyok, s még csak hógolyó sincs a kezemben. Ez azt jelentette, hogy könnyű célpont vagyok, ami a játék szempontjából előnyt jelentett neki, így nagyon örült, hogy szerezhethet egy rakás pontot. Arról persze fogalma sem volt, hogy nekem eszem ágában sincsen visszavágni, ezért csak simán elfutottam előle. Aztán mégis megmondtam neki inkább, hogy kiszállok, s inkább elmentem Kamillának segíteni hóembert építeni. Leát később a padon üldögélve találtam meg, keresztbe tett kézzel, arcán unott arckifejezéssel.

- Szia, Juli!
- Te nem játszottál? - kérdeztem.
- Meggondoltam magam, tán tilos? Különben is, rájöttem, milyen dedós játék is ez! - vont vállat, mintha ez lenne a legtermészetesebb dolog a világon.

Nagyon haragszom Leára! Tudta, hogy utálok ezt a játékot, s mégse szólt, amikor inkább úgy döntött, nem játszik. Most meg nyaggat, hogy miért haragszom rá. Jöjjön rá! Hogy meri magát a legjobb barátomnak nevezni? Azt hiszi, mindent megtehet velem, amihez kedve tartja a kisasszonynak? Nem, ennek ettől fogva vége! Nem kap több esélyt tőlem!

2011. január 16.

Végül mégiscsak megbocsátottam neki, nem is tudom, hogy miért. Talán mert félek, hogyha nem barátokzik velem Lea, soha többé nem lesz legjobb barátom. Az pedig szörnyűséges lenne. Kár volt. Én egy nagyon szép fogalmazást írtam Leáról, amiben megmenti a fiatalabb kicsi tesómat, erre meg ő mit írt? Az ő meséjében jómagam egy fennhéjázó alakká váltam, akit csak a pénz érdekel és lenéz mindenkit, hiába mondja neki a „kedves” Lea, hogy a hírnév hamis csillogás és elvakít. S az én történetemnek egyetlen hibája az volt, hogy Leukának írtam EGYETLEN EGYSZER a nevét.

- Nehogy le merd írni még egyszer! Senki sem tudhatja meg, hogy így szólítanak otthon! Az vér ciki lenne, oké?

- Jó. - de tudtam, hogy nem ezért írt rólam olyat, amelyet, hiszen nem láthatta a jövőt, hogy mit fogok a füzetembe írni.

Azt hiszem ezzel kezdődött a barátságunk megromlása. Ötödik osztályban már inkább Lea kíséretének éreztem magam, semmint barátjának. Állandóan úgy jött az iskolába, mint egy málhás ló. Külön táskája volt az uzsonnájának, a benti cipőjének, a tornazsákjának, s a könyveknek. De nem is ez volt benne a legrosszabb, hanem azt a sok cuccot nem egyedül vitte, hanem nekem is segíteni kellett neki, mert ha nem segítettem, akkor megsértődött. Miatta kés-tem el egy csomó helyről is, mert szerinte az igaz barát az, aki mindig megvárja a másikat. Mindig. Ráadásul olyan dolgokat is tett és mondott, amit azért nem vártam volna. Ezekről nem írok, legyen elég annyi, hogy mindenben talált valami kivetnivalót. Végül nem is barátokztam vele többet. Így ért véget egy alsós „örök barátság”.

Nagy Natália: A születéssel kapcsolatos hagyományok és hiedelmek Csonkapapiban

Csonkapapi – 2016

Bevezetés

Gyermekkoromban nagymamám sokat mesélt nekem a „régiről”, szokásokról, hagyományokról. Valahogyan észrevétlenül belém nevelte ezek fontosságát, ápolását. Most felnőtt fejjel visszaemlékezve, s ismerve a modern, a technika által irányított világot igazán értékesek azok az információk, melyeket tőle hallottam a gyermek születésével kapcsolatban. Azok a szokások és hiedelmek, melyeket elmesélt, s ma már csak az emlékezetben vannak meg, meg esetleg néhány idős ember tudatában, de a ma embere már nincs birtokában ezen ismereteknek.

A település története

Csonkapapi Ukrajnában, a Beregszászi járásban található. Nevét 1261-ben említették először az oklevelek. Az Árpád-kori település a kezdeti időkben valószínűleg királyi birtok volt, utóbb az Aba nemzetség kezére került. A község két településből alakult: Csonkásból és Papiból. Csonkás lakosai Papiba költöztek, s innen új lakhelyüket Csonkás-Papinak nevezték el. A falu határában ma is van egy Csonkás nevű dűlő, ahol egykori településre utaló nyomok találhatóak. A község már 1646-ban református anyaegyházat képzett, sőt 1661-ben itt tartottak püspöki gyűlést is.

Anyakönyve 1769-ben kezdődik Rapolti András lelkészségében. Mostani kötemplomát és tornyát az előbbi faépítmény helyett 1795-ben kezdték felépíteni .

A lakosság létszáma 1050, mára ez igen nagy számban csökkent 950 főre. Közigazgatásilag a községi tanácshoz tartoznak még a szomszédos Kispapi és Heteny községek is. A lakosság túlnyomó többsége református vallású.

A babavárás korszaka.

Csonkapapiban egészen a második világháborúig még mindenkinek nagy családja volt. Az egy udvaron, egy háztartásban élők száma magas volt. A gyermekek mellett ott voltak a már felnőtt és házasságot kötött fiatalok is és azok gyerekei. Családonként 7–8 gyermek is született.

A gyermekeket áldásnak tartja az ember. Sokszor mondogatta nagymamám a régi mondást: „*Esőt és gyermeket nem kell kérni, jön az magától is*”. Megtettek mindent a termékenység érdekében. A segítő kezekre szükség volt

a mezőgazdasági munka során is, „áldott a sok kéz”, de az is fontos szempont volt, hogy ne utódok nélkül haljanak meg.

A termékenységet a legkülönbözőbb módokon próbálták meg előidézni és biztosítani, ami már a lakodalom napján elkezdődött. A templomból hazatérő menyasszonynak egy gyermeket adtak az ölébe, hogy „mához egy évre” neki is gyermeke legyen. A termékenységet próbálták előidézni azzal a „töltött káposztával” is, melyet az ifjú párnak készítettek. Ennek lényege, hogy egy nagy káposztalevélbe kilenc kis töltött volt becsavarva. A lakodalom alkalmával szokás volt a menyasszonyt a kéménylyukba nézetni, hogy szép, fekete szemű gyermeke legyen. Az anyós a kapun belépő menyecske elé búzaszemet szórt, hogy "úgy szaporodjanak, mint a hulló búzaszem". A lakodalom elmúltával pedig ugyancsak az anyós az újasszony kötényébe szép, egészséges almákat öntött, hogy ugyanolyan egészséges utódai szülessenek. A hasonló hasonlót hoz létre.

A fiatal menyecskét figyelte a környezete, és különböző véletlenszerű jelenségekből következtettek a közeli gyermekáldásra. Ha egy társaságban feldőlt a pohár, már mondták: „*keresztelő lesz hamarosan*”. Hasonló következtetést vontak le abból is, ha gólya jelent meg a háznál. A terhesség jelzésére használták azt a kifejezést, hogy „*gólya röpdös a háztetőn*”.

A családban nem készítették fel a lányokat a házasesetre, nem tartották fontosnak és illőnek erről beszélni. Előfordult, hogy a fiatalasszony akkor vette észre, hogy terhes, amikor megmozdult benne a gyerek, vagy már nagy volt a hasa.

Amikor az asszony biztos volt abban, hogy teherbe esett, legelőször a férjével vagy az édesanyjával tudatta az állapotát. A terhesség kifejezésére változatos és választékos szavakat használtak. Mondták, hogy „*mán úgy vagyok; úgy maradtam*”; „*másállapotba; boldog-; vagy olyan állapotba*” került a menyecske. Az állapotos és várandós kifejezések mellett ismert, hogy „*örömknek nézek elibe; most mán nem vagyok magam*”; valamint a „*bölcsőre hízik*” megnevezés is. A terhességet nem tekintették betegségnek, hanem olyan másállapotnak, amely az élet természetes velejárója. Hozzá tartozott a világ rendjéhez, a családi és közösségi elvárásokhoz, ahol az anyát tették felelőssé születendő gyermeke külső és belső tulajdonságaiért.

A másállapot bekövetkeztével a nő nem számíthatott semmilyen kiváltságos helyzetre a munkában, a mindennapok rendjében. A család és a környezet tudomásul vette a menyecske állapotát, de az élete, különösen szegényebb családokban nem változott meg. A napi munka, feladatok továbbra is megmaradtak, amelyeket el kellett végezni. Mind a gazdák, mind a szegények körében általánosan elfogadott elv volt, hogy a könnyebb szülés reményében az állapotos asszonynak mozogni, dolgozni kellett. Azonban mást jelentett ez a

munkavégzés a gazdacsaládokban. Ők a nehezebb munka elvégzésére egyébként is szolgálót fogadtak fel, az asszonyok a háztartásban dolgoztak. „

A terhes asszony étkezésének legfőbb elve az volt, hogy mindent ehetett, amit meg bírt enni, és ami volt: ha a terhes asszony savanyút eszik, vörös lesz a gyereke. Ha valamit a terhes asszony megkívánt, feltétlenül meg kellett kapnia, mert a néphit szerint ilyen esetben elvetélhet.

Ha valaki rosszul volt a terhessége alatt, nem okozott különösebb gondot hisz természetes velejárónak tartották. „*Kicsi bántja a nagyot*” – ez volt az általános vélemény.

Általános szokás volt, hogy ha a terhes asszony olyan helyen fordult meg, ahol éppen ettek, vagy főztek valamit, akkor is adtak belőle neki, ha nem is kért, nehogy megkívánja. Úgy szokták mondani: „*na, itt van, nehogy elmenjen a Petikéd*”. Különleges helyzetéből adódóan az is megengedett volt az állapotos asszonynak, hogy ha megkívánja, gyümölcsöt lopjon.

Nem változott a terhes nő viselete, ugyanazt a ruhát hordta, mint azelőtt. Ha látszott már rajta állapota, mulatságba nem járhatott, s általában visszahúzódó, csendes viselkedést vártak el tőle. A terhesség alatt jelentkező egészségügyi problémáknak nemigen tulajdonítottak jelentőséget, s csak végletesnek ítélt esetekben fordultak gyógymódokhoz.

A születendő gyermek nemével kapcsolatban voltak olyan hiedelmek, amelyekkel befolyásolni igyekeztek a leendő gyermek nemét, valamint olyanok, amelyekből jósoltak, következettek a gyermek nemére. A lakodalomban azért ültettek fiút a menyasszony ölébe, hogy első gyermeke fiú legyen.

Sokféleképpen igyekeztek megjósolni a születendő gyermek nemét. Úgy gondolták, ha kerek a hasa, akkor lánya, ha hegyes, akkor fia lesz. Régen figyelték azt is, hogy merről mozdult meg a gyermek, mert „*a lány jobbra húz*”, illetve azt is, hogyan mozog az asszony, merről kel fel, hogyan veszi fel az elejtett zsebkendőt. Ha valaki már nem az első gyermekét várta, akkor összehasonlította közérzetét az előző terhességével, abból próbálta megállapítani, hogy fia lesz vagy lánya. A várandós asszony közérzetét is figyelték, hiszen úgy vélték, ha édeset kíván fia, ha savanyút, akkor lánya lesz. A gyermek nemére utalt továbbá a terhes nő arca is. Ha megjelentek rajta a májfoltok, akkor lánya lesz, ha tiszta az arca, akkor fiúgyermek fog születni. Ha újkor férfi ment először látogatóba, annak nagyon örültek, mert azt tartották, hogy akkor „*bikabornyú lesz, azaz fiú, születik*”.

Különféle szabályokra, tiltásokra kellett odafigyelnie a várandós asszonynak:

- nem szabad szárítókötél alatt átmenni, mert akkor „a gyermek nyakára tekeredik a köldökzsinór”, ami nehéz szülést okoz;
- a nagyhajú gyermek nehéz szülést, a nagyfejű gyermek könnyű szülést feltételez;

- az állapotos nő ne lopjon tököt, mert kopasz lesz a gyereke;
- ne hagyjon mosatlan edényt, mert szeplős utód várható;
- ne bújjon be a kemencébe tapasztani, mert néma gyermeke lesz;
- ne csudáljon meg visszataszító, torz dolgot, állatot, mert arra fog hasonlítani az újszülött;
- nyomorékot nem volt szabad megnézni, mert a gyermek is úgy fog születni;
- ha a terhes asszony valamitől megijedt, „nem szabad odakapni, mert nyomot hagy a gyermekén”, anyajegy lesz rajta azon a helyen;
- ha valamilyen gyümölcs ráesett, és az asszony megijedt akkor szintén „ott maradt a helye”;
- nem lehetett „összenőtt gyümölcsöt, kétszékű tojást enni, mert iker fog szülni az asszony”;
- halottat nem volt szabad megnézni, mert sárgaságot kap a gyerek;
- nem volt szabad titkolni a terhességét, mert akkor néma lett a gyerek;
- a terhes asszonynak nem volt szabad keresztvíz alá tartani más gyermekét, egyesek szerint azért, „me dupla gyereke lesz”, mások szerint azért, mert a sajátja halva születik majd;
- nem lehetett savanyúságot enni, hogy ne legyen síró a gyermek;
- aki letagadta a terhességét, arra azt mondták, hogy „zsvány lesz a gyermeke”

„Félidő” után az asszony hozzákezdett a kelengye elkészítéséhez. Ebbe első sorban azok a ruhadarabok kerültek be, amiben a gyermeket megkeresztelték. Szükség volt egy kisingre, ruhára, sapkára, amit az idősebbek még, „fikötőnek” neveztek, néhány pelenkára, valamint „szemtakaróra és tekerőpárnára”. A kisruhákat, ingeket készen vették, a pelenkát „gyócsbul, flanelbul” varrták. A „tekerőpárna” négyzet alakú párnatok, „taluval” kitömve, amire fehér huzatot varrtak. A szemtakaróra kis virágokat hímeztek.

A szülés

A szülés biológiai lefolyásáról nagyon keveset tudtak az asszonyok. Ennek legfőbb oka, hogy szemérmesek voltak, ilyesmiről nem nagyon beszéltek a lányok előtt. Egyébként is úgy vélték, hogy „ráér megtudni, ha odakerül.” Viszont mindenki szeretett volna könnyen szülni, ezért a szülés lefolyására különböző jelekből lehetett következtetni.

A két világháború közötti időszakban még mindenki otthon szült. A második világháborút követően az otthonszülést fokozatosan váltja fel a kórházban szülés.

A szülés közeledtével a várandós asszonyon változások történnek. „eltorzul az orcája, leereszkedik a hasa”, és a hozzátartozók is tudják, hogy „itt az idő”. Azt tartották: „*A fiúval ráhúznak még egy hetet, de a lány megvan időben.*” A szülésre utaló jeleket látva, kitakarítják „rendbe teszik a házat”, kimosás az ágyneműt. Amíg otthon szültek, többnyire az „első házban” szültek.

Amíg a bába odaért, „egy fazékba vizet melegítettek”, hogy legyen mivel megmosni a gyermeket. Az ágyra egy, erre a célra előkészített, tiszta, de nem új ágyneműt húztak, amit a bába megérkezése után „gumilepedővel” is letakartak, ezt a bába hozta magával. A szobában a bábán kívül a szülő nő anyja, esetleg valamelyik nőrokon lehetett benn. A férfiakat, gyermekeket kiküldték a házból, hogy „ne lábatlankodjanak”.

Amíg a várandós asszony bírt, addig járkálni kellett a szobában, hogy könnyebben szüljön. Amikor már nem bírt, akkor lefektették az ágyra. Akinek hamar megvolt a gyermeke, arra azt mondták, szinte „kipottyant belőle”. Ha nehezen ment a szülés, akkor a bába vászonkendőt tett az anya hasára és segítette „kinyomni a pulyát”.

A szülés után a bába vászonrongyba tekerte a „cseppet” és ellátta az anyját. Az asszony hasának masszírozásával segítette a méhlepény, „a mássa” leválását. Ezt olyan helyre kellett elásni, „ahol senki se látni”. Egyesek szerint azért, hogy meg ne rontsák vele az anyát, mások szerint csak azért, hogy a kutyák szét ne húzgálják.

Ilyenkor szigorúan tiltották az alvást, azt tartották, hogy az anyára olyan mély álom, jön, hogy fel se ébred többet. Hogy ne maradjon hasa az asszonynak, „száraz kendővel” lekötötték. A kendőt egy hétig tartották rajta.

Az újszülött jövőjére már a megszületése pillanatában különböző jelekből próbáltak következtetni. Előfordult, hogy a gyermek „burokban” született. A hiedelem szerint az ilyen gyerek nagyon szerencsés lesz az életében. Van azonban egy ezzel ellentétes vélemény is, miszerint: „*Burokban születél, kötélén fogsz meghalni.*” A burkot el szokták tenni, mert azt tartották, szerencsét hoz. Ritkán, de megtörtént, hogy a gyermek foggal született. Az ilyen gyermektől úgy vélték, hogy okos, bölcs, tudós lesz. A foggal való születést azonban titokban kellett tartani, mert ha elmondták, a gyermek foga kiesett és így elveszítette „hatalmát”.

Az anya ellátása után a bába megfürdette a gyermeket langyos vízbe, a víz hőfokának olyannak kellett lennie, hogy a gyermek teste „állja el a vizet”. Ilyenkor megfigyelték, hogyan tartja a gyermek a kezét, ha összeszorította, akkor „fösvény” lesz. A fürdetéshez az erre a célra készített „fürösztős tekenőt” használták, ami 40-50 cm hosszú volt. A fürösztővízbe fémpenzt tettek, ez volt a bába fizetsége. Amikor a bába végzett a fürdetéssel, a gyermeket jó erősen becsavarták egy vászonzól készült pelenkába, és betették a

tekerőpárnába, amit „*pókának, pójának*” is neveztek. A bepólyált csecsemőt szorosán átkötötték, mert úgy tartották, „gyenge még a csontja” a gyermeknek, el ne törjön, el ne görbüljön.

A rontástól nagyon féltek, különösen kereszteleetlen gyermekről gondolták, hogy mindenféle veszélynek ki van téve, Különbféle tilalmak betartásával igyekeztek megvédeni az újszülöttet a veszélytől. A kereszteleőig nem hagyták egyedül a gyermeket, az anyjával aludt az ágyban és a lámpa egész éjszaka égett, úgy vélték ezzel távol tarthatják a „gonosz lelkeket”.

A fürösztővizet, amelyben a pelenkát mosták, csak a trágyadombra lehetett önteni, mert ha jártak rajta, elvitték a gyermek álmát. A kiteredetett kisruhát, pelenkát, „napszállat előtt” szintén be kellett szedni, hogy jól aludjon a gyermek.

Tilos volt a gyermeket „megjajgatni, megkiabálni”. Aki ezt tette, arra rászóltak, hogy köpdösse meg háromszor, vagy pedig azt mondták „*seggibe a szemed*”, amivel elvonták a figyelmet a gyermekről.

A szülés utáni időszak

A „gyermekágy” vagy „betegágy” időszaka a szüléstől az anya avatásáig terjed. Erejétől függően az anya azért felkelt, és ellátta a gyermek körüli teendőket.

A gyermekágyat 7–10 napig feküdték, de volt, akit a körülményei kényszerítették, hogy előbb felkeljen. A gyermekágyast általában szeretettel, féltő gondozással, érdeklődéssel vették körül. A gyermekek számának növekedésével ez azonban csökkent. A gondozás, segítség elsősorban a szülő nő anyjának volt a kötelessége. Ha a fiatalok külön laktak, gyakran előfordult, hogy a gyermekágy idejére az anyjához költözött a szülő nő. Ez azonban csak az első, esetleg a második gyerek szülésénél volt így. Nagyobb törődést, érdeklődést általában a nő családtagjai, rokonai mutattak. A gyermekágy ideje alatt a baba is rendszeresen ápolta, segítette az anyát és gyermekét. Szülés után kb. a harmadik napon áll be a tej, de az előtejre is szüksége van a gyermeknek, hogy mindent kipucoljon belőle. Akinek volt teje, igyekezett minél tovább szoptatni. Volt, aki csak néhány hónapig, volt, aki több évig is. Azt tartották, hogy addig nem esik teherbe a nő, és ezért igyekezett mindenki minél tovább szoptatni. A síró gyermeknek fehér zsebkendőbe kötöttek cukorral összerágott kenyeret, és azt szoptatták vele. A „gyermekágyasnak” nem volt szabad hideg vízben mosni, mert úgy vélték, hogy meghűl a teje, és a gyermek megbetegszik tőle. A fölösleges anyatejet csak olyan helyre lehetett kiönteni, ahol senki sem jár rajta. A szoptatási idő betartására nem törekedtek. Amikor a gyermek éhes volt, rendszerint a mellen nyugtatták meg, altatták el.

A síró, rosszalvó gyermeknek mákhéjból főztek teát, hogy jobban aludjon.

Keresztelésig a gyerek csuklójára piros szalagot kötöttek, hogy védje a rontástól. A katolikusok olvasót kötöttek a pólya masnijára keresztelőig, meg-rontás vagy csere ellen. Az első fürdővízbe szenteltvizet cseppentettek. A gyerek dunnájába feszületet dugtak.

Ha a gyermek rossz, nyűgös volt, nem aludt és sokat sírt, azt mondták „szem ártott neki.” Volt olyan gyermek, aki bele is halt. Habzott a szája, meg-feketedett, „megölte a szem”. Az igézésben, szemmel verésben ma is hisznek.

Leggyakrabban „szenesvizet” készítettek a szemverés ellen, amit még nap-jainkban is használnak. „egy faparázst 3 darabra törtek és csészébe dobtak, amiben a víz volt, közben ezt mondták: se nem egy, se nem kettő, se nem három.” Ha elégett és a kormos rész leszállt a csésze aljára, akkor a gyerme- ket valóban megigézték. Amikor a víz elkészült, az anyának háromszor le kellett vele mosni a gyermeket: bemártotta a kezét a vízbe és a keze fonákával mosta meg a gyermek arcát, kezét, lábát. Amikor ezt megtette, az ingje fonákával meg kellett törölni a gyermeket, Mialatt a gyermeket mosta, az anya a következőket mondta: „*szívének, lelkének, gondolatának.*” A vizet ezután annak az ajtónak a sarkára öntötték, amelyik az udvarra nyílt. Nem- csak három, hanem kilenc parázsból is készíthették a szenesvizet, és ha nem volt parázs megtette a gyufa is.

A szülőanyának finom, tápláló ételre van szüksége, hogy minél több teje legyen. A gyermekágy ideje alatt gyenge, nem tud főzni. A szegénység is közrejátszott a komatál vitelben. Nem állt módjában nap mint nap tápláló, kalóriadús ételt főzni, viszont erre volt szüksége. Vidékünkön mindenki csak egyszert, esetleg a keresztanya vitt többször komatálát.

A komatálát illetett viszonzni. Ahány gyermek született a családban, min- dannyiszor illetett vinni. A gyerekágyast a közvetlen rokonok, komák és ismer- rősök, a szomszédok mind meglátogatták. Az illem azt követelte, hogy elő- ször a közelebbi rokonok, komák látogassák meg az anyát és újszülöttet. Nem illetett tolakodni. A közelebbi rokonok egymás között megbeszélték, ki mikor megy. Mindig annyit készítettek, hogy az egész család jóllakhasson. Legtöb- ben ebédet, illetve uzsonnát vittek. Az ételeket akkor is illetett megkóstolni, ha az anya már jóllakott előtte.

A komatálát asszonyok vitték, általában lányaik társaságában. Ilyenkor be- szélték meg a szülés lefolyását, a gyermekápolással és gondozással kapcsola- tos dolgokat. A beszélgetés ideje alatt a gyerekeket rendszerint kiküldték, mert e beszélgetés nem az ő fülüknek való. A látogatásoknak megvoltak a maga szabályai. Különösen vigyáztak az anyatejre, nehogy valaki elvigye. Vagy ha már elvitte, igyekeztek visszaszerezni. A komatálnak nagy népszerű- sége volt a gyermekek körében. Gyakran kérdezték: mikor lesz már kis- gyerekünk, hogy megint jóllakhatnánk túrós réttel.

A komatál a régebbi időkben is kiadós volt. A húsleves, paprikás csirke, sárgarépa főzelék vagy meggyzós, tejbegríz elmaradhatatlan volt. A későbbiekben arra törekedtek, hogy minél többfélét készítsenek. Volt, aki tíz fajtát is vitt. Az ételt komacsészében vitték, akinek nem volt, az kölcsönkért. A komacsésze, komatál négy részből álló, egymásba illeszthető, cserépből vagy porcelánból készült ételhordó edény. Az egészet fehér damasztzalvétával összekötötték és úgy vitték. A tésztát lapostányérra, tálcára rakták. Lehetőleg minden edényt, ételt fehér damasztzalvétával kötöttek össze és tiszta kosárban vagy kézben vitték. A komatálát vivőket borral, esetleg mástól kapott süteménnyel kínálták.

A keresztszülőket, a komákat a házaspár már előre kiválasztotta. A házaspárokat együtt nem hívták keresztszülőknek. Leggyakrabban az egyik koma az anya, a másik az apa részéről volt. Később ezek visszahívták őket. Fontos volt, hogy a keresztszülők és a család ugyanazon egyházi felekezetnek legyenek tagjai. Előfordult, hogy anyagi okokból gazdagabb embert kértek fel keresztapaságra, pl. azt a gazdát, akinél szolgáltak. Bár kötelezettségeit a gazdagabb keresztapa is teljesítette, ami elsősorban ajándékozásban nyilvánult meg, de a családi kapcsolat korántsem volt olyan erős. Keresztvíz alá a keresztanya tartotta a gyermeket. Ez alkalommal tett fogadalmat, hogy ha szükséges, „istennek tetsző módon neveli a gyermeket.” Keresztelő paplant nem sokan vásároltak. Kölcsönkérték vagy a bába hozta magával.

Az általános elterjedt szokás szerint az elsőszülött fiúgyermek az apja nevével, a lány pedig a „családból való nevet”, a nagyanyja, valamelyik nagynénje vagy a keresztanya nevével kapja. A leggyakoribb nevek Csonkapapiban: Mária, Erzsébet, Júlia, János, Péter, Ferenc, István. Ezek szinte minden családban előfordultak.

A keresztelői lakoma nagysága attól függött, milyen „tehetsége” volt a családnak. Az első gyermeknek, főleg ha fiú volt, tartottak keresztelőt, a többinek már nem feltétlenül.

Amikor a templomból hazaértek, a keresztanya letette a földre a gyermeket, és a következőket mondta: „*Pogányt vittünk, keresztényt hoztunk, a kié a gyermek, vegye fel!*”

Az apa ilyenkor felemelte a gyermeket, amivel rituálisan is befogadta a családba. Mire a bába és a keresztszülők a templomból hazaértek, akkorra megérkeztek a meghívott vendégek is. Asztalhoz ültek, áldomást ittak a gyermek egészségére.

A gyermekágy végét az anya avatása jelentette. Az avatás a szülés után 40 nappal vagy hét múlva történt. Ekkorra az anya már megtisztult. Eddig a napig az anyának az udvarról sem volt szabad lemennie. Úgy tartották, hogy

„*még a mezsgyén se menjen keresztül.*” Az első útja a templomba kellett, hogy vezessen.

A gyermeket a keresztelő után beteszi az anyja a „böcsőbe”. Ha a nagyobb gyermek még nem nőtt ki belőle, sokszor csak az „ágyfübe tették” a gyereket vagy a tekenőbe is elringatták.

A csecsemők garnitúrája a következőkből állt: 2 db kising, maguk varrták, 2 db rékli. horgolták, kötötték, főkötő vagy fityula több is, 4-5 db pelenka, melyet viselt ruhából készítettek, 1 db pehelypólya 80x80 cm., 2 db pólyahuzat, 2 db pólyakötő, 2 db haskötő. Általában mindenből csak az egyiket használták rendszeresen, a másikat csak orvoshoz vagy ünnepre adták a gyerekre. Az egészségügyi kultúra fejlődésével nőttek az igények. Több és szebb kivitelezű gyermekholmi készült.

A gyermeket 4-6 hónapos koráig pólyázták. télen még tovább is. Ezután a gyerek már több problémát jelentett, mert mozgott, mászkált. Gumibugyi nem volt, s így könnyen elázott mindent. A böcsőbe, kiságyba gumilepedőt tettek, arra lepedőt, s ha bepisilt, kivették alóla. Takarónak paplant, kisdunnát, kabátot vagy pokrócot használtak.

Aratás vagy nagyobb munkák idején, amikor minden kézre szükség volt, vitték magukkal az újszülöttet is. Ilyenkor vagy egy pokrócba tették a barázdába.

A magántulajdon megszűnésével kevesebb lett a háztáji munka, ugyanakkor kevesebb lett a jövedelem is, így a férfiaknak és nőknek egyaránt munka után kellett nézniük. Hogy valami csekély jövedelemhez jussanak, a kolhozban vállaltak munkát, a nők többnyire kapálni jártak a kertészetbe és a dohányba, vagy fejőnők lettek az állatfarmon. A gyermekek továbbra is a nagyobb testvérek, és ahol volt, a nagymama felügyeletére maradtak.

Többnyire egy éves koráig szoptatták a gyermeket. Bár tehéntej minden családban volt, a tejet csak a gyerekekkel itatták, a többit eladták. Utána grízt, tejbekását adták enni a kicsinek. Ha a gyermeknek már voltak fogai, áttértek a rendes táplálkozásra. Attól kezdve már nem főztek külön ételeket számára, azt ette, amit a felnőttek.

Az első gyermeket általában örömmel várták. Ha több volt, akkor már mondogatták: *bizony ez maradhatott volna.* A sokgyermekesek irigykedtek arra, akinek kevés volt, mondván: *milyen ügyes.*

A kisgyermeket az anyja öltöztette, és hogy némi sikerélménye legyen a gyermeknek, és egyedül is meg tanuljon öltözködni, gyakran biztatgatták, dicsérgették is közben, hogy *dugi, dugi, lábát, és mán meg is van, látod, milyen ügyes vagy.*

A cseh időkben javult valamelyest a helyzet, akkor már boltban is lehetett ruhát, illetve anyagot venni, amit a falusi varrónők, szabók megvarrtak. A

kislányoknak „viganót” varrattak vasárnapra, templomba járni, illetve nagyobb ünnepekre, a fiúknak pedig nadrágot, ujjast vettek. A kislányruha egyszerű szabású, húzott derekú ruha volt, hosszú vagy rövid ujjal, attól függően, hogy nyárra vagy télre varrták.

A második világháború után ez a helyzet semmit nem változott, mondhatni romlott. A nehéz anyagi körülmények és rendezetlen gazdasági viszonyok miatt hosszú ideig mindent csak jegyre lehetett venni, és a megvásárolt termékek minősége sem a legjobb volt.

A nagyobb gyerekek egyedül mosakodtak, de minden reggel megkövetelték a szülők, hogy reggeli előtt fésülködjenek, mosakodjanak meg. Fürdésre, hajmosásra általában hetente egyszer, szombaton este került sor, hogy vasárnapra mindenki tiszta legyen.

Már kisgyermekkorban elkezdődött ugyanakkor a gyermekek szellemi nevelése, dallal, egyszerű játékokkal, mondókákkal szórakoztatták, és ösztönösen nevelték is a gyerekeket. A gondozás, a szellemi, erkölcsi nevelés elsősorban női munka volt, az anya illetve a nagymama hatáskörébe tartozott. A férfiaknak, az apának a munkára nevelésben volt feladata. A gyermek a családban megvalósuló nevelés által vált a társadalom teljes jogú tagjává. Ezek a nevelési elvek két sarokpont köré csoportosultak: az imádság és a munka. A vallásos nevelésen belül valósult meg az erkölcsi nevelés.

Befejezés.

Úgy gondolom, az ember életének fordulói közül a születés az első, és a legfontosabb állomás. A csecsemő születése egy családban a szülőknek azt az ősi, általános emberi törekvését tükrözi, hogy gyermekük által életüknek legyen folytatása.

Életünkben a hagyomány nagyon fontos, hiszen őrzi népünk múltját. Bár a világ fejlődik, de ragaszkodnunk kell ezekhez a szokásokhoz, mert megfigyelhetjük, hogy mai szemmel is sok valóságalapjuk van, ismeretükkel bölcsőbbek, okosabbak lehetünk.

Nagy Vendel: Megjöttél fiam?

A fiú, a macska, és a papagáj

Élt az egyik kisvárosban, egy szorgalmas kispolgári család. A férj, a feleség, és egyetlen fiuk, aki már lassan öreglegénynek számított.

Az idősödő szülők mondogatták,

- Miért nem nősülsz meg fiam? - de ő csak ingatta a fejét.

Kényelmes volt ez így neki. Egyetlen gyerek volt, az anyja kiszolgálta, esténként eljárt sörözni, este egy kis TV-nézés, aztán alvás, mert holnap dolgozni kell.

Évekig koptatta a lakásától a munkahelyéig lerakott macskaköveket.

A családhoz tartozott még néhány aranyhal, egy koromfekete macska, a Negró, és egy zöldeskék papagáj, a Pityu.

Mindenki gondozta a saját állatkáját, a papa a halakat, a mama a macskát, a fiú a madarat. Boldog volt így a család.

A mama főzte az ebédet, és várta a fiát haza a munka után, mert mindig megvárták a fiukat az étellel, és együtt ebédeltek. Kettő órakor az öreg az asztalhoz ült az anya pedig az ablakon nézte, jön-e már a gyerek. Ha késett, ki ment a közeli sarokig, hogy jön-e már. A fiú ezért haragudott, mert már nem tartotta magát kisfiúnak, hogy elébe menjenek.

Ahogy belépett a konyhába, az apja szertartásosan mindig megkérdezte:

- Megjöttél fiam? aztán csendben megebédeltek.

Ez így ment minden nap, évekig, monoton egyhangúsággal, de azért szép volt, békét és nyugalmat, biztonságot sugallt.

Néhány év múlva meghalt a papa szép csendesen, ahogyan élt is, és helyét családfejként az anya vette át. Most már ő kérdezte:

- Megjöttél fiam? - aztán megebédeltek.

A halak, és a papagáj gondozását a fiú vette át az apjától, a cica önállóan közlekedett a lakásban, és az udvaron. A madarat csak akkor engedték ki a kalitkából, ha a Negró kint tekergett valahol.

Próbálták beszédre tanítani a Pityut, de a csicsergésen kívül többre nem jutottak vele, aztán már nem is erőltették a dolgot.

Hamarosan örökre elszenderedett a mama is Elment az ura után, mert nagyon hiányzott neki a párja, hát utána halt. A fiatalember nagyon magányosnak érezte magát, mikor ballagott hazafelé a temetésről.

Kizárta az ajtót, és döbbsen hallotta a jól ismert hangot:

- Megjöttél fiam?

Majdnem megijedt a hanghullatán, aztán mikor a kérdés megismétlődött, rájött, hogy a hangok a kalitka felől jönnek. A papagáj szölongatta a mama

hangján. Leült egy székre, és hangos zokogás tört ki belőle, az összes fájdalom egyszerre szakadt ki a lelkéből.

Másnapról újra munkába járt a magára maradt fiú, s mikor hazaérkezett, a madár boldogan köszöntötte:

- Megjöttél fiam?

Jutalmul röpdöshetett a szobában néhány kört, sőt rászállt pihenni a függönyre is. Aztán magától visszament a kalitkába, mikor megunta a mulatozást. Ilyenkor a Negró szigorúan ki volt csukva az udvarra, nehogy valami baleset történjen.

Egyik reggel a fiú elaludt, mert nem volt már, aki kávéval ébresztgesse, mert a mama mindig az ágyba hozta a forró italt.

Zuhogott az eső, ennek tudta be a későn kelést, s kapkodva öltözött. A macskát bent hagyta a konyhában, nehogy megázzon a kényes állat.

Délután hazaérve nem hallotta a várva várt kérdést. Rosszat sejtve benézett a konyhába, s a kalitkát nyitott ajtóval a földön találta, üresen.

A fekete ördög az asztal alatt rágott valamit.

Mikor a döbrent fiú odakapott, már csak a papagáj egyik szárnyát tudta megmenteni a macska szájából.

Ismét sírva fakadt, arra gondolt, hogy ezentúl már senki nem mondja, hogy:

- Megjöttél fiam?

Fogta a gazdátlan kalitkát, és hozzávágta a macskához.

Beletette a Pityu, és a Negró testét a ketrecre, és nagy szomorúan elásta őket a kertben az ecetfa alá, ahol a cica nagyon szeretett játszani.

Ezentúl ha hazajött, a nyitott ajtóból bekiabált a lakásba,

- Megjöttem!

De most már nem jött rá felelet.

A némán tatógó aranyhalak nem válaszoltak.

Fogta az akváriumot, és vizestől, halastól kidobta a szépen kövezett udvarra. Az üveg millió darabra törött, de az aranyhalak még sokáig fickándoztak a kövezeten... aztán néma csend honolt mindenütt.

Nemsokára még a víz is felszáradt.

Végezetül az üvegcserépeket összesöpörte, s egy korszak lezárult az életéből.

Felnőtté vált egy pillanat alatt.

Ezután még évekig koptatta a házához vezető macskaköveket. Tulajdonképpen semmi nem változott.

Megjegyzés: a történet nyomokban valós elemeket tartalmaz. Ha valaki magára ismer, az nem a véletlen műve.

Nagy Vendel: Ízes történetek - Irodalmi szakácskönyv

Családi receptek - Családi történetek A XX. századból

1. Fejezet - előszó, ami jó lenne utószónak is

Előre szólok, hogy aki modern, salátás, öntetes reformételeket vár ebben a könyvben, már le is teheti ezt a receptúrát, mert régi és egészségtelennek mondott, de finom ételeket talál a régi időkben - minimum száz évvel ezelőtti nagyanyáink is főzték már ezeket az étkeket.

Gyermekkorom óta, ami kimondani is borzasztó, az elmúlt évszázad közepétől datálódik, ott sündörögtem a konyhában, nagyanyám, és édesanyám szoknyája körül, és lestem, hogy mit és hogyan csinálnak, mert nagyon érdekelt a dolog. Később megengedték, hogy segítsek, mert látták, hogy érdeklődő vagyok, és praktikus is volt, mert lelkesen pucoltam a zöldségeket, krumpelit, hagymát, gyalultam a tököt, káposztát, szeleteltem a paprikát, uborkát. Különösen kedveltem a süteménysütéseket, kevertem a tojás sárgáját, vertem a habot, amihez erő és türelem is kellett, addig ők tudtak mást csinálni, mert akkoriban kézzel kevertük a sütitket és nem volt robotgépünk.

Aztán felnőttként kirándulásokon, szüreteken, tanyai bulikban, pincészekben én főztem szenvedélyesen, örömmel, sokak meglegésére. Ezek általában bográcsos egytálételek voltak, a pár literes bográcsból a nagy üstökig, minden méretben, létszámtól függően. Az ételek felét legalább meg lehet főzni bográcsban és egyszerű alkalmatosságokon, ahogy ez a későbbiekben kiderül ebből a könyvből. Kezdve a faragott nyárstól, a borona tárcsán át, egészen a márkás edényekig.

Azokat az ételeket írom le, amiket ellestem itthon és aztán más szakácsoktól. Bár volt mérlegünk, de soha nem használtuk, mert volt egy családi szabvány, amit megjegyeztem, az volt az AS szabvány (Ahogy Sikerül).

Ahogy Sikerül mértékegységek A. S. szabvány szerint:

Ízlés szerint

A család szája íze szerint

Egy csipetnyi

Egy késhegynyi

Egy bögrényi

Egy összmarék

Amennyit fölvesz

Úgy gondolomra

Kóstolásra

Szegény apám egyszer főzött életében, emlékszem, borsót. Kérdezték tőle, mit főz, Vendi bácsi? Azt felelte, ha sok leve lesz, akkor levest, ha kevés, akkor főzeléket. Többé nem engedték be a konyhába, de nem is vágyott rá és nem is volt rászorulva. Ez a tudomány mifelénk kizárólag a nők kiváltsága volt, az akkori hierarchia szerint. A különbség az, hogy a férfiak tudnak és szeretnek főzni, ha akarnak, a nőknek meg muszáj mindennap valamit odatenni az asztalra. Micsoda különbség! Még a hivatásos szakácsok sem főztek otthon.

Anyám kakasdi sváblány volt, apám faddi bőgatyás magyar, így az ételeink is keveredtek a sváb és a magyaros ételek között. Anyám, amit nem ismert vagy nem szeretett, azt nem vagy csak ritkán főzte apám kedvéért, de ő akkor sem evett belőle. Ilyenek voltak a hal-, a vad-, a birkaételek, sajtok, pacal és egyéb extra ételek, és így mi sem szerettük, mert nem ismertük. De a másik oldalon viszont ezek az ételek voltak szokásban, és a jó paprika hazájában a paprikás étkek részesültek előnyben. A Duna-parton is csodák történtek étel terén is. Hogy másokat ne is említsek. De miért is ne említsek? Hiszen ez a könyv rendhagyóan nem csupán csak az ételek receptjét tartalmazza, hanem azok megfőzésének történetét, gyerekkoromtól napjainkig. Régi disznóölések, horgászatok, szüretok, családi ünnepek, hétköznapi hangulatát, ételeit, eseményeit igyekszem visszaadni önöknek, és ha megkívánják a régi ennivalókat, akkor még meg is főzhetik akár otthon vagy a szabadban is, vagy megsüthetik az újdonsült tudományukat. Lesznek olyan ételek, amiket nem is ismernek, vagy a sok kultúra keveredéséből adódóan alaposan megváltoztak vagy módosultak, hiszen családjunkban is keveredett a sváb, magyar, székely, német, cigány, román és még ki tudja milyen vér, és keveredtek az ételek is, de mindenki igyekezett a legjavát hozni otthonról.

Remélhetőleg, aki nekiáll ennek a könyvnek, jó ételek receptjeit és érdekes történeteket talál majd benne, és ez volt a nem titkolt célunk is. Mindenkinek jó olvasást, jó főzést és jó étvágyat kívánok, olvassák úgy, hogy ezeken az ételeken családok nemzedékei nőttek fel, és ha az ételek elfogyasztása után megisznak egy pohár szekszárdi kadarkát, akkor a régi öregek emlékére is koccintsanak! Egészségükre! Mert fő az egészség! Egyebet nem mondhatok.

A végén álljon itt édesapám kedvenc dala, amit gyerekkoromban nekem is énekelt.

Faddi Étlap

Magos jegenyefán

Palacsinta fészek.

Kedves sült galambom,

De szeretlek téged.

A paprikás csirke,
Könnyen fölszáll oda.
Hervadj el káposzta,
Nem eszlek meg soha.

Krumpli, zöldség, borsó,
Sült kacsához való,
A bableves is úgy jó,
Ha belelép a disznó.

A csont mellett ízletesebb
A sült hús,
S a hústól jobb
A krumpli.

Ámen, domine.
Úgy legyen, Uram!

2. Fejezet - a kakaspörkölt

Akkor hát kezdjük, Isten nevében!

Vannak olyan ételek, amelyek hétköznapiak is tűnhetnek, de emelhetik az alkalom fényét és hangulatát. Sok ilyen ételt ismerünk, pl. a halászlé ünnepi éték, karácsony, húsvét jellegzetes étele, és amellet lehet hétköznapi finomság is. A mai napon mégis egy különleges házias fejedelmi ételről mesélnek önöknek, mégpedig a kakaspörköltről, még hozzá a szekszárdi szüreti kokaspörköltről. Ami még csak nem is pörkölt, hanem inkább paprikás, hosszú lével és csipetkével vagy friss kenyérrrel és csípős cseresznyepaprikával tálalható. Egyáltalán nem összetévesztendő az ifiasszony által főzött csirkepörkölttel, vagy az idős asszonyok által kreált tyúkpörkölttel. A kakaspörkölt igazi, férfias étel, amit izmos, erre az alkalomra nevelt, legalább három-négy kilós udvar díszéből kell kiválasztani, a vendégek létszámától függően akár több darabot is. Volt olyan évünk, hogy a saját udvarunkon száz kakas is kukorékolt a sokkal több tyúk mellett, direkt szüreti pörköltnek szánva, és voltak, akik ötösével is vitték a harsány kakasokat a hétvégi nagy szüretre. Mert ugye a valamit magára adó gazda nem holmi körömpörköltet ad a szüreteseinek, hanem ezt a jellegzetes, szabad tűzön főtt egytálételt.

Még gyerekkoromban figyeltem fel erre a finom ennivalóra, mikor szekszárdiak lévén, minden évben az őszi program a szüret volt, utána a kukoricatörés és legvégén a disznóölések. Szép, de fárasztó paraszt munkák voltak. Hét órákor már világosodott, és a gyerekeket beleállították a félfenekű hordókba és a lovas kocsik megindultak a szőlődombok felé. Még deres volt a

határ, nem voltak még ezek a korai fajták. Csak a kadarka dívott igazán erre-felé és néhány fehér szőlő, mert két fajta bor létezett: a fehér és a vörös. Ha valaki sértően piros bort kért, akkor az nem is igen kapott. Lassan nyolc óra felé már, ha szerencsés nap volt, akkor már erőlködött a nap, és mikor kiértünk a lősz szurdékok között a szőlőbe, lehetett is reggelizni. Jellegzetes reggelik voltak ezek, minden gazda igyekezett kitenni magáért, ekkorra már beérett a sonka és a szalámi, hozzá a tejfölös körözött túró, ami lehetett hagymás vagy hagyma nélküli, és a finom, lehetőleg még meleg, friss fehér kenyér. Hozzá paprika, paradicsom. Előtte pedig a reggeli snapsz, ami elmaradhatatlan volt a férfínép között, mert utána csak a wein, a bor jöhetett italként szóba. A vidám, viccelődős hangulatú früstök után a gazda sürgetésére megindult a szüret. A fehéret külön, a kadarkát más hordóba kellett szedni, és szaporán hordták terheiket a puttonyosok. Mi gyerekek eleinte szedtük az akkor még gyalogtőkéről a fürtöket, de hamarosan meguntuk, és ki játszani ment vagy felfedezni a lőszbarlangokat vagy más érdekességeket. Ami nem volt veszélytelen, mert bárhová le vagy bele lehetett esni, és egyéb más bajok is történhetek volna velünk. Engem mindig is vonzott a tűz látványa, és ha megéreztem a venyige füstjének jellegzetes kesernyés, savanykás illatát, akkor én már a tűz felé vettem az irányt. Ott sok érdekes dolgot lehetett látni. Régi edényeket, késeket, kanalakat, háromlábát, ami kb. tíz centi magas volt, és igazi vaslábast is lehetett még akkoriban találni, amiben legjobb volt a szüreti étel. Annak volt három egybeöntött lába és alatta égett a tűz, az volt az igazi lábas, a maiak csak lábatlanok. Nem bográcsban főztek akkoriban és esetleg kondérban, de inkább az alföldön használták ezt az alkalmatosságot, és ott is inkább a pásztornépek. Slambucot nem lehet lábasban főzni, csak kondérban.

A szépen megtisztított kettő darab kakas már feldarabolva várta, hogy elkezdődjön a szertartásos művelet, mert minden rendes gazdaasszony pont délben tálalta az ebédet. Akkoriban, családtagok, ismerősök jártak el egymáshoz szüretelni és természetesen ingyért, és akinek kellett, annak visszasegítettek a rokonok. Nem úgy, mint ma, hogy a fejünk felett helikopter kering és fényképezik, hogy kik szüretelnek és nem adócsalók-e az illetők! Nesze neked családi kaláka. A hús mennyiségét a vendégek száma határozta meg. Általában harminc, negyven deka kellett egy személy részére, és inkább többet főztek, nehogy kevés legyen az ebéd, mert az nagy szégyen lett volna a gazdaasszony részére. A mi esetünkben tizenöt, gyerekekkel együtt húsz főre kb. nyolc kiló hús lett előkészítve, a két kakas ennyi volt tisztán, szépen egyenletesre összedarabolva, nehogy valakinek csak a combja jusson, másnak meg csak a nyaka vagy a lába, de akadt, aki kimondottan ezt a részét szerette, mint például az én édesanyám. A négy-öt nagy fej tavalyi vöröshagymát

apróra vágta a Rozi néni és a lábásba tette, alája kevés sertézsírt tett és pirította a hagymát. Már ez mennyei illatot árasztott és én mindig szerettem a sült hagymát. Volt, amikor csak azt kentünk a kenyérré! Így is meg lehetett enni. Sercegve sült a hagyma, és amikor már üveges lett, belekerült a lábásba a hús, hogy az is piruljon, pörköljön. Kissé megkapja a húst és megpörkölődik a bőr, s kiolvad a kakas saját zsírja is. Abban tovább sül a hagyma is, jobb ízt adva az ételnek.

Vigyázni kell a zsírral, mert ha túl zsíros a hús és sok zsírt tesz alá a szacács, akkor zsíros lesz maga az étel is. Vannak, akik nem sütik meg a hagymát, hanem mint a halászlét, úgy teszik fel főni a hússal együtt a hagymát, mert akkor is kifő a kakas zsírja, de az egy másik módszer, úgy egyszerűbb és gyorsabb, de más ízt kapunk. Tehát, ha már elkezdett pirulni a hús is, akkor egy kanál paprikát teszünk a hússal. Összekeverjük, de már öntünk is rá vizet, hogy ne égjen meg a fűszer, mert akkor keserű lesz. Ezután felöntjük - de mindig csak hideg vízzel - a lábast annyira, hogy a húst ellepje. Vigyázni kell a vízzel, mert ha sok, akkor nagyon híg lesz, de ha elforrja, akkor még mindig lehet pótolni. Most kaptunk egy enyhén piros levet, amiben fő a kakas, de a fűszerezés még csak később következik. Közben rakjuk a tüzet is venyigével vagy tuskóval, minden szőlőben akad ilyen. A lényeg, hogy puhuljon meg az izmos kakashús, mert annak idő kell, legalább másfél-kettő óra. Tehetünk bele néhány gerezd fokhagymát is, jó ízt ad neki és fokhagyma még nem rontotta el az ételt soha. Közben mikor fő, tehetünk a lébe öt-hat szem cseresznyepaprikát és hüvelyes fűszerpaprikát néhány darabot, és ízesítésként félbe vágott paradicsomot is, a savanykás íze miatt, és egy evőkanál sót, mert az hozza ki az ízeket, de még nem a végleges mennyiséget. Szeletelhetünk bele pár darab fehér paprikát is, a zöld ízéért. Kell még bele törött bors is, egy kis kávéskanálnyi. Van, aki tesz bele darált sózott paprikát is, vagy piros aranyat, de itt a sok hagyma és a sok hús adja majd a sűrű, de mégis kellemes ízű levet. Mikor elkezdi forni a pörkölt, kezd puhulni a hús is. Egy külön kanállal megkóstolhatjuk, de mindig tiszta kanállal és utána öblítsük el az evőeszközt. Akkor tehetünk még bele sót és két-három kanál törött paprikát, mert a paprikát a zsír oldja és szép színt, ízt, állagot ad a paprikásunknak. Most már élvezhető a lé íze és lehet korrigálni a fűszereket. Bele mindig lehet valamit tenni, de kivenni már nehezebb. Arra vigyázzunk, hogy a paprikák ne főjenek szét, mert van, aki nem eszi a túl csípőset. Inkább vegyük ki egy tálba, majd a végén visszarakjuk. A füst is néha belecsap a lábásba és az is beivódik az ételbe, és ehhez adok egy tippet: ha valaki otthon főz a lakásban, tehet bele füstölt sót és az ad némi füstös ízt, de soha nem lesz olyan, mint a szabadtűzi. Télen, mikor füstöljük a kolbászt, akkor sót teszünk egy vászonzacskóba és felakasztjuk a füstre, és átveszi a füstöt a só. De ez csak trükközés és csalfa

illúzió. Villával megböjkük a combokat, az izmosabb részeket, és ha már nem gumis és kezd puhulni, akkor megkóstoljuk a levet a só, bors, paprika mennyisége miatt, és lehet még adagolni, de óvatosan, hogy a törött paprika is kellően megfőjön és kiadja a bíboros színét és zamatát. Soha ne bolti paprikát adjunk hozzá, hanem lehetőleg házi: faddi, bogyzslói vagy kalocsai paprikával főzzünk, ami vetekszik az arany értékével. A szüretesek közben haladnak a munkával és néha megállva isznak egy pohárka bort, és akkor mi is tehetünk a pörköltünkbe egy- két deci vörösbort. A sava nem engedi, hogy a hús szétfőjön, lefőjön a csontról, mert nincs rosszabb, mint ha szétfőtt a húsunk. A bor alkoholtartalma elillan a gőzzel, csak a zamata marad benne az ételben. Hogy biztosak legyünk jó bort teszünk-e az ételünkbe, előbb meg kell kóstolni, hogy milyen a bor. Ha megfelelő, akkor önthetünk bele egy pohárkával és utána megint meg kell kóstolni a bort, hogy tényleg az volt-e a jófajta bor. De csak óvatosan, mert csúfság lenne, ha odakozmánánk az ebédnek valót. Van, aki krumplival főzi a kakast, és sokan keresik is benne. Öt-hat szem nagyobb krumplit megpucolunk, hasábokra vágjuk és a pörkölt tetejére rakjuk. Fakanállal lenyomkodjuk, hogy épphogy benne legyen a lében, és még jobb ízt is ad az ételnek. Egy újabb ízt, de nehogy szétfőzzük. Ezért kell fent hagyni, és azért arra vigyázzunk, hogy nem paprikás krumplit akarunk adni a szorgalmasan dolgozó szüreteseknek. Nézzük a rotyogó lábasunkban az ételt, és látjuk, hogy sűrűsödik a leve, pirosodik a színe, a csontok mellett kifő a jó íz, és ha puha már a comb, a nyeles hús is, akkor lassan elkészült a pompás, étvágygerjesztő illatokat árasztó szüreti kakaspörköltünk. Jöhetnek az éhes szüretesek, akik már alig várják, hogy ebédelhessenek a csak itt és csak most, ebben a miliőben elkészíthető és megismételhetetlen nemes eledelből, mert minden főzés más, és csak hasonló lehet jobb esetben is. Már visszatettük az esetlegesen kivett csöves és cseresznyepaprikákat, hogy azok is átmelegedjenek, és a tálalásnak két változata is lehet: Vagy cseréptálakba szétöntik az elkészült ebédet, vagy mindenki mer magának a lábasból a merőkanállal. Ha asztalnál esznek, akkor jobb a tál, de akkor vigyázni kell, nehogy törődjön a pörköltünk, de ha mindenki amúgy parasztosan tuskókra, venyigére, partoldalra ülve falatozik, jobb, ha mer magának a lábasból. Az evés ezen formája talán romantikusabb és később is visszaemlékezhetünk erre az ebédre. A tálunkba előbb teszünk egy kis csipetkét, amit vagy itt, de inkább otthon készített el a gazdaasszony, és arra szedjük a levet és a húst, a krumplival és a paprikával. Lehet enni hozzá kenyeret is, van, aki csak avval eszi. Savanyúság is jár hozzá, hordóban eltett ecetes uborka vagy gömbölyű bogyzslói paprika, ami szintén lehet egy kicsit csípős. A mély tálból kanállal kell enni a pörköltet, mert villával nem szerencsés a jó kis szaftot elcsepegtetni. Pincehideg kádárka illik hozzá, de lehet fröccs is. Közben a szakácsnő elégedetten nézi, hogy

milyen jóízűen esznek a dolgozók. Ha ebből a tápláló és laktató kakasból két tállal befal az ember, már nehezen indul neki a sokszor estig tartó szüretnek. Ha mindenki jól lakott, akkor még a háziasszony kedveskedik egy kis édességgel, a diós, mákos kelt kaláccsal, a kótt kaláccsal. A lényeg, hogy a jó magasra sült és sok töltelékkel megtöltött kalács szép és ízletes legyen, ami szintén a háziasszonyt dicséri. Ezután lassan újraindul a munka, és ami maradt az ebédből, azt este még elfogyasztják, bár a vacsora az egy másik történet. Ezt az ételt én sokszor, sok helyen főztem már, mindig másképp, mindig alkalomhoz illően, más-más alapanyagokból, hiszen más a hús minősége, a paprika, sőt még a krumpli íze is. Ezek mind befolyásolják a végeredményt, de a lényeg az, hogy mindenütt elfogyott az étel. Ha valaki kisebb mennyiséget szeretne főzni, mindig a hús mennyiségéből kell kiindulni, hiszen ahhoz kell számolni a hagymát, paprikát, burgonyát stb. Elrontani nemigen lehet, csak ha valaki kevés lével odakozmálja és túlfűszerezi, mert az ízeknek harmonikusnak kell lennie, és semminek nem szabad túlharsognia a másik ízeiket. Mindig kisebb adagokkal kell kezdeni, mert minden főzéshez némi rutint kell szerezni, de bátran kell bánni az alapanyagokkal és a fűszerekkel, és merjünk kísérletezni, legfeljebb azt mondjuk, hogy így akartuk. Ha meglepéssel távoznak a kosztosaink, biztosak lehetünk benne, hogy máskor is minket hívnak főzni és véglegesen elnyerhetjük a hivatalt. Ha némi sikerélményt elértünk, akkor már élvezzük is a főzést. Én eljutottam eddig a pontig, nagyon nagy öröömre. Próbálják ki ezt a pompázatos ételt, sok sikert, jó étvágyat kívánok hozzá!

Néma József: A dédmamám életmeséi

Én a dédmamámat nagyon szerettem. Nagyon sok emlékezetes mesét hagyott rám. Ebből párat leírok.

A drága dédnagymamám az 1920-as években született, öt gyerekből negyediknek jött a világra. Szülei földművesek és gazdálkodók voltak. Már kislányként kellett dolgoznia a földeken. Szalmatetejű kis házikójukban laktak. Reggelente az volt a dolga, hogy összeszedje a tojásokat. Dédikém a kukoricakását és a zabkását szerette a legjobban. Világítás nem volt, csak petróleum és gyertya. A családok korán ágyba bújtak, és megbeszélték a másnapi teendőket. Dédim anyukája hajnalban kelt, hogy a kemencében krumplit süssön. Azt tette dédim a kabátzsebébe, mikor iskolába ment. Így nem fázott a keze, és később pedig tízóraira megette.

Apukája kora reggel begyújtott a kemencébe, hogy mire a szomszédasszonyok átmennek, süthessék a finom házikenyeret. Azután befogta a lovakat,

és ment a legelőre dolgozni. A nagyobb gyerekek jó időben már nem mentek iskolába, mert a földeken kellett dolgozniuk.

Meséi között szomorú dolgokat is felidézett. Ilyenkor csodálattal hallgattam őt. Szívem összeszorult, amikor elmesélte a háborús éveket. Szülei úgy féltették, hogyha katonák jöttek a ház felé, akkor a padláson a kukoricakórók közé bújtatták. Félték a bombák és gránátok robbanásától. Éjjel pedig egy földalatti bunkerban húzták meg magukat.

A háború után ismerkedett meg a dédpapámmal. Régen a lányok becsületesen mentek férjhez. Tisztelték egymást a párok és a házasság egész életre szól. Sokat hímeztek, kukoricát fosztottak, tollat fosztottak, amiből varrták a párnákat és a dunnákat, dédikém még szappant is főzött. Azzal mosott. Olyan tiszta volt a Vág vize, hogy onnét hordták az innivalót. A kertben elültetett káposztapalántákat is a Vág vizével öntözték. Ami a kertben megtermett gyümölcs, zöldség, azt mind elrakták télire. A répát és a zöldséget hordóban tárolták úgy, hogy homokot szórtak rá. Így az kibírta tavaszig. A krumpli pedig a földbe ásott verembe került. A réten milliányi mezei virág pompázott. Fáradtan sétálgatva munka után hazafele mindig szedtek egy csokorral. Akkor nyílt a búzavirág, pipacs, margaréta. Ma már keveset találni belőlük.

Drága dédnagymamám 85 évesen hagyott itt. Rengeteg emléket őrzök a szívemben. Sohasem felejttem el. Büszke vagyok rá, hogy ő lehetett az az idős, fejkendős nagymamám.

Novák Bernadett: Amikor kicsik voltunk...

1999. augusztus- Lacika 3 éves

Azt hiszem, most már végérvényesen beigazolódott: a „nem” szó használata nálunk tilos. Legalábbis Lacika esetében. Mikor ma délelőtt a konyhában mosogattam, Lacika ott volt velem, a széken ült és figyelt. Mivel az asztról a biztonság kedvéért eltüntettem mindent, ami veszélyes, csörömpöl, törékeny stb., ezért inkább lemászott a székről, és felfedezőútra indult, hátha talál valami érdekeset. Az első útja a sütőhöz vezetett. Mivel eléggé alacsonyan van az ajtaja, két kézzel megfogta, majd félig kinyitotta. Persze a nyikorgó hang nagyon tetszett neki, az viszont még annál is inkább, hogy mikor elengedte a sütőajtót, az hangos csattanással csukódott be. Felsőhajtottam... Elkezdődött. Megfordultam, elővettem a szigorú tekintetet, amivel valamilyen szinten még fegyelmezni tudtam az elképesztően rosszcsont fiamat és rászóltam: „Nem! Abbahagyod!” Egy pillanatig farkasszemet néztünk, majd ő teljes erejéből bömbölni kezdett. Már majdhogynem megsajnáltam, de mikor láttam, hogy egy könnycsepp nem sok, annyi sincs a szemében, keresztbe fontam a karjaim

és vártam. Tudtam, hogyha türelmes leszek, egy idő után rájön, hogy ezzel nem ér el semmit és abbahagyja. Hála Istennek, így is történt. Én mehettem vissza mosogatni, ő pedig folytatta a felfedezőutat, amire már azért jobban figyeltem. Az én leleményes kisfiam aztán megtalálta a szekrényajtókat is, a hűtőt, a kis sublótót a sarokban. Egy megoldás maradt: a szalagraasztó. Lacimmal mindenfajta ajtót ragasztóznunk kellett. Mikor Lacika ezt észrevette, leült a konyha közepére, és éktelenül hangosan bömbölni kezdett- könnyek nélkül. Nem tudunk vele mit kezdeni, így hát hagytuk, hadd folytassa. Másnap persze már azt beszélték a faluban, hogy verem a gyereket. Én?! Egy ujjal sem érek hozzá! Mikor vasárnap a templomban Kátival találkoztam, óvatosan érdeklődött, mit csinálunk mi a gyerekekkel, hogy így kiabál. Hüledezve kérdeztem: hallottad?! A válasz persze igen volt. Kati hét háznőre lakik tőlünk...

Papp Lajosné: Édesapám

Régen született, a Kárpátok tövében, felvidéken, Hardicsán.

Édesapja jegyző volt. Abban az időben, a fiú gyermek követte apja foglalkozását, szégyen volt, ha más pályát választott, nem követte ősei tradicionális útját. - Ő is ilyen volt!

Annak ellenére, hogy még tizenéves gyermekként vesztette el édesapját, édesanyja nevelte tovább becsülettel tisztességgel Őt és a még három árván maradt gyermekét. Testvérei idősebbek voltak. Bátyja ekkor már Apagyon jegyző, a két leány közül Ilona tanítónő, Jolán pedig az Édesnek segítő, férjhez menés előtt álló menyasszony, így édesapám, hogy ne okozzon gondot drága „Édesnek” – így szólították édesanyjukat – katonasághoz jelentkezett. A pár hónapos ott léte alatt kiderült alkalmatlansága, nem az ő egyéniségének volt megfelelő, így folytatnia kellett gimnáziumban a tanulást. Szorgalmas volt, jól tanult ezzel hálálva meg Édes áldozatvállalását. A gimnázium elvégzése után községi írnok majd jegyzőgyakornok lett egy szabolcsi kis településen ahol a család ekkor élt. A szép, csinos, fess, értelmes és jó modorú fiatal embert sok lányos mama szíve szeretete volna, hogy az ő gyermeke legyen a jegyzőgyakornok úr felesége. Az Ő szívét, azonban ekkor már egy másik nyírségi faluból érkező az új postáskisasszony rabolta el, aki szép és csinos volt, szelíd és jól nevelt, hiszen egy több gyermekes kántortanítónak volt a legidősebb lánya. A postamesteréknek is volt egy hasonló korú lányuk. - Amikor megtudták, hogy nem őt, Sárikát, választotta édesapám, - édesanyám, a postás kisasszony életét keserítették meg lehetetlenebbnél lehetlenebb feladatokkal, s hivatal körüli cselédi munka végzésével...

A fiatalok között a szerelem kölcsönös volt, így nem volt meglepő, amikor édesapám négy oldalas, szépen megfogalmazott levélben, kérte meg nagypapámtól lánya kezét. A négyoldalas levél megtette hatását, - hozzájárultak, hogy 1928 szeptember 15-én, Ajakon, a községházán és a református templomban fogadjanak egymásnak örök hűséget.

Édesapámnak berendezett szép otthona volt hová fiatal feleségét tudta vinni. Dolgoztak becsülettel a maguk munkahelyén, amikor azonban édesanyám várandós lett nővéremmel és gyermekük megszületett, Édesapám Édesanyámat nem engedte tovább a postán dolgozni. Cselédlányt fogadott mellé, - hiszen akkor ez volt az illendő a polgári családoknál, - hogy segítség legyen a ház körüli munkában, az otthon rendbetartásában a ház asszonyának segítésére. Olyan kis cselédlányt szerzett, akit az anyja – ki tizenkét gyermeket nevelt – meg akart ölni, mert szófogadatlan, lusta teremtés volt, csak csavarogni szeretett és mindig éhes volt. Odakerülése napján az udvaron egy dézsa vízben kellett megfürdetni, hajából a tetveket kitisztítani, tiszta rendes ruhát adni rá, hogy elfogadható legyen és megtanítani szépen viselkedni, szépen beszélni, a rábízott feladatokat tisztességesen elvégezni. Édesanyám nagy szeretettel nevelte, okította, - édesapámtól is mindig csak dicséretet kapott, ahogy fejlődött. –Hogy szeretett bennünket és ragaszkodott hozzánk, a nálunk és velünk töltött húsz év is bizonyította. Velünk költözött a Kárpátokban és a háború végén, mikor szerelmes lett édesanyámék házasították, stafirozták ki.

Három év múlva édesanyám ismét állapotos lett, engem hordott a szíve alatt. Egészségi állapota rossz lett, így édesapám a sógornőjét Mamukát kérte meg, hogy legyen velünk, segítsen testvérenek. Ekkor már olyan jövedelemmel rendelkezett, hogy ezt a kényelmet is biztosítani tudta családjának. El tudta tartani jövedelméből a családot, a segítő lánytestvért és a cselédlányt is, akinek fizetést is adott.

Születésemmel a család gyarapodott. Jövedelemmel sok aggodalmat okozva szüleimnek, kicsi súllyal érkező, rossz evő, vékony, csúf „kisegér” voltam, ellentétben nővéremmel, aki nagyon szép fejlett leány volt. Bántott is mindig, meg gúnyolt, megtalálva mindig azt a pontot, amivel fájdalmat okozhatott, de édesapa mindig megvigasztalt és bántásra, veszekedésre, vitára soha nem engedte, hogy sor kerüljön. A háznál, a családukban mindig a szeretet és béke uralkodott.

A család együtt járt kirándulni. Ilyen szép emlék maradt, amikor a „madarak és fák napi” ünnepségen együtt örültek a többi családdal gyermekeik jó szereplésének. Ha vendégségbe hívták őket, gyermekeikkel együtt mentek, - bár én, a kisebbik gyerek sok galibát okoztam minden látogatáskor, - így történt, hogy egy bizonyos idő után engem mindig a cselédlányunkra, Julisra bízta, aki sok szép mesével tette tartalmassá életemet, és vigasztalt meg,

hogyan ne sírjak. Édesapám abban az időben leventeoktató is volt. Jó példát mutatva életével, nevelte becsületességre, a haza iránti hűségre, tiszteletre a fiatalembereket, melyet mindig szeretettel tett tiszteletükért tisztelettel fizetve. És eljött az idő, amikor Erdélyt, Felvidéket, Kárpátalját visszakapta Magyarország. - Lehetőség nyílt, hogy születési helyének közelébe, magasabb beosztásba kerüljön, a ranglétrán egy pár fokkal fentebb jusson, és a felajánlott jegyzői állást elfogadva, vitte családját a Kárpátokba, Rahóra.

Szép otthont biztosítva ott is családjának, ott is óvta, védelmezte és nevelte őket, hogy boldog elégedett emberek legyenek. Boldogság volt mindennap, amikor az ebédidőben, a delet harangozták haza jött a hivatalból, együtt ült a család a megterített asztalhoz, elmondtuk együtt az étkezés előtti imát:

„Jövel Jézus légy vendégünk, Áldd meg amit adtál nekünk, Ámen.”

és együtt ebédeltünk.

Az asztaltól csak akkor állhattunk fel, amikor mindenki befejezte az étkezést, és amikor elmondtuk közösen az étkezés utáni imát:

„Aki ételt, italt adott, Annak neve legyen áldott. Ámen.”

állhattunk fel.

Így tanultuk meg többek között az illendő viselkedést, a tiszteletet a szülőkkel és minden emberrel szemben.

Szép volt! Jó volt! Igazi család voltunk, mely meghatározta egész életemet.

A Kárpátokban is a hivatali munkáján kívül foglalkozott az ott élő fiatalokkal, oktatta, tanította a leventéket, a becsületességre, a hazaszeretetre, a tisztességre. Vasárnaponként a család szépen felöltözve, együtt ment az istentiszteletre prédikációt meghallgatni, imádkozni. Jó idő esetén, ebéd után, együtt mentünk a környező hegyekre kirándulni, mely mind valami szép és maradandó emléket hagyott a gyermeki lélekben, mint pl. a szabadság és a szépség meglátását. Izgalmas élmény volt a medvével való találkozás, - a hegy tetejéről indult facsúszda „szálkás” emlékei, - a rengeteg vadvirág, málna, eper, áfonyaszedés és a sok történelmi rege, mely soha nem maradhatott el ezeken az utakon.

Kitört a háború, minden borzalmával és reménytelen helyzetével a jövővel kapcsolatosan.

Jöttek a katonák. Vonultak a frontra. Egy részük vonaton, másik része lóháton, motorbiciklin, kerékpáron menetelt a nagy ismeretlenbe. Egyre több katonatiszt fordult meg a családnál, hírt hozva Budapestről, Dunántúlról, az Alföldön élő rokonságtól, ismerősökről, beszélgetve mi várható a fronton és a hátszágban, hogy a felvirágozott vagonokban induljanak a frontra tovább, és pár nap múlva véresen hozzák vissza őket. A sok sebesült magyar katonát, apát, testvért, fiat, a Körösmezői hadi kórházba, sebeiket bekötözni, gyógyí-

tani, életüket megmenteni, a hátszágban lévő kórházba gyógyulásra tovább szállítani. Édesanyám is rendszeresen vett részt az ápolásban, mint vöröskezes, engem, a kisebbik gyermekét és férjét Julisra bízva, hogy délben a megterített asztalhoz tudjanak ülni. Az idősebbik gyermek ekkor már a Máramarosziget-i internátus tanulója volt.

Sokszor vendégeskedtek, nyaraltak a rokonság, barátok nálunk, - felváltva egy-két hétig vették igényben a család vendéglátását, ismerkedve a Kárpátokkal, fürödve a Tisza folyóban,... Édesapa már a nehezedő, gondterhes időben is igazi családfenntartó és gondoskodó férj és apa volt, mint egész életében.

Aztán jött az idő, amikor veszélyes volt magyar embernek lenni a Kárpátokban, a partizánok és az egyre közelebb érő front miatt. Megkezdődtek a deportálások. Deportálták a zsidókat, akiken nem volt szabad segíteni, menekíteni, de ha mégis sikerült egy-egy család megmentése, rettegést jelentett, mert ha valaki elárulja, deportálják a segítőt és családját is. Abban az időben sokszor lehetett hallani a rádióban: „Légi veszély Rahó...” , de ez csak azt jelentette, hogy ott repültek be az oroszok repülőgépei , hazánk légterébe, hogy a haza belső tere fölött dobja le „ajándék csomagjait” sok embert megölve, otthon, utat elpusztítva, majd visszatérve üresen, hogy újra indulhasson „keringő útjára”. Veszélyes volt maradni és várni a szebb jövőre. Pakolni, csomagolni kellett, menteni a menthetőt és visszaindulni az Alföldre, az uradalomban élő Édesapa testvéréhez Jolánkáékhoz, - de ő a jegyző, nem hagyta el őrhelyét, csak az utolsó magyar szerelvénnyel jött családjá után.

Mikor egyik éjszaka megérkezett senki nem ismerte fel – egyedül a kutyája kezdett örömgugatásba érkezésekor, több hetes szakáll fedte arcát, sovány és fáradt és nagyon szomorú volt. Testvérei már elmenekültek nyugat felé, az uradalomban csak sógorát és a cselédséget találta rajtunk kívül, akik az ő érkezésére vártunk. A tovább menéshez lovakat már a sógora, Gyurka bácsi, nem tudott adni, a katonaság elvitte azokat, de két ökröt és hozzá egy nagy ekhós szekeret adott a családnak, akik indulhattak az Alföldről Csallóköz felé.

Az olyan embernek, ki soha nem foglalkozott a paraszti munkával, mégis, hogy családját mentse, megtanulta az állatok gondozását, szekérbe történő befogását, hajtását, este egy-egy családnál az istállóban történő elhelyezését, etetését, itatását, szőrüknek takarítását. – Családjának mindig biztosította, hogy szállást és meleg ételt kapjanak, a tisztálkodni tudjanak, - hogy hogyan csinálta a mai napig nem tudom megérteni. Sokszor előttem van az a kép, ahogy az ekhó alatt a család ül, vagy fekszik, Ő megy a barmok előtt vagy oldalt és ostorával legyintve nógatja az állatokat a gyorsabb haladásra. Nem volt feltűnő a család „száguлдása” mert abban az időben több volt az ilyen ökör vontatta szekér, mint a lovas kocsi, vagy az autó. Autót abban az időben csak a katonaság használt, ha jól emlékszem.

Mozgott és vándorolt az egész ország.

A mi szekerünk is hol a visszavonuló magyar katonák előtt, hol utánuk haladt, menekültünk tovább a nyugati határ felé. A Mátrához érve, a tél közeledtével, az egyik szállásadó gazda, felajánlotta, hogy a két ökörért cserébe nekünk adja a két lipicai lovát, - úgy sem tudja megtartani, a katonaság elviszi, de ezáltal segít, hogy gyorsabban haladhassunk, hogy esetleg a tél beállta előtt célunkhoz érkezzünk. Új állatok, új módszer, - de már nem kellett az apának gyalogolni, - lovak közzé csapva gyorsan haladt a család. A front folyton mögöttünk volt, egy-egy légitámadás arra a gondolatra jutatta édesapámat, hogy megyünk mi is tovább nyugatra, Ausztriába. Indultunk is.

Elől a katonaság, a hosszú sor végén a menekülő civilek. Mikor légitámadás ért bennünket, a vizes árok partján hasalva, ahol édesapámnak is jutott egy repeszdarab a bordájába.

„Vizes árok partján hasaltak,
Felettük „orosz raták” szálltak,
A pilóták élvezettel lötték és irtották
A védtelen embercsoportokat.

A pilóta arcát figyelte a víztükörben,
Ahogy felette szállt a gép,
Míg egy szilánk testében fűrődva,
Bordáján megakadt, elvesztette eszméletét.

De magához térve láthatta,
Hogy szeretteivel nem történt semmi baj,
Az Úr most sem hagyta el őket,
Kísérte a családot útjukon tova.”

Ezt követően egy tanyaközpontba, Mácsonyás pusztára értünk, ahol kijelentette: Nem megyünk tovább! Visszafordulunk és megyünk haza. De ekkor már a lovaink odalettek, hogy mi történt velük sose tudtuk meg, hogy elszaladtak, vagy a támadásban pusztultak el, örök titok maradt. Éjszaka az oroszok utolértek bennünket. Bújtatni kellett anyámat, nővéremet, Julist, apám is udvarosnak öltözött,- így is többször állították a falhoz, hogy katonaszökevény, vagy partizán, de hogy ruszinul tudott beszélni, így megmenekült, nem lötték agyon. Egyedül én járhattam félelem nélkül és gyűjthettem az élelmet és a cukorkákat, amiket a katonák adtak nekem. Aztán megint valami rejtélyes módon, amire visszaemlékezni nem tudok, hogy hogyan kerültünk a nyílt pályán álló vasúti katonai szerelvényhez csatolva, a tehervagonban, ahol három családdal lakva vártunk visszaszállításunkra, Magyarországra, hogy a háborúnak vége lett. Maradhattunk volna ott a Csallóközben, azzal a feltétellel,

ha megtagadjuk magyarságunkat, felvesszük a csehszlovák állampolgárságot, melyhez Édesapám nem járult hozzá. Mindig azt hangsúlyozta:

„Magyar vagyok, magyar
magyarnak születtem...”

az is maradok, amíg csak élek.

Majd elindult a szerelvény, az elején román katonákkal, mi civilek, hazatérők a szerelvény végéhez csatolva, zakatolt vonatunk vissza az Ó hazába. Budapestre érve osztották szét a szerelvényt aszerint, hogy ki merre megy, így kerültünk mi is a Záhonyi vonalra, ahol már nem engedtek át bennünket. A határt lezárták, visszaállt a Trianon utáni határ és maradtunk Szabolcsban. Sok jegyző elmenekült, így apámnak sikerült állást kapni, így kerültünk Apagyra, majd Levelekre, de mikor a menekült jegyző család visszaérkezett mennünk kellett tovább és kerültünk Nyírábrányba, majd később Hajdúdorogra. Nem volt semmink. Hiszen a két vagon holmink amit Rahón indítottak Kerekhalomra, soha nem érkezett meg oda. Sokszor elgondolkodom azon, hogy hogyan, honnan volt mégis mindenünk? Soha nem éreztem hiányt és az aggodást... békesség, szeretet övezett bennünket. Édesapám továbbra is agilis volt, hittelt, szeretettel, a közösségért dolgozott tovább, nem hagyta el hitét sem, aktív presbiter, majd egyházmegyei főgondnok, főjegyző lett. Nem lépett be a pártba. Hitét nem tagadta meg, így amikor átalakították a közigazgatást, az önkormányzatok helyett tanácsok lettek, megkezdődött a tisztogatás. Édesapámat is leváltották, alacsonyabb beosztásba került, majd, mint osztály idegent menesztették. Háború után is megmaradt „úriembernek” aki minden körülmények között el tudja tartani családját, asszonyát nem engedve sehová dolgozni. Jó szakembernek ismerték, így sikerült egy-egy helyettesítő állást kapnia a megye különböző településein, különböző munkálatokat végezni, amíg a divatos kór, a rák, végképp szegénységbe sodorva, 1969-ben elvigye családjától. Rövid a történetem, nem írtam arról, hogy mindig vidám ember volt. Nem írtam arról sem, hogy úgy nevelt, hogy mindent megmagyarázott. Arra tanított mindig, hogy legyek hű hitemhez, hazámhoz, tiszteljem embertársaimat, és fogadjak el mindenkit olyannak amilyen, hiszen kezünkön az ujjak sem egyformák. Úgy cselekedjem, hogy este nyugodtan hajtsam fejem a párnára, nyugodtan aludjak, ne rettegek hibáim, rossz tetteim miatt, mindig legyek becsületes és tisztességes – amit úgy érzem sikerült megtartanom.

Sokat gondolok rá. Sajnálom, hogy régebben nem voltam kíváncsibb, hogy megismerhettem volna gondolatait, vágyait, és hogy megkérdezhettem volna, hogy tényleg olyan boldog ember volt, amíg jó egészségnek örvendett, ahogy ma is látom?

Pataky Zsombor: Családkutatási tanulmány

Interjú a nagynénémmel, Lisovszky Mártával

Kapcsolatom családtagjaimmal általánosságban jónak mondható.

Nagyszüleim sajnós már nem élnek. Apai nagyszüleim nem ismertek eléggé, talán szerettek, de ez nem igen derült ki, korán elhunytak.

Anyai nagyszüleimmal egy udvarban laktunk, velük szoros volt a kapcsolat. Tudom, hogy szerettek nagyon és én is őket.

Anyai nagymamámmal úgy érzem, „rokonlelkek” voltunk, sokat beszélgettünk. Gyermekkoromban rengeteget mesélt könyvből is és megtörtént dolgokat, saját életéből. Később, amikor középiskolás lettem, ő várta el hogy meséljek én neki, amit láttam, hallottam, olvastam. Neki mindent el lehetett mondani, olyat is, amit az édesanyámmal nem osztottam volna meg. Nem adott tovább semmit, de tanácsot adott, ha kellett. Szüleim szeretnek, és én is őket, de kapcsolatunk sosem volt eléggé bizalmas.

Akivel igazán bizalmas voltam, s aki gyermekként, majd később felnőttként is a legközelebb áll hozzám az a nővérem. Nemcsak testvérem, de jó barátom is. Mindig segített. Őszintén kritizált, de sose ártó szándékkal. Úgy érzem, feltétel nélkül szeretjük egymást, mind a mai napig.

Az ünnepeket általában szűk családi körben ünnepeltük. Születés- és névnapokat, karácsonyt és húsvétot. Ilyenkor ünnepibb öltözéket vettünk fel, anyukánk finomakat sütött, főzött. Ajándékokat adtunk és kaptunk. Ezek mindig szolid ajándékok voltak, mert a családunk nem volt tehető. Kirándulni csak a környező hegyekbe, erdőkbe jártunk szülőkkel, unokatestvérekkel.

A történelmi események szerencsére tragikusan nem befolyásolták, de érintették a mi családunkat is.

Nagyszüleim gyerekként éltek meg az első, felnőttként a második világháborút, szüleim gyerekként a másodikat. Nagymamám és apukám mesélt sokat az akkor történeletről, az idegen katonák viselkedéséről. Háború alatti küzdelmüket az élelemért, a megmaradásért. Apukám gyakran mesélt arról, hogy a katonák hogyan foglalták el a házukat, minden élelemmel és ingósággal együtt, s hogy ő milyen leleményekkel lopkodta vissza tőlük az ennivalót, nem kis kockázattal. Szerencsére családunkból senki sem halt meg a háború miatt.

Felnőtté akkor váltam, amikor 18 évesen, az érettségi után nem vettek fel az egyetemre. A véletlen szerencse az otthonomtól távol, a nagyvárosban kínált munkát. A csalódás mellett kihívást jelentett: megállni a helyem a munkában, felkészülni egy újbóli felvételre és saját magamról gondoskodni. Az egyete-

mi felvételi előkészítő mellett a munkahely szakirányú képzésre is kötelezett, melyet szép eredménnyel elvégeztem, oklevelet szereztem. Mindezen kötelezettségek mellett mégis szabadnak éreztem magam, mert volt saját keresetem, amit (majdnem) arra költöttem, amire akartam. Leginkább is, a szükségletek után könyvesboltban, színházi és hangverseny jegyirodában.

Jelentős konfliktusom nem volt sem szüleimmel, sem az iskolában. Szófogadó gyerek és kamasz voltam, talán túlságosan is az, és szerettem tanulni.

A házastárs kiválasztásában a kölcsönös szerelem, megértés, közös érdeklődési kör, hasonló értékrend és jövőkép volt az elsőrangú szempont. Úgy gondoltam, ha ezek megvannak, a nehézségek leküzdhetők. Igazam lett. Előbb albérletben laktunk, majd egy kis lakást vettünk, amit magunk újítottunk fel (tapétáztunk, festettünk). Gyermekünk ide született. Később nagyobb lakást vettünk, amit részletekben újítottunk fel, ahogy lehetőségeink adódtak. Most is ebben lakunk. Mindig addig nyújtóztunk, ameddig a takarónk ért, kölcsönökbe nem vertük magunkat.

A gyermekeink a mi értékrendünket követik. Jó tanuló, szorgalmas emberkéek. Látják, hogy keményen meg kell dolgozni mindenért, ezért megbecsülik, amijük van. Kisiskolás koruktól az volt a szokásunk, hogy a vacsoraasztalnál mindenki elmondta, ami aznap vele történt, vagy amit fontosnak tartott. Olykor 1-2 órát üldögéltünk így, legtöbbször a vacsora végére már jókat szórakozva, mert addigra már mindenkiben oldódott a napközben felhalmozódott feszültség.

Kedves emlékek sokaságát őrzöm szívemben a gyermekeimről. Egy példát említek: a nagylányom 9 hónapos korában elmélyülten játszott a kiságyban, én néztem őt. Egyszer csak fogta magát, megragadta a kiságy rácsát, felállt (életében először!), rám nézett, figyelem-e, majd visszahuppant és játszott tovább. Úgy nézett, mintha csak azt mondta volna: látod anya, fel tudok állni ha akarok...de még nem akarok! És egy hónapig nem ismételte meg ezt a „mutatványát”!

Öltözködésem megválasztásában fontos szempont a korom, társadalmi helyzetem, ízlésem, az esemény, amin meg kell jelennem és persze az időjárás.

Ha tehetem lezseren, sportosan öltözöm, de nem mindig tehetem! Munkahelyemen munkaruhát viselek. Munkába tartva legtöbbször szolid eleganciával, olykor sportosan, de csinosan. Vásárláskor is ezt követem. Konferenciára elegánsan, színházba, hangversenyre ünnepi-elegánsan szeretek megjelenni. Kirándulásra és alkotókörbe praktikus- sportos viseletet hordok.

A lakásunk berendezése inkább klasszikus polgári stílusú. Szeretjük a tartós holmikát. Férjem családjából került hozzánk néhány kedves régi tárgy, melyekről rájuk emlékezünk. Édesanyám szép hímzett kézimunkáit tartjuk

nagy becsben. Nagyszüleimtől származó kis festményt őrök, mely másnak értéktelen hisz a festő nevét sem ismerjük, de ha a képre nézek, ők jutnak eszembe, s a gyerekkorom hangulata.

Anyai nagyanyámtól származik, s családi legendárium övezi a „túrós hagymás szuszko” nevezetű finomságot, és a mákos-mézes szilvás gombócot, amit a mi válogatós családukbán is mindenki szeret. Családukbán hagyományos étele még a sztrapacska és a bableves. Sütemények közül az édes ostya és a karácsonyi fatörzs számít klasszikusnak.

Életem legkiegyensúlyozottabb szakasza a 35-45. életéveim voltak. Elegendő tapasztalatot gyűjtöttem addigra a munkában, de még a lelkesedésem elegendő lendületet adott, teherbírásom jelentős volt. Kisgyermekeim értelmileg ugrás-szerűen kezdett növekedni, már jókat tudunk beszélgetni, de még ragaszkodásuk nagyon szoros volt. Ekkor ébredtem rá, hogy a munkám mellett a hobbi gyakorlása is fontos, és megtaláltam a módját a művelésére. Idősödő szülők gondjai még nem nehezettek ránk. Kis családukbán érzelmileg ekkor volt a legerősebb kötődésben.

Az önmegvalósításban még úton vagyok. A munkában már elértem bizonyos tudást, tapasztalatot, pozíciót és tekintélyt, melyet megtartani igyekszem, fokozni már nem igen tudok. A „hobbinak” mondott másik hivatásomban még vannak el nem ért céljaim. Sokat kell még tennem.

Érzelmileg legközelebb állók a gyermekeim, férjem, testvérem és a testvérem családja. Azért ők, mert feltétel nélkül, kölcsönös a szeretet.

Életem során sok nehézséggel kellett megküzdenem, s ebben magamon kívül leggyakrabban csak a szűk családomra számíthattam.

Legfőbb céljaim, mindenképp előbb a családom boldogulása, egészségének megőrzése és jóléte, szakmai sikereim elérése, tudásom gyarapítása, a társadalomban betöltött szerepünk megtartása és fejlesztése.

Gondolkodásomat a humanista életszemléletem és mérsékelt konzervatívizmusom határozza meg.

Szeretek ajándékot adni. Ajándékozni olyan dolgokat szeretek, aminek én magam is örülnék, ugyanakkor illik a megajándékozottnak is.

Hivatásom olyan, melynek keretein belül számtalan lehetőség kínálkozik a kötelességen túl segíteni másokon. Ezeket az alkalmakat igyekszem megragadni, és ily módon, ha csak tehetem, ismerős és ismeretlen embereken segítek. Olykor a megsegített nincs is tudatában annak, hogy mekkora segítséget kapott.

Életemben sok dolgot csináltam volna másképp. A középiskolát szerencsésebben kellett volna megválasztanom. Korábbi életkoromban kellett volna nyelveket tanulni.

Bizonyos élethelyzetekben bátrabban kellett volna cselekednem.

Azonban tudom, hogy alkatunk meghatározza lépéseinket is, ezért összeségében elégedett lehetek az életemmel. Úgy érzem, az adott helyzetben megtettem, amit akkor helyesnek gondoltam, vagy amit lehetett.

Peresztegi Hanna: Két napló Hannaszemmel és Anyaszemmel

1974. december 28.

Megszülettem.

Vidám baba voltam, fogatlanul mosolyogtam Anyura. Az éjfélete hajam a szembe esett, és dobáltam hátra a fejem, hogy kilássak tincseim alól. Végre sikerült, és boldogan néztem a világra, de ekkor egy ápoló megragadt, és áttett egy másik szobába, ahol sok más baba volt. Vörös, szőke, mosolygós, sírós, szép, csúnya, durcás vagy cuki. Befektettek egy nagy fehér ágyba, és betettek egy fehér pólyába. „Eszem megáll, itt minden fehér? Ha még egy fehér cuccot rám adnak, vagy alám tesznek...” – gondoltam. De ekkor jött az ápoló, és rám adott egy réklit! Hófehér! És a pelenka meg textil! „Hát ez hihetetlen! Még ennyi luxus se legyen, hogy használat után eldobjam a pelenkát?”

Végre megjött Anya! Felvett a karjába és kísért velem a babával teli terebről. Kérdőn néztem rá. „Hol van Apa?” De nemsokára meg is tudtam. Látogatási idő volt épp. Rámosolyogtam Apura az én, fogatlan mosolyommal. Hajam még mindig egy kicsit a szemembe lógott, de már nem foglalkoztam vele. De a csodálatos pillanat véget ért, amikor egy zűrös, szétszórt nővérke becsörtetett, és elkezdett összevissza magyarázni. Nem értettem belőle semmit. Próbáltam elijeszteni a fogatlan vicsorommal, de nem sikerült. Tovább mutogatott, mire Apa áthelyezett Anya karjaiba, és elment. Biztos lejárt a látogatási idő. De vajon van más rokonom is Anyán és Apán kívül?

Sajnos ezt nem tudtam meg egyhamar, mert a sok dísztvírat a rokonoktól és az ismerősöktől későn jött. Nem volt telefon, SMS, Facebook, vagy bármi, ahol egy kattintás az üzenés. A dísztvírat nyomtatva volt, és szavanként kellett fizetni érte! Kész rablás!

Remélem, minél előbb kikerülök innen, és otthon lehetek Anyával és Apával.

2004. augusztus 21.

Megszülettem.

Durcás kisbaba voltam, kezem ökölbe, fejem vörös, és sírtam. Jobban mondvá: üvöltöttem. Anya velem volt végig, és apa is, de ez nem nyugtatott meg. Apa babrált a telefontal, és boldogan mondta Anyának, hogy meglátogat az

egész család. Igen, gondolom Apa SMS-t küldött mamának, papának, a nagynéniknek, nagybácsinak... Emberek jöttek, mentek kezükben ajándékkal: csokikkal és virágokkal. Kérdezték Anyut, gügyögtek hozzám. Nagyon idegesítő volt. Akárhányszor „gügyügüüü...” –t hallottam, ökölbe szorítottam a kezem, és ha nem maradt abba a gügyögés, akkor el is bögtem magam. Sőt, inkább elüvöltöttem magamat. Aztán Anya mindig megnyugtatott. Jó érzés volt.

Aztán az arcomba hajolt valaki. Egy kisfiú. Mosolygott, megsimogatott, de nem gügyögött hozzám. Adott egy plüssmacit, amit rögtön megfogtam, és elkezdem markolászni. Finom anyagból készült, és ugyanúgy mosolygott, mint a kisfiú, aki a bátyám volt. És akit máris megkedveltem, abban a pillanatban, amikor az arcomba hajolt, és rám mosolygott.

2007. május 3.

Egy nap az óvodában! Szuper nap volt! Kezdjük azzal, hogy amikor az óvodába mentünk, Anya meg én, akkor megálltunk virágot szedni! Csodaszép csokor lett! Közte ibolya, nárcisz, százszorszép és nefelejcs is! Nagyon finom illat lengett körülöttünk!

Beértem az óvodába, és elköszöntem Anyutól. Nem, én már nem sírok, ha Anya elmegy! Hé, hiszen én már nagylány vagyok! ☺

Megvártuk, mire minden Anya elmegy, és utána pedig felálltunk szépen sorba, hogy elpróbáljuk az anyák napi produkciót. Az elején énekeltünk, utána verset mondtunk, majd táncoltunk. Aztán megjött az ebéd, és azzal voltunk elfoglalva. ☺

Ebéd után, délutáni alvás. Blee. Utálok délután aludni! Ki szeret? Hah. Nem is vagyok fáradt! Ajj! És ezt a mesét nem is szeretem!

Fejemre húztam a párnát, és pár perc múlva már aludtam is. Délután pedig frissen és üdén felkeltünk, és meghajtogattuk az anyák napi ajándékot! Egy szív, és rá virágok! Szép lett, remélem Anya örülni fog neki!

2007. május 4.

Viszem Hannát az óvodába, és mikor odaérek, Hanna berohan a csoportba, és a kezembe nyom egy borítékot. Annyit mond: „Gyere el!”, és bemegy a barátaihoz.

Kibontom a csomagot, hát mi van benne? Egy meghívó ma délutánra az anyák napi ünnepségre! Hát persze, hogy elmegyek! ☺

Odaértem: az óvoda telis tele orgonával, díszekkel, szívecskékkel. Belépek, és Hanna a nyakamba ugrik. „Tudtam, hogy eljössz!” – és igen. Itt vagyok. ☺

Elénekeltek az Orgona ága-t, majd mindenki mondott egy verset. Hanna vers helyett énekelte! Az Ó, ha csillag volnék első versszakát! Olyan büszke voltam rá!

És amikor a műsor véget ért, megölelt, és átadott egy hajtogatott szívecskét. „Bontsd ki!” – mondta, és kibontom. Egy csodálatos papírvirág csokor, és egy kis rajz, amin én és Ó van rajta, ahogy átöleljük egymást. Nem tudtam mást mondani, mint „Szeretlek, és nagyon büszke vagyok rád!”.

2011. szeptember 1.

Fárasztó anyának lenni! Főleg, ha iskolába készül a gyermeked! Hatkor keltem, és elkészítettem Hanna szendvicseit. Előkészítettem a blúzt, a szoknyát, a harisnyát és a cipőt. Aztán felébresztettem Hannát. Majd végre felkelt. Reggelit és kakaót készítettem neki. Majd mire felöltözött... eltelt egy év! ☺ Aztán mondta, hogy kicsi rá a blúz, a harisnya lukas, a szoknya meg nem tetszik. Akkor új blúz, új szoknya, új harisnya. Nincs fehér harisnya. Akkor varrodoboz elő. Na, végre. Gyerek kész. És velem mi lesz? Gyorsan! És odaértünk. Sőt, mi voltunk az elsők, így Hanna kedvére válogathatott a helyek közül ☺ Lefotóztam padjában, a táskájával és a felszerelésben.

Majd kezdődött az ünnepség...

2011. szeptember 1.

Iskolás lettem!

Boldogan kaptam fel a fekete-fehér ünneplőmet és a kopogós cipőm. Na, jó, az ünneplő csak harmadszorra lett az igazi... Mikor végre minden rendben volt, mosolyogva indultunk az iskolába. Bevittem a terembe a táskám. Én voltam az első. Letettem a táskám az első pad jobb oldalára és kipakoltam a könyveket. Anya le is fotózott és büszkén nézett rám.

Sorra jöttek az osztálytárim, akik közül mindössze két embert ismertem. Leült mellém az ovis legjobb barátnőm, és aztán futottunk ki az udvarra. Leültünk a padokra és hallgattuk az igazgató néni beszédét. A végén pedig a nagyobb gyerekek, az ötödikesek, tűztek nekünk egy jelvényt.

Utána bementünk a termekbe, és beszélgettünk. ☺

Körülbelül egy hónap telt el, és mi, a legjobb ovis barátnőmmel, hát igaz ami igaz, beszélgettünk néha órán. A barátnőm pedig elültették! ☹

Mellém egy alacsonyabb lány került, barna fufrus haja és barna szeme volt. Valami olyasmit motyogott, hogy „Bocsánat!” én pedig nem értettem, miért. Aztán megbeszéltük, és mondtam, nem Ó tehet róla, hogy ideültették. Sőt, meg is kedveltem! ☺

Aztán „megtaláltuk a hangot”, és nagyon összebarátkoztunk! Az udvaron mindig együtt játszottunk, újabb és újabb játékokat találtunk ki, vagy csak éppen beszélgettünk. Boginak hívták, és ő lett a legjobb barátom! ☺

Ui.: Hogy van ekkora tehetségük a tanároknak, hogy ki ki mellé üljön? ☺

2016.

Most már elég sok mindenben változtam. Nem játszok kitalált képzeletbeli lényekkel, nem ugrándozok, ha megoldottam azt a matekpéldát, hogy $12+5$, nem olvasok olyan lassan, hogy „Éés A...ny...a eeel...ment aaa vi..rág...boooltba!”, és nem engedem, hogy meghatározzák, milyen ruhát veszek fel. Egyedül pakolom be a táskám, és egyedül járok iskolába, és haza.

Kicsit felnőttebb lettem, és én élvezem. Na, jó, sokszor kell még segítség, meg olyan, aki meghallgat, ha valami gondom van, de már akkor is kevesebb, mint régen és én így sokkal nagyobbnak érzem magam!

2016.

„Megtanultam anya lenni.” Nem idegeskedem annyit, sőt, már rutinmunka a szendvicskészítés és hajfésülés egyszerre! Meg a házi feladatban segítés, és főzés egyszerre!

És az „örülni a bánattal”. Mert hát Hanna egyre kevesebb segítséget fogad el, és egyre „távolodik” tőlem. De ugyanakkor örülök, hogy felnő, és megérzi az élet ízét.

Csak hát nehéz jó szülőnek lenni. Nem szabad, hogy túl szigorú legyél, mert akkor nem szabad. De ha túl engedékeny vagy, akkor meg nem vesz komolyan. És a középút? Azt a legnehezebb megtalálni!

Perla Erzsébet: A másik Bagaméri

„Bagaméri, aki a fagyaltját maga méri.” –skandálja az országunk apraja - nagyja... Mindenki ismeri ezt a nevet, talán még az ihletadó történetet is, hogy Kisújszálláson volt egy fagyaltos, akitől az idén 80. életévét betöltött Cukás István gyermekként vehette a fagyaltot. De a híressé vált személyek mögött mindig húzódik egy család, rokonság, vagy jelen esetben egy névtelenébe burkolózó testvér, aki a mi közvetlen családi legendáriumunkban sokkal nagyobb szerepet kap, hiszen Bagaméri István az én apai dédapám.

Az ütött-kopott sírkeresztje a kisújszállási Nyugati temető katolikus részében, a Kereszttel szemben megállva jobbra az első sorban van. Az üknagyapám és elsőszülöttje, az én dédapám egy sírban asszonyostul. Közelükben a

fagyaltos Bagaméri a Kereszttel szemben alussza örök álmát, de nem arccal, hanem oldallal. A nyugóhely közelsége a Kereszthez arról árulkodik, hogy adakozásuk példaértékű volt.

Kisgyerekként elképzelhetetlennek tartottam, hogy apukámnak ugyanúgy volt valaha nagyapja és nagyanyja, mint ahogy nekem. Nem is értettem, hogy mikor történhetett mindez vele, hiszen sehogy se fért a fejembe, hogy ő is volt kisgyermek, akinek a nagyapja csodásabbnál csodálatosabb igaz történeteket mesélt, miközben több generáció élt együtt a „Nagyríten” a tanyavilágban. Amikor ezeket az „életmeséket” először hallottam az apámtól csak az fogott meg, hogy a szeret valakit, akit én soha nem láttam. Valaki ott él benne, valakinek a hatása, aki 19 évig az életének a része volt. Csak abban a négy évben voltak távol egymástól, amikor az apai nagyapámat imperialista származása - Amerikában született – miatt Vácra vezényelték katonának a Rákosi-korszakban. Amennyiben ezt nem tette volna meg, vissza kellett volna térnie Amerikába, ahonnan két éves korában települtek haza. Nem akart a családjától elszakadni, így nem volt választása. Szerencse, hogy 1956-ra meg tudott szabadulni a laktanyából.

Amikor az alföldi nagyapa meglátogatta a három unokáját, a gyerekek dicsekedtek a nagybajuszú papával, aki, ha kipödörte ezt a szép férfiékét a fülébe tudta dugni a végét. Abban az időben a csizmában, csizmanadrágban érkező nagyapapa már különleges volt a városi srácok szemében. De az a büszkeség, ahogy a három unoka melle dagadt, ahogy a magas nagyapával sétáltak az állomásról hazafelé, mindenkiben tiszteletet ébresztett...

A dédapám szép szál legény volt. Szőke, kék szemű, mint általában a Bagamérik. Az első világháborúban lovasfutárként szolgált. A hosszúhátú dohányos gazda sarjának Bécsújhelyre saját lován kellett bevonulnia. A fiatalúr az apósjelölttől, a karcagi csődöröstől vette a fekete lovat. Kísérője a cselédfiú, akivel együtt gyerekeskedtek. Elindultak a harcba, akivel később a szó legnemesebb értelmében bajtársak lettek. A hosszú háború próbára tette a jegyben járó fiatalok elköteleződését. Inkább mindig a lányét, mint a fiút. A férfi gondol valakire a fronton, és a lánynak kell hinnie a hazatértében akkor is, ha már minden remény odaveszni látszik.

Aztán évek múlva a csődörös lányához berohant a kis cselédlány, s mondta neki: -Jöjjön, jöjjön kisasszony, nem látott mostanában ilyen szép szál fiatalembert, mint aki ott jön a földeken. Ment a kíváncsi fehérnép, és bizony nagy volt a meglepetés, az öröm, hogy a vőlegény közeledett. A dédpapa egész életén keresztül hordozta magán az I. világháború nyomát, mert szilánkot kapott a jobb lapockájába, és mikor már harmadik napja nem volt eszméleténél, fogta a kését a földije, a cselédfiú, és kitakarította a sebet. Nem orvos volt, csak böllérember, aki sok disznót vágott, s úgy vélte, hogy nem tud

elszámolni otthon az öreg gazdának, ha ő nem tesz meg mindent a fiatal úrért. Ha meghal, úgy haljon meg, hogy adott neki egy esélyt, hiszen segítség nélkül már csak pár órája maradt hátra...

A csődörösök, ahogy örültek a leendő vej hazatértének úgy fájlalták két huszárfiúk: Árpád és Géza elvesztését, akik a háborút túléltek, de a spanyolnátha elvitte őket. A kis cselédházban a húguk gondozta őket, majd minden a tűz martaléka lett. Nagy tisztelet övezte a családban a huszárok emlékét, de a dédnagyapám egy tulajdonságokat viszont mindig az unokák előtt hangsúlyozott: azt mondta róluk, hogy olyan alacsonyok voltak, hogy a kardjuk csikarta a betont, ha mentek. Lehet valami igazság abban, hogy a Pádár család kistermetű volt, mert Pádár Regina Jolán és Bagaméri István házasságkötéskor készült fotón a feleség állva volt akkora, mint a férje ülve.

Apámék megszokták gyerekként, hogy a nagyapjuk jobb karja vízszintesbe nem mozgott. Tudták háborús sérülés. Gyakran hallották, amikor sok-sok évi házasság után az incselkedés része volt, amikor nekiszegzte a kérdést a feleségének, hogy hozzáment volna-e ha a keze vagy a lába hiányzott volna a háborúból hazatérve. De dédmama ezért nagyon haragudott, és bizonygatta, hogy ez semmit se befolyásolt volna.

A két fiúunokát csak a hősiesség érdekelte... Számtalanszor kérték: – Meséljen már nagypapa! Mi volt a háborúban? Milyenek a hősök? Az öreg a nagy bajusza alatt hamiskásan elmosolyodott, és azt mondta: - Nem úgy van az gyerekek... Hősök... Vett egy nagy levegőt, és minden illúziótól megfosztva a gyerekeket elmesélte nekik, hogy egyszer erdőben találkozott feltehetőleg egy orosz katonával. Talán az is futár lehetett. A kardjukhoz kaptak, tisztas távolságban voltak, a fegyverüket húzták-húzták, majd szinte azonos módon egyszer csak méregetve egymást lassan kezdték visszacsúsztatni a hüvelybe, és hátrafelé tekintgetve elengedték egymást anélkül, hogy a másik életére törtek volna, megszerezve a titkos üzenetet.

A csalódott unokáknak viszont elmesélte azt is, hogy békeidőben is nagyon vigyázni kell azzal, hogy férfiak kétségbe vonják egymás bátorságát. Iszogattak egyszer fiatal emberek a kocsmában, egyik nagyobb hazudott, mint a másik, és amikor már jól a pohár fenéke néztek, a közük tévedt csendőrt kezdték el heccelni, hogy vajon fél-e a szellemektől... Addig-addig csúrték-csavarták a szót, még fogadást kötöttek, hogy könnyen bizonyíthatja a csendőr a bátorságát: Kiválasztanak egy kriptát, menjen le éjfélkor, szúrja le a szuronyát, jöjjön vissza a kocsmába, aztán a józanodó társaság, majd hajnalban közösen aláereszkedik a kriptába, és ellenőrzik, hogy ott van-e a csendőrnek a szuronya. Ha ott lesz, akkor hosszú időn keresztül ez a társaság fizeti a csendőr fogyasztását az ivóban. Nem is kellett több a csendőrnek, ráállt az alkura, és elindult, hogy teljesítse a bátorságát bizonyító feladatot. A társaság

ott maradt, várták vissza, és ahogy teltek az órák, ürültek továbbra a poharak, jöttek a gúnyoldódó szavak, hogy inába szállt a bátorsága a csendőrnek. Széledtek, és nagy volt a megdöbbenés, amikor nemsokára kiderült, hogy nem csak a szuronyt találták meg a kijelölt kriptában, hanem a csendőrt is meghalva.

Találgatta a nép, hogy mi történt, mert nem volt ott nyoma idegenkezűségnek... Furcsa helyzetben találták meg a holttestet: a csendőrköpeny legaljába volt szúrva a szurony. Valószínűleg széttette a lábát, dülöngélve, leszúrta a szuronyt, és amikor lépett volna, ijedtében szörnyet halt, mert azt hitte, hogy a halottak nem engedik, holott a köpenyét szegezte a földhöz. Igaz volt vagy mese? Ki tudja ennyi idő távlatából? De apám nagyapja mindig ugyanúgy mondta el, és beillik ez ma is a rémtörténetek sorába.

„Ne virnyíts, Jolánka!”- volt a szava járása, ha meg akarta regulázni az asszonyt. Nagyon jól tudott főzni és sütni a dédnagymama, de egy életen keresztül titkolta, hogy bizony neki is megég a kemencében a sütemény széle, a pogácsa szélső sora. A dédnagypapa okos frontot járt emberként tudta azt, hogy megelőzhető a „virnyítás”, ha nem nyomoz a konyhai balesetek után. De ehhez belátáshoz éltes embernek kellett ám lenni, nem a hasát féltő legkisebb unokának, aki kileste, hogy a nagymama a pernyelyukba söpörte a sejtnek ítélt süteménydarabokat, így ebédnél elszámoltatta a kisfiú a nagymamát a könnyekkel sem spórolva: - Nagymama, abból csak az emberek kapnak, amit a pernyelyukba tetszett eldugni? Nagyot nevetett a nagypapa, a nagymama keze pedig már legyintett is. Onnantól kezdve a nagypapa is mert viccelődni: - Jolánka, nekem csak a pernyelyukból hozzá! vagy Jolánka, ezt a pernyelyukból hoztad? S akkor aztán Jolánka tényleg virnyított. A nagypapa a fiúunokáknak megtanította, hogy ezen a példán okulva, soha semmilyen körülmények között nem szabad meglátni, ha egy asszony ételkészítésébe hiba csúszik és korigálja csalafintán, szóvá tenni ilyesmit pedig halálos veszedelem, mert akkor véget nem ér a virnyítás.

Ezt a szép magyar szót, hogy TATA dédapámról szóló történetek során, az ő alakján keresztül tanultam meg. Így szólította apai nagyapám az apósát. Amikor az árvafíú bekerült a családba, elvette Bagaméri István egy szem lányát, akkor mindent átadott neki a gazdaságban. Azt mondta 1946-ban, hogy soha többet nem kell fel hajnalban, minden úgy lesz, ahogy a veje akarja. Ha megkéri bármikor megeteti a jószágokat, és amihez lesz ereje, azt megcsinálja, ha szükség lesz a segítségére. De ő semmibe bele nem szól. Ha megkérdezik a véleményét, csak akkor mondja el. Persze egy-egy veszélyesebb történelmi helyzetben Jolánkája gyakran igyekezett bizonyosságot szerezni, hogy veszélyben vannak-e, hiszen nem a maguk urai, hanem a vejük a család-fő, így kiszolgáltatva érezte magát. Úgy élte meg, hogy nekik semmijük

nincs. A nagypapa kipuhatolta a vejétől, hogy mire lehet számítani: - Te, Antal, nem lesz ebből baj?

„Tata, nyugodjon meg, maguknak mindig jut egy tányér étel. Mással meg nem kell foglalkozniuk.” Innentől kezdve a dédnagypapa már azt mondta a dédnagymamának, ha méltatlankodott – Antal tudja. Egyszer adta a bizalmát, soha nem vette vissza, de nem is kellett neki csalódnia a veje bölcsességében, gondoskodásában.

Apám öccse irigykedett a nagyapjára – aki után a keresztnévét kapta -, hogy a jószágok tisztos távolságból közelítik meg az öreg nagyapát, nem mernek rátámadni. Egyszer, amikor a hamis gúnár utána eredt, és kiserkent a vére a lemezes csőr csípése után: remek gondolata támadt. Ha a nagyapát nem bántja, ez a szárnyas, akkor álcáznia kell magát. Fogta a nagypapa kabátját, görbe botját, kalapját, és abban a hiszemben, hogy védett állapotban van, délcegen vonult az udvaron. De a gúnárt nem tudta becsapni, és utána eredt... Amikor újfent elkapta a lábát, és érezte a szorítást, üvöltött a libával: – Hát, nem látod, hogy nagyapa vagyok?!

A nagypapának Karácsonykor is nagy szerepe volt, ő jelezte az angyal érkezését, rázta-rázta a csengőt. Nagy erőfeszítésbe került a felnőtteknek megőrizni a komolyságukat, amikor közel kerültek a leleplezéshez, mert apám öccse azt a különös észrevételt tette, hogy furcsa ennek az angyalnak az égi hangja, mert Miska kos csengőjének ugyanilyen hangja van...

Kiskamaszként a fiúk egy nyári napon, amíg a szülők a piacoztak a tejföllel, túróval, azzal mulatták az időt, hogy bosszantották a kost. Aztán az lett a nóta vége, hogy az állat nekirohant a kútkávéának, és elpusztult a nagy ütés következtében. Nem lehetett teketóriázni a nagypapa már öreg volt a birkanyúzáshoz, így csak a hokedlin ülve adta a tanácsokat az unokáknak, hogy mit hogyan csináljanak. Persze ismerték ezt a munkafolyamatot, hiszen minden évben a nagypapa névnapjára, István napra birkát vágtak, és segítettek az apjuknak. Apám olyan kicsi volt, hogy hokedlin kellett állnia, nem érte fel a felhúzott birkát. Aztán megjöttek a szülők, leszálltak a Pannónia motorról, de az apa nem szólalt meg, vagy jobban mondva nem tudott megszólalni a látvány okozta sokktól, hogy a nyári kánikulában birkát nyúznak a fiai. A több tízkilónyi húst szét kellett osztani a tanyasi barátok közt, hiszen nem volt hűtő, amiben el lehetett volna tárolni. Apámat az egyik szókimondó asszony így fogadta amikor átvette az ajándék húst: – Ríszeg volt apád, vagy megboldult, hogy birkát vágott a nyárban? Apám nem is nagyon mert belemenni a válaszadásba, ilyenkor a legegyszerűbb, ha arra hivatkozik az ember fia, hogy le kellett vágni, kényszer volt, baleset érte a jószágot... Volt ennek igazságtartalma, hiszen a birka kinyúlt, na, de azt nem kellett mindenkinek az orrára kötni, hogy a birka a csúfos végét a provokációnak köszönhette...

Teltek-múltak a hónapok, és beköszöntött a tél. Már kezdett elhalványulni az emléke a kos halála körülményeinek, amikor a fiúkat utolérte az atyai büntetés decemberben egy olyan napon, amikor pustolt a hó, nem olvadt az eresz. Nem épp ideális birkavágáshoz, de nagyapám felhúzta a téli kesztyűjét, és szólította a fiait, hogy ma lesz a napja a birkavágásnak. Ahogy vörösödött a kezük a hirtelen lehülő meleg vízben, ahogy reszkettek a hidegben, egyszer a nagyapa is arra járt, ahol bontották a birkát az unokák, és csak úgy odaszólt apámnak, hogyha eddig nem jöttek volna rá, értsék az apai döntést: – Látod, Tóni, milyen jó, hogy a nyáron gyakoroltál? Egy mondat, nincs szidás, de megkérdőjelezhetetlen az igazságtartalma, és a szív közepébe talál, s valami mélyen nevelődik az új generációban. Valóban azért kellett abban a farkasordító hidegben küszködni a két fiúnak, hogy megtanulják mindennek rendelt ideje van: se hőségben, se iszonyatos hidegben nem szabad olyan paraszti munkába fogni, aminek az időjárás nem kedvez. A küzdelmes alföldi életben is igyekszik az ember könnyíteni a sorsán ott, ahol tud. Apám is vallja: sok beszédnek sok alja, és minden bölcsessége mögött – úgy sejtem –, húzódik egy-egy „életmese” is...

A dédnagyapám szükséztávúsága máskor is megmutatkozott. Mindenszentek, halottak napja környékén látszólag csak mellékesen kérdezte meg a temetőből hazatérő lányát: – Ott is voltál? Elég volt egy bólintás, egy igen. A részletek, hogy mennyi és mi került a kért szírra – nem számított. Senki se értetlenkedett a családban, mindenki tudta, hogy az után érdeklődött, hogy felkeresték-e az ő nevében az élete megmentőjének a sírját. Emlékeztek-e arra is a rokonok között, aki az ő lapockája egy darabjának feláldozásával mentette meg az életét, és a beavatkozás megkezdése előtt azt mondta, ha meghal a fiatal úr a keze közt, ő megszökik a frontról, és hazaviszi a holttestet Hosszúhátra.

Még a lakodalmán se kezdődött el addig a vacsora, amíg az asztalhoz nem ültette azt, akinek örök leköteltettje azért, hogy most élete legboldogabb napjára eljutatta, és nem halt meg a nagy háborúban. A cselédember nem akart alkalmatlankodni, távol maradt a meghívástól, szégyellte a szegénységét, nagy-nak érzete a távolságot, hogy gazdaember asztalához üljön, főleg egy ünnepi alkalmon. De nem térhetett ki a meghívás elől, mert a fiatalúr, amikor látta, hogy már hiába várja a bajtársát, kocsit küldetett érte, és odahozatta a házhoz, hogy részese legyen annak az örömmek, vigalomnak, ami az élete kiteljesedését hozta, de a hála kifejezése nélkül nem lett volna nyugodt a szíve.

Apám nagyapjának a szeme világa már kezdett homályossá válni. A tehén rágta a lugast, és a nagypapa volt hozzá közelebb. Átszólt a veje viccesen az udvaron: – Tata, üsse már ki a szemét annak a tehénnek, hogy nem fér el attól a lugastól. A nagypapa fogta a görbebotját, és elhajította a tehén felé, hogy a suhanástól megrettenve, elmozduljon..., de egy pillanat múlva már csak az

éktelen nagy bőgést hallották, mert a nagypapa botjának a végében egy szög volt, és a vak szerencse pont úgy irányította, hogy megérintette a tehén szemét. Szegény nagypapa meg csak kapkodta a fejét, hogy akarva se tudta volna pontosabban eltalálni azt a szegény állatot...

Az öregeket a betegég sem kerüli el. 1956 őszén apám nagyapja is beteg lett. Az injekciót csak az ecsegi doktornő tudta megszerezni. Mindenfelé katonák álltak a kőhídnál. A vő nem merete amerikai születése miatt a felfordult helyzetben elhagyni a város határát, ahol igazoltathatták volna, és tudták róla, hogy Rákosi ideje alatt katonatiszt volt – bár nem saját akaratából -, s ki tudja kivel került volna szembe..., így apám nyolc évesen az öreg Furi nevű lóval vitte a nagyapját a gyógykezelésre hétről hétre ősztől az év végéig. Nehezen mozgott már az öreg, öltöztetni nem akarták, ezért csak a nagykabátot vették le róla, és a találékony asszonyok minden alatta lévő ruhaneműt a felkarnál kivágták, és csak azokat szét kellett a gyerekeknek hajtogatni, hogy a doktornő be tudja adni az injekciót.

Apám nagyon kevés tárgyhoz kötődik, de egy ősszel elveszett az agyonrongyolódott fekete, száz évhez közeledő patkós bukszája. Nagyon kesergett utána, mert amikor 15 évesen Kecskésre indult csikósbojtárnak, akkor a sajátját adta neki a nagyapja, az meg az apjától kapta. Megjárta a frontot is a déd-nagyapámmal. Aztán eljött a következő év tavasza, és apám másod unokatestvére – akinek a nagymamája, Zsuzsanna testvére volt apám nagyapjának – megtalálta a patkós pénztárcát a padlásán, amikor a krumpli fogyni kezdett hónapról hónapra, ahogy eladogatta. Ott maradt el a patkós, amikor felzsákolták a padlásra. Ma már nyugdíjazta apám ezt az ereklyeként őrzött tárgyat, de az évtizedek során sokszor volt varratva, és mindig azt mondja elgondolkodva, hogy szeretné ő azt a pénzt egy összegben birtokolni, ami abban a kis rongyosban valaha megfordult...

Manka, apám nővére fiatal lányként egyszer megviccelte a nagyapját, akinek a fülébe érő bajuszát felhajtotta egy gyufaszálra, majd lakkal rögzítette, és azt mondta a már alig látó nagyapának, hogy levágta a fél bajuszát, amikor borotválta. Nem haragudott az öregember, bár sajnálta, hogy így járt, és amikor hazajött a veje, annak mondta, hogy le kéne vágni a bajusza másik ágát is, segítsen neki ebben. Akkor derült ki a turpisság, amikor a veje értetlenkedni kezdett, hiszen ő látta, hogy csak más a formája annak az arcszőrzetnek. Csak azt hajtogatta egész este a nagyapa: Ejnye, Manka!

Amikor a nagypapa jobblétre szenderült, még otthon ravatalozták fel a tanában. Feküdt összekulcsolt kézzel, és szép, öreg arcában hajlakkal rögzített pedrett bajusszal fogadta a részvétlátogatókat, mert Manka beszökött a kishozzába, mikor senki sem látta, vitte a kötője zsebében a hajlakkot, bocsánatot kért a régi csínyért azzal, hogy nem engedte el az utolsó útjára a tatát

rendezetlen arcszörzettel, hiszen aki egész életében ápolta, gondozta, bajszkötőbe tette, nyilván elvárta, hogy valaki gondoskodjon róla, amikor ő már nem mozdul többé.

Pichlerné Kondra Katalin: Dédi mesék

(Három vidám történet)

Gyermekeim dédnagymamája mesélni nagyon szeret, de nem hajlandó leírni a történeteit, pedig aktív korában gépíró volt.

Jómagam amatőr firkász vagyok, és úgy gondolom, kár lenne, ha ezek a vidám, mulatságos történetek a feledés homályába süllyednének. Ezért billentyűt ragadtam, hogy megosszam Önökkel Dédi meséit.

Falusi lány Budapesten

Amikor tizennyolc éves lettem, lehetőségem nyílt arra, hogy állami pénzen szakmát tanuljak. Falusi lány voltam, még soha nem jártam Pesten. Édesapám akkor már nem élt, édesanyám nehéz szívvel, könnyes szemmel búcsúzott tőlem a vasútállomáson.

Szegényes öltözetben, egy váltás ruhával és némi aprópénzzel indultam a nagyvilágba. A pénzt azért kaptam, hogy legyen, miből megváltam visszafelé a vonatjegyet, ha a nagy álom mégsem teljesülne.

Gépírókisasszony kívántam lenni. Fogalmam sem volt arról, hogy az mivel jár, de a szerződés szerint, ha sikeresen elvégzem az iskolát, biztos állásom lesz jó fizetéssel, és a tanulás idején az állam gondoskodik majd rólam.

Pesten már várt rám egy idősebb úr. Amikor bemutatkozott, megtudtam, hogy ő a kollégium vezetője. Aznap sok hasonló korú lánnyal találkoztam. Egyből letámadtak, faggattak, hogy ki vagyok, honnét jöttem. Estig álltam a próbát, de amikor lökdösni kezdtek, hogy menjek már fürödni, szörnyű gyanúm támadt.

Amikor benyitottam a fürdőhelységbe, azonnal visszahátráltam.

- Mi a baj? - kérdezte a nevelőnő, aki ezt látta.
- Én oda be nem megyek! - magyaráztam elsápadva.
- Nem akarsz megfürödni? - csodálkozott.
- Akarnék, de sokan vannak, és nincs rajtuk ruha - magyaráztam elpirulva.

A nevelőnő egyszerre megértette zavaromat, és gondoskodott arról, hogy amikor fürdök, egyedül legyek.

Másnap iskola után, orvosi vizsgálatra küldtek. Akkoriban a fiatal lányoknak kötelező volt a nőgyógyászati szűrés. Amikor rám került a sor, a nővér mondta, hogy vetkőzzek le.

Levettem a ruhámat, szerencsére volt alatta kombiné.

- A bugyiját is vegye le! - szólt újra a nővér.

- Azt már nem! - tiltakoztam.

- Doktor úr, a kislány nem hajlandó levenni az alsóneműjét - kiabált be a nővér a másik helységbe.

- Akkor vegye le róla maga! - parancsolta meg az orvos.

A nővér segítséget hívott. Ketten próbáltak meg levetkőztetni, de a fehérenemű madzagja olyan sokszor körbe volt tekerve és olyan erősen meg volt kötve a derekam, hogy belegabalyodtak. Ekkor már az orvos is odajött, mert nem győzte kivárni, hogy bemenjek hozzá.

- Hagyják, majd én - állította le a nővéreket.

Ám ahelyett, hogy megpróbált volna levetkőztetni, megkérdezte, miért nem akarok.

- Mert az édesanyám azt mondta, hogy azt nem szabad. Semmilyen körülmények között sem. Azt is mondta, ha valaki le akarja rólam tépni, akkor az strici! - kiabáltam.

Az orvos erre kiállította az igazolást arról, hogy egészséges vagyok. Mondta, hogy nyugodtan öltözzek fel, és megnyugtató, hogy az édesanyámnak igaza van.

Harmadnap elkezdődött a gyakorlat. Írógéphez ültettek bennünket, és tanulni kezdtük a gép működését. Engem annyira lelkesített a dolog, hogy este beszöktem a nevelői szobába, és az ott lévő írógép billentyűit ütögetni kezdtem. Egyszer csak beszorult az egyik ujjam.

Ültem a széken, szabadulni nem tudtam, mozdulni nem mertem, így talált rám a nevelőnő.

- Hát te mit csinálsz itt? - csodálkozott.

- Bekapta a betű az ujjamat - szipogtam.

A nevelőnő jót nevetett szorult helyzetemen, de kiszabadított. Megállapította, hogy hozzám hasonló lánnyal még nem találkozott. Nem gondolkodtam azon, hogy ez bók volt-e, mert igyekeztem megvalósítani az álmom, és sikerült!

Olyannyira, hogy egész életemen át, ebben a szakmában dolgoztam. Szülni is az írógép mellől mentem. Hetvenévesen csak azért vonultam végleg nyugdíjba, nehogy beiskolázzanak, mert nem akartam már megtanulni a számítógép használatát.

Melyiket az öt közül?

Nagybátyám, aki apám öccse volt, nagyon szeretett engem. Gyermekek nem született, pedig jómódba éltek, mert a nénikém sok pénzt örökölt a szüleitől.

Ritkán jártunk náluk, de amikor ott voltunk, engem elvarázsolt az a sok szép holmi, ami nekünk nem volt.

Magam sem tudom, hogyan történt pontosan, de egy nap, amikor nagybátyámék meglátogattak minket, arra terelődött a beszélgetés, hogy van minálunk elég gyerek, engem az édesanyám adjon oda a nénikémnek nevelés céljából.

- Nem fogadjuk örökbe, csak felneveljük. Nálunk mindene meglesz - győzködte a szüleimet nagybátyám.
- Mi a véleményed Julcsika? Szeretnél Menyus bácsiéknál lakni? - kérdezte édesapám.

Nekem eszembe jutott az a sok szép holmi, és bólintottam. Két hét múlva, édesanyám sírdogálva összecsomagolta kevés holmimat, édesapám kézen fogott, és a nagy fekete vonattal elutaztunk Kecskemétre Menyus bácsiékhoz.

Eta néni azonnal cifra ruhákba öltöztetett, a hajamba masnit kötött. Két napon keresztül tömtek mindennel, ami édes, cukros és ragacsos. Nekem persze tetszett a nyaralás, de egyik hajnalban arra ébredtem, hogy édesapám öltözködik.

- Hová mégy maga? - kérdeztem álmosan.
- Nekem most már haza kell mennem - válaszolta szomorúan.
- Velem mi lesz? - ijedtem meg.
- Te Julcsika, viseld jól magad. Legyél jó kislánya Menyus bácsinak és Eta néninek - szólalt meg, és megpuszilta a homlokomat.
- Hát jól van édesapám. Itt maradok, de a szívem meg fog szakadni édesapám után - hüppögtem.

Erre, magához szorított és azt mondta, hogy ezt nem engedheti. Nem is tudna engem ott hagyni. Menyus bácsiék sírva búcsúztak, édesanyám sírva fogadott, és én nem tudtam, hogy ez jó vagy rossz? Eszembe jutott, édesanyám azelőtt is sokat sírt miattam, és ha őszinte akarok lenni, többnyire nem a meghatottságtól.

A kutyatej

Kislányként két fiút is kitettem, olyan eleven voltam. A szoknyám folt hátán folt, mert minden fára felmásztam, és ahogy csúsztam lefelé, bizony az beakadt az ágakba és elszakadt. Nem volt pénz másakra, hát szegény édesanyám megfoltozta. Egyszer édesapám megelégte a fáramászást, elhívott sétálni. Boldogan mentem vele, közben beszélgettünk. Képzeld Julcsika, mit hallottam! - mondta. Van egy kislány a faluban, aki mindennap fára mászik, és a fiúk a fa alá állva belesnek a szoknyája alá. Ez nagyon nagy szégyen, de az a

kislány, ezt biztosan nem tudja. Annyira örülök, hogy nekem ilyen okos és szófogadó kislányom van - simogatta meg a hajamat.

Attól a naptól kezdve, nem mertem fára mászni.

Mivel okos nagylány lettem, az édesanyám, gyakran bízta rám a húgomat, amíg elment a boltba, vagy a mezőn dolgozott. Ilyenkor lelkemre kötötte, ha sír a baba, etessem meg a cumisüvegből, de előtte kóstoljam meg, nehogy hideg legyen a tej. Én szófogadó voltam, hát úgy az üveg feléig rendre megkóstoltam. Nagyon szerettem a tejet.

Egy alkalommal elfogyott a tej. Lehetett volna szerezni a tehénből, de az nem volt otthon, mert kint legelt valahol a réten. Gondolkodtam mitévő legyek, aztán eszembe ötlött, ha a tehenet meg lehet fejni, akkor a kutyát is!

Hozzá is láttam. A jámbor állat békésen tűrte. Másnap a szomszéd gyerekek is jöttek a bádogg bögréikkel hozzánk kutya tejet inni, persze csak olyankor, mikor a szüleink nem voltak otthon. Senki nem mondta, hogy nem szabad, de a gyerekek valahogy ösztönösen megérik, mitől akadnak ki a felnőtték, úgyhogy csak titokban fejtem meg a Kormost.

Pinczés Balázs: „Mint a mókus fenn a fán...”

Szüleim (gyerekként), nagyszüleim (szülőkként) ahhoz a generációhoz tartoznak, akik tudják mi az a szocializmus. Van, hogy Nagypám – a mai életkörülményeket és a fiatalokat elnézve – meg is jegyzi: bezzeg, a rendszerváltás előtt... Persze minden relatív. Nem biztos, hogy annak idején olyan „jó”-nak ítélte meg azokat a követelményeket, lehetőségeket, melyeket ővele szemben támasztottak. Most, hogy látja az érem másik oldalát (napjainkat), másként értékeli ő is az akkori rendszert, minden pozitívumával és negatívumával együtt.

Nagyszüleim egy szabolcsi kis faluból indultak el „szerencsét” próbálni – a már akkor is nagyvárosnak számító – Debrecenbe. Egyikőjük gépkezelőként toronydarúval építette a panelházakat (és a szocializmust); másikójuk laboráns munkakörben vállalati dolgozóként nemcsak teljesítette, hanem olykor túl is teljesítette az előre meghatározott tervszámokat, amiért „Kiváló dolgozó” elismerés járt. A vállalaton belül alakuló szocialista brigádok egymás között is versenyeztek a „Szocialista Brigád” kitűző elnyeréséért. A brigád tagjai a hozzátartozókkal együtt a munkahelyen kívül is szerveztek közös programokat az összetartás jegyében (ma ezt úgy mondanánk, hogy csapatépítő tréning). Ilyen szabadidős tevékenység volt pl. a buszos kirándulás a hegyekbe, a városnézés, a színházlátogatás, a tenisz oktatás a gyerekeknek.

A legemlékezetesebb pillanatokról készült fotókat és írásokat ma is őrzik a brigádnaplók.

Minden évben május elsején a munka napján „kötelező” volt a dolgozóknak felvonulni (lehetőleg a családdal a létszám növelése érdekében), a vállalatot hirdető transzparens égisze alatt. Ilyenkor a „családi program” elengedhetetlen része volt a Nagyerdei forgatag léggömbbel, kólával, vattacukorral és a kihagyhatatlan sültkolbász mustárral.

Általános-, majd középiskolásként ma már csodálkozva hallgatom szüleim visszaemlékezéseit a Nagyerdei Stadionban ünnepélyes keretek között felavart kisdobosokról és úttörőkről; lelkesítő indulóikról, melynek egyik legismertebb sorát tudatosan választottam írásom címének. Ezzel egy időben tárgyi emlékek is előkerülnek a fiók mélyéről: az a bizonyos kék (kisdobos) és vörös (úttörő) nyakkendő, egy-egy jelvény, öv csat és síp. Számháború? Az meg mi a csoda? Én maximum a matematika óra keretében háborúzok a számokkal.

Csillebérci Úttörőtábor? Hogy azt ki kell érdemelni szorgalommal és jó magatartással? A kérdőjeleknek legkevésbé sincs még vége: szombati tanítási nap, egyenruha (matrózgallérral), iskolaköpeny, iskolatej, rajgyűlés, KISZ (Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség), stb. A mindennapi életből szokták említeni a hétfői adásszünettel üzemelő televíziózást; számomra meglepő az is, hogy déligyümölcsöt nem lehetett csakúgy az év minden napján és bármelyik boltban beszerezni; a korszak Trabantját pedig csak megrendelés után, akár egyéves határidővel lehetett átvenni a MERKUR telephelyén.

Ezt a kis szösszenetet olvasva biztos vannak olyanok, akik rácsodálkoznak/megmosolyogják a korszak szabályrendszerét (netán tovább kutakodnak e témában), és vannak olyanok is, akik maguk is átérték/megtapasztalták ezeket a dolgokat, sőt nemcsak, hogy további adalékokkal tudnának szolgálni saját emlékeikből, hanem a címben megkezdett indulót folytatni is: „az úttörő oly vidám...”.

Piri Patrik: Családi anekdota

Az én nagytatám valamikor Bánátban, egy hódegyházi faluban élt. 1941-ben született, földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozott. A faluban minden háznál nagy volt a kert, volt, ahol egy-két hold föld is volt. Őneki is két hold földje volt, ami kukoricával volt bevetve. A hatvanas években a mai Jázovón az ő kertje végében az újvidéki DTD vállalat egy nagy halastavat ásott.

Így a tata halászott is kapálás közben. Amikor ezt megtudták az örök, figyelni kezdték a tatámat. De szerencsére ezt ő megtudta. A tó körül körülbelül három méteres nád volt, ezért a partról nem lehetett az egész tavat belátni. Egy napon elment a tatám halászni. A papucsát levetette a parton és mezítláb ment be a tóba horgászni. Ám az örök észrevették azt ott hagyott papucsot és arra gondoltak, ha otthagya, akkor ott is ment be, és ott is fog kijönni. A tata, mivel tudta, hogy figyelik az örök, messzebb jött ki a vízből, ahol már nem láthatták. A halakat otthagya a bátyjánál. Mikor elkapták mégis csak az őrszemek, nem tudták megbüntetni, mivel nem volt nála hal. A tatám pedig megköszönte, hogy eddig is fegyverrel vigyázták a papucsát.

Ha a tatám több halat fogott volna, az én történetem is tovább tartott volna.

Póth Edit: Testvérem született

Másnap anyukám átpakolta a szekrényt. Kivette, amit már kinőttem, hogy a testvérkém ruháinak is jusson hely.

- Ezt is kinőtted! – tette félre, szépen összehajtva.
- Odaadom a kistestvéremnek, meg ezt is. A kiságyamat is odaadhatom?
- Oda bizony! Még a babakocsidat is. Emlékszel rá? Ott van a tárolóban.

Pár nap múlva, egyik este, ezt mondta anyu:

- Hamarosan kórházba megyek, csak akkor jövök haza, ha a kistestvéred megszületett.
- Én is mehetek?– ajánlkoztam.
- Te addig itthon maradsz apuval.

Még hosszan beszélgettünk, mi is lesz akkor, ha hazajönnek a kórházból.

Egy délelőtt épp a mamával voltam otthon, mikor hirtelen fölkapott, magához szorított és azt mondta:

- megszületett a kistestvéred! Pannának hívják, akkora, mint a te macid. – felkapta a fotelben csücsülő játékmackót és magasra emelte.

Még aznap bementünk a kórházba. Apa is ott volt.

- Ő a kishúgod, olyan gyenge, mint egy madárfióka! Sokat kell vele törődni, hogy olyan nagy és erős legyen, mint te – mutatta apu.

Mikor megláttam a kis húgomat egyáltalában nem volt olyan szép, mint amilyennek mondták, mindenki százszor szebbnek találta, mint én. Nem győztek betelni vele, dicsérték az orrát, a száját, a haját. "Hogy lehet valaki ilyen kicsi. Hogy fogok én vele játszani" – tűnődtem.

- Miért van úgy felöltözve? Miért alszik?– még számtalan kérdést tettem fel. A mama pedig mindenre válaszolt.

- Ő most még sokat alszik, csak akkor ébred fel. ha ennie kell. Még sok időnek kell elteltie ahhoz, hogy játszhas vele. – Minden felnőtt volt egyszer újszülött, a papa, anya, apa, még én – mondta a mama. – Mindenki a világon.

Attól kezdve apu készítette nekem a reggelit, vele mentünk vásárolni. Az volt a legjobb, hogy apu nem ismerte a kisboltot. Fogalma sem volt, hol van a tej, a kenyér és a tejföl, én mutattam meg neki.

- Te jobban tudsz vásárolni, mint én!– súgta apu a fülembe.

Hazafelé apu elmesélte, hogy én is voltam ilyen kicsi, nem volt fogam, nem tudtam beszélni, se járni, se játszani.

- Nekem is volt ilyen kicsi kezem? – kíváncsiskodtam.

Este otthon megnéztük azokat a fényképeket, amelyeket akkor készítették rólam, mikor még baba voltam.

- Az ilyen pici babák még csak szopizni tudnak. Nem esznek mást, csak anyatejet.

- Még csokit sem tud enni? Pedig milyen finom!– sajnálkoztam.

- Nem tud, mert még nem nőtt ki a foga, és nem is szabad semmit a szájába dugni. Nem tud beszélni, ezért szólni sem képes, ha pisilnie kell, vagy ha szomjas.

Apu a könyvespolcra levett egy könyvet, és így folytatta:

- A mi országunk Európában van, itt élünk Európa közepén. De bárhol lakunk a Föld kerekén, mindegy, hogy milyen színű a hajunk, a bőrünk, e Föld gyermeki vagyunk. Mindannyian mások vagyunk, s ez így van jól! – magához szorított, aztán elővett egy képet. – Itt, te is akkora vagy, mint most a testvéred. Téged Szakács Dénesnek hívnak, a testvéred pedig:

S Z A K Á C S P A N N A

„Jó, hogy én már megnőttem, és három éves vagyok.”

Panka cseperedik

Néhány nap múlva anyuék hazajöttek.

Amióta Panna megszületett, nálunk minden megváltozott. Azelőtt akkor ébredtem fel, amikor világos volt. Most Panka keltett bennünket, még sötétben. Sírdogált, mert éhes volt, máskor a hasa fájt, vagy épp bepisilt.

Mami hozott nekem egy babát, babaruhákat, pelenkát is, pedig én nem is vagyok lány! Mégis jó volt: ha kedvem volt, ugyanúgy tisztába tehettem, öltöztethettem, mint anyuci Pankát. Szerencsére az én kisbabám nem tudott sírni.

A fürdetés csuda vidám dolog volt! Panna örömeiben visítozott, rúgkapált a lábacskaival. Az volt a legjobb, hogy ilyenkor én is segíthettem. Naponta én moshattam a lábát, olyan pici volt, mint a tenyerem.

- Jó lubickolni? Én is szeretek – mondtam neki.

Gyakrabban mosott anyukám, mint azelőtt, és mindig csinált valamit: etette a hugit, főzött, mosott, vasalt. Ezért minden este apu segített nekem a fürdés-kor. Ő készítette mindnyájunknak a vacsorát, és annyit mesélt esténként, amennyit csak akartam. Hamar el kellett aludni, hogy reggelre kialudjam magam, bár Panna egyre többször aludta végig az éjszakát. Ha beszéltem hozzá vagy énekeltem neki, rám mosolyogott, ha pedig bohóckodtam neki, jóízűen kacarászott. Sötétszőke haja kunkorokban végződött. Szeme olyan kék volt, mint a jókedvű égbolt.

Együtt jártunk le a játszótérre minden nap, én bicikliztem, labdáztam meg homokoztam, ő meg csak aludt a babakocsiban. Egy iciri-picirit nőtt, mert kinőtt egy-két ruháskát, de beszélni még mindig nem tudott, csak egy-egy hangot mondogatott. Hogy ne unatkozzon, színes játékokat mutattam neki, mozgattam előtte. Ez nagyon tetszett neki. A kezét az én kezemre tettem, úgy énekeltem:

Csíp, csíp, csóka, vakvarjúcska.

Komámasszony kéreti a szekerét!

Nem adhatom oda, tyúkok ülnek rajta! /é/

Sosem várta meg, míg elhessegetem a csókát, kihúzta a kezét, és sikongatott.

- Mire karácsony lesz, mászni fog a szőnyegen – mondta apu.

Jó nagyokat aludt, nemcsak ebéd után, mint én, hanem délelőtt is meg délután is. Ilyenkor rajzoltam, festettem, gyurmáztam vagy játszottam. Az volt a legkedvesebb elfoglaltsága, hogy kihajigálja a játékokat a kiságyból. Én mindig visszaadtam neki. Ez remekül szórakoztatta, ilyenkor hangosan rötyögött.

Pannát gyakran ölbe vették, közben meséltek nekem. Amikor a hugi bepisilt, én adtam a popsikrémet anyunak. Nekem már nem kellett pelenka, már nagyfiú vagyok! Pannának képeket is szoktam mutogatni, és elmesélem mit látni rajta. Mikor anyu a lábáról vágta a körmét, megkapta a csörgőórát,

mindjárt szájához is emelte, de én mutattam neki, hogy a füléhez kell tartani, mert csak akkor hallja, hogy ketyeg.

- Ezt nem lehet megenni! Hallgasd! Tik-tak! – segítettem neki, hogy ő is hallja, ilyenkor nagyokat kacarászott. Elkezdte keresni, honnan jön a hang, de addigra anyu elkérte tőle, mert elkészült a körömvágással.

Mire kitavaszkodott, a húgom olyan gyorsan tudott mászni, mint a villám. Közeledett a húsvét, ezért a parkból füvet és virágokat hoztam. Fészkét készítettem, de úgy, hogy Panna is lássa. Mikor meglátta másnap a színes tojásokat, sikongatott, kacarászott örömeiben, de amikor elkapta a csokinyuszit, nem lehetett tőle elvenni, szétroppant a kezében.

- Most már mindegy – legyintett anyuci.

Panna úgy becsokizott, hogy utána már nem tudott ebédelni. Ráadásul úgy összemaszatolta magát, hogy a ruháját is ki kellett cserélni.

- A csokitól nem lehet megnőni. Látod, én is szeretem, de csak ebéd után eszek belőle. Anyuci mindig ad, amikor kérek, ez mind a miénk, ehettünk holnap is! – nyugtattam.

Mire elfogytak a húsvéti finomságok, Panna egyedül felült. Keze-lába úgy megerősödött, hogy hamarosan kapaszkodva fel tudott állni a járókában.

- Ugye milyen aranyos? Hamarosan szaladni fog.

Nagyon szeretett így énekelni, csak billegett, táncolt erre-arra a kiságyban, mi pedig megtapsoltuk.

Fülfájás

Minél nagyobb lett Panna, annál jobban kellett rá vigyázni. Tipegett-topogott ide-oda, segítség nélkül is tudott járni. Mire az első születésnapja eljött, egyedül járt-kelt a lakásban, és amit csak elért, megfogott. Kinyitotta a fiókot, a konyhaszekrény ajtaját, és pakolt. Amit csak lehetett, a szájába vett, ha nem fért bele, meg akarta rágni. Így került a padlóra a terítő az asztalról és tört össze a váza. Virágaink már a szekrény tetején élvezték a napfényt, hiába mondtuk neki: Csak szagolni szabad!

Ha az etetőszékből nem ért el valamit, rámászott az asztalra. Az sem számított neki, hogy az asztal meg volt terítve. Ha tornyot építettem, soha nem tudta kivárni, amíg elkészült, meglökte, és úgy dőlt össze az egész, mint egy kártyavár.

Nem csak itthon ügyeskedett ilyen szorgalmasan, hanem bárhol, ahová csak mentünk. A mama kertjében virágokat szedett, de csak a virágfejeket tépte le sorban, mind egy szálig. Ha sikerült, még a tövét is kihúzta egy szempillantás alatt. A cipők közül a papáét szerette leginkább. Jaj volt annak a cipőnek, amelyik Panna kezébe került. A fűzőket mind kihúzgálta, elrejtette.

Kereshette a család. Ha valaki nekiállt, győzte befűzni a fűzőket, akár fél napig is eljátszott a cipővel.

Panna már nemcsak szaladgált, mindent megértett és beszélni is tudott, majdnem úgy, mint én!

Amiért annyira szeretett pakolni, anyuci adott neki egy fiókot. A szekrény legelső fiókjába olyan dolgokat tett be, aminek nem lesz semmi baja, ha ki-rámolja. Hugi csak letottyant eléje és ki-bepakolt napjában többször is.

Vidáman telt az idő minálunk, jókat versikéztünk, énekeltünk. Anyuval én is újabb és újabb verseket tanultam, de szeretem a meséket is. Panna hintázni szeretett nagyon. Alig tudtuk kicsalogatni a hintából. A játszón vidáman homokoztam, labdáztam, bicikliztem, amíg ő hintázott és énekelt.

Hinta, katica,
Erre száll a madárka,
Gyere ide pacsirta,
Ülj gyorsan a hintámra! /é/

- Dini, gyeje! – így szólított, mikor játszani hívott.

Csak azt lehetett vele játszani, amit ő akart. Máskor meg kivette a kezemből, amit megfogtam. Adtam neki egy kis dobozt, abba belepakolta az apróságokat, majd kivette. Időnként húzogatós játékokkal vagy babával sétálgatott. Szerette a könyveket lapozgatni. Csak rámutatott egy képre és már mondtam is a verset hozzá. Tapsolgatott, ha éppen arra volt kedve.

- Én is, én is! – kérte el tőlem, amikor megfogtam valamit. De már előre tudtam, így nem is azt fogtam meg először, amivel játszani akartam.

- Ez az enyém! – vette ki a könyvet a kezemből. Ilyenkor anyu odaült hozzánk, és mesélni kezdett a könyvből, még a képeket is megmutatta nekünk.

- Ezt most neki építsük – súgták a szüleim – ha egy kicsit nagyobb lesz, jobban tudtok együtt játszani. Te majdnem négyéves vagy, ő meg csak kettő. Amikor te ekkora voltál, mi is csak azt játszottunk, amit te akartál.

Máskor azt mondták: Dénes, te csak építkezz nyugodtan, majd játszok Pannával. Már tudtam neki a könyvből mesélni. Csak forgattam a leporellót és mondtam a mesét. Meg is dicsérték érte:

- Nagyon szépen meséltél! Látod, hogy hallgatta?

Amikor apu ráért, gyakran leült velünk játszani, mesélni, de a játszótérre is együtt mentünk. Apu megígérte nekem, hogy csak mi ketten elmegyünk fagyizni. Bár másnap hűvösebb lett az idő, mégis elmentünk, Pannának pedig hoztunk egy lufit. De nem volt kedve vele játszani, nem pakolt fiókot, nem döntötte le a tornyot, amit építettem, csak csendben üldögélt, s ez nagyon furcsa volt. Ez igazán nem volt jellemző rá.

Panna ugyanis beteg lett. Fájt a füle, éjszakára felszökött a láza. Apu és anyu egymást váltogatva, féltve-dédelgetve sétálgattak vele a szobában fel és le. Karjukban ringatták, csitítgatták. A fülfájása azonban nem csillapodott. Sürgősen orvoshoz kellett vinni.

Megváltozott az élet Panna nélkül. Unalmas lett minden. Nyugodtan rajzolhattam, nézhettem a mesekönyvet, de nem volt semmi kedvem hozzá. Inkább csendben ültem én is. Lestem, vártam, mikor mondja újra: Dini gyeje játszani.

A doktor bácsi azt ígérte, hamarosan rendbe jön, meggyógyul, előbb-utóbb olyan lesz, mint régen:

- Játszhatsz vele eleget – és barackot nyomott a fejemre.
- Ha meggyógyul Panna, elmegyünk kirándulni – ígérte a papa.
- De király!

Egész nap üldögéltek mellette. Napok múlva a fülfájása lassan enyhülni kezdett, hirtelen elfelejtette az egészet, úgy eltűnt a betegség, mintha a szél fújta volna el. Harmadnapra ugyanolyan volt, mint korábban: pakolt, futkosott ide-oda győztünk szaladni utána.

Kirándulás

Panna egészen meggyógyult. Anyuék telefonon megbeszélték a kirándulást. A következő vasárnap, szép napsütéses időben az egész család felkerekedett. Az erdőig autóval mentünk, onnan csak egy kis sétaút volt a pihenőpark egy kis tisztáson.

A kirándulókat erdei ülőgarnitúra marasztalta, ahol kényelmesen falatozhattak, amikor csak akartak. A tisztáson két tűzrakó hely volt kialakítva, távolabb pedig sportpálya csalogatta a városi embereket a kellemes mozgásra.

Az erdőt néhány embervágta, girbe-görbe ösvény szelte át, ahová autóval nem lehetett bemenni. Körös-körül hatalmas fák magasodtak, a levelek ezer színben pompáztak. Volt piros, barna, sárga, arany és zöld, apró picik, kövérek és mindenféle falevelek borították a földet. Azt sem tudtam, melyiket szedjem fel a földről.

- Nézd apu, milyen szép! Ez is! – mutogattam.

Panna élvezettel lépkedett a süppedő levélszőnyegen. Hemperegtünk a pihepuha levélágyban, marokszámmal dobáltuk felfelé a leveleket, boldogan álltunk a levéleső alatt.

Közben anyuci leterített egy plédet. Apu és a papa az erdőbe mentek fáért. Nagy öllel hoztak és letették a kövel kerített nyársaló mellé, hogy tüzet rakjanak. Az összegyűrt papír fölé, ágakból sátrat készítettek, s arra rakták a vastagabb ágakat. Meggyújtották a papírt, csakúgy pattogtak az ágak, hol erre, hol,

arra lobbant ki a láng az ágak közül. Ámulva bámultuk a tüzet, s mikor már jó parázs volt, a papa fóliába csomagolt krumplit tett a szélére.

Vidáman szaladgáltunk, labdáztunk, nevetgeltünk. Az erdő felől szünni nem akaró madárcsicsergés hallatszott. Már az összes fa leégett, mikor a hegyes végű nyársbotokra ráhúzták a szalonnát, a virslit, a hagymát. Mire hamvadni kezdet a tűz, botunkat a parázs fölé tartottuk.

- Én is foghatom a botot?– kérdeztem a papától.

- Ezt neked készítettem, gyere csak ide mellém.

Boldogan kuporogtam le a papa mellé és fogtam a nyársbotot. Panka a mamával együtt távolabbról figyelte a nyársalást. Nem kellett sokáig várni, míg megsült a szalonna, pirult a hagyma, csak lehúztuk a nyársbotról, úgy ettünk, mint a saskák! Minden elfogyott, én pedig úgy jól laktam, mint a duda.

Bóklásztunk az erdőben, vidáman bújócskáztunk a fák között. A nap elbújt a fák mögé, hűvösödni kezdett az idő.

- Hahó! Hahó! Itt vagyok! – kiáltottuk hol egyik, hol másik fa mögül fogócskázás közben.

Fehér felhőpamacskok úszkáltak az égen, a nap egyre távolabbról nézett le ránk. Mire összepakoltunk, a tűz sem égett már. Papa gondosan szétkotorta a hamut, nehogy egy szikra is megmaradjon. A maradék vizet pedig a szunnyadó parázsra öntötte.

- Biztos, ami biztos! Még parazsat sem hagyunk magunk után. Dénes gyere, szedjük össze ebbe a zacskóba a szemetet! Majd otthon eldobjuk! – mondta a mama, miközben az autó felé battyogtunk. Döcögünk és mondtuk a verset:

Járom, járom az erdőt,
De nem vagyok tekergő!
Elkészült a szalonna,
Elmehetünk már haza!

Mindent bepakoltunk a kocsiba, beültünk és kigurultunk az útra. Bágyadtan néztem a suhanó fákat. Mamám felénk fordult:

- Látom, kellemesen elfáradtatok, biztosan jót fogtok aludni.

Házunk előtt elbúcsúztunk, andalogva baktattunk fel a lépcsőn.

A remek kirándulás után már csak fürödtünk, úgy elaludtunk, mint a bunda. Remek volt ez a kirándulás!

Povázsay Tiborné: Bújócskás mesék

A Balatonlellel vasútállomásra begördült a kék színű gyorsvonat.

- Megjött? – nézett tétova szemekkel fölfelé a három éves Virág. Kicsi lábain állva nem látott messzire a vonatról leszállók tömegében. Ujjain ott csörgedezett az olvadozó fagyfalt patakja.

- Én sem látom! Itt van már? – nyalta öklét Emma, Virág hat éves nővére.

- Itt van! Én már látom! – mosolygott Anya és az érkezőkkel szemben haladva próbálta minél hamarabb elérni a csomagjai mellett álldogáló nagymamát. Apa hamarabb ért oda. Felkapta a bőröndöt, az utazó táskát, és a parkolóban várakozó autó csomagtartójába rakodta.

Egy szélfúttá hajú kislány összehúzott szemekkel penderült a két nővér elé. Nyelt egy nagyot, amint a fagylaltra nézett. Emma rámeresztette nagy barna szemét.

- Mi van? Mit bámulsz?

A kislány kiöltötte a nyelvét Emmára és visítani kezdett:

- Én is akarok fagyiiiiiiiit!

Apukája nyakában úszógumival, egyik kezében sporttáska, másik kezében a gurulós bőrönd fogantyúja, fáradt nyúzott arccal nézett rá.

- Most nincs arra idő! Indulás előre!

A kislány visított tovább.

- De igenis akarok egy fagyit!- Előbb megkeressük a szállást! - Így az anyuka, aki karjában tartotta a kislány két éves öccsét.

A kisfiú épp most tanulta nővérétől az „AKAROK!” Leckét, kiabálni kezdett.

- Én is akajok fajiiiiit!

A két nővér döbbenet nézte a huzakodó családot. Aztán meg is feledkeztek róluk, mert Mami mama épp odaért hozzájuk. Mosolygósan fehér nadrágban, kék felsőben.

- Én kaphatok egy csorgató nyalintást?

A kislányok egyszerre nyújtották a két félig átázott tölcsért.

- Nekem sokkal jobb dolgom van, mint nekik! – kacsintott Mami mamó a két bömbölő távolodó gyerekek felé.

Az autóban részletesen beszámoltak a bérelt nyaralóról, a szobák elosztásáról, és a kerti játszó helyekről.

- A padláson lakunk. – mondta Emma.

- A tetőtérben. – javította hátrafordulva Anya.

- Neked kiválasztottuk a szobát. Kicsit sötét. Nem baj?

- A másik is sötét, a nagy fenyőfától az ablak előtt. – toldotta meg Anya.

- A nappali világos, és van hozzá egy nagy terasz. Ott fogunk reggelizni.-
... meg ebédelni és vacsorázni. – fejezte be a gondolatközlést Anya.

Emma nem zavartatta magát, folytatta:

- A kert is nagy. Este bújócskázhatunk!
- Én nem akarok este bújócskázni! - Virág most szólalt meg először. – Este sötét van.
- Majd odaadom az elemlámpámat. – nyugtatta meg Anya.
- Mami! – hajolt közelebb Emma a nagymamájához úgy, hogy Anya ne hallja. – Rengeteg szekrény van, és csaknem mind üres!
- Az nagyon jó! - súgta vissza Mami mamó.
- Akkor találunk Tündéreket! – Kacsintott huncutul Emma, és titkolózva szájára tette az ujját.

A szekrények arra valók, hogy elbújjunk benne, s míg várakozunk, hogy megtaláljanak, mindig kitalálhatunk egy mesetündért magunknak. Így volt ez a két nővérrrel, mikor Mami mamóval otthon együtt töltötték a délutánt. Mindig az mondhatta el elsőnek, akit utoljára találtak meg. Nagy mesélő volt Emma is Virág is, így nagyon mélyre húzódkodtak a szekrényekben. De az volt az igazi, mikor a nagymamájuk mesélt.

A nyaralásban az a jó, hogy nem vagyunk otthon, a melegben lehet strandolni, este felfedezőt lehet játszani a kertben, de mindig hozzátartozik a nyaraláshoz egy nap, amikor esik. A hirtelen jött zápor nem akar odébb állni, s a nyaralóknak nem akadván más dolga, unatkoznak. Nem így a két kislány. Ez a megfelelő alkalom a rengeteg beépített szekrényben való bujkáláshoz. Kiszámolás, elbújás, keresés... Kit találunk meg utoljára? Ha belefáradunk, beülünk a legnagyobbba és...

- Mesélj! Milyen volt, amikor kislány voltál?
- Nagyon szerettem az anyukám mellett lenni. Érezni a közelségét, az anyu illatot. Szerettem elnézni, ahogy sűrög-forog a konyhában.

A főzés azért volt a kedvencem, mert akkor egy helyben állt. Nem kellett utána futkosnom.

- Mi lesz az ebéd? – térdeltem fel egy nap a hokedlira.

Éppen a gyúródeszkát készítette elő. A zománcos lisztes dobozt a sarkára állította. Szerettem ezt a dobozt. Szép színes virágfüzér futott körbe a peremén. Volt egy a cukornak, meg a sónak is. Ott sorakoztak a fűszertartó polcon a kisebbekkel együtt.

- Ma gránátos kockát ebédelünk. – Vezényelt édesanyám a nyújtófával mosolyogva, mint a tamburmajor a katonazenekarok előtt.
- Ki az a kandúrmajor? - kérdezte elkerekedett szemmel Virág.
- Nem kandúr, hanem Pandur major – okította hűgát Emma, beljebb fészkelődött a szekrénybe.
- Sem kandúr, sem pandúr – mondta Mami mamó. – Hanem Tamburmajor. Ő a katonazenekar karnagya. Ott halad az élen, és hosszú díszes botot

tart a magasba, hogy hátul a nagydobos is lássa, mikor kell nagyot ütni a nagydobra, meg a cintányérra.

- Ő a karmester. Érted? – emelte fel ujját Virág.

- Jól van! Folytasd Mami! – nézett hűgára összeráncolt homlokkal Emma.

- „Gránátoskocka? Mi az a gránátos?” - Kérdeztem Anyámat.

- „Ők a régi hadseregben a tüzérek voltak, akik ágyúval lötték az ellenséget.” „Aha!” Mondtam bizonytalanul, s furcsán éreztem magam. Tüzéreket fogunk ebédelni? Nahát! Nagyon kicsi voltam akkor. Lehettem vagy három éves. Mint Te, vagy most Virág. „De először meg kell gyúrni hozzá a tésztát!” Figyelmeztetett édesanyám.

Kinyitotta a dobozt, szitába öntötte a lisztet, és laza mozdulatokkal két tenyere között hintáztatta.

Elbűvölve néztem, amint sűrű hófelhőként hullott a fehér liszt a deszkára. Olyan kúpos lett, mint egy tűzhányó. A kúp tetejébe egy krátert mélyített. „Gyere! Üsd bele a tojást!” Hívott közelebb. Kezembe nyomta a hideg héjú tyúktojást. „No, ütögesd a deszkához! Bátran! Még erősebben!”

Reccs! Felhasadt a tojás héja. „Most nyisd ki, és pottyantsd a tojás belsejét ide a kráter közepébe!”

Potty! Anyám sót, vizet adott hozzá és gyors mozdulatokkal gyúrni kezdte. Ütemesen nyomta, forgatta, gyúrta, míg a fehér lisztből halványsárga tészta nem formálódott.

- „Énekeljünk! Úgy nem lesz olyan unalmas!” - Nézett rám és leszakított nekem egy darabot a tésztából.

Neki gyürköztem. „Aki nem lép egyszerre nem kap rétest estére...”

Míg pihent a tészta, édesanyám vizet rakott nagy fazékban a tűzhelyre forni. Akkoriban fával fűtöttük fel a sparheltet, azon főztünk. Másik lábasban zsírt melegített, kockára vágott vöröshagymát pirított benne. Egy fazék héjában főtt krumplit tett elém. Villát adott a kezembe, meg ne égessem magam. „Vetkőztesd le ezeket a legényeket!” Mutatott a forró krumplikra. „Piros ruhát kapnak.” Magyarázta nevetve, közben piros paprikát hintett a sült hagymakockákra. A levetkőztetett krumpli gumókat kockára vágta, és a piros zsíros hagymában megforgatta.

- Érzitek a hagyma illatát? – kérdezte Mami mamó.

Még mindig a szekrényben ücsörögtek mind a hárman.

- Hű, én érzem! Egészen éhes lettem. – simított végig a hasán Emma. -

Folytasd!

Következett a tészta nyújtása. Fáradtságos munka vékony egyenletes lappá nyújtani a tésztát. Én is igyekeztem a kis nyújtófámmal a deszka szélén. Amikor megfelelő vastagságúra lapult, akkor széles csíkokra, majd kockákra vág-

ta. „Ők a tésztatüzér hadsereg. No, most ugorjatok a fazékba!” Nevetett anyám, és egy marék tésztakockát dobott a lobogó forró vízbe.

Én magamban tovább képzeltem a mesét.

A kész tésztavitézek ott sorakoznak a tábornok előtt, aki palcájával a kezében lelkesítő beszédet tartott.

- Tüzérek, katonák! Ma megmutathatjátok, milyen a hős tüzér becsülete! Induljunk előre a harcba! Tűzön- vízen át, Marika királykisasszony egészségéért!

Először a vízben küzdöttek a forró árral a hős gránátosok, aztán a paprikapiros hagymás krumpliban forgolódtak, míg ruhájuk feszesen simult testükre. Fejükön a hagymacsákó fényesen csillogott.

Végül a tábornok peckesen a gránátos kockavitézek elé állt:

- Mindannyian hősiezen megküzdöttetek a csatatéren. Megérdemlitek a Gránátos kocka nevet! Ideje, hogy megpihenjete!

Édesanyám jól összerázta őket a lábasban, és félrehúzta, hogy meleg maradjon.

- Egészen megéheztem! – nyelt egyet Emma.

- Mi lett végül a gránátos vitézekkel? – firtatta a történet végét Virág, aki mindezidáig figyelmesen hallgatta Mami mamót.

- Kész az ebéd! Gyertek asztalhoz! – Hallották Anya hangját. A két kislány szélvészfért rohant az étkezőbe. Mire Mami mamó is megérkezett, már tele szájjal falták a gránátos kockát.

- Honnan tudad, hogy ez lesz ebédre? – nézett kipirult arccal nagymamájára a két kislány.

Anya, és nagymama egymásra nézett.

- Hiszen te is érezted az illatát, míg készült!

Virág nem érte be ennyivel.

- Még nem fejezted be a mesét! Mi lett a piros kabátos vitézekkel?

- Az, ami a tiéd. Hős kitartásukkal, tűzön-vízen átverekedve megnyerték a csatát. A konyhaasztalon nagy tálban megpihentek, és mi a két öcsémrel jóízűen megebédeltük.

Közben kinn továbbvonult a zivatar. Ragyogott a kert a napsütésben. Újra nyár volt, meleg, igazi strandidő.

A gránátos vitézek feltöltötték erővel a nővéreket. Délután nagy vízipuska csatát vívtak a Balatonban, mindketten tamburmajorként szálltak harcba Vizi hínár ellenséggel.

Hamuba sült pogácsa

- Éhesek vagyunk, Anya! – zengett az autó hazafelé menet a strandról. Bizony a sok játék a vízben kiveszi az energiát az ilyen perpetuum mobile, örökmozgó élőlényekből, mint a két nővér.

- Én is nagyon kajás vagyok! - szólalt meg Apa a volán mögül. – Keresünk egy pizzázót!

- Itt eszitek meg, vagy majd otthon? – ezt már a rendeléskor tudni akarta Anya.

- Itt! – harsogott a két lány.

- Otthon! - Zengett Apa hangja. – Szeretnék kibontani hozzá egy üveg bort.

Besötétedett, mire a teraszon gyertyafény mellett jóízűen nekiláttak a malomkerék nagyságú pizzának. Virág a gombásat, Emma kukoricásat szerette. Ott terpeszkedett mind a kettő az asztal közepén.

A gyertyák fénye vörös csillámokat villantott a vörösborban, s a lányok a málnaszörpjében.

Nem volt kedvük a vacsora után ágyba bújni. Miért is mentek volna, mikor várta őket a sötétbe rejtőzött titokzatos kert. Virág megkapta anyja elem-lámpáját, Emma bátran nekivágott a felfedező útnak.

- Bújócskázunk! – javasolta Emma. - Én nem akarok! Félek a sötétben! – szorította Virág Mami mamó kezét.

- Ott van az elemlámpád! De ha félsz, akkor én bújok el, és ti keressetek meg! – Azzal beszaladt, az almafák közé. Virág hangosan számolt, majd elindultak Mamóval Emma felkutatására. Bevilágítottak minden bokorba, a hintaágy alá, a napozóágyak közé, de nem találták Emmát. Keresték, a garáznál, a grillező rostélyoknál, a kerti szerszámos kamrába is benyitottak, de onnan egy sárga szempár világított vissza. Virág közelebb bújt Mami mamóhoz. „Jaj, mi ez?” „Ne ijedezz! Ez a háziak macskája. Biztos itt szokott aludni.” De hol lehet Emma?

Megkerülték a bambusznád sötét magasra nőtt vesszőit, s mögötte találtak egy nagy szögletes építményt. Az ajtaja megnyikordult, s egy láb bukott ki rajta.

- Hát ez olyan kicsi hely, hogy nem fér be a lábam! – méltatlankodott Emma.

Mami mamó nagyot nevetett.

- Tudod te, hová bújtál?

- Ez egy kis házikó, de olyan bűdös füstszag volt benne, hogy inkább kijövök. – bosszankodott Emma, s Virág is nevetett, mikor meglátta Emma kormos arcát.

- Hát, Gyöngyöm, te egy kemencébe bújtál, mint kis Bence. Kormos is letél. – sajnálkozott Mami mamó. - Anya nem fog örülni, ha így meglát.
- Én azt hittem, a kemence nagyobb, és csak a házakban van. – járta körbe Emma, a „kis házat”.
- Kemencét bárhová lehet építeni. Házba, kertbe, pékségbe.
- Nektek volt kemencétek amikor kislány voltál? – Virág még mindig nem engedte el Mami mamó kezét.
- Na, ülünk le oda a napozó ágyra, s mindjárt elmondom, hogyan volt velem meg a kemencével.
- A magyar népmesékben „hamuba’ sült pogácsának” nevezik, azt a kenyértészta lepényt, amit a szegényasszony legkisebbik fia magával visz a szerencsepróbáló vándorútjára. Ez nem más, mint a dagasztott kenyértészta maradéka, melyet laposra paskolva a kemencében forró lángok között sütnek meg. Ez volt az igazi lángos.

Kislány koromban nagykorú nagyanyám végezte a házi kenyérsütés kéthetente szertartását. Nála nyaraltam. Én városi kislány voltam, s minden, ami a nagymamámnál volt, azt a meséskönyvemben is láttam. A kenyérsütés volt a kedvencem. Az előkészület már előző este elkezdődött a kovász készítésével. Minden asszony maga gondoskodott erről! Nagy szégyen volt kovászt kölcsön kérni. Mégis előfordult, hogy fiatal menyecske kopogtatott a tapasztalt szomszédasszonyhoz kovászért, féltek attól, hogy anyósuk előtt szégyenbe maradnak. Még el is mondták nagyanyámmal maguknak, hogyan is kell felkészülni a nagy napra.

A kenyérsütéshez tartozott a fehér kötény, fehér fejkendő, a fehér takaróabrosz, a nyárfa törzséből vajt teknő, a szita, a hosszúnyelű vetőlapát, a szakajtó. Munkakezdés előtt nagyanyám elmondott egy imát, keresztet vetett. „Isten nevével kezdjük el!”- mondta.

Magas kétrekeszű faládájuk egyik felében a fehér búzalisztet, a másik rekeszben a barnás árnyalatú rozslisztet tartotta. Onnan lapátolta ki egy cseréptálba, nyírfából faragott lapátkával, amelyet a falubéli teknővájó cigányoktól vásárolt. Következett a szitálás. Fele-fele arányban keverte a két fajta lisztet. Zizegett az aláhulló liszt, ahogy ütemesen csattogott tenyerében a szita. Olyan volt, mint a hóesés hangja a gyümölcsösben. Nehezen álltam meg, hogy alá ne tartsam a tenyerem. Szigorú szeme villanása visszatartott: „Várj!” Vártam nem mozdultam. Kíváncsivá tett, miként lesz a fehér liszthegeykből kenyér.

Következett a kovász, amit a lisztvölgyekbe, kráterekbe öntött, s azokban a fényes tavacskákból remegett a sós langyos víz, és a reszelt főtt krumpli. Következett a dagasztás. Ökölrel, tenyérrel terelgette a lágy tésztát ide-oda a teknőben. Amikor a tészta úgy, ahogy összeállt, kanyarított nekem is egy

öklömnyit a teknő egyik sarkába. Fehér abroszt kötött a derekamra, lisztet szórt a kezemre és már mosolygott: Csináld utánam!

Együtt gyömösöltük a puha tésztát. Egy idő után nemcsak a hátamban, a vállamban, de a csuklómba is éreztem a zsibbadást.

- Mikor lesz jó? – lihegtem.

- Majd ha csöpög a „padlat”! – kacsintott rám, de a keze egy pillanatra sem állt meg.

Nem értettem! Milyen pad? Hát a padlás! Az alföldön a háztető alatti üres teret nevezik padnak. Bár annak nem szabad csöpögni, de az ember testének padlása a homloka. Ha kemény munkától a homlok izzadni kezd, biztos jól kigyúrta a kenyértésztát. Amikor a tészta nem ragadt a teknő aljához, szépen fénylett és kisimult, kezébe vette a tiszta fehér szóttessel kibélelt szakajtó. Sáslevélből font kerek kosárcák voltak, mint a búbos kemencék háta. Négy kenyeret szakajtott nagyanyám, ami két hétre volt elég. Belepottyantotta őket a helyükre, meglisztezte a tetejét, és a szóttes négy sarkát ráhajtotta. Kelesztette, míg ki nem dagadtak a tészták a kosárból.

Addig befütötte a kemencét. Száraz kukoricaszárral kezdte, venyigével folytatta, ugye nem tudjátok mi az a venyige? A szőlővessző, amin a szőlőfűrt terem ősszel, és tavasszal lenyesnek a szőlőtőkéről! Rózsével folytatta. A tapasztott kemence gyorsan átforrósodott. A parazsat a kemence hátuljába tolt. Az én kis tésztakupacomat, ami akkorra már kétszeresére dagadt, meg az ő tésztamaradékát jól megpaskolta, hogy laposak legyenek. Utánoztam én is. Hozta a hosszúnyelű vetőlapátot, rátettük kinyomkodott kenyértésztát és ő betolta a parázs közé. Elvárzásolva bámultam a lángok között piruló lepényeket. Akkor arrébb tolt, hogy a vasajtót bezárja. De nem tágitottam a konyhából. Leültem a háromlábú kisszékre és vártam.

Vártam, vártam... mint a Cipósütés című dalocskában a medve. Sokáig tartott, mire nagyanyám újra megnyitotta a vasajtót. Most is fel tudom magamban idézni, a porcelángombos vasajtó nyikorgását, amint mögötte feltárult a kemence torka, és a kenyérvető lapát végén megjelent a lángosom. Barnára sülve, forrón, hólyagosan. Lesöpörte a libatollsöprűvel a hamut, a szikrányi parazsat, és egy csuporból megkente libazsírral, sőt hintett rá, én akkor már nagyokat nyeltem, s nyújtja felém: Nesze! Fogd a kötődbe, mert forró!

Ott ékeskedett az ölemben a magam dagasztotta kis lángoska. Kifutottam vele a konyhából a tornác lépcsőjére. Ott szakítottam téptem fújtam a forró lángos darabokat, és nagyokat haraptam belőle.

S az íze emlékeimben egybemosódott a csillagvirágok színével és a porcsinrózsa piros narancssárga szirmainak bólogatásával, ami nagyanyám kertjében virított. A színes virágok a kertben a kis körtefa a kapunál. Nem lehet elfelejteni!

Mire befejezte Mami mamó a mesét, mind a két kislány elálmosodott. Pedig még hátra volt a fürdés is, mert amikor Anya meglátta Emma kormos arcát, ruháját, összecsapta a kezét:

- Ejnye! Hol találtatok itt ilyen kormos kéményt?
- Nem kémény volt, hanem kemence. – sóhajtotta álmosan Emma.

Gombaszedő mese

- Képzeld el Mami mamó! Az óvodában a Norbi talált gombát a bokor alatt. Kicsi barna kalapos, nem olyan, amit rajzolni szoktunk. – mesélte Virág, ahogy hazafelé ballagtunk az óvodából. - Az óvó néni azt mondta, hogy az mérgező. Nem szabad megenni!
- Bizony jó, ha hallgatsz az óvó nénire, mert a gombák nagyon veszélyesek! Vannak ehető, és vannak hozzájuk hasonló mérgező gombák. Csak gombaszakértővel bevizsgáltatott darabokat szabad fogyasztani.
- Én tudtam! Meg is mondtam a Norbinak. Kicsit megijedt. El is dobta, de Jolika néni azt mondta mossa meg a kezét, az úgy biztosabb, hogy nem lesz baja. Mami! Te ismered a gombákat?
- Egyiket-másikat igen. A Látó hegyen lakó nagymamámmal sokat jártunk az erdőre gombát szedni. De mostanra már bizonytalan vagyok benne. Ezért nem is gombázok, ha erdei sétára megyek.
- Nehéz megtalálni a gombákat az erdőben?
- Ha nem ismered a termőhelyüket, bizony sokat kell bujkálni a bokrokban, sziklás hegyoldalokban. A nagyanyámnak megvoltak a kiszemelt gombalelőhelyei. Csak azután kutatott újabbak után, ha ezeken nem talált elegendőt. Óvatosan közelítette meg az avarban megbújó gombatelepet. Ott toporogtam, bukdácsoltam mögötte a mohos köveken. Jobban érdekelt a körülöttem nyíló harangvirág, a kankalin, a fa törzsére kúszó szarvasbogár. Ha megtorpant, nekiszaladtam, mert annyira elfoglalt az erdő ezernyi varázsa. Azt képzeltem, hogy valamelyik moha zöld árnyékból tündér és törpe kukucska ki, és szeretne velem barátságot kötni. Nem vágytam kincsekre, csak egy barátira, akivel sokat lehetek együtt. Fiútestvéreim játékaik egészen más kalandokat rejtettek. Barlangokat kutattak, a sűrűn nőtt fiatal fenyőfák tetejéről ugrottak le, ejtőernyőst játszottak, vagy a borókásban üldözték a képzeletbeli rókát, ami Ángyi néni kakasát lopta el. Ez nem volt nekem való!
- Álmodozol? – szólt rám nagyanyám ilyenkor – Ezt nézd meg! Ez az igazi álom! Ezt megtalálni az igazi kincs! Micsoda gombapörkölt lesz belőle! A tíz ujjadat is megnyalod utána.

Az avart óvatosan kotorta szét, és feltárult a csoportnyi gombafej. Ilyenkor halkán felnevetgélt, és ismételtette. „Nézd milyen szépek! Látod, milyen sokan vannak!” Naná, hogy láttam! Tolakodtam is a szoknyája mögül, hogy felszedjem őket. De megállított. Elővett a hátikosárból egy kis kést, és óvatosan lemetszette a gombatesteket a telepekről:

- Vigyázni kell! A gombatelep meg ne sérüljön! Mert akkor hiába jövünk máskor, egyet sem fogunk találni. Látod azokat a kis gömböcskéket? Azokból fog megnőni az újabb termés. Szépen visszatakarjuk avarral, hogy ne találják meg az őzek! Így!

Azt hiszem, a nagyanyámmal töltött idő tanított meg arra, hogy előrelátóan tudjak gondolkodni. Vigyázzak arra, hogy a körülöttem élő növények állatok, csak akkor táplálnak, ha tiszteletteljes vagyok velük.

Valóban kincsnek számított, mert a várostól messze, a hegyen, csak arra a csemegére számíthatott az ember, amit megtalált. Nagyszüleim abból éltek, amit megtermett az agyagos nehéz föld, és amit az erdőben találtak. A felesleget eladták. Mindenki így tett, aki arra lakott. Keddi és pénteki napokon volt Vácott a heti piac. A környékbeliekkel együtt indultak piacozni. Három- négy megrakott szekér egy kisebb karavánt tett ki. Sokszor vitt nagyanyám magával. Alig láttam az álmoságtól, mert hajnali háromkor keltünk. Nagyapám befogta a lovakat a szekérbe. Közben megérkezett a két- három szomszéd is az eladásra szánt zöldségekkel teli kosarakkal. Felpakolták a miénk mellé, s ha volt hely, felültek a kocsira. Ha nem volt, gyalogoltak a szekér mellett, és halkán beszélgettek. Nekünk, gyerekeknek mindig volt hely a saroglyában. Ott bóbiskoltunk a körteillatú kosarak, a pünkösdirózsák és margaréták csokrai, zöldhagymacsomók kötegei között.

A piacon a hosszú asztalok között kerestünk magunknak elárúsító helyet. Vastag moher kendőbe bugyolálva már ott is volt a piaci felügyelő. Meg kellett fizetni a „helypénzt”. Ismerősként üdvözölte a hegyieket. „Mit hoztak Veronka néni?”

Szólította meg nagyanyámat. „A szokásosat. Zöldséget, tojást, virágot. De nézze csak Boriska! Ezt találtuk tegnap az unokámmal.” Felhajtotta a füles kosárról az kockás abroszt. Boriska néni rácsodálkozott a gomba halomra. „Veronka néni! Ezt a gyönyörűséget! Tinóru és rókagomba. Régen volt már ilyen szép felhozatal belőle. Lássuk csak! Nincs közte kukacos. Frissek! Mintha ma reggel szedte volna! Ki is állítom a tanúsítványt.” Egy aláírt lepecsételt lapot tett kosár tetejére, és sok szerencsét kívánt a vásárhoz. Odébb meghallottuk méltatlankodó hangját, amint egy fiatal pár ládányi gombáját vizsgálta. „Jaj, kedveseim! Mennyire sajnálom magukat! Mennyit hajolgattak ezekért a gombákért! Nem jó! Ez sem Jó! Meg ez sem! No, borítsák mindet a

szemétbe! Ettől megbetegedtek volna, ha megfőzik! Még jó, hogy elhozták megmutatni!”

A fiatal pár zavartan nézett egymásra. Hát, ma nem lesz gombapaprikás náluk ebédre. Boriska néni látta az arcukon a csalódottságot. Rámutatott nagyanyám kosarára. „Az ott mind nagyon jó ízű gomba! Vigyenek Veronka néni kosarából!” Én akkor nagyon büszke voltam a nagyanyámra!

Közben hazaérkeztünk. Virág leült a nappaliban, elővette a rajzfüzetét, és rajzolni kezdett. Emma is megérkezett az iskolából. Ráhajolt húga rajztömbjére. - Ezt a mesét hallottad az óvodában?- Ez nem mese. Nem is az Óvodából van.

- Hát honnan? Te találtad ki. Igaz?

- Mami mamó mesélte a nagymamájáról.

- Ez nem igazság!- fortyant fel Emma. – Mami mamó holnap értem fog jönni az iskolába, és csak nekem fog mesélni!

A csavargó denevér

Virág kedvencei a sárkányok. Mindenféle sorakozik a játékpalcán. Mindegyiknek külön neve van. A piros plüss neve: Szikra, a kék színű, zöld tarajos farkú neve Jégzilánk. A barna műanyag sárkányt Pirítós kenyérnek hívják, ott trónol a polc legtetején Harcos, a forgatható fejű hosszú karmú. Megjegyezni sem tudom a nevüket. Esténként maga köré rakja őket az ágyában. Vigyáznak rá egész éjjel.

Egy téli napon hallom, hogy küzd a gyerekszobában.

- Cseresznye kell! Nem érem el.

A vicsorgó metállék játéksárkányért nyúlok fel magasra.

- Ne segíts! Én akarom levenni!

Felemelem, ő megmarkolja a műanyagból öntött szörnyet, és már nyargal is a mellékhelyiségbe. Éppen kapcsolnám a világítást.

- Ne! Kapcsold le! – kiált rám.

- Miért? – ugrik magasra a szemöldököm.

- A denevérek ne tudják meg, hogy itt vagyok! Nézd! Cseresznye piros szeme világít. Attól megijednek, és nem bántanak. – suttogja Virág, s közben táncikálva készülődik.

- És ha észrevesznek? – halkítom le a hangom én is.

- Rám vicsorognak, belekapaszkodnak, a hajamba éles vámpírfogaikkal megharapnak. Hallod, hogy zúgnak? – mutat fel a magasba.

- Az ott a légfrissítő! Azt hallod! – próbálom megnyugtatni.

- Nem is! - mondja sértetten. – Ott laknak a denevérek. Mondták a tv-ben, hogy télen a lakások szellőzőjében laknak.

- Aha! És te tartasz tőlük.

- A denevérek vérszívók meg feketék, és éjszaka titokban röpködnek és rémisztgetik a gyerekeket. A varázslók és a boszorkányok barátai. A mesékben is benne vannak.

A nővére a hat éves Emma furakodik közénk.

- A denevérek pont a sötétet szeretik. Nem bántanak. Csak rondák. Bogarakat, legyeket meg pókot esznek, te buta.

- Nem vagyok buta! Ugye, mama, nem! – Néz rám Virág.

- A mese, az mese. Ha hiszel bennük még nem vagy buta. A szúnyogoktól nem félsz, úgy-e? Na, azok az igazi vérszívók. A sárkányok sem szelíd cicák a mesékben.

- Cseresznye az én sárkányom, és igenis szép! Megvéd engem!

- Így van rendjén. Ha végeztél, gyere a nappaliba! Tudok egy mesét egy egészen kicsi denevérről, akit Piszinek hívtak. Akarjátok hallani?

Szaporán bólogatnak. A téli napsütés különös ragyogással vonja be a nappali szoba bútorait. Éppen olyan mesélésre való. Emma törökülésben helyezkedik el velem szemben a dohányzóasztalon, Virág a kanapéra ül szorosán mellém, ölébe veszi Cseresznyét, a hős sárkányt.

- Hol volt, hol nem volt, de az már igaz volt, hogy a Cindrókás mezőn túl, ahol a fenyves erdő kapaszkodik fel a hegy oldalán, a kopár sziklák mélyén, az egyik barlangban, amit Sárkánylyuknak neveztek, ott kezdődik ez a történet.

- Miért Sárkánylyuk a neve? – vág közbe Emma.

- Nem tudja senki, miért, és ki adta a nevet annak a sötét barlangnak. Az már egy másik történet.

No, hát ebben, a Sárkánylyukban egy napon denevéranyák költöztek. Itt hozták világra kicsinyeiket. Köztük volt Pisi a piszeorrú denevér. Tudjátok, a denevérek között vannak hegyes orrú, patkósorrú, és piszeorrú fajták is. Itt a közelünkben a piszeorrúak a leggyakoribbak. A mamája melengette denevérszárnyaival az újszülöttet, ő pedig erősen anyja bundájába kapaszkodott. Kezdetben csak szopott, és sokat aludt. Ahogy teltek a napok a puha meleg bőrszárnyak védelmében egyszer csak, fülecskéivel különféle zörejeket hallott. Kíváncsian kidugta fejét anyja szárnyai alól, és körülnézett. A barlang falának repedéseiben összebújva seregnyi denevéranyát látott, s velük együtt ott függeszkedtek a hozzá hasonló kis denevérek. Egész denevérovodát látott maga körül. Sok kis fényes pisze orrot, és villogó kíváncsiskodó szemecskét. Ott kukucskáltak ki mind az anyjuk szárnyai alól.

- Mama, kik ezek? – suttogta Pisi.

- Ők a te rokonaid. - felelte anyja. - Veled együtt hamarosan repülni tanulnak.

- Repülni? Azt meg hogy csináljam?

- Elrugaszkodunk erről a sziklapárkányról, ráfekszünk a légáramlatra, és szárnyaink fenntartanak a levegőben. Élelmet kell keresnünk a barlangon túl.

- Mi van a barlangon túl?

- Vannak virágok, amik selymesek, vannak gyümölcsök, amik édesek, és vannak tollas madarak, akik repülnek, mint mi. S vannak négy lábú hatalmas állatok.

- Kik azok a mi?

- - Azok a földön járnak és velünk együtt élnek ezen a szép világon, ami az otthonuk is. - Válaszolta türelmesen az anyja, mert az anyák nagyon türelmesek.

- Ha besötétedik, vadászunk. – szólt alkonyatkor az anyja.

- Kapaszkodj erősen a karmocskáiddal a bundámban! Így!

- Én mikor repülhetek egyedül? – kíváncsiskodott Pizsi.

- Ha majd negyven éjszakát megéltél.

- Ó, az még olyan soká lesz!

- Légy türelmes! Minden estével erősebb és okosabb leszel. Közben megmutatom neked a finom falatokat. Meg azt, mire vigyázz vadászat közben!

- oktatta az anyja.

- Én nagy vadász akarok lenni!

- Várd meg, amíg apád megtanítja neked a zuhanórepülést is. – mosolygott az anyja, és nagyon büszke volt, hogy ilyen bátor fiacskája van.

Mikor a hegyek mögé bukott a vérnarancs színű Nap, a Sárkánylyukból ki-
röppent a denevércsapat.

A denevér fiak erősen kapaszkodtak anyjuk bundájába, és nézelődtek a hónuk alól. Rácsodálkoztak a sötét világra, a fekete árnyékokra, a röpködő rovarokra, amiket anyjuk repülés közben kapott el. A nagyobb zsákmányt egy faágra telepedve megosztották csemetéikkel. Egész éjjel úton voltak. Amikor az ég alján megjelent a hajnal rózsaszín pírja visszarepültek a barlang sötét hallgatag világába. Magukra húzták olajosan fényes denevérszárnyaikat, megkapaszkodtak karmocskáikkal a sziklák repedéseibe és mély álomba merültek.

- Hát azt meg hogyan csinálták? - szólt közbe Virág.

Emma átmászott a fotelbe.

- Hát így! – és fejfelé lógatta magát a fotel háttámláján. Virág elkerekedett szemmel nézte.

- Nem szédülsz?

- Nem, csak kicsit fárasztó! Nagyon érdekes a nappali, ha innen nézed.

De Virág nem akart függeszkedni.

„Elérkezett a negyvenedik nap. Minden kölyök izgatottan várta, hogy a Nap nyugovóra térjen. Pizsi türelmetlenül bökdöste anyja bundáját. „Indulunk már?” Mikor indulunk már?”

- Türelem kicsim! – intette az anyja.
- Miért nem világosan repülünk? – firtatta.
- Nappal nem látunk olyan jól. A nagy fényesség bántja a szemünket. Mi a hangok útján tájékozódunk, úgy kerüljük ki az akadályokat. Figyelj, hogyan csinálom!

Azzal vékonyka ciripelő hangot adott ki a torkán. Pizsi figyelt. Aztán meghallotta anyja messziről visszatérő visszhangját.

- Hallottad? Arra nincs akadály. Biztonságban repülhetsz. De ha hamarabb tér vissza a hang, akkor ott utadat állja valami. Élelmet is könnyebb találni, ha közben az orrocskádát is használod. A bogarak, rovarok éjszaka megdermednek, s különleges az illatuk.

A denevérek vezére jelt adott az indulásra.

- Most! – kiáltott az anyja.

Huss! Pizsi a többiekkel együtt elrugaskodott a sziklahasadékról. Kitérta szárnyait. Bőrlebenyei kifeszültek, a levegő lágyan emelte a magasba. S valóban, a torkából kibocsájtott hangokra élesen válaszoltak fülében a visszaverődő hanghullámok. Időnként anyjával kiváltak a csapatból. A bokrok ágai között bogarakra letek. Gyümölcsöket ettek. Pizsit csakúgy dagasztotta a büszkeség mikor hajnalban visszaérkeztek a barlangba. Két pondrót egyedül talált meg. Nem fogyott ki az élményekből:

- Hát ez nagyon jó volt! Anya! Most már egyedül vadászhatok?
- Eljön annak is az ideje, kicsim.
- És mi volt az a villogó mozgó zöld fény lenn a mélyben?
- Az egy borz szeme volt. Ő is éjszakai vadász. De van hatalmas ellenségünk is! A vadmacska. Ő a fán is ügyesen mozog. Óvakodj tőle!
- Nekem miért nincs világító zöld szemem? Én is borz akarok lenni! Meg vadmacska!
- Ej, fiacskám! – korholta az anyja. - Akkor nem lenne szárnyad, és nem tudnál a fák ágai között repülni.

Pizsi elhatározta, hogy elég volt abból, hogy a mama mindig óvja, félti! Látni akarta napfénynél is az erdőt! Egy reggel, mikor a hajnali fénysugár bevilágított a barlangba nem halogatta tovább a dolgot. Ránézett anyjára, aki a szárnyai alá dugva fejét mélyen elaludt. Egy kicsit távolabb mocorgott tőle, várt. Kapta magát, és egy bukó repüléssel kisuhant a barlangból. Amit látott maga körül, egészen más világ volt, mint az éjjeli. A fák levélrengetege teljesen elvarázsolta. A villódzó napsugaraktól elvakult, s időnként nekirepült egy-egy fatörzsnek, akkor nagyokat nyögött. Az erdő nagyon zajos volt. Eddig nem

hallotta a madarak zengő énekét. Zavarta a tájékozódásban. A rovarok csakúgy kavarogtak a levegőben. Elkapott néhányat. „Nocsak, milyen ügyes vadász vagyok! – gondolta magában. – Röptében is el tudom kapni a bogarakat.” Eldöntötte, hogy ezután csak nappal fog vadászni! Kevesebb fáradsággal jár! Egy öreg tölgyfa ágára ült megpihenni. Lompos farkú, vörös bundás izgága alak sürgölődött a közelben, közben félhangosan motyogott.

- Már megint hová rejtettem? Arra voltam tegnap. Meg erre is jártam. - Ki vagy? Mit keresel? – Szólította meg Piszi.

- Jaj, ne zavarj! Én mókus vagyok. Nagyon sok a dolgom! – válaszolt a rőt bundájú.

- Keresem a raktáramat. De elfelejtettem, merre is van. Most már biztos, hogy kifutok az időből! - aggodalmaskodott. - Jobban teszed, ha te is időben hozzáfogsz!

- Mihez?

- A gyűjtögetéshez. Makkot, mogyorót, fenyőtoaszt. Télen mit fogsz enni? - szörnyülködött a mókus.

- Tudod, én denevér vagyok, és csak most vagyok először nappal az erdőben. Tél? Mi az a tél?

- Még ezt sem tudja! – forgatta a szemét a mókus, mintha azt mondaná, „kivel hozott össze már megint a jó sorsom?”.

- Hideg. És fehér. Na, és az éhség! Szorítja a gyomrod! Elgyengülsz, és nagyon fázol!

- Mi bogarakat eszünk, és a hideg időben alszunk. – közölte Piszi.

- Aludni, én is alszom, de néha megéhezem, akkor ennem kell. De elfelejtettem hová dugtam a készletemet.

- Az előbb láttam, arra egy hasadékot.

Piszi előre lendült, a mókus szökellve követte. A közeli szilfa törzsén valóban volt egy jókora mélyedés. A mókus belenézett, megdermedt.

- Gyere innen! Gyorsan, te szerencsétlen! - suttogta ijedten.

- Miért mi a baj? - értetlenkedett Piszi. – Nem a tied?

- Ez az odú a bagolyé! Tűnjünk, innen!

Piszi nem értette ugyan, de rémülten követte. Szíve hevesen vert az ijedtségtől. Három fával odébb a mókus a vastag fatörzsnek vetette a hátát.

- Mondd már! Mitől menekültünk el ilyen sebesen?

- Ő veszélyes ragadozó. A nagy Uhu! – Suttogta a mókus.

- Felfal minden kis szőrös teremtményt, akire csak rábukkan. Szerencsére nappal alszik.

- Azt mondd, éjjel vadászik? Jaj, nekem! - rettent meg Piszi.

- Most tűnj el innen, mert csak feltartasz! - toporzékolta a mókus.

Piszi gyors hanghullámokat küldve suhant a fák között. Az erdőn túl széles mező terült el. A Nap terelgette fenn az égen báránnyelű felhőjét, lenn szellő borzolta a fénylő fűszálakat. Virágok illata terjengett a levegőben. Egy bokor ágára ült le Piszi nézelődni. Egyre közeledő ütemes dobogásra neszelt fel. Borzas sörényű pónik vágattak a mezőn. Szőrük alatt játékosan ugráltak az izmok, hosszú farkuk lobogott utánuk.

- Hé! Kik vagytok? Hová mentek? - Cirregte feléjük, de azok nem hallották meg patájuk dübörgésétől. A rét végében magasodó istálló felé tartottak. Piszit hajtotta a kíváncsiság. Hamar megtalálta a tanyát. Az istállóban felreppent a mestergerendára, és körbenézett. Rengeteg rovar cikázott benn. A lóállásokban emberek dolgoztak. Még sosem látott embert.

Hirtelen megérezte, hogy valami közelít a háta mögött. Egy sárga szemű fekete bundás alak óvatoskodott a gerendán. Őt nézte! Ez a valami zsákmánynak tekinti őt! „Belőlem nem eszel!” Gondolta, és lefelé vetődött. Éppen egy kicsi embernek, aki nagyot sikított, s csapkodni kezdett a maga körül. Piszi ütést érzett a fején, ájultan esett a szalma közé.

- Mama! Mi történt?- hajol előre a két nővér. – Ki bántotta?

- Az a kislány megijedt a váratlan összeütközéstől, aki a nagypapájával söprögetett az istállóban. Ő is hallott már a denevérekről hasonlókat, mint ti, de találkozni, csak most találkozott vele először. Szerintetek, kinek volt nagyobb a rémülete?

- Biztos, hogy Piszinek, mert elájult! – okoskodott Emma.

- Bizony! A nagypapája azonban ismerte a denevéreket, s felemelte az alélt kis állatot a földről, és Rozina elé tartotta, mert így hívták a kislányt.

- Nézd csak, Rozina! Milyen kicsi teremtés ez a te támadód. Ez még gyerek! Nézd meg a füleit. Kerek formájúak, az orra meg pisze. Ez egy kis pisze orrú denevér. Biztosan a legyeket fogdosta össze a lovak körül, mikor meglátta Durcít a kandúrt. Gyere, dörzsöljük meg kicsit, hogy mielőbb magához térjen! Rozina ujjaival megsimogatta a denevér pocakját. Piszi kinyitotta szemét. „Ugye, nem bántotok?” - Nem bántunk! – mondta a kislány. – Ha magadhoz tértél, akár vissza is repülhetsz az anyukádhoz!

Piszi mozgolódott kicsit a meleg tenyérben, aztán, huss! Már kinn is volt a szabadban. Boldogan cikázott a rét felett, amikor fentről árnyék borult rá. A fűben, egy nyúl vérszjelzéseket dobogott hátsó lábaival a társainak. - Menekülj! Vadászik a rétisas! - kiáltotta.

Azzal zutty! Már el is tűnt bolyhos farkincája egy üregben. Piszi cikázva menekült. Elege lett a sok kalandból! A veszélyek borzongatták, most értette meg igazán, mennyire veszélyes a nappali élet egy denevér számára.

- Ha én kalandozni akarok, elviszem, magammal Süti kutyát! – tódította Emma. Süti kutya kéjesen nyújtzkodott az asztal alatt a kosarában.

- Süti kutya örömmel menne veled, de kettőtök közül ki lenne az okosabb, aki haza is találna?- kérdeztem. Emma talányosan megvonta a vállát. „Elmúlt a nyár. Az őszi erdő már elvesztette sárga lombját. Az apák is megérkeztek hosszú útjukról a családjaikhoz. Szél cibálta a barlang előtti kopasz fák ágait, és fagyos jégszilánkok verték denevéreket. Tanácskozni kezdtek, merre keressenek a családjaik számára biztonságos téli szállást.

- Tiszteletre méltó denevérapák! – szolt hozzájuk Pizsi. - Én tudok egy biztonságos helyet. Erre! Erre!” - Nincs más választásunk. – egyeztek bele az apák. - Kövessük ezt a kis csavargót!

Az egész kolónia egyszerre rebbent fel. Pizsi a majorba vezette őket. Oda-benn jó meleg volt. A pónik az állásaikban egykedvűen ropogtatták az illatos szénát. A denevérraj feltelepedett a legsötétebb sarokba, s úgy lógtak a gerendákról, mint a száradó dohánylevelek. Kinn tombolt a hóvihár, de ők összebújtak a jó melegben és aludtak.

- Minden rendben is lett volna, ha nem történik katasztrófa! Egy éjszakán lángokba borult az istálló. Az emberek kiáltoztak. A lovag nyihogtak, rémülten dobogtak a patáikkal. Szabadulni szerettek volna. A lovászok sorra nyitogatták az lóállások ajtaját. A füst mindent elborított. A denevérek cikázva kerülgették a füstölgő oszlopokat. Most volt igazán szükség a fülükre. Küldték a hangokat szaporán, s iszonyú fájdalom hasított hátukba, szárnyukba, ha rájuk hullt a tüzes pernye. Hirtelen feltámadt a szél, nagyot csavart a lángokon, s egy pillanatra szabaddá tette a kijáratot. „Erre! Erre!” Küldte hangjelzéseit Pizsi a többieknek. Huss! Egyszerre röppent ki a denevérsereg az éjszakába. Most merre? Hol találnak biztonságos helyet télire?

- Gyertek ide, Pizsi! – kiáltja átszellemülten Virág. – Nálunk a padláson van elég hely!

- Én denevér leszek farsangkor az iskolában! – húzza ki magát Emma. – Most már te se félj tőlük, Virág! Ők csak menedéket kerestek. Tavasszal visszarepülnek majd a Sárkánylyukba.

- Tudom, de Cseresznye továbbra is elkísér engem, ha sötét helyre megyek! – közölte Virág.

Pozsgai Katalin: A Bohóchegy legendája

Előhang

2014. február 25. koradélután

András türelmetlenül várakozott a nőgyógyászati klinika előterében. A zöld csempe és a fehérre meszelt falak valami megfoghatatlan nyugtalanságot vibráltattak meg benne. Idegesen egyik lábáról a másikra állt, forgolódott. Seholy lélek. Két percre leült egy fehérre festett padra, de hamarosan felállt. Sétált fel-alá. Kávét vett a bejárat melletti automatából. Majd ismét fel-le járkált. Kockás télikabátja kezdett rámelegedni. Érezte, ahogy egy izzadságcsepp végigfolyik gerincén.

- Kérem! – szólt a portásfülkében keresztretvényt fejtő természetes hölgyhöz.

- Nem engedné meg mégis, hogy felmenjek a feleségemhez?

- Értse meg, uram, hogy az influenzajárvány miatt látogatási tilalom van! Senkit nem engedhetek fel!

- De a feleségem több mint két órája hívott, hogy indulhatok, mert kész a zárójelentés és vihetem haza. Valószínűleg lemerült a mobilja, mert nem tudom elérni. Kezdek aggódni.

- Felesleges aggódnia, uram! De ha gondolja, utánanézek. Hogy hívják a feleségét?

- Bánhegyi Nóra. És a 215-ös kórteremben van.

A portásnő ráérősen kikapcsolta golyóstollát, összehajtotta a rejtvényújságot, s félretaposott fehér papucsában elindult a lift felé.

- Kérem, mondja meg neki, hogy a férje a földszinten vár rá! – szólt utána András.

Erre már azonban nem volt szükség, mert épp akkor nyílt ki a liftajtó és kilépett belőle Nóra.

Gyönyörűbb volt, mint valaha. Könnytől párás szemekkel, ragyogó mosollyal, karjában párnapos kisfiával lépett ki a liftből. Táskáját egy ápolónő segítette hozni.

András meghatottan ölelte át.

- Menjünk végre haza. Az adminisztrációval volt egy kis probléma, de velünk minden rendben! – lehelt csókot Nóra férje ajkára.

- Gyere Kedvesem! – szólt András Nórához, mikor már mindent elrendeztek a kicsi, de szépen felújított panellakásukban.

Kipakolták a holmit a táskából, beindítottak egy mosást, megvacsoráztak, megfürdették a kisbabát. Gyönyörködtek benne, míg mohón szopott és közben álomba szenderült.

- Nóriám! Szerelmem! – húzta magához feleségét András. El sem lehet mondani, mekkora csoda ez, amelyet mi átéltünk. Itt van ez a kicsi emberke, s bár picurka még, de már most látszik, hogy tökéletes. És én soha nem lehetek hozzád olyan jó, hogy hálámmal ki tudnám fejezni, mit adtál nekem.

- Úgyhogy szeretnék én is adni neked valamit! – folytatta, s egy kis ékszerdobozt meg egy újságpapírba csomagolt lapos tárgyat szorongatott a kezében. – De mielőtt kinyitnád, szeretnék neked mesélni az életemről. Nem sokat tudsz még gyermekkoromról, mert ha erről kérdeztél, mindig csak szűkszavúan válaszoltam. Hidd el, ez nem bizalmatlanság volt irányodba, sokkal inkább az én gyengeségem. Nehéz erre gondolni, még inkább beszélni róla. De most eljött az idő. Igazi család lettünk, s jobban szeretlek benneteket, minthogy bármi titkom legyen.

- Csak bátran! Nekem mindent elmondhatsz! – simította meg András kezét Nóra, s fejét ölébe hajtotta.

András nagyot sóhajtott, egy darabig némán babrált kedvese sötétbarna hullámos tincseivel, majd belekezdett...

...csak bizonyos mozzanatok maradtak meg. Sok mindenre pontosan emlékszem. Mintha tegnap történt volna. Itt vannak előttem az arcok, a hangok, az illatok, az érzések.

Más emlékek titokzatos módon a homályba vesztek. Bárhogy próbálom felidézni, ügyetlen próbálkozás csupán.

Talán nem is kell mindent felidézni. Talán jobb is így.

Kicsi voltam. Ártatlan. Hittem a csodákban. Bíztam az emberekben.

A család, a szüleim erős bástyaként védelmezték naiv gyermeki lényemet. Nem volt lehetetlen, nem létezett szomorúság, bánat, csak jókedv, rengeteg nevetés és végtelen szeretet.

Aztán egy csapásra szilánkokra tört a varázs.

- Miért? - kérdeztem, s kérdezem azóta is magamtól.

Bár az igazat megvallva, mióta megtaláltalak téged, már jóval halkabbra csitult ez a hang.

Valahogy letisztult, megnyugodott, helyére került a fájdalom.

1992-93

Nagycsoportos óvodás voltam. A gondtalan kisgyermekkor éveinek legvégét tapostam.

A meleg tavasz már át-átkukucskált a nyárba. A hirtelenzöld friss lombzat kezdett komor színbe melírozódni. A Nap pedig már megpirította tejszínű bőrömet.

Vegyese érzésekkel vártam az iskolás éveket. Imádtam az ovit, de úgy éreztem, kinőttem már belőle.

Tudásra szomjaztam. Olyan akartam lenni, mint az apukám, aki minden kérdésre tudta a választ. Aki rengeteg tudását apránként, észrevétlenül plántálta belém.

Aki, ha fűjt a szél, elmondta, mi ennek az oka.

Aki, ha felnéztem a Holdra, elmagyarázta, épp akkor, miért látjuk olyan-nak, amilyen.

Aki anyát a legnagyobb vegyésznek nevezte, amikor főzött, s sorjázta, mi történik a tojással, a hússal, a vízzel, a tejjel a tűzhelyen.

Én is tudni akartam mindent.

Csodáltam a könyveket, amiből több száz sorakozott polcainkon. Olvasni akartam, szívni magamba az ismereteket, s olyanná válni, mint az én csodálatos apukám, aki a legokosabb a világon.

Egyedüli gyerekként szüleim összes figyelme, féltő szeretete rám irányult. Nem emlékszem egyetlen hangos szóra, egyetlen bántó hangszóra.

Édesapám úgy nézett gyönyörű, fiatal anyukámra, mint egy istennőre, s édesanyám valósággal fürdött ebben a szeretetben.

Apa, munkaköréből adódóan, sokat utazott. Gyakran járt vidékre előadásokat tartani, külföldre konferenciákra. Ilyenkor kettesben maradtunk anyucival, aki még azt is megengedte, hogy vele aludhassak.

Egy hétköznap este, mikor már túl voltam a szokásos vacsorán, fürdésen és apukám által kitalált kalandos esti mesén, amelynek főszereplője mindig én voltam, a szüleim megkérdezték, mit szólnék hozzá, ha most kivételesen ketten utaznának el Olaszországba. Így a szokásos munka mellett megnézhetnének néhány nevezetességet. Anyukám nagy műkedvelő volt, imádta az építészetet, a festészetet, csodálattal tudott bámulni egy-egy, a maga nemében különleges szoborra, templomra, festményre.

- Itália tömve van bámulatos művészeti kincsekkel. Nagyon régi álmom, hogy ne csak a könyvek lapjain, hanem a valóságban is megcsodálhassam ezeket! - mondta mindezt úgy, mintha lelkiismeret furdalást kellene éreznie emiatt - Andriskám! Beleegyezel, hogy elkísérjem édesapádat?

Persze, hogy beleegyeztem. Örültem, hogy anyukám régi álma teljesül, ugyanakkor enyhe szorongás vett rajtam erőt, mert soha nem fordult még elő, hogy mindketten elmentek volna.

A szüleim mindent gondosan elrendeztek velem kapcsolatban. A nagynénémhez költöztem. Ismertem, szerettem őt, a férjét és gyermekeiket.

Gyakran járt össze a két család. Ilyenkor izgalmas játékokat játszottam két unokatestvéremmel. Örültem, hogy pár napig velük élhetek.

Anya erre az alkalomra készített nekem egy naptárat. Ez úgy nézett ki, hogy egy nagy rajzlapot hat részre osztott. Minden egyes részt más színre festett. Gazdagon kidíszítette a téglalap formájú területeket, mindegyikbe belerajzolva egy-egy kedves játékomból a képét. Az egyikben, a legelsőben például az ütött-kopott macim nézett rám. Ez élénken itt van most is előttem. Volt egy kártyás rubrika is. De a többire már nem emlékszem.

Minden egyes részhez odatűzött egy lezárt borítékot.

- Andriskám! - hozta boldogan a lapot elindulásuk előtti estén. - Készítettem neked egy naptárat. Ezek a színes területek egy-egy napot jelentenek. Belerajoltam a számodra kedves dolgokat, de hagytam üres helyeket. Ide tudod majd ragasztani a matricákat, amelyeket ezekben a borítékokban találasz. Minden nap csak egy borítékot bonts fel! Aznap este, mikor felragasztod az utolsó matricát, fogunk hazajönni!

Ekkor ismét rám tört a bizonytalanság. Elvégre ez lesz az első alkalom, hogy nélkülük kell megennem néhány napig.

Bizony eltörött a mécses! Pityeregve fúrtam be arcomat anyukám ölébe.

- Bubu! - szólt anya a viharvert macimhoz. - Te is hallod, amit én? Mintha valaki itatná az amúgy egyáltalán nem szomjas rózsaszín egérgyerekeket!

Sírva-nevetve bújtam elő.

- Drágám! - ölelt magához. - Olyan hamar elrepül ez a hat nap, hogy szinte észre sem veszed. Marika néniéssel jól fogod érezni magad. S mikor az utolsó matrica is a helyére kerül, azon a napon mi is itthon leszünk!

- Megígéred? - szípoztam.

- Ünnepelesen megesküszöm! - mondta, miközben bal kezét felemelve, jobb kezét a szívére téve vigyázba vágta magát.

Gyorsan teltek a napok. Jól éreztem magam nagynéném családjánál. Napközben oviban voltam, esténként az unokatesóimmal játszottam.

Évi két évvel volt nálam idősebb, Lackó fél évvel fiatalabb.

Hiányoztak a szüleim, de rendíthetetlenül és becsületesen (minden nap csak egy borítékot bontva fel) ragasztgattam a matricákat. Vártam. Nagyon vártam haza a szüleimet.

Egy verőfényes délután aztán megszűntem többé gyerek lenni.

Ovis barátaimmal vehemensen túrtuk a homokot, hatalmas alagutakat, csúcsos vártornyokat, bástyákat építettünk, mikor látószögemben megjelent nagynéném, Marika néni. Most, hogy szüleim elutaztak, mindig ő jött értem az oviba.

Kicsit távolabb állt meg, egy óvónővel beszélt. Aztán odament egy másik óvónő is, majd egy dajka néni. Közben rám-rám pillantgattak. Az egyik dada remülten kapta a szája elé kezét, elfojtva sikolyát.

Éreztem, hogy baj van. De el sem tudtam képzelni, mi lehet az. Megállt a homokozó lapát a kezemben. Megdermedve meredtem rájuk.

Nos, itt van egy olyan fekete folt, amelyről már történetem elején szoltam. Kiesett az emlékezetemből a következő pár óra.

Nem tudom ki és hogyan mondta el, de tudomásomra hozták, hogy szüleim Olaszországból hazafelé tartva, már Ausztria területén autóbalesetet szenvedtek és sajnos egyikőjük sem élte túl.

Hogy mindez miként zajlott, nem tudom. A pontos történések sora elvesztett. A vele járó érzések azonban nem.

Mindenkinek bizonygattam, hogy ez csak tévedés lehet, mert az anyukám készítette naptárban még van egy üres hely az utolsó matricának.

- Majd holnap meglátjátok, hogy itt lesznek! – bizonygattam lelkesen. Ezekre a szavakra azonban csak sajnálkozó tekintetek, néma simogatások válaszoltak. Mindenki sírt körülöttem. Csak én nem.

Másnap aztán csak vártam türelmesen, majd vártam türelmetlenül, később idegesen, majd mérgesen, s mikor eljött a hajnal, s még mindig nem érkeztek meg, összeborult minden.

- Nekem anyuci megesküdött, hogy siet hozzám! - ordítottam. - Becsapott engem! Pedig ő soha nem hazudik!

Hiába próbáltak vigasztalni, hogy ez nem az ő hibája, hogy baleset volt, hogy mindig én voltam a legfontosabb a szüleim számára, nem létezett mentség.

Megígérték, hogy jönnek, s mégsem jöttek. Becsapottnak éreztem magam és gyűöltem őket!

Ami a temetésből megmaradt, az a fekete. Fekete, fekete, fekete...

...és vele erős kontrasztban az egymás hegyére-hátára halmozott millió hófehér virág...

...a sajnálkozó ölelések...

...könnyek... könnyek... könnyek...

Nem sírtam akkor sem, mikor közölték velem szüleim halálát. S nem sírtam a temetésen sem. És azóta sem ejtettem értük egyetlen könnycseppet sem. Persze nyüszítettem én ott legbelül. S bármily kegyetlenül hangzik, de nem őket sirattam, hanem magamat.

A nagynéném és galamblelkű, áldott jó férje vett a szárnyai alá. Végleg átköltöztettek hozzájuk. s ők a tőlük telhető legtöbbet megtettek azért, hogy be tudjak illeszkedni hozzájuk.

Nem sikerült, de ez nem rajtuk múlt. Én keményedtem meg. Páncélt növesztettem magam köré. Befelé fordultam.

És ami a külvilág számára a legriasztóbb volt, szüleim temetése után senkihez nem szóltam egy szót sem. Nem dac volt ez, sem elhatározás, csupán egy belső kényszer. Úgy éreztem, semmi mondanivalóm nincs.

Így telt el a nyár, s vészesen közeledett az iskolakezdés. Az első osztály, amelyet most már egyáltalán nem vártam. Nem akartam már okos lenni, nem volt már példaképem.

Drága Marika néném már mindenféle orvost végigjárt velem, de mindenhol ugyanazt a választ kapta:

- Nincs ennek a gyereknek semmi szervi problémája. Minden biztonnal szülei elvesztésével járó trauma válthatta ki a szótlanságot.

Környezetemet türelemre intették, engem bíztattak, bátorítottak. A helyzet azonban nem változott.

Egyszer aztán valaki azt javasolta, hogy talán a környezetváltozás jót tenne nekem.

Végso elkeseredésében nagynéném fontolóra vette ezt a lehetőséget is, és mivel ők nem moccanhattak a városból, mert ott volt a munkahelyük, a gyerekek oda jártak iskolába, óvodába, sorra átgondolta, melyik rokonnál lennék én boldog. Erre pedig csak egyetlen válasz volt. Mégpedig az apai nagyszüleim.

Ezzel két gond volt. Egyrészt nagyszüleim Erdélyben éltek, ezért sem itt, sem ott nem kezdhettem el az iskolát. Másrészt végig kellett járniuk a bürokrácia útvesztőit, hogy én Románia területén élhessek egy mondhatni hosszabb ideig.

Megkérdezték tőlem is, mit szólnék hozzá, ha jövő nyárig nagymamáékhoz költöznék, de választ most sem adtam. Nekem akkor minden mindegy volt.

Útlevelet csináltattak nekem, minden hivatalos ügyet elintézték, s ős közepé táján meleg ölelések közepette utamra bocsátottak.

Egy-két kép maradt csak az útról.

...végtelennek tűnő utak...

...Marika néni simogató keze...

...többórás várakozás a határon... egyenruhás, érthetetlen nyelven beszélő mogorva férfiak...

...döcögő, rángatózó autóbusz... öklendezés... hányás...

...dombok...

...szénaboglyák...

...erdő...

...égig érő fenyőfák...

...sziklák...

Ahogy gyűltek a kilométerek, úgy fogytak az utasok. Az utolsó fél órában már csak ketten ültünk a narancssárga autóbusz kopott műbőr ülésén.

A távolban egyszer csak feltűnt nagypapa szikár termete. Ott állt egymagában a buszvégállomáson.

- Végre itt van ez a nagylegény! – csapott a tenyerembe, mikor lekecme-regtem a buszról, majd rám kacsintott. – Nálunk ez így szokás! Férfiembe-
rek nem puszkálóznak!

Marika nénit, most már egyetlen gyermekét, azonban sűrű könnyek közepette hosszan megölelte, néhány szót váltottak csupán, míg a sofőr elszívott egy cigarettát. Aztán el is búcsúztak, mert a nagynéném ugyanazzal a busszal már indult is vissza. Nagypapa addig nézett a távolodó autóbusz után, amíg az el nem tűnt az első kanyarban.

Akkor még nem is sejtettem, mekkora változás, életre szóló kaland vár rám.

Nagypapa kezembe nyomott egy görbe, vaskos vándorbotot, hasonlót, mint a sajátja, vállamra rakta kezeit, lehajolt hozzám és ezt mondta:

- Isten hozott Andris! Marika nénéd már hazafelé zötykölődik az úton.

Ketten vagyunk most egymásnak addig, míg fel nem érünk a kis házunkig.

Nagyanád már nagyban süt-főz neked. Ha jól tudom, mákos rétes is készül. Ugye az a kedvenced?

Némán, de hevesen bólogtam.

Évente kétszer látogattak el hozzánk apai nagyszüleim. Emlékszem, ilyenkor nehéz, megrakott táskákkal, kosarakkal szálltak le a buszról. Otthon aztán előkerült abból minden földi jó. Megpucolt tyúk, kacsa, házi kolbász és hurka, tojás, házi gyúrt száraztészta, kemencében sült barna cipó.

Alig tudtam kivárni, hogy előkerüljön a mákos rétes. És még hozzá meny-nyi! Egy halomnyi! Nagymamám gondosan becsomagolta több réteg zsírpa-pírba, majd egy patyolat tiszta konyharuhába. Ki nem hagyott volna egyetlen alkalmat sem, hogy meg ne örvendeztessen vele. Tudta, hogy imádom. Azok, amelyeket nálunk lehetett vásárolni, meg sem közelítették az én nagymamám mákos rétesét. Nem is rémlik, hogy valaha cukrászdában vettünk volna. Mert mákos rétes, az csak egyfajta létezett, létezik, és fog létezni számomra: az én nagymamám utánozhatatlan mákos rétese.

Úgyhogy nyugodtan kijelenthetem, nálunk akkor volt Karácsony, eszem-
iszom, dínom-dánom, ha ők ellátogattak hozzánk.

Elindultunk hát nagypapával felfelé a hegyre. Kanyargós ösvényeken, tisztások mellett, sűrű tűlevelű erdőn át, patak parton. Lábunk alatt hol kavics csikorgott, hol hatalmas köveken lépkedtünk, hol vastag, puha tűlevelőpaplan lebegtünk, hol térdig érő fűvön gázoltunk át.

Egészen magasan, ahol már emberek nemigen járnak, egy zsindeletetős, mesébe illő takaros kis házikóban éltek az én nagyszüleim.

Lélegzetelállító kilátás nyílt a völgyre, felülről lehetett megszemlélni a hatalmas fenyők csúcsát, a legközelebbi falu apró házait, templomát, a kacsaringós patak vájta medret.

Többször is voltunk itt szüleimmel látogatóban, de soha nem maradtunk éjszakára. Akkor is lenyűgözött ez a szépség, de most, hogy tudtam, hogy huzamosabb ideig maradok, valahogy mélyebben érintett meg a természet eme végeleáthatatlan hatalma.

A kemence melletti vendégágy lett az én kuckóm. Maga nagypapa eszkábált nekem egy polcos szekrénykét, amibe belerakhattam a holmimat. Ruhákat, cipőket, játékokat.

Nagyszüleim egy szerényen berendezett kicsi szobában aludtak, amelynek ajtaja közvetlenül a kemence mellől nyílt, s amelyet soha nem csuktak be éjszakára. A szoba legnagyobb részét egy dupla ágy foglalta el. Két ruhászekrény állt még a fal mellett. Az egyik polcos, a másik akasztós volt. Az ajtó mögött bújt el egy aprócska asztal, amelyen a családi fotók sorakoztak. A soha nem látott rokonok fényképei mellett ott volt a szüleim fotója is, előtte csonkig égett gyertyával. Egyszer láttam csak. Utána soha nem mentem arra a helyre. Ha be is kellett lépnem abba a szobába, mindig kínosan ügyeltem rá, nehogy odatévedjen a tekintetem.

Azt azonban hallottam, hogy nagymamám lefekvés előtt mindig odatérdel a fénykép elé, s halkán imádkozik:

„Te adj erőt, hogy tűrni tudjak, ha megbántanak, ne zokogjak. Te add meg, hogy eltűrjenek, hogy hibáimmal is szeressenek. Te erősítsd meg erőtlenségem, hogy hősként vigyem a keresztem. Te légy árvaságom erős támasza, tudom, hogy Te vagy a gyengék gyámola. Te őrizd meg gyengülő eszem, hogy életem nagy teher ne legyen. Ó adj azoknak nagy szeretetet, akiknek én adtam életet. Legyen szívükben jóság, irgalom, öregségemet értő szánalom. Áldd, őrizd őket édes Jézusom, hogy találkozzunk Nálad egykoron. Vezess, erősíts, oltalmaz, a végső órámon irgalmazz.”

A nyár már elszállt, de simogatóan kellemes őszi köszöntött ránk, telítve langyos napsugárral, a természet ezernyi pompás színével és gyümölcsével.

A nappalok jelentős részét a szabadban töltöttem. Mivel nagypapa asztalosmester volt, a háztól nem messze, úgy ötvenlépésnyire volt a műhelye. Itt dolgozott, innen kerültek ki a keze alól a mívesen faragott tálalószekrények, asztalok, székek. A falubeli emberek szívesen bízták rá ezeket a munkákat, mert precízen, gyorsan és szépen dolgozott. Bútorokon kívül készített dézsát, bölcst, de akár még furulyát is faragott, ha valaki éppen arra vágyott.

Aztán, ha elkészült valamivel, levitte a faluba.

Építkezésekhez is hívták, mert kiváló ácsmester volt, de így ősz táján már efféle munka nem igen adódott.

Gyakran kiült ilyenkor a vastag moharéteggel és fűvel benőtt tetejű műhely elé egy háromlábú alacsony székre, s egy bicskával kacsaringós mintákat faragott egy-egy székre, vagy bölcsőre.

Kezét, szemét folyamatosan a munkán tartotta, de közben egyfolytában mesélt, mesélt.

Mesélt fiatakoráról, beszélt a falubeli emberek életéről. Vicces történetekkel nevettetett meg, s közben gyakran megkérdezte, mit is gondolok én erről. Választ soha nem kapott, de őt ez nem is igazán zavarta.

Legjobban azok a történetek érdekelték, amelyekben valami csodás dolog történt. Elmondta például, hogy ez a kis patak, amely itt kanyargózik le a hegyről, sok száz évvel ezelőtt tele volt arannyal. Innen kapta a nevét is. Akkor azért telepedtek ide az emberek, mert abból éltek, hogy a patak hordalékából kimosták az apró aranyszemcséket. Próbálkoztam én is aranymosással, le is mentünk nagyapóval egy szélesebb partszakaszra, felszerelve nagy-mama szitáival, de aranyat, azt nem találtunk.

Én azért rendíthetetlenül jártam a patakra, órákig szitáltam, rostáltam a hordalékot, de nem hogy aranyat, még ahhoz hasonló csillogó port sem találtam.

Nagyapám látva lankadó lelkesedésemet, egy alkalommal, mikor ismét üres vödörrel, arcomon csalódottsággal vánszorogtam vissza a patakpartról, magához húzott a háromlábú kisszékhez, szétvetett lábai közé állított, átölelte vállamat és a fülembe súgta:

- Elárulok neked egy titkot, Andris. Meg kell esküdnöd, hogy senkinek nem beszélsz róla!

Erre a szóra, hogy megesküdni, éles késként hasított belém édesanyám ígérete, amit nem tartott be. Mérhetetlenül haragudtam rá még mindig. Tehetetlen dühömben elsírtam magam.

Szegény nagyapó azt hitte, azzal bántott meg, hogy önkéntelenül is, de utalt némaságomra.

- Oh! – kapta a szája elé riadtan a kezét. – Ne haragudj, kisfiam! Nézd el ennek a vénembernek, ha össze-vissza beszél!

Hogy is tudtam volna vele megértetni, mi bánt? Egyrészt ekkor már több hónapja egy hang sem hagyta el a számat, másrészt, gondoltam, úgy sem értené meg senki azt, ami bennem zajlott.

Mai fejjel már biztosra veszem, hogy ha akkor megnyílok előtte, és csakis őelötte, rengeteg dühtől, haragtól, önmarcangolástól óvtam volna meg magamat. Ő megértette volna, ő elfogadta volna. Ahogy engem is őszintén elfogadott és mélyen szeretett.

Szólni képtelen voltam, pedig de szívesen megnyugtattam volna, hogy nem ő hibája, nem ő izgatott fel! Megöleltem. Ennyire futotta tőlem.

- Látod ott azt a magas hegyet? – kérdezte hosszú csend után, miközben szorosán magához szorított, s arcát az enyémhez nyomta.

Bólintottam.

- Azt a hegyet őseink bohóchegynek nevezték, bár lassan feledésbe merül ez a legenda vagy mese. Néhány öreg még hallott a hegy titkáról, de a fiatalok, ha el is mondják nekik, már nem hisznek benne, s gyorsan el is felejtik, nemhogy tovább adnák gyerekeiknek, unokáiknak. Pedig amit mondani fogok, úgy igaz, ahogy itt ülök.

A hegy felé mutatva előre nyújtotta karját, s így folytatta:

- Azért kapta ezt a különös nevet, mert ha jól megnézed, három csúcsa van. Olyan, mint egy bohóc csörgősipkája. A sapka alatt, pedig ott a két szeme. Látod?

S valóban! Tátott szájjal bámultam a messzeségbe!

- S ha még lejjebb nézel, s ha nagyon jó a szemed, kirajzolódik a bohóc hatalmas nevető szája!

Ott volt! Hihetetlen, de tényleg ott volt.

- Na de, most kapaszkodj meg! Az a hiedelem járja, hogy tavasszal, mikor már épphogy csak egy kevéske hó marad a csörgősipkán, a bohóc megrázza a fejét, lerázza az utolsó hópelyheket is, s ekkor egy drágakő leszakad a sipka tetejéről, legördül a hegyen, s a patak vize lehozza a völgybe! De minden évben csak egyetlen egy.

Nem is pislogtam, úgy figyeltem. Elkápráztatott, ahogy és amit nagyapa mesélt.

Hirtelen suttogóra lágyítva hangját levette szemét a hegyről, s rám nézett:

- Mit szólnál hozzá, ha olvadáskor mi ketten elmennénk abba a völgybe, és megpróbálnánk megtalálni a kincset?

Ekkor már fülig ért a szám. Hevesen bólogattam.

- Azt azért tudnod kell, hogy nagyon nagy szerencse kell ahhoz, hogy valaki erre rábukkanjon. A hegy jóságos tündére nem is engedi akárkinek megtalálni. Csak igaz szívű, tiszta lelkű embernek adatik ez meg! Én egyetlen embert ismertem, akinek ez sikerült. Ő már régen nincs közöttünk. Kicsi gyerek voltam, amikor neki már hosszú ősz szakálla volt. A hegyekben élte le életét teljesen magányosan. Hogy mi lett a kincessel, amit talált, senki sem tudja. De én láttam. A saját két szememmel! Csodaszép volt és ezer színben ragyogott!

Nagymamám egy kosár krumplival haladt el éppen mellettünk, s mosolyogva csóválta fejét. Nagyapa visszamosolygott rá, s még a fülembe súgta:

- Bírod a hosszú utat?

Tágra nyílt szemmel bólintottam.

- Akkor tavasszal elmegyünk oda. Csak te meg én!

Nem vártam még így a telet, mint most. Mert hát, ha nem esik hó, nincs is mit leráznia a bohócnak a sapkájáról.

Nem kellett sokáig várni. Nem is olyan sokára beköszöntött a tél. Nem az a városi tél volt, ahol elsöprik a járdáról a havat, félretolják az utakról, aztán mintha lenne is meg nem is. A gyerekek hógolyóznak egyet, korcsolyáznak a műjégpályán, aztán a távfűtéses lakásban elfelejtik, milyen évszak is van valójában.

Az itteni tél egészen más volt. Nagypapa a bejárat mellé felhalmozott tűzfával fűtötte be minden este és reggel a kemencét. Barátságos meleg volt a kicsi házban. Odakinn viszont olyan hideg, hogy a jégvirág majd csak tavasszal olvadt le az ablakról.

A hó pedig csak hullott, hullott, fáradhatatlanul hullott. A hólapátolásba én is besegítettem. A bejáratától a jóságok óljaiig tartó részt kellett hőmentesíteni, illetve innen a néhány méterre lévő kúthoz vezető utat.

Kétszer söpörtünk, lapátoltunk egy nap. Fél nap elteltével azonban ismét vastag hódnunna lepte be az utat. Néhány hét elteltével nagypapa már embermagasságba hányta felfelé a havat. Már szinte egy alagúton közlekedtünk, ha kimentünk. Én mindenesetre már nem láttam mást az ajtón túl, mint a hatalmas, vakítóan fehér hófalakat.

Nagyszüleim egész télre gondoskodtak élelemről, mert tisztában voltak vele, hogy ilyen időben nem ajánlatos hosszabb útra indulni. Nagymamám szerint ez a tél még az átlagosnál is keményebb és csapadékosabb volt. A falu pedig jó pár kilométerre volt innen.

A kamrában magasan egy hosszú rúdon lógott a füstölt kolbász, szalonna, sonka. A két bödön tele volt zsírral. Az egyikben disznó-, a másikban kacsa-zsír volt. A polcok roskadoztak a befőttektől, lekváros üvegektől. Nagymama még a tél beállta előtt beszerezte azokat az élelmiszer alapanyagokat is, amelyeket a boltból kellett megvásárolni. Cukrot, sót, lisztet.

A pincében volt elvermelve a zöldség, itt állt zsákokban a krumpli is.

Friss húst, tojást a baromfik szolgáltattak. A Cucka nevű tehén pedig bőven ellátott minket tejjel.

Úgyhogy a tél beálltával, felkészülve a világtól való elzártságra, beszorultunk a házba. De ne gondolja senki, hogy unatkozással teltek napjaink. Nagypapa kezéből ki nem esett a bicska. Valamit mindig faragott. Nagymamám süttött-főzött, s délutánonként engem tanított.

Elhatározta ugyanis, hogy ha már ennyi időnk van, és én úgysem járok iskolába, akkor akár megtanulhatnék olvasni. Nem volt sok könyvük, de szerinte ahhoz épp elég, hogy megismerjem a betűket. El sem tudom képzelni, hogy fogalmazódhatott ez meg benne, hiszen hogyan lehet megtanítani valakit

olvasni úgy, ha az illető nem hajlandó megszólalni. Ekkor ugyanis még mindig nem beszéltem.

Ő ennek ellenére fáradhatatlanul, türelemmel és szeretettel tanított engem.

Minden nap egyetlen betűvel ismertetett meg, amelyből nekem mindet meg kellett találni egy könyv lapján. Aztán mikor már gyűltek a betűk, megmutatta, hogyan rakjam össze őket, hogy szavak formálódjanak belőle.

Emlékszem, nagyon hamar elsajátítottam az olvasás tudományát. Bár egyetlen hangot nem ejtettem ki a számon, a fejemben azonban összeálltak a betűk, és szavakká, mondatokká formálódtak.

Kimondhatatlan boldogsággal töltött el, amikor kezembe vettem egy könyvet, s megértettem, amit az író mondani akart. Karácsonyra már mindent el tudtam olvasni, s mire a fagyos téli szelet lágy tavaszi szellő váltotta fel, már faltam a könyveket.

Nem felejtettem ám el nagyapa csodás történetét a bohóc csodasipkájáról, bár azóta az őszi délután óta nem tett róla említést.

Ha nem burkolóztak a hegyek puha ködfátyolba, s a Nap kedvére bámészkodhatott, én is kimerészkedtem az általunk épített hóvár magas falai közül, s leellenőriztem a csodahegyet. Sajnálattal konstatáltam, hogy mindhárom csúcsot vastag hóréteg fedti.

- Nagyon soká lesz még, mire már épphogy csak a sipka tetején marad belőle! – szomorodtam el mindannyiszor.

De ahogy az lenni szokás, s ahogy a természet törvényei megmászhatatlanul érvényesülnek, lassanként a tél enyhített vasmarkú szorításából, s a tavasz kezdte átvenni hatalmát.

A nappalok jócskán meghosszabbodtak, a Nap sugarai egyre erősebben melegítettek mindent.

A jégvirág leolvadt az ablakról, az eresz aljáról csepegett a hólé, s a ház melletti magas hófal is napról napra fogyott.

A hegytetőről csorgadozó patak is új életre kelt, vidáman, erőtől duzzadva rohant a völgybe, s partján megjelentek az első hóvirágok is.

Naponta többször kiszaladtam nagyapám asztalosműhelyének túlsó oldalához. Innen láttam ugyanis rá legjobban a bohócsipkás hegyre. Kezdtém türelmetlenné válni, mert már a ház körül nyoma sem volt a hónak, a három csúcs még mindig téli álmát aludta.

Egy ilyen alkalommal, amikor lebiggyesztett szájjal néztem a messzeségbe, nagymamám hangtalanul mellém lépett, s megsimogatta szőghajamat:

- Csak várj türelemmel, Andriskám! Elrepül két-három hét, s meglátod, mily gyorsan győzedelmeskedik a tavasz ott is. Tudom ám, mit ígért neked nagyapád! Eljön az a nap is, ne félj!

Vártam hát türelemmel. A meleg kabát is lekerült rólunk, mikor úgy láttam, hogy már csak éppen annyi hó van a sipka tetején, hogy azt most már a bohóc akár le is rázhatná.

- Na! Andris! Hosszú, fáradságos út vezet abba völgybe, ahol a Bohóc-hegy patakja leteszi hordalékát. Pirkadatkor kell indulnunk ahhoz, hogy még sötétedés előtt hazaérjünk. Az sem biztos, hogy sikerrel járunk, hogy megtaláljuk a drágakövet! Biztos, hogy nem gondoltad meg magad?

Hevesen ráztam a fejem. Tudta ám nagyapa, hogy azóta vágyom erre az útra, mióta először hallottam róla. Semmi nem érdekelt ennyire, semmire nem sóvárogtam így!

- Akkor holnap, ha az időjárás is kegyes hozzánk, ha ilyen tiszta időnk lesz, mint ma, útra kelünk! – kacintott rám – Csak mi ketten!

Erre az állapotra mondhatják, hogy madarat lehetett volna velem fogatni.

Nagymama pogácsát sütött nekünk, a tarisznyáinkat viszont mi magunk készítettük össze. Hajnalban már erre nem lett volna idő, mert időben el kellett indulni.

Mondhatni, nem sokat aludtam azon az éjszakán. Ábrándoztam hegyekről, völgyekről, mesés kincsekről, majd mikor végre elaludtam, összeálmodtam mindenféle badar dolgot.

- Csak nem gondolod, te városi fiú, hogy majd pont neked rázom meg a csörgősipkám! – ordította a bohóc és hatalmas szájával félelmetesen vi-gyorgott.

- Ne félj tőle, Andris! – kiáltott utánam nagyapa – Nem tud neked ártani! Kapaszkodj a sapkája szélébe! Mássz! Mássz!

Húztam felfele magam, de erőm már fogytán volt. Nagyapa nem hagyta abba a biztatást:

- Ne add fel! Mindjárt feljutsz!

Minden erőmet összeszedtem, csak másztam, másztam, de éreztem, nem bírom sokáig. Gyenge karomból egyre csak fogyott az erő, cipőm talpa csúszott a nyálkás sziklán.

Összeszedtem minden maradék erőmet. Végre sikerült felhúzni magam a bohóc fejére.

Már majdnem elértem a csörgősipkát, mikor hirtelen egy halványsárga ruhába öltözött mosolygós tündér elém reppent. Lekapta a bohóc sapkáját és varázspálcájával eltüntette a drágakövet:

- Nem érdemled meg a kincset, te kisfiú!- kacagta - Nem vagy rá méltó... nem vagy rá méltó... nem vagy... nem vagy... vagy..... vagy..... vagy.....

Verejtékben úszva riadtam fel. Még nem pirkadt. Odabújtam nagymamám mellé.

- Mama! –suttogtam –Szerinted érdemes nekem elindulni? Lehet, hogy nem vagyok méltó rá, hogy megtaláljam a kincset!

- Drágám! Hogy juthat ilyesmi az eszedbe?! Hát persze, hogy... - hagyta félbe a mondatot.

Hirtelen felült az ágyban, szorosan magához ölelt. Éreztem, ahogy könnye folyik lefelé a karomon.

- Andriskám! Te újra beszélsz! – zokogta - Köszönöm, drága jó Istenem! Köszönöm!

És halkan, alig hallhatóan imádkozni kezdett:

„Te adj erőt, hogy tűrni tudjak, ha megbántanak, ne zokogjak. Te add meg, hogy eltűrjenek, hogy hibáimmal is szeressenek. Te erősítsd meg erőtlenségem, hogy hősként vigyem a keresztem. Te légy árvaságom erős támasza, tudom, hogy Te vagy a gyengék gyámola. Te őrizd meg gyengülő eszem, hogy életem nagy teher ne legyen. Ó adj azoknak nagy szeretetet, akiknek én adtam életet. Legyen szívükben jóság, irgalom, öregségemet értő szánalom. Áldd, őrizd őket édes Jézusom, hogy találkozzunk Nálad egykoron. Vezess, erősíts, oltalmazz, a végső órámon irgalmazz.”

Pirkadatig mamám ölelő karjaiban feküdtem, s mikor az öreg kakas első kukorékolásával felébresztette tyúkjait, mi is útnak indultunk.

Nagyapát kemény fából faragták, akárcsak azt a fát, amellyel legtöbbször dolgozott. A hegyek embere volt, saját bevallása szerint is. Nekem, alföldi gyerekeknek, sokszor fájdalmasan megfeszültek izmaim egy-egy hosszabb emelkedő során. Nagyapának ez meg sem kottyant. Még csak a levegőt sem vette szaporábban.

Kincskereső utunk első harmada nem bizonyult nehéznek. Lefelé kellett jönnünk a hegyről. Lábaim szinte észrevétlenül rótták a tájat. Végig, a még gyér aljnövényzetű erdőn át vezetett az utunk. Még kitaposott ösvény sem volt, de nagyapa minden fát ismert errefelé. Néha meg-megálltunk, s ilyenkor mindig valami érdekességet mutatott.

- Nézd, Andris! Ez itt egy vadcsapás! Itt vonulnak az őzek! Látod a nyomait? – mutatta, és elmagyarázta, honnan ismerhető fel, hogy ez valóban egy őzláb lenyomata.

- De nézd csak, milyen érdekes! Ha követed a szemeddel a csapást, ott, nem messze látsz egy olyan részt, ahol két-három méter hosszúságban megszűnik a nyom, aztán folytatódik tovább. Ezen a helyen az őzek mintha átugranának valamit. Pedig nincs ott semmi. Se szikla, se kidőlt farönk, se vízforrás. A régen élt bölcs öregek szerint a Föld mélyéről sugárzó negatív töltésű energiavonalakat érzik ezek az állatok, s ösztönösen nem lépnek rá.

Ittam nagyapa minden szavát.

Mutatott nekem rókanyomot, vaddisznótúrást. Megálltunk, ha fakopáncsot hallottunk, s addig kerestük, míg meg nem láttuk. Megtanította, hogyan tudom megkülönböztetni a nagy őzlábgombát a piruló őzlábgombától, megmutatta a tintagombát, a tuskógombát. A mesékből ismert piros kalapos gombától óva intett, mondván, hogy az a mérgező légyölő galóca, s nem tanácsos belőle szedni.

Láttunk rengeteg rovar, köztük olyanokat, amelyekkel eddigi rövidke életem során még soha nem találkoztam. Cincérek különböző fajait, imádkozó sáskát.

Megcsodáltuk a pompás színben nyíló virágokat, a sötétlila árvacsalánt, a halványlila harangvirágot, a sárga tavaszi kericset, a bordó hunyort, a fekete kökörcsint.

Nagyapa különféle gyógynövényekre is felhívta a figyelmemet, mert elmondása szerint többet érnek ezek, mint akármelyik gyógyszer, amelyet drága pénzért a patikában megvásárolnak az emberek. Tudta melyik való gyomorpanaszokra, mellyel lehet lázat csillapítani, melyik részét kell a gyógynövénynek használni, hogyan kell elkészíteni bizonyos forrásokat, ha köszvény, köhögés, vagy valami más nyavalya gyötör. Annyi információt zúdított rám, hogy töredékét tudtam csak megjegyezni.

Szájtátva csodáltam nagyapám hatalmas tudását a természetről. Mindenről lelkesen mesélt. A fákról, bokrokról, virágokról, gombákról, madarakról, pókokról. Mindenről, ami csak az utunkba került.

Már magasan járt a nap, mikor leérve a völgybe, egy erdei tisztáson megpihentünk és megreggeliztünk. Én sem fáradt nem voltam, sem éhes még, de nagyapa szerint erőt kellett gyűjtenünk az út következő részéhez.

- Most jön a neheze! Eddig csak lefelé sétálgattunk, s bár utunk felén már túl vagyunk, most egy meredek kaptató következik. Utána egy rövid, meredek ereszkedő, s már ott is vagyunk a Bohóchegy lábánál – magyarázta.
- Rád bízom a döntést, Andris! Két választásunk van. Vagy a hosszabb, könnyebb emelkedőn kaptatunk fel, vagy a jóval rövidebb, de sokkal meredekebb utat választjuk.
- A meredek emelkedőt választom! – vágtam rá gondolkodás nélkül.
- Na, ezt már szeretem! - bólintott elismerően nagyapa. – Akkor akár indulhatunk is! Készen állsz az erőpróbára?
- Készen! – lelkendeztem.

Lehet, nem örvendezem ennyire, ha tudom, mi vár rám a következő bő félórában. Mert ez felért egy valószínűségi hegymászással! Az esőtől áztatott talaj a gyenge, nedvességtől duzzadó fiatal növények hajtásaival együtt valami izonyatosan csúszós elegyet alkotott. Így volt ez eddig is, csak a lejtős részen

nem volt különösebb jelentősége, mert azon túl, hogy néha-néha fenékre hupantam, az előrehaladásunknak ez nem volt gátja. Most viszont, hogy meg kellett vetni a lábunkat, teljes testsúllyal ránehezedni az egyik lábra, a meredek emelkedőn, bizony volt küzdelem rendesen. Szerencsére szinte mindig akadt egy fatörzs, ág vagy a földből kiálló kő, amiben megkapaszkodhattam, de így is gyakran métereket csúsztam vissza a térdemen. Nagyapa ilyenkor hátranézett, konstatálta, hogy semmi bajom, s megvárta, míg utolérem.

Egyik meredek részen háromszor is visszacsúsztam, semmi biztos kapaszkodót nem találván. Ekkor nagyapa leereszkedett hozzám, s görbe botját nyújtva segítségül, felhúzott.

Ő bezzeg soha nem csúszott meg! Gondolom jó párszor járt már itt élete során, de igazából a zsigereiben volt, hova lépjen. Akkor arra gondoltam, hogy az ő cipője valószínűleg igazi hegyászó bakancs. De szó sem volt erről. Egy egészen egyszerű magas szárú, ócska cipőben járt télen-nyáron. A küzdelem végül is megérte a fáradságot! A meredek emelkedő tetejéről lenyűgöző kilátás nyílt a Bohóchegyre. Ott volt előttünk igazi valójában, de már annyira közel, hogy nem lehetett látni a szemét és a hatalmas száját sem.

- Ha lenézel, meglátod a patak völgyét! – mutatott nagyapa lefelé. – S ha feltekintesz a hegyre, láthatod, hogy a csúcán már egy fia hó sincs.

Elöntött az izgatott kalandvágy.

- Nagyapa! Ez azt jelenti, hogy a bohóc megrázta a sipkáját? – kérdeztem szinte remegve.

- Bizony. Ez azt jelenti, hogy végérvényesen megérkezett a tavasz! Látod? A kis patak is milyen bővizű most. Most hozza lefelé a hegyről a megolvadt hó levét.

- És akkor ott van a kincs is? – kérdeztem szinte félve.

- Ott kell lennie. Csak kérdés, hogy megtaláljuk-e.

- Menjünk nagyapa! Siessünk! – fogtam meg erős kezét, s szinte húztam magammal, mert már egy percet sem tudtam várni.

Szökelltem lefelé a völgybe, mint egy őz. Néha gatyaféken csúsztam métereket. Csupa sár volt már az összes ruhám, de mit sem érdekelt ez engem. A kincstre vágytam. Meg akartam találni! Kezembe akartam fogni!

- Papa! Itt van! Megtaláltam! – rohantam hozzá izgatottan, kezemben egy szép kővel, amit a patak partján találtam.

Nagyapa még csak most ért le a hegyről. Nem sietett.

- Szép követ találtál, kisfiam! – mosolygott bajusza alatt. – De ha jól megnézed, ezerszámra hevernek ilyenek a mederben. Mi drágakövet keresünk, amelyből csak egyetlen van itt valahol. Ha egyáltalán igaz a mendemonda.

- És milyen az a kő, nagyapa?

- Ahogy az emlékeimben él, elég kicsike. Ennél itt a kezében jóval kisebb. Kicsit érdes a felülete, nem ilyen sima, mint ez. De amiről biztosan fogod tudni, hogy megtaláltad, az, hogy ezer színben pompázik. Ezt akkor látod igazán, ha a Nap felé fordítod. Látsz benne sárgát, narancsot, kéket, lilát, zöldet és minden színt, amit csak el tudsz képzelni.

Fáradhatatlanul kezdtem felkutatni a kincset, amit szinte már a magaménak éreztem. Kerestem a patakparton, belegázoltam a vízbe, százszámra emeltem a Nap felé a kavicsokat, de sehogy sem találtam.

Nagyapa nem messze egy farönkön ült, s hol engem nézett, hol behunyva szemét a Nap felé fordította arcát.

- Nem találok, papa! – mondtam szinte sírva, mikor már több órája lehorgasztott fejjel, szinte beleszédülve a vízbe, sikertelenül vadásztam a kincsre!

- Keresd csak! Ott kell lennie valahol! – biztatott nagyapa, de én már úgy éreztem, hogy az összes létező helyet átvizsgáltam, az összes követ megmozgattam.

Még egy darabig keresgéltem, aztán hitehagyottan, térdig lucskosan lehupantam nagyapám lábához.

- Nincs az itt, papa! Lehet, hogy nem is igaz ez az egész mese! Lehet, hogy nem is rázta meg a bohóc a sapkáját! Lehet, hogy nincs is a sipkán drágakő! De lehet, hogy megelőztek minket, s hiába is keressük! De szerintem azért nem találok, mert nem vagyok rá méltó!

- Türelem, gyermekem! Türelem! Menj csak előre arra részre, ahol azt a nagy korhadt fát látod. Ott már kerested?

- Igen! Ott is voltam már, de ott sincs!

- Menj csak előre! Mindjárt én is utánad megyek és segítek a keresésben!

Térdig gázoltam a vízben, de nem láttam ott semmit közönséges kavicsokon kívül. Nemsokára nagyapa is csatlakozott hozzám, de kis idő elteltével belátta, hogy igazam volt.

- Gyere Andriskám! Itt én sem látom. Nézzük meg még egyszer azon a tájékon, ahol elkezdted a keresést!

- Felesleges, papa! Nincs az ott! – s sírva kullogtam utána.

Nagyapa hétrét görnyedve vizsgálta a patakmedret, mikor odaérve hozzá, szinte a lába alatt megpillantottam a drágakövet. Semmi kétség nem férhetett hozzá.

„Megtaláltam!” – dobbant hatalmasat a szívem!

- Itt van! Itt van! Itt van! – ordítottam és tenyeremen tartva a csodát, nagyapa szeme elé emeltem.

- Na, ugye! Tudtam én, hogy nem szabad feladni! – kacagott hangosan, s korát meghazudtolva ölébe kapott s pördült velem néhányat.

S valóban úgy volt, ahogy nagyapám leírta. A szivárvány minden színében pompázott. Ha pedig a Nap sugarai betörték a belsejébe, káprázatos szépséggel ragyogott...

2014. február 25. éjfél előtt nem sokkal

- Hát röviden ennyi az én történetem – nézett kedvesére András.
- Köszönöm, hogy elmondtad! Hogy bizalmadba fogadtál. Csak sejteni tudom, mit érezhetsz! – simította meg Nóra lágyan, mindkét kezével férje arcát.

András szótlánul átnyújtotta a kis ékszeres dobozt.

Ott volt benne a csodakő, de már nem eredeti formájában, hanem megciszolva egy medálba foglalva. Nem igazán lehet rá szavakat találni, annyira szép volt. A szivárvány minden színében ragyogott, de ami igazán értékessé tette, az a fájdalommal, szeretettel átítatott gyermekkor emlékei voltak. Amelyek most már nagyjából a helyükre kerültek.

- Nincsenek szavak rá, hogy megköszönjem! – nézett férjére Nóra meghatottan.
- Nem találtam értékesebb pillanatot ennél a mostaninál. Köszönöm, hogy te vagy a gyermekem édesanyja! – nyögte végül András elcsukló hangon.
- Köszönöm, hogy én lehetek az! – ölelte meg férjét. – De mondd csak, mi történt azután?
- Tavasszal elbúcsúztam nagyszüleimtől, visszamentem a nagynénémhez. Szeretettel bántak velem, úgy, mintha saját gyermekük lennék. Egészen egyetemista koromig náluk laktam. Akkor kerültem fel Budapestre kollégiumba. A többit már tudod.
- És mondd csak! Mi az az újságpapírba csomagolt valami, amit az ékszeres dobozzal együtt hoztál ide, mielőtt belekezdted gyerekkorod történetébe?
- A szüleim fotója... - mondta bizonytalanul, majd lassan elkezdte kicsomagolni.
- Úgy gondolom, itt az idő, hogy megbocsáss nekik! – szólt alig hallhatóan Nóra, s kivette András kezéből a fényképtartót, benne a kissé megsárgult fotóval és kirakta arra a polcra, ahol a saját esküvői képeik sorakoztak.

András remegő lábakkal lépett a fénykép elé. Több mint húsz éve már, szinte egy emberöltő, hogy utoljára látta őket. Letérdelt, s hirtelen felelevenedett nagymamája imája, amelyet kisfiúként több mint fél éven át nap, mint nap hallott:

„Te adj erőt, hogy tűrni tudjak, ha megbántanak, ne zokogjak. Te add meg, hogy eltűrjenek, hogy hibáimmal is szeressenek. Te erősítsd meg erőtlenségem, hogy hősként vigyem a keresztem. Te légy árvaságom erős támasza, tudom, hogy Te vagy a gyengék gyámola. Te őrizd meg

gyengülő eszem, hogy életem nagy teher ne legyen. Ó adj azoknak nagy szeretetet, akiknek én adtam életet. Legyen szívükben jóság, irgalom, öregségemet értő szájalom. Áldd, őrizd őket édes Jézusom, hogy találkozzunk Nálad egykoron. Vezess, erősíts, oltalmazz, a végső órámon irgalmazz.”

S akkor, ott, ledőltek a falak, átszakadtak a gátak, kinyíltak az elfojtott bánat lepecsételt csatornáí...

Nóra, hatalmas gombóccal a torkában, csak ennyit tudott mondani:

Sírj, Kedvesem! Sírj!

Utóhang

egy héttel korábban

A kicsi csengettyű az ajtó felett éles hangon jelezte, hogy vásárló érkezett az üzletbe.

A hajlott hátú, bozontos szakállú ékszerész kinézett a szemüvege felett, de nem állt föl a pult mögül.

- Segíthetek valamiben? – kérdezte unottan, s folytatta a kezében lévő aranygyűrű polírozását.

- Igen! Szeretném, ha ezt a követ medálba foglalná! – húzta elő a papír zsebkendőbe gondosan becsomagolt drágakövet a zsebéből András.

Az ékszerész unottan rápillantott a kőre, majd hirtelen mozdulattal felállt. Szeméhez szorította nagyítóját, s alaposan szemügyre vette. Közben érthetetlenül motyogott.

- Honnan szerezte ezt a követ? – kérdezte kurtán.

- Ez egy nagyon hosszú történet. Megmondaná, hogy milyen kő ez?

- Labradorit. Azért nevezik így, mert a Labrador félszigeten bukkantak rá először. De ez annak egy speciális változata, a neve spektrolit. Az a különbség, hogy a labradorit a kék különböző árnyalataiban ragyog, míg a spektrolit, mint a neve is mutatja, a színskála egész spektrumát mutatja – eredt meg a nyelve a kezdetben mogorvának tűnő ékszerésznek. – Szívesen megvenném! Jó árat fizetek érte!

- Nem eladó. Nem tudna annyit ajánlani érte, amennyiért itt hagynám.

Tudja, mély emlékek kötnek hozzá! – zárta rövidre az alkudozást András.

- Megértettem – nyugtázta az ékszerész. – De remélem, olyasvalakinek adja, aki méltó rá! Sok mindent látott már az én öreg szemem, de ennyire különleges spektrolitot még nem.

- Ezért ne aggódjon! A feleségemé lesz, aki hamarosan életet ad gyermekemnek.

- Rendben! Óvatosan megcsiszolom, és ebbe a medálba foglalom. Jó lesz?

- Tökéletes.
- Holnapután jöhet érte!
- Holnapután itt vagyok!
- Aztán ha mégis meggondolja magát, engem megtalál!
- Ne is reménykedjen! – szólt vissza az ajtóból.

Dr. Rácz J. Zoltán: Amerikai szemüveg

Egy hétéves kisfiú életében a szemüveg megoldhatatlan problémákat okoz. Például leesik, összetörik és ez ugyebár rendkívül kellemetlen.

Ráadásul viselőjét megkülönbözteti a többi gyermektől, akik nem hordanak szemüveget. Ezért, ott ahol kevés a szemüveges gyerek, a szemüvegeseket rendszeresen kicsúfolják.

Tekintettel arra, hogy a gyermekek általában rigmusokat szoktak skandálni, így került elő a Rákóczi induló néhány kezdő sorának ferdítése, hogy azt mondja:

Vak Pali, Vak Pali mindent lát,
szemüvegen át a kutya valagát!

Hősünknek – nevezzük őt Zolikának – kiváló volt a zenei hallása. Bántotta, hogy kis barátai szerinte hamisan éneklük a rigmust. Ezért odaállt közjük, és a többi gyerek legnagyobb elképedésére elénekelte nekik helyesen ezt a néhány sort. A gyerekek először jót nevettek ezen, aztán az egyik megjegyezte:

- Te hülye! Nem veszed észre, hogy téged csúfolunk?

Zolika nem jött zavarba.

- Én, csak azt akarom - mondta -, hogy ne énekeljete hamisan.

A gyerekek először nevetgéltek, aztán széjjeloszlott a csoport. Szemmel láthatóan elment a kedvük a csúfolódástól. Zolikát többé nem csúfolták. Mondhatnánk ezt úgy is - mai szóhasználattal, felnőttesen és okoskodva -, hogy befogadta őt a közösség.

Ez azért nem ment ám olyan simán! Rengeteg problémát okozott Zolikának az olvasás. Annál is inkább, mert a háború után az országnak sok mindenre volt gondja, de mindenre azért nem. Például arra sem, hogy az olyan alig látó kisfiúk részére nagybetűs, tehát jobban olvasható tankönyveket gyártsanak.

Ne felejtsük el, hogy ekkor 1948-at írunk!

Zolikának tehát a fülére és az eszére kellett hagyatkozni. Édesanyja a tanév kezdete előtt elkövette azt a hibát, hogy felolvasta Zolikának az egész olvasókönyvet. Ez pedagógiai szempontból hiba volt. Nem kellett volna. A kisfiú-

nak ezentúl már csak figyelni kellett az olvasás órákon, hogy hol tartanak a kis barátai, aztán amikor rákerült a sor, - mivel a tankönyvet csaknem szóról szóra tudta – gond nélkül folytatta az aznapra feladott szöveg úgymond olvasását, anélkül, hogy egy betűt elolvasott volna.

Erre még a tanító néni sem jött rá sokáig, mígnem egy szép napon éppen Zolika mellett állt, és észrevette, hogy a kisfiú úja egészen máshol van, mint ahogy a felolvasott szöveg szerint lennie kéne. Ezt ma úgy mondanánk, hogy: lebuktál kisöreg!

Kiderült, hogy nem látja a betűket, vagy csak nagyon halványan. Erősebb szemüvegre volna szüksége. Egy kisfiúnak két szemüveg? Egy, amivel az utcán közlekedik, egy másik, amivel olvas. Ez megoldhatatlan feladat. Elhatározták az okosok, hogy egy bifokális szemüveget kell szerezni Zolikának! Igen ám, de honnan? Idehaza ilyesmit ekkor még nem gyártottak. A szülők törték a fejüket, míg nem végre Zolika édesapjának egyik munkatársa felajánlotta, hogy az ő Amerikában élő testvére esetleg segíthet! Ugyanis a jövő hónapban két hétre haza látogatnak Magyarországra.

A dolgot már úgyis lelevelezték, de ők mindenképpen látni szeretnék Zolikát. A szülők persze nagyon örültek a lehetőségnek, és mielőtt az amerikai rokon megérkezett, hamarost létrejött a találkozó. Két hónap múlva meg is érkezett a szemüveg Amerikából. Egy csodálatos, piros-fehér-zöld színű szalagos dobozban. Zolika a következő hét elején már az új szemüvegével ment az iskolába, ahol nagy port vert fel a dolog. Az egész osztály körülállta Zolikát, aki pillanatok alatt a nap hőse lett. Minden gyerek külön-külön felpróbálta az amerikai szemüveget. Mindegyikük fűzött hozzá némi megjegyzést.

- Hű! Aszta! Ez igen! De klassz!

Végül Földes Laci is a kezébe vette, aki a másodikosok között bácsi volt a maga 11 évével. Föltette a szemüveget, körül nézett vele és csak annyit mondott:

- Ez egy szar! – és földhöz vágta. A hatás kedvéért még rá is lépett.

A tanító néni elsápadt és ráripakodott Földes Lacira:

- Mit csináltál te gazember?

Földes Laci megvonta a vállát, és visszaült a helyére. Zolika édesapja másnap már ott volt az iskolában, és - ahogyan ezt manapság mondanánk -, kiverte a balhét. Az iskola igazgatója természetesen behívatta a Földes Laci szüleit is. A szülők helyett azonban a nagybácsi jött be az iskolába, aki a kommunista párt helyi titkára volt. Mint már mondtam, ne felejtjük el, hogy akkor 1948-at írtak! Földes elvtárs meg sem várta a kérdéseket, azonnal támadott. Egyből Zolika apjának címezte a kérdését:

- Mi van, maga reakciós? Azt akarta, hogy a fia amerikai szemüvegen keresztül lássa a világot? Unokaöcsém, ha nem is okosan, de helyesen járt el. Mi megtaníjtuk a fiát, hogy a mi szemüvegünkön lássa a világot!

Zolika apja közbeszólt:

- Milyen szemüvegen?

- Vörös szemüvegen! – válaszolt a párttitkár – egyébként vigyázzon, mert már régóta figyeljük magát, és az Önhöz hasonló reakciókat. Tudom, miben sántikálnak! – és most az iskolaigazgatóhoz fordult- Maga pedig jó lesz, hogyha végre eldönti, hogy ki mellé áll! Érti igazgató elvtárs? – Aztán sarkon fordult és kicsörtetett a teremből.

Zolika apját nem olyan fából faragták, hogy megijedt volna a saját árnyékától, ezért a törvény elé vitte a dolgot. Ügyvéd barátja ebben a segítségére volt. Összeültek hát a törvénytudók, hogy megvitassák ezt az igen csak furcsa ügyet, és ahogyan mondani szokták, - vajúdtak a hegyek, és egeret szültek – hoztak egy nesze semmi, fogd meg jól határozatot, pontosabban szólva, mindenkinek igazat adtak. Hangsúlyozták, hogy ebben a bonyolult nemzetközi helyzetben nem volt túl szerencsés dolog az amerikai szemüveget reklámozni, de hogy Zolika szülei sem szomorkodjanak, határozatba foglalták, hogy nem kell vámot fizetni az összetört szemüveg után.

Egy hónap múlva Földes Lászlót egy fővárosi iskolába vitték át, ahol sikerült befejeznie az alsó négy elemet. Később katonatiszt lett! A nagybácsit, azaz Földes elvtársat előbb külszolgálatra vezényelték, majd hazarendelték és egy koncepció per másodrendű vádlottjaként bebörtönözték. Zolika akkor ebből az egészből természetesen egy szót sem értett. Közben felnőtt! Újabb és újabb leckéket kapott, és megtanulta a világot sokféle szemüvegen át nézni. Arra is rájött, hogy ahány féle szemüvegen át nézi a dolgokat, az igazságnak annyi féle változatát látja. Csupán a vörös szemüveget nem próbálta fel soha, mert az volt a véleménye, hogy az a bikáknak való, mielőtt az arénába engedik őket!

Együtt

Írták: Richly Margaréta, Richly-Kárpáti Éva, Kárpátiné Marton Éva

2013 nyarán Nagymamámékkal (Mamiékkal) mentünk nyaralni: Parádsasvárra. Ebéd tájban megálltunk Gyöngyösön a „Manhattan Burger”-ben. Hú-ha, mintha tényleg Amerikában lennénk!

- Mit fogsz enni, Mami? – kérdeztem nagymamám.

- Rákfarkat. – jelentette ki teljes nyugodtsággal.

Már az utolsó szál krumplit kaptam be, amikor Anya indulást parancsolt. Szedtük-vettük magunkat, és nemsokára már az autóban ültünk, Mami kiskori vicces történeteit hallgattuk. Egyszer mindennek vége: Mami kifogyott a szto-

rikból... A húgom nyafogott, Anya pedig kimondta a varázsszót: MEGÉRKEZTÜNK!

- Jupéééé! – hangzottak a kiáltások a család tagjaitól. Anya, amíg mi kipakoltunk, elvitte Papit és Mamit az ő szállásukra. Fáradtan, de még este elmentünk sétálni, és láttuk a sok régi barátot: Pucsit a kutyát, Szimatot a másik ebet és még sok jó pajtást.

Másnap elmentünk az üveghutába. Én nem mertem, de a tesóm fújtt üveget. Utána siettünk haza ebédelni, délután meg rendeztünk egy nagy játékpartit.

Következő nap ez volt az első mondat: „Irány a strand!” Nem volt az ötlet ellen senkinek kifogása. A strandon Anya és Bálint lecsúsztak egy csúszdán. Én nem mertem még, mert kicsi voltam. A strandolás után, otthon játék közben furcsa hangokra lettünk figyelmesek...

- Egy kutyaaaa! – kiáltottuk. Én rohantam fel a házba, a bátyám és a húgom le a rétre. Katinka apró papucs leesett a lábáról, de ennek ellenére futott a fűben. Sikeresen lerázták a fenevadat! Persze a papucs is újra gazdája lábán volt.

- Mami, és képzeld, Katinka lábáról leesett a papucs – mesélte Bálint a történeteket Nagyszüleinknek másnap. A reggeli befejeztével bátyám és nagyapám elmentek üveget keresni. Sikerral is jártak, és az üvegdarabok most is a telkünk kertjében csillognak-villognak.

A többi nap is eltelt sok élménnyel, de eljött az utolsó este. Szalonnát sütögettünk a kertben, és hosszasan beszélgettünk.

- Útra fel! – mondta Apa az indulás napján. Épségben hazatértünk Budapestre.

Én, Anya és Mami még mindig nagyon emlékszünk erre a nyaralásra 2013-ban, ezért írtuk meg, csak mindenki más szemszögből vélte azt, hogy nagyon jó volt ott.

Richly Margaréta

Három éve nyáron különleges nyaralást szerveztünk: akkori kedvenc nyaralóhelyünkre, Parádsasvárra elvittük a szüleimet is, így három generáció indult útnak a Mátrába. Ehhez két autóra volt szükség, ilyen esetekben nagy szolgálatot tesz nekünk Skodapapa, a 22 éves Skoda Favorit, akitől nincs szívünk megválni. Az egyik autóban lényegében a fiúk utaztak, a másikban a lányok, kivéve a kacskaringós hegyi utakat, amiket nagyfiam jobban tolerál, ha én vezetek, így ő átült hozzánk.

A Mátra télen leírhatatlanul szép a havas erdőkkel, csúcsokkal, ősszel a pazar színei miatt, nyáron pedig a dús lombok hűvös enyhülést adnak az elcsigázott utazóknak. Igazán nagy öröm volt megérkezni az ismerős házhoz, meglepetni minden zegét-zugát a nagyszülőknek, és megismerni egy újabb

házat a maga panorámájával, mivel szüleimnek külön szálláshelyük volt, tőlünk alig száz méterre. Csak át kellett menni az úton, föl a játszótér dobcskájára, keresztül a Közösségi Ház udvarán, és már meg is érkeztek a gyerekek, kéz a kézben Mamiékhoz. Ott persze mindenféle válogatott kényeztetésben volt részük: külön csomagban érkeztek a finomságok, csemegék, ezek a nagyszülők és unokák közti titkos ügyletek, amikről mi nem is mindig tudunk... Volt, hogy közösen reggeliztünk Mami és Papi szálláshelyén, és nem is kell mondanom, kinek-kinek a kedvence volt feltárlva a „terülj, terülj, asztalkám-on”, olyan teával, amit csak Papi tud, én a nyomába sem érek.

De nem csak az ételek-italok jelentették a kényeztetést, hanem a teljes, odaadó figyelem, amiben mindenki fontosnak érezheti magát, mindenki elmondhatja a gondolatait a saját tempójában, saját kifejező képességével. A nagyszülőknek mindig van idejük meghallgatni az unokákat, és az olyan feladatokra is kaphatók, amikre a szülők kevésbé. Így került sor arra, hogy Papi, és az egy szem fiú unokája bokáig álltak nap mint nap a patakban, ásókkal, gereblyével felszerelve kutattak kincsek után: az üvegyár melléktermékeként öklömnyi színes üvegrögöket találtak, megtisztogatták, és igazságosan elosztották a zsákmányt (mindet megkapta Bálint, majd a teljes készletből választhattak maguknak emléket Mamiék).

Voltunk együtt strandon, üveghutában, megnéztük a siroki várat, Parádfürdőt, Parádot, és Magyarország legmagasabb pontján, Kékestetőn is tettünk látogatást közösen. Utoljára ezen a helyen kislány koromban jártam, akkor is a szüleimmel. Nagyon érdekes élmény volt ugyanott járni sok-sok év elteltével, a ma már idős szüleimmel; kicsit újra gyereknek éreztem magam. És egyszerre voltam én is szülő, a saját gyermekeimmel, akiknek a kedvéért megmásztam hét emeletnyi lépcsőt, fel a tv-toronyba, mert nagyobbik kislányom akkoriban nem szerette a lifteket... Álltunk a kilátó korlátjánál, amerre csak néztünk, mind-mind Magyarország, arra van Budapest, csak olyan messze, hogy semmi sem látszik belőle. Felemelő, csodálatos érzés volt ez az időutazással kevert látvány-élmény – sokszor jött elő ez a kép az emlékeim közül azóta.

Megcsodáltuk Kékestetőn a nagy piros-fehér-zöld követ, ami a csúcs 1014 méteres magasságát jelöli, találtunk fönt egy motoros emlékhelyet, és léptenyomon emlék-árusítóba botlottunk, nem is térhettünk haza ezek nélkül az „értékes” tárgyak nélkül. Ezek a tárgyak azóta tényleg értékessé és becsessé váltak, mert a gyerekek úgy őrzik őket mint a Mamitól és Papitól kapott kedves emlékeit a parádsasvári közös nyaralásnak. Abban van nekik a lényeg, akitől kapták.

Számomra is a közös nyaralás igazi értékét nem a sok bejárat hely, nem a bebarangolt táj, megcsodált látnivaló, begyűjtött emlék jelenti magában, hanem mindezek úgy, hogy ebben EGYÜTT vettünk részt: Mami, Papi, Apa, Anya és a gyerekek. Együtt – ettől olyan szép.

Richly-Kárpáti Éva

Évi lányom felvetette, hogy a legközelebbi Életmesék pályázatra írjunk valamit hárman: a most 10 éves kislánya: Gréti, ő és én. Talán érdekes egy unoka, anya és nagymama szemszögéből látott közös élmény, s a címe lehetne „Együtt”.

Elkezdtem gondolkodni a szón, ízlelgettem: együtt, együtt. Biztos, hogy bekerülne az általam tíz legszebbnek talált szavunk közé! Olyan erős, mint a szeretet, mutatja, hogy nem vagyok egyedül, van velem valaki – vagy többen is -, támaszkodhatom a társamra, s ő is rám.

Azt hiszem, minél idősebbek vagyunk, annál értékesebb, ami a szó mögött van. Több ismerősöm, rokonom vált egyedülállóvá, s bár hála Istennek, nem tudom, mit élnek át, de nagyon velük érzek. Mindig, mindenre egyedül!

A férjemnek másfél éve volt egy igen súlyos szívműtétje, s ott lebegett lettem az „itt maradok egyedül” réme! Már belegondolni is borzasztó volt. Azóta is sok a betegség, a baj, s észrevétlenül átértékelődött az élet, rájöttünk, hogy minden nap egy ajándék! Figyelmesebbek lettünk egymáshoz, többször kimondjuk hangosan a másiknak, hogy „szeretlek” – ne csak érezze, kell, hogy tudja! Esténként a TV műsort általában kéz a kézben nézzük, összebújik a fejünk, s örülünk a másik közelségének. Ez a házastársi együtt.

Van egy másik is, abban 2013 nyarán volt részünk. Lányomék Parádsasváron üdültek, s annyi élménnyel gazdagodva tértek haza, hogy felajánlották, a következő nyáron menjünk mi is velük. Ők a már megismert apartmanjukba, nekünk meg kerítenek egyet. Így is történt. Még az utazás megkezdése előtt felmerült az első probléma, hisz Évi, a férje és a három gyerek kitöltik az autójukra engedélyezett létszámot, így csak két kocsival volt kivitelezhető a terv. Előkerült „Kópapa”, az öreg Skodapapa autó, ami vészhelyzetekre van fenntartva, s a Mátrában is becsülettel vette az akadályokat. Sajnáltam a lányomat, vejemet, hisz mindketten sofőri szolgálatban voltak miattunk. Nem tudom, ők bánták-e utólag az ötletet, mert biztosan kifáradtak a sok vezetésben, de végig jókedvűek, készségesek voltak, s nekünk nagy élményben volt részünk. Egyrészt a felnőtt gyermekemmel, s családjával (néhány nap kivételével) nem nyaraltunk soha hosszan.

Kapcsolatunk szoros, s felhőtlen, de egy hét belőlünk nem lesz sok?! Aggodalmaink ellenére, hogy teher leszünk a gyerekek nyakán, eljött az indulás napja. Az úton a Kópapa kocsit vezetett a vejem irányításával, mellette ült a

férjem: a Papi, s általában harmadiknak az egy szem fiú unokám, Bálint. Ők alkották a fiús szakaszt. Évi lányom vezetésével jöttünk mi, „nők, az amúgy Hófehérkének becézett szintén Skodával, s benne, mint öreg tölgy, én a Mami, s a két csivitelő unoka: Grétike és Katinka. A gyerekek időnként cserélődtek. Katinka épp apás időszakában lévén át-átkéredzkedett az öreg járgányba, ami némi bonyodalommal járt, hisz a helyváltoztatással a gyerekülést is át kellett helyezni.

A táj csodás volt, az együttlétet élveztük, az idő napsütéses, derűs. A kosiban énekelgettünk, idéztük a múltat, tervezgettük a jövőt, s egyszer csak megérkeztünk a „harapni lehet a levegőjét”, gyönyörű panorámás Parádsasvárra. Évikéék hamar berendezkedtek az ismert helyen, mi kicsit lassabban. Az apartmanunk eléggé lelombozott, de mindent feledtetett, hogy a három kis unokánkkal napjában többször is találkozhattunk. Egy utcányira laktunk egymástól. Kedves kis parkosított dombocskán kellett átvágnunk, s máris ott voltunk a másik rezidenciáján. Hogy meglepődtünk a férjemmel, mikor az érkezés utáni reggelen látjuk ám a 11 éves Bálintot kézen fogva a 7 éves és 4 éves húgait, s jöttek látogatóba! A konyhánkban berendeztem egy „csokigyárat”, ahol minden napra volt egy-egy szelet édesség mindháromnak, amiből lehetett válogatni, s evés után jöhetett a finomság – hisz nyaralunk!

A gyakori együtt étkezés nem jött be, bár jól éreztük egymásnál magunkat, az ízlésünk oly mértékben eltér, hogy mindenki maradt a saját konyháján. Vejemék lightosabban, mi jó kis vidékiesen – húst hússal – kosztolunk. Azért volt megbeszélte ebéd is, amit roppant élvezettel fogyasztottunk el az unokákkal az otthonukban. Ebéd után kiültünk a Pazar kilátású, ápolt udvarba, ahol szaletli, napozóágyak, napernyő sütögető-hellyel, stb. szolgálták a kényelmünket. Nagy beszélgetések, társasozások, focizások vették kezdetüket. Kialakult a „mindennap átjárunk hozzájuk” helyzet, bár lehet, hogy sok is volt belőlünk, de a mi lakásunk nyomasztó volt, s jól esett, hogy egy szép, napsütötte, rendezett apartmanban lehettünk együtt a gyermekünkkel és családjával. Drága jó vejem fényképek garmadát készítette, s még Pesten programokkal készült, hogy mi mindent fognak nekünk megmutatni.

Így a második nap egy strandolás következett, ahol el nem tudtam képzelni, hogy egy szürke keddi napon mi ez a nagy látogatottság? Utcákkal hátrább lehetett csak parkolni, mint a fürdő – ezzel a napi túrázási penzumunk is le lett tudva -, s iszonyú volt a tömeg. A meleg „punnyasztó” medencében úgy ültek az idősek egymás mellett, mint a fecskék a villanydrótokon az augusztusi nagy vonulási értekezletük idején. Kint a medence partján meg ugrásra kész fájós lábú korosztályom-béliek, ha netán valaki kijönne, nyomulás be arra a kis helyre! Értetlenségemnek hangot adva valaki felvilágosított, hogy a kedd a nyugdíjas-nap, ilyenkor olcsóbb az idősek belépője. No, a rejtvény megfejt-

ve, de a rémes sokadalom zavart. Férjemmel ugyan megmártóztunk a hideg-
gebb medencében, de ennyi elég lévén felcihelődünk egy magaslatra, ahová
sok-sok lépcső vezetett, de viszonylag csendesebb rész volt, ott vállaltuk a
csomag- és gyermekmegőrzést, s élvezettel néztük a nagyokat és kicsiket,
ahogy lubickoltak.

Voltunk Parádon is, amit kettészelt az országút, ettől kicsit ridegnek talál-
tam. Viszont eszembe jutott, hogy egyik szomszédunk Újpestről ideköltözött,
s mintha őt láttam volna az úton. Kikiabáltam: - Pisti! – de vagy nem hallotta
meg, vagy nem ő volt, szó ami szó, az unokák gurultak a nevetéstől, meg mi
felnőttek is, mert innentől kezdve, mint a rakoncátlan sihederek, minden kissé
éltesebb, molettebb férfinak kikiabáltunk, de egy sem volt a Pisti.

Olyan napok is adódtak, amikor csak Sasváron pihentünk, illetve
Évikémék megmutatták a helység nevezetességeit. Szomorú mementója a
községnek a hajdanvolt Parádsasvári Üveggyár, amit már csak csúnya vasvá-
zak, s néhány ajtónyílás-szerűség jelez, s gaz, törmelék mindenütt. Rossz volt
nézni, hogy tesz az ember tönkre minden szépet. Azért találtunk egy kis mű-
helyt, üzemet, hutát (nem tudom, hogy nevezzem), ahol egy lelkes mester
mesélt az üveggyártás rejtelseiről, s fújtak is üveget a kedvünkért. Talán ők
lesznek egy új gyár megalapítói, s a hagyományok őrzői. Jó lenne! Ne hagy-
juk elveszni az értékeinket!

Egyik „otthon maradunk napon” a gyerekekkel bókászva találtunk néhány
színes üvegdarabot. Innentől datálódik a kincskeresésünk! Bálintka a telek vé-
gében lévő kis patakban lelt egy nagyobb üveget, ez volt a nagy lelet. Mentünk
mindnyájan, s lelkesen túrtuk az iszapot, hátha! S gyűltek a kisebb-nagyobb
sáros, agyagos üvegdarabok. A szomszéd bácsi látva és hallva ujjongásainkat,
megajándékozta Bálintot egy gyönyörű türkiz-zöldes-kékes csoda üvegtömb-
bel, ami amúgy az utcán a többi üveggel együtt a pár szál növényét volt hivatott
megvédeni fűnyíráskor. Ez lett a legszebb lelet. Nekem is megvannak, s nagy
becsben tartom a csillogó üvegeimet, amik emlékeztetnek három boldogan
ragyogó szempárra, egy felejthetetlen családi nyaraláson.

A programok között szerepelt még egy váratlan parádi kirakodóvásár, amit
nagy transzparensok hirdettek. Ide csak a lányom és én mentünk – költségkí-
mélendő. A gyerkőcöket ismerve, a vásári holmik felét megvetették volna, s
lehet, hogy még ma is ott bolyongnánk az árusok között, hogy mindent meg-
láthasson, szemléljen a kíváncsi ifjúság! De a tréfát félretéve, még mi sem
tudtuk végigjárni az árusok hosszú sorát, sem idővel, sem lábbal nem lehetett
bírní. Azért költeni csak sikerült. A vejemnek találtunk egy nagyon szép bőr
övet, meg mindenkinek valami apróságot. Én póruul jártam. Egy bizsuárusnál
felfedeztem két darab piros-fekete fa gyöngyökből álló nyakláncot. Az árából
az eladó még engedett is, csak vigyem mindkettőt. Vittem boldogan, mint aki

kincset lelt. No, egészen addig tartott az örömöm, míg fel nem vettem, s a bőröm egy idő múlva vöröses, s fekete lett. Valószínűleg vízfestéket használt a bátyó! Hát, te huncut ember, ha valahogy kezedbe kerülnének ezek a sorok, biztos magadra ismernél. Csúnya dolog az idegent becsapni!

A hét egyik kiemelkedő programja a Kékestetőre történő kirándulás volt. A nyári hőségben fel a Mátra csúcsára elkelt a széldzseki, kardigán. Mondtuk, hogy most egy évre elegendő levegőt szívjunk magunkba, mert ilyen Pesten nincs. A gyerekek végigrohanták az árusok bódéit, mindenhol tetszett valami. Minket, felnőtteket a kilátóból a táj, a természet megannyi szépsége varázssolt el. Megint kaptunk egy élményekkel teli, csodás napot. Hazafelé menet a kocsiban a gyerekeknek régi történeteket meséltem Lili kacsmáról, Mici kecskémről, s családi mulatságos eseteket, amin jókat kacagtak, s mikor a kicsi négyéves már vagy harmadszorra kérte: - Mami, meséld a Lilit! – félve néztem a lányomra, bírja még?

Ahogy írok, egyre több és több emlék bukkan elő, még egy igen kedveset megörökíték. Évike lányommal elmentünk a két sasvári ólomkristályboltba, ahol gyönyörködhettünk a sok csodaszép termékben. Nekem egy csillogó kis kút és egy picit szódásüveg tetszett meg. Rácsodálkoztam az aprólékosan kidolgozott munkaremekekre, de a borsos ár miatt lemondtam róluk. Már itt-hon, Pesten derült ki, hogy az én drága lányom a tudtomon kívül újra elment az üzletbe, s mindkettőt megvette nekünk ajándékba! Jaj, dehogymondtam volna, hogy tetszik, ha tudom, ez lesz a vége! Elérzékenyülök még ma is, ha meglátom a vitrinben a kristályokat. Hát ilyenek a gyerekeink!

Egyszer csak eljött a hazautazás napja. Utoljára néztünk szét a mesés tájon, szívtunk nagyokat az utánozhatatlan levegőből, s irány Budapest! Nekünk a férjemmel ez az „együtt” felejthetetlen marad, hisz annyi szeretetet, törődést kaptunk, hogy évekre elegendő! Gyerekeink szinte a gondolatainkat lesték, az unokák egymás szavába vágva mesélték a helyhez fűződő régebbi élményeiket, s mondták az újakat. Megható volt, mikor a picit Katinka a 4 évével – amikor egy lejtős, poros kis úton kellett lejutni – megfogta a kezem, hogy segítsen, ő így vigyázott rám. Nagyon hamar elröpült ez a tartalmas, élményekben gazdag hét. Nap, mint nap olyan szeretet-áradat zúdult ránk, hogy még ma, három év távlatából is tudunk belőle töltekezni.

Nagyon-nagyon jó együtt, s becsülünk meg minden egyes picit percet, mert nem tudhatjuk, meddig van lehetőség rá! És köszönöm a Mindenhatónak a férjemet, s az egész szív-lélek családomat. Tudom, az élet rendje, hogy lesz „egyedül”, de mindenkinek csak azt kívánom, addig is örüljön az élet ajándékának: a társnak, a családnak.

Kárpátiné Marton Éva

Ritánti: Emlékek szobája

Amikor nagyanyámnál nyaraltam, mindig történt valami emlékezetes, a kirándulások a közeli tóhoz csodálatosak voltak, többször volt, hogy lent vacsoráztunk a tónál. Lesétáltunk, mindenki vitt valamit, nagyapa az italos táskát a poharakkal, nagymami az elemózsiás kosarat, én a gondosan összetekert plédet vittem a hátizsákomban.

Ám most, egy emlékezetes esős napról szeretnék mesélni. Egész nap esett, de lehet már előző nap is, olyan volt, mintha soha nem akarna elállni, homályos volt a szobában, mindenki csak ült és hallgatott. Nagyanyám törte meg a csendet – Tudod kincsem, ilyenkor a legjobb egy illatos, lélekmelengető teával a kezekben ücsörögni és mesélni. – mondta. – szeretnék mesét hallgatni, de igazi mesét, nem a mesekönyvből! – vágtam rá rögtön.

És elkezdődött a mesedélután. Nagyszüleim felváltva meséltek a régi időkről, az ifjúságukról, az ő nagyszüleikről, nagyon jó volt hallgatni. Mami mesélt arról, amikor megismerkedett nagyapával, egy farsangi bálon. – várj csak, megmutatom milyen volt akkor nagyapád! – és kiment a szobából, én utána eredtem.

Lement a lépcsőn az alsó szintre, még soha sem jártam itt, benyitott egy szobába, és megállt a kicsi szoba közepén, - hová is tettem – gondolkodott. Ez a kicsi szoba tele volt polcokkal, szekrényekkel. A polcokon nagy könyvek, a szekrényekben dobozok voltak. Leemelt egy nagy könyvet, amiről kiderült, hogy fotóalbum. Na, ilyet sem láttam még – Nálunk a fotók a számítógépen vannak, de ezeket meg lehetett fogni, és különös illatuk is volt. Lapozgatott, majd hirtelen felkiáltott, - megvan, itt van a nagyapád huszonöt évesen. Egy kicsit sárgás-barnás volt a fénykép, és csipkés volt a széle, egy barna hajú bajuszos bácsi nézett rám. – ilyen volt nagyapa? – és tényleg, az a mosolygós szeme, most is olyan. Nagymami megsimogatta ujjával a képet,- hát ilyen volt. – És rólad nincsen kép? – kérdeztem kíváncsian. Egy lapozás és ott volt előttem nagyanyám, gyöngyös pártában, mint menyasszony. Gyorsan előkerült még két album, és láttam az egész családjunkat, gondolatban visszamentünk negyven évet. Mami csak mesélt-mesélt.

Nagyapa is csatlakozott hozzánk, már hármásban időztünk a múltban. – Mi van a dobozokban? – kérdeztem, - Hát, ebben a nagyban a menyasszonyi ruhám, - nagy mutasd! És már láttam is a lebegő, susogó kicsit sárgult ruhát. – Ki sem bontottam legalább húsz éve – sóhajtott mami. Annyi minden előkerült, apukám első kiscipője, olvasókönyve. Régi szőttesek, terítők.

Az egyik sarokban egy nagy váza állt. Mami, az milyen váza? – kérdeztem – kincsem, az dédnagyanyád aludttejcsöve, nem váza! – kaptam a magyarázatot. Előkerült még sok – sok minden a délután folyamán. Láttam

petróleumlámpát, lisztes szitát, mozsarat. A szoba tele volt régi, emlékekkel. Ha valami papi kezébe került, arról mindjárt eszébe jutottak érdekes történetek, - csak azt nem tudom, miért nem tudtam kidobni őket - kérdezte magától, de én tudtam a választ – akkor én most nem látnám! Nagyon jó, hogy megőrizték őket. Mit csináltunk volna ma délután? - Nagyon jó volt, ha nagy leszek nekem is lesz ilyen szobám, ahová a régi dolgokat, emlékeket rakom. – Nem is kell addig várnod, a padláson van egy régi utazóláda, az pont a te méreted. Lesz egy emlék ládád, minden emléket abban gyűjtögethatsz, amíg emlékszobád nem lesz! – hangzott mami ötlete.

Nagyapa lehozta a ládát, hát sokáig gyűjtögethetem benne az emlékeimet, még én is beleférek akkora. Lemostuk leporoltuk, nagyon szép lett. - Csak kár, hogy ez az ős bőrrönd nem gurulós –sopánkodtam, de nagyapa könnyen felkapta.

Amikor a szüleim jöttek értem a nyaralás végén, igen meglepődtek örökgémen. Anya megnyugtatóan, hogy találunk neki helyet a szobámban.

Azóta belekerült már több emlékem is. A tenderparti emlékkagylók, nagyszüleim házassági fotója, amit kikunyeráltam mamitól, két gyönyörű madár-toll, de még sok hely van benne.

Mire nagyszüleim meglátogattak bennünket, a szekrényem mellé került, anya még párnát is varrt a tetejére. Nagyon szerettem rajta ülni, és olvasgatni. Meg is mutattam papinak, maminak kedvenc helyemet.

Nagyanyám rá is ült, hogy kipróbálja, - Mami, most ráültél az emlékeimre – kiáltottam fel - azt hiszem, az enyémeke is, suttogta csendesen nagyanyám.

Rózsásné Kubányi Andrea: A forradalom

1956-ban én a Műegyetem Kémia és Technológiai Tanszékének kutatóintézeti laboratóriumában dolgoztam, mint vegyész. Akkor már férjnél voltam, két kisgyermekkel a közelben laktunk, nem messze a Körtérnél. Október 23-án éppen szénhidrogénekkal kapcsolatos vizsgálatokat végeztem. Olyan munkám volt, hogy nem tudtam délután befejezni, hanem úgy számoltam, hogy csak 8 felé érek haza, mert desztilláltam. Egyszer csak Jancsi, a férjem keregett telefonon: Menj az ablakhoz, nézz ki, átálltak a rendőrök! Azonnal jövök hozzád! Leállítottam a desztillációt, és kinézve az ablakon, a Budafoki úton láttam a teherautókat, amint a magyar zászlókat lobogtatva közelednek.

Korábban hallottam, hogy az egyetemisták készülődnek, 22-én szerveztek egy nagygyűlést az egyetemen. Tudtuk, hogy felvonulás készül, de azt nem, hogy azután mi fog történni.

Jancsi eljött értem, de nem mentünk el a felvonulásra, siettünk haza a gyerekekhez. Hallgattuk a rádiót, később a szomszédban láttuk az eseményeket

TV-n, ami mindnyájunkat megdöbbsentett. Akkor egy hétig nem jártunk be dolgozni.

Október 23-tól november 4-ig fantasztikus, felszabadító érzést éltünk át. Végre szabadság van, pedig tudtuk, hogy közben lövések dördültek el. A Körtér a diktatúra és a szovjet megszállás ellen harcoló civil felkelők egyik legfontosabb ellenállási központja volt. Az akkor Schmidt parknak nevezett zöldterületről (Ma Corvinus Egyetem Államigazgatási Kar Könyvtára áll ott) gránátok és géppuskalövedékek repültek a Körtér felé. Ott, ahol most a 6-os villamos végállomása van, felszedték a macskaköveket, és támfalat építettek. Ezek mögül lőttek, és azt mellvédként használták.

A legnagyobb harcok október 24. és 26. közt folytak, illetve november 4-én és 5-én. Időnként süvítést hallottunk. Előfordult, hogy a gyerekekkel le kellett vonulnunk az óvóhelynek berendezett mosókonyhába. Amikor nem volt olyan vészes a helyzet, inkább fönt maradtunk. Az utcai szobából a gyerekek ágát a belső szoba legvédecombebb falához állítottuk. Mi is az ablaktól távol helyezkedtünk el, ahova a géppuska-lövedékek nem érhettek.

Hajnalban a Bartók Béla út 49-be, vagy a mai Baross Gábor Kollégium épületébe jártunk kenyérért a pékhez. Sorba kellett állni, anyuval váltottuk egymást.

November 4-e egy iszonyatos pofon volt mindenkinek, mert behívták az oroszokat. Láttuk, ahogy a Ménesi úton egy orosz tank ment felfelé, ami az akkor három éves kisfiunknak nagyon tetszett. Tudtuk, hogy mindennek vége.

November 4-én bementék a rádióba, hogy az emberek vegyék fel a munkát. Bementem a munkahelyemre, láttam, hogy az egyetemi épület is kapott a géppuskázásból. Egymásra néztünk kollegáinkkal, hogy most mi van? Hogy úsztuk meg? Eddig is jól ismertük egymást, de ezek után tisztában voltunk azzal, ha most „jár a szánk”, elveszíthetjük az állásunkat, vagy becsukhatnak. Egy-egy szemvillanással üzentünk a másiknak, hogy értjük egymást. Azt is tudtuk, hogy egyvalaki közülünk másként gondolkodik. Ő kint végezte az egyetemet a Szovjetunióban. Ha ott volt köztünk, akkor csendben maradtunk. Mindenki csinálta a maga dolgát. Ez egy ilyen világ volt.

Amikor már lehetett, kimentünk a városba, körülnéztünk, és láttuk a le-robbant tankokat, a gránátokkal szétlőtt házakat. Jöttek a teherautók vidékről, hozták az élelmet. Ingyen osztogatták a kenyeret, lepakolták a Nagykörúton, az útszélén a csirkét, és más ennivalót. Az mondták: hoztunk nektek, mert itt baj van. Az üzleteket kinyitották a tulajdonosok, sok helyen a kirakatban vagy a bejáratnál becsületkasszát állítottak fel, de nem lopott el senki semmit. Abban az időszakban olyan becsületesség és összetartozás uralkodott az emberek között, amit még soha nem tapasztaltunk.

Köszönet Czermann Jánosnénak (sz: Kubányi Judit), hogy megosztotta velem emlékeit.

Sári Edina: Karácsony

Az lenne jó, ha ma egy negyven évvel ezelőtti...

decemberi szombaton ébrednék advent második vasárnapja előtt, apu csendes unszolására, nehogy felébressze a még békésen alvó testvéremet, hogy keljek már fel, és irány a piac, hogy megvegyük a karácsonyfát együtt, ami nagy kiváltság, de sajnálatos tény is, ugyanis ez jelzi azt, hogy már tudom, nincsen Téliapó, nincsen Jézuska, és így a Nyúl mindenhatósága is kiesett anyu fegyelmezési köréből, amit, úgy látom, néha nagyon bánt, de mit tegyünk, felnőttébb lettem, ezért ennek tudatában pissenés nélkül, boldogan mászom le az emeletes ágy létráján, gyorsan magamra kapom a pongyolámat, és iszkiri, rohanok ki a konyhába apu után, ahol anyu már megterített, és a nagy fenyőfa vásárlási napra való tekintettel előrehozta a vasárnapi kalács-kakaó reggelit, látom, az asztalon már ott állnak készenlétben a lekváros- és mézes üvegek, a kakaó illata lágyan belengi a konyhát, naná, hogy holland, kacsint apura anyu, Terikéék hozták Bécsből, ami nyugat, már tanultuk, ott élnek a burzsoák, ami titokban én is szeretnék lenni, ha nagy leszek, bár nem tudom, kik azok, de ha ilyen finom kakaójuk van, nyilván minden ellenkező híreszteléssel szemben rendes emberek lehetnek, de ez most nem is izgat annyira, mint inkább az a lehetőség, amit anyu vázol fel nekem, hogyha - miután hazajövünk -, az öcsém és apu lefekszik az ebéd utáni rendes alvására, mi mosogatás után - ez a rész nem tetszik annyira- elővesszük a karácsonyfadíszeket, szemrevételezzük őket, kellenek-e újak, majd a szaloncukrokra is ráerősítjük a fémakasztót, és este, ha lefektettük Tamást, apu belekalapálja a fát a talpba, és úgy tesszük be a szerzőkamrába, ami a bérház harmadik emeletén lévő lakásunkkal szembeni kis kamrát jelenti a folyosó másik végén, és akkor karácsony napján már nem kell ezzel szenvedni, de szó szerint, hiszen apu többször üt mellé a kalapáccsal, mint a szögge, ami mellett az ujjá van – ezt már tapasztaltam a nomád körülmények közötti sátorállításkor nyáron -, ezért aznap este csak csinján tud bánni a késsel-villával a vacsorán, amit mi halászlével kezdünk, aminek a készítése szerintem nagyon vicces, bár anyu szerint annyira mégsem, mert az úgy történik, hogy anyu megveszi a piaci bizalmasától az élő halat, amit az a víztartályból kiemelés után jól fejbe kólint – olyankor nem nézünk oda -, aztán anyu hazacipeli, teleengedi a kádat vízzel, majd beleengedi a már éledező és ficánkoló halat, aki ott úszkál az elkövetkező napokban az én legnagyobb örömömmre, hiszen ez idő alatt nem lehet fürdeni, a macskamosdást meg csak elsíbolom esténként, mert persze, hogy inkább a hallal játszom, simogatom a síkos testét, de félek is ám, hogy megharap, ahogy tátog, vagy megcsap a farkával, csak óvatosan játszom vele, de aztán sajnos csak eljön a nap, amikor a halnak meg kell halnia, pedig addigra már megszeretem, neve is van neki, anyu megmondja,

szerinte lány vagy fiú, és én aszerint a német Hanna vagy Hansi nevet adományozom neki, mivel németet tanulok az iskolában, ahol irigyelnek is az élő hal miatt a többiek, mert van, akinek csak mirelitet vesz az anyukája, vagy hozatják vendéglőből a hallevest, de úszkáló halunk csak nekünk van a Mózerral, akinek szintén bánatot okoz a hal halála, pedig nálunk mulatságos, ahogy anyu nagy keservesen kiveszi a kádból, felrakja a konyhaasztalra, majd a klopfolóval fejbe vágja, de az nem adja magát egykönnyen, néha már-már felszeletelve is ugrik egyet, csak az ideg miatt, biztatgatja szívére szorított kézzel az ijedtségtől anyu, s erre a harcra már ráment egyszer apu hokedli párnája is, amire ő már nem volt hajlandó ráülni egy ilyen halas csata után, aminek egyszer épp a közepén ért haza, meglátta, mi történik, és a táskáját a kis sámlira lecsapva legott ki is menekült a szerszámoskamrába, s csak akkor jött vissza, amikor már csábító illatok kúsztak ki a folyosóra, és nyoma sem volt annak, hogy a hal valaha is élt, de most még nem tartunk itt, apu még nyugodt, még csak a fenyőfát vesszük meg, ami ugyan élőlény, tanultuk az iskolában, de nem tud mozogni, nem tekerreg, és nem csapkod a farkával, bár amikor végre hosszas, szinte diszciplináris tudományossággal történő méregetés, famagasság-belmagasság arányítása, túlélvélpotyogás prognosztizálása, illatminta vétele, vízmértékes eszközzel végzett fatörzsferdülés és arányok mérlegelése, és a fa hazacipelési súlyterhelése szempontjából kiválasztottuk a lehető legtökéletesebb, és sokkal, de sokkal nagyobb és sokkal, de sokkal drágább fát, mint amire anyu engedélyt adott, akkor a hazavitellel adódtak nehézségek, mert a metróba be sem akartak engedni, csak apu kifejezett felszólítására, a kellő időben, hosszúságban, hangerővel, és idegölő frekvenciában előadott zokogási és visítási rohamom miatt hagytak minket felszállni a Moszkva téren, ahol a metrószerelvénybe csak a többi utas aktív és kollektív segítségével tudtuk begyömöszölni a fát, de az Astoriánál leszállva már csak a hova a fenébe tolsz- ne toljál már annyira - mér' engeded el a végét - te csak a könnyebbiket fogod -siess már az úttesten, én már a túloldalon vagyok, te még le sem léptél a járdáról, köztünk meg a forgalom - mit vacakolsz, most kell megállni köszönni - persze azt kell, de láthatják, hogy fával vagyok –szerű egymás vegzálása után már csak anyuval kellett elfogadtatni a választásunkat, ezért apu kicsit behúzott nyakkal, sűrű kacsingatások, és édességigérvények közepette arra kért, mondjam azt, hogy ez volt az egyetlen fa a piacon, ami szép volt, a többi csenevész, törött, ferde, potyogós volt, és anyu ezt már szinte el is hitte, amikor is apu túl hangosan sóhajtott egyet, hogy na, ezt jól megúsztuk, mire anyu ezt meghallva, visszarohant hozzánk, és a folyosón kisebb családi csetepaté tört ki fizetések nagysága, jutalmak kicsisége, házastársak átverése, gyerek hazugságra buzdítása, feleségek hálátlansága, férjek felelőtlen megalomániája miatt, amit én megszeppenve hallgattam, és csak néha szóltam közbe, hogy de olyan szép, de olyan illatos, de olyan tökéletes,

és bár máskor nem szívesen látom, szerencsére ekkor totyogott ki az öcsém, aminek nagyon megörültem, erre anyu rögtön abbahagyta a favásárlás szapulását, és az öcsémet kézen fogva szélvészfényként rohant be a lakásba, apu meg bezárta a kamrát, és bánatosan nézett rám, de hogy anyu nem haragudott olyan nagyon, azt abból tudtuk, hogy mire mi is bementünk, és levetkőztünk, addigra ott állt apu kávéscsészéje, benne gőzölgött a kávé, nekem pedig a bohócos bögrében kis tejszínhabfelhővel a tetején illatozott a reggelről megmaradt kakaó, és ezután már minden a lehető legbékésebben zajlott, ebéd után apuék lefeküdtek, a mosogatás után anyuval előszedtük a díszeket tartalmazó dobozokat a spejz feletti padlásról, és én kellő áhítattal és kellően megilletődötten, életemben először anyuval kettesben akasztóra tettem a szaloncukrokat, egyet-egyét kizárólag anyu unszolására kapva be, mert még arra is vigyáztam, nehogy a dugi evéssel elrontsam a pillanat örömét, s közben azt játszottuk, hogy kitaláljuk-e, melyik Konzum szaloncukor milyen ízű lehet, mert volt a kakaós-, a vaníliás- és az eperszerű ízű, bár apu szerint, aki nem szereti az édességet, barna, fehér, rózsaszínű, amikből és a vaníliásat szeretem a legjobban, mert az puha belül, olyan, mintha krém simogatná a szájpaddlásomat, a Melba kockák ehhez hasonlóak, ha már kicsit beléjük szárad a narancs vagy ananászkrém, a munka közben volt vízállásjelentés is, a hajóvonták találkozása ismét tilos, az Inn Serdingnél szokás szerint árad, és ebben az idilli hangulatban hipp-hopp elszaladt a délután, el a következő hét, és egyszer csak azt vettem észre, hogy szünidő lett, aztán egyik reggel karácsonyra ébredtem, amikor is már kidolgoztuk a taktikát, mert az öcsém még hisz a Jézuskában, tehát őt el kell távolítani a készülődés tetthelyéről, ezért apu elviszi őt a Várba a nagymamáékhoz, és csak ebéd után jönnek haza, amikor is lefektetjük, addigra szerencsére elfárad, mert apuval játszótérezik is, és mire felébred, már fürdés van, utána vacsora, és ez idő alatt apu becsempészi a szobai nagyasztalra a hatalmas fát, amit ráérünk feldíszíteni, mert Tamás is szeret játszani a fürdőkádban, mostanában halasat, vajon miért, meg hosszú göndör haja is van, azt szárogatni kell, meg olyan megfontoltan nyammog, hogy közben egy hadosztály is megvacsorázna, szóval, a haditerv részei abszolút olajozott menetben illeszkedtek egymáshoz, amikor is csengettek, és beütött a krach Martin bácsiék személyében, akik Bécsből jöttek és megleptek bennünket azzal, hogy grüszgot, itt vagyunk, jöttünk karácsonyozni, az Astoriában vettünk ki szobát, najjarig maradunk, már Balázsék is készülnek ide, akik a vári nagymamámék, meg a keresztanyámék is útban vannak már hozzánk Zsuzsival a kényeskedő unokahúgommal, akikkel nyáron nomád körülmények között voltunk, tehát ott álltunk az előszobában, ahol Martin bácsiék büszke bécsi felmentő seregnak képelték magukat, akik megmentenek minket a karácsonyi előkészületektől, mi pedig mint a vert hadak a haditervünk romjai felett búsongtunk, de anyu bioújratervezése folytán

mégiscsak remekül sikerült a karácsonyunk, mert Martin bácsiék elvitték a testvéremet a nagymamáékhoz azzal, hogy majd a délutáni alvás után hozzák őt vissza a nagyszüleimmel együtt taxival, ami nagy szó, mert mi nem járunk csak úgy, ripsz-ropsz taxival, apu addig itthon felállította a fát, én díszítettem, ami óriási lehetőség volt nagylányságom bizonyítására, egyben hatalmas felelősség is, és ehhez mértén peckesen jártam-keltem a szobában, kiültem a fotelekbe sorba az összes babámat és macimat, hogy ők is lássák, ahogy sürgök-forgok, mint hat nagylány, ha karácsonyfát díszít, anyu közben főzött, mint hat anya, ha karácsonyra főz egy vendégseregnek, apu az ajándékokat csomagolta és a kel-lékeket vette számba, mint hat apa, ha karácsonyi előkészületeket végez, és láss csodát, mire este hatra megérkeztek Martin bácsiék a nagymamámékkal és az öcsémrel - akinek már nagyon hiányzott anyu, és nagyon meg is örült neki, hogy viszontlátja, rögtön rácsimpaszkodott és a fülébe duruzsolt, látszott, ők egymásnak voltak a legnagyobb ajándék -, a keresztanyámék is befutottak és meglepve tapasztaltam, hogy az unokahúgom nem is volt olyan kényeskedő, persze, mert ő is nőtt a nyár óta, és hirtelen tele lett a konyha és az előszoba rég nem látott kedves arcokkal, ölelésre tárt karokkal, buksisimogatásokkal, hátbaveregetéssel, a karácsony illataival, melegséggel, nevetéssel, egymás szeretgetésével, mindenki ott evett, ahol helyet talált, olyan tényérből, amiket hirtelen összeszedtünk, mert nekünk az ünnepi az csak hatszemélyes, most meg kétszer annyian vagyunk, és amikor anyu besurrant a szobába, hogy csengessen, és jelezze az angyalka érkezését, akkor kitérve a szárnyas ajtót, egymás hegyén-hátán hömpölyögtünk be a szobába, ahol az egy kupacba verődött hangoskodó, nevetgélő társaság elnémult, mert ámulva nézte a sokkal, de sokkal nagyobb és sokkal, de sokkal drágább, csodaszép karácsonyfát, amit megpillantva, el sem hittem, hogy ezt én díszítettem, és a szívemre szorított kézzel csak álltam és néztem, és a szemem sarkából észrevettem, hogy apu a tömegben megkeresve anyu szemét, boldogan rámosolyog, és ekkor, az áhítat kellős közepén Martin bácsi halkán rázendített németül a Csendes éjre, ami nálunk nem szokás, de megörültem, mert én is tanultam, és a keresztanyám, meg anyu is tudja, meg a nagymamám is, és a csillagszórók fényénél, egymás kezét fogva egy csilingelő gyereklány és három, nyilvános énekléshez nem szokott, félénken reszkető női hang, meg egy dörmögő basszus egyre magabiztosabban énekelve hálát adott az égieknek, és megerősítette egymást a hitben, hogy történiük velünk bármi, éljünk bár messze, egymástól elszakítva, mi akkor is összetartozunk, mert ez a kötelék erősebb, mint az acélsodrony, ám gyengéd is, mint a tükörbársony, és ezen soha, de soha, senki, de senki nem változtathat, amíg világ a világ és még két nap.

Sebők Mihály: Három történet nagyanyám emlékeiből

Apai nagyanyám 1901. benn született leánykori nevén Lukács Rozália és büszke volt arra, hogy a modern huszadik század szülöttje. Tudós öregasszony hírébe állott pedig csak négy osztályt végezett, mint az akkori egyszerű emberek túlnyomó többsége. Akiknek az agyukat nem tömködték tele hasznavethetetlen tudományokkal. Mégis meg tanultak szép kacskaringós betűkkel írni tömör egyszerűséggel fogalmazni, folyékonyan olvasni, összeadni, kivonni és osztani. Ismerték a magyar himnusz teljes szövegét, a 48. as magyar szabadságharc történetét. Tudták a magyar klasszikusok nevét idéztek tőlük verseket, prózát. Megtanulták a magyar történelmet dióhéjban egészen az őstörténelemtől, ismerték a fontosabb események dátumait és életük végéig mesélték a magyar mondákat, legendákat.

Csodálatos emberek voltak, de nagyanyám a leg csodálatosabb volt közöttük, mert szépen tudott mesélni. Tőle hallottam a sok történet közül ezt a hármát is amit most elfogok önöknek mesélni ha kíváncsiak lesznek rá.

Ámbátor a harmadik elbeszélésénél egy kisé pironkodott szegény nagyanyám, nem csoda az ő korszakának erkölcsi tisztasága jóval felülmúlta az, azután következőt, főleg a napjainkét. Ilyenkor zavartságában a következő képen nyugtatta magát:

- Hát most mit tegyek? Így volt, igaz volt, valahogy ki kell mondani!

A románok bejövetelekor olyan tízen hat, tízen hét éves lányka lehettem. Akkor édesanyám finoman és érthetően megmagyarázta, hogy nemsokára egy gonosz ellenség fogja előzőlni a falut, félni kell tőlük, és el kell bújni előlük, nem csak azért mert férfiak, katonák és ellenségek, hanem mert gonoszak is. Oly annyira gonoszak, hogy képesek megrontani a fiatal lányokat és asszonyokat, de még ölni is képesek, mert nekik ez a mesterségük!

Ezért én a többi szomszéd lányokkal és asszonyokkal bebújtam a ház alatti és pince melletti szűk, titkos pityókásverembe, amelynek tenyéryi ablaka az országút fele nyílt, de csak olyan magasan, hogy a járókelők lábát lehetett látni.

De ne vágjunk a dolgoknak elébe, tegyünk rendet és kezdjük a falu alsó részén történetekkel.

A kis falucskának abban az időben egyetlen román nemzetiségű lakója volt, de sokkal több jelen pillanatban sincs. Petruc bácsinak hívták, szinte még gyermekként került a faluba, a székelyek befogatták, mert megszánták, védtelen volt ágrólszakadt szegény, de jó ismerője a juhászat minden csínjának, binjának. Beköltözött alszegen a falu első házába, ami juhászház volt, és amit aztán kifizetett a gazdáknak, amikor lépésedni kezdett. Magyar asszonyt vett feleségül és idővel beavult a székelyek közé, minden igyekezete ellenére a magyarnyelvet soha nem tudta rendesen megtanulni!

Amikor Petruc bácsi hírére vette, hogy Udvarhely irányából jönnek a románok, azt mondta feleségének:

- Adjék nékem Mária szebbik gúnya, virág a markomba, hadd köszöntsem testvér, román katonára!
- Gúnyád a szekrénybe, tudod a helyét, a virág a kertben azt is ismered én, pedig nem megyek veled román katonát köszönteni, mert nekem nem testvérek az ebadták és megistálak téged te se menjél Petruc mert, megbánod!
- De menni Mária, menni, román katonára nekem testvér lenni!
- Akkor eredjél Petruc egyedül!

És elkövette Petruc bácsi élete egyik nagy hibáját, amikor kiállt ünnepélyesen a portája elé kezében egy csokor virággal. Lábán frissen vikszolt bürgeri csizma virított, fennebb fekete posztóból készült csizmanadrág, még fennebb fehér gyócsing és fekete vitézkötéses posztólájbí, legfelül zsinóros fekete kalap. Ezzel egyidőben Márinéni előrelátóan elrejtőzött azt csak ő tudja hová.

Visszatérve a bürgeri csizmára meg kell jegyezni, hogy az egy nagyon értékes lábbeli volt abban az időben, csak válogatott csizmadiák tudtak olyant készíteni és belekerült több birka árába. Igaz azt egy életre készítették, elnyúhetetlen lábbeli volt és a kornak megfelelően a legelegánsabb. Az igazság az, hogy olyan akárkinek nem is volt a faluban.

Állott ott Petruc bácsi megilletődve kezében egy csokor gerbera és nézte az első alakot cserélő időnként megnyúló hangos menetoszlopot. Az élen egy tiszt vagy tiszt helyettes lépésben haladó lóháton, időnként hátrafordult és durva parancsszavakat kiáltott oda a katonáknak. Egyedül az ő lábán volt csizma, de az is elnyúlt kilátszottak belőle nagy lábujjai, a katonák kicsitől nagyig mindenki esetlen bőrbocskort viseltek. Ahogy a tartószíjak feltekerőztek lábuk szárán egészen a térdükig, és ahogy hosszú fanyelű lándzsáik vállukon össze vissza lipinkáztak olyan fura képet nyújtottak mintha valamilyen más világból tévedtek volna ide. Puskája talán csak minden harmadiknak volt, azok komolyabbaknak is látszottak hivatásuk teljes tudatában.

Petrucnak egy kis megingott testvéreibe vetett hite, amikor ilyen nyomórúságosnak látta őket, de amire egy vonalba került a lóháton peckesen álló tiszttel már identitástudata helyreállt. Örömittasan rájuk kiáltott hibátlan román nyelven:

- Isten hozott titeket román testvéreim!

A parancsnok kíváncsian ránézett, tekintetével végigmérte, aztán megállapodott a fényesre vikszolt bürgeri csizmákon. Felvillanyozva pattant le a lóról és előre nyújtott karokkal ugrott Petruc bácsi felé az félreértve a közeledést nyájasan odanyújtotta a gerbera csokrot. De nem arra volt szükség, a csokrot félretolták és Petruc bácsi legnagyobb megdöbbenésére a tiszt lehajolt, hogy egyszerre mindkét lábát, kirántsza alóla! Amikor a hátsófele elérte a földet az

eséstől enyhe agyrázkódást kapott és elszédült, még szerencse, hogy nem harapta el nyelvét. A parancsnok akkor rángatni kezdte a csizmákat, de azok nem akartak kicsúszni lábaiból egykönnyen, egészen az út közepéig vonszolta őt. Mivel ez a fajta csizma nehezen jött le a lábról, rendszerint csizmahúzó segítségével és kifűzés után csak, odaszólitott egy behemót katonát a század éléről. Az benyúlva hóna alá rángatni kezdte ellentétes irányban, úgy húzták, cibálták szegényt, mint egy orosz hermónikát. Mielőtt kettészakították volna végre a lábbelik, engedtek és üresen maradtak a tiszt két hóna alatt!

Amíg a „komamdánt” a csizmacserével foglalkozott addig a katonák sem tétlenkedtek a behemót, lefejtette róla a vitézkötéses lajbit egy kis szőrmók, pedig a sor végéről fűgén kiugrott lecsérélte kucsmáját az árokba gurult zsinóros fekete kalappal a kucsmát pedig iszákjába gyömöszölte. Amire magához tért volna enyhe agyrázkódásából és meglepetéséből a sereg elhaladt, miután valahogy talpra állott még tisztán látta a kis mitugrász kalapost, ahogy büszkén menetelt hatalmas bocsoraiban, de még az elől lovagló parancsnokot is megpillanthatta, amint elégedetten szemrevételezi újonnan szerzett csizmáit.

Valahogy betámolygott a kapuján, hiányos öltözékben megtépzottan, sajgó testtel és megalázottan, bezárta majd bereteszelte portáját, csak azután kiáltott egy nagyot keservében:

Igazat mondani te Mári, többé nem testvér román katona!

Ez történt alszegen, nem volt különösen nagy esemény ahhoz képest, hogy a háborúba ölni szoktak olykor még civileket is. Nem volt középszegen sem semmi kirívó eset, amely ne fért volna bele az akkori helyzet megszokottságában. Összefogdostak néhány libát elhajtottal egy kisebb juhnyáját meg néhány tehenet, amelyet nem sikerült elrejteniük a falubelieknek. Lovakat nem találtak, de adjam át asz elbeszélés fonalát nagyanyámnak, mert senki úgy nem tudja elmondani ezt a szinte jelentéktelen tűnő jelenetet, mint ő.

Néhány ház előtt öregemberek és öregasszonyok ültek lócán, nem féltek a haláltól már nagyon idősek voltak. Velük nem törődött senki mivel nem jelentettek veszélyt az ellenségre. Néha odaállt elébük egy, egy ellenséges katona és tört magyarsággal a Székely Hadosztály felől érdeklődtek. Rettegtek, mert olyan értesüléseik voltak, hogy az említett hadtest bármikor rájuk támadhat. Sajnos most tudjuk, hogy aggodalmuk hiábavaló volt, mert a legendás hírű székely hadosztályt a magyarság akkori vezetői magukra hagyták, lefegyverezték, belenyugváásra kényszerítették! Annyi hasznuk mégis csak volt a rémhíreszteléseknek, hogy legalább rettegtek és székelyföldön sietve vonultak át.

Ahogy már az elején említettem, mint egy tucatnyian szomszéd lányok és asszonyok, akik féltünk a haláltól és a megrontástól lélegzetviasszafojtva lapítottunk a pityókásverembe. Durva érthetetlen ordítózások szűrődtek le hozzánk. Ha kilestünk a sötétségből egy kis ablakon át, nem láttunk egyebet csak csoszogó lábakat, de abból aztán irdatlanul sokat és majdnem mindenik bocskort viselt, lábszárakon térdig tartószíjak tekeregtek. Azért tartottam én ezt furcsának, mert láttam a mi katonáinkat is masírozni párszor, tiszta gondozott ruhában, lábukon vikszolt bakancs, ritkán csizma, amit ha odacsaptak döngött még a föld is, rendezett sorokban mentek tisztán borotváltan gondozott bajusszal. Vagy csendben meneteltek, vagy katonanótákat énekelve, amiket szívesen hallgattam. És én kis buta meg voltam győződve, hogy minden katonára egyformán szép, fiatal és fegyelmezett!

Ahogy ott rettegve bámultam ki a kis ablakocskán, csak kivállott egy pár térdig láb a többiek közül félrehúzódott pontosan a kisablak mellé, amely a vermet volt hivatott szellősen tartani. Hosszába leereszkedett egy farúd a végén hegyes vassal, azonnal felismertem az olvasókönyvembe látott rajz nyomán, hogy az egy lándzsa, régi fegyver ugyanolyan amilyenel átszúrták Krisztus Urunk szívét. Talán most ezzel a magyarok szívét fogják átszúrni, hogy ne maradjon senki közülünk! Nagyon közel volt hozzám az ormótlan fegyver, ha kinyújtom kezem, talán meg is foghattam volna, félelmemben kirázott hideg.

Egy román katona hajolt le hirtelen lándzsája mellé, majdnem felsikoltottam félelmemben, de nem értünk hajolt le. Fürge ujjaival tekergetni kezdte fölfele a kioldódott bocskorszíjat, miután szakszerűen megkötötte felegyenesedett, szinte azonnal eltűnt otromba fegyvere majd a csoszogó bocskorok eliramodtak társai után. Félelmem is elmúlt és szinte még gyermekésszel azon kezdtem gondolkodni ismét, hogy hány embernek sikerülhetett és mennyi idő alatt ennyi tenger bocskort megvarrni? A legnagyobb értetlenségem mégis csak az volt, hogyan sikerülhetett ezeknek, a torzonborzoknak ilyen ósdi szurkapiszkákkal a puskás magyar katonáinkat elkergetniük. És gyakran ma is ezen gondolkodom, pedig már öregasszony vagyok!

A felszegei történet már egy, keveset különbözik a többitől pikánsága miatt ezért, nagyanyám, mint erkölcsösöz pironkodott egy keveset, amikor elmesélte, de azzal mentegetőzött, hogy akár mennyire pikánsnak tűnik az első látszatra, de igaz volt. És tragikus kimenetelű is lehetett volna, ha Luca néni fel nem áldozza magát a menyé helyett.

Kötelességemnek érzem, hogy e kedves és tudós öregasszony emlékére való tekintettel én vegyem át tőle az elbeszélés fonalát:

Luca néni és nagyon fiatal szemrevaló menyé - lánya kendert nyöltek egy felszegi szántón. Tulajdonképpen nem is felszeg volt az, hanem már a falut meghaladó külbirtok nagyon közel az országúthoz. Amikor meghallották a vonulás zaját akkor már késő volt elmenekülni, éppen előbukkant a jegenyesor mögül az első katona lóháton.

- Jaj mit tegyünk drága anyámasszony ezek münköt megrontanak- jaidúlt fel kétségbeesetten a menyé.

- Engem nem tudnak megrontani, téged meg elrejtelek-, mondta Luca néni magabiztos nyugodtsággal- aztán rászólt a lányra-, bújj le most rögvést! Elkezdte gyorsan menyére rakni a kévéket és egy perc alatt szabályszerű kalgangyát rakott rá úgy, hogy az ki sem látszott alóla.

- Aztán meg ne mozdulj ott bármi, történjen is mert ezek a haramiák mindenre képesek. Majd vett egy kévét ráült és halálmegvető bátorsággal nézett szembe a román haddal.

Luca néni még abban az időben nem volt olyan öregasszony, szerencsétlenségére korán meg özvegyedet és többet nem volt férfi az életében, pedig még néha elkelt volna. Ennek nem éppen az volt az oka, hogy Luca néni ajkán gyér szórszálak nőttek és bajsza is pelyhezni kezdett, hanem a kínosan őrzött erkölcs, a látszat és a kárhozattól való félelem. A legtöbb özvegyasszony egy azon magyarázatot adott erre a dologra, amit bizonyára egymástól tanultak el:

- Az Isten adott nekem egy embert és elvette, véték volna, parázñaság, ha most még egyet kisajátítanék, mit mondana drága emberem a túlvilágon, hogy ilyen hamar elfelejttem?

Ő maga is ezt mondta, mert ezt kellett mondania az etikett szerint, de magában egyebet gondolt és volt időszak, amikor nem ugrott volna a Dunába, egy rajta esett erőszakért.

Persze rögtön utána elszégyellte magát, megbánta bűnös gondolatát, keresztet vetett és elmondott egy rózsafüzért lelkének üdvösségéért. Vonultában egyre közelebb ért a csapat, Luca néni látott még katonákat, de ilyen furcsákat soha. Lábukon bocskort viseltek, fejükön katonasapka helyett bőrkucsmát, csak egynek volt zsinóros feketekalap a fején, a menetoszlop végén és az a kalap valahogy nagyon ismerős volt. Elöl, a lovon üllő tiszt fényes bürgericsizmába feszített, nem törődve azzal, hogy nem talál ruházatahoz és az a csizma is nagyon ismerősnek tűnt! Mikor elhaladtak előtte minden kucsmás fejű borostás arc feléje fordult, mert egyedül volt a határban, szoknyát viselt és fehérnép formája volt. Nem volt ebben sem, semmi furcsa, mert a mindenkori katona hamarabb észrevette a szoknya viselőjét, mint az ellenséget. Már azt kezdte hinni, hogy megúsza és lelke legmélyén csalódást érzett amint a menetoszlop elhaladt. Hanem egy adott pillanatban a tiszt ordított valamit, amire a menet megállt, kivált az élről egy szakállas

óriás kinek iszákján ott lógott egy vitézkötéses, fekete posztó lajbi és a lajbi is nagyon ismerősnek tetszett Luca néni számára.

Nem maradt sok ideje a lajbi sorsáról elmélkedni, mert a katona hosszú lábainak pár lépésével elérte, leborította a kévéről majd hevesen megtámadta. Luca néni fogatta a rohamot, de mivel tapasztalt asszony volt már az ilyen hadászati taktikában nem ellentámadással, hanem szelíd megadással vette tudomásul az elkerülhetetlent és belenyugodott sorsába. Hiszen a háború az háború mindenki számára! De kiszakadt egy újabb torzonborz az alakulatból, egy újabb ellenség, hívatlanul, váratlanul és pofátlanul követelőzni kezdett, hogy:

- Jute, jute, jute! (Ami román nyelven gyorsan, gyorsan, gyorsan, sürgetést jelent.)

Luca néni nem értvén a román beszédet ugyan, de jónak látta rendre utasítani az újabb támadót:

- Jut, jut magának is bocskoros vitéz uram, mert van, abból elég csak várja ki a sorát!

A „komandánt” erélyes kiáltása visszaparancsolta a többi önkéntes támadót, akik ugyancsak mozgolódni kezdtek. Szerencséje volt a megtámadottnak talán nagyon sürgős volt a vonulásuk, talán egyéb jöhetett közbe. Tény az, hogy a szedett, vedett horda ismét elindult útjára.

- Ezek olyan bűdösek, mint a görények, vajon mid ilyenek? Álljon beléjük a görcs mocskos disznói!- pajmotlódott Luca néni, csak éppen a látszat kedvéért.

- Ezt ne feledd el soha, hogy érted áldoztam fel önmagamat és erről a dolgról egy szót se senkinek!

Aznap estére nem kondult meg még a harangszó, de már a falu apraja nagyja a többi között megbeszélte ezt a két fontos eseményt is nevezetesen, Petruc bácsi csúfáttételét és Luca néni önfeláldozó tettét! Akkor még nem volt ugyan mobiltelefon, de a pletyka szájon forgott, és a „mezőnek szeme volt, az erdőnek füle!”

Sipos Luca: Budapesti kaland

Nagymamám az Ukrán határ menti Tuzsér nevű faluban élt. Éppen elvégezte a 8. osztályt, és Budára készült a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumba. 1956 augusztusában fel is költözött Budapestre, az egyik nagybácsikájához. Szeptemberben aztán megkezdte a gimnáziumot.

Október 23-án hallgatták a rádiót az unokatestvérével, Zsuzsival. Megtudták, hogy az egyetemisták tüntetni fognak a Parlament előtt. Nagyiék is elindultak egy utcabeli gimnazista fiúval. A Lánchídon csatlakoztak a tömeghez, és együtt vonultak a Parlament elé.

Követelték, hogy az oroszok vonuljanak ki az országból, és Nagy Imre mondjon beszédet.

Nagy Imre beszédet mondott, és biztatta az embereket, és a nép annyira fellelkesült, hogy el akarta foglalni a rádiót. Nagymamáméknak 8 órára haza kellett érniük, így nem mehetek el a rádióhoz. Otthon aztán azzal fogadták őket, hogy itt eldőrdültek az első lövések. Másnap kijárási tilalmat rendeltek el, a boltok bezártak, és csak a pékségek maradtak nyitva.

Október 25-én nagy elszélt a gimnáziumhoz, melynek falán ágyúgolyó nyomai látszódtak. Kirobbant a forradalom. A telefonok nem működtek, így dédnagymamám semmit sem tudott. Tuzsér és a többi falu teherautókkal küldött élelmet Budapestre.

November 4-én úgy döntöttek nagymamámék, - amikor Nagy Imre bemondta a rádióba, hogy csapataink harcban állnak –, átvonulnak a szomszéd tervező iroda pincéjébe. Polcokon aludtak, és naponta egy birsalmát ettek. Négy napig voltak lent a tervező iroda alatt.

November 8-án felmerészkedtek ismét a lakásba, de annyira féltek, ha lövéseket hallottak, azonnal lebuktak az ablak alá.

November 18-án dédnagymamám hazavitte nagyit egy ételszállító teherautóval. Így került haza ismét nagyit.

Soós Katalin: Hol az a huncut gyűjtő?

*Az álom nem képzelet, hanem a valóság
más nézőpontból*

---koma---

Csöngettek. Na végre! Ez Aladár lesz - mormolja magában az öregúr.. Aha, hallom, ígéretéhez híven elhozta a Kismókust. Persze Viola mama becsábította őket a konyhába - hadd csodálja meg a kicsi, hogyan is készül nagyapja kedvenc itala a „fekete”. Megbűvölten figyel, hogyan melegíti a spirituszfőző a nagy üveggömböt és lesz a rotyogó vízből és a kézidarálóból elővarázsolt frissen őrölt kávészemekből a pompás ital. Mindent betölt a frissen pörkölt kávé illata. Károly papa elégedetten dől hátra a fotelben. Amíg a finom feketét a kis porcelánészékben tálcán behozzák még rápipálhatok - örvendezik befelé. Itt is van a cigaretta. De hol van az a huncut gyűjtő?

Hej, csak tíz évvel lenne idősebb ez a Kismókus! Minden történetet figyelmesen hallgat, nagy szürke szemével mindent észrevesz. A múltkor is nem megtalálta a zubbonyom elgurult gombját! Rögtön meg is kérdezte, hogy mi az, hová való. El kellett magyaráznom, hogy az egyenruhámról szakadt le és nem akar ki hordhat ilyet. És hogy régen még a galléromon és a nadrágon is szép jelzések voltak, amit ki kellett érdemelni a háborúban. De most jobb, ha semmi nincs a kabátomon. Megígértette velem, hogy „majd ha nagy lesz” mindent elmesélek neki.

Hol is kezdeném akkor, mondjuk tíz év múlva...? Talán ott, hogy éppen 15 éves fiatalember voltam, már serkedt a bajuszom. Keresztesen laktunk és a farsangi bálon egész este a kis Ilkával táncoltam. Be gyönyörű kék szeme volt! Tánc közben csak úgy libbent szőke haja! Hej, ettől kezdve egész nap csak rá gondoltam az iskolában és hogy titokban találkozassunk, ha lehetett, elblicceltem még a délutáni tanulást is. Persze ennek a gyorsan romló jegyeimben hamarosan látható jelei is lettek. Mihály atya „raportra” maga elé rendelt és kerek perccel kijelentette, hogy ez így nem mehet tovább, azonnal kivessz az iskolából és a rokonok felügyelete mellett Iglón kell folytatnom középiskolai tanulmányaimat.

Ez jó lecke volt. Távol a szülői háztól csak magamra számíthattam. Később Atyám, kiváló érettségi bizonyítványom birtokában, köznemes katona őseink példáját követve a Királyi Honvéd Ludovika Akadémiára irányított. Nem akartam a közös hadsereg iskolájába menni, ahol német volt még a vezénylő nyelv is. Itt viszont a tanítási nyelv is magyar volt és végzés után magyar lobogó alatt, magyar szolgálati nyelvű honvédségben szolgálhattam a frissen végzett magyar fiatalember. Hát bizony, igen szigorú napirendben

éltünk. Sokat berzenkedtünk ellene, de később nagyon is hasznos volt, hogy megtanultuk a fegyelmet.

Egyszer mindennek vége lesz, így a Ludovikának is. 1902-ben hadnagyként kerültem ki az Akadémiáról. Kitűnő tanulmányi előmenetelem alapján bekerültem abba a válogatott kis csapatba, akik a Ludovika felsőbb tiszti tanfolyamát elvégezheték. Utána már magától értetődően folytattam felkészülésemet a katonai pályára a híres Bécsi K&K Kriegsschule -ban. Bécs! A Császárváros, a Monarchia központja! Micsoda nyüzsgés, pezsgő élet! Fialat tisztekként már részt vettünk a társadalmi életben, kávéházakba jártunk, vitakoztunk, báloztunk, udvarolgattunk. Én is, de azért a tanulást sem hanyagoltam el. Mindig szerettem a matematikát, szervező- és rajzkészségem is jó volt, így érdeklődéssel olvastam a szakmai, elméleti könyvek mellett a katonai tapasztalatokat leíró munkákat, visszaemlékezéseket.

No azért jó volna egy cigaretta! De hol is van az a huncut gyűjtő?

Igen, hát azt mindenképpen meg kell jegyezmem, hogy Károly papa szorgalmas tanulásának és jeles eredményének meglepő következménye lett. Az történt ugyanis, hogy a fiatal József Ágost főherceg, a szeretett József nádorunk unokája, már mint a 15. gyalogezred tulajdonosa, tiszteletbeli parancsnoka, fel akarta állítani saját katonai irodáját. Ehhez tudnod kell Kismókus, hogy a főherceg szerette a magyarokat, jól beszélt magyarul, ezért azt kérte az öreg császártól -, akinek az unokáját vette feleségül -, hogy a magyar honvédségben szolgálhasson. Teljesült a kívánsága, ezt kapta meg ezzel a kinevezéssel 1909-ben Pesten, és ennek katonai irodájába keresett munkatársakat. És tudod mit csinált? Bekérte a Hadiiskola tíz legjobb végzős tisztjének névsorát. A legjobb tízét! És kiválasztotta a legelső hármat. Érdekes módon mindegyik magyar volt... Károly papa volt az egyik. Legyel is büszke nagyapádra, mert én is az voltam magamra. Micsoda kitüntetés!

És milyen sokat tanultam tőle! Barátságos stílusa volt, minden katonáját ismerte. Érezni lehetett, hogy felelősséget vállal értük. A harcokban személyes bátorságát is megtapasztalhattuk. Tőle tanultam azt, hogy parancsnokként a döntések előtt személyesen meg kell ismerni a valós hadműveleti helyzetet, a terepet. Miért kell gyakran tartózkodni katonáim körében, így megtudva gondjaikat, gondolataikat, biztosítani a felszerelésüket, ellátásukat és segíteni megnehezült higiéniai körülményeiken. Későbbi életem során, nehéz helyzetekben hányszor gondoltam hálásan a tőle kapott mintára! De sokszor segített át nehéz helyzeteken ez a mentalitás!

Nézzük csak mit is csináltunk a pesti katonai irodán? 1909-től 1911-ig három éven át voltam a szárnysegédje. A 79.dandár vezérkari tisztjeként hadgyakorlatokat készítettünk elő és vezényeltünk le, nevezetes katonai akciókat elemeztünk végig.

A katonai hivatás taktika és stratégia szintjén művészet és több területen felelősségteljes mesterség. Sok tapasztalatot szereztem, hogyan kell megszervezni az utánpótlást kezdve a fegyverzetten egészen a gulyáságyúk időre való megérkezéséig; milyen fontos a levélosztás, a háttér országgal való kapcsolat, ami a katonában a lelket tartja és kényes helyzetben is lelkesíthetővé teszi; mennyire fontos tájékoztatás. Ja és a végrehajtandó parancs és céljának pontos ismertetése. Ezek sokszor életmentők lehetnek. Nemcsak támadás, de a visszavonulás során is. Mindig figyelemmel lenni az élő anyagra. A hadsereg emberekből áll!!

De vissza a történehez. Most jön a legjobb, te is szeretni fogod.

1912-ben kineveztek a Pozsonyi honvéd kerülethez vezérkari századosnak. Ekkor, mint százados már megnősülhettem. Pozsony régi koronázó város-, a valamikori reformországgyűlések színhelye-, igen pezsgő kultúrális és társadalmi életet élő város volt. Minket, „snádig” (csinos), egyenruhás fiatal tiszteket mindenütt szeretettel fogadtak, de leginkább a férjhezadandó lányok családotknál voltunk népszerűek. Rendszeresen látogattuk a Casinót, söröztünk a kertvendéglőkben, sétáltunk a korzón, hallgattuk a térzenét. Pozsonyban nem múlhatott el valamire való bál nélkülünk.

Így történt ez a Casino soron következő bálján is. Két barátommal később érkeztünk, a multság már éppen javában állt. Én az egyik bajtársam húgát kértem fel, szőke haja és kék szeme régi emlékeket ébresztett bennem. Majd a körtáncnál egy vékony, izzó feketeszemű, fekete hajú kisasszony mellé kerültem. Ragyogó türkiz zöld ruhájában elragadó volt. Ma is szinte látom magam előtt... Nem volt ellenemre, csak meglepett a határozottsága, hogy attól kezdve a kisasszony úgy intézte, hogy egész este velem táncolhasson. Majd bemutatott az édesanyjának és búcsúzáskor meghívtak vasárnap délutáni uzsonnára. Huh, izgalmas napok voltak. Remények ébredtek bennem... Viola!

Ettől kezdve a látogatásaim rendszerek lettek náluk. Többször lovagoltunk ki egy-egy sétára, elkísértem a fiatal úri kisasszonyok között akkor divatos teniszezésre, koncertekre. Mindig jól elbeszélgettünk és megfigyelhettem, hogy mennyire szeret öltözködni, milyen jó ízléssel választja ki a neki előnyös divatos ruhákat. Büszke volt rá, hogy édesapja képviselő is és az ő kezdeményezésének köszönhető a Pozsonyt Béccsel összekötő villanyvasút terve is. Talán emiatt érdekelte a politika. Ez később megkönnyítette a helyzetemet a kapcsolatunkban, hiszen a történelmi események a mi életünkbe is hamarosan beleszóltak.

A család szívesen fogadott. Viola két nővére már férjnél volt és a bátyja is nemrég nősült. Mint legkisebb lány, a híres ügyvéd papa szemefénye volt. Nem házasodhatott akárkivel, de a katonatiszteket is igen nagy szigorúság őrizte, nehogy méltatlan életpárt válasszanak. Nagy összeget kellett letenniük,

ami bizonyította, hogy rangjukhoz méltó körülmények között kezdődik és folytatódik majd az életük. Viola papája is finoman érdeklődött anyagi helyzetemről. Megnyugtatóására elmondhattam, hogy a kaucióval nem lesz baj. Ezután hamarosan megtörtént az eljegyzés és 1913 tavaszán megesküdtünk.

Életünk a szokásos vezérkari tisztek élete volt: napközben az irodán dolgoztam, este társadalmi életet éltünk. 1914-ben nagyanyád iker-fiúkkal ajándékozott meg. Nagyon büszke voltam, hogy egyszerre két fiam is lett. Mihály atya még megélhette a fiaim megérkeztét, csak 1915-ben egy hirtelen agyvérzés után temettük el.

Ezekben az években Európában a nagy népek történelmi sérelmei folytonosan fokozták a háborús előkészületeket. De bennünket ezek a világproblémák – mint a francia revans-eszme, nyugati hatalmaknak a németek hatalmas gazdasági előretörése nyomán támadt féltékenysége, a Keleti kérdés - nem érintettek közvetlenül. Arról pedig a lakosságunknak sejtelve sem volt, hogy bizonyos erők az egyes népek nemzeti öntudatra ébredésének támogatásával szét akarják darabolni nemcsak a Monarchiát, hanem azon belül a mi ezeréves magyar hazánkat is. Bízunk benne, hogy a rajtunk kívülálló világproblémák elintézése most is nélkülünk és békésen fog megoldódni. Nem hittünk a háborúban.

De úgy látszik a Monarchia vezetősége sem látta a valós, sötét fellegeket. Így aztán amikor 1914. június 28.-án Szarajevóban Ferenc Ferdinánd trónörökösét és feleségét lelőtték, és a merénylet előkészítésében részes Szerbia az általunk követelt elégtételt nem adta meg, csak részleges mozgósítást rendelt el. Minket, a pozsonyi kerületet, csak a július 31.-i általános mozgósítás érintett.

És megkezdődött a Nagyháború, amiről I. Világháborúként tanulsz az iskolában. Mint a 39. és a 37. honvéd gyaloghadosztály vezérkari főnöke megjártam a Keleti frontot is és az Itáliai hadjáratok csatáiban is részt vettem. Ez a két hadosztály része volt annak a tíz olyan hadosztálynak, amelyik a háború öt esztendeje alatt mindvégig fennállott és a különböző hadszíntereket is végig harcolta. Én is többször megsebesültem. Bizony nem voltak ezek könnyű napok, hónapok - sőt évek.

Emlékszem, a Keleti fronton 1914 novemberében a galíciai hadszíntéren éppen elfoglaltunk egy magaslatot, éjszakára beástuk magunkat a lövészárkokba és hajnalra terveztük a támadást. Igen ám, de éjjel beállott a tél. Olyan fergeteges hóvihar volt, hogy reggelre minket is elborított a folytonosan ömlő hó. Így aztán az oroszok megelőztek minket és ők támadtak. Erős géppuska tüzrelvől oldaltól is belőtték a terepet. Az első két rohamot a fiaink visszaverték, de olyan sok embert veszítettünk, hogy a harmadik támadásban, amikor az orosz géppuskás osztag áttört és oldaltűz alá vette az egységet, kénytelenek voltak feladni a helyzetüket és az ellenség tüzeiben, jelentős

veszteséggel végrehajtani a visszavonulást. Az egyik őrnagyunk is megsérült, de továbbra is a helyén maradt! Az oroszok nem nyomultak az elfoglalt állásokon túl, amiben nagy szerepe volt, hogy egy kitűnően működő ütegünk megsemmisítő tüzellel árasztotta el és ezzel megállította a több soros ellenséges tömeget. Két napig voltunk itt beásva. Hol előre lendültünk, hol visszavonultunk. Két dolog volt emlékezetes és jellemző erre az akcióra: egy Landsturm zászlóaljjal (közös hadsereg egysége) megerősítve kellett a támadást megújítani, de ők a támadáson nem sokat segítettek, mert harcban még nem vettek részt és az elavult típusú mexikói puskájukhoz nem volt elég töltenyűk és a miénkkel pótolni a hiányt nem lehetett. Amikor az ezredesük több tiszttel együtt elesett, a legénység annyira megrendült, hogy őket semmi szín alatt előbbre vinni nem lehetett. Mint támadásra alkalmatlant hátra kellett küldeni.

Ebben a hidegben, feneketlen sárban, a meredek hegyek igen rossz útjain étkezés nélkül kellett a magaslatot elfoglalni. Még éjszaka is menetelve ez olyan kimerítő volt, hogy a két zászlóaljból csak kb. 500 ember ért fel a magaslatra. Két ember a kimerültségtől meg is halt, és rengeteg sebesültünk volt. Ilyen vagy hasonló esetek többször is előfordultak, de ez volt a háború egyik legnehezebb napja.

December 24.-én az egész dandárparancsnokság részt vett a rohamokban, a támadás vezetését átvettük. A karácsony estét az oroszok eleinte lövöldözéssel igyekeztek megzavarni, de estére a harci zaj elcsendesedett. Az utolsó hét sikereiről, majd a sikeres gorlicei áttörés alkalmából a hadosztályparancsnokság a hadosztályt dicsérő hadparancsban részesítette.

1915-ben megkaptam a vezérkari őrnagyi kinevezésemet és szinte ezzel egy időben megszületett a harmadik fiam, István. Ismered, ő a Zuzu és a Gabesz édesapja.

A Keleti front harcaihoz tartozott az Északi Kárpátokban Erdély keleti havasában visszatartani az oroszok támadásait. Hadosztályunk útja az Úz és a Csobános patak völgyében vezetett át a határvidéken: igen szűk földes erdei utakon, meredek hegyek között az 1084 m magas hágóhoz. Nagyon nehéz ide feljuttatni a géppuska-talyigákat. Az ősrengeteg kidőlt fatörzsekkel volt teli, mert amikor mi abban a váratlan hóföretetben indítottunk támadást a Galíciai fronton (Stypánál), itt is rendkívüli erejű ciklon pusztított, amely nagy erdőterületeket tarolt le, tövestől csavarta ki vagy törte derékba a fenyőket. A málhás állatok egyáltalán nem tudták követni a csapatokat, utászoknak kellett számukra utat vágni. A mozgás fárasztó és lassú volt, a tájékozódás, a parancsnoksággal való összeköttetés hiányosságai, az utánszállítás nehézségei tökéletes ízelítőt adtak a hegyi háború nehézségeiből. Az étkezést sem lehetett

felszállítani, a legénységénél még ott lehetett egy-egy konzerv, de víz se embernek, se lónak nem volt sehol. A hegytetőkön nincsenek vizek.

Fent a Kárpátokban már szeptember-október hónapokban is igen hideg van. A lövészárkokban a beásott, elgémberedett, kimerült katonákra hajnalban több román század váratlanul rátámadt. A rajtaütést sikerült a lélekjelenlétemmel elhárítani: a biztosító osztag első puska lövésére magam köré gyűjtöttem az embereimet, teljes gyorstűzzel, különösen géppuskáink tüzével menekülésre kényszerítettem a románokat. A győzelmes harcairól, támadásairól híressé vált 39. hadosztály a világháború folyamán az „Előre-hadosztály” büszke nevet érdemelte ki.

Jegyezd meg ezt a helyet: Uz völgye, Besztercebánya, mert még szerepe lesz a történetemben. De addig menjünk csak tovább, a többi hadszíntérre, ahová a szolgálat rendelt.

Isonzó! Doberdó! Olasz Front! Piave! A háborút járt magyar katonának ezek a nevek egyet jelentenek a borzalommal, a szenvedéssel. Ha az Erdélyi hadszíntér, az Uz völgye és hágója, az ottani keskeny utak, a meredek fenyvesek között a sok nehézség naponkénti leküzdésével volt egyenlő, akkor az olasz front maga volt a pokol. Magam a bükki hegyek széléről jöttem, Pozsony, Bécs dombjai után ezek az irdatlan magas kopár hegyek, közöttük mély szurdokokkal, melyekben a lent bukdácsoló patak hangja felerősödve, mint tomboló folyam robog a tenger felé - igencsak távol állt a magyar katonák világától, akik többnyire az Alföldről érkeztek a hadseregbe. Petőfit idézte még András, a jázsági legényem is:

„Mít nekem te zordon Kárpátoknak
fenyvesekkel vadregényes tája!
Tán csodállak, ámde nem szeretlek.
Az Alföld tengersík vidékin ott vagyok honn,
ott az én világom”.

És ott, az Isonzónál, a magas, szinte csupasz ormok oldalában lévő lőállásokban a magyar katonáknak sokszor a pusztaság földön, egy-egy csenevész bokor védelmében kellett támadni a többnyire csak 20-30 méter távolból, a másik oldalról tüzelő ellenségre, az olaszokra. És mindezt a tűző nyári napban vagy téli fagyban, sokszor étlen-szomjan, lőszer-utánpótlás nélkül! Mert a frontvonalba, 1300 méter magasba kézi erővel kellett mindent eljuttatni. A járhatatlan, meredek utakon sem ló, sem ökör nem tudott felkapaszkodni! És a meredélyek szabdalta hegyekből így kellett lehozni a sebesülteket is! Később ugyan barlangokat, kavernákat vájtak menedékként a sziklafalakba, de hát micsoda védelmet tudott ez adni? Több tízezer, többségében magyar katona

halt meg ott értelmetlen halállal. És miért? Semmiért. A határvonal a 12 ison-zói csata után sem változott... Szomorú még rágondolni is!

És ami még felháborítóbb, a fegyverszünet aláírása után a magyarok hivatalosan letették a fegyvert és pihenőnapot kaptak. De az olaszok másnap fog-ságba vetették őket, mintegy 300 000 katonát! Így a 39. dandárt is, mert az olaszok szerint a béke, a fegyverszünet az egyezmény aláírása után 24 órával kezdődött! A 37. dandár, József főherceg csapataival együtt - nem ülve fel a pacifisták és liberálisok bomlasztó, a háborút bármi áron való befejezésének törekvéseire, - fegyelmezetten, és a parancsnokaiknak engedelmességgel novemberben tértek vissza Magyarországra. Mekkora volt a megdöbbenésük, amikor hazaérve leszerelték és szélnek eresztették őket! Pedig készek lettek volna a hazájukat megvédeni az antant elnéző, hallgatolagos egyetértésével érkező megszálló szerb, román, cseh csapatoktól.

Az 1918. októberi forradalom után József főherceg hűségesküt tett a Magyar Nemzeti Tanácsnak, viszont a Károlyi kormány már semmilyen szerepet nem adott neki. A Tanácsköztársaság kikiáltása után is Magyarországon maradt, Alesúton volt házi őrizetben. Szigorú megfigyelés alatt tartották, de ezt a népszerű magyar tisztet, az összes magyar hadak utolsó főparancsnokát nem merték bántani, aki előbb még a katonai irodáját is, a tisztekkel együtt felajánlotta a Vörös hadseregnek. Egyrészt félt, nehogy ő is, mi is az orosz cár és családja, környezete sorsára jussunk. Másrészt hallottuk, tisztársaink is tanúsították, hogy Szamuely és a Lenin fiúk hogyan állították a rangjelzéseiktől megfosztott tiszteket válaszút elé: vagy belépnek a Vörös hadseregbe vagy... és többen a mártírhalált választották.

Így kerültem én is Stromfeld Aurél vezérkari irodájára. Ő a minisztérium államtitkárából lett a teljes Vörös hadsereg vezérkari főnöke. Engem még az is motivált, hogy áprilisban megszületett a negyedik fiam, Lóri, a későbbi huszártiszt és féltettem Violát, most már a négy fiúval egyedül. Nem akartam özvegyé tenni és a gyerekeket árvákká. Teljesen felháborított, hogy a csehek már Miskolcot, szűkebb pátriámat és a Felvidéket is elfoglalták. A román csapatok a Tiszántúlon voltak. A szerbek az egész Dunántúlt megszállták. A vezérkari főnökkel, Auréllal sok közös vonás volt az életünkben. A Ludovikáról kikerült hadnagynak Igló volt az első szolgálati helye, én ott jártam középiskolába; Győr, ahová visszavonult nem volt messze Magyarakeresztúrtól, ahol a családom élt; ő is szolgált Pozsonyban; elvégezte a Bécsi K&K Kriegsschule-t; a szervezés és az utánpótlás, visszavonulás biztonságos, pontos leveleznylése mindkettőnknek szívügye volt és szerettük, ismertük és véd-tük a vezetésünk alatt álló, ránk bízott embereket, katonáinkat. Közös volt a jelszavunk is: A hazát mindenáron meg kell védeni!

Nehéz döntést kellett hoznunk. Mi legyen az első csapás: a románokat verjük ki a Tiszántúlról vagy a Felvidéket szerezzük vissza? Úgy gondoltuk, a Tisza természetes védvonal, ezért a Felvidéki hadjáratot szerveztük meg először. Aurél nem akart fölösleges vérontást, ezért parlamenterként átküldött a csehekhez: hátha meg tudunk egyezni. De a csehek egy tapodtat sem engedtek, így megindítottuk az offenzívát. Sorra szabadítottuk fel Miskolc, Kassa, Eperjes, Bártfa városát és környékét. Én Eperjesen súlyos tüdőgyulladást kaptam. Akkor még nem voltak olyan csoda gyógyszerek, mint amit később a II. világháborúban használtak. Így visszaszállítottak Miskolcra, ahol hetekig küzdöttem az életemért.

Még betegen értem meg, hogy az antant hogyan szegte meg ígéretét, vagyis a felszabadított területeket mégsem kaptuk vissza. Mire mindez kiderült, a Tanácsköztársaságnak is vége lett. Aurél visszament Győrbe, én pedig Magyarakeresztúrra. 1921-ben a Trianoni „béke” dekrétum 1750 tiszti helyet engedélyezett Magyarországnak. Mivel ekkor még megvolt a 120 holdas birtok, ezért nem tartottam illendőnek elvenni egy tiszti helyet a háborúban tönkrement bajtársaimtól. Bár még nem voltam 40 éves, de önként kértem a nyugdíjba való helyezésemet.

A fiaim nagyon élvezték a falusi környezetet, az istállókat, lovakat-kutyákat és a sok baromfit, a tájat, a természetet. Végre együtt lehettem a családdal! Viola igen aktivizálta magát az egyházi önkéntes munkában, ebben nagy segítése és jó társa volt Leona, apja húga, akinek szintén ott volt birtoka.

Aztán jött a pénzügyi világválság és bizony nekünk is befellegzett: a birtokot el kellett adni. Miskolcon vettünk egy házat, ott éltünk, közben a fiúk sorban megszerezték jogi diplomájukat.

1933-ban időközi képviselő választás volt Keresztesen. Felkértek, elindultam és nyertem a kormány színeiben. Országgyűlési képviselő lettem! Oh, milyen fenséges, csodálatra méltó épület. Nincs is párja a világon! És kicsoda felemelő érzés volt ott ülni a díszes bársonyszékeken, hallgatni a vitákat, előterjesztéseket. Egy kicsit részt venni az ország dolgaiban!

De megint háború jött. 1939.szeptember 1-én a németek lerohanták Lengyelországot, kitört a második világháború. Mint nyugalmazott vezérkari tisztet a Honvéd Vezérkar Főnöke megbízott a diósgyőri Vas és Acélgvár hadiüzemi katonai parancsnokságával, majd két év múlva rám bízta az egész VII. hadtest összes ipartelepének és üzemi titkárainak felügyeletét: ez 122 hadiüzemet, 70 000 munkást, 29 titkárt jelentett.

Amíg én a hátszágban szolgáltam a fiaim is rendre megállták a helyüket: Béla, a legidősebb Beszterce-Naszód szolgabírója lett - ugye emlékszel: Besztercebánya!, majd a háború végén mint karpaszományost Ausztriába vezényelték. Úgy alakult, hogy a későbbi sógora tisztként a családjával ugyanoda

került. Vele ment a huga is, aki akkor már a fiam menyasszonya volt. Nem vártak sokáig, ott kint végre össze tudtak házasodni. Most Miskolcon élnek, egy fia és egy lánya van.

Aladár, az édesapád az Igazságügy Minisztériumban volt fogalmazó. A menekülő németek felrobbantották az összes Duna - hidat. Ő is éppen azon az utolsó villamoson utazott, ami a Margit hídon ment Budára, amikor az is a Dunába zuhant. Ahogy később megtudtuk, ő Budán ragadt, minden papír nélkül, bujdosni volt kénytelen. A Várban, a nunciatúrán talált menedéket.

István hadbíró lett és így neki is a menekülő kormánnyal kellett mennie Ausztriába, Németországba. Ő már korábban megnősült, egy kislánya született, Zuzu. A háború végén francia hadifogságba esett. A franciák hagyták a foglyokat a puszta földön aludni - esőben, hóban, nem adtak nekik rendesen enni és nem tettek különbséget a német és a magyar foglyok között. Sokan haltak meg, vagy kaptak vérhast, hastífuszt. Csak azután kezdtek sátrakat felverni számukra, amikor egy nemzetközi vöröskeresztes ellenőrző csoport jött a táborba. István innen ügyesen megszökött és a vöröskereszt segítségével megtalált felesége és kislánya után átment hozzájuk, az amerikai zónába. Onnan aztán csak jó sokára tudtak hazajönni. Egy darabig hadbíróként dolgozott az új rezsimben is, mivel annak nem voltak szakemberei. Aztán a koncepciók perек idején kapott egy jóindulatú figyelmeztetést, ezért családjával, akkor már két kislányával vidékre menekültek.

Lóri, a negyedik fű, mint huszár főhadnagy megjárta a Don kanyart. Amikor a front már itt volt az országban, Csepel alatt egyszer egy orosz sorozatot kapott. Olyan csúnyán megsebesült, hogy az oroszok halottnak hitték, és ott hagyták a jeges sárban. Jóérzésű csepeliek szedték fel és vitték el titokban az apácákhoz, akik megmentették az életét. Épp jókor, mert fiatal házas volt, a felesége az első fűkat várta. Azóta a Nyírségben élnek, de a katonatiszti múltja miatt nem kap a jogi diplomájának megfelelő munkát. Repülőgép szerelőként dolgozik és neveli a két fiát. Lesz, aki a nevet tovább vigye!

Gondolhatod milyen nehéz volt Viola nagyanyádnak az élete: csupa aggodalom! Első sorban miattam, amikor a különböző frontokon felelősségteljes feladatokat kellett a távolban végrehajtatnom, együtt a csapataimmal Többször is megsebesültem. Mindig zokszó nélkül, türelemmel ápol. Aztán a csöppnyi nyugdíjból nevelni, taníttatni a négy gyereket. A második világháború alatt hosszú ideig nem is tudtunk semmit a fiúkról.

Azt nem is mondtam, milyen izgalmakat éltünk át, amikor a szovjet front átment rajtunk, majd a kommunisták vették át a hatalmat! Újra igazoló bizottság elé citáltak, mint Horthy idején. Először is most minden szó nélkül elvették a nyugdíjamat. Aztán bírósági eljárással elítélték másfél évre. Aladár védett, előkeresett az 1919-es szereplésemről, a Tanácsköztársaság idejéről, a

Felvidéki hadjáratról meg a cseheknél tett parlamentérségemről készült cikket, iratokat, valami orvosi igazolást is talált, hogy tüdőgyulladást kaptam. De a legnagyobb tette az volt, hogy feltalált még pár Diósgyőr környéki, meg más munkáskatonámat a Tanácsköztársaság idejéből és ők mind eljöttek mellettem tanúskodni. Látnod kellett volna, amint ezek a jó magyar munkásemberek bátran kiálltak a Tanácsköztársaság és mellettem! Büszkén emlegették, hogy a vezetésemnek köszönhetően szabadították fel a cseh megszállás alól Miskolcot és a Felvidéket, azaz az otthonaikat! Így aztán felmentettek, de persze nem adták vissza a nyugdíjamat. Nemsokára Béla, aki Miskolcon, a tanácson volt valami előadó, hozta a hírt, hogy ki fognak telepíteni. Viola akkor nagyon megrémült. Rettenetes híreket hallottunk a kitelepítésről. De a fiúk összefogtak. Már addig is támogattak, hogy meg tudjunk élni, de most Aladár illetve az édesanyád ajánlotta fel, hogy költözzünk hozzátok.

Így is lett. Ott laktunk a volt gyerekszobában nálatok. Szegény anyád, a sudár, szép, szőke-kékszemű, melegszívű teremtés nem tudott kijönni az anyósával. Hiába no, Viola roppant büszke a négy fiára és ezzel állandóan megalázta a menyét, mert annak csak három lánya van. Pedig anyáddal nagyon jól el lehet beszélgetni a katonai dolgokról is és magunk között szólva nagyon jól vezeti a háztartást és remekül főz. De hát a két nő nem tud kijönni egymással. Nagyanyád a menyei közül István feleségét szereti a legjobban, meg Zuzut, akinek ugyanolyan fekete haja és szeme van, mint neki. Amíg a Pasaréten laktak gyakran meglátogatta őket, ilyenkor együtt kézimunkáztak, kötögettek a kályha mellé bújva. Végül apád szerzett egy albérletet itt az Opera mellett. A négy fiú, mint rendesen, most is ők segítik a megélhetésünket.

Pedig kitüntetésem száma 9, a III. osztályú Vaskorona rendtől lefelé a Német Vaskeresztig bezárólag, megkaptam valamennyi háborús kitüntetést. Nem ám akármikért! De hol is vannak? A fiúk jobbnak látták eltüntetni ezeket és az összes fényképet, mert egy K&K katonatiszt, világháborús egyenruhában valahogy nem életbiztosítás mostanában. Még az ártatlan családtagnak sem...

Érdekes, kacskaringós életpálya nem? Összehozott a sorsom a legkülönbözőbb területeken: vezérkar, mezőgazdaság, politika, ipar minden rendű, rangú úrral! Igen sokat tanultam. Érdemes volt. Beszélék a magyaron kívül németül tökéletesen szóban és írásban, franciául szükségképpen, tótul és románul egy keveset. Nagyon örülök, hogy volt szívem annak idején 40 éves koromban nyugdíjba menni. Különböző egyoldalú katona maradtam volna örökre. Látnod, szellemi frissességem ma is tökéletes, egészségügyi állapotom kifogástalan.

Na erre rápipálunk. De hol is van az a huncut gyújtó? Nicsak, most megvagy!

Aladár lépett be elsőnek a szobába. Ő fedezte fel, hogy az apja leesett a fotelból. A földön fekszik. Egyik karja előrenyúl. A gyufás skatulyát akarta felvenni, ami a kezétől csak pár centire volt a szőnyegen. De nem érte el. Viola felsikított és ijedtében elejtette a kávéstálcát. A kislányt nem engedték a szobába.

A kikerkező orvos agyvérzést állapított meg, ami azonnal végzett Károly papával. Élettörténete, ahogy itt lepergett képzeletében, mintha az unokájának mesélné, egy villanással szaladt végig az agyán, mialatt a földre esett és a gyújtót próbálta elérni. A sokat látott, vitéz katona bizonyára a díszes egyenruhájában, kitüntetésekkel együtt tisztelgett a Hadak Ura elé lépve 1954. január 7. fagyos délutánján.

Stefanovits Bence: Patkó Bandi

Anyukám mesélte, hogy mi egy híres somogyi betyár leszármazottai vagyunk. Aki nem tudná, a betyárok olyan emberek voltak, akik a törvénnyel szemben védték a szegényeket, és amit a gazdagoktól elvettek, azt a népek adták. Anyai üknagymamámát Patkó Zsófiának hívták, vele volt rokonságban. A családunk Somogy megyéből származik, Zselickisfaluban éltek. Nagymamám elbeszélése szerint, Patkó Bandi a falu határában van eltemetve jelöletlen sírban, nem a temetőben. Az ő gyerekkorában mindig volt a síron friss virág.

Régi leírások szerint a közeli zöcskei csárda volt a törzshelye Bandinak, ahova kedvenc lovával tért be időről időre. Neki két icce bor volt a rendelése, a lovának káposztatorzsa. A lovát egy lyukas körtefaasztalhoz kötötte, úgy is hívták a népek ezt az asztalt, hogy Patkó Lyukas asztala. Fennmaradt egy versike is róla:

„Rongyos csárda, két oldalán ajtó,

Oda rúgta pej paripán Patkó.

Csárdásnének így adja fel a szót:

Látott-e már egy lovon hét patkót?

Ha nem látott, jöjjön ki, most láthat:

Négyet visel ez a nemes állat,

Kettő meg a csizmámra van verve,

A hetedik magam vagyok, nemde? ”

Így szól a legenda azon a vidéken, és így mesélik ezt a történetet a mi családjunkban is.

Svéd Dóra: A cukros kanál

Kanalunk élete jó pár évvel ezelőtt kezdődött. Egy igen értékes kanál volt már akkor is. A dédnagymamám még mikor kirepült, és különköltözött a családjától és férjhez ment, az esküvőn nászajándéknak kapták. Hivatalosan egy cukros kanál volt, de ők sokáig csak kitették egy polcra, és díszként szolgált. Mikor a dédszüleim költöztek, mindig óvatosan becsomagolták, és a következő helyen, a konyhába (mert mindig konyhai polcokon lakott) ismét kitették. A dédszüleim körülbelül ötven éves kor felé járhattak, mikor egy ebédnél éppen paradicsomlevest ettek, a dédnagypapámnak eszébe jutott, hogy (mivel a családunkban az a szokás, hogy a paradicsomlevest édesen esszük) ki lehetne nevezni azt a szép kanalat, kifejezetten paradicsomleveshez való cukros kanálnak. Hiszen „Csak ékesíti a konyhát, de semmi konyhai eszköz szolgálatot nem tesz!”- mondta a dédnagypapám. Persze a dédnagymamámnak nem volt ellenére, mivel neki is szorosan fűződött a szívéhez a kanál, ő is szerette volna, ha a kanál hasznos szerepet tölt be. Így lett kanalunkból külön paradicsomleveshez való ezüst cukros kanál. Ahogy kanalunk az évek során szépen végezte dolgát, még jobban a dédszüleim szívéhez nőtt. Még fontosabb szerepet szerettek volna ítélni neki. Így végül mindenfajta, teljes értékű cukros kanál lett. Miközben tette szolgálatát, a nagymamám kirepült, és furcsa volt neki, hogy ha cukrot szedett, hiányzott neki a kanál. A nagymamám egyik munkaváltásánál ismerkedett meg a nagypapámmal. Megismerkedésük után körülbelül két évvel, a nagypapám megkérte a nagymamám kezét. A nagypapámnak volt egy szintén értékes sótartója, amit Ő még a dédszüleitől örökölt. A sótartó nem volt anyagilag nagy értékű, viszont a családban roppant értékesnek számított. Ha a családból az elsőszülött kiköltözött, mindig vele költözött a sótartó. Mikor a nagyszüleim összeházasodtak, a sótartó költözött velük és az is nagyon fontos szerepet töltött be. Pár nappal az esküvő után, a dédnagyszüleim becsöngettek az ifjú párhoz, és egy különleges nászajándékot vittek nekik. Mikor átadták az ajándékot, a nagymamám majdnem elsírta magát, a nagypapám pedig csak néhány másodperc múlva ismert rá a kanálra, és ő is nagyon örült neki. Most már ők is teljes értékű konyhai eszközként tekintettek rá, náluk is cukros kanálként szuperált. Eltelt néhány év, és a nagyszüleim családja bővült. Először anyu testvérével, aztán anyukámmal. Mikor az anyukám körülbelül 10-12 éves lehetett, kanalunk nem került jó állapotba: a fogantyúja a felénél eltörött. Az egész úgy kezdődött, hogy egyik reggel, mikor a nagymamám éppen teát készített, és cukrozta őket, a kanál, ahogy kiemelte a cukortartóból: egyszer csak kettétört. nagyon

nagy volt az ijedtség, hogy most mit fognak csinálni velem? Ekkor jött a megoldás. Kanalunknak nem kellett sokáig megmentőre várnia, mivel az anyukám egyik unokatestvére éppen abban az időben ment férjhez, és a vőlegény nemesfémek értékesítésével és kereskedésével foglalkozott. Így mikor a vendégségben voltak a nagyszüleimmél, elmesélték neki a szomorú történetet, Ő pedig felkiáltott: „Tudom a megoldást! Hiszen a legjobb barátom pont ilyen eszközök megjavításával foglalkozik!” Megadta nekik a címet, és szólt a barátjának, hogy ha ott vannak, soron kívül fogadja őket. Egy héten belül el is mentek a baráthoz, és az szépen összehegesztette. Kanalunk ismét a régi volt, úgy nézett ki, mintha soha semmi baja nem lett volna. Ismét teljesen jól tudta végezni a dolgát, és minden újra a helyére került. Ismét eltelt sok-sok idő, és anyu testvére kirepült, megházasodott. Pár évvel ezután anyukám is külön életet kezdett. Mikor anyukám kiköltözött a családi fészekből, a nagyszüleim úgy döntöttek, anyukám öröklje a kanalat, de a sótartót (még) nem. Abban az időben, mikor anyukám kirepült, még főiskolára járt. Ott ismerte meg az apukámat. Később összeköltöztek, és a kanál, mindig szépen ment velük. Teltek-múltak az évek, és egy nagyobb lakásba költöztek. Majdnem napra pontosan két évvel később a szüleim családja is bővült: velem. Már kicsi koromban is nagyokat játszottam a kanállal, és nagyon lekötött az is, hogy milyen szépen meg volt munkálva! Születésem után négy évvel, megszületett a testvérem, akit szintén rabul ejtett a kanál varázsa. Jó néhány évvel ezután, ismét költözés vért kanalunkra, mivel kertés házba költöztünk. Úgy gondolom, hogy ez az időszak volt a legeseményesebb időszak kanalunk életében. Találkoztam minden félével, és még jobban, még többet használtuk. Kanalunk jelenleg a cukros bődönben tartózkodik, használatra készen, és szeretettel várja összes használóját.

Szabó Hildegarda: A róka és a sárga gumicsizma emléke

Édesapám és nagyszüleim emlékére.

Gyermekkorom kedvenc emlékei közé tartozik az idő, amikor nagyszüleim még kint Császtán éltek a tanyán. Szülővárosomhoz, Gútához tartozik ez a csodálatos kis tanyarész, amely számomra Csallóköz igazi gyöngyszeme. Mindennap alig vártam az iskola befejezését, hogy otthon megebédelve és sokszor összecsapva a házi feladatot elbiciklizzünk családostól a tanyára. Imádtam, ahogy a nyári szellő megcsapta hatalmas loboncomat, amikor édesanyámmal és húgommal versenyeztünk ki tud hamarabb feltekerni a töltésig és fékezés nélkül leszáguldozni onnan. Volt sokszor riadalom mikor

édesanyám meglátta a két Harisnyás Pippi fonatú leánykáját, ahogy leszáguld a meredeken, s hatalmas sikítással és nevetgélve eltűntünk a szeme elől. A repce színe, az aratók hatalmas nagy köszönése a földekről, mind a szívembe vésődtek. Sokszor meg-megpihentünk, hogy megnézzünk a „gólyafát”, ahol a sok gólya gyülekezett. Ritka látványt nyújtott a feketecsőrű gólyák gyülekezése, amit messziről, sokszor távcsővel figyeltünk nehogy megijesszük őket.

Télen a hatalmas hófúvások idején, amikor sokszor csak traktorral tudtunk megnézni nagyszüleimet élveztünk a hatalmas hófújta nagy várfalakat. Ezen ugrálva, bunkert építve játszottunk a legnagyobb fagyok közepette, amíg nagyapám kezében a pipájával be nem hívott minket. A nyári konyhában már várt minket a jó meleg. Nagymamám addig a sparhelt mellett türelmesen, összekulcsolt kézzel nézte unokáit, ahogy azok a forró teát szüröcsölik. Megannyi emlék él bennem, de legélénkebben a fél pár gumicsizmám elvesztésének a története az, ami mindig mosolyt csal az arcomra.

Kora ősz lehetett akkor, amikor az akkor még aprócska, öt éves húgommal gyermekkorunk legveszélyesebb kalandját éltük át. Nyolc éves nagylányként szó nélkül elindultunk kalandunkra. Gondoltunk elmegyünk a töltésig megnézzük a hattyúkat, és ha arra járunk, akkor már a földeken meglessük az őzeket és egypár vaddisznó nyom után kutatunk. Elvittük egy karéj kenyeret, amit ha szerencsénk lesz a hattyúknak, vagy ha kevésbé akkor a kacsáknak adunk. Szépen kézen fogtam húgomat és szép lassan kísétáltunk a kapun. Csak a jó öreg Talpi csaholt, figyelmeztetve minket a közelgő veszélyre.

- Ott a hattyú!- kiáltotta a húgom.

Nagy lelkesedéssel odafutottunk és dobálni kezdtük a kenyérmorzskákat. Az egyik hattyú szárnyát mutogatta felénk nagy hivalkodóan. Tarsa tőle meszebb volt, mintha menekülni akartak volna.

Ez így nem jó. Mennyünk lejjebb-ajánlottam és a meredek töltésen próbáltam araszolni.

A nedves, vizes földbe azonban belesüppedt a lábam. Egyszer csak húgom hatalmas sikolyára lettem figyelmes. Szívem hevesen vert, ahogy megláttam mi történt. A húgom eszeveszett sírás kíséretében, szedve apró lábait próbált futni a mögötte morgó, loholó róka elől.

- Fuss Orsikám! Fuss!- kiabáltam remélve, hogy meghallotta kétségbeesésemet.

A cipőmmel nem törődve négykézláb másztam fel a töltés oldalán, otthagya fél pár gumicsizmámat. Rohantam a húgom és a róka után, átvágva a sáros földeken. Megfogtam egy hatalmas sártömböt és a róka felé dobtam. Kiabáltak, ricsajoztak, dobálóztam. Reménykedtem, hogy a róka valamiképp meggondolja magát és más irányba megy. Édesapám kissé dühösen, mellette Talpi a kiabálásunk miatt nézetek utánunk. Talpi, aki már messziről észrevette a

bajt, mint hős megmentő a húgom és a róka irányába szaladt. A róka mikor meglátta a nála jóval nagyobb teremtest ijedtében irányt váltott. Nagy kő esett le a szívről. Az ijedségen és a gumicsizmám elvesztésén kívül nagy bajunk nem történt.

Nagyapám csendben pipázott a konyhában, nagymamám, mint mindig most is a sparuhely mellett némán, összekulcsolt kézzel ült és hallgatta fiát, ahogy megfedi unokáit.

Mi az, hogy így szó nélkül elmentek? Miről volt szó? És ha az a róka veszett lett volna? Hányszor mondtuk már a töltés tele van rókalyukakkal! Nem megyünk le oda! És ha bele estetek volna? És ha mindkettőtöknek nekimegy? Mi lett volna, ha nem megyek a kiabálás után?

Húgommal együtt sírásra fakadtunk. Nem tudtuk valójában milyen veszélynek is voltunk kitéve. Játszani akartunk és hiába törtük a fejünket, nem tudtuk megmondani hol bújhatott meg a róka.

Biztos a hattyút akarta levadászni-pőfékelte nagyapám.

Édesapám még a sötétedés előtt útnak indult megkeresni a sárga gumicsizmám elveszett párját. Üres kézzel jött vissza.

Papa! Reggel majd jól nézzen körül, hátha erre jár a róka. Mert bizony az felvette a lány csizmáját.

Biztos bálba volt hivatalos!- pődörte meg nagyapám a bajuszát. – Biztos fiaim, titeket is hívni akart, azért loholt a nyomotokban!

Az egész család nevetni kezdett. Nyoma sem volt a haragnak, pedig nagyon szégyelltem magunkat akkor, amiért egy szó nélkül elindultunk.

Felnőtt fejjel, most már tudom akár nagyobb bajunk is eshetett volna. Hálas vagyok, amiért egy kisebb szidással megúsztuk a dolgot. A mai napig, ha visszagondolok erre az emlékre, jó érzés tölt el. Emlékszem mindenkinek azt mondtam, hogy a róka az én csizmámban ment el a bálba.

A reggeli madárcsiripelés, nagymamám ebédének és a jó öreg pipafüst illata, Talpi kutya örömteli csaholása, azóta is élesen bennem él. Az idő múlásával, ha tehetem, titkon, úgy mind régen elbiciklizem a tanya felé és némán, messziről szemlélem nagyszüleim házát visszaemlékezve a régi időkre.

Szakács-Falusi Zsófia: Az én karácsonyi angyalom

2011 decemberében a Jézuskának majdnem késnie kellett. Már jó előre meg-tárgyaltuk, hogy mi a helyzet. Megegyeztünk vele, hogy kis tesó legyen az egyik karácsonyi ajándékom.

December 21-én hajnalban arra ébredtem, hogy anya és apa pakolászik: - „Ki akar bújni a kistesód!” – mondta anya. Kicsit ijedten, de nagy izgalommal mentem aznap óvodába. Mindenkinek újságoltam, hogy megszületik a kiste-sóm, hozza a Jézuska. Alig vártam, hogy apa hazaérjen és elmondja a híreket. Aztán emlékszem, hogy a következő napok nehezen teltek anya nélkül. Sokat sírtam, mert hiányzott. Alig vártam, hogy meglátogassuk a kórházban őket. Ott örömmel találkoztam anyával és az én kis öcsémmel. Nagyon pici, tutyi a nózija és jó kis pofija volt.

Minden nap vártam, hogy haza jöjjenek végre. Aztán 24-én reggel csörrent a telefon, hogy mehetünk. Apával elindultunk Székesfehérvárra, hogy haza hozzuk az én karácsonyi angyalommat, az öcsémet: Adriánt!

Szakáll Ákos: A menekülés

Ez a történet édesapámék gyerekkorából származik.

Apa úgy mesélte, hogy egy szép nyári napon két testvérével elment gom-bázni. A mezőn nem messze tőlük egy birkanyáj legelt. A három testvér csak szedte-szedegette a gombákat, amikor hirtelen az egyik kos rájuk támadt. Apáék nagyon megijedtek, és mivel a tőlük nem messze alvó juhásznak hiába kiabáltak, elkezdtek futni az állat elől, ami egyre közelebb került hozzájuk. Amikor már szinte felöklelte őket a kos, elértek egy nagy szalmabálához, amelyre felmászva úgy érezték, hogy megmenekültek. Igen ám, csak hogy a kos a szarvaival egyfolytában úgy döngette a bálát, hogy a megrémült és si-koltozó gyerekek majdnem leestek. Szerencséjükre a mélyen szundikáló ju-hász is felébredt a nagy ricsajra. Botjával elkergette a megvadult állatot, és így megmentette a félelemtől kisírt szemű gyerekeket.

Szerencsére a nagy ijedtségen és a kergetőzés közben elveszített gombá-kon kívül komolyabb baj nem történt. Hazaérve már mindenki jót nevetett a történeteken, és legközelebb messze elkerülték gombázás közben a legelő bir-kanyájukat.

Szalontainé Kovács Judit: Egy egyszerű asszony

Egy éve már, akkor ment el. Még most is könnyes a szemem, ha rá gondolok. Olyan sok mindent kaptam tőle, soha nem várt hálát, csak nyugodt mosolyával szeretgette a dédunokákat. A gyász éve alatt, gyakran nézegettem a tőle örökölt fényképeket, amely egy életet ölelt fel. A szoba falán, az ágya fölött fotókból kirakott családfa, legszebb gyermekkori emlékem.

Nagymamám életének utolsó két hete nagyon megviselt engem. A férjemmel elutaztunk Erdélybe, már úton voltunk, amikor édesanyám telefonja utolért. Előző nap nagymamám kórházba került. Azért nem hívott hamarabb, mert érezte, nem mennék el erre az útra, ha megtudom.

* * *

Csörög a telefonom. Rápillantok, megnézem, ki hív, ha nem fontos, nem veszem fel. Anyu az, nem sokára névnapja lesz, biztosan a szokásos ebéd időpontját szeretné megbeszélni.

- Mama kórházba került. Nem tudunk bemenni hozzá, mert az influenza-járvány miatt látogatási tilalom van!

- Mi történt vele?

- A fürdőszobában elesett, nem tért magához, Keresztanyád kihívta a házi-orvosát, aki rögtön mentőt hívott és beszállították a sürgősségre.

Telefonon már érdeklődött a kórházban, azt mondták neki, eszméletén van, de még vizsgálják.

- Ha bármi van, szóljatok!

Nagymamám októberben volt 86 éves. Én ugyanebben a hónapban 46 és anyu 66. Nálunk ez családi legenda, hogy 20-20 év korkülönbség van közöttünk. Ez már kisgyermek koromban is olyan összekötő kapocs volt, hogy nagyon közel éreztem magam anyuhoz, mamához. Amikor 20 éves lettem, anyu szomorúan állapította meg, megszakadt a láncolat – csak 25 éves koromban szültem az első lányomat. Azzal vigasztaltam, a keresztfiam éppen ebben az évben született.

Mamának nem tört el semmije szerencsére, éppen elég volt a korábbi combnyaktörés. Borikának sikerült bemennie hozzá – mert ő ott dolgozik, így beengedték. A telefonján beszélt is pár szót Keresztanyáddal. Azt mondta: „Vigyázatok magatokra, énrám már nem kell!”

Jajj, ez nagyon rosszul hangzik. Remélem, küzd érte, hogy meggyógyuljon!

Délután nehéz szívvel megyek haza a munkából. Minden más eltörpül a mamámért való aggódás mellett. Az orvos férjem nagyokat hallgat, amikor el-

mondom neki a tüneteket. Ez még inkább elbátortalanít. A lelkiismeret-furdalás is gyötör. Karácsonykor látogattam meg utoljára. Mindössze húsz kilométer a „fálum”, mégis mindig mást helyeztem előtérbe. Csak a szokásos, az ünnepek folyamára felfűzött látogatások alkalmával találkoztunk. Az utóbbi időben már szellemileg hanyatló volt az állapota. A három lányomat mindig megkérdezte: „Te melyik vagy?”. Elfelejtette a nevüket, a születési sorrendjüket. Nagy kerek kék szemével – amely olyan volt, mint az enyém – csak nézett ránk. Arcáról békés mosoly áradt felénk, ahogy hallgatta az unokák, dédunokák csacsogását.

Ma átvitték mamát a belgyógyászatra, mert nem szorul sürgősségi ellátásra. Keresztanyád beszélt az orvosával. Nagyon kedves, fiatalos hangú doktornő, részletesen elmondta hogyan érzi magát mama.

Jobban van már? Bárcsak meglátogathatnánk! Attól biztosan javulna az állapota!

Egyelőre még nem lehet bemenni, nem oldották fel a látogatási tilalmat. Borika ismét „beszökött” hozzá, bár másik kórházba vitték, nem ott fekszik már, ahol ő dolgozik.

Arra gondolok, miért engedi el Mama ennyire az életet. Talán úgy érzi, nincsen mibe kapaszkodnia. Nagypám 35 évvel ezelőtt halt meg, azóta van „egyedül”. Vagyis nem egyedül él, hiszen már 30 éve Keresztanyámékkal lakik. Amíg dolgoztak, addig Mama gondoskodott róluk. Amikor Keresztanyám is nyugdíjba ment, Mama mintha elfáradt volna, fordult a kocka, már inkább elvárta, hogy róla gondoskodjanak. Eltemette két fiát, az egyik 48, a másik 53 évesen halt meg. Ekkor vettük észre először, hogy elvesztette az életkedvét. Hiába mondogatták neki, itt van a két lánya, öt unoka, hét dédunoka, a fiai elvesztése nagyon fájdalmas volt.

Amikor 80 éves lett, vettem neki 80 szál rózsát és magam kötöttem belőle csokrot. Még ma is előttem van a csodálkozó szeme. Mindig szerette a virágokat. Hatalmas kertjében a tavasz első napsugarától a késő őszi krizantém nyílásáig virágszőnyeg volt. A kevéske özvegyi nyugdíját is azzal egészítette ki, piacra járt. Különleges csokraiért gyakran visszajártak a vevők. A megmaradt virágokat vitte a temetőbe. Hosszú élete során sajnos nagyon sok halottról kellett megemlékeznie. Két nagy vödörrel vitte a virágokat. Kisgyerekként gyakran elkísértem. A temető gyommal benőtt, elhanyagolt részein is keresztül törtünk, egy-egy déd- vagy ükszülő sírjához.

Anyu, a névnapodat, azt megtartjuk? Hétfévégén ráérünk elmenni hozzád!

Nincsen nekem most ahhoz kedvem, amikor Mama ilyen beteg! Majd, ha meggyógyul, és jobb idő lesz, akkor a Mama virágos kertjében ünneplünk!

Mamával álmodok, hajnalban arra ébredek, együtt kacarászunk. Két éves koromig nagyon beteges gyerek voltam. Gyakran voltam nála, ilyenkor ő ápolt. Erről az időről csak a szüleim elbeszéléséből emlékszem. De mikor már iskolás lettem, minden nyaramat nála töltöttem 14 éves koromig. Ma is számban érzem a kertjében termett pándi meggy ízét. Azóta sem tudtam olyan finomat enni. Reggelire „bivalytejet” főzött nekem – pótkávéból készült hosszú kávét, hozzá a bundás kenyér zsírban sült. Ha kakaó volt reggelire, akkor mindig figyelmeztetett, arra nem szabad meggyet enni. Ilyenkor Papa félrehívott: „Kisunokám, hoznál nekem ebbe a tálba egy kis meggyet?” Azzal a kezembe adta a sok fogástól, súrolástól kopott zománcos tálkát, és rám kacsintott. Nagyobb koromban a meggyfa tetejére bújtam el könyvet olvasni. Ekkor Papám már nem élt, de a tálkájába még évekig ugyanúgy szedtem a meggyet.

Átvitték Mamát az intenzív osztályra. Leállt a spontán légzése, már táplálni is csak mesterségesen tudják. Még mindig csak telefonon hallunk róla híreket. Keresztanyád folyton csak sír, hiába beszélget hosszan az orvosával, semmilyen megnyugtatót nem tud mondani.

- De mégis, mitől van ilyen rosszul?

- Kétoldali tüdőgyulladás, és az emésztése is leállt. Holnap tovább vizsgálják, hogy mitől.

Úgy szeretném megsimogatni a kezét, erőt adni neki a betegség leküzdéséhez!

Az emlékek felidéződnek bennem. Egy simogatás, egy pillantás, egy illat. Talán öt-hat éves lehettem, akkor még nem volt fürdőszoba Mamánál. A nagy fehér lavórba állított este, abban mosdatott le. Szegénység volt, nem ismertük még a frottír törölközőt. A régi, kiszolgált paplanhuzattal ölelt körbe a „fürdés” után. Még most is előttem van a rózsaszín, apró kockás mintája, a mosószappan illata. Mama bebugyolálva kapott fel, és beszaladt velem a cserép-kályha mellé, hogy ott szárítkozzunk. Nem volt hajszárító sem, a zöld rózsamintás csempével kirakott kályha ontotta a meleget, amíg dörzsölgette a hajamat. Közben beszélgettünk, én kérdeztem a „világ” dolgairól.

Sokat látott asszony volt az én Mamám. Amikor második világháborúban bejöttek az oroszok, akkor volt serdülő lány. Bújtak is akkoriban a szénakazalba az öregasszonynak öltöztetett lányok. De ezeket a történeteket soha sem

úgy mesélte el nekem, mint aki sajnálatot vár. Csak úgy, mint az élet dolgait, amiket egy lánynak tudnia kell.

Az egyik várandóssága alatt elhalt a magzat, de nem vetélt el. Ment az orvoshoz, hogy nem mozog a baba, hazaküldték: „Biztosan nagyobb és nem fér már!” Másnapra hullafoltok jöttek ki Mama testén, akkor értették meg, miért nem mozog a baba.

A legkisebb gyermeke 17 évesen majdnem meghalt egy műhelytűzben, ami a szakmunkás intézet tanműhelyében tört ki. A fia barátja bent égett, a fiát is hónapokig kezelték, mivel „megfőtt” a tüdeje. Amíg csak ki tudott járni a temetőbe, mindig vitt ennek a fiúnak a sírjára is virágot. Egyszer megkérdeztem tőle, hogy évtizedek múlva, amikor már a saját fia is elfelejtkezett erről a dolgról, ő miért hord még mindig virágot arra a sírra? Azt felelte: „Hálát adok, hogy nem az én fiam van ott!”

A nagyobbik fia huszonevesen nekivágott a világnak. Akkoriban ez azt jelentette, hogy elment az NDK-ba dolgozni. Nagyon hiányzott Mamának, nem lehetett akkoriban még telefonálni, csak képeslapok, levelek jöttek-mentek. Amikor nyáron szabadságra hazajött a fia, minden szeretetét odaadta neki. Ez abban nyilvánult meg, hogy a maga egyszerű módján, mindent megfőzött neki, amit csak szeretett. Még a hazahozott német lányt, Christa-t is szívesen fogadta, bár nem értett egy szót sem a beszédéből, csak mosolygott rá. Azt mondogatta, magyar lány kellene neked, fiam. Amikor visszautazott a fia, tovább végezte napi teendőit – disznót, kacsát, csirkét nevelt, gondozta a kertet – és várt. A fia azután érkezett haza, hogy felrobbant a vegyi üzem, ahol dolgozott és mérgezést kapott. De eljött Mamám ideje, nem jött vele a német lány, elvett egy mosolygós, cserfes magyart, aki megajándékozta egy fiú unokával.

Semmi jót nem tud mondani az orvos, de ma este bemehetünk hozzá Keresztanyáddal, a látogatási tilalom ellenére.

Nagyon rossz érzésem van!

Gyűjtötte nekem a stafirungot. Tizenévesen nagyon haragudtam érte, amikor névnapra, születésnapra törölközőt, ágynemű, edényeket kaptam. Mindig kuporgatta a kicsiny özvegyi nyugdíját, és abból nemcsak szép, de tartós holmikát vett. Ma is a tőle kapott tepsiben – 30 éves -, a tőle tanult recept alapján sütöm a pitét. A családi hagyományos leírásokban a lisztet nem súlyra, hanem csuporra mértük, mindig kérdeztem, melyik csupor. Erre kaptam egy kb. kétdecis mesemintás csuprot.

A savanyú uborka ma is csak akkor ízlik, ha mama receptje szerint készül. Lediktálta nekem, ekkora befőttes üveg kell hozzá, mutatta, ehhez itt van ez a pohár, ennyi ecet, itt a kanál, ennyi só, másik kanál, ennyi cukor. Mindből kaptam egyet-egyet, mert csak úgy lesz olyan az íze.

Mama nem volt magánál, amikor nála voltunk. Hiába simogattam a kezét és beszéltem hozzá. Az arca össze volt törve, a karja véraláfutásos a sok szurkálástól.

Ma reggel telefonáltak a kórházból, hajnalban elment.

Nem láttam soha sírni, a fájdalmát nem mutatta. Egyszerű asszony volt, ha a családnak volt mit enni, felvenni, melegben volt, minden megvolt. A gyerekei, az unokái, később a dédunokái, amikor már ennyit sem tudott adni, mert legyengült, akkor is körül állták. Csak mosolygott a hangzavarban, nem igen szólt, inkább hallgatott, meghallgatott. Néha megkérdezte a dédunokáktól (a lányaim, mint három tojás), „Te melyik vagy?”. Bölcsessége körül ölelt minket.

Ha főzök, befőttet rakok el, vagy a virágos kertemet gondozom, rá gondolok. Ő hogyan tanította, mutatta. A hímzéses párnái, falvédői utat mutattak nekem, bár én inkább goblent varrok.

Most, egy évvel nagymamám halála után, nézem a kertemben a jácintokat, tőle kaptam a virághagymákat. Mintha velem lenne, a kicsiny lila virágok rám mosolyognak.

Szikszay Péter: „Angyali gondok”...

1958 karácsonyán...

Ültek hárman a kishálóban. Már esteledett. Másnap lesz Karácsony Szent este, bár ezt kifejezést akkor az ötvenes években még gondolatban sem volt szabad kimondani. Szájukba rágták ezt a szülő, de azért egymás között így hívták. A kis lakás többi szobájában - még volt 2 nappali szoba - nagy volt a nyüzsgés. Az ő szívüket most a másnap várható izgalom, élményei dobogtatták. A három testvér Erzsébet a legidősebb-ő már 8 éves nagylány volt, és a két kisebb fiú testvér Gyuri 7, Péter 5 éves. Azaz igazság Erzsébetnek bár szép ropogós történelmi neve volt, de senki nem hívta így. Egyszerűen csak Kuki volt beceneve. Ez elég furcsán hangzott, pláne egy lány estében. Amikor egész kicsi baba volt, állandóan kikukucskált a rácsos ágyon, egyszer még a feje is beszorult, hiába mondták neki, hogy ne tegye. Így aztán a nagymamák ráakasztották ezt a becenevet. Most ott ültek hárman, szinte már várták a

karácsonyi csengettyűszót, pedig tudták, hogy az csak másnap jön el. Titkok és csodák ideje volt ezt mindhárman érezték. Suttogva beszélgettek. Mindig a nagylány volt a legokosabb a 8 évesek teljes magabiztosságával. A fiúk tátott szájjal hallgatták, Gyuri kicsit azért kétkedve, s időnként közbe is szólt:

Hogy is van az, hogy az a kisded Jézus hozza majd az ajándékot. Persze, persze – morfondírozott - az angyalok segítenek neki, de azok meg hol és hogyan repülnek be a zárt ablakon? Volt még sok kérdés és morfondírozás de Kuki mindenre választ adott. A fiúk gondolkodtak a hallottakon, hogy vajon Ő hiszi e mindezt, de úgy döntöttek magukban – egyrészt mivel ő okos – tehát higgyünk neki, másrészt annyi egyszerű gyorsan érthető dolog van a világban, mint a napi többszöri fogmosás, meg a nyolc órás lefekvés, elalvás, hát akkor ebben a varázslatban miért ne higgyünk. Ezen gondolataikban úgy elmerültek, hogy ott abban az egy ágyban a paplant úgy az állukig húzták, úgy bújtak alá, hogy holnapig elő se jönnek. Ha holnap jön a Jézuska, akkor majd kiugranak a paplan alól és egyszerre berohannak a nagyszobába. Az azért érdekes - mondta Gyuri - hogy Apa mindig bemegy előbb, állítólag beszélget az angyalokkal - s akkor utána valahogy megszólal a csengőszó. Na, akkor mindig bemehetnek ők is, csak istenem énekelni ne kéne. De persze kell, mert Anya meg a nagymamák mondják, hogy az milyen szép, csak ne túl hangosan, mert a házmester bácsi, aki nagy pártember, nehogy meghallja a szent énekeket. Abból csak baj lehet. Két nagymama is el szokott jönni. Egyikük szigorúbb a másik kedvesebb, de ilyenkor mindketten ott ülnek a másik nappali szobában és ölbe tett kézzel mondogatják, milyen szép esténk van, hát Istenem ezt is megértük megint. Előtte még valami papírokkal, vagy kis csomagokkal csörögnek, zörögnek és Anyának - Apának suttognak valamit. Ha Apa figyelmetlenül hangosabban visszakérdez, rögtön rávágják „Nicht for dem kind” - ne a gyerek előtt. Ők csak annyit hallanak, hogy megint valamit az angyalokról beszélnek, s Apa megint bemegy beszélgetni az angyalokkal, vagy talán magában beszél? Néha ha nagyon fáradt - szokott magában motyogni, talán mérgelődni, lehet, hogy akkor is angyalokat lát? Kukinak erre is van magyarázata, mert Ő már kisbaba kora óta orvosnak készül. Apa fáradt és ilyenkor önmaga a legjobb társasága, ezért beszél néha magában.

Ezek csak kis gondok a gyerekek agyában, a nagyobb gond, szinte már aggodalom, hogy holnap Szent estére jön Mici-tanti is. Ő aztán egy különösen szigorú lény. Alacsony, Ó lábú, szinte mindig szigorú arcú háztartásbeli. A szülők tisztviselők, és Mici tanti van nappal a gyerekekkel. A nagyok már iskolások, Péter meg Muci-tantival van délelőtt, óvoda még nem volt a közelben. Apa azt mondta egyszer, hogy ez a Mici egy tipikus vénkisasszony. Ezt nem tudják pontosan mit is jelent, mert nem olyan vén, de van benne valami bo-

szorkányszerű. Tartanak is tőle rendesen, különösen Péter hisz Ő van vele a legtöbbet. Mici azért tanti, mert többnyire csak németül beszél, egész kicsit tud magyarul is, de nem használja. Így legalább Ti is megtanultok németül, mondta Anya, és nagymamák is ezt nagyon helyeslik, mindegyik beszél németül is.

Ez a szigorú tanti karácsony estére is mindig kitalál valami szerinte szép és nemes ötletet, hogy mit csináljanak a gyerekek, ami nekik csak gond és örülnének, ha nem lennének ezek az ötletek. Könyvjelzót kell gyártani a szülőknek, vagy pelenkaöltéssel valahogy összevarrt karton dobozt angyalka rajzzal. A szülők úgy tesznek, mintha örülnének neki, lehet hogy tényleg örülnek? Ezen tanakodnak összebújva előző nap az ágyban. S ez mind kevés, még majd holnap zenélniük és énekelniük is kell. Ehhez a tantin túl az egyik nagymama is nagyon ragaszkodik, Ő zenetanár volt hajdanán. Váltakozó sikerrel tanulnak hangszereken, de miért is kell pont karácsony este, mikor az angyalok már odapakoltak mindent a fa köré. Miért kell még előtte zongorázniuk, hegedülniük. Mi lenne, ha egyszer nem csinálnák, véli Gyuri, de Kuki leinti - ilyenre ne is gondolj.

Péter még nem tanul zenélni, neki csak átéléssel hallgatnia kell, ahogy a nagyok klimpíroznak, illetve a bátyja hegedülését. A zenetanárnő nagymama szerint egész jól csinálja, csak még túl keményen. Mindenki átszellemülten hallgatja olyankor a házi muzsikálást, csak az a kérdés hogy a szomszédok mit szólnak hozzá. A szomszédban lakik a fiúk legjobb barátja, akinek igazi matchbox fém autói vannak - ilyen még senki másnak nincs a környéken. Ő, Ádám szokta mesélni a fiúknak, hogy bizony szüleim nem nagyon bírják, mikor nálatok megy a zenélés, apámat a hegedűszó különösen idegesíti, és át szokott kopogni hozzátok. Mi meg azt hisszük mindig, hogy a Ti apátok állandóan szögel valamit a falra. Ezt jól megbeszélték, de a szülőknek nem szólnak, majd lesz valami.

Itt a családban a karácsony esti zenélésnek mindenki nagyon örül, legalább is a felnőttek és Mici tanti vénkisasszonyos szigorú arca is ilyenkor oldódik.

Majd csak átvészeljük, mondja Gyuri, kibújva a paplan alól - ezeket a bevezető kötelező dolgokat-. Még be kell fejeznem a dobozomat, nehogy Mici Tanti pattogjon. Ilyen szavakat csak Gyuri mer használni. Péter óvatos e téren is, Kuki meg jól nevelt és Mici tantiról semmi rosszat. Gyuri hülyéskedésből még összecsapja a bokáját is mert Mici Tanti így tanította, hogy a szülőknek bokát összecsapva „Kisztihand” köszöntéssel kell köszönni.

Nem blódség ez, most az ötvenes évek végén - mondta egyszer Apa, de Anya leintette. Ne csináljunk kettős nevelést. Jó ez így. Aztán úgyis változik a világ, nem baj, ha megtanulják az úri gyerek illemet. Az egyik nagymama is

csak helyeselt, míg a másik mondta: - alkalmazkodni kell, ez az élet lényege. Ő sokat megélt már, sok változást és tragédiát- mondogatta. Nemrég vesztette el az urát-Péter születésekor - előtte pár éve a fiát a háború végén. Mindent túl lehet élni - mondta mindig - csak nem kell tökéletesnek lenni. Ezen néha összevitakoztak a másik nagymamával.

Ezen ők is még ott a paplan alatt elmeditáltak. Ha nem kell tökéletesnek lenni, akkor minek ott a karácsony este előtti zenélés, éneklés, miért nem lehet csak úgy bemenni, berohanni - mondta Gyuri - és rögtön bontani az ajándékot. Gyurinak már volt villanyvasútja, s most nagyon vágyott még egy mozdonyra. Mi lenne, ha az már ma este kijönne onnan, mert már az is lehet, hogy ma is ott jár körbe, vagy az angyalok játszanak vele.

Ez butaság mondta komolyan okos nővére, az angyalok komolyak rengeteg dolguk van, és nem játszanak ilyesmikkel. Talán a kis Jézus igen, mondta halkán óvatosan Péter, de a nagyok lehurrogták, hogy ő meg a bölcsőből ki se tud szállni, vonatozni. Ezekon még elmeditáltak, de aztán anya beszólt - mindenki menjen aludni, mindjárt 8 óra, és holnap karácsony, nincs több álmodozás, sustorgás, aludni kell. Mindenki menjen a saját szobájába. Ez a kisszoba a nagylányé. A fiúk a másik nagyszobában alszanak, mint rendesen. Ha előbb megérkezik az egyik nagymama, ő majd az egyik fiú ágyában alszik, és a kis Péter lekerül a padlóra egy matraca. De még akkor nem ért ide a nagymama.

Mielőtt elaludtak a nagyobb fiú elmondta az öccsének, hogy majd éjjel felébred, és beszökik abba a szobába, ahol anyáék alszanak, meg talán már ott van a karácsonyfa is, és megnézi, ott van e már a mozdonya. Péter lepisszegte, inkább aludjanak, mert az ilyen eszement ötletekből csak baj lehet. Ő el is aludt rögtön. Álmodott magának új társasjátékot, amiben olyan pénzek is vannak, meg kis házak, ami a jómódú szomszédék fiának már régóta van. Nevére már nem emlékezett, mert közben teljesen elaludt.

Másnap korán reggel rettenetesen erősen csöngetett valaki az ajtón. Kilestek mindenki a saját szobájából. Az nem lehet, hogy az angyalok a bejárati ajtón jönnek. Nem is ők voltak. Az a nagy piros orrú postás jött, és hozott egy kis csomagot. Mikor meglátta a leselkedő gyerekeket, mintha kacsintott volna, mondta, hogy a szomszédnak hozott valamit, csak nem találja őket itthon, úgyhogy ide adná be. Meg itt tessék aláírni. Apa, aki ajtót nyitott nem értette, vakarta a fejét, és szólt anyának. Ő aztán mindent megértett az újabb kacsintást is, meg láthatólag megnézte honnan jött, ki a feladó és átvette a csomagot. Anya a konyhába vitte ahol bejglit sütött, de később látták a gyerekek amint a „szomszéd csomagját” mégiscsak bevitte később apa a nagyszobába ahol állítólag rendületlenül sürgölődtek az angyalok, és tilos volt még csak az ajtó közelébe is menni. Egy pillanatra apa után lestek a nyitva maradt ajtórésen, de angyalszárnyakat nem láttak, sőt semmi rendkívülit nem láttak.

Kuki mondta, mert ő mindent tudott, még azt is, amit elképzelt, hogy az angyalok meg a kis Jézus csak akkor vannak itt, mikor senki se látja őket. De ha senki se látja, akkor honnan tudjuk, hogy itt vannak. A szárnyuhogásukból - mondta Gyuri, amúgy meg megint elkezdte mesélni milyen is lesz az ő mozdonya. Ez a csomag érkezés is foglalkoztatta őket, mert csomag nagy ritkán Amerikából szokott érkezni, a nagybácsitól. Ő 2 éve kiment oda – de erről nem volt szabad beszélni - de valahogy csomagot fogadni szabad volt. Nagybácsi furcsa nagyon színes virágos, amerikai ruhadarabokat küldött már párszor, a legtöbb senkinek se passzolt, de olyan különleges illatuk volt - azt szerették, azért találtak benne jót is, mindig mondta Apa:- majd belenő mindegyik gyerek! Ha kicsit lógott rajtuk. Hátha ez a ma reggeli csomag is onnan jött? Hátha most egy kis játék is van benne. Egyszer a ruhák között küldött egy nagy doboz mosóport, aminek Anya örült nagyon - bár még mosógépük nem volt, de olyan szép nagy színes dobozban volt, nem az a szomorú kékefehér zacskó, mint az itthoniak. Ahogy anya használta, előjött belőle 2 műanyag törpe figura is. Hű annak Péter nagyon örült, de a többieknek is tetszett, kicsit össze is veszték rajta. Ettől kezdve - ha jött csomag - mindig nagyon várták, hogy mosópor is legyen benne, és abban valami meglepetés. Gyuri azt mesélte a házban lévő barátainak, hogy egyes dobozokban mozdonyok is vannak. Azok nem egyszínű műanyagok, mint a törpék, hanem színesek. Péter tudta, hogy ez nem igaz ,de csendben hallgatta a füllentést, mert tartott a bátyjától.

Később még egyszer csengettek. Keresztmama érkezett. Apa nyitott megint ajtót, halkán suttogva szólt keresztmama, hogy találkozott a Jézuskával. Kicsit még beszéltek apával, talán valami csomagot is átadott, bár ezt nem látták egyértelműen. Mindenesetre megsimogatta a fejüket, s mondta majd holnap még telefonon beszélünk. Nem igazán értették miért holnap, de nem bánták, mert úgyse szerették, a „Milyen az iskola, meg hogy megy az iskola - típusú kérdéseket. Még jó hogy keresztmamának nem kellett zenélni, mert az már sok lett volna a kötelességekből. Keresztmamának mindig nagyon erős kölni illata volt, és pirosra festette nagyon az ajkait. Mondta is a nővérük, hogy majd egyszer ő is így fogja kifesteni a száját, de fiúk próbálták lebeszélni erről, számukra ez ijesztő volt. De ez nagyon nőies - volt a válasz, de ezt nagyon nem értették, ráhagyták. Az erős kölni illat meg-megkönyeztette őket, mikor puszikat kellett adni keresztmamának.

Délután a nagyszobából egyre több zaj szűrődött ki. Anya is, Apa is többször bement, állítólag az angyaloknak kellett instrukciókat adniuk, és többször mintha leesett volna valami, talán el is tört. Biztos az angyalok ügyetlenek és ezt-azt leejtenek amit a fára kéne akasztaniuk.

Azt persze együtt megtárgyalva se értették, hogy hogy jön be az a plafonig érő fa majd az ablakon, az angyalszárnyakkal együtt. Volt, amikor ilyenkor egyikük kiszökött az udvarra, a többiek falaztak neki és onnan nézte az ablakot, de sohase sikerült megfigyelnie berepülő angyalokat. Okos nővérüknek erre is volt válasza, minden éjjel történik sötétben és akkor nem látszanak az ilyesmik.

Neszek, zajok, bejgli illat lassan telt a délután. Megjött Mici tanti is. Arca szigorú, mint mindig. El kellett vele menni a környező kis kápolnába Betlehemet nézni. Erről se volt szabad a ház többi gyerekének mesélni.

Menjetelek szép nyugodtan, s majd mire visszaértek biztos megszólal a szobában a csengőszó. Apa már kötényben volt és szeletelte a halat. Nem egészen lenni úgy replikázott tört magyarsággal Mici tanti, Betlehem nézés után „zuerst” először is gyerekek zenélnek, énekelnek, hálát adnak kis Jézusnak, Vatinak, Muttinak... s utána jöhet a csengő, meg az ajándék. Ilyen szövegeknél aztán ők néztek szigorú arccal az ó-lábú Mici tantira, de elindultak. Egyébként a halakat apa már mindig előző este meghozta. Ezt nagyon élvezték a gyerekek, mert a tátogó nagy halak a fürdőkádban letek átmeneti otthonra, s így az olyan volt, mint egy kis tó. A karácsonyvárás csodája volt a kis tavuk a fürdőszobában, már előre sajnálták, hogy másnap apa felszeleteli. Ilyenkor aznap este csak macskamosdás volt lefekvés előtt, mert a halak miatt nem volt szabad a kádban fürödni. A halak csak tátogtak, mint akik mondani akarnának valamit, ők meg nyugtatgatták őket, van még egy boldog éjszakátok, aztán holnap rántott halként látunk titeket viszont, de az is jó lesz, meglátjátok, legalább is nekünk. Ezen is sokszor elgondolkodtak, hogy is van ez, kinek mi jó?

Olyan lassan mentek, hogy bár a délutáni misét lekésték, de a tömjénfüstös kápolnában megnézték a Betlehemet, gipszből volt, de színes volt ott minden figura, még az állatok is, csak a kis Jézus volt tiszta fehér, talán még nem festették be, vagy ilyenek az újszülöttek. A szamár farka le volt törve, és az egyik pásztornak is hiányzott a fél keze, de így is minden olyan szép és mesés volt. Ezt ott megtárgyalták, de Mici tanti szigorúan rájuk szólt: nem beszélgetünk, csak imádkozunk. Utána meg kiadta a vezényszót, „zurück nach hause” indulunk haza. Ők imáikba leginkább azt foglalták, hogy minden legyen ott a fa alatt, amiről megálmodtak. Nővérük egy hajás babát, meg orvosos játékot képzelt magának, Gyuri mozdonyra gondolt, aminek aljára oda van írva, hogy „Made in Germany”, Péter egy pénzes társasjátékra, meg felhúzó autóra és könyvekre gondolt. Az egyik nagymamától úgyis pokrócot hoz majd a Jézuska, mert Ő mindig ilyen hasznos dolgokról tárgyalt az angyalokkal.

Hazafelé is lassan mentek, de talán egy kicsit gyorsabban. Az ó-lábú tanti nagyon igyekezett, hogy tartsa a tempót velük. Hiába mondogatta „nicht so schnell”, ez azért is volt fontos megjegyzés, mert közben havazni is kezdett, és a gyerekek csúszkáltak. Egyre mélyült bennük a karácsonyváras őszinte érzése. Valahogy, amikor hátra-hátra néztek, úgy érezték, hogy a Tanti arcán is enyhült a szigor, mintha mosolyogni kezdett volna. Az előszobában egy csomó összegyűrt papírmaradékot találtak, ami máskor nem fordult elő, és most azonban a titok folytatódását jelentette.

Húha, dolgoznak az angyalok. Az egyik papír cafaton amerikai bélyegeket fedeztek fel. Csak nem megint Imre nagybácsi küldött valamit, vagy a Jézuskával egyezkedett. Kuki szerint az nem lehet, mert a tengereken túlról ilyesmit nem lehet megszervezni. Akkor ezt mégiscsak az a postás hozta. A fiúk kicsit vitatkoztak ezen, mert szerintük Amerika az olyan hely, ahol és ahonnan mindent meg lehet szervezni, még a Jézuskával való tárgyalást is. Közben a nagyszobából furcsa módon nagy fújtatások majd durranások szűrődtek ki.

Megérkezett nemsokára nagypapa is. Hatalmas ember volt, dús ősz haja volt, botja is volt, és sokszor nagyon vicceseket mondott. Meghallotta a nagy durranásokat – na, mi van csak nem pezsgőznek az angyalok? Nagymamák és Mici Tanti rosszállóan néztek nagypapára. - Csak nem Imre fiúnk küldött megint valami badarságot Amerikából? „Nicht for dem Kind” így Mici tanti és a nagymamák pisszegve tovább csitították nagypapát. A gyerekek valamit sejtteni kezdtek, de közben Anya rájuk szólt: öltözzenek fel rendesen, ünnepi ruhába a Szent estére. A konyha felől most már egyértelműen bejgli és rántott hal illat szállt befelé. Közeledett a csengőszó ideje. Most már mindhármukban nagy volt az izgalom. Nagypapa bekapcsolta kicsit a rádiót, de ott fenyőünnepéről beszéltek, meg a munkásosztály nagy parlamenti fenyőfájáról, így a nagymamák gyorsan kikapcsolták. A tanti vezényletével a gyerekek énekeltek. A legkisebbnek többnyire csak halkán, félig tátogva volt szabad produkálnia magát, mert nagyon hamisan énekelt. Anya karácsonyi dalt kezdett zongorázni a nagy fekete zongorán, amitől alig fértek el a lakásban, de az egyik nagymama szerint annak itt a helye, az kell. Gyuri közben arra gondolt milyen jól fog körben száguldani az új mozdonya azon a zongorán. Péter a társast képzelte rá, meg a lendkerekes autót, bár avval inkább majd a földön játszik, mert Gyuri biztos elütné a vonattal. Kuki buzgón énekelt, ő nagyon szeretett megfelelni, s később Ő is zongorázott kicsit, egy karácsonyi dalt. Közben észre se vették, apa eltűnt a szobából és egyszer csak a szomszéd szobában megszólalt a csengő, de közben megint egy különös durranás is hallatszott. Megtörtént a csoda, kinyíltak a nagyszoba ajtószárnyai. A gyerekeknek úgy tűnt mindez magától történt. A legkisebb a maga romantikus csodaváró lelkével, még látni vélte az egyik angyal szárnya végét, amit egy nagy

szárnycsapással átrepült az ablakon. Lehet, hogy a többiek is látták, de ez az ő titkuk maradt. Ott volt a karácsonyfa a maga teljes valójában. Igazi gyertyák égtek rajta, csillagszórók szórták a csillagokat, diók, üvegdíszek tarka színekben és sok-sok rettentő kemény szaloncukor, amik szinte ehetetlenek voltak, de szépek. Néhány különleges figura is, kiskatonák, manók és angyalok fából csüngtek rajta. Némelyikről úgy érezték, hogy azokat tavaly is látták a fán, de talán mégse, hiszen ezeket most rakták rá az angyalok. A fa tetején különleges meglepő módon 2 lufi lógott, Micky Egér formájú. Ilyet még nem láttak, bár Micky Egérről már Amerikából küldött képeslapon voltak alapismereteik. Több helyen még az ágakon kidurrant lufik lógtak, amik ugyanolyan izgalmasak lehettek - míg egyben voltak - mint az a kettő ott fenn. Ajjaj, dörmögte félhangosan Nagypapa, hát ezt küldte az én amerikai fiam onnan. Nem nagy ötlet, valami értelmesebb játékot is küldhetett volna. Luftballonokat, pláne ilyen idétlen röhögő egér formájúakat karácsonyra? Nahát. Párja, nagymama erősen csitította, „Nicht for dem kind”, a gyerekeknek ez is öröm, ilyet még úgyse láttak, csak miért is akasztgatta fel őket valaki - itt egy kis szünetet tartott - vagy az angyalok a fára? Ez már nem derült ki. A gyerekek fél füllel hallgatták a nagyszülők halk eszmefuttatását, de már áthatotta őket a teljes karácsonyi varázslat, már minden probléma lényegtelen volt. Itt van karácsony, hála istennek a kis Jézus – újra – megszületett. Mici tanti is már hazament közben - így már annyira viselkedni se kell, jöhet az önfelelt öröm, nézzük, mi van a fa alatt. A mozdony már ment a zongorán, időnként nekiütött a lendkerekes autónak, mégiscsak, de már ez se volt gond. Nővérük már doktor néniset játszott, és komoly arccal vette elő első műanyag fonendoszkópját, s már a nagymamákat vizsgálta mind a 8 éve nyújtotta elszántsággal.

Péter azért végignézte a még sohasem látott Micky egeres lufik kidurrant maradékát, megbeszéltek egymás közt, hogy csak kár értük, de ez se volt igazán lényeges. A boldogság, a családi együttlét öröme öntötte el 1958 karácsonyán az egész családot, sem a kidurrant lufikra sem az élet akkori súlyos nehézségeire most éppen már nem gondolt egyikük se.

Szent Péter is megrázta erősen a szakállát és odakinn a kis budai lakás erkélyén vastagodott a hó korlát.

Szórádi Dzsenifer: Roma hagyományok Nagyvázsonyban

A romáknak a néphagyomány őrzése nagyon fontos.

A régi életmód bemutatása egy igazán szép életforma fennmaradásának segítője. Különböző nemzetiségek más-más hagyományokkal rendelkeznek: a beás cigányok teknővájók, köszörűs cigányok, késélezők, a romungrók zenészek, az oláh cigányok kupecok, lóeladással foglalkoznak.

Zászlónk szimbóluma egy lovas kocsikerék. A piros a vért, a kék az eget, a zöld a füvet szimbolizálja. A szekér örök vándorlásunk szimbóluma, melyen örök életüket töltötték.

Hagyományok:

Ha egy csecsemő megszületik, akkor a legidősebb asszonyhoz visszük, aki a baba kezére egy piros szalagot köt, majd lefürdeti, és csak 10 nap múlva önti ki a vizet, hogy a baba egészséges és boldog legyen, ha felnő.

Ha a családban meghal valaki, akkor három napig virrasztjuk, hogy tudja az elhunyt, hogy vele vagyunk, és nagyon szerettük. Így fejezzük ki az iránta érzett szeretetünket.

Tamás Miklós: A bicikli

Amit most elmesélek az a múlt évszázadban történt meg a nagyapámmal, az eseteket a szüleim mesélték.

Én még emlékszem nagyapóra, három éves voltam, amikor meghalt, járnit tanultam, amikor készített egy kis talicskát nekem, amit még most is örök.

Na, ez a nagyapám mindjárt az első világháború után született, hetedik gyereként itt a szomszéd faluban - akkor még Kisoláhfalunak nevezték - aki nagyon kíváncsi gyerek volt és Ferinek szólították.

Feri öt éves lehetett, amikor hallott a nagyobb gyerekektől a bicikliről, el sem tudta képzelni milyen lehet az a szerkezet, ami két kerékből áll, a kerekek egymásután vannak, nem párhuzamosan egymás mellett, nem húzza semmi, hanem lábbal kell hajtani. Elment haza és dédapámnak kérdések sorozatát tette fel, amire a legkönnyebb válasz:

- Kedden megyek Székelyudvarhelyre, hetivásárra az ökrökkel, ha jó korán felkelsz, magammal viszlek, ott majd láthatsz biciklit.

Egész éjjel nem aludt nagyapám, nehogy lemaradjon a nagy utazásról. A vásártéren volt is bicikli, amit a Ferike gyerek jól megvizsgált, amíg a férfiak a csere-berével, meg az áldomással voltak elfoglalva.

Szerintem nagy élmény lehetett, és biztosan hetekig mesélt a látottakról a szomszéd fiúknak.

Alig pár év telt el és új korszak kezdődött a Ferike életében, a szülők meghaltak, a tizenhárom éves fiú nem szívesen gazdálkodott a bátyjaival, nem tetszet neki a falusi élet, ezért a nagyobb testvérek feltették a legelső szekérre, amelyik deszkát vitt és leküldték Nagy-Szebenbe.

Szebenben élt Kata nővérük, rábízta a kamasz megnevelését, de biza Ő sem örvendett a legénynek, már másnap inasnak küldte, azzal a tanáccsal – itt mindenki megkeresi a kenyerét, hát te is keresd meg, boldogulj, ahogy tudsz. A nagyapám nem ijedt meg, elment lakatosinasnak egy szász családhoz, mivel azt tanulta és csinálta, amit szeretett hamar megkedvelte a szász mester a Ferencet, olyannyira, hogy már két hónap elteltével kölcsön adta a biciklijét és hazaengedte két napra látogatóba.

Egy napba telt a hazakerekezés Szebenből, és még egy napba telt a visszakerekezés, de nem számított a fáradtság, mindent pótolta a nagyobb testvérek bámulata, a szomszédok kíváncsisága, és a gyerekek csodálkozása. No de a nagyapám is huncut volt, nem árulta el, hogy a biciklit csak kölcsön kapta, sajátjának mondta. Büszkeség töltötte el lelkét, látva, hogy még a katonasorban lévő legények is megcsodálják a svájci biciklijét.

Ez az élet sem tartott sokáig, mert jött a Második Világháború - több mint tíz év telt el, mire hazakerült nagyapó. Nagy szegénység, éhség és bánat fogadta a faluban. Egy biciklit kapott egy szomszéd nénitől, amit az orosz katonának hagytak el, mert nem tudták javítani. Ezzel a biciklivel kezdődött egy újabb korszak a már legényember Ferenc életében.

Így történt, hogy egy este tekerte haza a biciklijét a vasgyárból, fel a Nyíren át a Temető utcán a temető mellett, és amint hajtotta a tekeres kerekű biciklit, csak pislogott a lámpa és nyikorgott keservesen a jármű, és nem is akárhogy. Amikor a dinamó érte a kereket égett a lámpa és vinnyogott a bicikli, amikor meg nem érte a dinamó a kereket akkor nem égett a lámpa és nyikorgott a bicikli.

Ezzel a hanggal tekert végig nagyapám a temető mellett. A temetőben egy sírnál kuporgott egy asszony, a furcsa hangra fölnézett és akkor ijedt meg igazán, amikor a fényt is meglátta, szaladni kezdett a falu fele jajgatva:

- Jaj, Istenem, mentsd meg bűnös lelkem, kerget az Ördög.

Erre nagyapó is rászolt:

- Véró né, ne féljen...

De Véró né még jobban megijedt és hangosan zokogta:

- Jaj, jaj, jön utánam, biztos az Ördög, mert a nevemet is tudja...

Aztán a Vérót a pap nyugtatta meg, és magyarázta el egy gyónás alkalmával, hogy az Ördög az a Ferink Tófalából.

Tófal a Kápolnás egyik utcája, itt laktak nagyapóék. A szomszédban laktak egy öreg, aki szívesen járt a községházára, mindenkiről mindent elmesélt

az előjáróknak, még a kecskét is feljelentette, ha visszamegegett. Ez a híros ember Magdó Mihály volt.

Ebben az időben nagyapó lehetett olyan 29 éves, akit nem a falu nevelt tiszteletre, az embereket nem a koráért tisztelte, hanem a tiszteletet mindenkinek érdeme szerint adta meg, az említett Mihálybá pedig közel 70 éves, igazi falusi öregember, akit csak az idős kora miatt túrt meg a közösség.

Ezzel az öregemberrel került nagyapám egy alkalommal vitába, az öreg megfenyegette nagyapót, hogy megy és feljelenti a községházán, erre nagyapó felpattant a biciklire és pont a községházáig kergette a biciklivel Mihálybát.

Mihálybá ijedtében elfelejtette miért is akarta nagyapót feljelenteni, csak annyit kiabált az utcán lefele:

- Be kellene tiltani a faluban a bádögördög használatát, mert ez már fegyver, ezzel az embert megölik. - no de nem volt hiába az eset, mert utána többet senkit nem jelentet fel Mihálybá, mert azzal fenyegették, megkergetik biciklivel.

Van még pár történetem, amit a nagyobb testvéreimtől hallottam, azokból majd a következőkben mesélek, addig még egy nagyapótól maradt tanácsot szeretnék elmondani, amit gyakran emleget a család:

- Járj nyitott szemmel, tanulj, mert csak az a tiéd! Az életben bármi történhet, és ha az életedet a semmiből kell újrakezdeni, akkor se félj, mert nem egyszer egy szál gatyával kezdtem új életet, legtöbbször a gatyá még likas is volt, mégis megsegített az Isten!

Tara Scott: Picike

Amikor egy pilóta nősülésre adja a fejét, a legtöbbje fiú utódról ábrándozik - akár bevallja, akár nem -, hiszen egy fiú viheti majd tovább ezt a különös szenvedélyt. Az én Apukám a ritka kivételt erősítette. Attól a pillanattól, hogy kiderült pocaklakó vagyok, csak lányban tudott gondolkodni.

Akkoriban, az ötvenes évek végén nem volt még ultrahang, nem úgy, mint ma, amikor akár több dimenziós felvétel készülhet a születendő gyermekről. Azonban megmaradt a varázs, csak a születéskor derült ki, Évike, vagy Ádika született. Így Apukám is nagy izgalommal várta, az áhított rózsaszín, vagy kék rugdalózót kell-e majd vásárolnia? Amikor végre megláttam a Napvilágot, hatalmas volt az öröme. Szegény, ha tudta volna! Mivel a népes családban én voltam a legkisebb, a Picike becenevet kaptam. Akkoriban a város, ahol ma is élek, úgy ötvenezer lakossal bírt. Kevesebb bölcsődével, óvodával így az ezekben az intézményekben dolgozó gondozónők szinte közismertségnek

örvendhettek. Ezért válhatott legendává akkoriban, hogy az Apukám mennyire szeretett engem. Anyukám, mint bölcsődei gondozónő nagyon helyesen mindig a koromnak megfelelően húzta meg a határait. Az Apu volt az, akinél nem voltak határok. Hogy ennek volt-e köszönhető, vagy nem, nem tudhatom, de szegény hiába volt rajtam mindig a két szeme, akkor ért valami baj, amikor Ő vigyázott rám. Mert hiába lettem lány, ahogy Ő szerette volna, hét ördög bújt meg bennem. A házukhoz építve az udvar felől, nyári konyha állt, előtte téglából burkolt terület húzódott a szőlő lugasig. Nyár volt, és én az árnyékban a fából készült hintaszékemben hűsöltem. De ez nem volt elég szórakoztató, így felültem a háttámla tetejére. Lehettem, három éves. Apukám persze azonnal rám szólt: „Picike ülj vissza, mert le fogsz esni!” Szófogadóan visszaültem, ám Apukám kis idő múlva látva, hogy szépen hintázom, felment a házba gyufaért. Erős dohányos volt. Picike, csak erre várt. Természetesen azonnal a háttámlán teremtem, mire a hintaszék elfordult az egyenetlen téglaburkolaton, és én megtapasztalhattam keménységét is. Az üvöltésemre Apukám rohant ki a házból, talán ha egy percet töltött bent, s rémülten látta, hogy vérzik a szám, a fejem oldalán is vér szivárgott. Az utca elején laktunk, az SZTK épp az utcánkkal szemben volt csak az úttesten, és egy kis parkosított területen kellett átmenni. Felnyalábolt, és rohant velem át az úttesten. Az orvos megnyugtatta, hogy nem tört el semmim, felületi sérüléseken kívül nincs komolyabb bajom. De biztonság kedvéért kaptam egy adag ló vérsavót, melynek hatása a Tetanuszoltáshoz hasonlított. Délután mentünk Anyám elé a bölcsődébe, én bekötött fejjel, itt-ott az akkor még csak fehér színben létező ragtapasszal beragasztva. Mint egy kis hadisérült úgy néztem ki.

Vannak gyerekek, akik tanulnak a hasonló esetekből. Én, azonban nem ezek közé tartoztam. Fél év telhetett el, amikor szintén Apukámmal a bölcsődébe tartottunk Anyukám elé, de útközben kitérőt tettünk egy játszótérre, ahol a hinták és homokozó mellett volt egy csoda. A sergő. Egy függőleges tengely köré épített fa korong, melyet kapaszkodók kötöttek össze a tengellyel. A kapaszkodók közé beállva lábbal lehetett azt hajtani. Remek játék volt. Felálltam a sergőre, és az egyik lábammal hajtani kezdtem. Apukám a lábfejét a fakorong széléhez nyomva fékezte a sebességet, míg rá nem akart gyújtani. Mivel azonban szél volt, el kellett fordulnia így arra a pár másodpercre elfordult, lábát levéve a sergőről. Mire visszafordult volna azonban én a salakburkolattal párhuzamosan repültem egy ideig, majd hasra szálltam, és egy ideig csúsztam, mint a repülőgép, ha nem nyílik ki a futóműve. Közben lehorzsolva a két térdem, könyököm, az orrom mellett egy csíkban, ami tele ment szintén salakkal. Miután az SZTK-ban kitisztították a salakot a sebeimből, az orvos közölte Apukámmal, hogy az orrom mellett úgy tudná megtisztítani a salaktól, ha felvágna. Ő azonban nem engedte az arcomat vágni, így bekötöztek,

lekezelték az arcomat amennyire tudták, és a biztonság kedvéért kaptam egy Tetanusz injekciót. Szegény Apám az orvos kérdésére, hogy két éven belül kaptam-e hasonló oltást, nemmel válaszolt, mert nem értett az ilyen dolgokhoz. Éjjelre negyven fok fölé emelkedett a lázam, és Anyám hiába próbált ki minden módszert, nem tudta lejjebb húzni. Az SZTK-ban az ügyeleten azt mondta az orvos, lehet imádkozni értem. Mivel én írom ezeket a sorokat, hát ezt is túléltem.

A legborzasztóbb, azonban mégis ami szülővel történhet, ha eltűnik a gyermeke. Túl az előző két eseten és számtalan apróbbon, úgy öt éves lehettem, amikor egy nyári délután bújócskáztam a kertünkben, na kivel? Hát persze! Apukámmal. Az udvar meglehetősen zezugos volt, fás fészerral, a hátsó kerítésnél végig Orgonabokorral, bokrokkal teleültetve, rengeteg búvóhelyet biztosítva. Azelőtt soha nem is merült fel bennem, de aznap találtam egy rést az Orgonabokor tövénél, ahol be tudtam bújni a bokor mögé. Apukám elkezdett keresni, amikor csöngettek. A szomszédunk kért pár perc segítséget, amit apukám hangosan kiáltott szét az udvarban. Tudta, hogy hallom, és azt is, hogy nem bújok elő, így átment. Én vártam egy ideig, de elunhattam magam, mert elaludtam. Apám keresett, és bár kiabált is, én azonban abból semmit nem hallottam. Szegény bejárt minden ismert helyet, és a nem ismerteket, csak a bokor nem jutott eszébe, mivel az Orgona olyan sűrű növéssé, fel sem merült benne, hogy ott lehetek. Miután otthon nem talált, felmerült benne, hogy talán elfelejtette bezárni a kaput. Esetleg utána indulhattam. Kiment az utcára, kiabálta a nevemet, és ahogy a szomszéd is kijött a hangjára, már ketten kerestek. Benéztek kapualjakba, embereket állítottak meg. Apukám elment a játékboltig, ami úgy 5-6 házra volt tőlünk a főutcán. Abban reménykedett, hogy a játékokat nézegetem, mert az oviból hazafelé mindig be kellett mennünk. De ott sem láttak, így visszafordult, majd az utcánk előtt tovább haladva a másik irányba ment, ahol a következő sarkon, meg egy cukrászda várt ránk hétvégéken. A szomszédunk is tovább keresett. Közben anyám hazaért, és mert nem talált senkit, megállt a lépcsőn, és kiabálta a nevemet, mire én felébredve előkecmeregtem a bokor alól. Apukám is hazaért, és sajnos akkoriban nem volt mobiltelefon, így egy cetlire akarta írni, hogy a rendőrségre ment bejelenteni, az eltűnésemet. Volt nagy öröm, amikor meglátott. De azért amikor felkapott elsírta magát, amit én nem is értettem, miért? Hiszen csak játszottunk.

Tari Csaba: Egy emlékezetes születésnap

2014 októberében ünnepeltük a nagyszüleink 70. születésnapját. Az egész családunk Szegedre, a napfény városába utazott, ahol a nagyszüleim élnek. Az ünnepség a keresztapám házában vette kezdetét, az ünnepi lakomára pedig egy híres Bajor étteremben került sor.

Ez a születésnap hosszú időre megmarad az emlékezetemben...

A nagymamámnak egy különleges meglepetéssel készültek anyukámék, ebbe még a nagypapánkat sem avatták be, nehogy kikotyogja a nagy izgalomban. Elmesélem hogyan is történt az egész.

A vendégek, mint már említettem, a keresztapám házában gyülekeztek. Nagyon sok rokon eljött, voltunk vagy 25-en. Nagyjából 1-2 órát töltöttünk a házban különféle finomságok elfogyasztásával, beszélgetéssel, viccelődéssel. Ritkán szokott így összegyűlni az egész család és most bőven volt miről mesélni mindenkinek. Egyszer csak megszólalt a csengő, és anya meg a keresztapám, aki egyébként anyukám öccse, kimentek ajtót nyitni. Már nem vártunk senkit, így kíváncsian figyelte mindenki, hogy vajon ki érkezhett még. Nem akartam hinni a szememnek, mert a nagymamám húga, Erzsike néni lépett be az ajtón a férjével, Gyula bácsival. Erzsike néni Floridában él és már hosszú évek óta nem találkoztak a nagymamámmal, persze telefonon sokat beszéltek. Amikor meglátták egymást, mindketten elsírták magukat örömükben, a többi rokon meg elámult, volt aki sírt is de utána persze mindenki öröm ujjongásban tört ki.

Nemsokára elindultunk az étterembe, de még ott is mindenki csak azt kérdezte, hát ez hogy lehetséges, hogy Erzsike néniék is itt vannak ennyi év után; és hogy ezt miért nem tudta senki. A nagypapám is nagyon örült, persze egy kicsit megsértődött, de csak viccből, hogy ő nem is tudott erről az egésztől, de persze ő sejtette, hogy itt valami készül. Kiderült, hogy anyáék és a keresztapám nagy titokban megszervezték a haza utazást, ez volt az ajándékuk a nagymamámnak. Ráadásul Erzsike néni is ugyanazon a napon született, mint a nagymamám, csak öt évvel később, így neki is ez lett az ajándéka.

Mikor megérkeztünk egy hosszú asztalhoz vezettek minket. Nemsokára pincérek sora hozta ki az ebédet, mint egy lakodalomban és mindenki nekilátott az evésnek. Emlékeim szerint egy kicsit sótlan volt a leves, de persze nem ez volt a fontos. Voltak még sülték is. Ami jó volt még, hogy mi is találkoztunk az unokatestvéreinkkel és jót játszottunk. A felnőttek pedig tovább beszélgettek. Persze rengeteg ajándékot is kaptak a nagyszüleink, mindenféle érdekes dolgot, például egy gyümölcsaszaló gépet, aminek én is nagyon örültem, mert a nagymamám nagyon finom aszalt paradicsomot és almát szokott nekünk készíteni, de valamiért elromlott a régi aszalója. És volt torta is, egy

epres gyümölcs torta és egy aszalt szilvával és finom vaníliakrémmel töltött torta, ami az Ország Tortája díjat is elnyerte. Már este volt, amikor haza indultunk, és mire az óra éjfélre ütött már az igazak álmát aludtam.

Nagyon szép volt ez a születésnap, mindenki boldog volt.

Tari Izabella: Egy megkopott étkészlet

Van otthon egy étkészletünk, kicsit hiányos, de nagyon szép. Úgy tudom, több mint 100 évvel ezelőtt kapta a dédanyám édesanyja az esküvőjére, a dédanyám édesapja készítette neki.

Rengeteg ember dolgozhatott rajta, igazi kézzel festett, arany díszítéssel. Nagyon büszkék voltak rá, ritkaságnak számított. Szép festése, finoman aranyozott széle, lakkozott csillogása az étkezőasztal ékévé tette. Persze az évek alatt rengeteget használták, így egy idő után előfordult, hogy lepattogzott a lakk, letört a tányér széle, utazás vagy költözéskor el-eltűnőttek a darabok. Nemsokára a dédanyám idős korára már csak 6 lapos tányér és 6 süteményes tányér és egy tál maradt meg a készletből. A nagymamám, a nagypapám mind még ehettek belőle. A legérdekesebb benne az idő, amit túlélt. egy évszázad leforgása alatt fantasztikus dolgokat bírt ki, bombázást, utazást, amit csak el lehet képzelni... Manapság persze mindenki az új és mérgező Herendi porcelánt venné meg, ami nagyon elegánsan mutatna a családi összejöveteleken, az asztalon és amit nagy óvatossággal vesz elő mindenki, nehogy baja essen. Tavaly karácsony előtt volt Budapesten a Gresham Palotában egy karácsonyi vásár és én ott énekeltem egy gyerekkórusban hétvége többször is, ott volt alkalmam kipróbálni milyen porcelánt festeni, és be kell valljam, nagyon nehéz. Maga az árnyékolás, a vonalban maradás és a speciális színek nem amatőröknek valók.

De visszatérve a családnak régi étkészletére, nekünk ez a szép és különleges. A tálon lévő minta maga a kifinomultság. A vékony gally, rajta üde levelek, mint a csipke fonódnak egymásba. A virág a frissességet, a bimbó az újjászületést ábrázolja, az elszáradó levelek az idő múlását képviselik. Sorszámozott, ezzel is kimutatva rendkívüli egyediségét. Akinek ilyen szép étkészlete van, annak nagyon kell vigyáznia rá és gondosan tisztítani és tárolni és fontos. El tudjuk mi képzelni, mennyi finom étel kerülhetett bele? Gyöngyöző húsleves, szaftos pörkölt töltötte meg hajdanán. Törekenységét azonnal érzékelheti, aki ráveti pillantását. Mikor édesanyám megörökölte, azonnal egy vitrinbe tette, nehogy összetörjön. Csak karácsonykor és húsvétkor vesszük elő a hangulat kedvéért, hogy megemlékezzünk a régi idők letűnt őseiről. Márkája ismeretlen, mert lekopott az évek során a cégér, csak a beleégetett

sorszám maradt látható. Egyszer még véletlenül édesanyám egy sötét napon, áramszünet közben összetévesztette egy átlagos tányérral, és arra tette a kihűlt palacsintát. Azóta mindig arra teszi, mert nagyon szépen mutat rajta.

A márkáját fel kellett kutatnunk, miközben e sorokat írtam, ezért régiségkereskedőhöz mentünk, aki tudatta velünk: ezt bizony Dallwitz porcelán műhelyben készítették.

Az étkészletnek nincsen mélytányér darabja. Ezek sajnos összetörték. Még akkor kezdődött, amikor a nagymamám egyszer meghívta magához az édesanyámat és az édesapámat és más rokonokat és isteni finom levest készített. A nagypapámra bízta, hogy vigye ki és terítsen. Igen ám, de mikor a nagypapám vette lefelé őket a polcra, az egyiket elejtette, és darabokra tört. Takarítás után neki állt teríteni, de így nem volt elegendő darab, valakinek nem jutott. Mit gondolt, mit nem, összetört még egyet, hogy az, akinek nem jutott, ne sértődjön meg. Így vészelt el a 8-ból két mélytányér. Még kettő az egyik költözés során tűnt el, a család mindig elvitte magával, hogy az új helyeken ebből egyék az ételt. De a csomagjaink (amin törékeny jelzés volt) valahogy az út során elkeveredtek, és soha többet nem kerültek elő. Szerencsére csak 1-2 ruha és két mélytányér volt benne. További 2 összetört, amikor anyukámék esküvője volt. Senki se tudja, ki lökte le őket az asztról. És hát, a maradék kettőt nagyon elzárva tárolta mindenki, de a felfedező babától nem lehetett megmenteni őket. Igen, az utolsó 2 darabot én és a bátyám törtük össze.

Ez volt hát a családi étkészletünk kalandos története. Remélem, hogy még én is és a gyerekeim is vigyázni fognak rá, talán megmarad még egy évszázadig.

Tátos Gyöngyi: Utazás

Véget ért a csodálatos nyár. Augusztus utolsó napjai letörölték a kék égről a Nap sugaras mosolyát. Szürke redőzetű, szomorú felhők ontották keserves könnyeiket a földre.

A sima, száraz, poros utca ragyás sártengerré vált. Főleg a reggel és este rajta ballagó konda, és gulya olyan vastagra dagasztotta a sarat, hogy a gazdák nem merték befogni a lovaikat. Ilyenkor várni kellett, míg megszikkad egy kicsit, hogy kocsival induljanak a dolgukra. Már kora délutánra egész szépen kiszürkültek a rögök, és a bágyadt nap erejét fitogtatva csillogott a gödrökben megüledett vízen. Estefelé ahogy jöttek be a legelőről az állatok újra feldúlták az utat. Cuppanós göcsörtök mintázták a sarat a lábaik nyomán.

- Mi van mán? Meddig várjak arra az étekre?- szólt Józsi a feleségének, aki a tisztaszoba ablakán leleskedett kifelé az útra.

- Jesszusom! Hisz ez a szerencsétlen Lidike. Hát ez még nem utazott haza? Jaj, nekem, hogy fog átjutni abban a cipőben?

- Mi van? Mit magyarázol?- szólalt meg a férj az asszonya háta mögött.

Kint az utcán egy nő botorkált, kapaszkodva a kerítésekbe. Néha, mintha meginogott volna. Bátortalanul tapogatva, óvatosan, furcsa testtartással haladt előre, mint a világtalan az ismeretlen úton. Leesett vállakkal, lesütött szemmel, araszolt előre a járdán. Majd elengedte a kerítést, és az úttest felé fordulva kereste a helyet a cuppogó sárban, hogy hová léphetne? Billegett egyet, letette a lábát az útra, és félcipője teljesen elmerült a sárban.

- Jaj...! El fog esni!- kiáltott fel a leleskedő asszony.

- Hát, ha elesik, elesik. Mit töröd magad vele. Adj ennem inkább, mint hogy itt leleskedel. Miért nem vesz csizmát, ha dóga van? Minek kell pucos cipőbe járni ilyenkor?

- Hogy lehetsz ennyire lelketlen? Elég baja van annak a szegénynek! Pestről gyűtt ide a gyerekéért. Mán, hogy húzott vóna csizmát? Ott nem járnak csizmában a népek. Hát nem ösmered meg a barátod vót feleségit?

Az ember elhúzta a függőnyt, és egész közel hajolt az ablakhoz, hogy jobban szemügyre vegye a nőt, aki éppen egy lábon állva lekapta a még tiszta cipőjét, eltűnt bokáig a lába a sárban. Lehajolt, megpróbálta kikotorni a másik cipőt a dágványból.

- Jé, ez tényleg a Lidi! Ha nem mondod, nem is ismertem vóna rá. Egész más most a haja. Neki mindig szépen fésült koszorúban volt a fején. Most meg a két-oldali hajfonata össze van csomózva, mint a Ráró farka a szüreti bálba.

- Hát persze, mert délelőtt a Margit, mint a vadállat rontott rá az utcán a szerencsétlenre. Épp vízre vártam a kútnál. Ott volt még a Fellegi Juli, meg a Tamási Eszti is.

Ez a szegény nő mosolyogva közelített felénk. Mikor meglátta a sógornőjét, kitárta a karját ölelésre. Margit meg eldobta a teli vödöröt, neki lódult, felemelt karral, átkozódva rohant felé, mint az örült. Elkapta a feje tetején a koszorúba tűzött haját, annál fogva akarta lerántani a földre.

- Te céda! Isten átka! Még ide mersz gyünni? Nem hordod el az irhádát?

- Engedj el! A fiamért jöttem. Miért bántasz? Ezt nem csinálhatod! - próbált védekezni a szegény pára.

Margit meg lekapta a cipőjét, és a sarkával kezdte ütlegelni a fejét. Én még sohasem láttam ilyen dúvadnak. Bele rántotta a sárba. Erre az Eszti próbálta őket szétválasztani, és betuszkolta magához a szerencsétlen asszonyt. Azt az örültet meg kilökte a kapuból és ráparancsolt, hogy menjen haza. Még sokáig ott toporgott a kerítésük előtt és kiabálta, hogy a gyereket beíratta az iskolába. Pityuka itt fog nála lakni, mert a bíróság így ítélkezett.

- És a gyerek?- kérdezte érdeklődve a gazda.

- Állítólag nem vót itthol. Kimentek a nagypjával a határba. Szerintem nem is tudja, hogy itt van érte az anyja.

- Mért csak a fiúért jött?

- A kislányt már hazavitték régen. Állítólag aszonta a Margit, hogy az egy hisztériás lány.

- Nem értem a Pista miért hozta ide a gyereket? Hiszen ő is Pesten lakik?

- Tudod, hogy a Margitnak meghalt a kisjánya, és nem lehet gyereke. Így a Pityu, szerintem bosszúból vette el az anyjától a gyereket. Neki nem is köll, csak a nénjének akarta megszerezni.

- Nem helyes! Nem gondútam vóna róluk, hogy ilyent megtesznek. Elszakítani az anyjátul és testvérétül? Nem helyes! Na de nem a mi gondunk.

Aggyá ennem, mert még dógom van, úgy se látni má. Átért a tu felére.

A nő valóban átevic kélt, néhol csúszkálva, néha cuppogva az út másik oldalára. Sáros lábbal cipő nélkül kóválygott az állomás felé.

Mikor elérte a sarkot, visszafordult. Fátyolos tekintettel nézett vissza. Furcsa félig-meddig nyögésszerű csuklást hallatva összeszorított, remegő ajakkal szippantott orrán keresztül egy nagyot a levegőből. Szemeiből patakban folytak a könnyek. Furcsán nyögött, hogy visszafojtsa a zokogását. Makacsul szorította össze az ajkait. Elérte az állomás felé vezető úton a patak hídját, de nem lépett rá. Oldalra fordult, és a megduzzadt patak meredek partján próbált leereszkedni.

Megölelve a híd lábát, beelégatta sáros lábát a vízbe és a sodrás falánkul nyaldosta le a sarat a lábfejről. Megtisztította a sáros cipőjét, és felhúzta a lábára.

Elindult az állomás felé.

A szerelvény bent állt a harmadik vágányon. Tudta, hogy van még ideje. Keresett a vonaton egy olyan helyet, ahol csak egy oldalon volt ülés és lero-gyott az ablak mellé. Még mindig kissé kábán a kapott nyugtató hatásától, bámulta a kupé falát. Ki kellett mosni a ruháját. Nehezen száradt. Lekéste a korai vonatot. Ha nincsenek igazi, érzőlelkű emberek a faluban, talán a vonat alá fut meggyalázott, megrabolt, keserűségében. Kavaro-gtak a gondolatfoszlányok a fejében.

Összekucorodva, üres tekintettel fordította fejét az ablak felé. Mintha valami húzta volna a tekintetét. Lefolytak az arcán a szemére fátylat borító könnyek, és bőrét csiklandozva, a lemenő nap, vöröslő fényében rózsaszín-csillogással gurultak lefelé a nyakába. Az első érzés, ami tudatáig hatolt a verekedés óta. Megsimította könnyektől nedves arcát, tág tekintettel nézte a vöröslőn lemenő napot. A látóhatár fölött, kissé magasabban a napkorong előtt egy keskeny, rózsaszínű, csipkés felhő úszott, és ettől olyannak látszott a nap, mintha biztatóan rámosolyogna.

Érdekesen hatott rá ez az együttérzés. Inkább erőt, mint gyengeséget érzett.

Kezdték a gondolatai visszatérni. Valójában mi is történt? Maga mellé nézett, és lerakta a kezét az üres helyre. Pityunak itt kéne ülnie!

- Mi, lesz most? Hogy történhetett ez meg? Ekkorát csalódni mindenkiben egyszerre - gondolta.

Mikor reggel felült a Déli-pályaudvaron a vonatra, még hálás szívvel gondolt a volt férjére. Nagy segítség volt, mikor felajánlotta, hogy az iskola befejezése után elviszi a gyerekeket a nővérehez és a nagyszülőkhöz. Így legalább a költözködéskor nem lesznek útban, és a falusi levegő is jót tesz nekik. Át is költöztek a másik lakásba, de még minden széjjel volt, amikor a kis Gyöngyit pár nap múlva az apja hazavitte, mondván, hogy hisztis, nevetlen, elcsavarog. Rengeteg idegesség van vele, kezelhetetlen, tör-zúz.

Még meg is kérdezte, hogy akkor a bátyját mért nem hozta haza? – „Majd később. Az hadd maradjon. Jól érzi magát”- felelte kurtán a másik.

Azóta eltelt a nyár, három nap múlva kezdődik a tanítás, így elment a gyerek apjához, hogy megkérdezze, mi van a fiúval? De azok vagy nem voltak otthon, vagy nem engedték be. Ezért jött le reggel a faluba. Ő sohasem bántotta a sógornőjét, csak segítette, amiben lehetett. A férje szüleit is a legnagyobb tiszteletben tartotta. Két éve már, hogy elváltak. Nagyon megviselte ez a váratlan és becstelen támadás. Hát még az, hogy elvették a gyerekét.

Hirtelen felugrott a helyéről, és kinézett a másik oldalon lévő ablakon, az állomás órájára.

- Uram Istenem! Mikor érek haza? Mi lehet otthon a gyerekekkel? Hogy bír el velük az uram?

- Ez meglőtte, ez hazavitte ez az iciri-piciri megette. Kerekecske gomboska ide szaladt a nyulacska.

A mondóka végén két kislány csilingelő kacagását lehetett hallani, ahogy két kezével csiklandozta őket a papájuk.

- Most csip-csip csókázzunk!- szólalt meg a nagyobbik, öt év körüli. A másik olyan egyéves lehetett és vidáman kacarászott.

- Mindjárt, csak felrakom a fürdetéshez a vizet. Fél hét van és ilyenkor már fürödni szoktatok.

- Mikor jön haza édesanya?

- Nem tudom bogaram, biztos nemsokára.

- De már régebben is azt mondtad, hogy nem sokára.

- Igen azt mondtam igazad van, de én sem tudtam. Azt hittem, hogy hamarabb jön édesanyád. Biztos nem érte el a vonatot.

- Milyen vonatot?

- Hát azt, amivel hazafelé utaznak Pityuval

- Hurrá, hurrá. Pityu is haza jön már végre- örömködött a kislány

- Igen. Biztos ő jól érezte magát a nagy mamádéknál.

- Biztos!- volt a kurta gyerekválasz, miközben a kislány furcsa grimaszt vágott, és lebiggyesztett szája keserűséget sugárzott.

A mostohaapja észrevette, hogy a gyerek megváltozott.

- Te miért nem érezted jól magad?- kérdezte kedvesen, miközben a kislányt az ölébe ültette.

- Én is jól éreztem magam, és nem is vagyok hisztis. Meg nem is csavarogtam.

- Hát elmeséled akkor, hogy miért hozott haza Édesapád?

- Az úgy volt, hogy Pityú és a nagyfiuk elmentek a pocsolyásba fürödni, és engem nem engedett el a Mama meg Margit néni. Csináltak nekem a kertben fürdőt. A teknőbe raktak vizet és a nap megmelegítette. Délután már bele is ülhettem lubickolni. Aztán oda jött egy dadogós nagyobb lány, megállt mellettem és azt mondta, hogy – „Tudod, hogy az anyád egy cé- cé- céda?”

Én nem értettem, miért mondja azt. Mondtam, hogy nem is cérna, hanem egy ember.

- „Nem cérnát mo- mo-ndtam te kis, hü- hülye hanem cé- cé- cédát, ami azt jelenti, hogy az anyád egy ku- ku-rva.”

Azt már értettem és felugrottam a teknőben, és fellöktem azt a lányt. A teknő eldőlt, eltörött és kifolyt minden víz a lány alá, mert az meg hátára esett, és úgy kapálódzott, mint a bűdös bogár. Józsi bácsi oda jött és engem felkapott, mert sírtam. Margit néniék meg azt a dadogóst simogatták, és sajnálták. A néném odaszaladt és rácsapott a fenekemre, hogy olyan vagyok, mint a vadállat, és igaza volt a lánynak. Különben is hogy merek bántani egy amúgy is szerencsétlen némbert. Én nem tudtam, hogy némbert.

Erre én elszaladtam a másik házba, mert ott lakik a barátnőm és bebújtam náluk a disznó ólba.

- A disznók közé?- kérdezte ijedten a papa.

- Á, nem. Ott már nem él disznó, abba szoktunk játszani. Szép fehérre festette mésszel az apukája nekünk.

- Értem. És azután?

- Kiabáltak és kerestek, de én sírtam, és hiányzott édesanya, meg apuka, meg kis Ilonka.

Mikor Pityu hazajött, ő is el kezdett keresni, és Ő talált meg.

- Utána nem kaptál ki?

- Józsi bácsi nem engedte, hogy bántsanak. Azt mondta: „Aki csak szóval is meri illetni ezt a gyereket, az megjárja” - Ő fektetett le és reggel azt mondtam, hogy haza akarok jönni, mert itt bántják az Édesanyámat, és én olyan helyen nem akarok lenni. Azt mondták, hogy majd ha itt az idő, akkor haza visznek, de én azt mondtam, hogy akkor egyedül megyek haza.

A kislány szeméből hullottak a könnyek, és ettől a kistestvér is elkezdett keservesen sírni. Az apa hirtelen nem is tudta mit csináljon. A nagyobbat megölelte és megvigasztalta, hogy igaza volt és ő nem rossz kislány csak igazságos, és meg védi az édesanyját. Minden szülő büszke lehet ilyen kislányra. Meg is nyugodott a gyerek. S már próbálta ringatva vigasztalni a kis testvérét, de az hajthatatlan volt.

- Azt hiszem éhes és álmos, ilyenkor már aludni szokott. Segítesz nekem lefektetni a kishúgodat? Te jobban tudod, hogy mi hol van.

Nagy büszkeséggel rohant Gyöngyi a babaholmikhoz, és ügyesen rakta össze a ruhákat, pelenkát, míg a papa előkészítette a fürdővizet.

Megfürdették és megetették a kislányt, aki hamarosan édesdeden aludt az ágyában. Gyöngyi sehogy sem tudott elaludni. A papa hiába mesélt, minden apró neszre felugrott és fülelt. Nagyon sokszor kiáltotta örömmel, és izgatottan kiugorva az ágyból „Megjöttek, megjöttek!” Az után, csalódottan feküdt vissza a párnájára. Fél tíz volt, mikor halkán kopogtak. A papa elaludt, de Gyöngyi, mint a csík ugrott ki az ágyból és szaladt az ajtóhoz. Kérdés nélkül húzta el a rekeszt és tárta ki az ajtót.

- Édesanya!- kiáltott fel, és átölelte szorosan a mamája lábát örömeiben-
majd elengedve körbepillantott, a testvérét kereste.

- Pityu hol van?

Beléptek az előszobába, addigra már a papa is felébredt. S mikor a férfi meglátta felesége meggyötört arcát, és zilált ruházatát, gyorsan átölelte. Az meg végre biztonságban, otthon tudta magát, férje vállára roskadva keserves zokogásban tört ki, ami átragadt a kislányra is. Mind a hárman összeölelkezve, könnyezve vették tudomásul, hogy a bosszú összetörte a kiscsalád minden tagjának egymáshoz ragaszkodó szerető szívét.

Tátrai S. Miklós: Édesanyám emlékei

(részletek)

Jól emlékszem azokra a beszélgetésekre, amikor szüleim, nagyszüleim, az idő múlásáról, a holnapok tegnappá, tegnapelőttivé válásáról meséltek. Nem tudtam elképzelni, hogy ezt valaha is megértem, hogy ez velem is megtörténhet. Nagyon sajnálom, amiért nem becsültem meg eléggé azokat a napokat, éveket, amikor még együtt voltunk, amikor emlékezetükből korlátlanul meríthettem volna. Ma már csak édesanyám él közöttünk, vele igyekszem pótolni mindazt, amit annak idején elmulasztottam. Emlékezete csodálatos, gondolatai tanulságosak, még akkor is, ha az idő megrostálta, talán meg is szépítette őket, és akkor is, ha van, amiről nem szívesen, vagy egyáltalán nem akar beszélni. Ma már ezt is megértem, hiszen több mint hatvan év alatt, velem is sok minden történt, amire büszke vagyok, ami boldogságot adott, és olyan is, amire fájdalmas gondolni. Furcsa így kimondani, de unokáim, akik nagy szeretettel vesznek körül bennünket, minden bizonnyal olyasmit forgathatnak fejecskéjükben, hogy lám-lám a két öreg milyen jól elbeszélget. Igazuk van, az ő szemükben az a húsz év, amely anyám és közöttem átível, nem több egy percnél, csak mi tudjuk, hogy mi mindent jelent. A beszélgetések apró mozaikjaiból próbálok összerakni magamat, és keresem a lelkem távoli múltból induló rezdüléseit. Keresem, hogy kiből mit örökölhettem, és megdöbbenek, amikor egy-egy eseménynél úgy érzem, magam sem cselekedtem volna másként, mint ahogyan ők tették. Néha ennek ellenkezője is igaz, és van, amit sosem tudnék elfogadni. Az alábbi történetek azok közé tartoznak, amelyre büszke vagyok, amelyet bátran vállalok, és sajnálom, amiért a lehetetlenség korlátait áttörve nem lehettem részese. Édesanyám visszaemlékezéseit úgy írom, hogy hangját magnótól hallgatom. Történetei szépek, meghatóak, hol vidámak, hol szomorúak, amilyen maga az élet. A számítógép előtt ülök, mégis őt látom magam előtt, ahogy mesél, ahogy mosolyog, máskor könnyes

lesz a szeme, és hosszan hallgatva néz maga elé. Nem szólok, nem zavarom gondolatait, vele együtt könnyezem meg a már eltávozottakat, és boldog vagyok, hogy őt még láthatom, hallgathatom. Történeteit - amelyeket mindig úgy kezdett, hogy „tudod kisfiam”-, hol hosszabb, hol rövidebb fejezetekben írom, ahogy azt ő és az emlékek kívánják.

A romba dőlt otthon

Tudod kisfiam, édesapám gróf Esterházy Ferenc szolgálatában állott. Erdészként dolgozott a Tata környéki uradalomban. Már odakerülése is regénybe illő történet. A gróft - és ez valóban történelmi tény - az első világháborúban, az olasz fronton, súlyos fejsérülés érte. A tűzvonalból egyik katonája, édesapám bátyja mentette ki, akit hálából vadász-testörévé fogadott. János bácsi közbenjárására apám is az Esterházy-birtokra került. Mindketten tisztességesen, hűségesen látták el munkájukat. A második világháború felborította, szétzilálta életüket, de emberségből, tisztességből mindig példát mutattak. Nagypád nem volt németbarát, de nem volt orosz-, vagy szovjetellenes sem. Nem gyűlölt senkit csak azért, mert más nemzetiségű, más vallású. Szilárd belső normái szerint élt, és családját is így nevelte. Gyógyszert adott a sebesült német katonáknak, két nagy kosár almát a faluban keresztülhajtott elgyötört szovjet hadifoglyoknak, akiktől sokan még a vizet is megtagadták. Befogadta házába a menekülő lengyel katonatisztet, és a ki tudja miért bujdosó volt csendőr-tiszthelyettes családját is. Tudott, és mert ellentmondani a németek túlzó igényeinek, megfegyelmelte a magyar kormányzóról nem kellő tisztelettel beszélő német tizedest, elfogta az erdőben bujkáló és rátámadó két szökött orosz katonát. Nem szimpatizált a kommunistákkal, elítélte a csendőrség zsidókkal szembeni tevékenységét, megvetette a hőzöngő volksbundistákat, és a nyilasokat. A figyelmeztetések és fenyegetések ellenére sem tagadta meg a barátságot, a sárga csillagot viselő Juliskával, akit mindig nyitott ajtóval vártak. Őszintén megsirattuk, amikor a hatalom őt is elhurcolta.

Magyarország német megszállását követően egyre nagyobb méreteket öltött az ország gazdaságának, természeti javainak háborús szolgálatába állítása. Minden bizonnyal ennek jegyében történt, hogy 1944 nyarán harminckét - zömmel a Felvidékről és Erdély északi területéről - munkaszolgálatost vezényeltek Alsógalla körzetébe, majd október végén áttelepítették őket a Bánhida melletti Síkvölgypusztára. Egy szénapajtában, emberhez nem méltó körülmények között szállásolták el őket. Fakitermelést kellett végezniük. A munka irányítását nagypádra, az illetékes erdészre bízták. A munkaszolgálatosok saját civil ruhájukban dolgoztak, azon sárga csillagot, vagy megkülönböztető karszalagot viseltek. Kísérésüket, őrzésüket, egy szakaszvezető rendfokozatú

vörös hajú magyar katona látta el. Szinte érthetetlen, hogy azok a férfiak miért nem szöktek meg, miért nem lázadtak fel. Feltételezem, hogy a félelem és a közelben állomásozó nagyobb létszámú magyar és német katonaság, valamint a csendőrség jelenléte tartotta vissza őket. Élelmezésük minden bizonynyal elégtelen lehetett, mivel édesapám többször küldött nekik kenyeret az esti sötétség beálltával. Legtöbbször bátyám vette hátára a zsákot, és vitte nem kis kockázatot vállalva az életben maradáshoz nélkülözhetetlen ennivalót. Nem tudom, hogy a kenyereket a Ruzicska pékség szívésségből adta-e, vagy azokat apám fizette ki, esetleg valamennyi pénzük akár lehetett is a szerencsétlen embereknek, amiért titokban vásárolhattak. A szakaszvezető minden bizonynyal tudott erről, és hallgatása bizonyos mértékben emberségéről tanúskodik. Nem ő volt az egyetlen, aki segítette édesapámékat abban, hogy elviselhetőbbé tegyék a munkaszolgálatosok helyzetét. Egyik este az alsógallai postamester kopogtatott ajtónkon, és figyelmeztette szüleimet, hogy a csendőrségnek már feltűnt az a sok csomag, amelyet az utóbbi időben kapnak. Az történt ugyanis, hogy apám leveleket csempészett ki, és adott fel a munkaszolgálatosok hozzátartozóinak, akik kis csomagokat küldhettek az ő címére családtagjaiknak. Ruhanemű és könyv érkezett, amelyekben pénzt rejthettek el. Valamennyi küldeményt megkaptak a címzettek, de idővel ez a lehetőség megszűnt. A szomorú epizódok egyike, hogy a postamestert nem sokkal ezután, valamilyen más okból letartóztatták.

A fakitermelést nagyapád szervezte, és mindig olyan normákat állapított meg, amelyet reálisnak, teljesíthetőnek tartott. Időnként német lovasfutár érkezett az igényekkel, amelyek bizony többször teljesíthetetlenek voltak. Ilyenkor mindig az erdésznek kellett érvelnie, bizonygatni a nehéz terepet, a rossz szerszámokat, a korlátozott szállítási lehetőséget. Az emberek kimerültségét, fáradtságát, amely egyébként a legfőbb ok volt, meg sem említette, hiszen az senkit sem érdekelt volna. Csillapítania kellett a németek türelmetlenségét, ingerültségét, nehogy szerencsétlen munkaszolgálatosokon álljanak bosszút. Szálasi hatalomátvételét követően néhány suhanc felbátorodott és időnként az „Éljen Szálasi meg a Hitler, üssük a zsidókat bikacsökkel!” fenyegető versikét harsogták a munkaszolgálatosok után. Édesapám mindig türelemre, és várakozásra intette a rábízott férfiakat. Október végén Alsógalláról őt is Bánhidára helyezték, ahol szolgálati lakást kapott. A reggeli eligazítást gyakran az udvarban tartotta. Fegyelmezetten hajtották végre, hiszen nem tudhatták, ki figyel, ki árulja be őket. A parancskihirdetés mégis, szinte minden nap azzal az emberséges mondattal zárult, hogy „...fiaim, menjünk muzsikálni!” Ennek a felszólításnak azért volt némi alapja, hiszen egymásik nagy fűrészlappal valóban lehetett zenélni, zenéhez hasonló hangokat előidézni.

November elején már csak német katonai egységek voltak Bánhidán, a magyarokat valamiért kivonták onnan. Két munkaszolgálatos, a máramaros-szigeti Dub Farkas Dávid és a felvidéki Lebovits, november végétől éjszaka titokban és rendszeresen bejártak a házukba, hogy tájékozódjanak az eseményekről, a front közeledéséről. Reménykedtek a szovjet csapatok mielőbbi megérkezésében és szabadulásukban. December 23-án, vagy 24-én, amikor édesanyámék szerény, szegényes karácsonyra készülődtek, drámai események történtek. Délután bejött a két munkaszolgálatos, és apámmal arról beszéltek, hogy a németek kivonultak a faluból, most már bizonyára jönnek az oroszok. Akkor tizenhárom éves voltam. Engem, húgomat, a lengyel menekültet és a bujkáló családot édesanyám az U alakú pincébe vezette azzal, hogy ott várjunk, ott vagyunk biztonságban. A gyerekek kapták feladatuk, hogy az U alak ajtóhoz közeli szárában legyenek, és ha idegen menne le, sírjanak, kiabáljanak a szülők után, hátha ezzel elkerülhető lesz, hogy akár német, akár orosz katona beljebb menjen. Késő este egy német harckocsi fordult be az udvarba, utána katonák szaladtak, akik harcálláspont kiépítését kezdték meg. A két munkaszolgálatos is a pincébe menekült, mert megjósolhatatlan következménye lett volna, ha a németek ott találják őket. Ez a rettenetes több mint egy óráig tartott, amikor a katonák váratlanul elvonultak. Mint utóbb kiderült, csak a falu végéig, ott rendezkedtek be védelemre, mert a település elején már tényleg jöttek az oroszok. A viszonylagos és rövid nyugalom mi házbeliek és a két munkaszolgálatos arra használtuk fel, hogy áttelepültünk az udvari pincébe, mert ott nagyobb biztonságban éreztük magukat. A szovjet katonák éjjel körül érkeztek meg. Mindent átkutattak és mindenkit kitereltek az udvarra. A lengyel tiszt tolmácsolt a grúz, vagy örmény származású parancsnoknak, akitől később kiderült, hogy tisztességes, emberséges katona. Senkit nem bántottak. A munkaszolgálatosokat visszaküldték azzal, hogy tegyenek, amit akarnak, ők nem foglalkoznak velük, de ígérni sem tudnak semmit. Néhányan közülük később bejöttek elköszönni, köszönetet mondani az emberségért, életük megmentéséért, és valószínű egy kis útravalóban is reménykedtek. Senki nem ment el üres kézzel. A szovjet katonák több napon át ott tartózkodtak, a parancsnokuk példás rendet tartott, senki sem volt veszélyben tőlük. Január elsején a szovjetek közölték velünk, hogy el kell hagyni otthonukat, mert hamarosan nagy harcok lesznek. Tíz percet kaptunk a csomagolásra, ami szinte semmire sem volt elég. Amikor január végén, vagy február elején visszatértünk, szétlőtt, kifosztott házat találtunk, életünk romokban hevert.

A munkaszolgálatosok későbbi sorsáról semmit sem tudtunk. Valószínűleg mindenki hazafelé vette az irányt, és csak reménykedni lehet életük kedvező alakulásában. Két ember tért vissza a későbbiekben, de ők is csak rövid időre. Előbb a felvidéki Lebovits látogatta meg családukat, de csak engem

talált otthon a romokból úgy-ahogy összetákolt épületben. Mikor meghallotta, hogy lényegében semmink sem maradt, éhezünk, akkor egy nagyobb darab sózott szalonnát hagyott ott ajándékba. Később, 1946 nyarán falujárók jártak arra egy teherautóval. Közöttük volt az egyik volt munkaszolgálatos, aki megdöbbenve tapasztalta sorsunk alakulását. Segítséget, támogatást ígért. Apámmal összeíratta, mire lenne a leginkább és legsürgősebben szükségük, de sajnos többet nem láttuk. Bizonyára őt is elsodorták az akkori zűrzavaros események. Családunk magára maradt, hosszú évek keserves szenvedése, nélkülözése várt ránk, mint oly sok emberre abban az időben.

Sírtak a virágok

Tudod kisfiam, tényleg nagyon nehéz évek voltak. A háború után Bánhidán laktunk szétlőtt és kifosztott házukban, amelyben szüleim - nem is értem, hogy hogyan - lakható állapotokat teremtettek. Édesapámat, a te nagypapádat, akit sajnos már nem ismerhettél, akkor már állami erdészként foglalkoztatták. Zala megyébe kérte áthelyezését, ahol testvérei éltek, mert nyomorúságos helyzetünkben segítséget ígértek. Soha nem tudtuk meg, miért alakultak úgy az események, hogy váratlanul, és számunkra érthetetlen, megdöbbentő módon, Nógrád megyébe helyezték. Első alkalommal csak engem vitt magával, bizonyára nem akart egyedül utazni. Többszöri átszállással érkezünk meg Romhányba, ahol az erdőgondnokság mérnökét kellett megkeresnünk. Édesapám számomra szokatlan és meglepő módon katonásan jelentkezett szolgálatlételre. A mérnök úr barátságosan fogadta, azonban érezte a három lépés távolságot, és semmi jót nem ígért. Tudott érkezésünkről, de lakhatási lehetőség hiányában azt javasolta, menjünk haza, majd küldenek értesítést. Hetekig nem történt semmi, aztán megszületett a döntés, költöznünk kell. A készülődés nem okozott nagy nehézséget, megmaradt ingóságaink bőven felfértek egy teherautóra, meg sem töltötték a platót. Megérkezésünkkor kiderült, az erdészet nem biztosít lakást, nekünk kell valamilyen megoldást keresni. Abban a pillanatban ez nagyon reménytelennek látszott. Édesapám indulatos, és édesanyám könnyes arcát látva félénken bújtunk össze húgommal és kisöcsémmel. Bátyám azonnal felajánlotta, hogy visszatér Bánhidára, barátja szülei biztosan befogadják, amíg rendeződik helyzetünk. Szüleim estére megoldást találtak, már amennyiben azt megoldásnak lehetett nevezni. Öcsémmel Spiczerek nyári konyhájába költöztek, engem és húgomat a szomszéd idős házaspár fogadott be, és helyezett el egyik szobájukban. Ma is hálával gondolok Káposztáékra, bár időnként bizony - hiába is tiltakoztunk - meg kellett innunk egy-egy korty pálinkát a barátság jegyében. Szegényes bútorainkat a magtárba tettük, mert másutt nem volt helyük. Két-három hónap múlva, még

a tél beállta előtt, kedvezőbb lakhatási lehetőséget kaptunk a Romhány melletti Kisbodonyban. Berg báró kúriájának néhány helyiségét utalták ki részünkre. Ne gondolj egy kastélybeli, főúri elhelyezésre, mert arról szó sem volt. Két szobát kaptunk, amelyből csak az egyiket lehetett fűteni egy rossz cserépkályhával. Bizonyára nem volt megfelelő a huzata, mert gyakran dőlt befelé a füst. A kémény tisztítására nekünk nem volt pénzünk, az erdészetet pedig különösebben nem érdekelte, nem az ő ingatlanuk volt. A konyhát csak az alagsorban lehetett kialakítani, az volt egyben a „fürdőszobánk” is, amit erős idézőjelbe kell tennem, mert az mindössze egy lavórt jelentett. A WC messze hátul az udvarban állt, amit nem csak mi használtunk. Mégis legalább együtt voltunk, valamennyien igyekeztünk lelket tartani a másikban. Egymás előtt titkolni próbáltuk szomorúságunkat, hol sikerült, hol nem. Talán még el tudom mondani akkor írott versemet, amelyet sokáig csak magamnak szavaltam:

Mikor eljöttünk sírtak a virágok, sóhajtva kérdezték, a válás örök?
És én riadtan suttogtam szirmaiknak, ne féljeteK, még visszajövök.
Az én világom nem ez a világ, az én világom hiába keresem.
Az én világom nem ez a világ, az én világomat itt nem lelem.
Szebb ott a tavasz, forróbb a nyár, az őszi erdő remegve vár,
a tél is szebb, ha hull a hó, az élet szép, szeretni jó!

Édesapám szorgalmasan dolgozott, munkáját megbecsülték. Valószínű ennek köszönhetően a következő év közepén igazán kedvező változás történt. Átköltözhettünk egy másik kúriába, amely korábban Andreánszky báró tulajdonában állt. Halála után az épület megüresedett, néhány helyiségében alakíthattuk ki lakásunkat. Előszoba, konyha, három szoba, az előzmények után maga volt a Kánaán. A négy polgárit még Bánhidán befejeztem. Elköltözésünkkor tizenöt éves sem voltam, de már dolgoznom kellett. Keresetemre nagy szüksége volt a családnak. Előbb a nagybodonyi község házában „kismindenes” munkakörben, havi száz forintért, napi nyolc órában. Már nem emlékszem pontosan, mennyit is érhetett akkor száz forint, de az biztos, hogy első fizetésemből váltottam ki a jegyes lisztet, talán a cukrot is. Később édesapámnak a romhányi kerámiagyár igazgatója felajánlotta, hogy elmehetek egy meghallgatásra, egy próbára, amit ma állásinterjúnak mondanánk. Ketten mentünk egy falubeli fiúval, és különböző számtanpéldákat, helyesírási feladatokat kaptunk. Én szerepeltem jobban, elnyertem az állást, anyagnyilvántartó lettem. Fizetésem jelentősen emelkedett. Közvetlen főnököm velem nagyon rendes volt, soha nem gorombáskodott, nem kiabált. Munkatársammal, egy idősebb, családós férfivel azonban nagyon csúnyán bánt, többször keményen leszidta, okkal is, ok nélkül is. Nagyon sajnáltam őt, és egyre jobban féltem,

vagy talán inkább irtóztam főnöküinktől. Sajnos kiderült, hogy az a finom por, ami az egész gyár területén szállt a levegőben, állandó rekedtséget, köhögést, egy alkalommal tüdőgyulladást is okozott nekem. A félelem és a betegség arra kényszerített, hogy eljőjsek a gyárból, amit nagyon sajnáltak. Az igazgató még az orvossal is konzultált, aki szükségesnek tartotta a változást.

Az erdészetnél ajánlottak irodai munkát, amit örömmel elfogadtam. Jól éreztem magam, szerettem ott dolgozni. Bizonyára elégedettek lehettek velem, mert hamarosan munkaköri feladatként kaptam meg a dolgozók fizetésének elhozatalát a központból. Gondold el, tizenhét éves törékeny kislány voltam. Minden hónapban egyedül mentem vonattal Vádra, és jöttem vissza egy táskával pénzzel. A menetrend nyilván nem igazodott az én programomhoz, hajnalban kellett indulnom és csak késő este érkeztem meg. Első utam a számvevőhöz vezetett, ahol leadtam a pénzt, és csak utána mehettem haza. Egyszer nagyon megijedtem, szinte belebetegedtem a rémületbe. Nagyon fáradt voltam, elaludtam a vonaton. A pénzzel teli táskát magamhoz szorítottam, mégis amikor felébredtem, mellettem feküdt az ülésen. Azonnal arra gondoltam, hátha valaki belenyúlt a táskába. A vasútállomástól sírva rohantam hazáig, ahol kétszer is átszámoltuk a pénzt. Szerencsére semmi sem hiányzott. Valószínű diáklánynak nézhetek, és a tankönyvek senkit sem érdekeltek a vonaton. Soha többet nem fordult elő hasonló eset. Nem is értem, hogyan volt bátorságom ehhez a feladathoz, és szüleim hogyan engedhették meg ezt. Ma már ilyesmi elképzelhetetlen. Sajnos nem tarthatott sokáig ez a kellemes időszak, mert egy ellenőrzés kifogásolta, hogy az erdész lánya az irodán dolgozik. Nem értettük, hogy ez miért probléma, de nem tudtunk tenni ellene semmit, el kellett jönnöm. Ekkor már ismertem édesapádat, aki tanítóként dolgozott a faluban. A kibontakozó szerelem erőt és reményt adott.

Teare Amélia: A nagymamám porcelánjai

Anyukámnak van hat kicsi fekete zenész porcelán figurája a szekrényében. Látszik rajtuk, hogy nagyon régiek, sajnos néhány sérülés is van rajtuk. Nagyon kedves figurák. A történetük a következő:

A nagypapám körülbelül nyolc éves lehetett, a háború befejezése után pár évvel, amikor az első porcelánt meglátta egy bolt kirakatában iskolából hazafelé menet. Esős hideg nap volt, így még jól is esett betérnie a kisboltba megkérdezni mennyibe került, mert a kirakatban nem volt árcédula. A boltos csodálkozva nézett a kis gyerekre, aki az összekuporgatott zsebpénzét szorongatva, hogy meg szeretné venni a szaxofonost a kirakattól.

Sajnos a pénz nem volt elég, így megbeszélték, hogy a következő héten visszajön. A boltos kitette az árat a kirakatba a figura harminc pengőbe került. A nagypapám nagyon meg szeretne volna venni, mert a szülei nagyon szerették a jazz zenét és a következő hónapban ünnepelték a házassági évfordulójukat. Arra szeretne volna megvenni és elhatározta, hogy mostantól félre teszi az összes zsebpénzét és mozi pénzét, már csak tizenkét pengő hiányzott.

Azonban mikor a következő héten visszament a zenész mellett már új ár-cédula volt, már nyolcvan pengőbe került.

Ez így ismétlődött minden héten, de akárhányszor visszatért álmai porcelánja egyre drágább és drágább lett. A végén a boltos látta a szomorú kisfiút, annyira megsajnálta, hogy inkább kivette a szobrot a kirakattól.

Végül a nagypapám a nagynénjéhez fordult és panaszkolta sírva, hogy kudarcba fulladt a nagy meglepetés. Ekkor Jolka néni kézen fogta és visszament vele a boltba. A boltos mosolyogva fogadta őket. Jolka néni megkérdezte, meg van-e még a szaxofonos.

A bácsi egy hátsó polcra vette elő, már százhusz pengő volt és azt mondta hetek óta figyelte a kisfiút, aki mindig vissza-vissza tért hetente és könnyes szemekkel számolta a pénzét a kirakat előtt. Ezért vette be a szobrot, mert úgy döntött ezek után nem tudná senki másnak eladni az ára most már nem emelkedik tovább megakart várni amíg a kisfiú össze gyűjti a pénzt.

Jolka néni kipótolta a hiányzó összeget és így nagypapám boldogan vihetette haza az ajándékba szánt kincset. Érdekes módon a jazz zene népszerűsödésével a hasonló szobrokra egyre nagyobb lett a kereslet így a nagypapám mikor meglátta a következő szobrot a kirakatba, ami egy fekete nagybögős volt tudta, hogy ez lesz a következő évben az ajándék és azonnal el is kezdett spórolni rá, nehogy úgy járjon, mint az elsővel.

Így évről-évre gyarapodott a gyűjtemény, dédszüleim és nagypapám legnagyobb örömére.

A második vásárlás után a kisgyerek és a boltos már barátokként néztek egymásra. A boltos bácsi már a bolt előtt várta a nagypapámat, amikor új zenészfigura érkezett és egy-egy darabot félre tett neki minden fajtából mind addig, ameddig össze nem gyűlt rá a szükséges pénz. Így a gyűjtemény kiegészült egy hegedűssel, egy tubással, egy zongoristával és egy harmonikással. Teljes lett a jazz zenekar.

Ezek után nagymamám gyűjteni kezdte a porcelánokat, kedvence a Herendi porcelán, Viktória mintás készlete lett. A gyűjtést később nagypapám folytatta. Jelenleg az anyukám gyűjti őket már egész szép gyűjtemény állt össze.

Telkes Zsoltné: Hét karácsony

Van nekünk egy öreg szekrényünk. Valamikor nagyanyámék szobájában állt, aki mindig benne rejtette el a nekünk szánt karácsonyi ajándékokat. Ó, hány boldog gyermekkori ünnep emlékét őrzi! Kicsit megkopott, beteges szegény, de funkciója nem változott, maradt a titkos karácsonyi meglepetések őrzője. Ajtóiba beleívódott a fűszeres sütemények illata, polcain régi kincseket őrző dobozok sorakoznak. A legfelső polcon gondosan bélelt kosárkában nagyanyám gyönyörű üvegdíszei lapulnak. Ma is ugyanolyan ámulattal nézem őket, mint apró gyermekként. A karácsonyi terítők mellett magas kartondoboz. Oldalát kicsit kikezdte az idő. Nos, ez a betlehemi figurák lakhelye. Jól megférnek egymás mellett a só-liszt gyurma báránka és a kukorica csuhé angyal. A legöregebb figura egy papír csacsi. Ennek füleit még az én gyerekezeim alakították. Az alatta lévő polcon egy zörgő papírzacskó színes szalagokat rejt. Szépen összehajtogatva várják, hogy évről évre feléledhessenek egy asztaldíszben, vagy adventi koszorún. Aztán vannak itt üres polcok is, de ahogy közeledik a karácsony, szépen lassan benépesülnek mindenféle ajándékkal, melyek ott bújnak meg, rejtve a kíváncsi gyermekszemek elől. Nagy borítékokban éveken át őrzött ablakdíszek pihennek. Óriás csillagok, aprólékos gonddal kivágott hópihéék, nagy hasú, kövér hóemberek, havas fenyők. A legalsó polc régi fényképeknek ad helyet. Elmúlt karácsonyok hiteles szószólói. Az egyikben hatalmas rongybabával táncoló szőke kislány, a másikon ajándékot bontó gyerekek, valamint sok-sok karácsonyfát megörökítő fotó. A doboz alá becsúsztatva egy megsárgult spirálfüzet. Jól sikerült krémek, mázak nyomát őrzi. Négyzettrácsos lapjain nagyanyám gyöngybetűivel írt sütemény receptek olvashatók. Különleges, régi karácsonyi sütemények, melyeket évről évre megpróbálok elkészíteni, úgy ahogy ő tette hajdanán, de sosem sikerül. Hát ez a kincses szekrény a mi karácsonyi örökségünk. Nem csupán tárgyakat, de emlékeket is őriz. Amikor december közeledvén kitarul, felelevenednek a régmúlt legszebb karácsonyai.

I.

Nagyon kemény tél volt az 1973-as, azt mondják a régi öregek. Fogcsikorgató faggyal, csúszós utakkal, hatalmas hóval. Egy ilyen zord decemberi reggelen a fővárosban vonatra szállt egy szomorú arcú fiatalasszony. kezében egy mőzeskosarat cipelt, melyben egy apró lányka aludt édesdeden, tudomást sem véve a fagyos külvilágról. Egy somogyi falucskába indult. Ott, abban az erdőktől és tavaktól ölelt településen éltek rég nem látott szülei. A jegy csak oda útra szólt. Amikor felült a vonatra, maga mögött hagyta a várost és régi életét. Karácsony közeledett. Az ünnepvárás örömét beárnyékolta a válás.

Szomorúan nézett ki az ablakon az elrohanó fehér tájra. Úgy érezte ez lesz a legrémezebb karácsonya. Sokáig nem tudott búslakodni, mert a vonat melegétől ébredező csöppség jelezte, hogy megéhezett. Ezalatt a távoli faluban a nagyszülők lázas készülődéssel várták az érkezőket. A rég üresen álló kisszobába gyerekágy kerül, a komor faliszőnyeg helyére vidám, virágmintás falvédőt, az ablakra új függőnyt akasztottak. A sarokban a cserépkályha már reggel óta ontotta a meleget, meghálálva, hogy annyi idő után végre tűz égett a bendőjében. A konyhában már javában főtt a fiatalasszony kedvence, a töltött káposzta. A sütőből már előkerült az aranybarna dióspogácsa is.

Te Jóska! – szólalt meg az asszony, miközben kavart egyet a rántáson. Tudod mit gondoltam? Mégis nagyobb fenyőt kéne hozni karácsonyra, ha már az unoka is itt lesz.

Ugyan már! Beszélsz bolondokat! Az még olyan kicsi, hogy nem is tudja mi az a karácsony!

Ilyet ne is mondj! Márpedig az én unokámnak nagy fája lesz!

Ha pedig ezt mondta, így is kellett lennie. Mire megérkezett az asszonyka a babával, már mindent előkészítettek a fogadásukra. Nyílt az ajtó, a hazatérő gyermek és szülei szorosán átölelték egymást. A fiatalasszony hangos zokogásban tört ki. Benne volt ebben a viszontlátás öröme, az elmúlt időszak valamennyi fájdalma, csalódása. Mintha csak megérezte volna a felnőttek szomorúságát, a kislány is felsírt a mózeskosárban.

Ne sírj te csöppség, most már minden rendben lesz! – mondta a nagyapa és nagy, erős kezeivel kiemelte a gyermeket a kosárból. A lányka elmosolyodott és vidáman gögicsélt. Talán megérezte, milyen csodálatos gyermekkora lesz új otthonában. Így érkezett el az első közös karácsonyom a nagyszüleimmel, hiszen az az apró gyermek én voltam.

Erre az ünnepre még nem emlékszem, de azt tudom nagyanyám meséi alapján, hogy sosem volt többé olyan hatalmas karácsonyfánk, mint abban az esztendőben.

IV.

Már nem tudom mikor, hány éves koromban árulták el a felnőttek, hogy a fát és az ajándékot nekik köszönhetem. Nem éreztem különösebb csalódottságot, mert az ünnepi készülődés és Jézus születésének története továbbra is elvarázsolt esztendőről esztendőre. Meg aztán ez egyfajta rangot is jelentett számomra. Nagylány lettem, akinek a felnőtt titkokat árulnak el. Annyira komolyan vettem a dolgot, hogy a nálam kisebbeknek, akiknek még a Jézuska hozta az ajándékot, sosem árultam el azt, amit én már tudtam. Sőt az én drága nagypapám az első „felvilágosult” karácsonyomon új játékot talált ki vigasz

gyanánt. Az ünnepek előtt, alig vártuk, hogy nagyanyám valamilyen indokkal elmenjen otthonról, mi lázas kutatásba kezdtünk. Az eldugott, titkos karácsonyi ajándékokat kerestük. Nagyi sejtetett valamit, mert még papának sem árulta el, hová rejtette őket. Na, de nem volt az a biztonságos hely, ahol egy kíváncsi szőkeség, és a háborút megjárt, ravasz, öreg cinkosa meg ne lelte volna őket! Mindig megtaláltuk! A prémes kiscsizmát, a mesekönyvet, a járóbabát is. Kigyönyörködtük magunkat benne a győzelem jóleső érzésével, majd gondosan visszacsomagoltuk, mintha mi sem történt volna. Érdekes módon ez nem vett el semmit az ajándék örömeiből, sőt ez a játék lett a mi legszebb közös titkunk. Valahányszor csak összenéztünk, huncut mosollyal jeleztük, hogy mi már mindent tudunk. Végre a hozzáférhetetlen szekrény is kitárult előttem. Ez okozta a vesztünket azt hiszem. Bizony kicsit elkanászodtunk, mert később már a gondosan megkötözött szaloncukrot is megdézsmáltuk néha, sőt a selyempapírba csomagolt sütik némelyikének is lába kelt. Ezeken az ajándék keresős karácsonyokon nagyon hasznos dolgot tanultam meg, aminek mai napig hasznát veszem. Ha nagyszülém élne, büszke lenne rám, hogy milyen jó tanítvány voltam. Nos, papi mesterien értet hozzá, hogy hogyan kell az üres szaloncukros papírt úgy visszatekerni, mintha még benne lenne a cukor. Hát ez a tudomány jól jön, különösen karácsony után, hiszen abban mindenki egyetért, hogy kiábrándító látvány a gyönyörű karácsonyfán lógó üres cukros papír. Na, de az én fámon ilyen sosincs! Illetve van, de nem látszik. Egyik reggel aztán, amikor munkába indult nagyanyám, egy pillanatra visszalépett az előszobába és csak ennyi mondott nagyapámnak:

Jók legyetek! Jóska, megszámláltam!

Ez nagyon szigorúan hangzott, de láttam, ahogy kilépett az ajtón a kendője mögött mosoly ült az arcán.

Gyorsan elmúlt a nap, hamar besötétedett. Én a cserépkályha mellett rajzolgattam a nagyszobában, csak anya dúdolgatása szűrődött be a nyitott ajtón. Egyszer csak különös zajra lettem figyelmes. Csengőszó, hangos kopogtatás vegyült láncok csörgésével. Ijedten futottam a konyhába és onnan lestem az ajtó irányába, amin már hallatszott is az erőteljes dörömbölés.

- Ki az? - kérdezte anya, miközben megsimogatta a fejemet.

- Pásztorok vagyunk! Szabad-e behozni a Betlehemet? – hangzott mély, érdes hangon a felelet.

Betlehemeeet? Na, erre már kibújtam anyukám háta mögül és most már kíváncsian néztem, ahogy az előszobába sorban beléptek a bundás, kucsmás bácsik. Kócszakálluk a hasukat verdeste, kezükben láncos botot szorongattak. Nem is olyan félelmetesek – gondoltam és közelebb léptem az érkezőkhöz. A pásztorok - merthogy azok voltak – elmesélték a kis Jézus születésének törté-

netét és még énekelek is nekünk. Velük énekeltem én is a „Mennyből az angyal”, majd hirtelen fennhangon megszólalt az egyik pásztor:

- Gyere be te vén dadó, mert odakinn megfagyó!

Nem vártam meg, hogy befejezze a mondatot, egy szempillantás alatt eltűntem anyukám háta mögött. Biztos voltam benne, hogy ez a vén dadó, az a félelmetes ember, aki a rossz gyerekeket egy zsákba teszi és elviszi magával. Néha nagyapám szokta emlegetni nekem, amikor már minden ötletből kifogyott, hogy megfékezzen a csintalankodásban. Félig lehunyt szemmel lestem a nyíló ajtót, még a lélegzetemet is visszatartottam. A vén dadó egy alacsony, vékonyka kis öregember volt, ő lehetett a legidősebb a pásztorok között. De nem jött egyedül, a nyomában egy hófehér ruhás, glóriás alak lépkedett. Kis csengőt tartott a kezében és egy istállóforma építményt. Közelebb léptem és a templomból jól ismert szent család, a három király, csacsik és bárányok voltak benne.

A pásztorok mindenféle jókívánságokat mondtak, majd papi pálinkájától torkukat köszörülve elköszöntek. Az angyal, akit érthetetlen módon anya Gyuri bácsinak szólított, odalépett hozzám és megkérdezte, hogy jól viselkedtem-e, és várom-e a Jézuskát. Ő volt az egyetlen, akinek igazi szakállá volt, mely akárcsak a haja, hófehér. Visszagondolva, inkább Szent Péterre hasonlított, mint egy angyalra, de gyönyörű csengő hangon énekelte: „ Mert ma néktek született, ki megjövendöltetett...”

Ma is fülemben cseng a dallam a mi öreg angyalkánk zengő hangján.

VI.

Ahogy az évek múltak a fát díszítő lánykák egyre nagyobbak, a történeteket mesélő anyóka egyre kisebb, törékenyebb lett. Az utolsó karácsonyon is ugyanolyan szép volt a fenyő, finom a süti és érdekes a mese, csak nagyanyám volt más. Hosszasan, eltűnődve nézte, ahogy jóízűen faljuk a süteményt. Sokáig elidőzött a karácsonyfa mellett és olyan aprólékosan tanulmányozta, mintha minden túlevelet el akarna raktározni az emlékezetében. Nem, nem volt szomorú. Talán kicsit hallgatagabb, mint máskor, de ráncos, öreg arcán meleg mosoly ült. Egy darabig csak néztem a kis madártestű öregaszonyt, végül aztán nem állhattam meg szó nélkül a sóhajtozását.

- Mi a baj déduskám? Miért vagy szomorú? Beteg vagy, fáj valami?

- Nem – mondta, miközben lemondóan legyintett a kezével. Nem vagyok szomorú. Olyan jó, hogy itt vagytok és annyira szép ez a fa is, csak.....

- Csak? Mi a baj?

Azt hiszem ez az utolsó karácsonyfám. A lányoknak jövőre már nem kell díszíteni.

Ugyan már, beszélsz bolondokat! Jövőre neked is nagy fát állítunk, meglátod!
Hát persze – monda és megint sóhajtott.

Nem akartuk így magára hagyni azon az estén, ezért olyan sokáig időztünk nála, amíg csak meg nem győződünk róla, hogy távozásunk után a fáradtságtól álomba fog merülni. Gyorsan fogyott a sütemény, közben megelevenedtek sorra a régi karácsonyok. Nagyanyám csak mesélt és mesélt, mi pedig nevetve hallgattuk a dohányzóasztallal sétáló angyal esetét, vagy a félelmetes vén dadóval való első találkozásom történetét. Felelevenítettük a férjemmel töltött első közös karácsonyunkat is. Így visszaemlékezve már csak kikacagtuk nyomorúságunkat, de azon az ünnepen bizony nem csak az öröm könnyei hullottak. Szépen berendezett közös otthonunkban hatalmas cserépkályha volt, amit az én párom jó alaposan megtömött fával, majd elzárta a szellőzőt, hogy lassan izzon a parázs. A közeli városba mentünk, hogy anyósoméknál töltsük a szentestét. Nagyon vidáman értünk haza. Már az előszobában érezem az orrfacsaró büzt. Amikor kigyúlt a fény még a lélegzetem is elállt. A fehér szekrény, a falak, a függönyeim kávébarnán ontották magukból a füstös, könnyefakasztó szagot. A cserépkályha szó szerint kirobbanó formában volt ezen a karácsonyon, oldalán hatalmas lyuk tátongott, melyből gomolygott a füst, mint egy éledező vulkán lehelete. Leroskadtam az előszobában és hangosan zokogtam. A karácsonyfa hófehér habcsók hatyúú is megsárgultan csüngtek az ágakon. Férjem feltakarította a cserepeket, majd egy hatalmas karácsonyi terítővel letakarta a lyukat és közölte:

Jöhetnek a vendégek!

Erre aztán kitört a nevetés belőlünk, hiszen alig tudtuk nyitva tartani a szemünket, annyira csípte a füst.

Legalább nem kell félni attól, hogy sokáig a nyakunkon maradnak! – mondta ő és vigasztalón átölelt.

Így aztán az első közös karácsonyt a szüleimmél töltöttük. Tudtam, hogy az ünnepek után keserves súrolás vár rám, de akkor szívből örültünk, hogy nem égett le a házunk és végül is megmenekült a karácsony.

Nekem nem árulták ám el, mi történt! - szólalt meg nagy kicsit szemrehányón. De tudtam én, hogy baj van! A bejglinek, amit anyád küldött olyan íze volt, mintha egy hétig a füstön lógott volna.

Hát így buktunk le – mondtam, majd jót nevtünk a régi kalamajkán.

Nálunk sosem unalmas a karácsony, ugye anya? – kérdezte Beus.

Nem picikém, nálunk sosem az!- feleltem.

Dédus is velünk nevetett, egészen felélénkült, újabb és újabb történet jutott eszébe. Emlékszem,- kezdte a mesét - amikor kislány voltam, az én anyukám édes dióból és aszalt szilvából csinált szaloncukrot, amit aztán szép selyempapírba csomagoltunk és a fára akasztottuk. Piros almát fényesítettünk és azt

is az ágakra fűztük. A bátyám és én kenyérbélből gyúrtuk a figurákat a betlehemi jászolhoz, az istálló maga a kenyérhéj lett. Olyan hideg volt az éjszaka, hogy a mamám forró, héjában főtt krumplit dugott a zsebünkbe, hogy azzal melegítsük a kezünket a fűtetlen templomban. Mi pedig csodálattal hallgattuk, ahogy szavai nyomán feléledtek a régi, elszaladt karácsonyok. A sütemény fogyott, az idő gyorsan repült. A történet lelassult, fonalát egy-egy ástás szakította meg. Dédi elfáradt. Ideje volt hazamennünk. Miközben kis mamuszában kicsoszogott, hogy kikísérjen bennünket, vidám mosoly bujkált a szája körül. Amikor az ajtó becsukódott és fordult a kulcs a zárban, csak remélni mertem, hogy azok a gyászos gondolatok nem furakodnak újra elő.

VII.

Két nagylánnyal már gyerekjáték a karácsonyi készülődés. December elején, amikor az ünnep szelleme végérvényesen beköltözött a házba, mintegy varázsütésre kezdetét vette az átváltozás. Ebben az időszakban, ha fáradtan, átfagyva belép a házba az ember, még erősebben fogalmazódik meg az a gondolat, hogy milyen jó is hazajönni. Kata a papírdíszek mestere, keze nyomán varázslatos hópelyhek kerültek az ablakokra. Kukorica csuhéból betlehemi figurákat készítettünk, a mézeskalácsok is a dobozban pihentek, hogy szépen megpuhuljanak. Ezen a karácsonyon kaptunk egy hatalmas, összekötött normand fenyőt. Nagyon örültem, hogy végre nem nekem kell gondoskodnom fáról. Szépen beállítottuk a garázsba, hogy ott várja a napot, amikor karácsonyfává léphet elő. A várt nap gyorsan elérkezett. Elővettem a régi, kovácsoltvas fenyőtalpat és néhány baltasuhintással befaragtam a fát. Kibontottam a kötést, hogy szemügyre vegyük, mielőtt a helyére kerül. Ahogy engedett a madzag és szétnyíltak az ágak, ott állt a tartóban egy szájalmas, néhány ágacskáját bágyadtan lógató valami.

Én még ilyen csúnya fát életemben nem láttam!- mondta Beus.

Anya, ezt a fát ugye nem akarod bevinni a házba? – kérdezte Kata.

Akárhogyan is próbáltam szépnek látni a fenyőt, nem sikerült.

Nincs más hátra, gyerünk!

Felhúztuk a csizmát, beraktuk az autóba a fűrész és már mentünk is a hegyre. Utánfutó és tetőcsomagtartó nélkül, de elszántan, hogy fenyő nélkül nem térünk haza. Sietnünk kellett, hiszen gyorsan sötétedett. Végigjártuk az egész ültetvényt, mire észrevettük az utolsó sorban álldogáló kolorádó fenyőt. Hatalmas volt, sötétzöld, hosszú tüskéi sűrű sátrat alkottak.

Te leszel a karácsonyfánk! – mondtam és már fűrészeltam is.

Felcipeltek az autóhoz, és akkor szembesültünk a ténnyel, hogy túl nagy a fenyő. De hát nem azért jöttünk, hogy problémázzunk! Felnyitottuk a cso-

magtartót, majd a törzsénél fogva behúztuk a fenyőt az utasterbe. Érdekes látvány lehetett, amint az úton elhaladt egy fekete autó, melyet látszólag egy fenyő vezetett. Kitöltötte az egész teret. Sem egymást, sem semmi mást nem látunk. A fa fele kilógott a csomagtartóból. Azt hiszem, az volt az első karácsonyi esoda, hogy baleset és büntetés nélkül hazaértünk. Aztán ahogy kivettük, majd a lakásba vonszoltuk az óriást, az kifejezetten erős idegzetűeknek való látvány volt. A nappaliban be kellett látnunk, hogy bizony túl, magas, nem tudjuk felállítani. Újabb fűrészelés, majd két eltört csúcscsúsz után végre ott állt a leendő karácsonyfánk.

Nem furcsa egy kicsit? – nézte Kata tünődve.

Olyan, mintha a csúcsa áttörné a plafont és a padláson folytatódna tovább. – nyugtázta Bea a végeredményt.

Nagy! – foglaltam össze röviden, majd hozzáláttunk a díszítéshez.

Ahogy múlt az idő, úgy lényegült át az a zöld monstrum a mi gyönyörű karácsonyfánkká. Az ajándékok természetesen arra vártak, hogy apa is hazaérjen, addig ott lapultak a rejtékhelyükön. Mi is készítettünk habcsók díszeket, bár a mi hattyúink inkább duci libákra hasonlítottak anya kecses madarai mellett, de mi nagyon büszkék voltunk rájuk. Dédi fáját is feldíszítettük, de már nem a barátságos kis szobában, hanem a temetőben. Mindannyian tőle lestük el a karácsonyvárás örömét, tőle örököltük a családi ünnep sajátos szokásait. Mindig, minden karácsonyon úgy éreztük, hogy velünk ünnepel. Így volt ez ezen az estén is. Apa megérkezett, teljes lett a család. Egy óvatlan pillanatban mindenki a fa alá csempészte ajándékait. Nálunk vált, hogy mindig van az ajándékok között társasjáték. A kívülállónak, aki a fa mellett társasozó kis családjukat látta volna, minden bizonnyal nehezebbé esett volna eldönteni, ki örül jobban a játéknak, mi vagy a gyerekek. Véresen komoly karácsonyi csaták voltak ezek. Szülők kontra gyerekek. Azt hiszem apa éppen a második győzelmét ünnepelte, amikor félelmetes hangokat hallottunk a kazánház felől. Szaladtam végig a folyosón, a zajok egyre rémisztőbbé váltak. Benyitottam és megcsapott a meleg pára. A csövekben zubogott a víz, a keringető szivattyú az utolsókat hörögte, a biztonsági szelepen fűtyülve szökött a gőz.

Apa fűt! állapította meg Kata, némi iróniával a hangjában.

A víz hófoka közben csak egyre emelkedett, olyan volt a kazán, mint egy kilövésre váró rakéta. Aztán, hogy még nagyobb legyen a pánik, hirtelen kialudtak a fények, elment az áram. Mi ott álltunk a sötét lakásban egy időzített kazánbombával. Az ünnepi dekoráció gyertyái még soha nem tettek ilyen jó szolgálatot, mint azon az estén. A kazán egyre csak pöfögött, mint egy pipázó nagyapó. A pislákoló gyertyafényben feltűnt apa a nyikorgó talicskánk és egy lapát kíséretében. Az izzó parazsa óvatosan kihúzta a kazánból, mintha egy

tűzhányóból a forró lávát merte volna ki. Mi pedig reménykedve vártuk, hogy történjen végre valami. Nagyon lassan ment az idő. Végre aztán megszelídül-
ni látszott a felbőszült kazán. Elkezdett oszlan a gőz, a zubogás alábbhagyott. Még dermedten álltunk a folyosón, amikor apának váratlan ötlete támadt.

Öltözzetek fel jó melegen! Ne hagyjuk kárba veszni ezt a jó kis parazsat! Hozom a nyársakat!

Így esett, hogy azon az ünnepi éjszakán a teraszon szalonnát süttünk. Az összes gyertyát kihordtuk a teraszra, hagymát, kolbászt is kerítettünk. Vidáman melegedtünk a tűz körül.

A levegőben hamarosan sült szalonna és fűszeres forralt bor illata terjengett. Egyszer csak a sötétből kibontakoztak a szomszédok, hogy szívesen csatlakoznának hozzánk, ha nem bánjuk. Az egyik finom süteményeket hozott, a másik meleg takarókkal érkezett. Megtelt a terasz. Átjárt bennünket a forralt bor és az ünnep melege. Hajnalig beszélgettünk, énekeltünk. Mindannyian egyet értettünk abban, hogy a világ legfinomabb vacsoráját sem cseréltük volna el azzal a karácsonyi hirtelen sült szalonnával.

Kata lányon hógömböket gyűjt. Az egyikben fehér ruhás angyalka üldö-gél. Vállait vastagon belepí a csillámpor. Ha megrázom kavargó táncba kez-denek a szemcsék, és láthatóvá válik az angyal, teljes pompájában. Hát így vagyunk mi is a karácsonnyal. Az év során sűrű csillámként rakódnak ránk a hétköznapi gondok, a szürkeség. Ünnep közeledvén megrázzuk magunkat, lehull rólunk a kéreg és mindannyian felragyogunk.

Milyen szerencsés gyermek voltam, hogy olyan családban nőttem fel, ahol a felnőttek egész évben meg tudtak őrizni valamit ebből a ragyogásból. Egy pici, meleg fényt, ami mindig kitartott a következő karácsonyig.

Tóth Bianka: Anyukám gyerekkori emlékei

Anyukám sokat mesélt gyermekkoráról, amiből most párat elmondok.

Abban az időben sokkal több gyerek volt, mint a mai világban. Nem volt nekik gond, hogy kivel játszanak. Nem volt sok játékuk, de ennek ellenére boldog gyerekkoruk volt. Nyáron az utcán játszottak. Anyu a porba rajzolt az ujjával, sárból pedig figurákat készített. Ugróiskolát rajzolt és így versenyeztek. Közel lakott a zsidótemetőhöz. A sírok között bújócskáltak, a fiúk pedig a füves részen fociztak. Néha szökniük kellett a temetőcsősz elől. Ez is mulatságos volt nekik. Amikor nagy meleg volt, akkor a kanálisban fürödtek, akkor még tiszta volt a vize. Sokat jártak pecázni a fiúkkal. Volt, amikor annyi halat fogtak, hogy eladták és ebből lett zsebpénzük. Nem kellett nekik számítógép, ahhoz, hogy jól szórakozzanak. Mindig feltalálták magukat. Télen abban az időben nagy telek voltak, sok hóval. Nagy hóembereket építettek és a töltésen szánkóztak. Volt, akinek nem volt szánkója és szalmával kitömött zsákon csúszkált. Amikor befagyott a kanális, ott csúszkáltak és jégkorongoztak. Akkor még voltak a dédtatámnak lovai és lovas szánja. Sokszor vitte anyukámat lovas szánon.

Láthatjuk, hogy a boldog gyerekkorhoz nem kell sok technikai eszköz, mint manapság nekünk. Az akkori gyerekek is boldogan nőttek fel és vidáman éltek.

Tóth Dalma: Egy emlékezetes születésnap

Nyáron egy sáttortáborban vettem részt a Lovasvölgyben.

Először nagyon féltem, hiszen nem ismertem ott senkit. A szüleim segítettek felállítani a sátram. Estefelé elbúcsúztam tőlük, és ismerkedtünk a táborvezetőkkel. Megnyugodtam, mert úgy éreztem, hogy jó lesz ez a tábor. De ez az érzés nem tartott sokáig. Lefekvés után hirtelen elkezdett esni az eső, vilámlott és dörgött. Gyorsan bebújtam a hálósákomba, mert nagyon féltem. Kicsivel később a táborvezetők jöttek értünk, hogy átvezessenek bennünket egy nagy jurtába, hogy ott aludjunk. Amikor felkeltem láttam, hogy minden csupa sár. Nagyon elszomorodtam, hisz aznap volt a születésnapom, és ilyen terepen nem tudtunk játszani. Estefelé épp megvacsoráztunk, mikor anya és apa megjelentek egy nagy tortával, amin kilenc gyertya égett. Nagyon meglepődtem, még a szemem is könnybe lábadt. Mindenki boldog születésnapot kívánt. Elfújtam a gyertyákat, majd együtt megettük a tortát.

Azt hittem, hogy ez lesz életem legrosszabb születésnapja, de végül ez lett a legjobb.

Tóth Lászlóné: Mesélnek a képek

Iskolás koromig

Ahogy múlnak fölöttem az évek, egyre több időt töltök a család régi fényképeinek nézegetésével.

Próbálok rendezgetni őket, és közben az emlékek megmelengetnek, felidéződnek.

Tegnap este egy megkopott kis fekete-fehér kép akadt a kezembe.

Megsimogattam és emlékeztem.

Zenész család vagyunk, le sem tagadhatnám... mosolyodtam el. A képen apukám, nagybátyám, na és ott középen nagyapám, mindhármuk kezében hangszer. Előttük csárdást járva bátyám - a későbbi Egressy díjas karnagy - és unokanővérem, aki zenetanár lett. Én még akkor talán csak szüleim képzeletében voltam jelen.

Nagyapámat nézve, nagyon mélyre kell ásnom az emlékeimben. Őt már csak a temetőben lehet meglátogatni.

A képről egy alacsony termetű, erős csontozatú, kackiás bajuszú, nyílt tekintetű, mindig huncut mosolyú kun parasztember néz rám. Valamikor kislány koromban pont ilyennek képzeltem Botondot!

Dávid papa a bátyámnak és nekem „csak” mostoha-nagyapa volt. Azért írtam idézőjelbe a csak szócskát, mert mi ezt soha nem éreztük, nagyon szerettük őt. Hallottuk a történetet, hogy

édesapánk apja még egészen fiatalon meghalt, és nagyapa a mi mamánk második férje, azt is tudtuk, hogy nagyapának vannak másik unokái is. Egy-egy disznóvágáson össze is jöttünk az igaziakkal. De mi bátyámmal ezzel egyáltalán nem törődtünk, úgy éreztük, minket mintha jobban szeretne, de legalább úgy, mint a sajátjait. Nekünk ő volt a NAGYPAPA.

Nagyon jó volt náluk lenni. Csuda dolgok történtek ott!

Mikor hajnalban kikandikáltam a nagy dunna alól, szerettem végignézni a papa reggeli mosakodását. Mindig, mindent ugyanúgy csinált.

Újra, meg újra a szájába vette a hideg vizet, és a markába köpte onnan, azaz mosta meg arcát, fülét. Ez a víz aztán a földre került, ott náluk földes szoba volt. Azt mondta nagyapa, ezt a fronton tanulta, ott úgy melegítették a vizet a szájukban. Azóta is pontosan úgy tette. Ilyen módon vizezte be a haját is. Aztán odaült az ovális, billegethető tükörhöz, ami az ablakban szokott

lenni, és mindig ugyanazokkal a mozdulatokkal elválasztotta oldalt a haját, jól lefésülte, majd bekente hajolajjal.

Bajuszát megpödrögette és készen volt a reggeli készülődés.

Öltözete priccses nadrág és csizma. A csizmába nem ám zokni, hanem akkurátusan feltekert kapca dukált. (sokat próbálgattam utánozni, de sehogy sem sikerült a kapcarongyot úgy tekerni, hogy mindenütt befedje a lábfejem, és ne törje még véletlenül sem). A hétköznaplós csizma jó meleg, strapabíró volt, ő muszkacsizmának hívta.

A vasárnapi készülődés annyiban volt más, hogy még meg is borotválkozott a kis tükör előtt ülve. Ennek kellékei a pamacs, kis rúdszappan és a borotválkozó kés, amit a kifeszített nadrágszíjon huzigálva élesített meg. Az ünneplős priccses nadrághoz aztán leakasztotta a szögről a bürgelicsizmát, néhányat ráköpve áttörölgette az amúgy is tükörfényes fekete bőrt, bele a tiszta kapca. Soha el nem maradt a vasárnapi mise, és hazafelé a heti olvasni való, a Szabad Föld megvásárlása a trafikban.

Volt nagyapának egy lova, úgy hívták, hogy Szultán. Szultán teljes jogú családtag, mondhatnám, a család szemefénye. Mindig ő volt az első mindenben. Addig nem ültünk le früstökölni, míg nagyapa el nem látta Szultánt... és addig nem vacsoráztunk, míg bármi munka is akadt Szultán körül. Ő volt a kis parasztgazdaság alapja. Ő húzta a kocsit, amivel ki lehetett menni a földre, ami vitte az ekét is, a családot is. Nagyapának - mint a többi hasonszőrű szegény parasztembernek - még csak löcsös kocsija volt... errefelé szekérnek is mondták. Vasabroncsos nagy fakerekeken gurult, na ezen a kocsin aztán lehetett akkorákat zötykölődni a kotyrokka teli földes úton, hogy a nevetéstől még a csuklás is ránk jött sokszor! Nem volt ám még flaszter!

Vagyis volt egy, az Kiskőrösre vitt, oda nagyanyával többször is elutaztunk mavarttal... így nevezte nagyanya a buszt... a meleg fürdőbe.

De a földjeinkre girbe-gurba földes utak vittek.

Nagyapa szerint Szultán nem csak erős, de nagyon okos is.

Engem ez állandóan foglalkoztatott, valóban okos lehetett, hiszen mindig tudta, hova kell menni, ha nagyapa felült a bakra, és szólt neki „No”, vagy csak csettintett a nyelvével, finoman meghúzva a gyeplőt. Én hátul a saroglyában minden sarkon, fordulón lestem, tényleg jófelé megyünk-e.

„Nagyapa! Honnan tudja Szultán, melyik földön van ma munkánk?”- kíváncsiskodtam.

Ő megpödrögte a bajuszát, kis fények játszottak a szemében, nagyanyára kacsintott és azt mondta:

„Tudod lánka, amikor befogom a kocsit elé, és a zablót a szájába teszem, akkor belesúgom a fülébe.”

És csakugyan igaz lehetett, mert én láttam a saját szememmel, hogy nagyapa mikor befogta a lovat, gyengéden megsimogatta hűséges társa fejét, és odatette arcát annak bársonyos bőréhez... Szultán ilyenkor kihegyezte a két nagy fülét, nyilván, hogy jobban hallja nagyapa utasításait.

Csakis így lehetett.

A határba indulásnak megvolt a pontos forgatókönyve. A nyári melegek idején hajnalban kelt a család, minden otthoni munkát gyorsan elvégeztek, fél öt körül már a kocsi befogva. Nagyapával bátyám már rendszeresen kijárt dolgozni. Mindketten felültek a bakra, egy pokróccal derékig betakaróztak. Nagyapa jobb kezében a gyeplő, bal kezében az ostor... de csak úgy vállára dobva, mert az „ustort” nem kellett használnia, ám ott kellett annak lenni!

Akkor nagyanyám egy decis kisüveggel kijött a házból, amiben törkölypálinka volt. Nagyapának ez kijárt minden reggel. Bátyám meg egy nagy kockacukorra csepegtetett diannát (sósborszesz) kapott, ezzel mondtak „dícsértesséket”. Amikor ez megvolt, nagyanya tiszte volt kinyitni a kaput a fogatnak. Nagyapa csettintett a nyelvével, rántott egy leheletnyit a hajtószáron, és Szultán értett belőle. Repítette vidáman a csapatot a zötyögő szekéren hol a Vaka földre, hol a Kistagra.

Ezen a kocsin került haza a sok munkával megtermelt kukorica, gabona, tök, krumpli, na és a szőlő is. Minderre nagy szükség volt, hiszen az ólban malac visított, az udvaron meg nagymama tyúkjai, kacsái tartottak már korán reggel hangversenyt mindaddig, míg meg nem kapták a zöldet, meg a szemet.

A szőlőből préselt must meg minden évben megtöltötte a kétakós hordócskát és még valamennyi eladásra is jutott.

Az volt ám a nagy ünnep! A préselés! Annak aztán megadta nagyapám a módját.

Először is egy erre rendszeresített zsákba került a szőlő, mert daráló nem volt. Ezt a zsákot jól megtaposták, így összetörtek a szemek. Majd kiöntötték a nagy lugzó fölé helyezett vesszőkosárba, ezzel átszűrték a levét. A megmaradt csoma a présbe került, közben a csomiszlóval ahogy csak bírták, tömörítették, és több soron, jó alaposan kipréselték. Belecsordogált a sűrű édes lé a lugzóba, onnan aztán bevándorolt a kishordóba.

Mi gyerekek ott sürgölődtünk körülötte, mert húzhattuk a prést, és mindig kaptunk kispohárból kóstolót... persze csak módjával, mert ismertük a mondkát:

„Pifta! Ifol-e muftot?

Nem ifok, mer befokok!”.

Hej, de sokat neveltünk, mikor ezt kórusba mondogattuk!

A must aztán napokon belül valami isteni finom murcivá változott. Édes is volt, csípős is volt. Nagyapa még szűkebben mérte nekünk a kóstolót a pohárba, amit egy kis vékony slagon szívott a kishordóból. Azt mondta, csak egy-két kortyot szabad inni, mert megárt.

Pedig dehogyan ártott meg, mindig olyan jó kedvünk kerekedett tőle!

De valami ilyesmi hatása volt nagyapára is, mert... na igaz, hogy ebben az időtájban egyre sűrűbben akadt dolga a kamrában... de annyira jókedvű és vicces volt! Nagyon szerettük, amikor velünk nevetett, ugratott bennünket. Érdekes, nagymama meg csak morgolódott, de hogy miért, azt gyerekejjel nem nagyon értettük.

Szüret után következett a kukorica szedése. Ehhez már Csicsi komáék segítségével is kellett a család tagjainak összehívása mellé. A határban csak úgy fosztalékostól letörték a csöveket, alaposan megrakták vele a kocsit. Ügyesen kellett, hogy minél több felférjen. A kocsi oldalát egymás mellé szorosan odaállogatott kukoricákkal magasították, így több fért fel egyszerre.

Otthon aztán az udvar közepén egy jó nagy rakásra ledobálták. Akkor mindenki gyorsan hazament megetetni az állatokat, és dolguk végeztével iparkodtak vissza nagyapámékhoz kukoricát fosztani.

Nagyanya fölrakott a sparheltre egy nagy fazék fillérekukoricát főni. Ennek órák kellettek, de a végén nagyon megpuhult, és kristálycukrot rászórva fölleges finom lett.

A segítségek küsszékeken körbe ülték a rakást, és nagy vidáman hozzáfogtak a fosztáshoz. Ilyenkor aztán előkerültek a régi katona-történetek, anekdoták, viccek. Közben nagyapa nem sajnálta a finom, már jócskán kiforrott de még édes kontyalávalót kínálgatni. Egyre sűrűbben hangzott fel a „dicsértessék”.

Előkerült a kétsoros, gombos harmonika is, mert bátyám már akkor inkább azt húzta szívesebben, mint a fosztalékot a kukoricáról. S ha már kissé abba is belefáradt, akkor nagyapa pohárka murcival bírta jobb belátásra, illetve jobb kedvre kis zenésztét. De biza, volt annak a murcinak már eléggé ereje, mert egy idő után egyre nehezebben jöttek ki a hangok.

Tóni úgy érezte a murci hatása alatt, mintha a hüvelykujjánál lévő levegőztető gombot valaki nyomkodná. Mert sehogy sem volt elég szufla, hiába húzta, nyomta a harmonikát. Arra még ma is emlékszik, hogy valami nagyon csúnyát odamondogatott nagyapának mérgében, de hogy mit, azt csak másnap reggel tudta meg nagyanyától.

Ahogy felébredt, nagyapa már nem volt benn a szobában. Nagyanya sebénykedett a reggeli söprögetéssel.

„No, felébredtél?”- kérdi Tónit.

„Décsértessék!”.- fogta a fájós fejét a bátyám.

„Tudod-e, hogy nagyon megbántottad az este nagyapádat?”

„Én? Jaj, nekem! Nem emlékszem semmire”

„Hát a bolondos öreg akarta még, hogy húzd a hermonikát, neked meg má' sehogy se akart jó' menni, meg tán untad is, oszt aszontad neki:

„Mi a francot szórakozik itt velem, maga vén szaros!!”

No, ha eddig nem fájt volna a feje bátyámnak a sok „dicsértesséktől”, hát most aztán a rengeteg odatódult vértől biztosan megfájdul! Mert úgy elvörösödött, és úgy szégyellte magát, csak úgy lángoltak a fülei!

„Eriggy, oszt kérj bocsánatot tőle”- mondta szelíden nagyanyám.

Már akkor nagyapa hátul a nagy kertben kaszálta a lucernát. Odaódlgott Tóni a háta mögé. Csak álldogált ott egy darabig tanácstalanul, majd erőt vett magán és csendesen megszólalt:

„Décsértessék”.

Az öreg csak suhintott a kaszával, lépett, suhintott, lépet, suhintott... rá se nézett a gyerekre.

„Nagypapa, bocsánatot kérek.”

„No mi van, emlékszö a zestére?”- vetette oda csak úgy, suhintás közben.

„Nagymama monta', hogy levénszarosoztam. Szégyellem magam, ne haraguggyon” - mondta szinte sírós, remegő hangon.

Az öreg megállt, jó szemügyre vette kedvenc unokáját, igyekezett összehúzogatni a száját, mert az mindenáron mosolyra húzódott.

Megpödörte a bajuszát, ezzel is leplezve huncut vidámságát, majd baracot nyomott Tóni fejére, és azt mondta:

„No eriggy, szó'j öreganyádnak, tegye a früstököt az aszta'ra!

No, ebből tudni lehetett, hogy nagyapa nem haragszik. A dolog el volt intézve.

Nem volt ám olyan könnyű megtanulni azon az egysoros, gombos harmonikán! Egy gomb két hangot adott ki. Pl. ha húzták, akkor c, ha összenyomták, akkor d hangot hallatott. A hüvelykujjnál, a basszusnál volt a levegőgomb, ha kevés volt a szufla.

Déli pihenőben, vagy esténként sokat sziszegtetten a gangon a bátyám, és nagyapa dúdolt hozzá, hátha könnyebben kijön a dallam.

A murci és a muzsika aztán okozott más galibákat is.

Egyik délután, mikor már egészen jól előjött az „Én vagyok a falu rossza” is, és nagyapa dúdikálta hozzá a második szólamot, én ott hagytam őket, ki-osontam a kamrába. A kis slag, amit nagyapa a hordóba szokott beledugni és hipp-hopp, folyt a finom, édes, pezsgős murci máris a pohárba, ott lógott, csak úgy rádobva keresztbe a hordóra. Gondoltam, megpróbálom, meg tudom-e én is úgy szívni, mint ahogy nagyapámtól láttam. Egyik végét beledugtam a hordóba, nem túl mélyre, jól kifújtam a levegőt, és teljes erőből megszívtam. Abban a pillanatban már éreztem is a számban a mézédés italt, naná,

hogy nem köptem ki, és ahogy csordogált, azt én szorgalmasan nyelegettem. Egy idő után aztán úgy gondoltam, elhelyezkedek én kényelmesen. Mivel pincekamra volt, néhány lépcső emelkedett az ajtóban. Kissé ledőltem a küszöbre, úgy fél oldalvast, a slaggal a számban, nehogy kifolyjon a földre az értékes nedű.

Bizony, nem tudom, meddig folyhatott belém, nem tudom, hogy kerültem az eperfa alá, és nem tudom azt sem, hogy kerültek elő szüleim olyan hirtelen. Csak arra eszméltem, hogy egy puha pokrócon fekszem a hűvösben, ott áll a család körülöttem, tele a szám kristálycukorral, azt tömték belém. Valami hangfoszlányok eljutottak az agyamig...

„Vén bolond kend, hogy nem figyelt a lányra!”- ezt nagyanyám mondta szokatlanul indulatosan...

„Ez majd jót tesz neki, csak rakjátok szájába a cukrot”- ezt az okos nagyapa mondta, kissé megszeppenten.

„Jaj Istenem, el kéne vinni a Tihanyi doktorhoz, de mit szól! Kapunk tőle, hogy elsüllyedünk szégyenünkbe”- tördelte a kezeit édesanyám sírós hangon. Bizony, a szégyen elkerülése végett csak úgy döntöttek, nem visznek a nagy tekintélyű Tihanyi doktor elé. Még jó darabig ott feküdtem a pokrócon a fa alatt, ott egészen közel a kutyaól mellett. De egyre jobban éreztem magam, és már tisztán tudtam, nagyon rosszat csináltam. Nem illő ilyet tenni egy kislánynak. Szégyen ez, nagy szégyen!

Az is felötlött bennem, talán nem is visznek már be a házba a nagy szégyen miatt, lehet, hogy nekem is itt lesz a helyem Bundinál az ő kis házában. Igen, biztosan így lesz. Megérdemlem.

Persze mondanom sem kell, dehoggy hagytak volna ott, örültek, mikor lábra álltam és tétova léptekkel már járnai is tudtam. Megfürdettek, és be az ágyba!

Nagyapa a slagot ezután jó magasra, a gerendából kiálló szöggre akasztotta, biztos, ami biztos. Pedig nem kellett már féltetni tőlem, több okból is.

Egyrészt sokáig belém sem lehetett volna erőltetni, annyira nem kívántam a murcit, másrészt meg, mire ez az eset feledésbe merült, akkorra már közel sem volt olyan finom a hordó tartalma. Nekem legalábbis nem, bár nagyapának egészen más volt erről a véleménye.

Ha valaki megtisztelte a házát, és jöttében, vagy mentében beköszönt az udvarba, a házigazda nem mulasztotta el megkínálni egy kis decis pohárkával.

A borhoz már nem a vékony slag, hanem lopótök dukált. Annak hosszú végét dugta papám a hordóba, szívott egyet a gömbölyű felén lévő lyukon, majd kiemelte és befogta az ujjával alul. A kis pohárka fölé tette, és spricceltette bele a bort ssss, szinte bepárasodott a pohár, olyan jó hideg és friss volt.

Ilyenkor vizsgálgatták a színét, dicsérték az illatát, az ízét. Mértékkel, keveset ittak belőle. Be kellett azt osztani, mert ki kellett tartania az új szüretig, ezért csak nagy, ünnepi alkalmakkor került belőle több az asztalra.

Ilyen volt többek között a disznóvágás.

Minden évben nagy ünnep volt, amikor levágták a terményen felnevelt malackát. Nem volt az nagy, a mázsát nem sokszor haladta meg.

Már előző nap a disznóvágás jegyében telt el..

Nagyanya előszedte a nagy edényeket, elmosta, kiforrázta őket. A kamrából előkerült a hurkatöltő, a húsdaráló, azt is el kellett mosni. Kigurították a lugzót az udvarra, jó trisós forró vízzel alaposan átsikálták. Ebben sózzák le a füstölni valókat.

Kb. négy kg vöröshagymát meg kellett pucolni, apróra összedarabolni, és jócskán zsírban kisütni. Ez majd a hurkába megy másnap.

A fokhagyma pucolásában már én is segédkeztem. Egy nagy gránittányér jól megbúbozva, ennyi elég a kolbászba.

Nagyapa szinte mértani pontossággal, hatalmas türelemmel összehasogatta az akácronköket egészen vékony szeletkékre. Mintha ugyanabból a formából jöttek volna ki egy gépen. Fontos munka, mert a kézi hajtású pörkölő működésének ez volt a titka.

Lesúrolta az erre a célra (is) használt kamraajtót, a leszúrt disznó erre kerül, ezen mossák, bontják majd.

A kések kikészítése, megélesítése a másnapi munka egyik legfontosabb záloga. A szúrókés, az vékony, hosszú pengéjű, éles-hegyes végű, a kaparókés, másra már nem jó, életlenebb és agyonhasznált, a bontókésnek nagyon élesnek kellett lenni. Ezek este ott sorakoztak a lemosott asztalon. Mellettük a kisbalta, egy nagy tál a vérnek, a síkárkefék, tiszta rongyok a mosáshoz.

Az udvaron előhozva az üst, rajta a kimosott, hatalmas bogrács, mellette a vékonyra összehasogatott akácfa.

Kora hajnalban Csicsi koma volt az első, aki beköszönt a házba, törkölypálinkás jó reggelt kívánva. Szaladt is nagyanyám, hozta az üveget, és nagyapa, meg a komája elégedetten reszelték meg a torkukat és törölték meg a bajuszukat.

Mi bátyámmal már eleve ott aludtunk, ne kelljen szüleinkkel hajnalban gyalogolni.

Hat óra tájban a férfiak mind ott voltak, és koccintás után indultak az ólhoz. Nagyanya is kellett, mert a vérnek a tálat az ő tiszte volt tartani.

Legalább ketten voltak szükségesek a disznó lefogásához, meg nagyapa, - mert ő volt a böllér - a szúráshoz. Akkortájt nem az volt a cél, hogy a disznó egy nyikkanás nélkül kimúljon, igenis visítani illett szegénynek, és elég hosszú ideig rángatózni. Kivérezgették, amennyire csak lehetett. Amikor már

nem, vagy csak kicsit mozgott, akkor bevonult a csapat a konyhába letisztogatni magukat, meg a kezüket. Sokszor előfordult, hogy aki elől fogta le szegény párát, azt aztán szúrásakor beterítette a hirtelen kispriccelő vér. Miközben megtárgyalták, jól sikerült-e a szúrás, vagy ha nem, akkor ki fogta rosszul (ezt a böllér mindig a segítség nyakába varrta), közben gőzölgő forralt borral melegítették át magukat.

Vidáman állták aztán körül a tetemet és megkezdődött a súly találgatása, vajon hány kilót kóstál az idei vágás. Ki ennyinek, ki annyinak mondta, de aztán mindig döntött a mérés, mert az el nem maradhatott volna! A mázsára átemelték, és aki legjobban saccolt, most büszkén húzta ki magát.

Indulhatott a pörkölés. Ezt nagypapa, bölléri minőségében végezte, közben a többiek a kaparó késekkel a leégett szőrt levakargatták.

Ekkor már mi gyerekek is kinn voltunk. Amikor a disznó körmeit lehuzigálták, az még forró volt, azt megkaptuk és rányomkodtuk az ujjainkra, jól átmelegítette azokat.

Ha jó kedvük volt a felnőtteknek, akkor azt is megengedték, hogy egy kicsike szabad-tüzet csináljunk nem messze a disznótól, és ott melegedjünk.

Amikor már alaposan átsütötték a disznó bőrét és kellően fekete volt, akkor jöhetett a mosás. Meleg vízzel, sikárkefével, rongyokkal szinte hófehérre mosták, így előkészítve a bontáshoz.

Ennél a műveletnél nekünk gyerekeknek nagyon fontos feladatunk volt. A hátán kezdték a bontást és ahogy vágta nagypapa a szalonnáját végig a gerincén, nekünk hatalmasokat kellett nevetni, mert úgy mondták, akkor nagyon jó vastag lesz a szalonna. Emlékszem, még a felnőttek is segítettek nekünk a nevetésben, és így egy hatalmas nevető kórus kísérte a kés mozgását. Rajtunk aztán nem múlt!

Bontáskor minden a megfelelő helyre került. Az abálni való az üstbe, a többi a kikészített asztalokra. Onnan dolgozták aztán fel.

Az asszonyok első feladata a pecsenye sütése volt. Ha ügyesek voltak és jó tűznél sütötték, akkor mire bekerült a disznó, már lehetett is reggelizni.

Annál a pecsenyénél nincs is finomabb, mint amit a még meleg friss nyaka-pecsenyéből sütnék! Mindenki degeszre ette magát belőle! Ez után hozzá lehetett fogni a feldolgozáshoz.

Sok minden került a szóba, de lett kolbász is elég. Ezekért és a kolbász ízesítéséért a férfiak -élükön a böllér - voltak felelősek.

A hurkába a kását az asszonyok főzték. Volt, hogy öt kg rizst is megfőztek, lehetőleg pergősre. Bizony, érteni kellett ahhoz!

A bél mosását egy asszony végezte, az olyan bizalmi állás volt. Addig kellett tisztítani sóval, mésszel, ecettel, sok-sok meleg vízzel, míg semmi szaga

nem lehetett már, hófehér volt és ha feldobtak egy darabkát a plafonra, akkor az odaragadt.

Ha az aba megfőtt, akkor a húst, belsőségeket szét kellett válogatni. Innen kerültek a hurkába és a svartliba.

Jó este lett, mire minden elkészült, de ezzel még nem volt vége a napnak, de nem ám!

Belenyúlt az az éjszakába.

De csak azért volt ilyen maradós, mert az egész család, na és a komáék este még disznótoros vacsorára ült össze. Ez bizony több fogásos vacsora a javából, amit a disznó feldolgozásának sok munkája közben még az asszonyok meg is főztek.

Az első fogás orjaleves, finom sárga házi gyúrású tésztával. (Nagyanya olyan, de olyan finomat tudott gyúrni! Egészen addig dolgozott vele, míg már szinte zsíros volt a felülete. Azt mondta nekem egyszer: „Tudod lányka, úgy kell bánni a tésztával, mint a szüzlánnyal. Hosszú ideig kell simogatni, akkor megadja magát.”)

Aztán került az asztalra a leveshús, ami mellé paradicsomszószt és házi tormát adtak. A torma nagyon erős lévén, annak módja volt, hogyan kell enni. Amikor a szádba beveszed, akkor a levegőt csak kifelé szabad fűjni. Ha elvéted, olyan maró érzés fut az orrodba, a szemedbe, hogy csak úgy folynak a könnyeid, meg... hmm a náthát is jól kihozza.

A következő fogás, a szárma volt (töltött káposzta), ami azért különleges ilyenkor, mert a levét az abaléből vették, ami köztudottan igen tartalmas, és eléggé zsíros. Bírta a parasztgyomor, koccintottak rá sűrűn a borocskából, el nem maradva a „dicsértesség” koccintás közben.

Ezután a sült hurka, sült kolbász következett, mintegy megkoronázva a napot. A kolbász ízlelgetése fontos pillanat volt a böllér megítélése szempontjából, mert ennek az íze döntötte el, milyen jó munkát végzett aznap.

A hurka íze meg azért fontos, mert az meg az asszonyok munkáját dicsére. Persze, mindig, minden nagyon finomra sikeredett. Na, nem mondom igazat, mert a család emlékszik egy olyan esetre, amikor az ángyom só helyett cukrot tett a hurkába.(úgy suttogták, többet talált inni a kontyalávalóból)

Este aztán mikor a kóstolásnál ez kiderült, azt mondta felháborodottan: „Mindenki szája íze szerint nem főzhetek!”

Azóta, ha valami baki becsúszik főzés közben, még ma is azt mondom nevetve: „Mindenki szája íze szerint nem főzhetek”... és jót nevetünk a régi történeten.

Visszatérve a disznótoros vacsorára, mert még hátra van a hájas sütemény, amit az asszonyok szintén aznap, a levágott disznó friss hájából sütöttek. Ez is elmaradhatatlan volt, különben megszólták volna őket lustaságukért

Vacsora végeztével aztán mindenki jól elfáradva, de teli hassal, meglehetősen beszélgetett. Sokszor előkerült a kártya, leginkább szarosoztak.

Ehhez öten kellettek. Volt: király, palatinus, bíró, osztó és szaros. Sokszor voltam írnok, mert a játék állását jegyezni kellett. (Én már nem tudom a játékszabályokat, pedig valamikor én is játszottam.)

Amikor a bátyám nagyobbacska lett, és már kellően kijöttek a hangok a gombos harmonikából, zeneszó és ének is színesítette az estét.

Nagyapa egyszer nagyon elfáradt úgy tizenegy felére, (talán a sok munkától, na meg a sok „dicsértessék”-től) hogy az asztalnál egyszerűen elaludt. A többiek ezzel mit sem törődve beszélgettek tovább. Jó idő után egyszer csak felriadt, felkapta a fejét. Hirtelen nem tudta, hol van, talán azt hitte, hogy a komáéknál, mert felugrott az asztaltól és ellentmondást nem tűrő hangon kiáltotta: „Asszony! Ideje hazamenni!”

Nagymama röstelkedve nyugtatta meg a papát, de a vendégek értettek belőle, és bár nagy nevetések közepette, de elindultak haza.

a család egy része, Csicsi komáékkal

Óvodás én nem sokat lehettem, erről egy ott készült kép árulkodik, és egy kevés emlékem.

Előttem van egy terem, ami tele volt olyan játékokkal, amilyenekről otthon csak álmodni lehetett. Hatalmas labdák, építőkockák, és még alvós baba is... ezek jutnak most eszembe.

Meg egy szereplés, ami előtt rettenetesen izgultam.

A „Hová mégy te kisnyulacska” dalt énekeltük és játszottuk el, talán évváró ünnepség lehetett. Én voltam a kisnyulacska, aki vékony, izgalomtól remegő hangocskáján énekelte:

„Ingyom-bingyom tálibe
tutálibe málibe
az erdőbe”

Bármennyire is lámpalázias voltam, úgy emlékszem, hősiezen végigénekeltem a szerepem. (Ez a lámpaláz aztán hű volt hozzám iskolás koromban, sőt még fiatal tanító néni koromban is kísértett.) Igaz,

hogy az ingyom-bingyomos szöveget sehogyan sem értettem, hiába is akartam megfejteni az értelmét. Mert igen, az erdőbe megy a nyulacska vesszőcskéért, de hogy ehhez miért kellett „tutálibe-málibe” féléket is énekelni, na azt nem fogtam fel ésszel.

Végül is megdicsértek, erre határozottan emlékszem. Meg arra is, hogy ezzel be is fejeződött az óvodai pályafutásom.

Hosszú nyár következett ezután. Érdekes, hogy akkor még olyan hosszúnak tündek a nyarak, annyi minden belefért abba a három hónapba, hogy hihetetlen!

Májusban már egy farka kisliba csipogott az udvarunkban, és várta, mikor hajtom ki őket a házunk előtti laposra legelni. Harminc körüli liba volt nyaranta rám bízva, mert az én főfoglalkozásom a libapásztorkodás volt. Napon-ta, reggeli után összekaptam a kis motyómat, és irány a libákkal a laposra. A vásártér szélét (így hívták a lapost előttünk) nyárfák övezték, és adtak a kis libapásztoroknak jó hűvöset.

Először is kiterítettem a pokrócot, persze oda, ahol a többi utcabéli lány-pajtásom pokróca is sorakozott már. Mert mondanom sem kell, nem egyedül voltam ám én a libák öre, de nem ám! Ott volt a Darázs Gizi, a Böndör Mari, a Sóti Icu, a Kecskés Magdi, de még messzebről a Városi Gizi is idehajtotta a libáit.

Az olyan érdekes volt! Minden család megjelölte a kislibákat, össze ne keveredjenek máséival. Anyukámék a mieinknek a hátrafelé álló lábujjáról vágták le az utolsó ujjpercet, a Darázs Giziék libáinak az első és második ujj közti úszóhártyáját vágták be, másoknak is egy-egy jellel rendelkeztek a kis

jószágaik. Volt, amelyik farka fején piros vagy más színű festékcsíkJelezte az összetartozást.

De igazából erre semmi szükség nem volt, mert a libák nem is buta állatok, legalábbis ezt állapítottuk meg nyaranta. Ugyanis minden banda liba elkülönült a másik csapattól. Egy helyen legeltek, egy helyre bújtak össze, ha pihenni volt kedvük és össze nem keveredtek volna más ház libáival, még ha szándékosan hajtottuk is volna egybe őket.

Minden farkának megvolt az itatóhelye, akörül legelésztek, jól elkülönülve, tisztos távolságot tartva a többitől. Volt, hogy kitört a bandaháború egy-egy farka között, akkor a kiscgazdák a terelésre használt söprűvel rendet tettek; ha kellett, akkor a harcosabb libák fejére koppintottak. Ebből okultak a többiek és jobbnak látták, ha békésen legelnek tovább.

Néha-néha rájuk néztünk persze, de ezen kívül csak jelenlétünkkel adtunk jelzést a libanépnek, hogy felügyelet alatt vannak.

Sok dolgunk volt nekünk. Mindannyiunknak volt egy kis - talán még tíz centise nagyságú - babánk, ezt egy forintért árulta Réti Józsi bácsi a boltjában. Nem kaucsukbaba volt, inkább talán kiégetett agyagból készült, de mozgott keze, lába. Ezeknek a babáknak kellett ruhákat varrnunk! Ki-ki amennyi (ruhavarrásból lemaradt) maradékot tudott hozni, azt csereberélte a másikkal. Tűk, cérnák, és a zacskónyi ruhadarabok, ezek mindig ott voltak velünk. Ma már tudom, manuálisan nagyon sokat ügyesedtünk. Nekünk nem az iskolában, technika órán kellett megtanulnunk az olló fogását, a tű helyes használatát. Természetes munkaeszközünk, engedelmes és illó mindkettő a kis kezekben. Soha balesetet nem okozott.

Megterveztük a kis szoknyácskákat, szappannal kirajzoltuk a vágás vonalát és szakszerűen kiszabtuk. Aztán jöhetett az összevarrás és a ráncolás, mert ezek mind kis pörgős „böszoknyák” voltak. Akkor még falun „szükszoknyát” csak a Pestről lelátogató úri rokonon láttunk, ilyet még a babánkra sem adtunk. Mint ahogy kalapot sem varrtunk, csak kendőt, hisz az is csak a „szükszoknyás” úrinők fejére illett. Rendes falusi asszony böszoknyában járt, bekötötte a fejét és kontyban hordta a haját.

Mi is pont olyanok akartunk lenni, mint anyáink.

Én például nagyon irigyeltem a Darázs Gizi anyukáját, mert annak olyan szép repedt volt a sarka! Nyáron, amikor jól megszikkálta téglával, és nem mezítláb járt, hanem szandált vett fel a misére, hát kimondottan szépnek láttam a kerek, kirepedezett sarkát! Néztam a kis vékony lábamat, a sarkam szinte áttetsző bőrét és sóvárogtam, bárcsak nekem is ilyen szép repedt lenne a sarkam. Anyukám szerint Terus néni-nek azért olyan, mert sokat járt mezítláb és a sok rög feltörte a lábát. Hát én azután, ha tehettem, mindig úgy léptem a

meztelen sarkammal, hogy az valami kemény röghöz ütődjön. De bárhogy igyekeztem is, csak nem repedt ki olyan szépre.

Na, szóval szabtunk, varrtunk és csereberélünk. Mármint az anyagokat.

Előfordult, hogy a hirtelen nyári vihar ott ért a lapon bennünket. Hát, lehet, hogy nem jött az olyan hirtelen, de mi annyira el voltunk foglalva a nagy játékkal, hogy nem vettük észre, csak ha már a fejünk fölött zörgött, villámolt és szakadt az eső. Ilyenkor aztán volt nagy keveredés, mert a libák igen csak nyújtogatták a nyakukat az ég felé, és nehezen akarták rendezni soraikat az udvarba vonuláshoz. Bizony megtörtént, hogy a szelíd terelőnek használt söprűvel meglegyintette az emberlánya egyiket-másikat a nagy igyekezetben, és azok ijedtükben csak odarebbentek a másik csapatba. De ahogy feleszméltek a söprűcsapás okozta megrázkódtatásból, éktelen nagy gágogással jelezték, hogy idegenek közé keveredtek.

Bármennyire szakadt is az eső, nem lehetett az eltévedt libát bekényszeríteni más házába. Szerencsénkre, mert otthon aztán gondosan ránk számolták az állományt, nem lehetett annak híja egy sem.

Mikor aztán biztonságban, fedél alatt voltak a kislibák, akkor mehettünk be mi is megszáritkozni. Nem fáztunk, dehogy fáztunk, hiszen olyan jó melegek voltak ezek a nyári esők!

Ilyenkor a lapon megtelt vízzel, és egy ideig nem alkalmas a legeltetésre.

Akkor jött csak el a szabadság ideje számunkra!

Ki az utca gyerekei, és combközépig érő, szinte meleg vízben rohangáltak a lapon! Nem számított, hogy vizesek lettünk, hiszen megint olyan forrón sütött a nap, hogy nem kellett félni a megfázástól. Amikor aztán lehűzött a tengernyi víz, akkor egy órán belül megint akadt munkánk. Ugyanis eső után a fűben szemlátomást nőttek a fülőke gombák.

S ha már nőttek, hát szedni kellett. A felvég konyháiban ilyenkor gombapaprikás főtt vacsorára. Ez a gombafajta arról híres, hogy bármennyire ki is mosták, mégis valahogy megbújt a redőiben a homok, és kissé ropogott a fogunk alatt. Na de bántuk is mi! Annyira finom volt!

Fél füllel hallottam, hogy a fülőke az enyhén mérgező gombák közé tartozik. Hát, nem tudom, de akkortájt senkinek nem lett semmi baja tőle.

Vagyis a szomszédunkban lakó Mihál bácsi elég sokat aludt tele hassal.

De este, amikor a munka végeztével a felnőttek még kiültek egy kicsit a ház elé beszélgetni, Roza néni megsutyorogta a szomszédasszonyoknak, hogy nem ám a gombától alszik az öreg! Titokban mákhaj teát itat vele.

„Hát oszt csak aluggyon! Jobb, ha alszik. Addig sem iszik a vén tróger” - már ahogy Roza néni nevezte az urát.

Eltelt hát a nyár, és augusztus vége felé egyre többet gondoltak szüleink is, mi is a közelgő nagy feladatra. A libapásztor csapatból hárman is elsőbe

készültünk! Nagy volt az izgalom, nagy volt az elhatározás, nagyon akartunk jó gyerekek, jó tanulók lenni.

Micsoda élmény volt, amikor először szippantottam bele az új könyvek semmihez nem hasonlítható illatába! Ha rá gondolok, most is érzem. Azonnal beleszerettem, és ez a szerelem egész életemben elkísért.

Mint ahogy máig elkísért emléke a szép, tartalmas gyermekkoromnak, amit megélhettem. Köszönöm nagyszüleimnek, szüleimnek, és végtelen hálával gondolok rájuk.

Tóth Tibor: Csikó frizura

Siheder gyermekként minden évben Nádudvaron töltöttem 1-2 hetet a nagynénémnél és apai nagyanyámnál.

Ehhez tudni kell, hogy nádudvari születésű vagyok, ám két éves koromban Debrecenbe költöztünk a szüleimmel, de apám lányrokonsága Nádudvaron maradt.

Egyik ilyen nyaralásom alkalmával idősebbik nagynéném úgy gondolta, hogy nem ártana felkeresnem a helyi borbélyt hajvágás céljából. Még örültem is neki, mert gondoltam kérek egy kis fazonigazítást (1-2 cm-t levágnak a végéből) hajmosással, és még nem is én fizetem.

Koromra és gyér helyismeretemre tekintettel megkérte a férje édesapját, hogy kísérjen el, mivel rá is ráférne egy borotválás.

Útközben beszélgettünk, de leginkább csak az öreg kérdezgetett én megimmel-ámmal felelgettem.

Érdekelték a jegyeim, a barátaim, mit szeretek olvasni, van e már barátom, ilyesmiket kérdezett. Igen szűkszavú válaszokat kapott, főleg ami a barátnős kérdést illeti.

Menetközben egyszer csak megkérdezi:

- Akarsz e csikó frizurát? Itt most elég divatos.

Fogalmam nem volt milyen lehet az a csikó frizura, de gondoltam, ha divatos rossz nem lehet, meg útközben elment mellettünk néhány lovas szekér és láttam a lovak hosszú sörényét.

Megérkeztünk a borbélyhoz. Éppen volt szabad szék és az öreg már tuszkolt is befelé mondván a borbélynak:

- Csikó frizura lesz.

Még mindig nem gondoltam semmi rosszra, pedig a borbély kaján vigyora felébrezthette volna a gyanakvásomat, pláne akkor, amikor a hajnyíró gépet 0-ás fokozatra állítva kezdett neki a hajvágáshoz. Amikor észleltem a padlón körülöttem felhalmozódó hajcsomókat, már késő volt. A tükörben döbbenet

láttam, hogy az addig normálisan kinéző hajam helyén milliméteres tüskék ágaskodnak és csak a fejem tetején a homlokomhoz közelebb eső részen maradt keresztben egy 1 cm-es csík, és már harsant is a borbély hangja:

- Kész a csikó frizura!

Én a méregtől majd felrobbantam, a szégyentől majd elsírtam magam. Amikor az öreg bekászálódott a borbélyszékbe én halkán odaszóltam:

- Kimegyek levegőzni.

Amint kiértem, uccu neki, toronyiránt hazaszaladtam nagynénémékhez, üsse meg a guta az öreget ha nem talál.

Nagynéném szörnyülködve csapta össze a két tenyerét, amikor meglátott:

- Hát veled meg mi történt, csak nem ez a vén kujon vágatta ilyenre a hajadat? Na, csak jöjjön haza, majd beolvasok neki! Direkt megmondtam, hogy te válasz fazont magadnak.

Az öreg nagy sokára hazaért és nekem állt:

- Tűvé tettem érted a környéket, már azt hittem a Köselybe estél.

Nem tudta folytatni, mert nagynéném lekapta a tíz körméről és mindenféle rosszindulatú gazembernek elhordta.

Erre az öreg foghegyről odavetette:

- Legalább nem lesz tetves.

Mindenesetre ez a nyaram „el volt intézve”, az új frizurával ki nem léptem volna a kertből pedig abban az évben nyitott a nádudvari strand és moziba is hívtak az unokatestvéreim.

Az önkéntes „rabságom” természetesen nem múlt el következmények nélkül, de ez már egy másik történet.

Tóth Tibor: Kis kacsá úszik...

Nádudvari nyaralásaim egyikén nagynéném apósa megismertetett a csikó frizurával, minek következtében a nyaralásból hátralévő időt nagynénémék kertjében és udvarán töltöttem.

Nagynéném és nagybátyám napközben dolgoztak így a felügyeletemet rábízta nagybátyám apjára. Nagy ívben kerültem az öreget a fejem ellen elkövetett merénylete óta ezért csak ebédkor mentem be a házba, a többi időt a szabadban töltöttem.

Azon a bizonyos napon is éppen kint voltam az udvaron és nagyon unatkoztam. Hogy elülsem az időt a pár napos kiskacsákat figyeltem.

A ház sarkánál lévő ereszcsonna lefolyócsöve mellett állt egy vashordó tele összegyűjtött esővízzel. Ezt a vizet használta nagynéném mosáshoz.

Fogtam egy kiskacsát és a hordó vizében, kézben úsztattam énekelve:

- Kiskacsa úszik, fekete tóban anyjához készül Lengyelországba...
Ideérve elengedtem, hogy ússzon egyedül, de a kis jószág elmerült. Kikaptam a vízből és visszatettem a többihez.

Még két kiskacsával megismétlődött az előző jelenet, mire felismertem, hogy ezek a kacsák nem úsznak. (Akkor még nem tudtam, hogy a sárga pihe-tollas kiskacsák nem tudnak úszni.)

Sajnos egyik kiskacsa sem élte túl a kalandot és délutánra meghaltak. Én nagyon megijedtem, mert tudtam, hogy ezért verés lesz. (Akkor még nem volt gyermekvédelmi törvény.)

Azért, hogy minél később találjanak meg bebújtam a disznóólba a 150 kg-os szoptatós koca mögé. Tudni kell, hogy nagyon féltem a disznóktól és ezt a nagynénémék is tudták, úgy okoskodtam ott fognak a legkevésbé keresni.

Mikor hazaérkeztek egyből észrevették a döglött kacsákat és már fel is hangzott a kiáltás:

- Tííííbor! Merre vagy te gazember?

Persze én lapítottam a búvóhelyemen és reszkettem a félelemtől, mi lesz, amikor rám találnak?

Sokáig kerestek a házban, az ágyak alatt, a szekrényekben, a kamrában, a padláson, a kertben, a tyúkólban, de nem akadtak rám. Amikor már mindent átnéztek hallom, hogy nagynéném mondja a többieknek:

- Lehet a disznóólban bújt el.

- Az kizárt, tudod mennyire fél a disznóktól - mondta nagybátyám.

- Pedig máshol nem lehet.

- Jó akkor nézzük meg.

Amikor megláttak rémülten mondták:

- Te gyerek, hogy jutott ilyen hülyeség az eszedbe? Megharaphat a koca.

Nagyon lassan gyere ki, de rá ne lépj valamelyik malacra, nehogy visítson. Amikor kiértem abbéli örömben, hogy nem lett semmi bajom a disznóknál (leszámítva a szagot) teljesen megfélemedtek a verésről.

Amikor elmeséltem mi történt a kacsákkal nem tudták, hogy sírjanak vagy nevéssenek, de többet a kiskacsák közelébe sem mehettem.

Tóth-Marafkó Dóra: Napló

március 30. Bogi

Anya ma nem figyel...

...azt mondja betegek vagyunk... megint... lázasak... de én nem tudom ez mit is jelent és a felnőttek ettől miért is vannak annyira oda...

Bebizonyítottam Anyának, hogy ez a láz dolog egy nagy smafu!

Először is amíg Borit üldözte majd beszuszakolta az etetőszékbe, addig én észrevétlen levadásztam a kikészített ebédünket az asztalról. A gravitáció elméletét gyakorlatban szerettem volna megfigyelni, miszerint a főzelék, ha felemeljük olyan magasra amilyenre csak tudjuk és megfordítjuk a tálat leesik a szőnyegre... Ott pedig ki kell próbálni azt is mi az a kreativitás... Juhúúú... lehet festeni mintákat a szőnyegbe!

Anya ennek láthatóan nem örült, elővette a mérges szemét... de nem volt nagy gond, mert emlékeztettem, hogy almaszószban „HalálfejJoe” is csak fürdeni szeret, úgysem ettük volna meg...

Míg készített másik ebédet addig én levetköztem pelusra. Mert szerintem ez vicces... Szerinte valamiért nem volt az... így jobbnak láttam kiengesztelni.

Gondoltam, míg takarítja a szőnyeget, addig segítek Neki. Mindig örül, ha a ruhánkat a szennybe tesszük... Még meg is dicsért, mert gyorsan végeztem... azt mondta, hogy „igazán remek teljesítmény ilyen gyorsan átvinni a vasalásra váró ruhákat a szennyek közé!”

Most azt mondja jó lenne, ha szundiznánk egyet... de én még nem akarok...

Valami dobozt vett elő a szekrényből, amire az van írva „nyugtató” – számomra még nem egész tiszta, hogy nekünk akarja adni, vagy Ő fogja beszélni... de nem is akarok ezzel foglalkozni... inkább macigolok egyet...

május 3. Bogi

Irtó pipa vagyok! Anyuc ma tényleg messzire ment!

A tényállás: cumifertőtlenítés céljából elkövetett gondatlan szenesítés.

És persze jellemzően ezt is ránk fogja... azt mondja fáradt és nem figyelt... Még Ő fáradt??

Szerinte az egész szombaton kezdődött... Keresztanyu és Keresztapu esküvőjére voltunk hivatalosak, amire mindenki nagyon készült.

Mi a teremben csak lábakat láttunk, de mikor megérkeztek Keresztanyuék, és elkezdtek az utcán táncolni az sokkal jobb bulinak tűnt, így muszáj volt bekapcsolódni... és ha már az utcán vagyunk, értelmetlenségnek tűnik visz-

szamenni a lábak közé... Pedig anyuc folyton azt mondogatta, hogy szeretné megnézni azt az esküvőt, hogy mi is ez pontosan, arra egész nap nem derült fény... és szerinte ez is miattunk van...

Ez már mindegy is... hiszen egy csomó más izgalmas dolgot csináltunk... szerencsére először a helyi zöldséggel barátkoztam össze és így boldogan pakolhattam a hagymát a krumplik közé. Ez annyira lekötött, hogy észre sem vettem, hogy Bori nincs mellettem. Utólagos elmondásából tudom, hogy Ő ezalatt a kereszteződésben szerette volna a forgalmat irányítani...

Már itt kezdtem mérges lenni, mert hamar betettek a babakocsiba minket, mondván ennyi elég volt a napból és menni kellett a hotelba fürdeni meg aludni, amihez semmi kedvünk sem volt!

Borival meg is beszéltük, hogy úgy teszünk, mintha aludnánk, hogy legyen egy kis boldogság Anyuc arcán, de egy pillanatra nem figyeltünk és tessék, anyuc lelépett bulizni.

Papának nehezen, de sikerült elmagyaráznom, hogy mindenki jobban jár, ha azonnal felhívja Anyucot és visszarendeli ide de rögvest. Kicsit kiabálnom is kellett Vele.

Egyszerűen féltettem Anyucot, a bejárat mellett még egy medve is állt és egyáltalán nem olyan volt, mint Mici mackó... miféle hely ez???? Meg is beszéltük Bogyóval, hogy nem hagyjuk többet egyedül Anyucot és mint régen 3 óránként felkelünk - persze felváltva, hogy ne érezze magát egyedül. Az a medve ijesztő volt!!!

Bori viszont megbízhatatlan... Annyira beteázott, hogy semmire nem ébredt fel, így nekem kellett végignyomnom az éjszakát Anyucal... Pffff... és még Ő állítja, hogy fáradt! Én dolgozom a zöldségesnél, én aggódom magam halálra, mert ő eltűnt, én vigyázok Rá egész éjszaka és persze mi van? Hát ő a fáradt, ráadásul úgy, hogy még azt a nagyon beígért esküvőt sem láttuk...

És mi a hála?? Most itt ülök és visítok a néhai cumik elszenesedett földi maradványai felett... CUUUUMIIIIIT AKAROOOOOOOK!!!!!!!!!!!!!!

október 8. Bori

Minek akar takarítani?? Igazán kibírhatná azt a pár évet a ház, míg felnövnünk... de ezt Anyuc valamiért nem így gondolja...

Ma a konyhával kezdte, felszedte a szőnyeget, kitisztította és kitette ide a teraszra... majd felmosott...

Közben mi húztuk a gatyaszárát, hogy velünk foglalkozzon, de Ő arra kért minket, hogy foglaljuk el magunkat kicsit... akkor még nem tudta, hogy mi ezt úgy értelmezzük, hogy ha nem zavarjuk őt, akkor csinálhatunk bármit...

Egyáltalán nem akartunk játszani. Segíteni akartunk Anyucnak, hogy előbb végezzen, és végre velünk foglalkozzon!!!

Így Bogicával a fürdőbe vettük az irányt. Fontos, hogy Ő volt és nem én, aki levette Leecsó fogkrémjét, azzal a szándékkal, hogy kipucoljuk vele a napali szőnyegét, pont úgy, mint Anyuc is a konyhában teszi... csak neki valamiért nem lesz ilyen „fujj” a kezén... Bogi nem bírja a maszatot, így mindenképp segítséget akart kérni... én inkább nem szóltam volna!!! Pontosan tudom, hogy Anyuc és a felmosóvödör közti harmóniát egyáltalán nem szabad megpiszkálni...

Jobbnak láttam, ha eltűnök... most is nyitva még a fürdő ajtaja... mindig érdekelt, hogy mi az, amit a kádba tesz ha fürdünk és olyan jó nagy hab lesz tőle a vízen... kiprobáltam, de valamit elronthattam a folyamatban, nekem nem sikerült olyan nagy habot csinálnom, pedig az egész flakont kinyomtam a padlóra...

Anyucnak itt elege lett, azt mondta mára kitakarítottuk magunkat, menjünk ki a levegőre kicsit...

Ő még öltözik és én azon gondolkodtam, hogy az aszfaltréták közül melyik szín is illik legjobban a barnához? Szerencsére jót választottunk, mert 3 perc alatt pont olyan szépet és nagyot rajzoltunk Bogiccal a konyha szőnyegére, hogy Anyuc meg sem tudott szólalni...

november 18. Anyuc

Az élet harc...

Boginak és Borókának ezzel idejekorán kellett szembesülniük. 31. hétre megszületve amazonokat megszégyenítve harcoltak az életükért.

Néztem nagy szemekkel nem értve miért történik mindez velünk, énekeltem 5 héten át a PIC-en a Bogyó és Babócát. Mellettük remélve, hogy érzik, Nekik szól és próbáltam erőt meríteni azokból akik mellettem álltak, és az aktuális slágerből, a rolling in the deep-ből, amire folyton táncoltam kórházi szoba zuhanyzójában...

...és az élet körforgás...

...eltel két év,

ma én harcolok azért, hogy legalább éjjel háromra elkészüljek az általuk igényelt cicás tortával, Bogyó és Babócára táncolok és Ők néznek rám nagy szemekkel, mert nem értik miért bőgök, ha meghallom a rolling in the deep-et.

november 27. Bogi

Anyuc ma ismét az anyaság kihívásaival küzd, és úgy érzi még mindig képtelen jó döntéseket hozni...

A mai napi gyötrelmei is odáig nyúlnak vissza az időben, amikor a konyhát így alakította ki magának. Szerintem merész, ám a mi szempontunkból határozottan gyerekbarát megoldás U alakú pultot csináltatni, de Ő nem gondolta volna akkor, hogy folyton választás elé kerül egyszer, hogy nekünk álljon háttal vagy a fazéknak... mondom tehát átgondolatlan volt már akkor is...

Háta mögött békésen játszadoztam, mikor Anyuc szedni szeretne volna az ebédet, amit egy viszonylag hangos pukkanás zavart meg.

Tulajdonképp büszke is vagyok rá kicsit, mert most sikerült először lepatintanom a csőrös poharam tetejét. Meg kellett volna jegyezzem a technikát, mert egészen a plafonig repült ami egyéb esetben irtó mókásnak tünne, de a pukkanástól annyira megrémültem, hogy ijedtemben lelöktem azt az ásványvizes palackot, amiről előzőleg ügyesen lecsavartam aanyagul rajta hagyott kupakot.

Ettől csak a mellém, a székre mit sem sejtve felkapaszkodni próbáló Borinak volt nagyobb a meglepetése, mikor az üveg kupán vágta és fél liter hideg víz egész biztosan a nyakába ömlött.

Itt egy újabb hibás döntés következett, Anyuc felkapta Borit és amíg vizsgálta, törölgetve vitte átöltöztetni, addig engem ott hagyott egyedül a konyhában...

Itt senki nem törődik azzal, hogy én éhes vagyok!?!?!

Persze tulajdonképp nagy lány vagyok már és egyedül is eszem, viszont a pult olyan magas, hogy nem láttam mi lesz az ebéd... egészen eddig... már jól látom... van benne husi, borsó, répa... hmmm azt nagyon szeretem...

Szerencsémre tudom, hol tartjuk a kanalakat, nekilátok az ebédnek míg Bori öltözködik... - gondoltam...

De megelőztek. Anyuc dührohammal egybekötött sírógörcsöt kapott, majd kitessékelt a konyhából.

Azt mondta ez volt az összes enivalónk mára és azt is, hogy ő is éhes... meg olyanokat, hogy az a szerencsém, hogy előbb a telefonja akadt a kezébe amivel lefotózott és nem egy fakanál, és persze az is a szerencsém, hogy tudom, hogy kell őt kezelni... vészhelyzet esetén csak hozzá kell bújni... mert én tudom, hogy ez mindig jó döntés!

november 29. Anyuc

Éppen aktuális téma az adventi időszakra való felkészülés. Egy olyan családot sem ismerek, ahol ez hagyomány lenne... már az, hogy felkészülnek az adventi időszakra, mivel az maga a felkészülés... én nem értem... de ez a szokás nálunk anyáról porontyra száll ősidők óta és vitathatatlan csúcspontja az egész házra kiterjedő ablakpucolás.

Ha nem akarja az ember, hogy a tiszta ablakok feletti örömét elhomályosítsa az, hogy közben a háta mögött három gyerek fenekestül forgatja fel a lakást, akkor nincs más teendő, be kell vonni Őket is a munkába.

Az idei tapasztalatok:

Azon felül, hogy a gyerekmunka a BTK-ba ütközik, nagy mértékben hátráltatja is a folyamatokat.

Ha Valakinek annyi idős gyermeke van, hogy most kezdi a betűket rajzolgatni, jobb, ha idén hozzá sem kezd ennek a tortúrának...

A világ másik nagy igazsága, hogy az ablakpucoló rongy tisztasága egyenesen arányos a megpucolt ablak tisztaságával. Na mármost, ha van két segítségben lelkes ám rettentően orrfolyós kétéves is a háznál, munkánk nagy eséllyel küzdelmes, eredménytelen és előfordulhat, hogy gusztustalan is lesz...

PS: Lecsó melletti ablakszárny előtt pont leszállt a köd. khm...

december 12. Bogi

Annyira jó nap volt! Nagyon szeretném jól az eszembe vésni, hogy sokáig ne felejtsem el...

Anyuc azt ígérte szuper napunk lesz, megnézünk nagy nagy akváriumokban rengeteg halacsskát. Az akvárium szót még nem ismerem de nem sok jóra számítottam, mivel a halacszkák szerintem elég unalmasak. Ezt mondjuk sosem mondtam Anyucnak, mert mindig mosolyogva mutatom meg

Neki a kiskönyvemben a halakat és viccesen is tudom utánozni őket, de csak azért, mert látom, hogy Anyuc ilyenkor nagyon örül. Ebből persze hibás következtetést vont le és útnak is indultunk... halacszkákat nézni.

Ezt az akváriumos részt részemről át is ugorhattuk volna, ha nem lett volna ott az a lépcső... Halacszkát nem is igazán láttunk, na jó, talán egyet futtában... de az a lépcső éppen olyan volt, mint otthon a gyógyszerár előtt! Van felmászó része és egy olyan, ahol villám gyorsan le lehet szaladni. Ez órákon át tartó irtó jó multság!

Végén csak elindultunk tovább, becsületükre váljon, próbáltak nekünk halacszkákat mutatni, de kit érdekel, amikor Anyuc sokkal izgalmasabb dolgokat ígért...

Azt mondta cipőt veszünk! :-)... csak, mert csajok vagyunk...

A Pasik ezt nem igazán bírták cérnával, főleg azt a részt, amikor nyilván a sok cipő látványa okozta extázistól sikítva kezdtünk szaladgálni Borival egyik cipő üzletből a másikba... Anyucnak igaza volt! Nőnek lenni nagyon izgalmas dolog!

Felnőtteken látszott, hogy kimerültek, így úgy tettünk kicsit mint a jó gyerekek és egymás kezét fogva sétáltunk a kávézóig, ahol aztán lévén semmi izgalmas nem történt, igen hamar további sétára szólítottam fel a tesóim.

Kirakatok, karácsonyfák, újabb cipőboltok, sok érdekes sosem látott csoda éééés, rengeteg összeláncolt bébitaxi!!!!

Ez Borinak nagyon tetszett és hát egy vidéki kertben nevelkedő gyerekeknek nem kihívás fejest ugrani egy bébitaxi vezetőfülkéjébe az ablakon át, majd mászni tovább egyik autóból a másikba...

Amíg Anyuc azzal volt elfoglalva, hogy valahogy elkapja Bori felvillanó bokáját és kiráncigálja valamelyik szélvédőn, addig nekem feltűnt egy rettenő érdekes dolog! Egy lépcső, ami olyan magasra ment, mintha az égig érne és nem kellett rajta lépkedni... én annyira szeretek lépcsőn kergetőzni és olyan szívesen kipróbálnám itt is – gondoltam, de túl hangos volt a „Húúúúúúúú”, ami kicsúszott a számon, így Anyuc gyanút fogott, hogy az egyébként is veszendőben lévő, talán már csak látszólagos nyugalmanak újabb megzavarása van készülőben...

Borit az utolsó pillanatban citálta ki az egyik járműből, majd a hátára kapta... fejfelé lógott a nyakából. A mindezidáig ártatlan kicsi lányból örült hangerővel tört elő veszett kutyák kórusának előadásában „táncolj még” című méltán híres slágerdalból az az egy sor, hogy „az lesz a program amit ééén akarok” ...ám Anyuc hajthatatlan volt! Átugrotta a kettőnk közt az események hatása alatt álló Lecsót és még Ő maga sem hitte volna, de sikerült elkapnia engem... néha bosszantóan gyors tud lenni...

Majd letette Borit és sokadszorra ismét elmondta, hogy hogyan kell viselkedni. Na ezt már nagyon unjuk... de szerencsére most nem nekem kellett végighallgatni, így én ez idő alatt át tudtam mászni a kordon alatt a mellettünk lévő elzárt trambulinhoz...

Lecsó most pártatlan akart maradni, ezért azt mondta jobbnak látja, ha visszamegy a kávézóba Apához... Anyuc úgy érezte egyedül maradt, de ez azért meg kell mondjam, nem volt így..., legalább még 50 néni és bácsi volt ott körülöttünk, aki szájtátva figyelt minket...

Annyira jó nap volt! És jól meg is kell jegyezzük, mert azt hallottam a kosziban hazafelé, hogy sokáig nem visznek minket ismét semerre...

december 19. Anyuc

Ez egy segélykiáltás!!

Mind a négyen értetlenül állunk a zuhanyzóban, az én tekintetem még áthatóbb... vagyis bambább... Komolyan két órája kezdtünk bújócskázni és bújunk ide, én már nagyon unom és a térdem is fáj... nem értik miért nem talál ránk senki... DEHÁT CSAK NÉGYEN VAGYUNK ITTHON!!!! Istennem, mikor jön erre Valaki???

április 17. Bogi

Anyuc idegei mostanában ismét labilisak...

Mindig olyanokról beszél más anyukákkal, hogy „meggyőződése - mert neki van olyanja is van... -, hogy a gyerek, ha szerető légkörben cseperedik az nem csak egyszerűen a személyiségfejlődésére hat ki, hanem az egész életére. Ha biztonságban és megfelelő korlátok között nevelkedik, az visszatükröződik a viselkedésében, megnyilvánulásai pedig árulkodóak. Gesztusaival, tetteivel rendre a szülői példát mintázza...”

Persze arról is vannak elméletei, hogy egy tündéri mosolygós ártatlan ikerpár hogyan tudja totálisan kiborítani... de erről én nem szoktam mesélni...

Ma is csak a szobába nézett be...

...és most teljesen kiborult... olyanokat mond, hogy ő bizony nem lehet a hibás - de ezt már persze mindenki jól tudja, hiszen ez az élet első és legnagyobb alapvető igazsága...

Őrült módjára belevetette magát a családfakutatásba, azt dünnyögi, hogy már nem is vágyik amerikai nagybácsira, mert amilyen az ő formája tutira kiderülne, hogy az Texas-ban él... és kedveli a láncfűrészeket... és máris újabb gondolattá fűzi az egészet és azt keresi a neten, milyen fórumon lehet elsajátítani legalább készség szinten - csak annyira, mint amennyire egy átlagos anyának szüksége lehet rá, viszont az ügy súlyosságára való tekintettel űűűbergyorsan - a génebézetet... persze, Anyuc semmit nem szokott túlreagálni, de ismerem már, jobb ilyenkor, ha távolról figyeljük...

Huh... na gyertek babák... még azt sem veszi észre, hogy hideg van... szerencse, hogy megmutattam nektek, hogy kell fát hasogatni... úgy látom, ma nekünk kell befűtenünk...

november 18. Anyuc

2011-ben teljesen felkészületlenül ért november 18-a. Túl korán volt még és túl picik voltak ahhoz, hogy megszülessenek.

Tehetetlennek éreztem magam...

Aggódtam, mert tudtam, bármikor hallhatok olyan hírt, amit nem szeretnék. Megöleltem volna Őket, hogy tudják, hogy szeretem Őket és Velük vagyok... de sokáig nem lehetett...

Féltem és hajtottam volna az időt, hogy lássam minden rendben lesz Velük, mert nincs olyan, hogy „lehetetlen”... ezeknek a lányoknak talpra kell állni! - gondoltam... Szerettem volna látni mi lesz jövőre...

Eltelt 3 év. Ma már tudom, hogy míg élek soha nem érhet felkészületlenül november 18-a.

Szervezések, előkészületek, díszítés, lufi fújás és a Peppa malacos torták elkészítése masnikkal, kis virágokkal, gumicsizmával és pocsolyával, ahogy Ők szeretik...

3óra alvás után Levente ugrál a hátamon: „Anyá!!! Kelj fel!! Bogi engedély nélkül kimászott az ágyból és kiment a konyhába!!!” ...

Tehetetlennek érzem magam...

„Aaaaanya!!! Hallod!? Kelj fel! Nincs olyan, hogy lehetetlen!!! Talpra kell állnod!”

Megölelném Őket, hogy tudják, hogy szeretem Őket és Velük vagyok, csak egy kicsit hagyjanak még aludni... de sokáig nem lehetett...

...közben aggódni kezdtem, ha egyedül garázdálkodnak bármikor hallhatok olyat, amit nem szeretnék...

Csukott szemmel hallottam, ahogy Bogi kiér az ebédlőhöz és elámul... „húúúú!!! Ma van a szüjinapunk?? Húúúúú... Hejcegnős tányérok!!!! Hejcegnős pohajak!!! Hejcegnős tojtát is szejetnék!!!!”

...azt majd jövőre - gondolom én!

3 év alatt egy anya történeteiben szinte csak állandók vannak... Egyedül az idő az amit nem hajtának... ha tehetném inkább megállítanám...

Az „elég már az éneklésből, együnk inkább tortát” című kép jól sikerült, felkerült a fényképes falra...

Töller Kármén: Interjú a Nagymamámmal

Az interjút a 73 éves Nagymamámmal készítettem. Vidéken született és ott is élt. 73 évesen van egy tanyája, butikja és a földjén gazdálkodik. Még ma is nagyon aktív életet él. Az élettörténete szerintem nagyon érdekes.

Gyerekkor

Nagyi tanyán született, öten voltak testvérek. Családjának voltak földjei, állatai, szinte csak a sót kellett venni, minden mást megtermeltek maguknak. Már gyerekként is kellett dolgozni, nyáron hajnalban keltek és segíteni kellett a mezőgazdaságban, a házkörül, az állatok etetésében. Akkor még nem volt áram a tanyavilágban. A szülei lovas kocsival jártak. Egyszer elmentek meglátogatni a keresztapjáékat, de közben olyan sok hó esett, hogy 2 napig nem tudtak hazajönni. Gondoljátok, hogy telefon sem volt. A gyerekek nem tudtak befűteni a kemencébe, ezért, hogy ne fázzanak mind az öten bebújtak az ágyba a takaró alá. Enni, Inni volt mit, és meg sem fagytak.

Amikor szülei nem voltak otthon, akkor rosszkodtak igazán. Például felmászta a tanya tetejére és ott sétálgattak a tetőn. Vagy tele dobálták a kutat karókkal. A karókat nem lehetett semmivel sem kiszedni, így le kellett menni érte. Felnőtt nem mehetett, mert azt nem bírja el a lánc. Tudni kell, hogy egy ilyen kútban több méter mélyen van a víz, nagyon szűk és hideg is van. Nagyinál ma is van egy ilyen kút, igazán félelmetes még belenézni is. Először a legidősebb fiút, nagyi bátyját akarták leengedni, de ahogy beleült a vödörbe, azonnal kiabálni kezdett: „Vegyék ki, begyék ki azonnal!” Nagyi magától jelentkezett, hogy majd ő lemegy a kútba. A bátyja akkor is elkezdett kiabálni: „Margitot se, Margitot se engedjék le!” Azután sikítva elrohant. Nagyi összeszedte a karókat, és egy haja szála se görbült.

1956-ban Nagyi 6. osztályos volt, a forradalomról pedig csak a rádióból értesültek. '56-ban felcsillant a remény, hogy az emberek visszakapják volt tulajdonukat, amit a szocializmusban elvettek. Nagyiéknak is földeket, állatokat kellett beadniuk a tsz-be, állami tulajdonba. Azt hitték, hogy most visszakaphatják ezeket, de erre már csak 1989-ben került sor. Addigra szülei már rég meghaltak, így az 5 testvér kapta vissza a földeket. Ma is ezen gazdálkodik a Nagyi.

Az iskolában Nagyi nagyon jól teljesített, kicsi korábban színész akart lenni így sok színdarabban is szerepelt. Ők is előadták a János vitézt és Nagyi is Iluska volt ugyanúgy, mint én, csak én 60 évvel később.

Gyerekek

Nagynak 3 lánya lett, a középső, Tünde, az anyukám. A 3 gyerek 3 különböző egyéniségű, egy közös van bennük, a küzdeni tudás. Erika a legnagyobb lány nehezen figyelt, de otthon mindig tanult, így jó jegyei voltak. Nagyi szerint Anya sosem tanult, de az órán figyelt, így ő is jó tanuló volt.

A legkisebb lány, Margit, nem szeretett beszélni, ezért nehezebben ment neki az iskola.

Nagyi szerint Anyukám pont olyan, mint ő, nincs számára lehetetlen, nem szokott padlón lenni, ha mégis, gyorsan feláll. Nagyi szerint a legtöbbet Anyukám segítette neki.

Maga ura

Nagyi soha nem csinált még semmit kényszerből, mindig a maga útját járta, már akkor is vállalkozó volt, amikor még nem is volt vállalkozó Magyarországon. Elégedett az életével, ugyan néhány dolgot másképp csinálna, de szinte mindent ugyanígy. Mindig csinosan öltözködik, mert a butikjában példát kell mutatnia a vásárlóinak.

Tervek

Tavaly 300 császárfát ültetett, amiket négyévente lehet kivágni és eladni, gazdálkodik a földjén, és ma is vannak hosszú távú tervei.

Dr. Tölgyes-Busz Emese: Cowboyból Superhero

- Jihaaaaaaa...!!!- száguld el mellettem Ábel.
- Szia, Kiscowboy!- köszöntöm.
- Most nem cowboy vagyok, hanem apacs indián.
- Ja, bocs.
- Semmi baj, Mama!- mondja megértő mosollyal.

Már-már azt hiszem, minden simán megy, amikor hirtelen elszárnyal mellettem egy maszkos hős.

- Captain America?- kérdem a bennfentes biztonságával.
- Nem, most Superhero vagyok!- tájékoztat türelemmel Ábel, és tovarepül a szobán át.

Máskor arra lépek a szobájukba, hogy Ábel a LEGOból összerakott egy hajnyírót, és épp apukája haját vágja vele, az előző napi tehénjelmezt használva ruhatakarónak. Majd pár perc múlva a kalózhajó kapitányát kell kiségitenem, mert egy sziget mellett elhaladva megtámadták a Góliát méretű őslakosok

(Illés vezetésével), ugyanis a legénység evett a datolyájukból. Majd térülőkfordulok, és hirtelen egy tengeri légitámadás elől térek ki, ahol a legújabb „lopakodó” pilótáját megkérdezem, kér-e egy kis teát, ezzel egy kicsit visszarántva őt a valóság légterébe. Leteszi a játékait, és az ölembe kuporodik...- Szeretlek, Mama!- Milyen jó tudni, hogy a Kiscowboy, a Superhero, a kalózvezér, a repülőpilóta, a fodrász-nyomozó mind-mind Ábel, aki, remélem, mindig ki tud majd nézni a szerepéből, és odaülni valóságban, vagy csak a távolból képzeletben az ölembe, és megölelget. A Mamát se a kalózok kapitánya, se a legvadabb Cowboy nem bántja...

Ahogy elmerengtem ezen a minden játéknál mélyebb láthatatlan szalon, akaratlanul is Atyánkra gondoltam. Mennyi szerepjátékot játszottunk el naponta, egyikből a másikba lépve, hol gyengéd anyák, hol határozott tárgyalópartnerek, hol megértő és bátorító feleségek, hol szigorú tanítók, hol kérdésekkel teli gyermekek, vagy épp válaszokkal segítő lelkiigazgatók vagyunk, számlákat reklamáló üzletasszonyok, gyerekekkel gügyögő dajkák-és hosszan lehetne sorolni az egymástól néha olyan messze eső szerepeinket.

Mégis, minden kötelező „jelmezcsere” és az összes előadást a színlak mögül az Atya figyeli -néha örömmel, néha –gondolom- szívfájdalommal. De mindig ott vár egy ölelésre, egy hosszú megbeszélésre, vagy csak egy rövid pillantásra, készen ránk, meleg szeretettel. Tudja, hogy valamennyi jelmezünk alatt ugyanaz az egyszeri, felbecsülhetetlen értékű kincs van, akit Ő féltő gonddal, tökéletes tervvel alkotott, és akinek minden gondolatát milyen ismeri. Oda merünk-e ülni Mellé, vagy egyenesen a karjaiba, engedjük-e, hogy átöleljen, és beszéljen hozzánk gyógyító szavával, vagy csak végigjártszuk a szerepeket egyre kétségbeesettebben, tudva, hogy egyik sem az a személy, aki mi magunk vagyunk?

Ui. Amikor befejeztem ezt az írást, benéztem a gyerekszobába. Ábel sejtelmes suttogással mondta: -Nyomozó vagyok!-és kalapjában, műszemüveggel az arcán elem tette az írást a falon található gyanús jelekről...

S.O.S.!- Az Ősszeköttetés

A Zsoltárokat olvasva egy felejthetetlen hegyi kalandunk képei elevenedtek meg előttem. Akkoriban nem laktunk messze Dél-Franciaországtól, így hát nyári szabadságunkat ezen a csodás vidéken töltöttük. Miután néhány tengerparti kempinget besátoroztunk, betuszkoltuk a hihetetlen mennyiségű felszerelésünket, valamint - akkor még csak - két fiunkat a sohanemelégnagy autónkba, és nekivágtunk a hegyeknek. Estére a Mont Blanc lábainál álltunk elhűlve a havas hegyek látványától (és persze a hirtelen-hideg estétől). Elfog-

laltuk a helyünket az ifjúsági szálló öreg faházában, majd másnap bevettük magunkat a hegyekbe-hurrá!

Gyaloglás, vasút, felvonó, gyaloglás-és máris 2525 méteres magasságból csodáltuk a felhők színeváltozásait. A gyerekek élvezték a szabadságot, a köveket, mi a vad tájat és a madarak útját lestük. Épp elindultunk volna a völgybe vezető úton, amikor hirtelen elkomorodott az ég. Egyszeriben egy sötét vihar zárt körül bennünket. Orkán erejű szél lökdösött, átláthatatlan eső-függöny takarta el a világot előlünk. A gyerekeket felkapva rohantunk a közeli menedékházba, ahol addigra már népes csapat szárított. Mi is elhelyezkedtünk, és a kis hátizsákunkból jótékony kekszet vettünk elő. Elfogyott a keksz, de a vihar nem enyhült. Elfogyott a vizünk is, de semmi. Órák teltek így el. Gyalog elindulni lehetetlen volt, és tilos is. Ábel ekkorra elaludt Apukája ölében. Újabb idő múlva közölték, hogy a villám belesapott a felvonóba, így most már azzal se lehet lemenni, hiába enyhült az idő. A négyéves, ám igen praktikus gondolkodású Matyi ekkor turkálni kezdett kis hátizsákjában. Nézem, mit csinál. Előveszi a működésképtelen CB-t, amivel játszani szokott, benyomja az „adás” gombot, és az eldugott menedékházból rezzenéstelen arccal hívja magyarul a helikopteres mentőket. Majd vár. A helyzet akkor lett gyanús, mikor forralt bort és teát kezdtek osztani - ingyen. És egyszer csak felpattant az ajtó. Két bukósisakos alak lépett be, és felénk intett: „Helikopterrel fogjuk Önöket leszállítani a völgybe. Először a kisgyerekesek jöjjenek!” - mindez persze franciául, hisz ott senki nem ért magyarul (?!). „A fejüket hajtásák le, amikor a géphez mennek, a gyerekeket vegyék ölbe!” Pár perc múlva a menedékház a lábunk alatt imbolygott. A völgyben eszméltünk ámulatunkból, amikor Matyi a távolodó helikopter után nézve megjegyezte: „Még jó, hogy hívtam őket!”

Mindig nevetünk, amikor ezt a történetet emlegetjük. De most az jutott eszembe, mennyi üzenet van ebben. Hát nem ilyenek vagyunk mi is? Az imádságaink néha olyanok, mintha egy nem működő rádióval érthetetlen nyelven akarnánk segítséget hívni. Nem jól mondjuk, de még ezt se tudjuk. Isten mégis hallja, érti, és jön. Úgy segít, ahogy kell, nem a gyengeségeinkre néz, felemel, biztos helyre visz. Vagy épp ellenkezőleg - nem merjük hívni, mert tudjuk, hogy nem jó a rádió, nem jó a nyelv... Isten mégis hallja, érti, és jön. Még több is lehet ebben a hirtelen kapott mai példázatban, ha van, aki kihámozza!

Cowboyhűség

Kisfiunk cowboy-csizmát kért karácsonyra. Úgy tűnt, mi sem egyszerűbb ennél. Elkezdtem keresni. Az első sokkot az jelentette, hogy ránéztem az

árakra. Tervet változtattam, és mindenféle internetes listákon, illetve baráti-és mamakörökben kezdtem kutakodni. De semmi... a Karácsony itt volt már a kapuban, Ábel csillogó szemmel várta, hogy a Legnagyobb Ajándék, Jézus születése ünnepén az erre emlékeztető csomagját átvehesse. Én meg csak ümmögtem, törtem a fejem... aztán végre találtam egyet. Fekete volt, egyszerű, mindenféle hímezett motívum és sarkantyú nélkül, de azért cowboy-csizma. Megvettem, félretettem, azért fél szemmel még lestem, hátha olyan „nagyon igazit” is találok. Aztán eljött az Ünnep. Ábel úgy örült, hogy tudtam, a világ legszebb csizmája ez neki.

Aztán eltelt néhány hét, a fiú és a csizma elválaszthatatlan páros lett-kivéve, mikor eltiltottam a használatától, mert a sima talpa a hóban életveszélyes volt-, hetente zsíroztuk, hogy eltüntessük a használat nyomait. Aztán egyszer valahogy megakadt a szemem egy olyan Nagyon Igazi cowboy-csizmán. Na, ez aztán olyan volt, mint a moziban. Világos marhabőr, barna cikornyás hímezéssel, sötét bőr orral, és épp az ő mérete. Úgy gondoltam, eljött a nagy alkalom. De hogy vezessem be, hisz neki már megvan a csizmája? És ha ezt szeretné inkább, mi lesz a régivel? Hm. Majd megmondom neki, hogy most végre megvan az igazi, a másik meg lehet tartalék. Igen, ez jó lesz. A biztonság kedvéért még megkérdeztem, meddig lehet visszavinni, ha nem jó. Hamarosan bemutattam Ábelnek az új szerzeményt. Megkérdeztem, mit szeretne, maradjon a régi, vagy lecseréljük. Kicsit elgondolkozott, felpróbálta, forgatta, láthatóan nagyon megkedvelte. Aztán elkomolyodott, és azt mondta: „Köszí, Anyu, nagyon tetszik, de nekem már van cowboy-csizmám.” Megdöbbsentett ez a hűség. Elszégyelltem magam - én nem voltam ilyen erős. Mélyen a felszín alatt tudtam már akkor, hogy ez lenne a helyes, de végül mégis engedtem a csábító külsőnek. Pedig legbelül még azt is sejtettem, hogy Ábel így fog dönteni. Annyiszor láttam már a hűségét... „Igazi cowboy vagy!” - mondtam örömmel és elgondolkozva. Visszavittük a gyönyörű láb-belit, és felszabadultan örültünk tovább a kis feketének.

Elgondolkoztam ennek az esetnek kapcsán. Hányszor veszünk, vagy kívánunk meg valamit, ami szebb, „még olyanabb”, hányszor kerül a pincébe valami, ami még szolgálna, de van szebb, újabb belőle? Sőt, a házasságról és a barátságról is azt sugallják mindenfelől: ha van jobb, szebb, újabb, jogod van eldobni a régit... és milyen tragédia ez annak, aki ezt elhiszi. Tanuljunk egy kisgyerek hűségéből... mennyivel boldogabb így, az eredeti, az igazi ajándékkal?

Azt tanítja az Ige, hogy ha van mit enned és van fedél a fejed fölött, légy elégedett. Most végre átnézhettem ilyen szemmel is a döntéseimet, vágyaimat, és azóta is sokszor eszembe jut és megállít ez a történet, amikor észreveszem, hogy valami egy ilyen „új csizmává” lett az életemben.

Ujvári Botond: A festmény

Családi novella Ujvári Botond nagymamájának elbeszélése alapján

Csepelen járunk, a hangulatos pesti kertvárosban. A polgári családok békésen élik hétköznapijait. Az egyik ház kertjében orgonabokrok között békebeli, nagy, fonott fotelek sorakoznak a hatalmas étkezőasztal körül. Az asztal Pazar lakomák és nyüzsgő családi élet színtere. Pár méterrel arrébb korabeli taxik parkolnak a garázs előtti udvaron. Sofőrök cigarettáznak, beszélgetnek. A családfő erélyes hangján irányítja őket, és kedves szorgos felesége boldogan szolgálja ki az egész társaságot. Ők az ükszüleim. Lányaik Juckó, Marika és Ilona, akit mindenki csak Macának szólított. Ő imádott dédanyám. Bájos arcú, teltkarcsú szépség volt. A kor divatja szerint tökéletes ízléssel öltözködött, áradt belőle a kedvesség. Ezt vette észre és örökítette meg egy bécsi festő. Gyönyörű kép lett, sajátos hangulatú, középpontjában Maca sugárzó arcával. A festményt Bécsben is kiállították és díjat is kapott. Amikor dédanyám hozzám Pistához, a textilmérnökhöz, a festmény is a szolgálati lakásukba került. Maca elegáns szobája falán díszelgett. A testvérek is gyorsan férjhez mentek. Juckó párizsi tanulmányai után vidékre, a Horthy birtokra került. Marika pedig az egyik sofőrhöz, Bercihez ment feleségül és a házban átvette a háztartást, ápolta szüleit.

Az emberek életébe villámként robbant a II. világháború. A szovjetek lerohanták Budapestet is. A lakók a házak pincéjébe, az óvóhelyekre menekültek. Pistát a szovjetek elhurcolták, hadifogságba került Szibériába. A budafoki úti ház lakói is a pincébe húzódtak, összeszedve mozdítható értékeiket és szegényes ennivalókészleteiket. Maca egyedül volt, karján hurcolta hároméves nagymamát, Mártát. Az élet borzalmassá vált, csak a rettegés maradt. Ezt csak az tetézte, amikor a nők és gyerekek közé néhány szovjet katona toppant be. Azt az asszonyt keresték, akinek a képét a harmadik emeleti lakásból a keretéből kivágva a kezükben lebegtettek. Dédanyám megsemmisült félelmében, reszketve szorította Mártát. Fején kendővel, megviselt arcával szerencsére felismerhetetlenné vált. Hosszú, borzalmas pillanatok teltek el, mire egy nő, a földszinti Kühl Ilonka jelentkezett. Az oroszok azonnal felcipelelték a képpel együtt. Maca végtelen hálát érzett, de gyötörte a lelkiismeret. Mártikába kapaszkodott, már csak ő volt a fontos. Néhány hónap után a lakók kimerészkedtek az utcára és fel a lakásaikba. Dédanyám is összepakolt és egyetlen vágya volt, hogy a csepeli házba jusson. Csoda volt újra a kert, a levegő, az élet fényei. Ismét Marikával főzhettek, akiknek eközben Zsuzsi lányuk született. A hasonló korú Márti és Zsuzsi együtt játszottak az udvaron. Maca csak Pista leveleit leste, de az idő teltével egyre reménytelenebbül.

Boldog volt, ha levelet kapott Juckótól, a kenderesi birtokról. Juckó igyekezett minél több finomságot küldeni a lányoknak, hogy semmiben ne szenvedjenek hiányt. Hatalmas csomagok érkeztek a csepeli postával. Egy napon azonban nem a postás állt a zöld kertkapu előtt. Mártika rohant az anyjához, hogy figyelmeztesse, a kapuban egy koldus áll. Maca és Marika a bejárathoz siettek. Ahogy lépkedtek a felismerhetetlen férfi felé, úgy dobogott egyre hevesebben Maca szíve. Csak egész közélről ismerte fel és hitte el, hogy dédapám az, Pista. Rongyos volt, gyenge, alig állt a lábán. Hosszú utat tett meg Szibériából a csepeli kertkapuig. Óriási volt a boldogság, alig várták, hogy Pistát felerősítsék.

Hamarosan visszaköltöztek a budafoki úti lakásba és látszólag minden a régi volt, de nem csak a festmény hiányzott a keretéből, hanem az emberekből is hiányzott valami, örökre. Felejthetetlenül hurcolták tovább testükben és lelkükben a háború nyomait.

Urbancsok Anett: Az első tánc

Hetekkel a középiskola ismerkedési estje előtt elkezdtünk készülödni. Az első alkalom, hogy az iskola összes diákja találkozik, amióta ide járok. A végzősök rendezik az elsősöknek, azaz a gólyáknak az avató. Délelőtt tréfás vetélkedők, de a nap fénypontja az esti tánc. Régi hagyomány ez az iskolánkban. A nagymamám és az édesanyám is ide járt. A mami miközben szabta a ruhámat, mesélni kezdett. Ők ekkor kapták kezükbe az első táncrendet tartalmazó kis füzetet. Ma is őrzi. Milyen szégyen volt akinek üres maradt. Ő is egy ilyen táncmulatságon ismerkedett meg nagyapával. Kivel ötven éve élnek megértésben egymást tisztelve. Itt lehet gyakorolni az illemtan órán tanult ismerkedést. Az etikett íratlan szabályait. Ahogy nagyapa egy mozdulattal, egy mondatral még most is királynővé emeli nagymamát, aki rá néz és mosolyog. De ebben a mosolyban benne van a világ összes szeretete és tisztelete. S halkán alázattal, szavak nélkül teszi a dolgát, hogy az ő párja, mellette a teremtés koronája lehessen. Olyan jó velük lenni. A biztonság és a megértés szelleme öleli át otthonukat. Nagymama egyszerű szűk fekete koktélsruhát varrt erre az alkalomra. Gondosan ügyelve az evangélikus gimnázium szabályaira. A ruha nem lehet rövid. Térdfellett kell végződnie. Hozzá illő bolerót is készített, hisz a vállak se villanhatnak ki. Amit apró fekete üveggyöngyökkel és flitterekkel díszített. A délutáni nap rájuk vetülő fénysugaraira válaszul mint megannyi csillag világított. Anyával magas sarkú cipőt és táskát is vettünk.

Eljött a várva várt nap. A bálterem ajtaja kitarva hívogatta a diákokat. A terem két szélén fehér asztalok álltak. Mellettük fehér székszoknyával letakart

ülőalkalmatosságok, bordó maslival átkötve a támláik. A mennyezetten is bordó szatén szalagok szaladtak a falikartól a hatalmas üvegcsillárig, ami ragyogásával megtöltötte a báltermet. Az ablaknál az iskola zenekara hangolt. Előttük ünneplőruhában feszingő diákok. Engem az osztálytársaim fogadtak. Lázás beszélgetésbe kezdve, ki kit látott és persze kivel. Mikor a tömegből egy fekete szempár villant ki. Tekintetünk találkozott és többé már nem vált el. A levegőben érezni lehetett a vibrálást, a szikrák pattogását. Lassan az alakja is megjelent. Szürke halszálkacsíkos zakót, fekete nadrágot és fekete nyakkendőt viselt. Egyre közelebb jött. Koromfekete haja napbarnított bőrének még sötétebbé tette. Csak a szemébe izzó tűz világított. S ott állt előttem. A lélegzetem is elakadt

- Szabad?- kérdezte.

Hangja mély, már-már dörmögő volt. A zenekar egy keringőt kezdett el játszani. Nem tudom egyáltalán feleltem-e a kérdésre. De belém karolt, és határozott lépésekkel a táncparkett fele vezetett. Magához húzott, lábaim engedelmeskedtek a zene ütemének. Könnyedén, akár egy tollpihét, amivel az esti szellő játszik, úgy vezetett. Suhantunk körbe-körbe, megszűnt körülöttem a világ. Izmos karjába kapaszkodtam. „Sportoló”, futott át az agyamon. Talán kajakozik? De még soha sem találkoztunk a vízen. Vagy vidéki? De másra már nem tudtam gondolni. Hisz éreztem ruháján keresztül is szíve dobbanását. A dallam véget ért. Hátamon apró borzongás futott végig. Ujjaim közül kicsúszott forró keze. De tenyeremben ott maradtak az izgalomtól keletkezett apró izzadságcseppek. Karját nyújtotta és odakísért a sarokban álló barátnőimhez.

Egy fejbiccentéssel megköszönte a táncot, és alakját elnyelte a tömeg.

Ürge László: Életmesék

Csengő-bongó e rövid percek,
mesék mind, mik rég elmentek;
És oda is lett már az ifjúságom,
írom le, de nem szánom-bánom.

Sokkal inkább most emlékszem,
visszalopva mind a régi szépem;
Remek mese útjait, újra bejárva
emlékezve a sok télre, és nyárra.

Nincs meg se már az Ördög árok,
más a világ, ahol mozgok, s járok;
És, kik voltak, e meséket kiosztva,
sok jó baráttól, lettem megfosztva.

Mert értékes az, ami volt és szép,
mi jó lett, és remek most is, még;
Kifogásom hát nem lehet semmi,
tudva, ennek így lehet csak lenni!

Bandukolok, már inkább önmagamban,
álmodozva, miről oly rég elmaradtam;
Biz, ilyet sose tudnék csak egyedül tenni
de az Életmesék húznak, erre emlékezni.

Vajda Kincső: Nagymamám mesélte-életmese

Hosszú téli esteken, mikor az ágyamban fekszem betegen, és nagymamám vigyáz rám, sokat mesél a gyermekkoráról.

Régen az ő gyermekkorában nem volt mosógép, meleg víz és vezetékes víz sem. Akár tél volt, akár nyár, a patakra jártak mosni. Egész héten összegyűjtötték a szennyest, és szombaton eljött a mosás napja. A mosnivalót összegyűjtötték egy nagy kosárba, és egy kisebb a mosószéket és a lúgot. Így indultak a patakhoz. A pataknál meg volt a mosóhely, ahol beáztatták az elgátolt vízbe a szennyest. Ilyenkor meztláb vagy gumicsizmában gázoltak a többnyire hideg vízbe. Miután jól beáztatták a ruhákat, a mosószéken egyenként kisúrolták. Közben vidáman énekeltek, és vicces történeteket meséltek. Felváltva dolgoztak, hogy gyorsabban menjen a munka. Az eladósorba kerülő lányokat gyakran meglesték a fiúk. Megtörtént az is, hogy a bokrok mögül brummogó hangot adtak ki, mintha egy jól megtermett medve járna arra. Ilyenkor a menyecskék sikoltva futottak a túlpartra. A jól kiöblített ruhát ketten csavarták ki, majd a kosárba visszarakva elindultak haza. Otthon aztán kiteregették száradni. Ilyenkor nagyon örülök annak, hogy ezt a nehéz munkát nekünk már nem kell végezni, van mosógépünk.

Jobban megbecsüljük a kétkezi munkát, és vigyázunk a holmijainkra.

Vajda Tímea: Egy óra a falon - ami mindenkit túlél

Van a lakásunk falán egy óra.

Egy óra, ami már nagyon régóta mutatja az időt. Egy óra, amely nem olyan pontos, mint a modern órák. Egy óra, amely ha elüti az egészséget, akkor nagyon szép bim-bam hangja van. Egy óra, amely a családukban majdnem mindenkit ismert, még azt is, akit én nem. Egy óra, amelynek története és történelme van.

Ehhez az órához apukám valami miatt nagyon ragaszkodik. Sokáig nem értettem, hogy miért...

Történt egyszer, hogy vendégek jöttek hozzánk karácsonykor, anya testvérenek a családja, akik kint élnek Angliában már évek óta. Mi is lent voltunk a nappaliban testvéremmel, Zsófiával és együtt játszottunk kislányukkal. Egyszer csak ütött az óra, és anya öccse megjegyezte, hogy milyen szép hangja van az órának. Ekkor apa elmesélt egy történetet, amit addig még én sem hallottam. Ezt szeretném most megosztani mindenkivel.

Az egész nagyon régen kezdődött. Apa nagypapája - aki az én dédnagypapám - kapta az órát esküvői nászajándékba az ő papájától. Ez nagyjából

100 évvel ezelőtt történt. Az órát mindenhová vitték magukkal. Először Pécsen laktak, majd felköltöztek Budapestre.

A háború alatt repülőgépek bombázták Budapestet. Egyik délután megszólalt a sziréna, és ezért le kellett menniük a pincébe, hogy a bomba ne találja el őket. Nagyon sokan voltak odalent a félhomályban, de már a sok együtt töltött idő alatt az emberek kezdték megismerni egymást, barátságok szövődtek.

Előfordult, hogy egy napon belül akár többször is levonultak. Ekkor a nagypapám pont 12 éves volt, mint amennyi most én vagyok. Amikor lent voltak a pincében, nagyon féltek, mert a bombák és a repülőgépek nagyon hangosak voltak, sokan meghaltak a bombázás idején. Egyszer csak egy hatalmas robaj rázta meg a pincét. A bombázás után, miután a repülőgépek elmentek, nagy csend volt. A pincében így hallhatták a halk neszt - amin mindenki nagyon csodálkozott - az óra bim-bamolását. Innen tudták, hogy mennyi az idő, ugyanis az óra mindig annyit ütött, amennyit az egész órákon mutatott.

- Apa, most már felmehetünk? Félek idelent. – kérdezte nagypapám.

A dédnagypapám nyugalmat erőltetett magára, majd így válaszolt:

- Mindig meg kell várnunk a szirénát, ami lefújja a légiriadót, csak akkor vagyunk újra biztonságban. – azonban a félelem tükröződött szomorú szemeiben.

Ekkor hirtelen megszólalt a várva-várt sziréna, ez volt a légiriadó vége. Nagypapám boldogan rohant fel a házba, de a látvány megdöbbenetete. Sajnos az egyik bomba eltalálta a házukat. Dédnagypapám is felért a pincéből, s csak akkor látták meg, hogy a lakásuk egy része eltűnt, de az egyetlen fal, ahol az óra volt, az megmaradt. Ezért lehetett hallani, amikor ütött az óra. Ez nagy csodának számított, mert körülötte minden tönkrement. Az egyik bomba keresztülment az egész lakáson és kilyukasztotta a mennyezetet, a szobában egy asztalt és a padlót is. Ez az asztal még mindig megvan a padláson emléknek, bár mi sosem használtuk. Nagypapámék befoldoztatták örök emléknek, de a lyuk helye még mindig látszik. Tavaly apukánk megmutatta nekünk, így biztosan egyike lesz azoknak a tárgyaknak, amit örökre megőrzünk.

A háború után nagyon nehéz időszak következett. Nagypapám apukája magas rangú rendőr volt, ezért a családot nagyon meghurcolták a háborút követően. Jöttek olyan fegyveres emberek, akik közölték, hogy csak egyetlen órát adnak nekik, hogy mindent összepakoljanak. Utána kitelepítették őket vidékre. A lakásukat és az értékeik nagy részét elvették. Csak nagyon kevés dolgot vihettek magukkal. A rokonok segítettek, amit tudtak, de akkor nem volt olyan sok autó, mint most, és nem lehetett ezt megoldani. Persze az óra volt az első, amit lekasztottak a falról és vitték magukkal, mint a csodát, ami

oly sok jót és rosszat megélt már. Azóta nagyon sokszor költöztek, de az óra végig megmaradt, és mindenhová vitték magukkal.

Szóval ez az óra látta az üknagypapámat, a dédnagypapámat, a nagypapámat, apukámat, valamint engem is, és most is ott van nálunk a falon. Minden karácsonykor felhúzzuk egy kicsi kulccsal, a nagyszülők emlékére.

Ha nagy leszek, én is ki fogom tenni a falra, csak nehogy Zsófi megelőzőn ebben...

Varga Emma: Elvesztem...

Ez az eset akkor történt, amikor két éves voltam. Kicsi korom ellenére sikerült nagyon ráijesztenem a szüleimre.

Most elmesélem, mit csináltam. Egy szép napos délután nagyon nyűgös voltam, ezért apával és anyával lepihentünk. Mindhárman elaludtunk, de én úgy aludtam, mint a nyuszi, és valami apró neszre felriadtam. Körülnéztem, és mivel szüleimre nem számíhattam – aludtak, mint a bunda – kiosontam a házból. Átszöktem a mamáékhoz, akik a közelünkben laknak. Mama kicsit meglepődött, hogy egyedül érkeztem. Nagyon örült nekem és be is zárta utánam a kaput, hogy ne menjek ki az utcára. Mama azt gondolta anyáék tudják, hogy vendégségben vagyok. Akkor lett nagy riadalom, amikor a szüleim felébredtek és sehol a lány. Mindjárt a keresésemre indultak. Benéztek minden sarokba, minden asztal alá, de nem leltek sem az udvaron, sem az utcán. Rá sem gondoltak, hogy a nagyiéknál vagyok. Bár elmentek odáig, de zárva volt a kapu. Nagyon megrémültek, idegesek lettek, azon tanakodtak, hol kereshetnének még. Egyszer csak csörgött a telefon. Mama volt.

- - Nem hiányzik nektek valaki? – kérdezte.

Majd elmesélte, hogy hogyan téztünk és kockáztunk a tatával. Anya és apa megnyugodott. Átjöttek értem és agyon ölelgettek.

Egy életre megtanulták, hogy ha Emmával pihennek a kaput be kell zárni.

Varga Tímea: Bekeretezett Portré

Végigélte a XX. századot. Az első háború előtt volt kicsi lány egy alföldi kisvárosban, édesapja köztisztviselőként álló tanító, majd leventeoktató, édesanyja pedig „háztartásbeli” - ahogyan ma mondanánk. A város közelében kis földjük, szőlőjük is volt, ott dolgozott az első háború alatt a fiatal orosz hadifogoly is, akinek a szökését, a családjához való hazajutását tevékenyen támogatták a szülők, csak a kislány sajnálta kicsit, hogy elmegy tőlük a hallgatag, de szorgalmas Miklós, mert kedves ember volt, aki esténként szívesen énekelt neki a tűz mellett furcsa, szomorú hangján, azon a furcsa, érthetetlen nyelven. Sajnos a szökési kísérlet valószínűleg kudarcba fulladt, mesélte nekem több mint fél évszázaddal később a hajdan volt kislány, hisz Miklós, siker esetén a háború után biztosan adott volna hírt magáról.

Gondtalan gyermekkor, szertelen ifjúsága és felnőtt életének kezdete a két háború közé esett, majd élete, ahogy oly sok másnak is, mint egy letört nádszál, egészen váratlan, szomorú és új irányt vett: egyedül kellett megbirkóznia egy teljesen új fajta élettel. Férjét nem volt ideje sokáig siratni, se köddé vált polgári életét, melynek állandó szereplői voltak még az állomásfőnök feleségeként a szalonban fogadott vendégek ezüstkanalas csilingelése, a habos kávé édessége, zongora- és hegedűszó, cseléd és nevelőnő. Nem, a háború végére már nem volt férje, angol bomba vitte el, a koporsóban a holttestet neki kellett Csornáról, ahol férje szolgált és meghalt, hazavinni szülővárosába, az Alföldre, ahol kirámolt ház várta: nem volt többé szalon és ezüstkanál, eltűnt a fekete bécsi zongora, és el a hegedű is. Természetesen nem volt cselédlány és nevelőnő sem, a fiatal özvegynek egyedül kellett felnevelnie egy szem kislányát egy új világban, mely idegen volt, rideg, zord és ellenséges.

Pedagógusként élte a következő évtizedeit, sikeres volt, agilis, kreatív, szerették a gyerekek és a szülők egyaránt. Nyugdíjas éveiben, miután lánya férjhez ment, eladta a régi házat, melyben még maga is kislány volt. Egy újonnan épült modern belvárosi lakásba költözött, ahova mindig besütött a nap, és ahol kedves, segítőkész szomszédok vették körül haláláig. Azonban itt is megmaradt pedagógusnak: délutáni napközit vezetett. Sokszor több gyerek tanult nála egyszerre, mint ahány szék volt a lakásban, de valahogy mindet leültette, és az sem okozott neki nehézséget, hogy valamennyi más korú, más képességű volt. Korábban a tanyasi iskola osztatlan oktatási rendszerében nagy gyakorlatra tett szert az úgynevezett differenciált csoportmunka területén. Mindig mindenkinek volt feladata, és a lehetetlent is kihozta a

gyerekekből. Nagyon szigorú, de nagyon következetes volt, munkája nyomán potyogtak a négyesek és ötösök, a csillogó szemű gyerekek soha nem remélt sikerélményhez jutottak. Én meg csak néztem tátott szájjal, mit művel a kezdetben butus, vagy olykor csak butusnak tűnő gyerekekkel, és mellette már óvodás koromban magam is megtanultam írni, olvasni, számolni.

Megélte a rendszerváltást is, melynek évében unokája férjhez ment, próbálta elképzelni és megérteni, milyen lehet a számítógép, hisz unokaveje számítógép-programozó volt, de ez bizony már nem nagyon sikerült. Sok technikai újdonság idegen maradt tőle: a rádióját, biztos, ami biztos, úgy kapcsolta ki és be, hogy a dugót hol kihúzta a konnektorból, hol bedugta. Amikor pedig a sarki ABC ajtaja magától kinyílt, a lélegzete is elállt a csodálkozástól. Így a számítógép gyökeresen újszerű világát, bármennyire is szerette volna, már nem tudta befogadni. Ő még azt szokta meg, hogy pontosan tudja, mi történik körülötte, ha valami működik, azt érti hogyan és miért működik.

Viszont három dédunokájával még sokat találkozott. Messze voltak egymástól térben és gondolatvilágban is, mégis örülhetett, hogy az élet megy tovább, az a sok minden, amit élete során adott, új kis életekben elvetett magként él tovább. Ezzel a biztos tudattal búcsúzhatott az élettől és családjától az ezredfordulón.

***

Karakterének egyik legfőbb jellemzője erős akarata volt, mellyel átvészelte a nehéz időket, megoldotta az elé tornyosuló problémákat. Bátran és olykor kihívóan állást foglalt az igazság mellett, akkor is, amikor az csöppet sem volt kifizetődő; de olykor, az érem másik oldalaként egyszerűen csak hajthatatlan és makacs volt.

Erős akaratát nem tudjuk, honnan, kitől örökölhette, honnan, kitől tanulhatta, hisz szülei szelíd, lágyszívű emberek voltak, többnyire szabadjára engedték a kislányt, majd a nagylányt. Féltő, óvó szeretettel vették körül, és elvárásokat nem volt szívük támasztani egyetlen lányukkal szemben. Talán csak egyszer büntették meg, és mivel ez olyan különös esemény volt, a lány haláláig szomorú szívvel emlékezett rá.

A kislány, felnőttkori határtalan szorgalma ellentétéként gyereknek inkább lustácska volt. Miután elvégezte a népiskola négy alsó osztályát, bejelentette otthon, hogy ő bizony nem tanul tovább, inkább cselédlány lesz. A szülők engedékenyek voltak, így a következő évet otthon töltötte édesanyja szoknyája mellett boldog gyermeki semmittevésben. Később rájött, hogy mégse szeretne cselédlány lenni, így szülei beíraták a polgári iskolába. Ekkorra ugyan belátta, hogy fontos a tanulás, ez azonban nem akadályozta meg abban, hogy német nyelvből megbukjon. És ekkor kapta élete első és utolsó komoly büntetését: az iskola szervezett a diákoknak a nyári szünidőre egy római nyaralást,

a bukott kislányt azonban szülei nem engedték el, úgy gondolták, nem érdemli meg. A lány pedig még nagymamaként is szomorúan emlegette, hogy lám, Rómába azóta se jutott el, míg a hajdan volt bukásnak már semmi jelentősége nincs.

Nos, bár nem tudjuk, honnan ered e lágyszívű, csupán egyszer büntető szülők gyermekének bátorsággal párosuló erős akarata, de e tulajdonság jelenlétét történetekkel könnyen alátámaszthatjuk.

Az '50-es években „titkos” hittanórákra járt. A hittanórákra óvatosan, egyenként szállingózva érkeztek az asszonyok, mert akkoriban nem volt tanácsos hittanórát tartani és hittanórára járni. Egy hideg téli napon a plébánia emeleti ablakából, a behúzott függöny mögül kikandikálva jól látták, hogy valaki a plébániát figyelve már jó ideje fagyoskodik egy fa árnyékába húzódva. Az asszonyok a hittanóra végeztével nem mertek hazaindulni, még egyesével sem. Történetünk főszereplője, az akkor már negyvenes éveiben járó, apró termetű, filigrán, de határozott nő, megnyugtatta a többieket, ne aggódjanak, ő majd elintézi, hogy ne figyeljék a plébániát. Egy óvatlan pillanatban kiosont a kapun, és a bokrok árnyékában észrevétlenül megközelítette a fagyoskodó őrszemet, majd odalépett hozzá, és együttérző hangon mondta neki, hogy a nagy hidegre való tekintettel őt küldték a Pártból, hogy leváltsa „kollegáját”, menjen nyugodtan haza, ne fagyoskodjon tovább ebben a csikorgó hidegben. A már minden porcikájában elgémberedett hölgy örömmel vette a „Párt figyelmességét”, nem győzött hálálkodni, és sürgősen hazaindult. Kár, hogy nem tudjuk, az ő számára hogyan folytatódott a történet, azt viszont tudjuk, hogy az őrszem távozása után a hittanos asszonyok békésen hazamehettek.

Egy másik történet idősebb korába repít minket, a belvárosi emeletes ház harmadik emeletére. Akkoriban, arra felé senki nem zárta kulcsra az ajtaját, és a kapun is bárki bejöhett a lépcsőházba. Sőt, az ajtókat, ha szép idő volt, általában nyitva hagyták, csak szúnyogháló, vagy színes szalagokból álló légyűző függöny választotta el a lakásokat a folyosótól, a félig-meddig a folyosón élő lakóközösségtől. A lakók átjártak egymáshoz, akár ha szükségük volt valamire, akár ha csak társaságra vágytak. A szomszédban egy kétgyermekes házaspár élt, sajnos nem vetették meg az alkoholt, és sokszor kellett kölcsönkérniük hónap végén. A nyugdíjas pedagógus szívesen segített nekik, de mivel vérbeli pedagógus volt, többször megpróbálta a fiatal párt jó útra téríteni. Próbálkozásai hosszú távon nem hoztak különösebb eredményt, de egy ízben váratlan sikert könyvelhetett el magának. Mikor valamiért átkopogott a szomszédba, majd a szokásoknak megfelelően benyitott, legnagyobb meglepetésére a fiatalasszonyt ott találta a szobában a vetett ágyban – egy idegen férfival. Nos, történetünk főszereplője tudta, mi helyes és mi nem,

így aztán nem sokat teketóriázott, amilyen kicsi volt a termete, olyan nagy volt a hangja: ellentmondást nem tűrően kiharcolta az illetéktelen urat az ágyból, aki ijedten kipattant, magára ráncigálta a ruháit, amilyen gyorsan csak tudta, majd eliszkolt, és többé a közelébe se merészkedett a háznak – így szól a fáma.

***

Erős akarata, bátorsága és konok igazságszeretete mellett másik nagyon jellemző tulajdonsága volt vidám optimizmusa, mely gyermekkorában hallatlan csintalanságokra készítette, fiatal lány korában szertelen jókedvben mutatkozott meg, idős korában pedig a jól végzett munka öröme feletti békés derűben.

Két huncutság jut eszembe hirtelen, melyek talán a mai fiatalságon edződött tanárokat is zavarba hoznák, és melynek elkövetésekor bizony már nem is volt olyan kicsi kislány.

A négy polgári elvégzése után tanítóképzőbe írták, mely akkoriban öt éves volt, és a tanítónéninek készülő lányok 15 és 20 éves koruk közt jártak ide. Ő egy évvel idősebb volt társnőinél a már korábban említett évkihagyás miatt. Akkoriban a lányok hosszú haját viseltek, írni pedig mártogatós tollal írtak. A sötét színű tinta kis üvegcsében volt, abba mártogatták a tollat. Az üvegcese számára pedig kis mélyedés szolgált az iskolapadokon. Történetünk főszereplőjének egy unalmas tanítási órán rávetült tekintete az előtte ülő lány szép hosszú, szőke, fonott copfjára, majd egy hirtelen ötlettől vezérelve óvatosan lecsavarta tintásüvege kupakját, aztán hasonló óvatos mozdulattal megfogta a szőke hajfonatot, és annak végét beletunkolta a sűrű, sötét folyadékba. Mikor a szőke kislány valamit megérezett, és egy hirtelen mozdulattal hátrafordult, hogy megnézzé, mi történik, tintába tunkolt haja kiröppent az üvegcséből, és ívben repülő tintás copfja nyomán pöttyösre fröcskölte környezetét. A tintásüveg is felborult, a tinta kifolyt a padra, füzetre, könyvre, ruhára, majd e rombolások után le a földre. Mikor a szőke lány rádöbbsent, mekkora csúfot üttek belőle, haja, ruhája rémesen néz ki, sírva fakadt. A tanárnő tehetetlen dühében az intézmény igazgatónőjéért futott, aki szintén tehetetlennek érezte magát. Tudta, hogy ezzel a fegyelmezetlen lánnyal nem tud mit kezdeni, hiába szidja le újra és újra, hiába hívhatja be a szülőket újra és újra, a gyermek (aki már nem is annyira gyermek) mindig kitalál valami újabb lehetetlen rosszaságot. És még ez akar tanító lenni...! Az igazgatónő bárhogy tájékozott, bármilyen büntetést is eszelt ki, nem tudta elejét venni ezeknek a csínytevéseknek. De fölbosszantani azért föl tudta tanítványát, aki egyszer úgy próbálta móresre tanítani humortalan igazgatónőjét, hogy iskola után, délutáni sétáján fogott egy nagy zacskónyi békát. Természetközeli lány lévén ez nem okozott neki különösebb nehézséget. A nagy zacskó békával visszasétált az iskolához, ahol az igazgatónőnek utcára néző földszinti lakása volt. Szép idő lévén,

szobája ablaka tárva nyitva állt, a csintalan diák pedig, aki nem szerette igazgatónőjét, egy óvatlan pillanatban, mikor senki nem járt arra, aki szemtanúja lehetett volna az eseménynek, fogta a békákkal teli nagy zacskót, és behajította a nyitott ablakon, majd eliszkolt. No, másnap lett haddelhad! A lányra ugyan nem lehetett rábizonyítani, hogy ő volt a tettes, azonban senkinek sem volt kétsége afelől, hogy ezt csakis ő követhette el.

Mindezek ellenére végül mégis elvégezte a tanítóképzőt, az igazgatónő pedig örült, mikor ennek a sokszor fêkevesztett lánynak végre már csak a tablóképe lógott az iskola folyosóján. A lányt pedig később, a háború után ez a képesítés segítette a megélhetésében, kislánya eltartásában. És bár szigorú tanár lett belőle, rugalmas is volt, és az eleven gyerekeket soha nem tartotta rossznak, inkább megpróbálta elevenységüket megfelelő cél szolgálatába állítani.

Szertelen vidámsága később is megmaradt, mikor már eladósorba került. Ő volt a városi bálokon az anyukák és a gardedámok réme. Mert amint megérkezett, ő lett a társaság középpontja. Jókedve mindenkit magával ragadott, és így, bár saját bevallása szerint nem volt szép (noha ebben én nem vagyok oly bizonyos) minden fiatalember vele foglalkozott, vele akart táncolni, a többiek, akik jókislányosan viselkedtek, háttérbe szorultak. Egyik bálon, mikor megérkezett, és belevetette magát a táncba, féktelen pörgése közben lerepült lábáról a cipő. Nagy kavarodás támadt, a zene elhallgatott, és a fiatalember az ő cipője után kúsztak. A falnál ücsörgő anyukák és gardedámok pedig dúltak-fúltak mérgükben, amiért már megint ezzel a lánnyal foglalkozott mindenki.

Később, fegyelmezett tanárként és fegyelmezett anyaként már semmi ilyesmit nem csinált, viszont akkor is mindig jókedvű volt, igyekezett észrevenni az életben a szépet és a jót, mindazt, aminek örülni lehet. Talán ezért volt, hogy oly sokat dudorászott. Komoly munka volt a régi nagy házban az egy-egy hetes tavaszi és őszi nagytakarítás, és annak is komoly részét képezte a hosszú üveges veranda ablakainak megpucolása. De ő sosem volt kedvetlen eközben sem: végig énekelt, és mikor készen volt, az eredményt szemlélve örömmel dőlt hátra – majd hamarost folytatta a munkát valami mással, ismét énekelve.

Idős korában pedig már az is boldoggá tette, ha kifőzte a hófehér ágyneeműt, kikeményítette, majd kivasalta, és rendben behajtogatta a szintén hófehér szekrénybe. Egyértelmű volt számára, mi a fontos, aszerint élt, és ez boldoggá, megelégedetté tette – miközben kívülről nézve egyáltalán nem volt könnyű élete.

***

Végigélte a XX. századot. Ott volt a születésemnél, és sajnos nem lehettem ott a halálánál. Kaptam tőle éveket, rengeteg figyelmet, meséket, elveket,

értékrendet. Elleshettem tőle a másokért élés művészetét, az alkalmazkodást, azt, hogy az élet nem kell legyűrje az embert. Ő volt a nagymamám. Teljes, színes, változatos és áldozatos élete volt. Végigélte a XX. századot.

Varju Sándorné: Madárlátta kiskanál

Anyukám azt mondta, még kettőt alszunk és én is mehetek velük üdülni akáciába, hogy tanuljam az erdőt. Az egy virágerdő, ahol nagyon sokféle gyönyörű madár él, és rengeteg szép mezei virág, amit le lehet szedni, amit nagy csokorba fogok kötni és haza hozom nagymamámnak. Ő azokból a télen főz nekem teákat, hogy sose fájjon a torkom. - Újságolta a kis Rozi az oviban.

- Sokáig, nagy akácerdő közepében fogják apukámék legeltetni a méhecskéinket.

Másik vasárnap után jövünk haza, ott is alszunk, én meg anyukám a bódében lévő emeletes ágyban apu meg egy lócán, meg bográcsban készítenek ennivalókat, meg finom piskótát is, amit én nagyon szeretek.

- Azt nem tudják bográcsban elkészíteni- mondta mosolyogva Juci néni a dadus.

- De az én anyukám azt is tudja, meg mindent.

- Nagyon ügyes az anyukád biztosan!

- Igen, már gyúrt is egy csomó tésztát és ki is nyújtotta szép vékonyra, meg sok tojást rakott egy kosárba a piskóta miatt.

- Na, Rozikám, ha visszajöttök az erdőből, elmondod, hogy miket tanultál az erdei állatokról, madarokról és milyen ízűre sikerült az a bográcsban készült piskóta.

- Jó és hozok belőle Juci néninek azt is, meg lépes mézet is.

- Ne locsogj már annyit, inkább igyekezz, szedd össze a holmidat és induljunk, ezer a dolgunk. szóltam rá.

- Szép és jó időt kívánok nektek! - Mondta Jucika, amikor elköszöntünk az óvoda kapujában egymástól.

Tudtam, szokatlan hetünk lesz.

Hajnalban indulhatunk Szentannapuszta akác erdőjébe legeltetni a méheinket. Nem késhetünk egy napot sem, mert akkor este, már lehetett látni a virágok nyiladozását. Illata is érződött attól a két öreg akácfától, ami a gyümölcsös kertünk hátuljában élt.

A kaptárok lezárva és felrakva egy bérelt teherautón voltak, azzal a sok mindennel, amit ott szoktunk használni. Többek közt a kézi pergetőt, mézes kannákat, bográcsot, egy pár edényt, frissen sült kemencés kenyérlángost, meg kenyeret, amit anyósom készített. Megkért, hogy szedjünk többféle olyan

növényt, ami főként az akácerdőkben található: ragadós galajt, fekete bodzavirágot, aranyvesszőt, lándzsás útilaput. stb., ilyesmikből szokott teakeveréket, vagy tinktúrát készíteni télire.

Most a 6 éves kislányunk Rozi is jött velünk, így aztán ettől a kirándulástól egy kellemes és izgalmas hetet vártunk.

Neki külön kis csomagja volt: mesés-képeskönyvek, amik tele vannak az erdei állatok képeivel. Nagyon fontos a fényes kerek kanala, mert majd az aludttejet, meg mindent azzal fog enni.(mondta) Még nagyon várta azt is, hogy a közeli tanyába Ő jár el naponta friss tejért a kis köcsöggel. Eddig minden nagyon jól sikerült, mert szép napos időt jelzett a meteorológia is. Reggel 4-kor kívánatos indulunk, jó esetben 6 órára meg kellett érkezünk.

Fázós, álmos hajnalunk volt. Elindultunk.

Megérkeztünk, számításaink szerint. Segítség volt bőven, mivel a falunkbeli Viktor bácsi (barátunk) előző nap kiköltöztette a méheit. Őt már Jani bácsi a fiával együtt várta, akiknek tanyájuk közelében voltunk. Nála hagytuk a múlt évben a bódénkat is, amit már a helyére állítottak mire odaérkeztünk. Lehetett pakolászni, rendezgetni. Mindenki tette a dolgát. 8 óra még nem volt, amikor a méheink előtt nyitva volt a gyönyörű és új nagyvilág.

Mehettek a madárdalokkal együtt zsonglatok, dolgozhattok, ragyog a nap és melegít, melegít mindnyájunk örömére.

Nagyon kellemes volt a kora reggeli kissé párás levegő és a Jani bácsi által frissen kaszált fű illatát érezni.

Ahogy kezdett felszáradni a harmat, egyre erősödött az akácfák virágainak bódító illat- aromája. Ezt már harapni is lehetne mondtuk. S jutott eszünkbe, hogy már nekünk is enni kellene valamit.

Az uram összerakta a szétszedhető asztalt, kipakoltam az elemózsiaát, ízlett a jó szalonnás-hagymás lángos úgyannyira, hogy percek alatt bekebeleztük. Ebédet mindennap Viktor bácsi fog főzni, a reggelizés pedig nálunk lesz, így beszéltek meg. Jani bácsinak, a tanya gazdájának átadtuk az ajándékunkat és a bérleti díjat. Meg is hívott tanyalátogatásra, bemutatni a birodalmát. Ígértük, hogy rövidesen ott leszünk, mielőtt még sok lesz a munka.

Az emberek átnézték, rendezgették a kaptárok környékét, figyelték az állományt, hogy s mint mozognak a méhek. Egy mérlegre helyezett kaptárral szokták ellenőrizni a napi méz behordásának súlyát, kb. mennyiségét.

Egyre jobban hangosodott, zenélt az erdő. Olyan szokatlan, új és kellemes a hang kavalkád, hogy ámulva találgattuk, most vajon melyik madár hívja párját, vagy csak az éjszakai álmukat akarták közölni. Gondoltam, csak örülnek

a szép időnek meg az életnek. A közelünkben ránk cserregett egy szarka, ezt rögtön követte a kakukk, mintha válaszolna neki. Talán értik egymást?

Kis Rozival mentünk madárdalokat hallgatni, nézelődni. Egy öreg akácfa a sorból jócskán kilógott, ott lehet már sokkal régebben a többitől.

Rozi úgy mondta, ez a nagypapája lehet a többinek, keressük meg a nagymamájukat. Átöleltük a nagy fát, épp összeért a kezünk. Ez a fa már száz éves is lehetett s tényleg a nagyapja a többinek, de a közelben nem találtunk párját, hasonló, nagymamának látszó fát, pedig jócskán elbarangoltunk az erdőben.

Fordulhatunk, nézzük meg a méhecskéket is, nekik hogy ízlik az akácvirág méze? –mondtam.

Közben a madarak lecsendesedtek, de akkor meg a méhek zsongása lett hallhatóbb, ami élvezetes hangulatot költöztetett belénk.

Egy szarka ismét cserregett, köszöntött vagy csak a többieknek adta hírül, hogy vendégek érkeztek. Egész a közelünkbe settenkedett. A kis Rozi szerint nekünk mondott valamit.

- Figyeljük csak jobban! -S leültünk egy kicsit hallgatózni.

- Kacagva mondta:

- Az a baj, hogy nem értek madáru.

A fülünkkel értünk madáru, mert érzéseket, hangulatokat adnak a zenéjükkel. Ha behunyod a szemed, még akkor is tetszhet, de látni is ezt a környezetet, még kellemesebb. Figyeld, hallgasd! Érzed? Ezek a szép hangú madárcák még nagyon hasznosak is, mert a fiókáikat sok-sok kártékony hernyókkal nevelik fel, amit a gyümölcsösből szedegetnek nap, mint nap. Ezért hasznosak is nem csak szépek. - mondtam.

Kissé hűvösebb lett a levegő az akácok sűrűjébe érve.

Indulhatunk, jól elidőztünk.

Hirtelen nagy robajt hallottunk, nagyon megijedtünk Rozi sarkon fordult és nekem rohant, átölelt, behunyt szemekkel kiabálva kérdezte:

- Jaj, anyukám itt a farkas?

- Nem, dehogy! Nyugodj meg.

Az történt, hogy a lábunk előtt felröppent egy nagy fácánkakas. Csodaszép fényes tollazata arany és fekete színben csillogott, alig pár méterre tőlünk leszállt és elfutott a sűrű növények közé, gyors iramban követte több kisebb, barnás színű fácánjérce. Hamar el is tűntek az akácok aljnövényzetében.

- Tudod? Errefelé csak őzikék, vannak, ha szerencsénk lesz, azokkal még találkozhatunk is.

Nem volt olyan szerencsénk. Jól elfáradva megérkeztünk a szállásunkhoz, ahol már olyan illatok is keveredtek a levegőben, amik arra ösztönöztek, hogy jó lesz mielőbb előkészíteni az ebédeléshez szükséges mindent.

Valahogy a lecsó illata inkább serkentette a nyál elválasztásom, mint az akácfa virágának illata. A korai ébredés, a jó levegőn való séta a Rozi étvágyát is látványosan meghozta. A kis kanalával hamar kiürült a tányérja. Az oviban szokásos délutáni pihenés hiánya utol érte felfeküdt és mese nélkül is hamar elaludt. Nem volt annyi vizünk, hogy elmossam az edényt, így aztán ott hagytam az asztalt, s indultam vízért a tanya melletti kúthoz. Amikor a vízzel megjöttem Rozi még aludt. Mosogatásnál már észrevettem, hogy a Rozi kiskanala hiányzik. Gondoltam bevitte magával és ott van valahol mellette.

Estefele voltunk Jani bácsi tanyájában vizitelni a felesége készített finom tejeskávét, friss krumplis pogácsával is várt. Megnéztük az állatokat, volt ott tehén, kis üsző nagy csikók, kutya, sok baromfi meg szebbnél szebb galambok. Ahogy megérkeztünk éppen akkor repült haza a magas szénaszárító tetéjére fészkelte gólya, hangos kepeléssel üdvözölte a párját. Felénk is vannak gólyák, de ilyen közel még nem kerültünk hozzájuk. Rozikám nagy örömeben egyből rá zendített a jól ismert mondókára:

Gólya-gólya vaslapát, hozzá nekünk kisbabát-
Gólya-gólya vaslapát, hozzá nekünk kisbabát!

- Na, elég a kívánságból! - szoltam rá.

A kiskanál oda lett, hiába kerestük. Rozi nyavalygott, de azért evett a rendes kanállal is.

Reggeltől mindennap mehettünk tejért a tanya, hangos madárdalos kísérettel.

Éjszaka csak Rozi tudott jól aludni. Szokatlan, na meg azért kissé kényelmetlen is volt az ágy reggel aztán friss tiszta erdei levegő hamar segített a közérzetünkön.

Ilyenkor szép és hangulatos az erdő ébredése, úgy éreztük, mintha nekünk, a mi üdvözlésünkre lett volna megrendezve minden szép, harmattól csillogó fűvek, fák ragyogása madarak éneklésével ékesítve.

A növényeket déltájban kezdtük gyűjteni. Amikor a nap sugara teljesen megnyitja a virágok kelyheit. Mindenből, amit a mama kért, bőven és hamar szedtünk eleget. Hazaszállításig a tanyán lehetett tárolni, hadd szikkadjon a szénaszárítóban.

Az időjárás jónak volt mondható, a harmadik napon szelesre fordult, akkor idegesek voltak méhek, olyankor, jobb elkerülni a kaptársort. Kezdték felhősödni is, egy kevés eső esett, ami az akácvirágnak adott felüdülést, amitől a méhek jobban ki tudták inni a nektárt. Rövidesen, ismét napos és szép időnk lett Édesedhetett az akácvirága, a többi a méhek dolga. Lehet, hogy jól pergettünk?

A jövő heti időjárás döntően befolyásolhat mindent, gondoltuk. A kétnaponkénti kaptármérések elég jó eredménnyel kecsegtettek.

Viktor bácsi nagyon jó ebédeket főzött, fogyott a száraztészta, krumpli, tojás rendesen.

Reggelente friss tejet ittunk a szalonnaszíros pirítóssal nagyon ízlett Rozinknak is, nem hiányolta a piskótát, de még a kiskanalát sem.

A nagy öreg akácfáig mindennap elmentünk, csodáltuk a vastag ágait, nagy feltűnően szép fürtös akácvirággal teli szabálytalan, de virágokkal dúsi-tott lombkoronáját, ahol több madárfészek is volt látható. Egy harkály szinte mindig az öreg fán szaladgált fel-le, kutatva, kopácsolt: „brrr-brrr” élelmet keresett. Vagy valamit. A szarka is gyakran a közelünkben repdesett, mint aki, a társaságunkat keresi. Tetszünk egymásnak, úgy látszik. a sárgacsőrű fekete rigók olyan közel szálldostak körülöttünk, hogy talán meg lehetett volna fogni is őket, közben a távolabbiakkal csiviteltek beszélgettek.

Egy-egy ilyen barangolás után mindég kellemesen elfáradtunk, na meg jól megragadtunk bogánccsal, tapadós galajjal. Estefeled azután, vacsora után leültünk és szedegettük magunkról a nappal ránk ragadt mindenféle növényi magvaknak induló valamiket. és hallgattuk az esti altató és halkuló madár neszeket. Nyugalom csend és béke. Ez kellemes és jó érzés töltötte el minden porcikánkat. Mi is halkán beszélgettünk, nem akartuk zavarni a körülöttünk élők álmait. Elvégre mi csak vendégek voltunk ott. Hamar, szépen eltelt egy hét.

Készülődöttünk haza, úgy terveztük az urammal, mi csak egy hetet töltünk az erdőn a kis Rozival. A pergetést úgy oldják meg, hogy annak kezdik meg, előbb aki hamarabb ki- költözött. Mi a másodiknak jöttünk az erdőre. Az utolsó ott töltött éjszakán elbúcsúztam a huhogó baglyoktól, hajnali sok-sok madárdaltól. Összeszedtük a holminkat, csomagoltunk. Jani bácsi a lovas szekere előkészítette, a megbeszélte időre pontosan jött értünk és vitt bennünket Debrecenbe. Nagy élmény volt a stráf szekéren, bakon ülve erdőn, mezőn utazni, közben a Rozi kezébe foghatta egy kicsit a gyeplőt is. A nagyállomásom leszálltunk elköszöntünk. Jani bácsi bement a városba ezt-azt vásárolni, mi meg vonatra szóló jegyet vettünk. Ebédidőre hazaérkeztünk.

Mamákénak, részletesen beszámoltunk milyen sokféle gyógynövényt gyűjtöttünk. Hogy hamar kimerült az elemes lámpa és nincs pótelem, de most a Jani bácsi vesz Debrecenben kettőt is. (azt nem mondtuk, hogy Rozi nappal világítgatott még a pók lyukakba is vele) nagy sajnálattal előadta, hogy eltűnt a kedvenc kerek kiskanala, de már a naggyal is szeret enni.

Tudod, mamám ott nagyon sok-sok kismadár énekel, este azok is mentek aludni, amikor kezdett sötétedni, egyszerre el is tudtak hallgatni valamitől. Biztosan nappal nagyon sok bogarat összeszedtek és elfáradtak, ezért a fiókáik nagyon jól laktak, reggelig meg sem mukkantak.

Tíz nap múlva megjött az uram is teherautós rakományával, átlagostól jobb mézhozammal, Ezért aztán rövidesen meg tudtuk venni azt a nagyképernyős Duna tv-t, amit kinéztünk az egyik debreceni áruházban. Meglepetés is volt kis Rozinak, mégpedig a madárlátta kiskanala, amit Jani bácsi szedett ki a nagy, öreg akácfán levő szarkafészekből. Gyanús lett neki a szarka látogatásai, kiskanál eltűnése. Eszébe jutott, hogy a múlt nyáron a felesége aranygyűrűjét a gangon lévő asztról a szemük láttára felkapta és elrepült vele egy szarka. Gondolt egyet és a szekeren kivitte a nagylétráját, amire felmenve bele tudott kotorászni a szarka fészkebe és ott volt a Rozi kiskanala, a felesége gyűrűje, meg mindenféle cifra fényes papírdarab.

Rozi nagyon csodálkozott és azt mondta:

- A szarka madár is szereti a szépet. Reggelente biztosan az a fényes csillogás ébresztette őket, amikor a nap sugara csillogtatta a kiskanalamat.

S jövőre vigyük vissza hadd örüljön! Neki adom örökre!

Következő tavasszal már Rozi iskolába járt, az uram nélkülünk ment az erdőre, küldtük a kiskanalat is a szarkánknak, amit ki is tett az asztrára, és ismét eltűnt onnan. A felesleges méz árából meg babakocsira kellett egy kis plusz pénz, mert az a Szentannapuszta gólyája meghallgatta és teljesítette a kis Rozim kívánságát.

1968.julius 20-án megszületett Sárrikánk.

(igaz történet)

Veres Tamásné: Gyereket nevelni

Nem cserélem el a fiam.

1980.

Tavasszal a fű az enyhe tavaszi esőtől úgy megiramodott, hogy Balázs csodálkozva állt meg. Ez még tegnap sokkal kisebb volt. Letette kis sárga táskáját a patak partjára, és leereszkedett a meder közvetlen közelébe. Ott az esőtől még nedves fűben egy béka ugrott el a lába előtt. Ott állt kicsit meggörnyedve, mint egy kis öregember, mozdulatlanul és csendben, mert újra szerette volna látni a békát.

Már nagyon sokszor kinéztem az erkélyre, de a kis sárga táská még mindig a patak partján hevert. Nagyon szerettem volna Balázst rászoktatni, hogy igyekezzen haza, de ez valami felfedezni való miatt, mindig megghiúsult. Nem tudtam rászoktatni, hogy ne nézze meg ezeket a csodákat. Egy dolga van, siessen haza. Nem gondoltam saját gyerekkoromra, és olyat vártam el tőle, amit én sem tudtam betartani annak idején. Nekem elnézték ezt a lassúságot,

elnézték a természetre való rácsodálkozást, volt időm rá, nem lihegett a nyakamban a rohanó világ lüktetése.

Végre csengetett valaki, ez már biztosan Balázs, gondoltam, és sietve mentem ajtót nyitni. Valóban ő állt az ajtóban. Ruhája vizes volt a patakparti fűtől, sapkája ferdén állt a fején, alóla lazán kilógtak göndör fürtjei. Kicsit aggodalmas volt a nézése, mintha most jutott volna eszébe valami nagy probléma. Vékony kis karjaival átölelt, és ott is maradt ebben az ölelésben. Adta a millió puszit, amit állítólag egész nap cipelt, és már olyan nehéz volt, hogy majdnem összerogyott a súlya alatt, de ezt haza kellett hozni, mert ezt mind nekem szánta. Haza kellett hozni annak ellenére, hogy az ő ereje fogytán fogyott, amióta iskolába járt, mert csak a szünet a legjobb dolog az iskolában, ahogyan mindig mondta. Gyorsan és könnyen tanult, neki fél figyelés is elég volt, hogy megírja a felmérőket majdnem száz százalékra, de a szabadság elvesztése nagyon sérelmes volt számára.

Az öccse méltatlankodva nézte ezt a cummogást. Ezzel ő nem akart versenyre kelni.

- Ezt már olyan nehéz elviselni, ezt a hosszú cummogást.

A kisebbik fiam valami mással akart kitűnni, valami különlegessel, ezért sokszor feladatot kért és aranyzőke fejét a kért feladat fölé hajtotta, és dolgozott. Újabb és újabb feladatok kért és oldott meg, amit aztán csillogó kék tekintetével nyújtott át nekem. Nagyon hamar megtanult, írni, számolni és olvasni, annak ellenére, hogy neki még nagyon távol voltak az iskolás évek, napról-napra többet tudott. Nem tudta, hogy én feltétel nélkül szeretem őket, nem kell bizonyítaniuk, mert az a szeretet, amit irántuk érzek, az olyan mélységekkel kápráztatott el, amit én addig, míg ők nem voltak, fel sem fogtam. Sokszor magamat és őket is védeni kellett ettől a mély érzéstől, és ekkor jött a nevelés. Amit még én is most tanultam. Jól vagy rosszul nem tudom, nekem is voltak hibáim, de a férjem mindig azt mondja, nagyon nem ronthatunk el semmit, mert igazán rendes emberek lettek belőlük. Ez a szeretet sarkalt arra, hogy néha megbüntessem, néha visszafogjam őket, hogy később be tudjanak illeszkedni ebbe a rohanó világba. A szeretetemhez hozzátartozott a nevelés, a türelem, az önuralom megtanítása, a kötelesség, az udvariasság, munka, amit nekik kell megtenniük, hogy egyszer majd erős lábakon álljanak. Egyébként is mindketten különlegesek, egyediek, megismételhetetlenek a mai napig az életben.

- Anya, te elcserélnél engem a Norbival? – kérdezte Balázs, kicsit hátrább állva, hogy láthassa minden rezdülésem.

- Nem! Te vagy az én fiam és nem ő.

- Ő három piros pontot hozna neked haza, annyit vitt ma az anyukájának.

- Akkor sem cserélnélek el, mert az én fiam te vagy!

- Balázs láthatóan elégedett volt a hallottakkal, nyugtázta, hogy a státusza az anyjánál megingathatatlan.
- Pedig megérdemelnéd, hogy hozzon három pirosat neked. Te vagy a legjobb és legszebb anyuka. – Kis hatásszünetet tartott, majd nagy levegőt véve folytatta. – Én három feketét hoztam haza. Most már elcserélnél vele?
- Nem, Balázs, mert a három feketéddel együtt is az én fiam vagy! Nem örülök, hogy fekete pontot hoztál, mert ez az igazság. Piros pontot neked kell hoznod nekem, csak te hozhatsz meg Tibi, ha iskolás lesz, nem Norbi, mert ti vagytok az én gyerekeim.
- Három fekete?
- Igen anya, egy a kukás autóért, mert elvittem az iskolába, és óra alatt kitettem a padra. Kettő meg a Totya lába miatt.
- Totya lába hogyan kerül a történetbe?
- Hát kétszer leesett a radírom az óra alatt, és amikor felvettem a pad alól, ott himbálózott Totya lába és nem tudtam ellenállni – megcsiklandoztam.
- De kétszer?
- Hát kétszer gurult el a radír.

Néztük egymást komolyan, ennek fele sem tréfa. Tibi is felkapta a fejét a füzetéből, amiben éppen dolgozott. Szeme ezer piros pont ígéretével ragyogott rám. Néztam Balázs hosszú pilláit, a göndör fűrtjeit, és csak reménykedni tudtam a változásban, hogy előbb-utóbb a kalandos természete és a szabadságvágya bele tud illeszkedni ebbe a rohanó világba.

Minden este mesét olvasok nekik. Leülök az ágyuk mellé. Ők választhatnak. A mesék összekeverednek és vágyakká növe, tárják szét hatalmas szárnyukat, lassan szemhéjukra száll az álom, és ott minden lehetséges. Betakarom őket és tudom, hogy most a meséről álmodnak. Ők az én hőseim. Nem kell csodálkoznom holnap reggel, hogy ébredés után kardoznak egymással, mert királyfiak, vagy varázslók, vagy ők a legerősebbek a világon a mesék szárnyán.

Soha senkivel el nem cserélném őket, eleve elrendelt volt, hogy ők az én gyerekeim legyenek. És manapság, ha megpihentetem a szemem rajtuk, ha nem is szólok semmit, csak a tekintetemmel ölelem át őket, tudom, hogy az életem miattuk volt ilyen tartalmas a szeretet által.

Vonyó József: Békalencse és csukafejes

Az állatok ellátása részben a mi feladatunk volt, gyerekeké. De ez nemcsak kellemetlen munkát jelentett számunkra, hanem érdekes élményeket, mókás - bár nem mindig kellemes - eseteket is. Ilyen volt például hápogó szárnyasaink etetése. Mindent ettek ezek a billegve totyogó jószágok: fűvet, fenyert (azaz lucernát), magvakat, ételmaradékokat. Ám a kedvencük a békalencse volt. Ez a békalencse nem sárgásbarna termés, amiből Újév napján - régi, népi babona nyomán - malacsülttel feltálatlalt főzeléket főznek, hogy sok pénz álljon a házhoz az új esztendőben. Ez a „lencse” tulajdonképpen vékony zöld szálakon növvő, apró, kerek, zöld, kemény húsú levélke, egy érdekes és sajátos növény, mely beborítja a csendes tavak, lassú folyású posványos patakok felszínét. Lencsének azért nevezik, mert alakja kísértetiesen hasonlít a főzeléknövény magjáéhoz. Békalencsének pedig azért, mert a békák birodalmában terem. Gyakran láttuk, hogy egy-egy ponton szétnyílt a zöld lencselevél-szőnyeg, s a nyílásban egy pislogó szempár jelent meg: egy békafejen. Ezt a békalencsét imádták kacsáink. Hogy miért?

Bizonyára felfigyeltetek már arra, hogy néha a legelkényeztetettebb háziállatok is vadakként viselkednek. Egy agyondédelgetett cicus rendszerint langyos tejcskét lefetyel, az ebédről megmaradt husit rágcsál vagy csirkecsontot szopogat, sőt Kite-Kat-ot vagy Whiscas-t eszik külön számára vásárolt díszes tányérból. Legtöbbje el is lustul, s kerekdedre hízik a gazdi simogató keze alatt. De nincs az a macska, aki nem hagyja ott a legfinomabb tejcskét, csirkecsontot, Kite-Kat-ot vagy Whiscas-t, ha netán meglát egy egeret. Nagyot ugrik - már amennyire gömbölyded idomai engedik - s a cincogó után veti magát. Ha elég ügyes, s nem tunyult el teljesen, még el is kaphatja. Semmi kétségetek ne legyen afelől, hogy a maga fogta egér friss húsát és törékeny csontjait százszor akkora élvezettel ropogtatja el, mint a legízletesebb, drága konzervkaját.

Merthogy sok ezer évvel korábban, mielőtt az ember megszelídítette a vadon élő állatokat, így a macskát is, csak élő eledele volt a ragadozóknak. Azt ettek, amit maguknak megfogtak. Sőt, még a szelídítés után is, hisz a macskát épp azért szerette meg az ember, mert pusztította a körülötte kellemetlenkedő apró rágcsálókat. S nemhogy konzervet készített volna neki (mint a Kite-Kat meg a Wiscas), de maga az ember sem fogyasztott még olyasmit. Mi több, főtt ételt sem. Eleinte maga is nyersen ette a húst, mint doromboló négy lábú egérfalója. Minden általa fogott állat húsát. A macskáét is, ha el tudta kapni. Vannak népek, melyek ma is fogyasztanak cicahúst. Legalábbis voltak még néhány évtizede, amikor mamiék-papiék születtek. (Lehetséges, hogy

nemcsak a cicákban bújik meg vadmacska, hanem az emberben is a vadember, pontosabban az őseember?)

Hogy mitől van mindez? A tudós biológusok - mint pl. Apu - ezt úgy mondják: génjeikben őrzik régi, vad szokásaikat (avagy, biológus-Apuként: őstőneiket). Így lehetett ez kacsáinkkal is. Kaphattak bármit, a legfinomabb az volt számukra, amit sok száz vagy ezer évvel ezelőtt őseik maguk szedtek össze csőrükkel a vadvizeken úszkálva. Ahogy a vadkacsák ma is teszik a Balatonon, a Pécsi- vagy a Malomvölgyi-tavon, amikor - apró halakat, zöld hajtásokat, rákokat kutatva - lebukszik a víz alá.

Ezért hát Bordás papa nekiállt békalencsét keresni kacsáinknak. No persze nemcsak azért, mert annyira szerették. Olcsóbb is volt, mint minden más kacsaeledel. Fizetni nem kellett érte, csak összeszedni és hazahozni. Akkoriban Siklós és Harkány között folyt egy csatorna, vagy ahogy mifelénk nevezték: kanális. Ma már a harkányi üdülőtelepen folyik keresztül. Ám az a kitétel, hogy folyt, erős túlzás. Legfeljebb nagy zivatarok után lehetett róla ezt állítani, amikor a hirtelen megnőtt víztömeg valóban gyorsabban indult meg a Dráva felé, ahova - Bordás papáék korábbi faluján, Gordisán keresztül - a kanális tartott. Csendes, meleg nyári időszakokban vize alig láthatóan csörgedezett Dél felé. Ez kedvezett leginkább a békalencse elszaporodásának. Termett is rajta rengeteg! Néha hosszú szakaszokon nem is lehetett látni a vizet, csak a rajta úszó zöld szőnyeget.

Bordás papa időnként megjelent két szép lovával, Kesével és Bársonnyal - persze a kocsis elé fogva őket -, s felpakolt a saroglyába jó néhány jutazsákot, egy-egy vasvillát és gereblyét. Laci bátyust és engem pedig maga mellé ültetett a bakra. Amikor már kint voltunk a két község közötti országúton, foghattuk a gyepelőt, az ostort, s vezethettük a kocsit.

- Gyí, te Kесе! Gyí, te Bársony! Tüled, Kесе! Hozzád, Bársony! - adtuk ki a Papától hallott utasításokat.

Úgy éreztük, mi vagyunk a legfontosabb emberek a földön. Egyedül hajtjuk a lovakat! A világ legszebb lovait, akik a legnagyobb szekeret húzzák, ami a földkerekségen létezik!

Nyugodtan tehetjük mindezt, hisz akkortájt jószérivel csak lovas kocsikkal találkozhatott az ember az úton még Harkány felé is. Hébe-hóba bukkant föl egy-egy motorbicikli, autó, vagy autóbusz. Ha gépjármű közeledett, Bordás papa vette át a lovak irányítását, nehogy megbokrosodjanak a számukra szokatlan gépi zajjuktól.

Amikor megérkeztünk a kanálishoz, papa a kocsival leállt az út szélére, a lovakat eloldotta a hámfától, s egy-egy hosszabb kötéllel úgy kötötte ki őket a szekér oldalához, hogy legelhessenek a dús kanálisparti fűből, míg mi dolgozunk. Merthogy mi azért jöttünk, hogy dolgozzunk. Persze főleg Bordás papa,

de mi is szorgoskodtunk. A hosszú nyelű, sűrű fogú gereblyével a parthoz húztuk a békalencsét, aztán a vasvillával a zsákokba raktuk. Mi is „gereblyéztünk”, „vasvilláztunk”, amíg bírtuk, de legtöbbször a zsákot tartottuk, ketten, kétfelől húzva szét a száját, hogy papa belerakhassa a békalencsét. Ha meguntuk a munkát - ami gyakran előfordult -, szaladgáltunk a parton, békákra vadásztunk, kergettük egymást vagy a tarka szárnyú pillangókat.

Egy-egy ilyen kirándulás alkalmával 8–10 zsáknyi csemegét gyűjtöttünk össze a hápogó hadnak, s vittünk haza. Két-három hétig is eltartott a számukra értékes takarmány. Ez annak volt köszönhető, hogy a nyári konyhából nyíló pincében a legnagyobb hőségben sem volt több 11–12 foknál, s a hűvös, párás, sötét helyen hosszú ideig friss maradt a kacsacsemege. Bordás papa ide rakta le a zsákokat, s a pince legbelső sarkában a földre öntözte ki azok tartalmát. Mert ezt a munkát már szinte kizárólag ő végezte. Nem csak azért, mert a zsákok nehezek voltak, mi megmozdítani sem nagyon tudtuk őket. Addigra rendre „bele is fáradtunk a nagy munkába”. Ez persze nem jelentette azt, hogy lefeküdtünk pihenni. Ugyanis csak a munkába fáradtunk bele. Ettől még vidáman tudtunk játszani, rohangálni, egymást hajkurászni a kis udvaron vagy az utca selymes porában.

Egy alkalommal ebből lett a baj. Laci bátyus a nagy futkározás közben bezaladt a lakásba, hogy vizet igyon. Akkoriban még csak az utcai házban laktunk. A vizesvödör a konyhában volt, ahova a nyári konyhán keresztül jutottunk be. Annak udvarra néző ajtaja meleg időben mindig nyitva volt, s rendszerint gondtalanul szaladgáltunk ki-be rajta. Bátyus most is ezt tette. Vesztére. Akkorra ugyanis Bordás papa már legurította a pincébe a békalencsével teli zsákokat, így nemcsak a nyári konyha ajtaja volt nyitva, hanem az attól egy lépésnyire lévő pincéé is. Aki ilyenkor gyorsan és figyelmetlenül futott be a kis konyhába, az egyből a pincébe jutott – miként most Laci bátyus.

Ám nemcsak vesztére történt mindez. A szerencséje sem hagyta el. Mindenekelőtt - szerencséjére - a pince lépcsőit eredendően nem kőből vagy téglából, hanem fagerendákból készítették. Még nagyobb szerencséjére az idők során azok is lekoptak, lekerekedtek, sőt egy részük teljesen elkorhadt a nyirkos helyen, csak a kivájt, puha föld maradt a helyén, így a pincébe eső nem ütközött éles, kemény tárgyakba gurulás közben. Legnagyobb szerencséjére a lekerekedett lépcsőkkel is alig találkozhatott, mert azokat többnyire az egymás mellett sorjázó, békalencsével teli zsákok borították. Az esés nyomán mindenesetre sorozatban bemutathatta később kibontakozó, sokoldalú sportolói tehetségét: a torna, az úszás és a lövészet terén egyaránt.

Laci bátyus ugyanis villámgyorsan gurult a mélybe. Pontosabban nem gurult, hanem szabályosan és fegyelmezetten forogva bukfacezett a kopott lépcsőkön, s a közöttük fekvő békalencsés zsákok tetején, mint egy jól

felkészült tornász. A lépcső alján lévő puha, rugalmas zsák nagyot dobott rajta, és szabályos ívben - mint az olimpikon úszók a rajtkőről - gyönyörű csukafejessel csobbant vagy inkább cuppant - no nem a medencébe, hanem egy, a pince sarkában álló nagy fazékba. Pontosabban, abba, amit tartalmazott: a disznóknak aznap reggel, Vonyó dédimama által főzött, még langyos krumplimassza kellős közepébe. Fejjel. Ezzel olyan céllövő képességről tett tanúbizonyságot, melyet majd tízegynéhány évvel később, a katonaságnál különböző fegyverekkel (puskákkal, pisztolyokkal) igazolhatott. Hogy mi köze ennek a fejhez? Ha nem tudnátok, a céllövéshez nemcsak biztos kéz kell, hanem tiszta fej is, mely a pontos célzáshoz nélkülözhetetlen koncentrációt biztosítja. A fejjel tehát nem lett volna baj, ha mindvégig tisztán maradt koncentrálni, s nem lövedékként viselkedve csapódik a célba.

Bátyus legeslegnagyobb szerencséjére Bordás papa már hozzálátott a zsákok kiürítéséhez a pince végében, így - bár háttal állt - fülével közvetlen közélről érzekelte az eseményt. Amikor megfordult, a pinceajtón át leszűrődő fény keltette félhomályban nem látott mást, mint egy fazekat, két ijedten hadonászó kezét, s nem kevésbé kétségbeesetten kalimpáló lábakat. Gyorsan odalépett, s az utóbbiakat - mármint a lábakat - erősen megmarkolva kirántotta gazdájukat a „krumplikátyúból”.

Bátyus szólni sem tudott, merthogy feje cseppet sem volt tiszta. Szája, orra, füle tele volt a lány masszával, haja pedig szürkés sárga a ráragadt főtt krumplitól. Csak a szeme látszott, amivel úgy pislogott, mint a miskolci béka a galuskában, aki - a fáma szerint - egykor (a békalencse helyett) a galuskás tálba ugrott. Történt ugyanis, hogy egy miskolci asszony galuskát főzött vacsorára, s hogy gyorsabban ülhessenek asztalhoz, a galuskával teli tálat kitette hűlni az udvarra. A finom illatok odacsalogatták a békát, aki befúrta magát a tésztagalacsinok közé. Amikor az asszony kislány villájával megpiszkálta az illatozó ételt, a breki ijedten bújt elő, s pislogott a nála is meglepettebb gyerekekre. A fiú megdöbbenve fordult anyjához:

- Mama! Pislog a galuska!

Siklóson, az Arany János utca 2. számú ház pincéjének félhomályában azonban nem a galuska pislogott, hanem a disznóknak készített főtt krumpli. S nem egy béka, hanem Laci bátyus jóvoltából.

Zábrák Dani: Interjú a Nagyival

Kérdés: Mesélnél nekem a életedről és a csaláodról?

Válasz: Nagyon szívesen. Mire vagy kíváncsi? Hol kezdjem?

Kérdező: Mesélj a fiatalságodról, a csaláodról, az iskoládról.

Válasz: Én a II. világháború idején születtem, ez meghatározta a gyermekkoromat. A harcok miatt el kellett hagyni a lakóhelyünket- erről csak a szüleim elbeszéléséből tudok. Nagy szegénység volt akkor és utána egyjő ideig. Kevés volt az élelem és bújkáltunk a pincében a bombatámadás miatt és a katonák elől. Az édesapáméig ideig még katona is volt. A testvérem a pincében tanult meg járni. De a családi ünnepeket, akkor is megtartottuk. Mesélték, hogy karácsonykor mindig volt karácsonyfa, de szaloncukor helyett alma, dió és papírbacsomagolt cukor volt a fán. Játékokat is kaptunk néhányszor, rongyból készült labdákat vagy anyukám kézzelvarrt rongybabákat és játékmacit nekünk. Szegénységben, de nagy szeretetben éltünk. Az anyukám minden este kimosta a ruháinkat (kézzel) és korán reggel kivasalta, hogy mindig tiszták és rendesek legyünk. Még máig örzöm édesanyám faszenes vasalóját.

A háború után, amikor már iskolába jártam, télen minden gyerek vitt egy darab fát reggelente, hogy legyen mivel fűteni. Állatokat is kellett tartani, hogy legyen mit enni. Egyszer, amikor kiskacsák, amiket összevágott csalánlevelekkel és a kukoricadarával etettük. Egyszer elfogyott a kukoricaés a szüleink még késő estik dolgoztak, azt találtuk ki a testvéremmel, hogy búzadarát adunk. A kiskacsák meg is ették. Egyszer csak pedig azt vettük észre, hogy egyre dagad a begyük és nem tudnak a lábukon megállni és elfeküdni. Nagyon megijedtünk, hogy mi lesz. A testvérem ekkor kitalálta, hogy tömjünk a csőrükbe széntablettát. Ezután az élő kacsákat bevágtuk az ólba, és vártuk, hogy mi lesz reggelre. Csoda történt, reggelre minden kacska élt és követelték a reggelit. Akkor mertük csak elmondani a szüleinknek, hogy mi történt. Ők pedig erre nem szídtak le, hanem megdicsértek minket. Az estét nagyon szerettük együtt. Volt a család, átjöttek a szomszéd gyerekek is. Diát túrtunk kukoricát morszoltunk, közben énekeltünk, meséltünk, és találós kérdéseket mondtak. Mivel a balaton mellett laktunk, nyáron fürödtünk, télen korcsolyáztunk, ősszel pedig a még meglévő lövészárkokban számháborúztunk. Ezeken kívül még minden nyáron elmentünk hajókirándulásra a szülünkkel Tihanyba és Badacsonyba. Iskolába nagyon szerettünk járni, nagyon bölcs és szerető tanáraink voltak. Képzeld, én palatáblán és palaszénnel tanultam írni!

Kérdés: Milyen volt a kamaszkorod? Milyen barátságaid voltak?

Válasz: Korán felnőttem, 14 évesen már főztem, mostam, takarítottam, vigyáztam a testvéreimre-mert közben még született egy öcsém. A szüleim kora reggeltől késő estig dolgoztak. A tesóim pedig rendesek voltak, mert segítettek, amiben tudtak.

Az általános iskola után gimnáziumba jártam, kollégiumban laktunk. Az egyik osztálytársnőm, akivel egy padban ültem ő volt a legjobb barátnőm. Ez a barátság még ma is tart, de már ritkán találkozunk, mert mindketten máshol élünk. Képzeld, az 55 éves általános iskolai találkozóra mindenki eljött, aki tudott. Még a külföldön élők is hazajöttek. A gimnáziumban is nagyon jó tanáraink voltak, különösen szerettem az osztályfőnökömet és a magyar tanáromat. Ő tanított meg az olvasás és a versek szeretetére. Még ma is emlékszem erre, amikor Ady verset szavalt nekünk. Megismertetett bennünket azokkal az írókkal, költőkkel, akik akkor nem voltak tananyagban.

Kérdés: Mi történt az érettségid után, hogy alakult az életed?

Válasz: Ez már nehezebb időszak volt, különösen az első években. Mivel „osztályidegen” szülők gyermeke voltam, (a templomba jártunk, hittant tanultunk stb.) ezért nem vettek fel az egyetemre, ezért dolgozni mentem. A munkahelyemen segédmunkást írtak a munkakönyvembe, és javasolták, hogy tanuljak tovább. Jelentkeztem a közgazdasági egyetemre. Fel is vettek esti tagozatra. Így munka mellett végeztem el az egyetemet.

Közgazdász lettem, nagyon szerettem a munkámat. Szép szakmai kereket is értem el, végül vezető beosztásból mentem nyugdíjamba.

Közben férjhez mentem, és megszületett az anyukád, ami az életem legboldogabb pillanata volt.

Kérdés: Hogy összegeznéd az eddigi életedet?

Válasz: Küzdelmes volt és mégis szép és tartalmas. Az élet nehézségei ellenére sok boldogságot is megértem. Például, amikor megszülettetek a testvéreddel. Biztos emlékszel még, hogy mennyi jót játszottunk és bohóckodtunk együtt.

Fiatal koromban a szüleim voltak a támaszaim, hozzájuk mindig mindenfel fordulhattam, segítettek. Most már-ahogy múlnak az évek-a szüleid és lassan ti is lesztek segítőttem, az örömök forrásai...

Zsemlicska János: Nagyapám gyermekkora-életmese

Nagyapám gyermekkora az enyémhez képest nagyon eltérő volt. Beszélgetésünk alatt bizony sokszor könny csordult a szemébe.

Nagyapám gyermekkora 1930-40-es években zajlott. Szegény földműves családból származik. Első mondata az volt: Nem úgy éltünk, mint ti, gyerekek most. Egy ruhánk volt, amiben iskolába jártam, a másik pedig az otthoni. A cipője is fából készült, aminek a talpára anyag volt erősítve, hogy ne kopogjon. Még most is visszaemlékszik a cipésze, hogy hol és miként gyártotta. Barátai többsége szintén szegény családból származott. A legérdekesebb számukra az volt, amikor biciklizhettek zsidó barátjuk biciklijén, Karsai Gyurira úgy emlékszik, hogy igazságos volt, mivel mindenkinek megszabta, mennyit biciklizhetnek rajta. Mikor megérkezett a piacra a körhinta, nekik kellett hajtani, ha azt akarták, hogy forogjon. De nem csak a játék, bizony kötelességiek is voltak! Az egyik az, hogy iskolába kellett járni. Az iskolára úgy emlékszik, hogy télen otthonról hordták a fát, hogy melegben lehessenek. Az iskolai csengő kézzel húzható volt, mindig be volt osztva valaki, akit a tanár megbízott. Tisztán emlékszik Gerzson tanár úrra, aki ha belépett az osztályba, a légy zümmögését is meg lehetett hallani. Ha valaki megszólalt óra alatt, a tanár úr a kulcsát dobta felé. Minden vasárnap kötelező volt templomba járni, és az ottlétet a pap igazolta egy füzetbe. Ha akadt közöttük, aki elfelejtette házi feladatát, az körmösökkel volt büntetve. A második világháború idején körülbelül egy hónapig nem kellett iskolába járni. A Katyusa dörgésétől az ablakok rezegtek. Félték a találattól, ezért a pincében bujdosnak. A szalmakazlakat is találat érte olykor-olykor, s az is felgyulladt. Édességet, gyümölcsöt bizony ritkán láttak, leggyakoribb táplálékuk a krumpli, bab és a kalács volt. Mint 13 éves gyerek már szántotta a földet, azt állítja, nem volt sok idő a tanulásra.

Nagyapó a beszélgetésünk végén azt kívánta, az ő gyerekkorát, a szegénységet, háborút nem szeretné, ha nekünk is át kellene élni. Számomra is hihetlennek tűnik, hogy 70 év alatt milyen sokat változott a világ.

Dijazottak névsora

Résztevő neve	Korcsoport	Helyezés
Szakács-Falusi Zsófia	1	I.
Boros Boglárka	1	II.
Gere Kata	1	III.
Mátyás Vivien	2	I.
Kalinka Tamás	2	II.
Kubovics Viktória	2	II.
Füstös János	2	III.
Stefanovits Bence	2	III.
Danajka Réka	2	Különdíj
Keresztes Dóra	2	Különdíj
Svéd Dóra	2	Különdíj
Szórádi Dzszenifer	2	Különdíj
Ujvári Botond	2	Különdíj
Vajda Tímea	2	Különdíj
Kiss Vivien	3	I.
Eröss Anna	3	I.
Kurmai Szilvia	3	III.
Hajagos Csaba	3	Különdíj
Nagy Natália		Különdíj
Perla Erzsébet		Különdíj
Pichlerné Kondra Katalin		Különdíj
Urbancsok Anett		Különdíj
Keresztúri Mária	4	I.
Pozsgai Katalin	4	I.
Halmai Sándorné	4	II.
Vonyó József	4	II.
Csatlós Halász Ágnes	4	III.
Soós Katalin	4	III.

Részvevő neve	Korcsoport	Helyezés
Bíró Ernő	4	Különdíj
Boldizsár Béla	4	Különdíj
Dr. Rác J. Zoltán	4	Különdíj
Nagy Vendel	4	Különdíj
Rózsásné Kubányi Andrea	4	Különdíj

Generációs díj-családi díj:

Richly Margaréta, Richly-Kárpáti Éva, Kárpátiné Marton Éva:
anya-lánya-unokája (Budapest)

Teare Amália és édesanyja (Budapest)

A legtöbb, és legszínvonalasabb pályázatokat beküldő iskola:

Szabó Magda Angol- Magyar Kéttannyelvű Ált. Isk., Budapest

Az iskolák közül kiemelkedő munkásságú:

Stevan Sremac Általános Iskola, Emlékiskola Zenta, Délvidék

Kodály Zoltán Alapiskola, Galánta, Felvidék

Kinizsi Pál Német Nemzetiségi Nyelvoktató Ált. Isk., Nagyvácszony

Cseh Károly Általános Iskola, Ada, Délvidék

Magyar Tanítási Nyelvű Református Egyházi Alapiskola Vaján, Felvidék

Dénes György MTNYAI – Pelsőc, Felvidék

Negyed- Szlovákia

Szőnyi Benjámín Református Általános Iskola, Hódmezővásárhely

Hunyadi János Ált. Isk., Mikepércs

2016-ban pályázatot beküldők

Pályázó neve	Település	korcsoport
Ágh Cecília	Budapest	1
Ákos Luca	Debrecen	2
Aranyi Vivien	Hódmezővásárhely	1
Árok Petra	Zenta	1
Aruncutean Daniel	Kolozsvár	1
Balaskó Ádám	Debrecen	2
Balogh Kim Bettina	Nyíregyháza	3
Barankai Csaba	Hódmezővásárhely	1
Barna László	Zenta	1
Bellák András	Budapest	2
Berec Katinka	Ada	1
Bertalan Barbara	Mencshely	2
Bige Szabolcs Csaba	Püspökladány	4
Bíró Ernő	Kolozsvár	4
Bíró Teréz Zsuzsanna	Kolozsvár	1
Bodó Anna	Debrecen	2
Bodor Katalin	Csíksereda	3
Bokor Dániel	Nagyvázsony	2
Boldizsár Béla	Bélafalva	4
Bónác Péter	Nagyvázsony	3
Boros Boglárka	Tallós	1
Boros Noémi	Ada	3
Bortnyák Zsófia	Budapest	2
Bőjte Sámuel	Csíkdánfalva	1
Buknicz Anna / Bite Jánosné	Kiskunhalas	4
Burány Imola	Zenta	1
Büki Regina	Budapest	2
Czesznak Tamás	Budapest	2
Csányi István Attila	Nagyvázsony	2
Császár Johanna	Zenta	1
Csatlós Halász Ágnes	Miskolc	4
Cseri Liza	Hódmezővásárhely	1

Cseszkó Tamás	Zenta	1
Csíkos Enéh	Hódmezővásárhely	1
Csinik Réka	Ada	1
Csipak Szonja Hanna	Hódmezővásárhely	1
Csipkés Istvánné	Szolnok	4
Csizmadia Gertrúd	Győr	4
Csontos Imola	Budapest	3
Danajka Réka	Felsőszeli	1
Dávid Adél	Sepsziszentgyörgy	3
Dávid Attila	Kalocsa	4
Deliné Szolanics Zsuzsanna	Debrecen	4
Dezső Ilona Anna	Nagyrábé	4
Diós Eszter	Mikepércs	
Dobos Réka	Abara	2
Dobos Viktória	Budapest	2
Dospolt László	Nagyvázsony	2
Dzuzsák Tünde	Debrecen	3
Egyed Liliána	Nagyvázsony	2
Erdős Péter	Budaörs	2
Eröss Anna	Csíkszereda	3
Fábián Krisztina	Abádszalók	4
Farkas Diána Fruzsina	Budapest	3
Fazekasné Szabján Erika	Ózd	4
Fekete Boglárka	Kapolcs	2
Fekete Daniela	Zenta	1
Fenyő Zoltán	Nagyvázsony	2
Forintos Anna Veronika	Barnag	2
Füstös János	Gyékényes	2
Gaál Lilla Stella	Diakovce	1
Gál László	Zenta	1
Gál Sára	Galánta	2
Gere Kata	Zenta	1
Gettinger Evelin	Pula	2
Girsik Attila Csaba	Kolozsvár	1
Gubala Nicolet	Pelsőc	2

Gurzó Györgyné	Békés	4
Gyetvai Alex	Zenta	1
György Daniéla	Nagyvázsony	2
Győri Inesz	Zenta	1
Gyurcsek Ilona	Nagykér	4
Gyurka Hunor	Kolozsvár	1
H. Nagy Mária	Balmazújváros	4
Hajagos Csaba Imre	Kecskemét	3
Hajdu Henrietta	Penészlek	4
Halmi Sándorné	Eger	4
Havrics Dóra	Máramarossziget	3
Hegedűs Dorina	Budapest	2
Herczeg Alexandra	Pécs	3
Hock Luca	Nagyvázsony	2
Hofecker Barnabás	Kozármisleny	3
Holló Debóra	Ada	1
Horváth Alex	Nagyvázsony	2
Horváth Kátai István	Zenta	1
Horváth Péter	Kolozsvár	1
Husaník Csaba	Pelsőc	2
Illés Bence	Fülöp	2
Istvánffi Noémi Ildikó	Kolozsvár	1
Ivens Áron	Budapest	2
Izsák Ildikó	Komárom	4
Jacsmenik Hajnalka	Nyíracsad	2
Jaksa Alex	Zenta	1
Jancsó Krisztián	Negyed	1
Jenei Dóra	Mikepércs	
Juhász Erzsébet	Tépe	1
Juhász Ferencné Nagy Erzsébet	Balmazújváros	4
Juhász János	Bekecs	4
Juhász Réka	Zenta	1
Juhászné Vanyó Erzsébet	Noszvaj	4
Kacz Mária	Komárom	3
Kalász Valéria	Szádalmás	4

Kalinka Tamás	Ada	2
Kalló András	Kolozsvár	4
Kardos Anna	Budapest	2
Kárpáti Marton Éva	Budapest	4
Kasza Luca	Budapest	1
Katona Zsófia	Feketenyék	2
Kelemen Anna	Telki	2
Kelemen Judit	Budapest	4
Kerégyártó Lászlóné Tátos Gyöngyi	Kiskunlacháza	4
Keresztes Dóra	Farkasd	2
Keresztúri Mária	Debrecen	4
kikicsi	Budapest	3
Kis Jovák Luca	Zenta	1
Kiss Ákos	Ada	1
Kiss Kinga	Ada	1
Kiss Vivien	Nyíregyháza	3
Kniska Tódor Péter	Pelsőc	2
Kocsis Zsanett Márta	Debrecen	2
Kolompár Bálint	Vigántpeterd	2
Kolompár Kornél	Zenta	1
Kosztolányi Péter	Budapest	4
Kovács Ákos Imre	Kunmadaras	2
Kovács Anna Viktória	Mikepércs	
Kovács Enikő Csenge	Hódmezővásárhely	1
Kozma Norbert	London	3
Kötél Tamás	Nagyvázsony	2
Krasznai Fiona	Gelse	2
Krizsán Szabrina	Ada	2
Kubovics Viktória	Taksony	2
Kurmai Szilvia	Beregszász	3
Kurunczi Mária	Szeged	4
Kú Alex	Taliándörögd	2
Ladocki Ádám	Zenta	1
László-Fábián Júlia	Székelyvaja	4
Leitold Levente	Nagyvázsony	2

Lendvai Letti	Budapest	2
Lepár Fábrián	Ada	1
Lethenyi Zoltánné / Tara Scott	Szolnok	4
Lévai Ivett	Ada	1
Lóci Norbert	Ada	1
M. Nagy László	Rárósmúlyad	4
M.Nagy László	Helemba	4
Magasi József	Nagyvázsony	2
Magyarosi Alexander	Kolozsvár	1
Majoros Erika	Vaján	2
Makai Orsolya	Pelsőc	2
Maliborszki Edit	Beregszász	
Manasztes Andrea Kinga	Kolozsvár	1
Markó Boglárka	Csicser	2
Matók Marcell	Budapest	2
Mátyás Miranda	Nagyvázsony	2
Mátyás Vivien	Nagyvázsony	2
Mészáros Kitti	Budapest	2
Miklos-Talált Évike	Zetelaka	3
Molnár Bálint	Nagyvázsony	2
Molnár Dávid	Mikepércs	
Molnárné Posta Júlia	Budapest	4
Mórocz László András	Hódmezővásárhely	1
Mrksity Anna	Ada	1
Mucsi Attila	Zenta	1
N. Péntek Orsolya	Ajka	4
Nagy Abonyi Gábor	Zenta	1
Nagy Dániel	Zenta	1
Nagy Erika	Kolozsvár	1
Nagy Evelin	Ada	1
Nagy Georgina	Negyed	1
Nagy Gergő	Zenta	1
Nagy Julianna	Eger	3
Nagy Natália	Csonkapapi	3
Nagy Vendel	Szekszárd	4

Nagy Vendel	Szekszárd	4
Nagy Viktória	Nádszeg	3
Néma József	Negyed	1
Novák Bernadett	Ipolynyék	
Olexa Péter	Kaposkelecseny	2
Ollai Ákos	Zenta	1
Orosz T Csaba	Debrecen	4
Oszacsik Léna	Zenta	1
Palkovics Petra	Vigántpeterd	2
Pantoleon Alik	Budapest	2
Papp Lajosné sz. v. Marikovszky Zsuzsanna	Debrecen	4
(Pappné) Majzik Ilona	Debrecen	
Pásztor Csongor	Zenta	1
Pataky Zsombor	Budapest	2
Peresztegi Hanna	Budapest	2
Perla Erzsébet	Kisújszállás	3
Pichlerné Kondra Katalin	Répcelak	3
Piltmann Anna	Nagyvázsony	2
Pinczés Balázs	Debrecen	3
Piri Patrik	Zenta	1
Pócs Júlianna	Budapest	1
Póth Edit	Komló	4
Povázsay Tiborné	Nagymaros	4
Pozsgai Katalin	Debrecen	4
Preradov Patrik	Zenta	1
Prikler Dorka Abigél	Hódmezővásárhely	1
Dr. Rác J. Zoltán	Lábod	4
Rác Rita	Mikepércs	
Rác Szabó Nikolett	Zenta	1
dr. Radmila Marković	Kishegyes	4
Rajki-Kiss Andrea	Göd	3
Ribarics Márta	Komárom	4
Richler Anikó	Budapest	4
Richly Margaréta	Budapest	2
Richly-Kárpáti Éva	Budapest	4

Rind Réka	Ada	1
Rózsásné Kubányi Andrea	Budapest	4
Sándor Lara	Zenta	1
Sánta Dániel	Zenta	1
Sári Edina	Budapest	4
Schultz Dániel	Telki	2
Šebök Hajnalka	Galánta	1
Sebők Mihály	Szentkeresztbánya	4
Setét Krisztián	Vaján	2
Simon Mia	Ada	1
Sipos Luca	Nagyvázsony	2
Socaciu - Man Dávid Krisztián	Kolozsvár	1
Somogyi Eszter	Miskolc	3
Soós Katalin	Budapest	4
Staub Viktória	Nagyvázsony	2
Stefanovits Bence	Nagyvázsony	2
Svéd Dóra	Solymár	2
Szabó Evelin	Kolozsvár	1
Szabó Hildegarda	Kotárovo	3
Szabó Laura	Mikepércs	
Szakács-Falusi Zsófia	Kisláng	1
Szakáll Ákos	Tótvázsony	2
dr. Szalontainé dr. Kovács Judit	Debrecen	4
Szarvas Ferenc	Budapest	4
Szász Anita	Kolozsvár	1
Székely Tessza	Hódmezővásárhely	1
Szép Sára	Zenta	1
Szepesi Csilla	Zenta	1
Dr. Szikszay Péter	Újhartyán	4
Szirakov Alexandra	Budapest	2
Szórádi Dzszenifer	Nagyvázsony	2
Szőcs Kristóf	Galánta	1
Szőke Maja Gréta	Hódmezővásárhely	1
Takács Emma	Budapest	2
Tamás Miklós	Szentegyháza	2

Tari Csaba	Budapest	2
Tari Izabella	Budapest	2
Taschner Katalin Éva	Bátonyterenye	3
Tátrai S. Miklós	Budapest	4
Teare Amélia	Budapest	2
Teleky Krisztián Sámuel	Kolozsvár	1
Telkes Zsoltné	Gyékényes	4
Tóth Adriana	Pelsőc	2
Tóth Amanda	Abara	2
Tóth Anett	Nádszeg	2
Tóth Bianka	Zenta	1
Tóth Boglárka	Mikepércs	
Tóth Dalma	Ada	1
Tóth Lászlóné Filus Ica	Kecel	4
Tóth Szabolcs Balázs	Debrecen	3
Tóth Tibor	Debrecen	4
Tóth-Marafkó Dóra	Nagymaros	3
Tóthné Herner Rita	Szigetvár	4
Töller Kármén	Budapest	2
Dr. Tölyes-Busz Emese	Nagykovácsi	4
Török Szabolcs	Ada	1
Treznay Dávid	Kolozsvár	1
Ujhelyi Imre	Mikepércs	
Ujvári Botond	Budapest	2
Urbncsok Anett	Szarvas	3
Ürge László	Levice	4
Vajda Kincső	Pelsőc	2
Vajda Tímea	Budapest	2
Vanderstein Viola	Hódmezővásárhely	1
Varga Emma	Ada	1
Varga Katalin	Tata	4
Varga Richárd	Pelsőc	2
Varga Tímea	Budapest	4
Varga Zsófia	Budapest	2
Varjú Sándorné	Kaba	4

Veres Tamásné	Eger	4
Veresné Péter Judit	Szolnok	4
Vígh Lilla	Nyíregyháza	4
Vonyó József	Pécs	4
Zábrák Dániel	Budapest	2
Zdrobe Tamás	Kolozsvár	1
Zombori Ádám	Ada	1
Zsemlicska János	Pelsőc	2

Tartalomjegyzék

Köszöntő.....	Hiba! A könyvjelző nem létezik.
Bevezetés	6
Zsűri	7
Balaskó Ádám: Jó móka	8
Bellák András: Dante-mellszobor.....	8
Berec Katinka: Amikor én kicsi voltam.....	9
Bige Szabolcs Csaba: Gyárfás történetek	9
Bíró Ernő: Ötszáz lej.....	15
Bodó Anna: Anyáékról	18
Bodor Katalin: Szabóék hatvanadik házassági évfordulója.....	19
Boldizsár Béla: Vándorszékely hazatalál.....	23
Boros Boglárka: Az apukám gyermekkorra.....	26
Boros Noémi: Tanyai élet és disznóvágás	27
Bortnyák Zsófia: A zongora	34
Buknicz Anna/ Bite Jánosné: Egy jobb életre várva.....	35
Csatlós né Halász Ágnes: Vasárnapi történetek.....	37
Cseri Liza: A gyermekkori csínytevések	56
Csíkos Enéh: A focimeccs	56
Csipak Szonja Hanna: Egy igazi rosszcsont	57
Csipkés Istvánné: Engem nem a gólya hozott	58
Csontos Imola: Vonaljegy	60
Danajka Réka: Felsőszeli tréfák	63
Deliné Szolanics Zsuzsanna: Amikor egy 3 gyermekes anyuka blogol	65
Dezső Ilona Anna: A Hajnal utca	67
Dobos Viktória: A régi faragott szekrény.....	75
Dzsudzsák Tünde: Semmi nem maradhat megfejtetlenül.....	76
Eröss Anna: Ház, fehér, volt és lehetne	77
Fábián Krisztina: Mamám	81
Füstös János: Az öreg kovácsműhely története	84
Gaál Lilla Stella: Nagypapám életmeséi.....	85
Gál László: Életképek.....	92
Gál Sára: A kitelepítés éve.....	93
Gere Kata: Életmese	95
Gurzó Györgyné: Lépésről lépésre	96
Gyetvai Alex: Mikor kicsi voltam	100
György Daniéla: Szerethető történetek.....	100
Győri Inesz: Nagypapám gyermekkorra	102

Hajagos Csaba: Egy magyar család története a kényszermunkatáborok világából.....	103
Halmai Sándorné: Életmesék	106
Hegedűs Dorina: A varázslatos könyv	121
Holló Debóra: Származásom.....	123
Horváth Kátai István: Dédapám gyermekkorra	124
Illés Bence: Egy nap hatásai.....	124
Juhász Ferencné Nagy Erzsébet: A diófa meséje	125
Juhász János: Disznóvágás.....	127
Juhász Réka: Életmese	128
Juhászné Vanyó Erzsébet: Mesebeli házikó.....	129
Kaczová Mária: Isten nem bábjátékos... ..	136
Kalinka Tamás: Egy család meséi.....	140
Kardos Anna: Az óra.....	147
Kárpátné Marton Éva: Megváltozott világ.....	148
Keresztes Dóra: Nagymamám emlékei	153
Keresztúri Mária: Bihari nagyapám	154
Keresztúri Mária: Nagymamám unokája, unokám nagymamája	155
Keresztúri Mária: Józan ember	158
Keresztúri Mária: Búzakék szemek.....	160
Keresztúri Mária: Édes Jó Istenem!	161
Keresztúri Mária: Koronád - koszorúd.....	166
Kiss Vivien: Nagyszülők életmeséi.....	167
Kocsis Zsanett Márta: Bővül a család	171
Báthory István Elméleti Líceum – Kolozsvár: Amikor kicsi voltam.....	172
Kosztolányi Péter: Dalauzi.....	173
Kovács Ákos Imre: Egy régi fotóval kezdődött	175
Kozma Norbert: Amikor eláll az eső.....	177
Krizsán Szabrina: Amit nem pénzért vesznek, adnak... ..	185
Kubovics Viktória: Dédszülők életmeséje	187
Kurmai-Ráti Szilvia: A keresztyerek	192
László-Fábián Júlia: Vidám történetek.....	194
Leitold Levente: Az 1956-os forradalom	198
Lévai Ivett: Amikor kicsi voltam... ..	199
Lóci Norbert: Életmese	199
M. Nagy László: A kísértet	200
Majzik Ilona: Az elcserélt anyák napja	201
Makai Orsolya: Nagymamám mesélte - Életmese- elbeszélés.....	207
Maliborszki Edit: Amikor kicsi voltam.....	208
Mátyás Vivien: Német- és Magyarbarnag	208

Molnár Bálint: Jeges történet.....	209
Móroczy László András: A nagymamám csínytevése.....	210
N. Péntek Zsófia: Disznótor.....	211
N. Péntek Zsófia: Pöttyös nyakkendő.....	214
N. Péntek Zsófia: Csúfnév.....	215
Nagy Georgina: Élet írta.....	217
Nagy Julianna: Egy barátság története.....	218
Nagy Natália: A születéssel kapcsolatos hagyományok és hiedelmek Csonkapapiban.....	223
Nagy Vendel: Megjöttél fiam?.....	233
Nagy Vendel: Ízes történetek - Irodalmi szakácskönyv.....	235
Néma József: A dédmamám életmeséi.....	241
Novák Bernadett: Amikor kicsik voltunk... ..	242
Papp Lajosné: Édesapám.....	243
Pataky Zsombor: Családkutatási tanulmány.....	249
Peresztegi Hanna: Két napló Hannaszemmel és Anyaszemmel.....	252
Perla Erzsébet: A másik Bagaméri.....	255
Pichlerné Kondra Katalin: Dédi mesék.....	262
Pinczés Balázs: „Mint a mókus fenn a fán...”.....	265
Piri Patrik: Családi anekdota.....	267
Póth Edit: Testvérem született.....	267
Povázsay Tiborné: Bújócskás mesék.....	274
Pozsgai Katalin: A Bohóchegy legendája.....	290
Dr. Rácz J. Zoltán: Amerikai szemüveg.....	309
Együtt.....	311
Ritánti: Emlékek szobája.....	318
Rózsásné Kubányi Andrea: A forradalom.....	319
Sári Edina: Karácsony.....	321
Sebők Mihály: Három történet nagyanyám emlékeiből.....	325
Sipos Luca: Budapesti kaland.....	331
Soós Katalin: Hol az a huncut gyűjtő?.....	332
Stefanovits Bence: Patkó Bandi.....	342
Svéd Dóra: A cukros kanál.....	343
Szabó Hildegarda: A róka és a sárga gumicsizma emléke.....	344
Szakács-Falusi Zsófia: Az én karácsonyi angyalom.....	347
Szakáll Ákos: A menekülés.....	347
Szalontainé Kovács Judit: Egy egyszerű asszony.....	348
Szikszay Péter: „Angyali gondok”.....	352
Szórádi Dzszenifer: Roma hagyományok Nagyvázasnyban.....	360
Tamás Miklós: A bicikli.....	360

Tara Scott: Picike	362
Tari Csaba: Egy emlékezetes születésnap	365
Tari Izabella: Egy megkopott étkezés	366
Tátos Gyöngyi: Utazás	368
Tátrai S. Miklós: Édesanyám emlékei	373
Teare Amélia: A nagymamám porcelánjai	379
Telkes Zsoltné: Hét karácsony	381
Tóth Bianka: Anyukám gyerekkori emlékei	389
Tóth Dalma: Egy emlékezetes születésnap	389
Tóth Lászlóné: Mesélnek a képek	390
Tóth Tibor: Csikó frizura	403
Tóth Tibor: Kis kacsa úszik... ..	404
Tóth-Marafkó Dóra: Napló	406
Töller Kármén: Interjú a Nagymamámmal	414
Dr. Tölgyes-Busz Emese: Cowboyból Superhero.....	415
Ujvári Botond: A festmény	419
Urbanecok Anett: Az első tánc	420
Ürge László: Életmesék	422
Vajda Kincső: Nagymamám mesélte-életmese	423
Vajda Tímea: Egy óra a falon - ami mindenkit túlélte.....	423
Varga Emma: Elveszttem... ..	425
Varga Tímea: Bekeretezett Portré	426
Varju Sándorné: Madárlátta kiskanál	431
Veres Tamásné: Gyereket nevelni.....	436
Vonyó József: Békalencse és csukafejes.....	439
Zábrák Dani: Interjú a Nagyival.....	443
Zsemlicska János: Nagypám gyermekkor-életmese	445
Díjazottak névsora.....	446
2016-ban pályázatot beküldők	448

Köszönjük

Kárpát-medencei Családszervezetek Szövetségének (KCsSZ)
Nagycsaládosok Országos Egyesületének (NOE)

Kiadványunk a

Mosolyvirág Nagycsaládosok Debreceni Egyesülete számára
felajánlott 1%
és a tagságunk segítségével jött létre.

**Köszönet azon tanítóknak, és tanároknak,
akiknek megismertük a nevét...!**

Bíró Ágnes Tünde	Mile Judit
Boros Zsolt	Mogyoródi Anett
Böjte Tünde	Molnár Csilla
Göblös Csernai Edit	Nyári Melinda
Gútai Mónika	Opra Levente
Heroldné Borbély Magdolna	Mgr. Pásztor Adrianna
Herperger Anita	Pásztor Judit
Kalmár Valéria	Radnai Béla
Kaszonyi Éva	Dr. Raffai Judit
Kis Barbara	Raffai Klára
Kölcsey-Gyurkóné Baka Sára	Sigérmé Kocsis Márta
Mgr. Krommel Gabriella	Mgr. Sósik Tímea
Lantosné Schmidt Klára	Tóth Tibor
Dr. Lengyel Albertné	Tripolszki Csilla
Maksa Katalin	Vagyas Zsuzsanna

További megismert segítők:

Czermann Jánosné
Csontos Zsuzsa
Füstösné Ábrahám Judit
Krizsán Magdolna

**... és köszönet mindazoknak,
akiknek nem ismertük meg a nevét, de a háttérből segítettek!**

